

ACTA
DER GENERALE SYNODE
VAN DE GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND

GEHOUDEN TE LEEUWARDEN
VAN 24 AUGUSTUS—9 SEPTEMBER 1920

STOOMBOEKDRUKKERIJ VAN J. H. KOK TE KAMPEN

ACTA DER GENERALE SYNODE
VAN 1920.

ACTA DER GENERALE SYNODE
VAN DE GEREFORMEERDE
: KERKEN IN NEDERLAND :

GEHOUDEN TE LEEUWARDEN
VAN 24 AUGUSTUS—9 SEPTEMBER 1920

STOOMBOEKDRUKKERIJ VAN J. H. KOK TE KAMPEN

ACTA DER GENERALE SYNODE

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

GEHOUDEN TE LEEUWARDEN

VAN 24 AUGUSTUS TOT 9 SEPTEMBER 1920.

ARTIKEL 1.

Nadat de afgevaardigden der Kerken zich aan den avond van 23 Augustus met de Kerk van Leeuwarden en onder de leiding van Ds J. H. LANDWEHR van Rotterdam in een ure des gebeds hadden vereenigd, kwamen zij aan den morgen van 24 Augustus om 10 uur bijeen in de Noorderkerk.

Opening.

Namens den Raad der Synodale Kerk, opende Ds J. D. VAN DER MUNNIK de vergadering. Hij liet zingen Ps. 68 : 14 en 17, las Psalm 122 en sprak daarna het volgende :

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders, afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken in Nederland tot deze Generale Synode;
Hooggeachte Broeders Hoogleraren, genoodigd om deze Synode met raad en voorlichting te dienen;
Veelgelliefde Broeders afgevaardigden van buitenlandsche Kerken;
en voorts gij allen die eenigerwijze geroepen zijt, met ons Sions opbouwning te zoeken!

In den name Gods, des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, naar de machtiging, door de synodale Kerk mij daartoe verleend, open ik deze Uwe eerste zitting. Genade en vrede zij U van God den Vader, door Jezus Christus, onzen Zaligmaker!

Aldus namens de Kerk van Leeuwarden van deze plaats U te mogen begroeten en een goed gemeend welkom toe te roepen, is mij een hooge eere en een groote vreugde.

Vrij lang reeds is 't geleden, dat de Friesche Kerken het voorrecht hadden een nationaal-synodale vergadering in haar midden te zien samenkomen. Alleen bij de ouderen onder ons leeft nog de herinnering aan de beide synodale samenkomsten, hier gehouden kort vóór de vereeniging der Kerken, die nu reeds 28 jaar geleden door Gods goede gunste tot stand komen mocht. In 1890 vergaderde in deze stad de tweede „Voorloopige Synode” der Nederduitsche Gereformeerde Kerken (doleerende) en één jaar later nog de vóórlaatste „Nationale Synode”, der Christelijke Gereformeerde Kerk. Maar een „Generale Synode”, zooals we die nú kennen, sinds de beide stroomingen van Separatie en Doleantie in één bedding samenvloeiden, zien we hier thans voor de eerste maal.

't Werd nú dan ook wél tijd.

Naast de rijkstbevolkte provincie Zuid-Holland kende ook Friesland, vooral sinds 1892, zulk een aanwas van vrijgemaakte Kerken, dat de Generale Synode van Utrecht noodig vond (ofschoon 't niet door ons was begeerd) hier zoewel als daar de Kerken in een tweetal Particulier-Synodale ressorten te splitsen.

Friesland is een gewest, dat meetellen mag. En al gunnen wij „provincialen” van goeder harte den voorrang aan onze grootere Hollandsche steden, als plaatsen van samenkomst voor zoo hooge vergadering, toch worden we in onze Noordelijke afzondering niet gaarne vergeten.

Waarbij ik U nog wel de verzekering mag geven, dat ons Friesche volk, bij veel gehechtheid aan eigen karakteristiek, een hartelijk meelevend volk is, dat zijn eenheid met heel 't volk van Nederland diep gevoelt.

't Is nog zoo lang niet geleden (ik denk aan de beruchte Novemberdagen van 1918, de dagen van TROELSTRA's groote vergissing) dat onze Christen-Friezen van hun saamhoorigheid met heel ons volk op schitterende wijze blijk gaven, en hun eigen volksgenoot duidelijk lieten verstaan, dat een „man met twee aangezichten” zich niet inbeelden mag een Fries te wezen naar der Friezen hart. Ik verwacht dan ook, dat van het meeleven der Friesche Kerken wel mede blijken zal bij de zittingen dezer Synode.

Daarvoor bestaat ook nog een andere reden.

De Kerken van ons gewest zien tot deze Synode op met eerbied en goed vertrouwen.

Ook zij hebben wel vernomen van wat er in de zuidelijker dreven van ons land, met name in de grootere steden, woelt en gist, om aan de minder of meer van de Gereformeerde belijdenis en practijk afwijkende geestesrichtingen ook binnen onze kerkelijke grenzen meer ruimte van beweging te openen, en daartoe de „oude palen” wat te verzetten.

Dit nu ware stellig niet naar der Friezen hart.

Hoezeer wars van alle benepenheid en vooral niet hechtende aan looze vormen, houden onze Friezen van een vasten koers en welbelijnde denkbeelden. Voor onbelijnde vaagheden, als elders wel de geesten bekoren, voelt men niet. Ook in politicis blijkt wel, dat laveerende midden-partijen hier niet tieren. Men is wat men is, maar dan liefst *radicaal*.

Ook dus radicaal *Gereformeerd*.

Zijn we hier wat achterlijk misschien?

Mogelijk wel. Althans van een „Jong-Gereformeerden-Beweging” weten wij onder ons niet. Onze jongelingen, en in den laatsten tijd ook onze jongedochters, oefenen zich eenvoudig in de kennis der Gereformeerde beginselen, zonder veel ruggespraak met andersgezinden. En een geestesbeweging, die er op uit schijnt, zoowat van alles en allerlei onder één hoedje te vangen, en een Christendom in uitzicht stelt, waarmee straks iedereen, in 't eind ook wel de vrome Jood vrede kan nemen, moet men hier maar niet zoeken. Voor dergelijke kweekplanten is 't hier de bodem niet.

Wat intusschen volstrekt niet zeggen wil, dat men onder ons voor het diepere gemoedsleven niets voelen zou.

Dat wordt wél vaak beweerd. En den *schijn* hebben onze Friezen misschien wel tegen zich. De stoerheid en stugheid van karakter staat hun wel in den weg om wat innerlijk hen beroert voor anderen gemakkelijk tot uiting te brengen. Maar wie van nabij hen leert kennen, bespeurt wel, dat achter die stroeve gelaatstrekken meermalen een zeer diep gemoedsleven zich verschuilt, en dat 't maar geen „friesche koppigheid” is, die hen kleven doet aan de „oude waarheid”, maar dat zij in die waarheid hun *leven* hebben gevonden, en daarom met zoo taaie kracht voor hun leven vechten, liever nog zelfs de aanraking mijden met wie hun 't leven deren zou.

Doch genoeg hiervan. Ik durf hopen, dat Uw vertoef onder ons, al is 't dan maar voor korten tijd, U den indruk zal geven of versterken, dat Uwe vergadering bij ons niet misplaatst is, en dat Ge hier vinden zult een volk, dat bij alle gebrek toch ook heeft wat waardeering verdient en dat den welstand van Gods Kerk mede draagt in een biddend hart.

Wanneer dát zoo wezen mag, zult Ge er U allicht over troosten, dat wij U voor 't *uitwendige* niet bieden kunnen wat elders wel te genieten viel.

Leeuwarden is geen Koninklijke residentie-stad als den Haag met zijn veelsoortige weelde. Ook geen rijke havenstad als Rotterdam, waar men met kapitalen speelt. En natuurschoon als in Utrecht of Gelderland het oog verrukt, vindt ge hier al evenmin. Alleen liefhebbers van watersport kunnen naar hartelust zich vermeien op onze meren, doch daartoe zal U wel geen tijd overblijven. Als

echter wij, die hier wonen, met ons gras- en waterlandje tevreden zijn, zult gij er U wel een paar weken willen behelpen, en wij zullen er U doorhelpen zoo goed als ons mogelijk is.

Arm zijn we hier ook aan imponeerende monumenten.

Misschien zou ik U attent kunnen maken op een bescheiden obelisk, een paar jaar geleden opgericht tegenover onze Beurs, om de herinnering te bewaren aan den populairen frieschen volksdichter WALING DIJKSTRA, die tot in hoogen ouderdom nog zijn friesche liedekens zong.

Liever echter spreek ik U van dien anderen, wiens standbeeld op ons Hofplein verrees, en U op een marmeren voetstuk de breedgeschouderde beeltenis toont van „Uz heit”, Grave WILLEM LODEWIJK VAN NASSAUWEN, den stoeren, vromen calvinist uit het heldentijdperk onzer vaderlandsche historie.

Standbeelden, wij Gereformeerde puriteinen dwepen er niet mee. Wij hebben er hier trouwens maar één, en wij hebben 't pas sinds enkele jaren. Maar dat eene is toch bij ons in hooge eere. En we zijn er trotsch op, dat bij de plechtige onthulling, in de tegenwoordigheid van onze vorstelijke familie en — ondanks den bij stroomen neerplassenden regen — van een breede volksmenigte, het wijdingswoord mocht gesproken worden door een van Leeuwardens vroegere Dienaren des Woords, den bij de Friezen nog niet vergeten Dr LÜTZEN WAGENAAR. Wie kon 't ook beter doen dan hij, die in zijn boek „Uz heit” voor ons beschreven had en dat deed met al de bezieling van zijn Oranjelievend hart, met al den gloed der welsprekendheid, die hem eigen was, als hij opkomen mocht voor de eere der Calvinistische vaders en getuigen van de overwinning, door hun heldenstrijd met Gods genadige hulpe behaald over wie in dien benarden tijd de Kerke Christi belaagden?

En Grave WILLEM LODEWIJK, we noemen zijn naam niet, zonder tevens te gedenken zijn boezemvriend en heroïeken medestrijder onder de Gereformeerde banier, den wélfafaanden Leeuwarder predikant Ds JOHANNES BOGERMAN, den man van majesteitlijke gestalte, die straks den presidialen zetel innam van de wijdvermaarde Nationale Synode van Dordrecht in de jaren 1618/19.

WILLEM LODEWIJK VAN NASSAU en JOHANNES BOGERMAN, — zietdaar twee Leeuwarder heldenfiguren uit den worstelstrijd onzer Gereformeerde vaders voor het geloof, eenmaal den heiligen overgeleverd, voor de Belijdenis, in 't bloed der martelaren gedrenkt.

Twéé gouden harten, den Heere en Zijne zake op 't innigst toegewijd,

Beiden hoog-ernstige bidders. En niet minder moedige strijders voor de eere Gods en voor het hoog gezag van Zijn Woord.

Dat hun nagedachtenis bij ons in eere blijven. En ook nú, in deze Leeuwarder Synode, ons werken nog beziele! . . .

Groot is wel het verschil van den tijd, waarin zij leden en streden, met dien, waarin wij thans onze levensroeping te vervullen hebben. En stellen wij ons naast de majesteitlijke figuren van toen, die door hun woord én daád tot zelfs verre buiten onze landpalen invloed oefenden, waarvoor de tegenstander beefde, dan schijnen wij weinig meer dan dwergen, wier stem in de wijde wereld schier niet wordt gehoord en om wier gewurm men schouder-ophalend lacht.

Zij het zoo! Als onzer dan maar het voorrecht wezen mag, op het fundament, door die groote voorvaders gelegd, met vaste hand *voort te bouwen*. Voort te bouwen met een open oog voor de nieuwere behoeften van den nieuwen tijd, doch liefst in eigen stijl, en dus zonder ons al te veel te laten ophouden door bedillers, die een anderen koers volgen, zonder veel ruggespraak met allerlei oude en nieuwe anen en -isten, die om ons heen zwerven, en zóó allicht nog temeer gelegenheid konden vinden, om hun „zizania” uit te zaaien. Voort te bouwen zóó, als de vaders ons vóórgingen, op de vaste basis van het Woord en naar het bestek, in dat Woord ons geteekend.

't Is wellicht nu de tijd niet voor het tot stand brengen van groote, wereldbewegende dingen. Misschien zijn we er ook te klein voor, te arm aan ware geestelijke kracht om boven alles uit het ideaal te grijpen. Laat ons dan bescheiden zijn! Bescheiden genoeg, om met het mindere ons tevreden te stellen, dat God ons te doen geeft, maar dat tot den welstand van des Heeren huis toch ook niet kan worden gemist. De Koning der Kerk zal onzen arbeid niet waardschatten naar den moed, waarmede wij naar groote dingen grepen, maar allereerst naar de teederheid en trouw, waarmede wij ook in 't kleine Hem gediend zullen hebben.

En . . . zijn 't wel zoo kleine dingen, waarin deze Synode zal te oordeelen hebben?

Wanneer ge er het Agendum op aanziet, door de Synodale Kerk U voorloopig aangeboden, gevoelt Ge U allicht eerder bezwaard vanwege het *vele én hoogst-gewichtige*, dat U daarin voorgelegd wordt.

Natuurlijk heb ik van elk waardeeringsoordeel mij alsnog te onthouden. Maar hoofdschotel zullen toch wel zijn de vragen en voorstellen, door niet minder dan 9 van de 12 Particuliere Synodes ingediend betreffende mogelijke herziening of aanvulling van *Confessie* en *Liturgie*.

Dat in zoo gewichtige materie de Synode op staanden voet afgedaan werk leveren zal, wordt zeker door niemand verwacht. Hier zal ernstige studie en wéloverwogen voorbereiding moeten voorafgaan, door daartoe opzettelijk aangewezen Broeders van erkende bekwaamheid en kracht. Zelfs zal 't de vraag zijn, of een eerstvolgende Synode nog wel rijp zal wezen voor alsdan te nemen besluiten, indien daartoe geen zeer bijzondere en kostbare maatregelen worden getroffen. En reeds hiermee wordt voelbaar, dat deze Synode, althans in principe, voor gewichtige vragen komt te staan, waarvan de beantwoording vèrreikende gevolgen kan hebben voor de toekomst van ons kerkelijk leven.

En daarmee hangt dan nog nauw samen de beslissing, die zal te nemen zijn in het pijnlijk conflict, dat reeds opkwam in de Zeeuwsche Kerken, en ook daarbuiten allerwege beroering bracht.

Voorts zijn er nog wel andere punten, die, om de beknoptheid waarmede zij op 't Agendum vermeld zijn, allicht minder de aandacht trekken, doch bij nadere kennisneming heel wat stof opjagen en tijd vorderen kunnen. Ik noem alleen maar punt C: Rapport van Deputaten tot de *Zending onder Heidenen en Mohammedanen*, en punt K: Rapport van Deputaten-Curatoren der *Theol. School*. De ingewijden weten, en de niet-ingewijden zullen ontwaren, dat hieruit heelwat voortkomen zal, dat tamelijk diep ingrijpende beslissingen vraagt, zoowel van geestelijk als van stoffelijk belang.

En dan, om nu maar niet meer te noemen, komt deze Synode opnieuw te staan voor de chronische kwestie der naleving van *art. XIII Kerkenorde*. Reeds wijlen Ds HOEKSTRA noemde bij de opening der Arnhemsche Synode van 1902 dit artikel het Bethesda der Kerken, waar de kranke op genezing wachtte 38 jaren lang. We meenden nu wel onder de illustre voorlichting van wijlen Prof. RUTGERS het rechte spoor gevonden te hebben, doch onderscheidene Particuliere Synodes, en zelfs particuliere Kerken en personen, zijn opnieuw in consult geweest en leggen voor de zooveelste maal de vraag U voor, of 't toch niet beter kan; ja, of heel de thans gevolgde genees-methode niet veranderd moet worden, om hope te bieden voor herstel?

Zoo noemde ik slechts enkele dingen. En er ware nog heel wat aan toe te voegen, waarvan Ge bij Uw vóór-studie van het Agendum zoowel 't hoog belang als de moeilijkheid wel reeds hebt gevoeld. Ik durf dan ook wel zeggen, dat 't op deze Synode nu juist geen *dolce far niénte* zal wezen; dat er gewerkt zal moeten worden, gewerkt met toewijding van al onze kracht.

Zoudt Ge U er over beklagen willen misschien?

Zij 't U, Gel. Broeders, veeleer een voorrecht en eere tot dit werk te mogen ingaan, terwijl anderen hierin belet wierden.

Op de lijst der afgevaardigden voor deze Synode komt ook voor de naam van Ds J. BREUKELAAR, die hier de Kerken van Utrecht vertegenwoordigen zou, doch door ernstige krankheid aangegrepen, den hem opgedragen last niet kan vervullen. Ook de naam van Ds J. C. SIKKEL, sec.-afgevaardigde van de Kerken van N.-Holland, doch die nog pas door den dood ons ontviel, als om des Heeren Woord ons toe te roepen: „Werkt zoolang 't dag is, eer de nacht komt, waarin niemand werken kan.”

Een kostelijker werk kan U toch wel niet te doen gegeven worden dan als medearbeiders Hem te mogen dienen bij den opbouw en de verzorging van Zijn geestelijk Huis.

Er zijn andere dingen, waarmee de groote politici der wereld nu reeds twee jaar lang zich vermoeien, om in een ontredderde wereld, ware 't mogelijk, weer eenige orde te brengen, — helaas, zonder veel resultaat.

Nog dreunt het kanon. Nog vloeit het bloed. Ofschoon men van vrede spreekt, er is geen vrede. En al driester heft de roode draak uit den afgrond den kop op, en spuw zijn giftigen zwadder den grooten der aarde in 't gezicht.

Hoeveel gelukkiger zijn wij dan, die den Koning des Vredes dienen mogen in de werken des vredes. En die daarbij geen ander wapen hanteeren, dan 't zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord, krachtig tot nederwerping der sterken, maar ook rijk aan toezeggingen voor een arm en ellendig volk, dat op Zijn hulp vertrouwt.

Maken wij ons tot den arbeid op in 't diep besef, dat wij niets vermogen zonder Hem. Maar ook in 't vast vertrouwen, dat wij op Zijn hulpe rekenen mogen.

Omdat Hij 't beloofd heeft en Zijn Woord niet liegt, waarin Hij zelf ons toeroept :
Ik zal met u zijn !

Verootmoedigend is die toezegging wèl, want wij hebben ze niet verdiend.
Doen we belijdenis van onze zonden, onder inroepen van de verzoening, die er
is in 't bloed des Lams.

En rijze in Jezus' naam ons gebed tot onzen getrouwen God en Vader, dat Hij
ons bekwame tot 't werk, waartoe Hij zelf ons riep, en die zich ook daarin
niet vergist.

Zijn goede Geest beware ons bij de eendrachtigheid der liefde, die uit 't geloof
is ; houde alle verkeerde beweging des vleesches ten onder, en schenke Zijn licht
en waarheid, dat die ons geleiden en ons brengen tot den berg Zijner heiligheid !

Komt, heffen wij die bede aan van Psalm 43 : 3, om daarna onze smeekingen
voor den Genadetroon neer te leggen met eerbied en godvruchtigheid.

Na deze rede liet de tijdelijke Praeses zingen Ps. 43 : 3 en ging
voor in den gebede, om des Heeren hulp en zegen in te roepen over
de Synode.

ARTIKEL 2.

Daartoe uitgenoodigd door den tijdelijken Praeses, onderzochten de
Broeders D.D. M. MEIJERING en J. J. MIEDEMA de credentiebrieven,
en rapporteerden dat afgevaardigd waren

Leden.

door de Particuliere Synode van Friesland (noordelijk gedeelte) als
primi : de Dienaren des Woords J. D. VAN DER MUNNIK en Dr W. A.
VAN ES van Leeuwarden met de Ouderlingen J. FEITSMA Rz. van
Huizum en F. J. BRUINSMA van Sexbierum ; en als *secundi* : de
Dienaren des Woords J. C. BALHUIZEN van Sexbierum en W. L. MILO
van Kollum met de Ouderlingen J. REITSMA van Reitsum en R.
KUIPER van Schiermonnikoog ;

door de Particuliere Synode van Friesland (zuidelijk gedeelte) als
primi : de Dienaren des Woords A. DE GEUS van de Lemmer en
D. P. KOOPMANS van Sneek met de Ouderlingen S. A. ZANDSTRA
van Wommels en T. VAN DER WAL Jr. van Garijp ; en als *secundi* : de
Dienaren des Woords R. K. M. HUMMELEN van Heerenveen en J. OP
'T HOLT van Bolsward met de Ouderlingen B. A. LOOYENGA van
Ylst en G. SEMPLONIUS van de Lemmer ;

door de Particuliere Synode van *Drente*, als *primi* : de Dienaren
des Woord N. DUURSEMA van Nieuw-Amsterdam en H. W. LAMAN
van Assen met de Ouderlingen J. VAN DEN BOSCH van Meppel en
W. W. SMITT van Zuidlaren ; en als *secundi* : de Dienaren des Woords
G. VAN HALSEMA van Nijeveen en G. KERSSIES van Smilde met de
Ouderlingen H. ELEVELD van Smilde en J. SNOEK van Nieuw-Lande ;

door de Particuliere Synode van *Overijssel* als *primi* : de Dienaren
des Woords J. J. WESTERBEEK VAN EERTEN van Kampen en A.
BROUWER van Zwartsluis met de Ouderlingen A. MANHAVE van
Almelo en G. F. WAMELINK van Hardenberg ; en als *secundi* : de
Dienaren des Woords P. ZIJLMANS van Hengelo en P. J. JONGBLOED

van Deventer met de Ouderlingen J. H. HARSEVOORT van Heemse en H. WATERINK van Haaksbergen ;

door de Particuliere Synode van *Gelderland* als *primi* : de Dienaren des Woords Dr G. KEIZER van Tiel en G. RENTING van Winterswijk met de Ouderlingen L. BARENDREGT van Tiel en J. W. MAAS van Nijmegen ; en als *secundi* : de Dienaren des Woords A. DOORN van Apeldoorn en A. HOENEVELD van Nijkerk met de Ouderlingen A. VAN DER POL van Doornspijk en W. F. H. VAN DER WART van Ermeloo ;

door de Particuliere Synode van *Utrecht* als *primi* : de Dienaren des Woords W. VERHOEF NZ. van Zeist en J. BREUKELAAR van Utrecht met de Ouderlingen H. HARING van Wilnis en J. ROOZENDAAL van Breukelen ; en als *secundi* : de Dienaren des Woords R. E. VAN ARKEL van Soest en A. M. DONNER van Amersfoort met de Ouderlingen JAC. OUDHOF MZ. van Westbroek en J. J. COMMENÉE van Utrecht ;

door de Particuliere Synode van *Noord-Holland*, als *primi* : de Dienaren des Woords W. BREUKELAAR van Zaandam en Dr J. C. DE MOOR van Amsterdam met de Ouderlingen W. KIRCHNER van Amsterdam en P. VERMEULEN van Velsen ; en als *secundi* : de Dienaren des Woords D. HOEK van Enkhuizen en J. C. SIKKEL van Amsterdam met de Ouderlingen P. S. VAN DORP van Amsterdam en S. GROOT van Enkhuizen ;

door de Particuliere Synode van *Zuid-Holland* (noordelijk gedeelte) als *primi* : de Dienaren des Woords Dr K. DIJK van 's Gravenhage en H. MEIJERING van Katwijk a. d. Rijn met de Ouderlingen D. DE BRUIJN YZ. van Hazerswoude en N. FRANCKEN van 's Gravenhage ; en als *secundi* : de Dienaren des Woords J. BROUWER van Oudewetering en N. H. KOERS van Noordwijk a. Z. met de Ouderlingen J. G. BAART van Alphen a. d. R. en C. VAN MUISWINKEL BZ. van Zwammerdam ;

door de Particuliere Synode van *Zuid-Holland* (zuidelijk gedeelte) als *primi* : de Dienaren des Woords J. H. LANDWEHR van Rotterdam en F. W. SLUIJTER van Maassluis met de Ouderlingen D. JORISSEN van Rotterdam en P. RIJSDIJK van Sliedrecht ; en als *secundi* : de Dienaren des Woords J. D. VAN DER VELDEN van Kralingen (Rotterdam) en C. W. J. VAN LUMMEL van Zuidland met de Ouderlingen F. P. VAN RIJ van Bolnes en A. G. BAX van Vlaardingen ;

door de Particuliere Synode van *Zeeland* als *primi* : de Dienaren des Woords L. BOUMA van Middelburg en R. J. VAN DER VEEN van Goes met de Ouderlingen D. MULDER van Zierikzee en D. SCHEELE AZ. van Terneuzen ; en als *secundi* : de Dienaren des Woords G. DOEKES van Nieuwdorp en G. F. KERKHOF van Souburg met de Ouderlingen J. DONNER van Goes en J. VERKERKE van Bergen op Zoom ;

door de Particuliere Synode van *Noord-Brabant* en *Limburg* als *primi* : de Dienaren des Woords W. BOSCH van Almkerk en S.

DOORNBOS van 's Hertogenbosch met de Ouderlingen H. BOTH van Besoyen en A. C. VAN DRIMMELEN van Klundert en als *secundi*: de Dienaren des Woords H. DE BRUIJN van Nieuwendijk en D. SIKKEL van Klundert met de Ouderlingen A. BAX GZ. van Zevenbergen en F. BULTHUIS van Venlo;

en door de Particuliere Synode van *Groningen* als *primi*: de Dienaren des Woords M. MEIJERING van Delfzijl en J. J. MIEDEMA van Groningen met de Ouderlingen P. KOSTER van Valthermond en J. VAN DER LAAN van Pieterburen; en als *secundi*: de Dienaren des Woords P. BOS van Winsum (Gr.) en N. Y. VAN GOOR van Groningen met de Ouderlingen G. MEIJERING van Groningen en H. ORMEL van Bedum.

Tegenwoordig zijn alle *primi*-afgevaardigden behalve Ds J. BREUKELAAR van Utrecht en Ouderling J. ROOZENDAAL van Breukelen, voor wien Ouderling J. J. VAN COMMENÉE van Utrecht is gekomen; de Ouderlingen W. KIRCHNER van Amsterdam en P. VERMEULEN van Velsen, voor wie de Ouderlingen P. S. VAN DORP van Amsterdam en S. GROOT van Enkhuizen zitting nemen; de Ouderling D. JORISSEN van Rotterdam, voor wien de Ouderling F. P. VAN RIJ plaats neemt, en de Ouderling P. KOSTER van Valthermond, die vervangen wordt door den Ouderling G. MEIJERING van Groningen.

De credentie-brieven worden alle in orde bevonden.

Als Prae-adviseerende leden waren uitgenoodigd de Hoogleraren Dr G. CH. AALDERS, Dr H. BAVINCK, Dr H. BOUWMAN, Dr G. H. J. W. J. GEESINK, Dr C. VAN GELDEREN, Dr S. GREYDANUS, Dr F. W. GROSHEIDE, Dr T. HOEKSTRA, Dr A. G. HONIG, Dr A. KUYPER Sr., Dr H. H. KUYPER, L. LINDEBOOM en Dr J. RIDDERBOS. Behalve Dr GEESINK en Dr A. KUYPER Sr., die bericht van tijdelijke of geheele verhindering zonden, zijn allen tegenwoordig.

ARTIKEL 3.

Onder de leiding van den tijdelijken Praeses wordt het volgende Moderamen gekozen: Ds J. VAN DER MUNNIK, Praeses; Dr J. C. DE MOOR, Assesor; D.D. A. DE GEUS en Dr G. KEIZER, Scribae.

Moderamen.

De Synode nu geconstitueerd zijnde, spreekt de Praeses namens het Moderamen een woord van dank voor het vertrouwen, in de Broederen gesteld, en beveelt zich in de welwillende medewerking der Synode en met haar aan de vriendelijke leiding des Heiligen Geestes aan.

ARTIKEL 4.

Op verzoek van den Praeses betuigen alle leden van de Synode door op te staan hunne instemming met de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken.

Instemming met de Belijdenis.

ARTIKEL 5.

Adviseerende leden. De Praeses richt een woord van dank tot Ds LANDWEHR voor de leiding van de ure des gebeds, tot Dr VAN ES voor de samenstelling van het voorloopig Agendum en tot de Prae-adviseerende leden, die aan de uitnoodiging van de Synodale Kerk zoo bereidwillig gehoor gaven en wier adviezen ook door deze Synode niet gaarne gemist zouden worden.

Hij verwelkomt Ds E. KOLTHOF, als vertegenwoordiger van de Oud-Gereformeerde Kerken in de Graafschap Bentheim en Oost-Friesland, en Ds C. J. H. DE WET als vertegenwoordiger van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika. Dezen Broeders wordt als adviseerenden leden plaats gegeven in de Synode.

Van Rev. ZWEMER, afgevaardigde van de Ref. Church van N. Amerika en van Dr H. BEETS, afgevaardigde van de Chr. Geref. Kerk in N. Amerika is bericht ontvangen, dat zij verhinderd zijn, om de Synode bij te wonen.

De Praeses heet welkom de onderscheiden rapporteurs: Dr J. HANIA en Ds J. P. KLAARHAMER voor de Zending onder de Heidenen en Mohamedanen bij welke Deputaten Dr H. A. VAN ANDEL, missionair Dienaar van de Kerk van Amsterdam te Solo, thans met verlof in het vaderland, na verwelkomd te zijn, zich aansluit; D.D. A. SCHWEITZER en D. POL voor de zaken van Art. 13 der Kerkenorde, en Ds C. L. F. VAN SCHELVEN als Deputaat tot behartiging van de belangen van de Gereformeerden in Duitschland bij de Deutsche Overheid. Al deze rapporteurs worden genoodigd om als adviseerende leden op te treden in de zaken, die hun mandaat betreffen. Ook Ds H. S. BOUMA (Pastor Loci) wordt uitgenoodigd om als adviseerend lid zitting te nemen.

ARTIKEL 6.

Persverslag. Op verzoek van den Praeses nemen D.D. H. S. BOUMA en J. P. KLAARHAMER de zorg voor het persverslag op zich.

ARTIKEL 7.

Financiële Commissie. Voor de regeling van de financiële zaken dezer Synode wordt de Assessor aangewezen, die met Broeder A. VAN VLIET van Leeuwarden de Financiële Commissie vormt.

ARTIKEL 8.

Duur der zittingen. Er wordt bepaald, dat de openbare zittingen der Synode zullen worden gehouden van 9 uur voorm. tot 4 uur nam. met een pauze

van 12 tot 1 uur, en toegankelijk zullen zijn uitsluitend voor leden van de Gereformeerde Kerken.

ARTIKEL 9.

Ds LANDWEHR wijst op de wenschelijkheid, dat al de rapporten, die gedrukt worden, en de Acta bij eenzelfde drukker worden gedrukt. De Praeses zegt toe, dat het Moderamen daarmede rekening zal houden.

Uitgave der Acta.

ARTIKEL 10.

Het volgende Agendum wordt vastgesteld:

Agendum.

A.

1. De Particuliere Synode van *Noord-Holland* stelt de Generale Synode voor:
 - a. om, met algeheele en ongewijzigde handhaving van de Drie Formulieren van Eenigheid van de Gereformeerde Kerken, de noodige stappen te doen, die zullen leiden tot nadere formuleering van hetgeen de Gereformeerde Kerken in Nederland mede tegenover opgekomen dwalingen, zeer bepaald ook tegenover de Ethische Richting, naar den Woorde Gods belijden, onder meer omtrent de Heilige Schrift als het Woord Gods, en haar ingeving van den Heiligen Geest; omtrent den Zoon van God als den Christus der Schriften; omtrent de verlossing, die in Christus Jezus is; omtrent het verband en de verhouding der bijzondere en der algemeene genade Gods; omtrent de Kerk des Heeren in haar eenheid en in haar meer of minder zuivere formatiën; omtrent de eenigheid en de volstretheid der Christelijke religie; en voorts ook omtrent de verhouding tusschen de Kerk des Heeren en de Overheid; en omtrent de anti-christelijke beginselen, welke thans op het gebied van het maatschappelijke leven aan de orde zijn;
 - b. om een kort leerboek te ontwerpen ten behoeve van het catechetisch onderwijs;
 - c. om de bestaande Liturgische Geschriften onzer Kerken in hun geheel te overzien;
 - d. om den bundel „Eenige Gezangen” te overzien en te trachten dien uit te breiden met eenige andere berijmde gedeelten der Heilige Schrift, welke het den Kerken vrij zal staan, nevens de Psalmen in den eeredienst te gebruiken;
 - e. om na vaststelling van de sub d. genoemde „Eenige Gezangen” art. 69 K. O. dien overeenkomstig te wijzigen;
 - f. om te ontwerpen een formulier voor het afleggen van openbare geloofsbelijdenis ter toelating tot het Heilig Avondmaal, en de liturgische gebeden te herzien.
 - g. Voorts: de Particuliere Synode van *Noord-Holland*, waardeerende het vele goede en schoone in ons huwelijks-formulier, is echter van oordeel:
 - dat in genoemd formulier, gebruikt bij de kerkelijke huwelijksbevestiging niet genoegzaam rekening wordt gehouden met het huwelijk, gelijk dit voor en door de burgerlijke overheid is voltrokken; terwijl ook het karakter van de kerkelijke huwelijksbevestiging in de bestaande redactie van het formulier niet voldoende tot uitdrukking wordt gebracht;
 - dat in de omschrijving van de oorzaken, waarom God den huwelijken staat ingezet heeft, uitdrukkingen voorkomen, die aanleiding kunnen geven tot een opvatting van het wezen van het huwelijk, welke niet is naar den Woorde Gods;
 - en dringt er bij de Generale Synode op aan voor een partieele herziening een concept te ontwerpen, met zoodanige wijziging van het nu bestaande, dat de burgerlijke huwelijksluiting worde erkend, en dat van

Belijdenis, Getuigenis tegen dwalingen, Liturgie, Leerboek, „Eenige Gezangen”.
Belijdenis.

Leerboek.

Liturgie.

„Eenige Gezangen”.

Formulier voor openbare belijdenis.

Huwelijksformulier.

oorzaken en doel van het huwelijk een meer schriftuurlijke omschrijving worde gegeven.

2. De Particuliere Synode van *Utrecht* betuigt haar volle instemming met het voorstel der Classis Amsterdam, aldus luidende:
 „De Classis Amsterdam van de Gereformeerde Kerken, stelt aan de Particuliere Synode van Noord-Holland voor, aan de aanstaande Generale Synode te verzoeken: om, met algeheele en ongewijzigde handhaving van de Drie Formulieren van Eenigheid van de Gereformeerde Kerken, de noodige stappen te doen, die zullen leiden tot nadere formuleering van hetgeen de Gereformeerde Kerken in Nederland tegen de opgekomen dwalingen, zeer bepaald ook tegenover de Ethische Richting, naar den Woorde Gods belijden, onder meer omtrent de Heilige Schrift als het Woord Gods, en haar ingeving van den Heiligen Geest; omtrent den Zoon van God als den Christus der Schriften; omtrent de verlossing die in Christus Jezus is; omtrent het verband en de verhouding der bijzondere en der algemeene genade Gods; omtrent de Kerk des Heeren in haar eenheid en in haar meer of mindere zuivere formatiën; omtrent de eenigheid en volstrektheid der Christelijke religie; en voorts ook omtrent de verhouding tusschen de Kerk des Heeren en de Overheid; en omtrent de antichristelijke beginselen, welke thans op het gebied van het maatschappelijke leven aan de orde zijn.”
3. De Particuliere Synode van *Noord-Brabant en Limburg* betuigt adhaësie aan het voorstel der Classis Amsterdam, zooveel dit betreft de handhaving en nadere formuleering der belijdenis, en spreekt daarbij de wenschelijkheid uit, dat hierin ook de buitenlandsche Kerken zullen gehoord worden. Ook ondersteunt zij het voorstel der Classis Amsterdam, om de bestaande liturgische geschriften onzer Kerken in hun geheel te overzien.
4. De Particuliere Synode van *Groningen* verzoekt de Generale Synode: om met algeheele en ongewijzigde handhaving van de Drie Formulieren van Eenigheid van de Geref. Kerken de noodige stappen te doen die zullen leiden tot nadere formuleering van hetgeen de Gereformeerde Kerken in Nederland tegenover opgekomen dwalingen, zeer bepaald ook tegenover de Ethische Richting, naar den Woorde Gods belijden, onder meer omtrent de Heilige Schrift als het Woord van God en haar ingeving van den Heiligen Geest; omtrent den Zoon van God als den Christus der Schriften; omtrent de verlossing die in Christus Jezus is; omtrent het verband en de verhouding der algemeene en bijzondere genade Gods; omtrent de Kerk des Heeren in haar eenheid en in haar meer of minder zuivere formatiën; omtrent de eenigheid en volstrektheid der Christelijke religie, en voorts ook omtrent de verhouding tusschen de Kerk des Heeren en de Overheid en omtrent de antichristelijke beginselen, welke thans op het gebied van het maatschappelijke leven aan de orde zijn.
- De Particuliere Synode der Gereformeerde Kerken van *Groningen*, waardeerende de liturgische schoonheid van het huwelijksformulier; nochtans van oordeel:
- dat de erkenning van — en het verband met de burgerlijke huwelijks-sluiting ook in ons formulier duidelijk tot uiting dient te komen;
 - dat meer rekening behoort gehouden te worden met het Christelijk karakter van het huwelijk inzonderheid wat betreft zijn beteekenis niet uitsluitend in het voorkomen van de zonde, maar ook in de liefde-eenheid tusschen man en vrouw;
 - dat een wijziging noodig is voor de huwelijksbevestiging voor meer bejaarden;
- verzoekt de Generale Synode, om Deputaten te benoemen, opdat dezen in verband met het onder *a*, *b* en *c* genoemde een herziening van ons huwelijksformulier voorbereiden.
- De Particuliere Synode van *Groningen* verzoekt de Generale Synode de vraag te overwegen, of het niet wenschelijk is en zoo ja, een formulier vast te stellen, te gebruiken bij het doen van openbare belijdenis des geloofs.
5. De Particuliere Synode van *Zuid-Holland (N.G.)* verzoekt de Generale Synode: om met algeheele en ongewijzigde handhaving van de Drie Formulieren van Eenigheid van de Gereformeerde Kerken de noodige stappen te doen, die zullen leiden tot nadere formuleering van hetgeen de Gereformeerde Kerken in Nederland tegenover opgekomen dwalingen, zeer bepaald ook tegenover de Ethische richting naar den Woorde Gods belijden, onder meer omtrent de Heilige Schrift als het Woord Gods en hare ingeving van den Heiligen Geest; omtrent den Zoon van God, als den Christus der Schriften; omtrent de verlossing, die in Christus Jezus is; omtrent het verband en de

Belijdenis.

Belijdenis.

Liturgie.

Belijdenis.

Huwelijksformulier.

Formulier voor openbare belijdenis.

Belijdenis.

- verhouding der bijzondere en algemeene genade Gods; omtrent de Kerk des Heeren in hare eenheid en in hare min of meer zuivere formatiën; omtrent de eenigheid en volstrekteid der Christelijke religie; en voorts ook omtrent de verhouding tusschen de Kerk des Heeren en de Overheid, en omtrent de antichristelijke beginselen, welke thans op het gebied van het maatschappelijke leven aan de orde zijn;
- om het initiatief te nemen tot het samenstellen van een leerboek voor het catechetisch onderwijs, geschikt voor het gebruik op de catechisaties in onzen tijd. Leerboek.
6. De Particuliere Synode van *Friesland (N.G.)*, voorop stellende, dat de drie Formulieren van Eenigheid als accoord van kerkelijke gemeenschap naar den Woorde Gods, en als authentieke stukken van historische waarde, onverzwakt gehandhaafd moeten blijven;
- doch in aanmerking nemende:
- a. dat er belangrijke artikelen der Belijdenis zijn, met name die handelen over de H. Schrift [II—VII], over welke den laatsten tijd in onze Kerken ernstige discussie opkwam, en zelfs conflict is gerezen;
 - b. dat onder den invloed der historische ontwikkeling van het kerkelijk leven ook andere artikelen, met name die over het onderscheid en de merkteekenen der ware en valsche Kerk [XXIX], en die over het ambt der Overheid [XXXVI] niet meer op de hoogte zijn van de behoeften dezer tijden, en ook niet altijd duidelijk en volledig meer het gevoelen der Kerken vertolken, betreffende de eenheid en de pluriformiteit der Kerk, de verhouding van Kerk en Staat, en de tegenstelling van de souvereiniteit Gods met de dusgenaamde Volks- en Staatssouvereiniteit;
 - c. dat onze tijd getuige is geworden van het opkomen van nieuwe en het weder-opleven van oude dwalingen [theosofie, spiritisme, christian-science, sabbatisme, adventisme etc.], die ook onze Kerken bedreigen, en voorts hier en daar ook in de levenspraktijk teekenen zijn op te merken [b.v. in schouwburg- en bioscoopbezoek en dergelijke] van uitwissching der grenzen tusschen Kerk en wereld, en neiging tot wereldgelijkvormigheid; verzoekt de Generale Synode:
- 1e de noodige voorbereidende maatregelen te treffen, om te komen tot een *duidelijkere omschrijving* van wat onze Kerken belijden: Belijdenis.
 - a. omtrent de inspiratie en het gezag der H. Schrift;
 - b. omtrent de eenheid en de pluriformiteit der Kerk;
 - c. omtrent het gezag en de taak der Overheid;
 - 2e tegen bovengenoemde dwalingen en aangeduide neigingen een welbedeneerd *getuigenis* te doen uitgaan. Getuigenis.
Tevens verzoekt zij de Gen. Synode:
 - 1e het thans bij onze Kerken in gebruik zijnde *formulier van huwelijksbevestiging* aldus te herzien, dat, met behoud van den Schriftuurlijken inhoud, in den vorm meer rekening gehouden worde met het Christelijk karakter van het huwelijk, en het bovendien, door het aanduiden van eenige wijzigingen, beter voorzie in de huwelijksbevestiging van meer bejaarden; Huwelijksformulier.
 - 2e. ter hand te nemen de bezorging van een beknopt formulier ten gebuike bij het afleggen van geloofsbelijdenis; Formulier voor openbare belijdenis
 - 3e het initiatief te nemen tot het opstellen van een *leerboek* in aansluiting aan den Catechismus en geschikt voor het gebruik op de catechisaties in onzen tijd. Leerboek.
7. De Particuliere Synode van *Zuid-Holland (Z.G.)* verzoekt aan de Generale Synode:
- 1e een nadere uiteenzetting van het Gereformeerde standpunt ten opzichte van de anti-christelijke beginselen, die op kerkelijk en maatschappelijk gebied naar voren gekomen zijn. Daarbij zij vooropgesteld, dat algeheel en ongewijzigd de Drie Formulieren behouden blijven, doch dat een aanvulling gegeven worde, die met name zonder verwijl nader formuleere, wat de Gereformeerde Kerken hebben te belijden tegenover het standpunt der Ethische richting, bepaald ten opzichte van de autoriteit en den inhoud des bijbels, van de realiteit der heilsfeiten, van het verband en de verhouding der bijzondere en der algemeene genade Gods, van de eenheid en de meervormigheid van de Kerk des Heeren, en van haar meer of minder zuivere openbaringsvormen in onzen tijd;
 - 2e te onderzoeken, of de tijd gekomen is en de omstandigheden er toe dringen om tegenover de dwalingen, die gevaar opleveren voor de Kerken, een publiek getuigenis te doen hooren; Getuigenis.

- en stelt voor:
 de Generale Synode neme maatregelen om in onze liturgische geschriften het formulier tot bevestiging van het huwelijk zoodanig te wijzigen en aan te vullen, als gewenscht is, met het oog op wat de Heilige Schrift aangaande het christelijk huwelijk leert, en met het oog op wat de behoeften van onzen tijd eischen.
- Huwelijksformulier. 8. De Particuliere Synode van *Drente* geeft de Generale Synode in overweging:
- Getuigenis. 1e deputaten te benoemen met den last tegenover de dwalingen, die gevaar opleveren voor de Kerken een publiek getuigenis te doen hooren;
- Liturgie. 2e deputaten te benoemen met den last de liturgische geschriften te overzien, en stelt haar
- Leerboek. 3e voor, een nieuw leerboek voor de catechisatie te doen opstellen, zooveel mogelijk in aansluiting aan den Heidelbergschen Catechismus.
- Huwelijksformulier. 9. De Particuliere Synode van *Gelderland* [Nijkerk, Juni '20], instemming bevestigende met een voorstel van de Classis Arnhem inzake wijziging van het huwelijksformulier, besluit het onveranderd door te zenden naar de Generale Synode.
- Het voorstel luidt: de Classis Arnhem, erkennende de schoonheid van het Formulier om den huwelijken staat voor de gemeente van Christus te bevestigen, nochtans van oordeel:
- 1e dat in de omschrijving van de oorzaken, waarom God den huwelijken staat heeft ingezet, eenige aanvulling gewenscht is, zowel betreffende het eerste doel des huwelijks, de voortplanting van het menschelijk geslacht, als aangaande de beteekenis van het christelijk huwelijk in de hoogere geestes- en liefdeseenheid van man en vrouw,
- 2e dat de erkenning van, en het verband met de burgerlijke huwelijks-sluiting ook in ons formulier dienen tot uiting te komen, verzoekt de Particuliere Synode van Gelderland zich tot de Generale Synode te wenden met het verzoek Deputaten te benoemen om in verband met het onder 1e en 2e genoemde, of in welk ander opzicht de Generale Synode dit mocht gewenscht achten, een herziening van het huwelijksformulier voor te bereiden.
- „Eenige Gezangen”. Kennisgeving van de Particuliere Synode van *Gelderland*, vergaderd op 16 Juni '20 te Nijkerk, van haar met algemeene stemmen genomen besluit, om adhesie te betuigen aan het voorstel van Amsterdam-Zuid met betrekking tot de uitbreiding van den bundel „Eenige Gezangen”.
10. De Raad der Gereformeerde Kerk van *Amsterdam-Zuid* [Overtoom], nadrukkelijk verklarende, geenerlei gravamen te hebben tegen de Drie Formulieren van Eenigheid of onderdeel daarvan;
- constateerende:
- a. dat de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland, sedert hare vaststelling op de Nationale Synode van Dordrecht in 1618 en '19, geenerlei nadere uitwerking of aanvulling hebben verkregen, terwijl toen en het belijdende inzicht in de waarheid Gods en de ontwikkeling der dwaling, waarmede de Kerk des Heeren hier te lande te kampen heeft, in de laatste drie eeuwen niet onbeduidende vorderingen hebben gemaakt, zoodat over menig aangelegen punt de belijdenis en het leerboek, dat onze Kerken gebruiken op de catechisatie en bij de prediking, zich niet of niet genoegzaam uitspreken;
- als voorbeelden, waarvan de Kerkeraad o.a. wijst op het ontbreken van officiële leerformuleering inzake de Heilige Schrift en hare inspiratie, in verband met de sedert Dordrecht opgekomen Schrift-critiek, en inzonderheid tegenover de zoogenaamde Ethische richting; inzake de eenheid en de pluriformiteit der Kerk; inzake de verhouding van bijzondere en algemeene genade; inzake het Adventisme, het Chiliasme, de Christian-Science, het Sabbathisme, het Spiritisme, de Theosophie en dergelijke;
- b. dat de liturgische geschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland niet kunnen geacht worden in elk opzicht meer in overeenstemming te zijn met de inzichten en praktische behoeften van het tegenwoordige Gereformeerde kerkelijke leven;
- als voorbeelden waarvan de Kerkeraad o.a. wijst op de wenschelijkheid van een korter avondmaalsformulier; op zinsneden als in het huwelijksformulier: „de derde” [oorzaak, waarom God den huwelijken staat heeft ingezet] „is” enz., en in het formulier van bevestiging der ouderlingen en diakenen die, behelzende de vermaning tot de armen;
- c. dat de tegenwoordige redactie van Art. 69 K. O. het gebruik van het

Nieuw-testamentische lied in den eeredienst der Gereformeerde Kerken in Nederland beperkt tot de eenige, daar met name genoemde, gezangen; overwegende:

dat enerzijds zelfs elke redactie-wijziging onzer Drie Formulieren van Eenigheid, nog afgedacht van de bezwaren die daartegen zouden kunnen rijzen met het oog op den klassieken vorm dezer geschriften, onwenselijk moet worden geacht in verband met het feit, dat de confessio-neele eenheid zooveel mogelijk dient te worden bewaard met die Gereformeerde kerkgemeenschappen en groepen, waarmede wij thans, helaas! nog niet in één kerkverband leven, maar anderzijds de behoeften van het eigen kerkelijke leven in dezen tijd aan genoegzame belijdenis-formuleering en passende liturgische praktijk dringend voorziening eischen;

verzoekt aan de Generale Synode onzer Kerken:

a. om, met algeheele en ongewijzigde handhaving van de bestaande Drie Formulieren van Eenigheid, de noodige stappen te doen, die zullen leiden tot nadere en nieuwe formuleering van hetgeen de Gereformeerde Kerken in Nederland naar den Woorde Gods belijden omtrent de inspiratie der Heilige Schrift, inzonderheid tegenover de zoogenaamde Ethische richting, de eenheid en pluriformiteit der Kerk, de verhouding van bijzondere en algemeene genade, en tegenover de verschillende sekten en dwalingen, waarmede de Kerk in dezen tijd te worstelen heeft; b. om voor den kansel en de catechisatiekamer een catechetisch leerboek op te stellen, in overeenstemming met de tegenwoordige behoeften; c. om de bestaande liturgische geschriften onzer Kerken aan een algeheele herziening te onderwerpen; d. om den bundel „Eenige Gezangen” uit te breiden met Gereformeerde Kerkliederen, welke het den plaatselijken Kerken zal vrijstaan nevens de Psalmen in den eeredienst te gebruiken; e. om, na vaststelling van den sub <i>d</i> bedoelden bundel, in Art. 69 K.O. inplaats van de zinsnede: „en de Tien Geboden” enz. tot en met „predikatie”, te lezen: „en de liederen uit den door de Kerken vastgestelden Kerkliederenbundel”.	Belijdenis. Leerboek. Liturgie. „Eenige Gezangen”
11. Verzoek van het „Geref. Schoolverband”, maatregelen te willen nemen, om een leerboek als onze Gereformeerde Scholen behoeven, tot stand te doen komen, en hiertoe met het oog op de paedagogische en methodologische eischen, die voor het onderwijs in onze Gereformeerde Scholen gesteld moeten worden, de medewerking te zoeken van mannen, die in dezen tot oordeelen bevoegd geacht worden.
 12. Van „den kring van belangstellenden in de verrijking van ons Kerkgezag” een bundel liederen met begeleidend schrijven.
 13. Bezwaarschrift van Dr C. M. BUIZER te Harderwijk ter zake van artt. 27—30 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis.

B.

1. Rapport van de Classis 's-Gravenhage inzake het uitschrijven van bede- en dankdagen. Dienst des Woords en der Sacramenten.
2. Verzoek van de Classis 's-Gravenhage, dat zij niet weer worde aangewezen voor het uitschrijven van bede- en dankdagen, en een andere Classis daarmede moge worden belast.
3. Voorstel van de Classis Harderwijk:

De Generale Synode neme eene beslissing over de volgende vraagpunten, die van algemeen belang zijn voor ons kerkelijk leven:

 - 1e of het een Kerkeraad eener Gereformeerde Kerk geoorloofd is, op eventueel wettig ingekomen verzoek, het Heilig Avondmaal te bedienen in stichtingen, die op het grondgebied dier Kerk liggen, en wel ten bate van de leden der Gereformeerde Kerken, die aldaar korter of langer tijd verpleegd worden, en die zonder groote bezwaren de gewone samenkomsten der gemeente niet kunnen bezoeken?
 - 2e of, indien zulk eene bediening van het Heilig Avondmaal vrijstaat, ook verpleegden, die niet tot een der Geref. Kerken behooren, op hun verzoek kunnen toegelaten worden, zoo zij waarlijk begeerte tot dit genademiddel hebben, en voor het geval in wijden omtrek deze hunne begeerte niet in den gewonen weg kan worden bevredigd? en
 - 3e of de onder 1e en 2e bedoelde Avondmaalsviering kan geschieden met

gebruikmaking van afzonderlijke bekertjes, zoo de verpleegden voornoemd lijdende zijn aan eene ziekte, waarvan naar medisch oordeel het besmettelijk karakter vaststaat?

C.

Zending onder de Heidenen en de Mohammedanen.

1. Rapport van de *Deputaten* voor de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen [Rapporteurs D.D. H. DIJKSTRA, J. P. KLAARHAMER, Dr J. HANIA].
2. Rapport van de *Deputaten* naar art. 4 der Zendingsorde.
3. Verzoek van den Raad der Gereformeerde Kerk te Groningen [A] om het oordeel der Generale Synode omtrent de volgende hem gestelde vragen:
 - 1e acht uw vergadering, dat, wanneer in Indië in de verstrooiing leden van andere Kerken op plaatsen, waar zij geen Kerk van eigen belijdenis vinden, zich bij onze Kerken of [Miss.] Predikanten aanmelden om, het zij den Heiligen Doop voor hunne kinderen, hetzij voor zichzelf den toegang tot het Heilig Avondmaal te vragen, het in sommige gevallen geoorloofd is, aan zulk een verzoek te voldoen, zoodat dus aan zulke leden wordt toegestaan tijdelijk bij onze Kerken in te wonen?
 - 2e Zoo ja, zou uw vergadering dan in het algemeen kunnen aangeven:
 - a. in welke gevallen;
 - b. binnen welke confessioneële grenzen;
 - c. onder welke voorwaarden dit mag geschieden?
4. Vraag van den Raad der Gereformeerde Kerk te Amsterdam, dat de Generale Synode een weg aanwijze om te komen tot een betere verdeling van arbeids-terrein op Midden-Java.

D.

Zending onder de Joden.

Rapport van de *Deputaten* tot de Zending onder de Joden. [Rapporteurs D.D. H. C. VAN DER BRINK en J. J. MIEDEMA].

E.

Evangelisatie.

Rapport van de *Deputaten* tot advies inzake de algemeene beginselen en regelen, welke voor den Evangelisatie-arbeid behooren te gelden [Acta Rotterdam 1917, bldz. 40].

F.

Opzicht en Tucht.

1. De Particuliere Synode van *Groningen*, gehouden 9 Juni l.l., van oordeel, dat het vraagstuk van de afsnijding der doopleden nadere regeling behoeft, omdat de ongeregelde toestand op dit punt de oplossing van het doopleden-vraagstuk maar al te zeer tegenhoudt, verzoekt aan de Generale Synode van Leeuwarden zich uit te spreken over de volgende vragen:
 - a. over de vraag, of een formeele verklaring b.v. „dat zij geacht worden het lidmaatschap der Kerk verloren te hebben”, ook te weinig het karakter van excommunicatie draagt, om daarmee te kunnen volstaan, en of het daarom niet wenschelijk is, dat de Synode een kort formulier opstelt, voor de afsnijding van doopleden, die zich in belijdenis en wandel als ongeloofige en goddelooze menschen aanstellen;
 - b. over de vraag, of in correlatie met de tucht over de belijdende leden, ook vóór de afsnijding der „doopleden” het advies der Classis gevraagd moet worden, opdat zij niet partijdig en onrechtvaardig geschiede; en of ook voor haar niet de medewerking en approbatie der gemeente noodig is, opdat zij met stilzwijgende bewilliging der Kerk geschiede.
2. Voorstel van de Classis *Hallum* der Gereformeerde Kerken [vergaderd 8 Juli 1920]: de Generale Synode spreke uit, dat het noodig is, dat ook aan doopleden bij vertrek naar elders attesten worden medegegeven en [of] althans kennisgeving worde verstrekt aan de Kerken, waarheen zij zich hebben begeven, opdat zulke doopleden voor de Gereformeerde Kerk niet verloren gaan.
3. Rapport van de *Deputaten* tot de geestelijke verzorging der Militairen.

4. Missive van Ds T. J. HAGEN, predikant der Gereformeerde Kerk van Nieuwe-Pekela, met betrekking tot de geestelijke verzorging der Militairen.
5. Voorstel van de Particuliere Synode van *Groningen*:
De Generale Synode neme thans in behandeling het Rapport inzake *Kerkelijk toezicht op Christelijke Scholen*, welk Rapport in een der laatste zittingen van de Generale Synode, gehouden te 's-Gravenhage, Aug. en Sept. 1914, wel is uitgebracht, maar niet in behandeling is genomen.
6. Rapport van de Deputaten tot advies ten aanzien van het verzoek van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika, inzake de uitoefening van de tucht na ongeoorloofde *echtscheiding* en daarop gevolgd nieuw huwelijk. Acta Rotterdam 1917, blz. 37. [Rapporteur Prof. Dr H. H. KUYPER.]
7. De Particuliere Synode van *Zuid-Holland (N.G.)* verzoekt de Generale Synode om in verband met de laatste alinea van punt 1 van het onder A vermelde voorstel „de Kerken advies te geven, hoe te handelen met leden der gemeente, die lid zijn van organisaties, welke staan op den grondslag van den klassenstrijd”.
8. Schrijven van br. W. DE KWANT, lid der Gereformeerde Kerk van Gouda, c.s. inzake het lidmaatschap van het Nederlandsch Vakverbond [doorgezonden onder betuiging van sympathie met den inhoud door de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.)]
9. Rapport van de Deputaten betreffende het protest van br. W. KARSEMEIJER JZN, te Oud-Loosdrecht, tegen het besluit van de Particuliere Synode van Utrecht, en het verzoek van de Classis Amersfoort inzake dit protest [Acta Rotterdam 1917, bldz. 36.]
10. Verzoek van br. J. VISSER AZN te Werkendam, met betrekking tot de behandeling van zijn bezwaarschrift op de Generale Synode van Rotterdam 1917 [Acta blz. 33.]
11. Bezwaarschrift van de Classis *Klundert* tegen de uitspraak der Particuliere Synode van Noord-Brabant en Limburg van 18 Juni 1919 inzake de ontzetting van br. NOTENBOOM te Moerdijk uit het diaken-ambt.
- 12a. Bezwaarschrift van br. A. DE KOCK te Herwijnen, tegen een besluit van de Particuliere Synode van Gelderland.
- 12b. Mededeeling van het besluit van de Particuliere Synode van *Gelderland* inzake het bezwaarschrift van br. A. DE KOCK te Herwijnen.
13. Request van Mr LEVINUS VAN ANDEL, lid der Gereformeerde Kerk van Middelburg, betreffende de behandeling van de zaak-NETELENBOS.
14. Beroep op de Generale Synode van br. J. B. NETELENBOS te Middelburg van de besluiten der Classis Middelburg [9 Juli, 22 October en 19 November 1919] en van de Particuliere Synode van Zeeland [Goes 3 en 4 Juni 1920], inzake zijn „suspendeering”, schorsing en afzetting als Dienaar des Woords van de Gereformeerde Kerk te Middelburg. [Met als bijlage een exemplaar van zijn Brochure: „Ben ik Gereformeerd?”]
15. Bezwaarschrift van de D.D. J. BRUSSAARD te Bloemendaal en Dr J. G. GEELKERKEN te Amsterdam tegen de behandeling van de zaak-NETELENBOS door de Classis Middelburg en de Particuliere Synode van Zeeland.
16. Bezwaarschrift van Ds H. VAN DIJK, Dienaar des Woords te Nes en Wierum, tegen een besluit van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.). [Met 7 bijlagen.]
17. Adres van 253 leden van de Gereformeerde Kerk te Middelburg instemmend met het Bezwaarschrift van D.D. J. BRUSSAARD en Dr J. G. GEELKERKEN.
18. Bezwaarschrift van br. P. VERWOERD te IJmuiden tegen besluiten van de Classis Haarlem en de Particuliere Synode van Noord-Holland inzake de beroepbaarstelling van Ds R. W. HUIZING.
19. Bezwaarschrift van br. J. DE LANGE te Leiderdorp tegen een besluit van de Generale Synode van Rotterdam, 1917. [Zie bldz. 36 der Acta van 1917.]
20. Verzoek van het Bestuur van den Bond van Jongel.-ver. op Geref. grondslag om steun van de Generale Synode.
21. Instemming van Br. SCHMAL c.s., leden van de Gereformeerde Kerk van 's Gravenhage met het Bezwaarschrift van D.D. J. BRUSSAARD en Dr J. G. GEELKERKEN.
22. Bezwaarschrift van G. A. DE VRIES te Rotterdam.
23. Bezwaarschrift van Ds J. B. VAN MECHELEN c.s. te Vrijhoeve-Capelle.

G.

1. Verzoek van de Particuliere Synode van *Friesland (N. G.)* om goedkeuring van de grensregeling tusschen de Kerk van: 1e. Oostermeer en Drogeham A

Grensregelingen.

- en B; 2e. Surhuizum en Surhuisterveen; 3e. Augustinusga, Surhuizum en Drogeham B; 4e. Augustinusga, Surhuizum en Gerkesklooster-Stroobos A en B. [De namen van de Kerken Drogeham A en Drogeham B zijn echter sedert dien veranderd, resp. in: Drogeham en Harkema-Opeinde.]
2. Verzoek van de Particuliere Synode van *Friesland (N. G.)* en van de Particuliere Synode van *Friesland (Z. G.)* om goedkeuring van de grensregeling tusschen de Kerken van Augustinusga en Drogeham.
 3. De Particuliere Synode van *Noord-Holland*, [1919] verzoekt de Generale Synode, dat deze goedkeure de grensregeling tusschen de Kerken van Heemstede, [Classis Haarlem, Provincie Noord-Holland] en Hillegom, [Classis Leiden, Provincie Zuid-Holland, (N. G.)], waarbij de bearbeiding van Bennebroek is opgedragen aan de Kerk van Hillegom.
En de mededeeling van de Particuliere Synode van *Zuid-Holland (N. G.)* dienaangaande.
 4. De Particuliere Synode [1920] van *Noord-Holland* stelt aan de Generale Synode voor: de grens tusschen Nieuw-Vennep en Leimuiden te wijzigen in dien zin, dat voortaan tot de Kerk van Leimuiden gerekend zal worden: de Ringdijk ten oosten, en dat gedeelte van den Venneperweg, dat oostelijk ligt van den Aalsmeerderweg, en van de lijn, welke getrokken worden kan van het zuidoende van den Aalsmeerderweg tot aan den Ringdijk; alles voorzoover het thans onder de gemeente van Nieuw-Vennep ressorteert.
 5. Verzoek van de Particuliere Synode van *Gelderland* om goedkeuring van de grensregeling tusschen de Kerken van de Glindhorst en van Amersfoort.
 6. Verzoek van de Particuliere Synode van *Gelderland* om goedkeuring van de grensregeling tusschen de Kerken van Lunteren en van Renswoude.
 7. Bezwaarschrift van L. DINGEMANSE c.s. tegen het besluit der Classis Middelburg tot wijziging der grenzen tusschen de Kerken van Veere en Gapinge.
 8. Bezwaarschrift van de Gereformeerde Kerk van Veere tegen het besluit der vergadering van de Classis Middelburg, gehouden 13 Febr. 1918, en het besluit der Particuliere Synode van Zeeland gehouden Juni 1918, ter zake grensregeling tusschen Gapinge en Veere.

H.

Hulpbehoevende
Kerken en Personen.

1. Rapport van de *Deputaten* voor de Generale kas inzake artikel 11 K. O.
2. Rapport van den *Deputaat* inzake de toelage aan den heer O. CASEMIER [Acta Rotterdam 1917 bldz. 46].
3. Hulpaanvraag van de Gereformeerde Kerk van *Antwerpen*.
4. Hulpaanvraag van Ds W. DE JONGE, [tijdelijk te Zeist.]

I.

Buitenkerken en
Nederlandsche Gere-
formeerden in het
Buitenland.

1. Rapport van de Classis *'s-Gravenhage* over hare buitenkerken in Nederlandsch-Indië. [Rapporteur Dr K. DIJK.]
- 2a. Verzoek van den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van *Batavia* om advies en zo mogelijk goedkeuring over zijn besluit en de getroffen regeling inzake de verhouding tusschen 't Hollandsch sprekend en 't Maleisch sprekend gedeelte der gemeente.
- 2b. Uitspraak van de voorloopige Classis Batavia in zake de regeling tusschen het Maleisch en het Hollandsch sprekend deel der gemeente van Batavia.
3. Rapport van de Deputaten tot de verzorging van de *verstrooide Gereformeerden in onze Oost-Indische bezittingen*. [Rapporteur Dr K. DIJK.]
4. Rapport van de Deputaten tot de behartiging van de geestelijke belangen van de Gereformeerden in *Argentinië*. [Rapporteur Ds K. FERNHOUT.]
5. Voorstel van de Particuliere Synode van *Zuid-Holland (Z.G.)* om de Gereformeerde Kerken wederom te verzoeken een collecte te houden ten bate van de Gereformeerde Kerken in Argentinië.
6. Rapport van den Deputaat ter behartiging van de belangen der Nederlandsche Gereformeerden bij de Overheidspersonen in *Duitschland*, Ds C. L. F. VAN SCHELVEN.
7. De Particuliere Synode van *Gelderland* steunt het voorstel van den Generaal Deputaat ter behartiging van de Nederlandsche Gereformeerden bij de Overheidspersonen in Duitschland, dat de kosten, voortvloeiende uit dit Deputaatschap, ook worden betaald door de Generale Synode, overwegende

dat hij, die deputeert, ook dient te zorgen voor de dekking der te maken kosten.

J.

1. Rapport van de *Deputaten* tot de Correspondentie met de Buitenlandsche Kerken. Buitenlandsche Kerken en Kerken van andere formatie.
2. De Particuliere Synode van *Zuid-Holland (Z.G.)* verzoekt de Generale Synode haar Deputaten voor de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken op te dragen te onderzoeken, of er wel genoegzame grond is, om de correspondentie met de *Belgische Christelijke Zendingkerk* te bestendigen.
3. Voorstel van de Particuliere Synode van *Noord-Holland*:
 - I. De Generale Synode machtige hare deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken:
 - a. in contact te treden met die Gereformeerde Kerken, met welke ze tot dusverre nog geen correspondentie voerden, en afgevaardigden dezer Kerken uit te noodigen tot haar Synodale vergadering;
 - b. wederkeerig zich nauwkeurig op de hoogte te stellen van bestaande toestanden in alle Kerken, waarmede men in correspondentie staat, liefst door persoonlijke afvaardiging naar de Kerken dier landen, en hare synodale vergadering.
 - II. De Generale Synode benoeme opnieuw een deputaatschap, teneinde onzerzijds in contact te treden met groepen van Gereformeerde Belijdenis, die onder andere kerkformatie leven.
4. Verzoek van Prof. Dr G. ANTAL om een aanbeveling ten bate der Hongaarsche Gereformeerde Kerk.

K.

Rapport der *Deputaten-Curatoren*. [Rapporteur Ds A. M. DONNER.]

Theologische School.

L.

Rapport van de *Deputaten* tot oefening van het verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit. [Rapporteur Dr J. C. DE MOOR.]

Theologische faculteit der Vrije Universiteit.

M.

1. Rapport van de Deputaten tot het bijwonen van peremptoire examina in *Bentheim en Oost-Friesland*. [Rapporteur Ds C. L. F. VAN SCHELVEN.] Examina enz.
2. Voorstel van de Particuliere Synode van *Overijssel*, dat van nu voortaan bij het peremptoir examen bijzonder nadruk worde gelegd op de kennis der Gereformeerde Belijdenisschriften.
3. De Particuliere Synode van *Friesland (N.G.)* instemmende met het bezwaar door de Classis Dokkum ter tafel gebracht tegen de medewerking onzer Gereformeerde Studenten met de N.C.S.V., vanwege het vage standpunt dier Vereeniging en de gevaren, die dit meebrengt voor de toekomst onzer Kerken; besluit, dit bezwaar door te zenden naar de eerstvolgende Generale Synode met verzoek dat deze:
 - a. met alle waardeering van het *goede*, door de N. C. S. V. bedoeld en gewerkt, toch tegen het *gevaar* van deze vereeniging voor onze jeugdige studenten ernstig waarschuwe;
 - b. opdracht geve, dat bij alle kerkelijke examina, de examinandi inzonderheid onderzocht zullen worden ten aanzien met betrekking tot de H. Schrift, den Persoon en het Middelaarswerk van Christus, en het stuk der Kerk.
4. De Particuliere Synode van *Zuid-Holland (N.G.)* verzoekt aan de Generale Synode een weg aan te wijzen, waarlangs repatrieerende Dienaren des Woords uit de Gereformeerde Kerken van Zuid-Amerika voor de Kerken in Nederland beroepbaar kunnen worden verklaard, met het oog op een dienaar, die uit Argentinië wederkeerde.

5. Voorstel van de Classis *Harderwijk*:
De Generale Synode dringe er bij de Gereformeerde Kerken ten sterkste op aan, om toe te zien, dat onze Gereformeerde jongelieden, en bijzonder onze aanstaande Dienaren des Woords, zich onthouden van deelneming aan de „Nederlandsche Christen Studenten-Vereeniging.”

N.

Predikants-
tractementen.

1. Rapport van de *Deputaten* tot verbetering der predikantstractementen. [Rapporteur Dr J. HANIA.]
2. De Classis *'s-Hertogenbosch*, van oordeel zijnde, dat het een eisch des tijds is, dat bij de vaststelling van de tractementen van de Dienaren des Woords rekening gehouden wordt met de grootte van het gezin, stelt aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken voor, een weg aan te wijzen, waardoor het den Kerken mogelijk wordt gemaakt, Dienaren des Woords te onderhouden of te beroepen, zonder dat het kindertal een bezwaar behoeft te zijn. [Met als bijlage een toelichting.]

O.

Verzorging van
Emeriti-Predikanten,
Predikantsweduwen
en -weezen.

1. Rapport van de *Deputaten* tot de Generale Kas voor Emeriti-Predikanten, Predikantsweduwen en -weezen. [Rapporteurs D.D. D. POL en A. SCHWEITZER.]
2. De Particuliere Synode van *Friesland (Z.G.)* door haar Deputaten inlichtingen gevraagd hebbende aan de Deputaten der Generale Synode tot uitvoering van Art. 13 K. O.
vraagt naar aanleiding van het antwoord, daarop ontvangen, aan de Generale Synode, in zooverre zulks niet uit het rapport van genoemde Deputaten mocht blijken:
 - a. hoe Deputaten bepalen het bedrag, waarmede zij steun bieden aan hulpvragende Particuliere Synodes;
 - b. naar welken regel Deputaten berekenen het bedrag door ieder der steunbiedende Particuliere Synodes bij te dragen;
 - c. welke Particuliere Synodes aan de aanvragen der Deputaten niet of slechts ten deele voldaan hebben;
 - d. waaruit Deputaten het tekort dekken bij eventueele geheele of gedeeltelijke weigering van een of meer Particuliere Synodes?
3. Voorstel van de Particuliere Synode van *Noord-Holland*: De Generale Synode zoek ter uitvoering van Art. 13 K. O. een regeling te treffen, die in aansluiting aan de bestaande en met handhaving van 't grondbeginsel van Art. 13 [zelfstandigheid der plaatselijke Kerk] den ouden koers toch in dezen wijzigt, dat ook de Kerken, die vroeger genoten hebben van de diensten van een Dienaar des Woords, krachtens vrijwillig indertijd bij de beroeping op zich genomen verplichting een bepaald quotum [in overeenstemming met zijne dienstjaren aldaar] bijdragen.
4. De Particuliere Synode van *Overijssel* stelt de Generale Synode voor een commissie te benoemen, aan welke opgedragen wordt te onderzoeken, of het mogelijk is met behoud van het beginsel van art. 13 K. O., ter uitvoering daarvan eene uniforme onderlinge regeling te ontwerpen, waar reeds verschillende provincies zulk een onderlinge regeling bezitten, of in deze richting werkzaam zijn.
Het ontwerp worde zoo tijdig ter kennis der Kerken gebracht, dat de volgende Generale Synode daaromtrent een beslissing kan nemen.
5. De Raad der Gereformeerde Kerk te *Helder*, overwegende, dat de tegenwoordige regeling naar art. 13 Utr. K. O., zijns inziens, is
 - a. onbillijk, wijl alleen de Kerk, aan welke de Dienaar des Woords verbonden was bij zijn emeriteering aansprakelijk gesteld wordt voor de verzorging van zijn nooddrift alsmede die van zijn weduwe en weezen;
 - b. niet in het belang van de Dienaren des Woords zelve met hunne weduwen en weezen, dewijl de in deze dure tijden toch zoo zeer noodige verhooging der pensioenen enz., niet afdoende kan worden verstrekt, zonder dat daardoor de last, die nu reeds op tal van Kerken drukt, dan nog aanmerkelijk verzwaaard zal worden;
 - c. niet bevorderlijk aan het geestelijk welzijn der Ker-

ken, dewijl zij oorzaak is, dat menige Kerk bezwaar maakt tegen het beroepen van een Dienaar des Woords, die de leeftijd van ongeveer 50 jaar heeft bereikt;

verzoekt de Generale Synode een regeling te treffen in dezen geest, dat het benoodigd bedrag telken jare van de Particuliere Synodes, Classes en Kerken wordt gevraagd volgens een billijk quotum tengevolge waarvan de lasten en over de verschillende Kerken en over de opeenvolgende jaren gelijkmatig verdeeld zouden worden.

6. Verzoek van D. WAKKER, ouderling te Wormer: De Generale Synode der Gereformeerde Kerken A^o 1920 ontwerpe eene regeling, naar welke de Kerken, die volgens Art. 13 K. O. uitkeering hebben te doen, daartoe in staat kunnen worden gesteld, door de gezamenlijke Kerken van ons land, en besluite deze regeling bij de Kerken aan te bevelen.
7. De Particuliere Synode van *Groningen* stelt de Generale Synode voor, om als basis voor de regeling en vaststelling van de pensioenen der emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen te rekenen met het traktement, dat door de betrokken Kerken aan den tegenwoordigen Dienaar des Woords wordt betaald.
8. De Particuliere Synode der Geref. Kerken van *Friesland (Z.G.)* van oordeel zijnde, dat de pensioenen van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen, gegrond op de minima, vastgesteld door de Generale Synode van Middelburg 1896, evenals die, welke vastgesteld zijn naar de tractementen, zooals die uitgekeerd werden vóór de in de laatste jaren noodzakelijk geworden verhoogingen — niet meer in overeenstemming zijn met de tegenwoordige tijdsomstandigheden, stelt aan de Generale Synode van Leeuwarden voor, dat van harentwege het advies uitga aan de Kerken, die pensioenen in den vorm van toeslag zoodanig te verhoogen, dat zij meer in overeenstemming zijn met de tijdsomstandigheden, met terugwerkende kracht tot 1 Juli 1920.
9. De Particuliere Synode van *Friesland (N.G.)* dringt er bij de Generale Synode op aan, dat deze de minima van de pensioenen der emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen aanmerkelijk hooger stelle, naar den eisch des tijds.
10. De Particuliere Synode van *Zeeland*, gehouden 2 en 3 Juni 1920 te Goes, stelt der Generale Synode voor de minimum-bijdragen, genoemd in de toelichting op Art. 13 Acta Generale Synode 1905, zoodanig te verhoogen, dat ze geacht kunnen worden in overeenstemming te zijn met den tegenwoordigen levensstandaard.
11. De Particuliere Synode van *Overijssel*, er van overtuigd, dat door de geheel gewijzigde oeconomische omstandigheden de aangegeven normen der emeritaatstraktementen en pensioenen van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen naar art. 13 K.O. dringend herziening behoeven; van oordeel zijnde, dat de door de Generale Synode indertijd ingestelde 12% toeslag bij deze traktementen en pensioenen niet voldoende is; stelt voor, dat de Synode, gelet op de gewijzigde oeconomische omstandigheden, bepale dat alle pensioenen, ook van vroegere dagen, in overeenstemming moeten worden gebracht met de tegenwoordige predikantstraktementen.
12. De Particuliere Synode van *Zuid-Holland (Z.G.)* stelt aan de Generale Synode voor:
 - 1e haar advies inzake de regeling voor de pensioenen van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen naar art. 13 K. O. aan een grondige herziening te onderwerpen en in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd;
 - 2e om, ter bepaling van het tractement niet alleen te nemen „het vaste geldelijke bedrag” [dat met 20% vermeerderd worde, ingeval de predikant bovendien nog het genot had van pastorie of vergoeding van huishuur], maar mede vrijdom van belasting, berekend naar de uitkeering van het laatstverloopen kalenderjaar, die evengoed als het tractement het inkomen van den Dienaar bepaalt, en deze totaalsom tot basis te nemen bij de berekening van den pensioensgrondslag. Tevens blijve, zoo de predikant kindergeld genoot, deze uitkeering overeenkomstig de oorspronkelijk door den betrokken Kerkeraad getroffen regeling voor $\frac{3}{5}$ gehandhaafd.
13. De Particuliere Synode van *Noord-Holland*, van oordeel, dat sinds de Generale Synode van Utrecht in 1905, de noodzakelijke kosten voor levensonderhoud met tenminste 100% zijn gestegen; dat mitsdien de door deze Synode genoemde minima voor de pensioenen ad Art. 13 K.O. volstrekt ontoereikend zijn;

dat bij verhooging van het diensttraktament het eisch van billijkheid is, ook de pensioenen naar evenredigheid te verhoogen;

verzoekt aan de Generale Synode, het advies door de Generale Synode van Utrecht 1905 aan de Kerken gegeven inzake de uitvoering van Art. 13 K.O., te herzien in dezer voege:

- 1e dat het bedrag der pensioenen geëvenredigd blijve aan het bedrag van het diensttraktament, zoodat bij verhooging van het laatste ook het eerste wordt verhoogd en zulks met handhaving van de verhoudingscijfers in de Regeling van Utrecht genoemd, en met dien verstande, dat verkregen rechten steeds blijven gehandhaafd;
 - 2e dat al de in de Regeling van Utrecht genoemde minima, alsmede de bedragen voor de kinderen met 100% worden verhoogd en mitsdien worden verdubbeld.
14. De Particuliere Synode van Gelderland, vergaderd den 16 Juni '20 te Nijkerk, heeft besloten het navolgende voorstel door te zenden naar de Generale Synode van Leeuwarden:
- a. De Generale Synode bevele aan de Kerken aan, alle pensioenen, welke volgens de regeling van Utrecht 1905 door emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen op het tijdstip, dat de Synode vergadert, worden genoten, te brengen op het bedrag, waarop zij zouden staan, indien zij waren berekend geworden naar den maatstaf van het tractement, dat de dienstdoende predikant op dit tijdstip geniet, en met inachtneming van de wijzigingen, welke hieronder worden voorgesteld;
 - b. de Generale Synode herzie de pensioenregeling, op de Synode te Utrecht vastgesteld, in dien zin:
 - 1e dat het pensioen, na vollen diensttijd uit te keeren aan de emeriti-predikanten, gebracht worde van minstens *f* 800.— op minstens *f* 1600.— jaarlijks; en dat in de bepaling „dat bij een tractement van *f* 1350.— of daarboven, in elk geval het pensioen niet minder dan $\frac{3}{5}$ mag bedragen van dit tractement”, in plaats van *f* 1350.— gelezen worde *f* 2700.—
 - 2e dat de pensioenen voor de emeriti-predikanten, weduwen en weezen, door de Synode te Middelburg vastgesteld en die door de Synode van Utrecht als minima werden gehandhaafd, met het oog op de verminderde geldswaarde nu gerekend moeten worden het dubbele te bedragen, zoodat aan een emeritus-predikant in geen geval minder dan *f* 1200.— aan een predikantsweduwe minder dan *f* 1000.— en voorts voor elk harer kinderen beneden de 18 jaar, minder dan *f* 100.— zal worden uitgekeerd, welk laatste bedrag bij gebleken behoefte ook langer dan tot den 18-jarigen leeftijd kan worden uitgekeerd;
 - 3e dat van de alleenstaande weezen, voor den eersten minstens *f* 400.—, voor den tweeden minstens *f* 200.—, en voor de overige minstens *f* 100.— zal worden uitbetaald.
15. Adhaesie betuiging van de Classis *Dokkum* aan het voorstel van den Raad der Gereformeerde Kerk te Helder. [Zie O 5.]

P.

Overgang tot een anderen staat des levens.

1. De Particuliere Synode van *Noord-Holland* kennis genomen hebbende van het voorstel der Classis Haarlem, inzake overgang van een Dienaar tot een anderen staat des levens, beveelt genoemd voorstel aan de aandacht der Generale Synode aan.

Het voorstel van de Classis Haarlem luidt:

De vergadering van de Gereformeerde Kerken in de Classis Haarlem, van oordeel, dat inzake de toepassing van Art. 12 K. O. meerdere uniformiteit in onze Kerken ten zeerste gewenscht, zoo niet noodzakelijk geacht mag worden, stelt de volgende algemeene beginselen aan de Particuliere Synode van N.-Holland voor, opdat deze, na aanvaarding er van, ze ter approbatie doorzende naar de Generale Synode, die dit jaar te Leeuwarden staat saam te komen.

Bij het overgaan van een Dienaar des Woords tot een anderen levensstaat behoort de Classis haar oordeel over zulk 'n geval van verschillende factoren afhankelijk te stellen.

1e Voor alles is het de vraag, of iemand zijn voornemen aan 't oordeel

der meerdere vergadering onderwerpt, dan wel, of hij eigenmachtig en onwettig zijn ambt neerlegt, hetgeen steeds, al kan er van „ambtelijke censuur” dan geen sprake meer zijn, ten sterkste afkeuring verdient.

- 2e Voorts is het van groot gewicht, of een predikant bij het zoeken van, of geroepen worden tot een anderen werkring door onheilige, platvloersche motieven gedreven wordt [bijv. door gemakzucht of vrees voor lijfsbehoud of geldddorst,] — in welk geval de Kerken den Dienaar door vermaan van zulk 'n gevaarlijken stap moeten trachten terug te houden, om tenslotte daarin slechts noodgedwongen te berusten. Nog erger is het echter, wanneer de betrokken dienaar een weinig eerbare of beslist oneerbare positie kiest [zoals herbergier, cabaretzanger, bordeelhouder, enz.] hetgeen de Kerken nooit kunnen goedkeuren en zelfs onder bepaalde omstandigheden onverwijld door tuchttoefening moeten tegengaan.
- 3e Nopen evenwel edeler beweegredenen iemand tot 't intreden van 'n nieuwe loopbaan, dan moet worden nagegaan, of hij een positie gaat bekleden, die hem evenzeer, of nog beter dan tevoren in staat stelt, met de hem geschonken gaven aan de komst van Gods Koninkrijk te arbeiden, zooals hoogleeraar, staatsman, sociaal leider enz., zoodat de Kerken zich soms over zulk een overgang verheugen zullen, en dien althans ten volle kunnen billijken, dan wel, of hij een betrekking wil aanvaarden, die op zich zelf zeker eerbear is, maar alszoodanig geen gelegenheid biedt tot bijzonder opkomen voor de geopenbaarde waarheid Gods en onze Christelijke beginselen, zooals landbouwer, bakker, kruidenier, agent of inspecteur voor 'n spaarkas of levensverzekering en dergelijke werkzaamheden, waarin de Classis alleen kan bewilligen, indien bijzondere omstandigheden, b.v. duidelijk gebleken ongeschiktheid het neerleggen van den ambtelijken dienst gewenscht doet zijn.
- 4e En wat eindelijk de quaestie betreft, inhoeverre iemand in zijn nieuwe levenspositie het radicaal van predikant [vanzelf niet als recht, maar als voorrecht] mag behouden, hetgeen men gewoonlijk met de uitdrukking „salvo honore” uitdrukt, — daarbij behoort men te overwegen, of zoo'n Dienaar bij zijn verzoek, om ontslagen te worden uit zijn kerkelijk ambt, al dan niet, zij 't ook in ruimeren zin, zijn herderlijken, op redding doelenden [soteriologischen] arbeid, 2 Cor. 5:20, dien hij tot dusverre ambtelijk in het instituut der Kerk [door prediking, huisbezoek enz.] verrichtte, op 't bredere terrein van het organisme der Kerk buiten-ambtelijk begeert voort te zetten, hetgeen o.m. mag verondersteld worden van professoren in de theologie aan de Theol. School te Kampen en de Vrije Universiteit te Amsterdam, redacteurs van een Evangelisatieblad of tijdschrift, geestelijke verzorgers en directeurs van barmhartigheidsinstellingen, zendingsdirectoren, Bijbelvertalers in dienst der Zending, arbeiders en leiders van vereenigingen voor inwendige zending of „geestelijken opbouw” van bepaalde groepen in de maatschappij en al dergelijke arbeiders in meer onmiddellijk soteriologischen dienst van Gods Koninkrijk, mits [gelijk vanzelf spreekt] zulke vereenigingen en instellingen in haar statuten voldoende waarborg geven, dat ze staan op een basis, die door de Gereformeerde Kerken geapprobeer kan worden [hetgeen aan de beoordeeling van de meerdere vergadering zal staan], en de bedoelde personen op zulk 'n arbeidsveld niet als pure administrateurs of financieele organisators, doch werkelijk als „geestelijke verzorgers” werkzaam zijn. Onder die voorwaarde kan aan predikanten, bij hun overgang alle behoud van rechten verleend worden, alsof zij „emeriti-predikanten” waren, terwijl zij daarbij dan ook, evenals deze, aan het toezicht der Kerken onderworpen blijven. Doch voldoet hun nieuwe positie, hoe invloedrijk overigens ook, niet aan dien maatstaf [zooals bij Kamerleden, staatslieden, hoogleeraren aan niet-theologische faculteiten, rectoren van Christelijke gymnasia, enz.], dan vervalt voor hen het radicaal van predikant zijn, en daarmee eo ipso ook het recht tot proponeeren.
2. De Classis *Leeuwarden* der Gereformeerde Kerken, niet zonder verontrusting kennis genomen hebbende van het feit, dat het in den laatsten tijd meer dan eenmaal voorgekomen is, dat Dienaren des Woords in onze Kerken, en dit soms zelfs uitsluitend om redenen van stof-

felijken aard, naar artikel 12 K.O., toestemming vroegen en ontvingen, om tot een anderen staat des levens over te gaan;

voorts van oordeel,

dat een niet voldoende gemotiveerd verleen van zulk een toestemming, aan de eene zijde den Kerken zelf groote geestelijke schade berokkent, in zoover aldus licht tekort wordt gedaan aan de waardigheid van het kerkelijk ambt in het gemeen, en dat van den Dienaar des Woords in het bijzonder, alsmede aan het besef van de goddelijke roeping tot het ambt, gelijk dit toch bij de toelating tot den Dienst des Woords, bij den proponent mag worden verondersteld; en aan de andere zijde, ook de levenspositie van den Dienaar des Woords en zijn gezin ondermijnt, in zoover de meerdere of mindere voorliefde om den betrokken Dienaar voor zich te behouden, zelfs onbedoeld en onbewust invloed kan oefenen op de genegenheid van den Kerkeraad tot verbetering van de middelen van onderhoud van zulk een Dienaar, en daardoor ook de verzoeking voor hem om het ambt den rug toe te keeren, allicht wordt vergroot;

verzoekt de Generale Synode van Leeuwarden den hier bedoelden overgang tot een anderen staat des levens, aldus nader te regelen:

- 1e dat bij ieder præparatorisch examen, instantelijk worde onderzocht, of de proponent zich van zijn geestelijke roeping tot het ambt bewust is, en dat van dit onderzoek ook kortelijk op het diploma van dit examen melding worde gemaakt;
 - 2e dat na ieder peremptoisch examen, bij de onderschrijving van het onderteekeningformulier, ook van den beroepen Dienaar des Woords de verklaring zal worden gevorderd, dat hij weet, dat hij, eens wettiglijk beroepen zijnde, [behoudens groote en gewichtige oorzaken, waarvan de desbetreffende Classis kennisnemen en oordeelen zal,] zich voor zijn leven lang aan den kerkedienst verbinden gaat;
 - 3e dat van de in artikel 12 bedoelde „groote en gewichtige oorzaken” door de Generale Synode een duidelijker aanwijzing worde gegeven, opdat in het verleen van een eventueele toestemming door de onderscheiden Classes behoorlijke uniformiteit kan worden betracht;
 - 4e dat bepaald wordt, dat ook bij het verleen van de in Art. 12 K.O. bedoelde bewilliging het advies en de approbatie van Deputaten der Particuliere Synode zal noodig zijn;
 - 5e dat de Generale Synode aanwijze, wat moet worden gedaan, wanneer de betrokken Dienaar niet met het oordeel der Classis accoord gaat, en in zijn voornemen om tot een anderen staat des levens over te gaan volhardt.
3. Bezwaarschrift van Prof. Dr. A. A. VAN SCHELVEN tegen de besluiten van de Classis Middelburg en de Part. Syn. van Zeeland ten aanzien van zijne betrekking tot de Kerk van Vlissingen.

Q.

Weder beroepbaarstelling van afgezette Dienaren.

De Particuliere Synode van *Noord-Holland*, kennis genomen hebbende van het besluit der Classis Haarlem inzake de weder-beroepbaarstelling van den Heer R. D. HUIZING, verzoekt de Generale Synode duidelijk uit te spreken, dat Deputaten ad Art. 49 K.O. zullen adviseeren, wanneer de vraag ter sprake komt, of iemand, die van den Dienst des Woords afgezet is, weder beroepbaar zal gesteld worden.

R.

Kerk en Overheid.

Rapport van de *Deputaten* tot de Correspondentie met de Hooge Overheid, [tevens commissie voor een gemeenschappelijk getuigenis tot herstel van den wereldvrede, Acta Rotterdam 1917, blz. 47.]

S.

Archief.

Rapport van de *Archief-bewarende Kerk* van Amsterdam.

T.

1. Rapport van de leden van het *Moderamen* der Generale Synode van Rotterdam 1917.
2. De Particuliere Synode van *Overijsel* stelt de Generale Synode voor, dat Deputaten der Synode, wien belangrijke zaken worden opgedragen ter fine van advies, hun voorstellen of rapporten binnen anderhalf jaar ter kennis van de Kerken brengen.
3. De Particuliere Synode van *Groningen*, betreurende, dat de rapporten der Generale Synode, welke op de laatstgehouden Classicale vergadering ter tafel hadden moeten zijn, daar niet aanwezig waren, betuigt hare instemming met het voorstel Kampen, desbetreffend.
4. Voorstel van de Particuliere Synode van *Overijsel*, dat de Synode terugkeere tot de vroegere wijze van uitgave harer Acta.
5. Verzoek van den *Nationalen Bond voor plaatselijke keuze* [secretaris D. VAN KREVELEN] om betuiging van adhaësie voor zijn adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ten gunste van het initiatief-voorstel RUTGERS c.s.
6. Uitnoodiging van de Nederlandsche Pilgrim Fathers-Commissie [1620—1920] tot een vertegenwoordiging door twee afgevaardigden bij de Pilgrim Fathers-Herdenking op 30 Augustus tot 8 September a.s. [Met verzoek om behandeling bij de eerste zitting der Synode.]

Varia.

ARTIKEL 11.

Overeenkomstig het voorstel van het Moderamen en de prae-adviseerende leden Dr BOUWMAN en Dr KUYPER, naar de opdracht der Synode gedaan, wordt besloten, den voorbereidenden arbeid ter behandeling der in het Agendum vermelde zaken te verdeelen als volgt:

Verdeeling
der werkzaamheden.

wat begrepen is onder A en F 13, 14, 15, 17, 21 te stellen in de handen van de *eerste Commissie van voorbereiding*, bestaande uit de Dienaren des Woords Dr DIJK, Dr VAN ES, LAMAN, Dr DE MOOR en RENTING, met de Ouderlingen COMMENÉE, VAN DRIMMELEN, VAN DER LAAN, RIJSDIJK en ZANDSTRA benevens de prae-adviseerende leden Dr AALDERS, Dr BAVINCK, Dr BOUWMAN en Dr GREYDANUS;

wat begrepen is onder C en I 1, 2, a en b, 3 te stellen in de handen van de *tweede Commissie van voorbereiding*, bestaande uit de Dienaren des Woords BREUKELAAR, BROUWER, DUURSEMA en VAN DER VEEN, met de Ouderlingen BOTH, HARING, VAN RIJ, SMITT en VAN DER WAL benevens de prae-adviseerende leden Dr GEESINK, Dr HONIG en de adviseerende leden Dr VAN ANDEL, Ds COLENBRANDER (die verwacht wordt,) Ds H. DIJKSTRA (die ook verwacht wordt,) Dr J. HANIA en Ds J. P. KLAARHAMER;

wat begrepen is onder F 3, 4, H, I 4, 5, 6, 7, J, N, O, R. S te stellen in de handen van de *derde Commissie van voorbereiding*, bestaande uit de Dienaren des Woords L. BOUMA, KOOPMANS, H. MEIJERING en WESTERBEEK VAN EERTEN met de Ouderlingen VAN DEN BOSCH, DE BRUIJN, VAN DORP, FEITSMA, en G. MEIJERING benevens de prae-adviseerende leden Dr RIDDERBOS en Prof. LINDEBOOM en

de adviseerende leden D.D. VAN MINNEN, POL, VAN SCHELVEN en SCHWEITZER;

wat begrepen is onder B, E, F 1, 2, 5, 6, 7, 8, 20, 22, 23, P. Q, T te stellen in de handen van de *vierde Commissie van voorbereiding*, bestaande uit de Dienaren des Woords DOORNBOS, M. MEIJERING, SLUYTER en VERHOEF, met de Ouderlingen BRUINSMA, GROOT, MAAS, MANHAVE en MULDER benevens de prae-adviseerende leden Dr GROSHEIDE en Dr KUYPER;

wat begrepen is onder D, F 9, 10, 11, 12^a, 12^b, 16, 18, 19, G, K, L, M te stellen in handen van de *vijfde Commissie van voorbereiding*, bestaande uit de Dienaren des Woords BOSCH, DONNER LANDWEHR en MIEDEMA met de Ouderlingen BARENDREGT, FRANCKEN, SCHEELE en WAMELINK benevens de prae-adviseerende leden Dr VAN GELDEREN en Dr HOEKSTRA.

Elke Commissie van voorbereiding zal haar eigen voorzitter kiezen.

Op de vraag van Ds LANDWEHR of er ook door het Moderamen overwogen is, een afzonderlijke Commissie te benoemen voor de zaak aangegeven onder F 13, 14, 15, 17, 21 wordt geantwoord door Professor KUYPER, dat het Moderamen meende, dat de bedoelde quaestie het best bij de zaken betreffende de Confessie kon worden behandeld.

ARTIKEL 12.

Wordt besloten, dat de eerstvolgende openbare zitting zal geopend worden a.s. Donderdag om 9 uur.

De Praeses sluit deze eerste zitting der Synode.

Zitting van Donderdag 26 Augustus 1920.

ARTIKEL 13.

Appel-nominaal.

De Praeses opent de zitting en houdt appel-nominaal, waaruit blijkt, dat Ds A. M. DONNER als secundus van Ds J. BREUKELAAR aanwezig is; dat Ouderling W. W. SMITT is vervangen door zijn secundus Ouderling J. SNOEK en Ouderling T. VAN DER WAL Jr door zijn secundus Ouderling G. SEMPLONIUS.

De broeders, die voor het eerst ter vergadering zijn, betuigen hunne instemming met de belijdenis door op verzoek van den Praeses op te staan van hunne zitplaatsen.

ARTIKEL 14.

De notulen van de vorige zitting worden gelezen en gearresteerd.

ARTIKEL 15.

D.D. H. DIJKSTRA en J. F. COLENBRANDER worden door den Praeses verwelkomd en met Dr J. OFFRINGA, missionnair-arts, die ter vergadering aanwezig is, zonder dat de Synode officieel kennis had gekregen van diens tegenwoordigheid in het land, uitgenoodigd om als adviseerende leden zitting te nemen. Nog doet de Praeses mededeeling dat Ds A. MERKELIJN telegrafisch door het Moderamen ter vergadering is genoodigd, waarna hij Ds J. F. COLENBRANDER voorstelt aan de Synode, alsmede Rev. ROBERT REID HOBART, M.A. of Perth, vertegenwoordiger van The United Original Secession Church of Scotland, dien hij welkom heet.

D.D. H. DIJKSTRA,
COLENBRANDER,
Dr OFFRINGA
en Rev. R. R. HOBART
worden welkom
geheeten.

ARTIKEL 16.

De Praeses doet mededeeling van twee ingekomen stukken, die alsnog op het Agendum worden geplaatst onder letter F 21 en 22, en in handen worden gesteld van Commissie I en IV ter fine van advies.

Mededeeling van twee
ingekomen stukken.
Aanvulling
van het Agendum.

ARTIKEL 17.

De Praeses doet voorlezing van een ingekomen schrijven, waarin Ds W. PERA mededeelt tot zijn leedwezen voorloopig verhinderd te zijn ter vergadering te komen door eene ongesteldheid van zijn echtgenoot. Dit schrijven wordt voor kennisgeving aangenomen en zal worden beantwoord door de Scribae.

Schrijven
van Ds W. PERA.

ARTIKEL 18.

De Assessor deelt mede, dat de onkosten voor deze Synode voorloopig zijn geraamd op f 12000. Aan de afgevaardigden wordt verzocht te zorgen dat het bedrag, dat door de onderscheiden Particuliere Synodes naar vastgestelden maatstaf moet worden gestort, kome in handen van de finantieele Commissie dezer Synode.

Raming van onkosten.

ARTIKEL 19.

Op voorstel van het Moderamen wordt de Kerk van Utrecht aangewezen voor de samenroeping der eerstvolgende Generale Synode.

Roepende Kerk.

ARTIKEL 20.

In zake de uitgave der Acta etc. wordt door het Moderamen voorgesteld dat:

Uitgave van de Acta
etc.

a. aan het Moderamen worde vrijheid gelaten om bij het uitgeven der Acta met het oog op de hooge drukkosten zooveel eenigszins mogelijk de Bijlagen te beperken;

b. de Synode besluite, dat tijdens de zittingen zoo min mogelijk rapporten en voorstellen gedrukt zullen worden, en zulks alleen zal mogen geschieden krachtens besluit der vergadering;

c. de Synode aanwijze den drukker WESTERHUIS om wat tijdens hare zittingen gedrukt moet worden in gereedheid te brengen;

d. de Synode machtige het Moderamen om, na gehouden onderzoek, eenen uitgever voor de Acta der Synode aan te wijzen;

e. de Synode machtige eveneens de leden van het tegenwoordige Moderamen om, na gehouden onderzoek, eenen drukker aan te wijzen, bij wien alle deputaten, door deze Synode te benoemen, de rapporten, welke voor de volgende Synode in druk dienen te komen, moeten laten drukken.

Deze drukker moet, volgens aanwijzingen van die broeders al die rapporten leveren in eenzelfde formaat en lettersoort, met een oplage zoodanig, dat zij later met de Acta en Bijlagen der volgende Synode gebrocheerd kunnen worden.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 21.

Request van Mr
LEVINUS VAN ANDEL.

Dr DE MOOR rapporteert inzake F 13: request van Mr LEVINUS VAN ANDEL, en stelt voor, genoemden broeder te antwoorden:

a. dat de Synode bij de samenstelling der praeadviseerende commissie, die deze zaak heeft voor te bereiden, vermeden heeft, daarin iemand te benoemen, die aan hare behandeling reeds deelnam;

b. dat bij de behandeling dezer quaestie in de vergaderingen der Synode door haar aan de afgevaardigden der Particuliere Synode van Zeeland niet het recht om mede te oordeelen kan worden ontnomen, behoudens de toepassing van artikel 33 der Kerkenorde: „Die tot de samenkomsten afgezonden worden . . . zullen keurstemmen hebben, ten ware in zaken, die hunne personen of Kerken in het bijzonder aangaan.”

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 22.

Uitnoodiging van
de Nederlandsche
Pilgrim Fathers-
Commissie.

Ds M. MEYERING rapporteert inzake T 6: eene uitnoodiging van de Nederlandsche Pilgrim Fathers-Commissie, en op zijn voorstel besluit de Synode zich te doen vertegenwoordigen bij de Pilgrim Fathers-Herdenking op 30 Augustus tot 2 September a.s. door twee afgevaardigden en daartoe uit te noodigen de broeders Ds J. DOUMA van 's Gravenhage en Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN te Haarlem.

ARTIKEL 23.

Ds S. DOORNBOS rapporteert inzake B 1: rapport van de Classis 's Gravenhage met betrekking tot het uitschrijven van bede- en dankdagen, en adviseert dit rapport met dankzegging voor kennisgeving aan te nemen.

Het uitschrijven van bede- en dankdagen.

Dezelfde rapporteert eveneens inzake B 2: verzoek van genoemde Classis dat zij niet weer worde aangewezen tot dezen arbeid, en adviseert op dit verzoek van de Classis 's Gravenhage niet in te gaan, maar haar weder voor het uitschrijven eventueel van bede- en dankdagen aan te wijzen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 24.

Ouderling D. MULDER rapporteert inzake F 6: rapport echtscheiding, en adviseert, den deputaten tot advies in deze aangelegenheid hartelijk dank te betuigen voor hun gewichtigen en omvangrijken arbeid en conformeert zich aan het advies dat aan het slot van genoemd rapport wordt uitgesproken, n.l. dat de Kerken dit rapport rustig zullen overwegen; verder wordt nog geadviseerd, dat, hoewel Prof RIDDERBOS dit niet gevraagd heeft, toch ook eene nadere ontwikkeling van zijn afwijkend gevoelen gedrukt ter kennis der Kerken kome, om alzoo op eene volgende Synode eene beslissing te nemen of de Synode zich kan vereenigen met de gedachten in het rapport uitgesproken, ten einde het dan als advies der Synode te zenden naar de Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika.

Advies echtscheiding.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 25.

Prof. Dr H. H. KUYPER rapporteert inzake B 3: bediening van het Heilig Avondmaal in Stichtingen, en adviseert: (Bijlage III)

Bediening van het Heilig Avondmaal in stichtingen.

1e. dat het aan den Kerkeraad eener Gereformeerde Kerk geoorloofd is op eventueel ingekomen verzoek het Heilig Avondmaal te bedienen in Stichtingen, die op het grondgebied dier Kerk liggen en wel ten bate van de leden der Gereformeerde Kerken, die aldaar korter of langer tijd verpleegd worden en die zonder groote bezwaren de gewone samenkomsten der Gemeente niet kunnen bezoeken, mits de Kerkeraad bij deze Avondmaalsbediening vertegenwoordigd is en ook andere leden der Gereformeerde Kerken, die als verplegers enz. aan deze Stichtingen verbonden zijn, aan deze Avondmaalsbediening deelnemen;

2e. dat ook verpleegden, die niet tot een der Gereformeerde Kerken behooren, tot deze Avondmaalsbediening kunnen worden toegelaten,

wanneer er voor hen geen gelegenheid bestaat om in de Kerk, waarvan ze zelf lidmaat zijn, het Avondmaal te gebruiken, mits ze daartoe tijdig aan den Kerkeraad hun begeerte te kennen geven en de Kerkeraad zich verzekerd heeft, dat zij in hun Kerk tot het Avondmaal zijn toegelaten, dat zij in de grondstukken der Christelijke religie met ons overeenstemmen en onberispelijk van levenswandel zijn, terwijl zij voorts bereid moeten wezen, zoolang zij als gasten aan het Avondmaal deelnemen, zich aan het toezicht van den Kerkeraad te onderwerpen;

3e. dat wanneer onder de verpleegden, die aan het Avondmaal deel willen nemen, lijdens zijn aan een besmettelijke ziekte, waardoor het gebruik van een gemeenschappelijken beker gevaar van besmetting zou opleveren, de Kerkeraad na ingewonnen advies der doctoren zoodanige maatregelen mag nemen als noodig zijn om dat gevaar van besmetting zooveel mogelijk te voorkomen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 26.

Verzoek van den Bond van Gereformeerde Jongelingsverenigingen.

Ds S. DOORNBOS rapporteert inzak F 20: een verzoek van het Bestuur van den Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden grondslag. Na ampele discussie wordt als motie van orde voorgesteld door Dr DE MOOR, deze zaak terug te wijzen naar de Commissie, opdat zij na nadere informatie met betrekking tot den inhoud van genoemd verzoek de Synode diene van advies. (Zie voorts art. 123.)

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 27.

Rapport van de Deputaten tot oefening van het verband.

Nadat Dr DE MOOR voorlezing heeft gedaan van het rapport der Deputaten tot oefening van het verband, rapporteert Ds BOSCH met betrekking tot genoemd rapport, L, en adviseert dat de Synode den Deputaten dank betuige voor den verrichten arbeid, en déchargeere met het oog op het beheer der hun toegestane gelden, en een crediet hun verleene van duizend gulden.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 28.

Buitenlandsche Afgevaardigden.

Na de pauze, doet Ds DE GEUS voorlezing van een brief van the Convenor of the Intercourse Committee of the Presbyterian Church of Engeland ingekomen bij Ds JOH. VAN DER LINDEN, secretaris van de Deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche Kerken. Aan het Moderamen wordt opgedragen om te zorgen dat dit schrijven wordt beantwoord. Daarop spreekt Rev. ROBERT REID HOBART, M. A. of

Perth, de vergadering toe als afgevaardigde van The Unitéd Original Seceesion Church, welke toespraak, nadat Ds DE GEUS haar inhoud heeft vertolkt, door de Synode wordt beantwoord bij monde van Prof. Dr AALDERS. Nog wordt voorlezing gedaan van een schrijven aan de Synode gericht door Rev. J. R. FLEMING, Active Secretary of the Alliance of the Reformed Churches holding the Presbyterian System, vergaderd te Lausanne. Hierop ontvangt Ds C. J. H. DE WET, B. A. van Steijnsburg, afgevaardigde van de Geref. Kerk van Zuid-Afrika het woord. Diens toespraak wordt beantwoord door Prof. Dr BOUWMAN.

ARTIKEL 29.

Nadat Ds A. M. DONNER voorlezing heeft gedaan van het rapport der Deputaten-Curatoren (Bijlage IV), rapporteert Prof. VAN GELDEREN in-zake dit rapport, K, en adviseert dat de Synode, na dit rapport onder dankbetuiging te hebben aan genomen, besluite in overeenstemming met *Bijlage A* van het Curatoren-rapport:

Curatoren-rapport.

- 1°. te wijzigen Art. 6 van het Regl. voor de Theol. Opleiding;
 - 2°. vast te stellen de voorgedragen „Regelen betreffende de beëindiging van, de schorsing in en het verleenen van verlof uit den dienst van hen, die aan de Theol. School van de Gereformeerde Kerken in Nederland in vasten dienst onderwijs geven”;
 - 3°. te wijzigen Art. 2 van de Pensioenregeling;
- in afwijking van *Bijlage B*:

vast te stellen, dat voor het praeparatoir examen van een examinandus, die niet gestudeerd heeft aan de Theol. School of aan de Theol. Fac. der Vrije Universiteit, de volgende regelen zullen gelden:

- 1°. de examinandus wendt zich tot de Classis, onder welke hij ressorteert;
 - 2°. indien de aanvrager goede getuigenis heeft aangaande leer en leven, richt de Classis tot de Hoogleraren der Theol. School en der Theol. Fac. van de Vrije Universiteit het verzoek, hem te examineeren in de vakken van het candidaatsexamen; reis- en verblijfkosten der Hoogleraren zullen door de Gen. Synode worden vergoed;
 - 3°. de Hoogleraren voldoen aan dit verzoek op zoodanigen tijd en plaats als zij oorbaar zullen achten, doch in elk geval binnen drie maanden;
 - 4°. de Hoogleraren geven, bij gunstigen uitslag, hiervan een getuigschrift aan den geëxamineerde;
 - 5°. de Classis onderwerpt, in hare eerstvolgende vergadering, na overlegging van bedoeld getuigschrift, den candidaat op de gewone wijze aan het praeparatoir examen;
- in overeenstemming met *Bijlage C*:

in Art. 7 van het Regl. voor de Theol. Opleiding aan de Theol. School de woorden: „Synode van Dordt van 1618—19 (zie Post-Acta

Sessie 75)" te veranderen in: „Synode van 's Gravenhage van 1914, zitting 29 October Art. 27";

in overeenstemming met *Bijlage E*:

dat op den datum, waarop de Nationale Vereeniging voor Geref. Voorber. Hooger Onderwijs met haar Gymnasium het Schoolgebouw verlaten zal, uit de schoolkas zal worden uitgekeerd eene som van f 25000,—, waartegenover dan het contract tusschen haar en de Theol. School te eenenmale ontbonden zal zijn.

Aldus wordt besloten.

Verder wordt nog herinnerd dat dezelfde Commissie de Synode zal dienen van advies met betrekking tot *Bijlage D* van het Curatoren-rapport, als deze zal zijn vergaderd in Comité.

ARTIKEL 30.

Rapport van de Deputaten tot het bijwonen van peremptoire examina in Bentheim en Oost-Friesland.

Nadat Ds C. L. F. VAN SCHELVEN het rapport der Deputaten tot het bijwonen van peremptoire examina in Bentheim en Oost-Friesland heeft voorgelezen, rapporteert Ds BOSCH omtrent deze aangelegenheid, M. 1, en adviseert, genoemd rapport voor kennisgeving aan te nemen, en wederom Deputaten voor deze zaak te benoemen. Aldus wordt besloten.

De mededeeling, dat uit den kring dier Deputaten Dr C. C. SCHOT, door den dood werd weggenomen, doet den arbeid door dezen ontslapen broeder in het belang der Kerken verricht, met dankbaarheid gedenken.

ARTIKEL 31.

Peremptoir examen en de kennis der Geref. Belijdenisschriften.

Ds BOSCH rapporteert hierop inzake M. 2: voorstel van Overijsel, dat van nu voortaan bij het peremptoir examen bijzonder nadruk worde gelegd op de kennis der Gereformeerde Belijdenisschriften, en adviseert dat — aangezien voor het peremptoir examen reeds de bepaling is gemaakt dat zal worden onderzocht naar „de kennis der voornaamste Christelijke, inzonderheid der Gereformeerde Belijdenisschriften en vertrouwd moet worden dat de Classes zich aan deze bepaling houden en de Partic. Synode van Overijsel geene overwegingen aan haar voorstel doet voorafgaan — de Synode besluite op dit voorstel niet in te gaan.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 32.

Zending onder de Joden.

Ouderling L. BARENDREGT rapporteert inzake het rapport van de Deputaten voor de Zending onder de Joden, D, 1 en adviseert, wat geamendeerd aldus luidt: (*Bijlage V*).

1e. goed te keuren den arbeid door de Deputaten voor de Zending onder de Joden verricht en hen te déchargeeren voor het beheer der finantiën;

- 2e. voor deze Zending te benoemen vijf Deputaten met drie Secundi ;
 3e. aan deze Deputaten op te dragen :
- a. het Contract met de Kerk van 's Gravenhage te bestendigen ;
 - b. tot alle Kerken het verzoek te richten éénmaal 's jaars in hare samenkomsten een collecte te houden voor de Zending onder de Joden en deze door Deputaten, vanwege de Classes te benoemen, te doen innen en aan den Quaestor der Deputaten van de Generale Synode te doen afdragen, met dien verstande dat Kerken, die zelf in eigen kring Zendingsarbeid onder de Joden verrichten, slechts 10 % der Collecten in de kas der Deputaten behoeven te storten ;
 - c. de Kerk van Amsterdam, of zoo deze daartoe niet bereid mocht zijn, eene andere Kerk in of nabij de hoofdstad des lands, indien de gewone middelen zulks toelaten, uit te noodigen tot het beroepen en afzonderen van een tweeden Missionairen Dienaar des Woords ;
 - d. met deze zendende Kerk een contract aan te gaan gelijk aan dat met de Kerk van 's Gravenhage ;
 - e. den arbeid van bestaande Zendingscomité's, die uitgaan van een plaatselijke Kerk, te steunen ;
 - f. de oprichting van zulke Comité's, waar zij nog niet worden gevonden, te bevorderen ;
 - g. de zaak der Zending onder de Joden in onze Kerken te bevorderen, ook door middel van een Zendingsblad ;
 - h. het beheer der aanwezige en inkomende gelden en
 - i. het doen van de vereischte uitgaven.
- Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 33.

Ds BOSCH rapporteert inzake F. 9: rapport van de Deputaten betreffende het protest van br. W. KARSEMEIJER JZN te Oud-Loosdrecht, en adviseert den Deputaten dank te zeggen voor den verrichten arbeid, die tot zulk een verblijvend einde mocht leiden.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 34.

Ds MIEDEMA rapporteert inzake F. 10: verzoek van br. J. VISSER AZN te Werkendam met betrekking tot zijn bezwaarschrift op de Synode van Rotterdam en adviseert, aan het verzoek van broeder J. VISSER, inhoudende dat het rapport uitgebracht op de Synode te Rotterdam, gewijzigd zooals hij dit aangeeft, in de Acta dezer Synode opgenomen worde, niet te voldoen, aangezien door hem daarvoor geene gronden zijn aangevoerd. Naar dit advies wordt besloten, van welk besluit aan br. VISSER bericht zal worden gezonden.

Verzoek van
 J. VISSER AZN te
 Werkendam.

ARTIKEL 35.

De Praeses sluit de zitting.

Zitting van Vrijdag 27 Augustus 1920.

ARTIKEL 36.

Opening. De Praeses opent de vergadering en houdt appel nominaal, waaruit blijkt, dat in plaats van Ouderl. S. ZANDSTRA zitting heeft Ouderl. B. A. LOOYENGA, en dat de primus-afgevaardigde Ouderl. W. W. SMITT weer aanwezig is.

ARTIKEL 37.

De Notulen van de vorige zitting worden gelezen en gearresteerd.

ARTIKEL 38.

De Praeses doet voorlezing van een schrijven van Ds H. C. VAN DEN BRINK, meldende dat hij verhinderd is als Deputaat voor de Zending onder de Joden present te zijn. Dit schrijven wordt voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 39.

Regeling van werkzaamheden. De behandeling van het rapport aangaande F. 18, in de vorige zitting begonnen, wordt uitgesteld tot de zitting in comité.

ARTIKEL 40.

Belijdenis. Gerapporteerd wordt door Prof. Dr BAVINCK over A 1^a, 2, 3^{le} al., 4^{le} al., 5^{le} al., 6i, 7¹ en 2, 8ⁱ, 10^a van het Agendum, zaken rakende de Belijdenis. (Bijlage VI.)

Na ernstige bespreking neemt de Synode de volgende conclusies van de Commissie van voorbereiding aan:

1°. dat de Synode benoeme een Commissie van 5 personen, met het beperkte en welomschreven mandaat, om een nadere formulering en uitwerking van de bovengenoemde drie artikelen des geloofs in overweging en in studie te nemen, en als vrucht daarvan zoo mogelijk aan de eerstvolgende Synodale vergadering een ontwerp in dezen geest en van deze strekking aan te bieden;

2°. deze Commissie te machtigen, om over deze belangrijke aan-

gelegenheid het advies in te winnen van personen, die in deze materie der zake kundig zijn, en voorts ook, om hetzij schriftelijk, hetzij zoo noodig ook mondeling in overleg te treden met binnen- en buitenlandsche Kerken, die op denzelfden grondslag staan („binnenlandsche” is bij amendement ingevoegd);

en 3° ten aanzien van de andere in de voorstellen der particuliere Synodes genoemde dwalingen een getuigenis te doen uitgaan, dat in korte trekken de gevaren aanwijst, waaraan de Kerken in dezen tegenwoordigen tijd van alle zijden in haar belijdenis en leven blootstaan, en dat eindigt met een krachtig woord van opwekking aan alle plaatselijke Kerken tot getrouwe plichtsbetrachting en naarstigen arbeid niet alleen in prediking, catechisatie en huisbezoek, maar ook in al het werk der evangelisatie, en dit getuigenis bij circulaire toe te zenden aan alle plaatselijke Kerken.

De Comm. van Voorbereiding zal inzake de uitvoering van dit laatste nog van advies dienen.

ARTIKEL 41.

De Synode besluit aan Ds B. VAN SCHELVEN op heden zijn 73^{en} verjaardag het volgende telegram te doen toekomen : Ds B. VAN SCHELVEN.

De Generale Synode, dankbaar gedenkende wat U in hare vergaderingen gedurende vele jaren voor de Kerken geweest is, wenscht U op dezen dag hartelijk geluk met het U door den Heere geschonken voorrecht en bidt U Zijn kracht en genade toe.

VAN DER MUNNIK, *Voorzitter.*

ARTIKEL 42.

Ds BREUKELAAR rapporteert over wat in het Zendingrapport (Bijlage VII) voorkomt onder Hoofd 13 A 1. 2. 3. 4. 5. 7 en van Hoofd 19 punt 13, alles rakende de Keuchenius-school (Bijlage VIII). Hij stelt de volgende conclusies voor, die door de Synode worden aangenomen : Keuchenius-school.

a. goed te keuren de handelingen van de Deputaten voor de Zending betreffende de Keuchenius-school en hen te dezer zake te déchargeren ;

b. dank te betuigen aan de B.B. D. KOELEWIJN en K. DIJKEMA voor al hunnen arbeid en bijzondere waardeering uit te spreken voor het besluit van Br D. KOELEWIJN om aan de Keuchenius-school te blijven arbeiden ;

c. aan Br K. DIJKEMA als eersten leeraar aan de Keuchenius-school

eervol ontslag te verleenen, ingaande den 1^{en} November 1920 en hem dank te zeggen voor de diensten aan de Zending bewezen;

d. op te dragen aan de te benoemen Deputaten voor de Zending, een gemotiveerd advies in te winnen van de Algemeene Vergadering over de vraag of in de vacature van Br. K. DIJKEMA moet worden voorzien door de benoeming van een Europeesch leeraar, en tot die benoeming over te gaan indien het hun blijkt, dat dit ook thans nog noodig is;

e. machtiging te verleenen aan de te benoemen Deputaten voor de Zending, om de in uitzicht gestelde plannen tot vernieuwing der Keucheniusschool te beoordeelen en tot de uitvoering daarvan te besluiten, wanneer hun dit noodzakelijk en finantieel ook uitvoerbaar zal voorkomen;

f. décharge te verleenen voor alle finantieel beheer betreffende de Keucheniusschool;

g. aan de Algemeene Vergadering en den Raad van Toezicht dank te betuigen voor al den arbeid in het belang der Keucheniusschool verricht.

ARTIKEL 43.

Kosten van
de Algemeene
Vergadering.

Dezelfde rapporteert over Hoofd 19 punt 16a en Hoofd 17 punt 10 van het Zendingsrapport in zake de administratie van de Algemeene Vergadering op Java en stelt voor, gelijk besloten wordt:

1. goed te keuren de ingediende rekeningen en verantwoordingen betreffende de kosten der vergaderingen op Midden-Java;
2. voor de kosten der vergoedingen op Midden-Java gedurende de komende drie jaren een bedrag toe te kennen van *f* 150 per jaar, te voldoen uit de Generale Kas der Zending.

ARTIKEL 44.

Pensioen Ds DELFOS.

Dezelfde rapporteert over den toeslag aan Ds DELFOS (Zendingsrapport, Hoofd 17 punt 8) en adviseert, gelijk de Synode besluit:

1. goed te keuren de handelingen van de Deputaten voor de Zending inzake het pensioen van Ds A. DELFOS;
2. den steun, die deze Broeder uit de Generale Kas der Zending geniet te verhoogen met *f* 400 per jaar en dus te brengen op *f* 800 en hiervan aan hem kennis te geven.

ARTIKEL 45.

Ds BREUKELAAR rapporteert over Hoofd 17 punt 10 en Hoofd 19 punt 16b over den steun voor de Zendingsbibliotheek, en stelt voor, gelijk besloten wordt:

1. de rekening en verantwoording betreffende de zendingsbibliotheek op Midden-Java goed te keuren;

2. ten behoeve van deze bibliotheek een jaarlijksche bijdrage toe te leggen uit de Generale Kas van *f* 200, welk bedrag op daartoe strekkend gemotiveerd verzoek van de „Afzonderlijke Vergadering van Missionaire Dienaren des Woords” door de te benoemen Deputaten voor de Zending tot ten hoogste *f* 300 mag verhoogd, indien dezen zulks noodig achten.

ARTIKEL 46.

Dr VAN ANDEL rapporteert namens de Commissie van voorbereiding over Hoofd 11, de Zending onder de Chineezzen, en stelt voor, gelijk de Synode besluit:

Zending onder de
Chineezzen.

a. goed te keuren den arbeid in dezen van de Deputaten voor de Zending;

b. den wensch uit te spreken, dat deze arbeid van wege zijne urgentie spoedig meerderen voortgang zal hebben;

c. te dezer zake aan de te benoemen Deputaten voor de Zending dezelfde opdracht te geven als de Synode van Rotterdam (1917) heeft gedaan. (Acta, Lett. D sub 8, b. c. pag. 25.)

ARTIKEL 47.

Dr HANIA rapporteert over Hoofd 10 van het Zendingsrapport aangaande het Zendingsconsulaat, en stelt voor namens de Commissie van voorbereiding, gelijk de Synode besluit:

Zendingsconsulaat.

a. de Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen te danken voor hetgeen in deze materie door hen is gedaan van 1917—'20,

b. de aansluiting aan het Zendings-consulaat te bestendigen, en

c. aan de nieuw te benoemen Deputaten op te dragen hierin, mits zoo zuinig mogelijk, naar bevind van zaken te handelen.

ARTIKEL 48.

Dr HANIA rapporteert over Hoofd 19 punt 18, verzoek van Ds BOLWIJN, emeritus-predikant, en stelt namens de Commissie van voorbereiding voor, dat de Synode niet op dat verzoek inga, omdat Ds BOLWIJN zich wenden moet tot de Kerk waarbij hij emeritus is geworden; en hiervan bericht te doen aan Ds BOLWIJN.

Verzoek Ds BOLWIJN.

Aldus wordt besloten.

Hij rapporteert ook over Hoofd 17, punt 8, een verzoek van Mevr. de Wed. HUYSING om voortdurenden steun.

Mevr. de Wed.
HUYSING.

Op voorstel van een der Prae-adviseerende leden besluit de Synode deze zaak in comité te behandelen. (Zie Art. 146.)

ARTIKEL 49.

Advies van
Inlandsche Kerken
in tuchtzaken.

Dr HANIA rapporteert ook nog over Hoofd 19, punt 19 van het Zendingsrapport, in zake de tuchttoefening over Europeanen en advies te dier zake van *inlandsche* Kerken. (Bijlage IX.) Hij adviseert namens de Commissie van voorbereiding het volgende:

de Generale Synode draagt aan hare Deputaten voor de Zending onder de Heidenen en Mohamedanen op, om voor de volgende Generale Synode voor te bereiden, na ingewonnen advies van de Bijzondere vergaderingen van Miss. dienaren in Indië, een wijziging van art. 23 en desnoods van nog andere artikelen der Zendingsorde.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 50.

„Sommige plaatsen”.

Dezelfde rapporteert over de aanwijzing van „sommige plaatsen”, naar Hoofd 19 punt 4, en stelt als rapporteur voor, gelijk de Synode besluit:

de regeling omtrent „sommige plaatsen” naar art. 2. Zendings-orde, laat deze Synode over aan hare Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen. Desnoodig treden zij hierover in overleg met de Algemeene vergadering van Miss. arbeiders in Indië.

ARTIKEL 51.

Décharge
Penningsmeester der
Zending.

Br BOTH rapporteert over Hoofd 17 punt 7 en stelt voor, den Penningmeester der Zending onder dankzegging te déchargeeren; waartoe de Synode besluit.

ARTIKEL 52.

Tijd van inlevering
der rapporten.

Prof. GROSHEIDE rapporteert over wat begrepen is onder T 2, 3 van het Agendum, rakende den tijd, te stellen aan Deputaten voor het bekendmaken van hunne adviezen aan de Kerken (Bijlage X). Namens de Commissie van voorbereiding wordt voorgesteld:

niet in te gaan op het door de Particuliere Synode van Groningen gesteunde voorstel van die van Overijssel, om Deputaten der Synode, wien belangrijke zaken worden opgedragen ter fine van advies te verzoeken hun voorstellen of rapporten binnen anderhalf jaar ter kennis van de Kerken te brengen. Alzoo wordt besloten.

ARTIKEL 53.

Na dankzegging door den Praeses wordt deze zitting gesloten.

Zitting van Dinsdag 31 Augustus 1920.

ARTIKEL 54.

De Praeses opent de zitting en houdt appel-nominaal, waaruit blijkt dat Prof. Dr H. BAVINCK met kennisgeving afwezig is, dat de Ouderlingen S. A. ZANDSTRA en T. VAN DER WAL JR hunne secundi weer hebben vervangen, dat Ouderling W. F. H. VAN DER WART als secundus de plaats inneemt van den primus Ouderling J. W. MAAS, Ouderling A. G. BAX, als secundus die van Ouderling P. RIJSDIJK en Ouderling F. BULHUIS, als secundus die van Ouderling A. C. VAN DRIMMELEN. Deze broeders betuigen op verzoek van den Praeses door van hunne zitplaats op te staan instemming met de belijdenis.

Appel nominaal.

ARTIKEL 55.

Op voorstel van den Praeses wordt het volgende telegram verzonden aan H. M. de Koningin:

Hulde-betuiging aan H. M. de Koningin.

Aan H. M. de Koningin.

De Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Leeuwarden in Generale Synode, brengen Uwer Majesteit op dezen heugelijken dag eerbiedig hulde, met de innige bede, dat de God aller genade te midden van alle bezoeken dezer tijden Uwe Majesteit bij den voortduur bekrachtige en bekwame, opdat Uwer Majesteits regeering nog lange jaren ons volk ten zegen zij.

Namens de Synode,

J. D. VAN DER MUNNIK, *Praeses.*

ARTIKEL 56.

De Praeses wenscht Ds W. BREUKELAAR van Zaandam van harte geluk met de vereerende onderscheiding hem te beurte gevallen bij zijne benoeming door hare Majesteit tot officier in de orde van Oranje Nassau.

Vereerende onderscheiding van Ds W. BREUKELAAR.

ARTIKEL 57.

Ter vergadering zal nog worden uitgenoodigd op advies van Deputaten voor de Zending Ds C. ZWAAN.

ARTIKEL 58.

De Praeses doet mededeeling van de navolgende stukken die nog Ingekomen stukken.

zijn ingekomen en in handen van de betrokken Commissies worden gesteld :

- a. een schrijven van eenige broeders uit Haarlem „om te protesteeren tegen het invoeren of facultatief stellen van eenige gezangen”;
- b. een schrijven van den Kerkeraad van Zwammerdam inzake Ds H. VAN DIJK;
- c. een schrijven van J. VISSER AZN van Werkendam.

ARTIKEL 59.

De notulen van de vorige zitting worden gelezen en gearresteerd.

ARTIKEL 60.

Het laten drukken
van gewichtige
conclusiën.

Er wordt besloten, de gewichtigste conclusiën te laten drukken aler zij in behandeling komen.

ARTIKEL 61.

De kerk van
Soerabaia.

Ds N. DUURSEMA rapporteert inzake het Zendingsrapport, Hoofd 1, de Kerk van Soerabaia, en adviseert :

- 1°. de handelingen der Deputaten voor de Zending inzake de Kerk van Soerabaia goed te keuren ;
 - 2°. voor de jaren 1920-'23 aan de Kerk van Soerabaia weder een subsidie uit de Algemeene Zendingskas toe te kennen tot een maximum-bedrag van f 1800 per jaar, wanneer aan de te benoemen Deputaten voor de Zending gebleken zal zijn, dat deze hulp noodig is.
- Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 62.

Zendende Kerken
en Deputaten
der Gen. Syn.

Ds A. BROUWER rapporteert inzake het Zendingsrapport, Hoofd 3, 4, 5¹⁰, 3°, 4°, 5° en 6, 7, 8 en adviseert :

- a. den Deputaten dank te zeggen voor hunne bemoeienissen,
- b. en den door hen verrichten arbeid goed te keuren.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 63.

Art. 4
der Zendingsorde.

Prof. Dr A. G. HONIG rapporteert inzake C. 2, rapport van de Deputaten naar art. 4 der Zendingsorde (Bijl. XI) en adviseert :

- 1°. aan Deputaten naar Art. 4 der Zendingsorde dank te zeggen voor hun arbeid ;
- 2°. overeenkomstig het voorstel van de afgetreden Deputaten in het vervolg niet 5 maar 8 Deputaten te benoemen ;
- 3°. bij eene revisie van de Zendings-Orde Art. 1 der Instructie

voor de Gedeputeerden naar Art. 4 alinea 2 alzo te wijzigen ;

4°. eveneens overeenkomstig het voorstel van de afgetreden Deputaten in Art. 7 van de Zendings-Orde uit alinea I het vak „kennis van de religie in betrekking tot het aangewezen Zendingsterrein” over te brengen naar alinea IV onder de Elenctiek.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 64.

Dr H. A. VAN ANDEL rapporteert inzake I 2a en 2b (Bijlage XII) en adviseert :

Regeling inzake de verhouding tusschen 't Hollandsch en 't Maleisch sprekend deel der gemeente.

1°. dat het gewenscht is, in de gemeente te Batavia een splitsing naar de taal aan te brengen, zoo spoedig mogelijk gevolgd door een afzonderlijke institueering van het Maleische gedeelte, met dien verstande, dat het aan de personen zelf worde overgelaten, bij welke gemeente zij wenschen te behooren ;

2°. dat de Synode de regeling dezer materie in bijzonderheden voor rekening van den Kerkeraad te Batavia laat, daarbij alleen wijzende op de wenschelijkheid van een juistere regeling der positie van den Missionaire Dienaar des Woords ;

3°. dat van dit besluit bericht zal worden gezonden aan de Gereformeerde Kerk van Batavia.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 65.

Ds W. BREUKELAAR rapporteert inzake Zendingsrapport : Hoofd 13, A⁶, B⁵, salarisregeling van de arbeiders in den Schooldienst, en adviseert aan de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen op te dragen :

Salarisregeling in den schooldienst in Indië.

1°. in te wachten het voorstel tot herziening der salarisregeling voor het personeel der Kweekscholen, in uitzicht gesteld door den Raad van Toezicht; dit voorstel te beoordeelen; des noodig hierover nader advies in te winnen, en daarna te dezer zake eene beslissing te nemen, met dien verstande evenwel, dat de salarieering van het Personeel der Christelijk Hollandsch Inlandsche Kweekschool en van Br. D. KOELEWIJN, directeur der Keucheniuschool, de salarieering van het personeel der Gouvernements Kweekscholen niet zal mogen overtreffen ;

2°. aan de Afzonderlijke vergadering van Missionaire Dienaren des Woords op Midden-Java advies te vragen betreffende eene herziening van de traktementsregeling voor den Docent en Leeraar der Opleidingsschool voor helpers bij den dienst des Woords, over dit advies te oordeelen en daarna de regeling dezer traktementen te herzien en vast te stellen, zooals hun billijk zal voorkomen ;

3°. aan de regeling, sub 1 en 2 genoemd, terugwerkende kracht te

verleenen tot 1 Januari 1920, wanneer naar hun oordeel de billijkheid dit mocht vorderen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 66.

Rapport
Evangelisatie-arbeid.

Prof. Dr F. W. GROSHEIDE rapporteert inzake punt E., waarna Dr J. C. DE MOOR als motie van orde voorstelt de behandeling van het rapport Evangelisatie-arbeid te verdagen tot de volgende Generale Synode, aangezien de Kerken niet voldoende kennis er van hebben kunnen nemen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 67.

Weder
beroepbaarstelling
van afgezette
Dienaren.

Ouderling D. MULDER rapporteert inzake Q. Na ampele discussie wordt geadviseerd en besloten:

de Synode, kennis genomen hebbende van de vraag van de Particuliere Synode van Noord-Holland, spreekt uit, dat de vraag of iemand die van den Dienst des Woords afgezet is, weder beroepbaar zal gesteld worden, niet anders dan ten overstaan van Deputaten naar Art. 49 K. O. door de Classis kan beantwoord.

ARTIKEL 68.

Bezwaarschrift
van J. DE LANGE
te Leiderdorp.

Prof. Dr T. HOEKSTRA rapporteert inzake F. 19, een bezwaarschrift van br. J. DE LANGE, en adviseert:

de Generale Synode kennis genomen hebbende van het bezwaarschrift van broeder J. DE LANGE te Leiderdorp,

overwegende dat geen enkel motief tegen het besluit der Synode van Rotterdam wordt aangevoerd,

besluit de conclusie van de Synode van Rotterdam te handhaven, en van dit besluit kennis te geven aan broeder J. DE LANGE te Leiderdorp.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 69.

Bezwaarschrift
van A. DE KOCK
te Herwijnen.

Ds J. J. MIEDEMA rapporteert inzake F. 12 *a* en *b*, een bezwaarschrift van br. A. DE KOCK te Herwijnen en adviseert:

de Generale Synode, overwegende:

a. dat door br. A. DE KOCK geen bewijs van onverzoenlijkheid is aangegeven die bestaan zou van de zijde van br. G. VAN WEELDE;

b. dat br. A. DE KOCK in de jaren 1908 tot 1918 tegen br. G. VAN WEELDE geen bezwaren op grond van onverzoenlijkheid heeft ingediend bij den Kerkeraad;

besluit zich te conformeren aan het oordeel der Particuliere Synode van Gelderland, de Classis Tiel en den Kerkeraad van Herwijnen en hier-

van mededeeling te doen aan de Particuliere Synode van Gelderland, de Classis Tiel, den Kerkeraad van Herwijnen en aan A. DE KOCK.
Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 70.

In antwoord op den gelukwensch der Synode is het navolgende telegram ontvangen :

Wil der Synode mijnen dank overbrengen voor haren hartelijken gelukwensch. Worde haar vooral ditmaal zoo gewichtige arbeid gezegend tot Sions bloei en tot eere des Heeren.

VAN SCHELVEN.

ARTIKEL 71.

Ds A. MERKELIJN wordt welkom geheeten door den Praeses, aan de vergadering voorgesteld en uitgenoodigd om als adviseerend lid inzake de Zending zitting te nemen.

A. MERKELIJN.

ARTIKEL 72.

Ouderling N. FRANCKEN rapporteert inzake G. 1—6 en adviseert : met betrekking tot de grensregeling voorkomende op het Agendum onder lett. G. 1—6 ; gelezen de besluiten der Classes en der daarbij betrokken Particuliere Synodes waaronder genoemde Kerken ressorteeren, de verzoeken in bovengenoemde punten vervat, goed te keuren, en hiervan mededeeling te doen aan de betrokken Particuliere Synodes.
Aldus wordt besloten.

Grensregelingen.

ARTIKEL 73.

Prof. Dr C. VAN GELDEREN rapporteert inzake M. 4, een verzoek van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Z. G.) met betrekking tot Dienaren des Woords uit de Gereformeerde Kerken van Zuid-Amerika (Bijlage XIII) en adviseert,

Dienaren des Woords uit Zuid-Amerika.

gezien het verzoek der Particuliere Synode van Z.-H. (Z. G.), dat de Generale Synode een weg aanwijze, waarlangs Dienaren des Woords uit de Gereformeerde Kerken van Zuid-Amerika voor de Kerken in Nederland beroepbaar kunnen worden verklaard ;

overwegende, dat de Kerken der Classis Buenos Ayres in het Kerkverband der Gereformeerde Kerken in Nederland zijn opgenomen, en dat mitsdien voor de Dienaren dezer Kerken de weg ter beroepbaarstelling in Nederland niet ten eenenmale mag zijn afgesloten,

te besluiten, dat Dienaren des Woords uit die Kerken, wanneer de Classis Buenos Ayres aangaande hun leer, leven en dienst goede getuigenis aflegt, door de Classis, binnen welke zij woonachtig zijn, zullen worden onderzocht omtrent hun kennis van de uitlegging der Schrift, de Gereformeerde leer en Kerkregeering, ten overstaan van Deputaten naar Art 49 K. O.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 74.

Medewerking met de
N. C. S. V.

Prof. Dr T. HOEKSTRA rapporteert inzake M 3 en 5, rakende de medewerking onzer Gereformeerde Studenten met de N. C. S. V. (Bijlage XIV); na ampele discussie en na het besluit de conclusiën van het rapport met amendement enz. te laten drukken, wordt de behandeling dezer aangelegenheid verdaagd tot de eerstvolgende openbare zitting.

ARTIKEL 75.

De Synode gaat in Comité-Generaal.

Bezwaarschrift
br P. VERWOERD.

Ds J. J. MIEDEMA rapporteert over F 18, bezwaarschrift van br P. VERWOERD te IJmuiden, en adviseert, op grond van Art. 30 K.O. op dit bezwaar niet in te gaan en hiervan bericht te zenden aan P. VERWOERD te IJmuiden. Aldus wordt besloten. In aansluiting hierbij wordt nog besloten, aan br VERWOERD te adviseeren zich vóór één October te wenden tot de roepende Kerk voor de Particuliere Synode van Noord-Holland met zijn bezwaar, opdat deze binnen den kortst-mogelijken tijd uitspraak doe over zijn bezwaar en deze de zaak afhandele; en den Kerkeraad van Harlingen te adviseeren, tot de bevestiging van Ds HUYSING niet dadelijk voort te varen.

ARTIKEL 76.

De Praeses sluit de zitting.

Zitting van 1 September 1920.

ARTIKEL 77.

Opening.

De Praeses opent de vergadering.

Hij houdt appel nominaal.

Er is bericht ingekomen, dat Prof. Dr H. BAVINCK door ongesteldheid verhinderd is, de Synode verder bij te wonen.

ARTIKEL 78.

De notulen der vorige zitting worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 79.

Ingekomen is een voorstel van eenige leden der Synode inzake den tijd van het indienen van adviezen en rapporten, luidende :

Indieningstijd der
rapporten.

Aan alle deputaten, die over eenig vraagstuk of bepaald onderwerp de volgende Synode hebben te dienen van advies, wordt opgedragen hun rapport en advies, indien eenigszins doenlijk, ten minste zes maanden te voren ter kennis van de Kerken te brengen.

W. BREUKELAAR.	M. MEIJERING.
A. M. DONNER.	J. J. MIEDEMA.
K. DIJK.	G. MEIJERING LZ.
J. H. LANDWEHR.	J. VAN DER LAAN.
R. J. VAN DER VEEN.	J. J. WESTERBEEK v. EERTEN.
L. BOUMA.	

ARTIKEL 80.

Dr DE MOOR rapporteert over de uitvoering van de 3de conclusie, vermeld in art. 40, en stelt voor namens de voorbereidende Commissie.

„Getuigenis”.

1. de Getuigenis, vermeld in art. 40, waartoe l.l. Vrijdag besloten werd, te doen uitgaan van *deze* Synode ;

2. eene Commissie van drie broeders (een Hoogleraar, een Dienaar des Woords en een Ouderling) aan te wijzen, die zoo spoedig mogelijk de Synode diene met een concept daarvan ;

3. dit concept in druk te doen ronddelen.

De Synode besluit naar dit voorstel. (Bijlage I).

ARTIKEL 81.

De bespreking van het rapport en het advies der Commissie van voorbereiding in zake M 3, de roeping der Kerken jegens de N. C. S. V., in de zitting van 31 Augustus begonnen en onderbroken, wordt voortgezet.

N. C. S. V.

De conclusie der voorbereidende Commissie luidt :

De Synode, kennis genomen hebbende van de voorstellen der Particuliere Synode van Friesland [N. G.] en de Classis Harderwijk inzake de deelneming van Gereformeerde studenten aan de N. C. S. V., besluit :

a. op grond van de in het rapport genoemde overwegingen deze voorstellen ter zijde te leggen ;

b. te verklaren dat, bij alle waardeering van het goede, door de N. C. S. V. bedoeld en gewerkt, voor Gereformeerde studenten aan het lidmaatschap van de N. C. S. V. groote bezwaren verbonden zijn ;

c. er bij allen, die geroepen zijn aan onze Gereformeerde studenten leiding te geven, op aan te dringen, dat zij den studenten deze bezwaren onder het oog brengen.

Op dit voorstel zijn twee amendementen ingediend:

van Ds J. D. VAN DER MUNNIK:

uit conclusie *a* weg te laten de woorden: „Deze voorstellen ter zijde te leggen”. Deze conclusie verbinden aan *b*, *c* wordt dan *b*.

en van Dr. J. C. DE MOOR:

aan conclusie *c* toe te voegen: „hun dit lidmaatschap ten eerste ontraden, en dus ook zelf aan de N. C. S. V. geen steun verleen”.
Bovendien is er een voorstel te dezer zake van Dr K. DIJK en Dr G. KEIZER, aldus luidende:

De Generale Synode,

kennis genomen hebbende van de voorstellen der Particuliere Synode van Friesland [N. G.] en der Classis Harderwijk, [Agendum M 3a, 5], waardeerende het goede, dat door de N. C. S. V. voor de studentenwereld is verricht;

erkennende de bezwaren, die tegen deze vereeniging zijn ingebracht; spreekt nochtans uit, dat het niet op haar weg ligt, maatregelen te treffen tegen het deelnemen aan deze vereeniging.

Namens de Commissie van Voorbereiding neemt de Rapporteur Prof. HOEKSTRA het amendement van den Præses over.

Het voorstel van Dr DIJK en Dr KEIZER wordt verworpen.

Het voorstel van de Commissie van voorbereiding wordt aangenomen, vermeerderd met het eerste deel van het amendement van Dr DE MOOR: „en hun dit lidmaatschap ten eerste ontraden”, zoodat het luidt als volgt:

De Synode, kennis genomen hebbende van de voorstellen der Particuliere Synode van Friesland [N. G.] en der Classis Harderwijk inzake de deelneming van Gereformeerde studenten aan de N. C. S. V., besluit:

a. op grond van de in het rapport genoemde overwegingen te verklaren dat, bij alle waardeering van het goede, door de N. C. S. V. bedoeld en gewerkt, voor Gereformeerde studenten aan het lidmaatschap van de N. C. S. V. groote bezwaren verbonden zijn;

b. er bij allen, die groepen zijn aan onze Gereformeerde studenten leiding te geven, op aan te dringen, dat zij den studenten deze bezwaren onder het oog brengen, en hun dit lidmaatschap ten eerste ontraden.

ARTIKEL 82.

Toelaten tot de
Sacramenten in Indië.

Dr HANIA rapporteert over wat voorkomt onder C 3, vragen van de Kerk van Groningen (A) over het toelaten tot de Sacramenten in Indië (Bijlage XV), en stelt namens de Commissie van voorbereiding voor, naar welk voorstel de Synode besluit:

1°. Wanneer in Indië, in de verstrooiing, leden van andere kerkelijke gezindten tijdelijk vertoeven op plaatsen waar zij geene Kerk van eigen belijdenis vinden, zich bij onze Kerken of Missionaire predikanten aanmelden, om, hetzij den Heiligen Doop voor hunne kinderen, hetzij

voor zichzelf den toegang tot het Heilig Avondmaal te vragen, niet zonder meer alle aanvragen behooren te worden afgewezen;

2°. dat echter voor het verkrijgen van den *doop* voor de kinderen, of van het Heilig Avondmaal voor zich zelf, *in het algemeen* deze voorwaarden moeten worden gesteld:

a. dat de aanvrager in zijn eigen kerkelijken kring tot het laten doopen van zijne kinderen zonder getuigen en tot het gebruik van het Heilig Avondmaal is toegelaten;

b. dat zijne persoonlijke geloofsovertuiging overeenkomt met de christelijke geloofsbelijdenis in zake de hoofdstukken der christelijke religie;

c. dat zijn levenswandel onbesproken is; en

d. dat hij zich, gedurende den tijd dien hij vertoeft ter plaatse waar hij den Doop of het Heilig Avondmaal verkrijgt, zich daar ook aan het kerkelijk toezicht onderwerpt; en

3°. dat met het oog op de eigenaardige omstandigheden, die zich hierbij kunnen voordoen, de bijzondere gevallen door den Kerkeraad of den Missionaire predikant ter plaatse moeten worden beoordeeld; waarvoor dan nog desgewenscht advies worde ingewonnen bij de „Afzonderlijke Vergadering” van Missionaire dienaren of bij de Classis Batavia.

ARTIKEL 83.

Dr OFFRINGA rapporteert over wat voorkomt in het Zendingsrapport, Hoofd 5, punt 2, over den steun voor den Medischen dienst van de Kerk van Amsterdam te Djocja. Hij stelt voor namens de Commissie van voorbereiding, aan de Kerk van Amsterdam desgevraagd elk jaar f 1200.— steun te bieden voor dezen medischen dienst. Med. dienst te Djocja.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 84.

Ds DUURSEMA brengt rapport uit over Hoofd 16 van het Zendingsrapport, het bijwonen van conferentie's, welk rapport hij memoreert. Hij stelt namens de Commissie van voorbereiding voor, en de Synode besluit alzoo:

Bijwonen
van conferenties.

1°. de handelingen van Deputaten voor de Zending inzake het bijwonen van conferentie's en dergelijke goed te keuren;

2°. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending een voorzichtig gebruik van uitnodigingen ter bijwoning van conferentie's en dergelijke vergaderingen aan te bevelen, met inachtneming van de bepalingen te dezer zake van de Synode van 1905;

3°. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen, ook

voortaan bij voorkomende gelegenheden de belangen der Zending bij de Regeering of bij bepaalde regeerings-personen te bepleiten.

ARTIKEL 85.

Op voordracht van de Commissie van voorbereiding stelt het Moderamen voor, te benoemen tot Commissie van uitvoering van het in art. 80 genoemde: Prof. RIDDERBOS, Ds LANDWEHR, Ouderl. VAN DORP.

Aldus wordt besloten.

In plaats van Prof. BAVINCK wordt Prof. KUYPER aangewezen als præ-adviseur bij de 1e Commissie van voorbereiding.

ARTIKEL 86.

Leerboek.

Dr VAN ES rapporteert namens de Commissie van Voorbereiding over A 1^b 5^{al.2} 6^s 8^s 10^b 11, alles rakende „een kort leerboek ten behoeve van het Catechetisch onderwijs”. (Bijlage XVI).

De eerste conclusie wordt door de Synode aangenomen.

Ter behandeling van de 2e, 3e, 4e conclusiën acht de Synode noodig, dat de Commissie van voorbereiding nog eens beraadslage over de vraag, of er bedoeld wordt één boek voor Catechisatie en school of een leerboek voor elk van die beide. (Zie art. 115).

ARTIKEL 87.

Kleine verzameling
N. T. Kerkliederen.

Dr DE MOOR rapporteert over A 12, de aangekondigde inzending van de „Kleine verzameling N. T. Kerkliederen” (Bijlage XVII A en B).

De conclusie luidt aldus:

de Generale Synode kennis genomen hebbende van de „kleine verzameling Nieuw-Testamentische Kerkliederen”, haar aangeboden door den „kring van belangstellenden in de verrijking van ons kerkgezag” en van het daarover ingediend rapport en de daarover gevoerde discussie, oordeelt, afgedacht van de vraag, of door haar besloten zal worden, stappen te doen tot uitbreiding van den bundel „Eenige gezangen”, de genoemde proeve als zoodanig niet te kunnen aanvaarden en besluit, daarvan aan dezen kring kennis te geven.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 88.

Formulier voor
openbare belijdenis.

Ds RENTING rapporteert over A 1^f 4 laatste al. 6², 7² gaande over een formulier bij openbare belijdenis (Bijlage XVIII). Hij stelt voor namens de Commissie van voorbereiding, te voldoen aan de wenschen van de Particuliere Synodes en te besluiten als volgt:

„De Generale Synode benoeme drie Deputaten, aan wie worde op-

gedragen, enkele vragen te concipieëren, welke aan de Kerken zullen worden aanbevolen, om bij het afleggen der openbare belijdenis te worden gebruikt, en dienaangaande op de eerstvolgende Generale Synode rapport uit te brengen.”

Aldus wordt besloten

ARTIKEL 89.

Aan de orde komt N 1, de zaak der Predikantstraktementen.

Predikants-
traktementen.

Dr HANIA leest het rapport der Deputaten ad hoc (Bijlage XIX), waarna door Ds H. MEIJERING de overwegingen en adviezen van de Commissie van voorbereiding te dezer zake worden voorgebracht, en door hem aan de Synode voorgesteld wordt en door haar aangenomen,

1°. dezen Deputaten en met name hun scriba Dr J. HANIA dank te zeggen voor den gezegenden arbeid door hen verricht ;

2°. hare blijdschap en dankbaarheid uit te spreken :

a. over de blijkens het verhoogingscijfer van de traktementen in deze drie jaren door de Kerken bewezen groote offervaardigheid ;

b. over het feit, dat door een onbekend comité een som van *f* 20.000 op zoo nobele wijze voor deze zaak ter beschikking werd gesteld ;

3°. voor de komende drie jaren opnieuw Deputaten te benoemen, met mandaat, om in de tot dusverre gevolgde lijn werkzaam te zijn tot verbetering der predikantstraktementen, en

4°. hun de vrijheid te verleen, om, nadat de weg in het gestipuleerde onder letter K e der Acta Synodi van Rotterdam aangewezen, zonder het gewenschte resultaat is bewandeld, van al de Kerken ééns per jaar een bijdrage te verzoeken ten einde het inkomen der predikanten, dat nog beneden *f* 2000 is, bij gebleken behoefte, te kunnen suppleeren.

De grens van *f* 2000 wordt bij meerderheid van stemmen veranderd in *f* 2500 zonder daarmede deze som als minimumtraktement te stellen.

De Praeses spreekt namens de Synode den dank uit, zooals besloten is, aan de Deputaten ad hoc inzonderheid aan Dr HANIA, aan het onbekende Comité en aan de Kerken voor de bewezen offervaardigheid.

ARTIKEL 90.

De Praeses sluit de vergadering.

Zitting van Donderdag 2 September 1920.

ARTIKEL 91.

De Praeses opent de zitting en houdt appel-nominaal, waaruit blijkt dat ouderling F. VAN DER WAL JR. vervangen is door den secundus G. SEMPLONIUS.

Appel-nominaal.

ARTIKEL 92.

Lezing der notulen. De notulen der vorige zitting worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 93.

Ingekomen stukken. De Præses doet mededeeling van twee stukken die nog zijn ingekomen : een schrijven van G. H. DE VRIES van Rotterdam ; een bezwaarschrift van Ds VAN MECHELEN e. a. te Vrijhoeven-Kapelle. Deze stukken worden in handen van Commissie IV gesteld.

ARTIKEL 94.

Motie van orde. Namens Commissie I wordt verzocht, wijl zij noodzakelijk Vrijdagmorgen moet vergaderen, dat de Synode dan niet vergadere. De Synode willigt dit verzoek in.

ARTIKEL 95.

Betere verdeling van het Zendingsterrein. Dr H. A. VAN ANDEL rapporteert inzake C. 4, betere verdeling van het Zendingsterrein, (Bijlage XX), en adviseert, dat de Synode de wenschelijkheid uitspreke dat de Kerken van Noord- en Zuid-Holland trachten te komen tot een meer evenredige verdeling van de Zendingsslusten. Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 96.

Verstrooide Gereformeerden in Indië. Dr H. A. VAN ANDEL rapporteert eveneens inzake I 3, de verzorging van de verstrooide Gereformeerden, nadat vooraf door Dr K. DIJK het rapport van de Deputaten voor deze aangelegenheid is voorgelezen (Bijlage XXI), en adviseert :

- 1°. goed te keuren de handelingen der Deputaten ;
- 2°. opnieuw Deputaten voor de verzorging van „de verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch-Indië” te benoemen, ten getale van acht ;
- 3°. aan deze Deputaten op te dragen :
 - a. voor dezen arbeid gelden te verzamelen, en namens de Generale Synode aan de Gereformeerde Kerken in Nederland ééne collecte per jaar voor dit doel tē vragen en de inkomende gelden te beheeren ;
 - b. voort te gaan met de uitvoering van wat voortvloeit uit de reeds genomen beslissingen inzake Medan en Bandoeng ; en aan deze Kerken ook verder steun te verleen, indien uit de over te leggen bescheiden de noodzakelijkheid daarvan blijkt ;
 - c. op een daartoe strekkend gemotiveerd verzoek, ook aan andere Gereformeerde Kerken in Nederlandsch-Indië voor de geestelijke be-

arbeiding van de verstrooide Gereformeerden steun te verleen, voor elke Kerk tot een bedrag als naar het oordeel der Deputaten ad hoc noodig zal zijn en de staat der kas zal toelaten;

d. te doen wat verder in het belang van dezen arbeid noodig zal blijken in gebondenheid aan de besluiten der Generale Synode en onder verantwoordelijkheid aan de volgende Synode;

e. de kosten hunner huishoudelijke uitgaven te betalen uit de door hen beheerde kas.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 97.

Dr VAN ANDEL rapporteert nog verder inzake het Zendingsrapport, Hoofd 15, en adviseert dat de Synode besluite:

Pandita.

1°. goed te keuren de handelingen in dezen van de Deputaten voor de Zending;

2°. het advies der Deputaten als leiddraad aan te wijzen, wanneer men op het Zendingsterrein zal overgaan tot de instelling van het ambt van Dienaar des Woords.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 98.

Nog rapporteert Dr VAN ANDEL inzake het Zendingsrapport, Hoofd 13, B, Opleidingsschool, en adviseert dat de Synode besluite:

Opleidingsschool.

1°. goed te keuren de handelingen in dezen van de Deputaten voor de Zending;

2°. aan Ds BAKKER het gevraagd verlof te verleen;

3°. aan de te benoemen Deputaten op te dragen, na ingewonnen advies van de afzonderlijke Vergadering en in overleg met Ds BAKKER, een nauwkeurig plan te ontwerpen van de reorganisatie der school, en een voorloopige raming te maken van de kosten, aan die reorganisatie, alsmede aan de overplaatsing, indien deze wenschelijk zal worden geacht, verbonden, opdat door de eerstvolgende Generale Synode in deze zaken een beslissing zal kunnen worden genomen;

4°. de te benoemen Deputaten te machtigen, in overleg met den docent te besluiten, dat deze na zijn terugkeer op Java te Djokja of te Solo een cursus zal beginnen op den ouden voet.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 99.

Ds W. BREUKELAAR rapporteert inzake Zendingsrapport Hoofd C., Bijlagen I, II, III (Bijlage XXII) en adviseert dat de Synode besluite:

Christelijke Holl. Inl.
Kweekschool.

1°. goed te keuren de handelingen van de Deputaten voor de Zen-

ding onder Heidenen en Mohammedanen in betrekking tot de Christelijk Hollandsche Inlandsche Kweekschool;

2°. met het oog op het aldaar kosteloos te verkrijgen terrein Solo aan te wijzen als plaats van vestiging voor deze Kweekschool;

3°. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen op te dragen in overleg met de Algemeene Vergadering tot de oprichting der schoolgebouwen over te gaan op de wijze zooals hun het meest geschikt zal voorkomen;

4°. de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen te machtigen Europeesche leerkrachten te benoemen zooveel als hun beslist noodzakelijk zal blijken;

5°. goedkeuring te hechten aan de vastgestelde instructies, aan het ingevoerde Reglement voor deze kweekschool en aan de gewijzigde regeling van den arbeid van den Raad van Toezicht;

6°. ingenomenheid uit te spreken met de gelijkstelling van deze Kweekschool met de Gouvernements Kweekscholen;

7°. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen op te dragen, een eventueel voorstel tot overdracht der Christ. Holl. Inl. Kweekschool aan de Vereeniging voor Christ. M. U. L. en Middelbaar Onderwijs te Djokjakarta in overweging te nemen en daarover een volgende Synode te dienen van advies en dit door genoemde Deputaten aan gemelde Vereeniging te doen berichten;

8°. met dank voor de ontvangen bijdragen, door de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen de Besturen der Christ. Holl. Javaansche en Christ. Holl. Chineesche scholen op Midden Java uit te noodigen, de Christ. Holl. Inl. Kweekschool geregeld finantieel te blijven steunen;

9°. dank te zeggen aan den Directeur br. H. MEIJERINK en den leeraar br. D. J. BOSMAN voor hun arbeid, alsmede ook aan de Algemeene Vergadering voor al haar bemoeiing.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 100.

Christ. Normaal-
school te Solo.

Ds W. BREUKELAAR rapporteert eveneens inzake zendingsrapport, Hoofd 13, F, oprichting van eene Christelijke Normalschool te Solo, en adviseert dat de Synode de volgende besluiten neme:

Aan de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen wordt opgedragen,

1. te onderzoeken en nader te overwegen of de oprichting en instandhouding eener Christelijke Normalschool te Solo naast de Keucheniusschool te Djokjakarta finantieel uitvoerbaar is te achten;

2. zoodra hun de sub 1 genoemde uitvoerbaarheid is gebleken, tot de oprichting eener Normalschool te Solo over te gaan en zulks in

overleg met de Algemeene Vergadering en met dien verstande, dat voor de oprichting uit de Generale kas geen hooger bedrag dan f 10.000 mag worden bijgedragen ;

3. voor deze school een Directeur te benoemen alsmede de meerdere leerkrachten, die zullen blijken noodig te zijn ;

4. de instructie voor het Europeesch personeel dezer school vast te stellen, zooveel mogelijk in overeenstemming met de instructie van het personeel der Keucheniusschool ;

5. na advies van de Algemeene Vergadering de salarisregeling vast te stellen, die voor het personeel dezer school zal gelden, met dien verstande evenwel, dat de salariering in geen geval hooger mag gaan dan de salariering van het personeel der Gouvernements Kweekscholen ;

6. den Raad van Toezicht voor de Keucheniusschool uit te noodigen ook over de Normalschool te Solo toezicht te oefenen op denzelfden voet als dit met de Keuchenisschool geschiedt.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 101.

Nadat door Ds C. L. F. VAN SCHELVEN zijn rapport is gelezen als Deputaat ter behartiging van de belangen der Nederlandsche Gereformeerden bij de overheidspersonen in Duitschland (Bijlage XXIII), rapporteert Ds D. P. KOOPMANS inzake I, 6 en 7, betreffende deze aangelegenheid en adviseert, dat de Synode Ds C. L. F. VAN SCHELVEN hartelijk dank zegge voor zijn rapport en voor den arbeid door hem verricht.

Aldus wordt besloten.

Behartiging
van de belangen der
Nederlandsche
Gereformeerden
bij de
overheidspersonen in
Duitschland.

ARTIKEL 102.

Ouderling D. DE BRUIJN IJZN rapporteert inzake H, 1, rapport van de Deputaten voor de Generale kas naar art. 11 K. O. (Bijlage XXIV), nadat dit vooraf is uitgebracht door Ds H. MEIJERING. Na de bespreking van het advies, uitgebracht bij monde van den rapporteur, wordt hetgeen wordt geadviseerd met betrekking tot het emeritaat van Ds HOUTZAGERS ter nadere behandeling naar de Commissie teruggevoerd, (zie art. 161) waarop de Synode besluit :

1°. Deputaten dank te zeggen voor hun met zoo veel nauwkeurigheid verrichten arbeid en te déchargeeren van hun beheer ;

2°. den staat van ontvangst en uitgaven als bijlagen op te nemen in de Acta ;

3°. het mandaat van de Deputaten dezer kas te continueeren, met name ook wat betreft de hulp aan den Emeritus Predikant Ds PLOOS VAN AMSTEL te verleen, (volgens Acta Gen. Syn. van Rotterdam) ;

4°. de Kerken op te wekken, met het oog op de steeds meerdere noodzakelijke uitkeeringen, voort te gaan naar den aangenomen regel

Rapport Deputaten
Art. 11, K. O.

voor deze kas te blijven collecteeren en deze gelden geregeld te doen afdragen door de Classicale of Provinciale Deputaten hiervoor aangewezen.

ARTIKEL 103.

Toespraak van
Ds KOLTHOFF.

Ds E. KOLTHOFF uit Veldhausen, afgevaardigde van de Classis der „altreformierten Gemeinden in der Grafschaft Bentheim und Ostfriesland” spreekt de vergadering toe. Namens de Synode wordt zijn toespraak beantwoord door Prof. L. LINDEBOOM.

ARTIKEL 104.

Prof. Dr
G. H. J. W. J. GEESINK.

De Præses heet Prof. Dr G. H. J. W. J. GEESINK, thans ter vergadering aanwezig, van harte welkom, waarop Z.H.G. door van zijn zitplaats op te staan instemming betuigt met de belijdenis en wordt uitgenoodigd om Commissie II te dienen van advies.

ARTIKEL 105.

Overgang tot een
anderen staat des
levens.

Prof. Dr H. H. KUYPER rapporteert inzake P 1 en 2: overgang tot een anderen staat des levens (Bijlage XXV), en adviseert, dat de Generale Synode, hare instemming betuigende met de grondgedachten, die in het rapport te dezer zake uitgesproken zijn, en het aan de Kerken aanbevelende als leiddraad, hoe in dergelijke gevallen te handelen, verklaart:

1°. dat de Generale Synode onverzwakt wenscht te handhaven het beginsel in Art. 12 K.O. uitgesproken, dat een Dienaar des Woords eens wettelijk beroepen zijnde zijn levenlang aan den kerkdienst verbonden blijft, waarom het hem niet geoorloofd zal zijn zich tot een anderen staat des levens te begeven zonder groote en gewichtige oorzaken;

2°. dat de Generale Synode, gelet hebbende op het droeve feit, dat in den laatsten tijd meermalen Dienaren des Woords niet alleen buiten, maar ook in onze Kerken hun ambt hebben neergelegd, om een beroep te kiezen, dat financieel voor hen voordeliger was, de Dienaren des Woords met name op het harte bindt, dat het hun niet geoorloofd is om dergelijke redenen het heilig ambt door Christus hun toebetrouwd te verlaten, waaraan zij echter evenzeer de vermaning toevoegt tot de Kerken, om niet door te karige bezoldiging van hare Dienaren tot zulk een zondige daad aanleiding te geven;

3°. dat de Generale Synode de Classes, die naar Art. 12 K.O. geroepen zijn om haar oordeel uit te spreken over de grootte en het gewicht van de oorzaken, die zulk een overgang tot een anderen staat des levens alleen wettigen, vermaant om aan deze artikelen streng de hand te houden, en zoodanig verzoek om uit den kerkdienst ontslagen te worden, niet anders toe te staan, dan wanneer naar haar oordeel daartoe dringende gronden aanwezig zijn;

4°. dat de Generale Synode aan het verzoek om nader te omschrijven, wat onder deze groote en gewichtige oorzaken te verstaan zij, opdat in dezen meer uniformiteit kome, moeilijk voldoen kan, omdat de gevallen daarvan te onderscheiden zijn en elk geval afzonderlijk moet behandeld worden;

5°. dat de Generale Synode echter niet van oordeel is, dat in het vervolg het verlof om tot een anderen staat des levens over te gaan, niet zal geschonken worden door de Classis alleen, maar dat daarbij moet gevraagd worden de approbatie van de Deputaten der Particuliere Synode, weshalve de Synode besluite Artikel 12 K. O. aldus aan te vullen, dat daarbij gevoegd worden de woorden: welk oordeel de Classis niet zal uitspreken zonder kennis en approbatie van de Deputaten der Particuliere Synode;

6°. dat de Classis niet lichtvaardiglijk den naam en eere van een Dienaar des Woords zullen laten behouden aan Dienaren, die hun ambt verlaten om naar een ander beroep over te gaan, maar zich houden zullen aan den regel, dat zulk een voorrecht alleen behoort geschonken te worden aan zulke Dienaren, die geroepen worden tot een anderen dienst ten bate der Kerken in het gemeen of tot een zoodanigen arbeid, die een geestelijk karakter draagt en met de roeping tot de verkondiging van het Evangelie in verband staat.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 106.

Prof. Dr H. H. KUYPER rapporteert inzake P 3: verzoek van Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN enz (Bijlage XXVI) en adviseert, het volgende antwoord te zenden namens de Synode aan Prof Dr A. A. VAN SCHELVEN:

Prof. Dr A. A. VAN
SCHELVEN.

De Generale Synode der Gereformeerde Kerken vergaderd te Leeuwarden, kennis genomen hebbende van het bezwaarschrift door Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN te Haarlem bij haar ingezonden tegen het besluit van de Classis Middelburg en van de Particuliere Synode van Zeeland, waarbij hem wel geoorloofd werd wegens gewichtige en groote oorzaken tot een anderen staat des levens over te gaan, maar niet vergund werd den naam en eere eens Dienaars te behouden;

overwegende dat dit behoud van den naam en eere van een Dienaar des Woords rechtens volgens Art. 13 K.O. alleen toekomt aan zulke Dienaren, die door ouderdom, ziekte of anderszins onbekwaam geworden zijn tot hun dienst, maar in geval een Dienaar des Woords den kerkedienst verlaat om zich aan een ander levensdoel te wijden alleen als *voorrecht* en bij wijze van *uitzondering* door de Kerken behoort te worden geschonken;

overwegende dat in dit speciale geval de Classis Middelburg terecht

heeft geoordeeld, dat voor het verleenen van dit voorrecht geen genoegzame grond is, daar het hoogleeraarschap in de Letteren kwalijk vereenigbaar kan worden geacht met het behoud van de ambtelijke positie van predikant en daardoor ook een niet ongevaarlijk precedent zou worden gesteld;

overwegende dat de gronden, die door Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN in zijn bezwaarschrift hiertegen zijn aangevoerd, niet steekhoudend zijn, ook al erkent de Synode dat de ongelijke behandeling van deze gevallen door verschillende Classes voor hem een uitzonderingspositie geschapen heeft, die voor hem „krenkend” kan worden geacht, waarom de Synode gaarne aan zijn verzoek voldoen wil om algemeene beginselen aan te geven van de toepassing van art. 12 en 13 K.O.

besluit, de besluiten van de Classis Middelburg en van de Particuliere Synode van Zeeland te handhaven, en mededeeling van dit besluit te doen aan Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN, de Classis Middelburg en de Particuliere Synode van Zeeland.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 107.

Verzorging van
Emeriti-Predikanten,
Predikantsweduwen
en -weezen.

Ds A. SCHWEITZER leest het rapport van de Deputaten tot de Generale Kas voor Emeriti-Predikanten, Predikantsweduwen en -weezen (Bijlage XXVII); daarna rapporteert Prof. Dr J. RIDDERBOS inzake O. 1, de verzorging van Emeriti-Predikanten, Predikantsweduwen en -weezen en adviseert:

De Synode besluite:

a. de handelingen der Deputaten, zooals die in het Rapport zijn vermeld, goed te keuren, en het volledig rapport met den staat van ontvangst en uitgaaf in de Acta op te nemen;

b. den Deputaten dank te zeggen voor hun belangrijken en omvangrijken arbeid;

c. opnieuw Deputaten voor deze zaak te benoemen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 108.

Eenige vragen
aangaande den arbeid
van D.D. naar Art. 13.

Verder rapporteert Prof. Dr J. RIDDERBOS inzake O, 2, „eenige vragen aangaande den arbeid van Deputaten der Generale Synode tot uitvoering van Art. 13, K.O.” en adviseert, wijl de Commissie tot advies meent, dat het viertal punten waaromtrent nadere inlichtingen worden gevraagd, in het rapport met genoegzame duidelijkheid zijn behandeld, niet nader op deze zaak in te gaan, wijl daartoe voor de Synode geene reden is.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 109.

Nog rapporteert Prof. Dr J. RIDDERBOS inzake O, 3—6, voorstellen met betrekking tot de regeling der verzorging van Emeriti enz. (Bijlage XXVIII) en adviseert:

de Generale Synode

handhavende het beginsel van art. 13 K.O.,

gelet op de bezwaren, uit onderscheiden Kerken tegen de te Utrecht 1905 aanbevolen regeling ter uitvoering van dit beginsel ingebracht;

constateerend, dat ook na de herhaaldelijk vernieuwde aanbeveling van de veelszins gunstig werkende regeling van Utrecht onderscheidene Kerken eene andere wijze van uitvoering volgen,

besluit Deputaten te benoemen met opdracht te onderzoeken, of met handhaving van het beginsel van art. 13 K.O., mogelijk en gewenscht is, de regeling van Utrecht te wijzigen, of te vervangen door een nieuwe regeling, waarvan mag worden verwacht, dat ze meer algemeene instemming zal vinden.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 110.

Prof. Dr J. RIDDERBOS rapporteert ten slotte nog inzake O, 7—15, met betrekking tot de uitvoering enz. van Art. XIII K.O. (Bijlage XXIX), en adviseert:

Uitvoering van
Art. XIII K.O.

de Generale Synode

overwegende,

a. dat sinds de Generale Synode van Utrecht in 1905 de noodzakelijke kosten voor levensonderhoud met tenminste 100% zijn gestegen,

b. dat vrijdom van belasting evengoed als genot van pastorie of vergoeding van huishuur zakelijk behoort tot het traktement,

besluit

1°. het te Utrecht 1905 en te Amsterdam 1908 aan de Kerken inzake art. 13 K.O. gegeven advies, zoover betreft de vaststelling van het bedrag der emeritaatsgelden en der pensioenen, aldus te wijzigen, dat

a. al de daarin genoemde geldsommen worden verdubbeld, waarbij de aandacht erop wordt gevestigd, dat dus ook in de zinsnede „dat bij een traktement van *f* 1350 of daarboven in elk geval het pensioen niet minder dan $\frac{3}{5}$ mag bedragen van dit traktement”, in plaats van *f* 1350 moet worden gelezen *f* 2700,

b. aan de zinsnede, „en bij de berekening van het traktement wordt het vaste geldelijke bedrag, ingeval de predikant bovendien nog het genot had van pastorie of vergoeding van huishuur met 20 pCt. vermeerderd” wordt toegevoegd, „waaraan, ingeval de predikant vrijdom van belasting genoot, nog wordt toegevoegd de som, die deze vrijdom in het afgelopen kalenderjaar bedroeg”;

2°. de Kerken op te wekken, de thans uitgekeerd wordende emeritaatsgelden en pensioenen (liefst met terugwerkende kracht minstens tot 1 Juli 1920) zoodanig te verhoogen, dat ze in overeenstemming zijn met de tegenwoordige oeconomische verhoudingen. Ze beveelt daartoe aan, zoover de betrokken Kerken thans traktementen uitkeeren, die geacht kunnen worden aan de behoeften van den tegenwoordigen tijd te voldoen, de emeritaatsgelden en pensioenen met deze traktementen in evenredigheid te brengen.

Aldus wordt besloten.

Nog besluit de Synode een voorstel door Dr K. DIJK ter tafel gebracht, te stellen in handen van de voorbereidende Commissie ter fine van advies. Het voorstel luidt:

De Generale Synode besluite,
de regeling inzake de uitvoering van art. 13 D. K. O. aldus te wijzigen, dat bij pensioeneering wegens invaliditeit niet meer gerekend worde met het aantal dienstjaren, doch het volle pensioen worde uitgekeerd.

ARTIKEL 111.

De Praeses sluit de vergadering.

Zitting van Dinsdag 7 September 1920.

ARTIKEL 112.

De Praeses opent de zitting en houdt appel nominaal, waaruit blijkt dat de primi-afgevaardigden P. RIJSDIJK en A. C. VAN DRIMMELEN weer aanwezig zijn.

Tegenwoordig is Ds ZWAAN, Missionair-dienaar uit Djocja met verlof; hij wordt door den Praeses aan de Synode voorgesteld, begroet en verbonden aan de 2de Comm. van voorbereiding. Prof. Dr GEESINK is niet meer aanwezig.

ARTIKEL 113.

De notulen van de zitting van 2 September worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 114.

De Praeses deelt mede, dat ingekomen zijn

1°. het volgende schrijven namens H. M. de Koningin:

Hare Majesteit de Koningin heeft mij opgedragen de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland Haren oprechten dank over te brengen voor de Hare Majesteit aangeboden gelukwensen, waarvoor Hare Majesteit zeer gevoelig was.

De Particuliere Secretaris van H. M. de Koningin,
(.wg.) VAN GEEN.

2°. een rapport van Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN en Ds J. DOUMA aangaande hun bezoek aan de Pilgrim-Fathers-herdenking, welk rapport wordt gelezen en voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 115.

Dr W. A. VAN ES rapporteert in zake A 1 b 5^{slot} 6³ 8³ 10^b „een leerboek” (vgl. art. 86) en deelt mede,

Leerboek.

dat de Commissie, na deze aangelegenheid wederom besproken te hebben in verband met hetgeen in de vergadering van 1 September ter sprake was gebracht, hare 2de, 3de en 4de conclusiën handhaaft, zoodat de conclusiën waarvan de eerste reeds aangenomen werd (zie art. 86) blijven zooals zij waren en aldus luiden, de Synode besluite:

1. als zijnde niet noodzakelijk en ook ongewenscht, niet in te gaan op het verzoek van den Raad der Gereformeerde Kerk van Amsterdam-Zuid [Overtoom] om een nieuw catechetisch leerboek mede voor den kansel op te stellen; maar

2. wel in overeenstemming met de voorstellen van onderscheidene Particuliere Synodes en het verzoek van de Gereformeerde Scholen in „Gereformeerd Schoolverband” vereenigd, het ontwerpen van een nieuw leerboek voor catechisatie en school ter hand te nemen;

3. daartoe een afzonderlijke commissie te benoemen van drie personen, namelijk één Hoogleraar in de Theologie, één Denaar des Woords en één deskundige op het gebied van onderwijs, die bij de opstelling van het leerboek goede voeling zal houden met de te benoemen commissie voor de nadere formuleering van sommige stukken der belijdenis, uiterlijk een half jaar vóór de volgende gewone Generale Synode het concept van zulk een leerboek den Kerken zal toezenden, en

4. van dit besluit ook aan de Commissie van Uitvoering van „Gereformeerd Schoolverband” kennis te geven.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 116.

Ds G. RENTING rapporteert in zake A 1^c f. g, 3 laatste al. 4², 6¹, 7², 8², 9¹, 10^c liturgische geschriften (Bijlage XXX), en adviseert op grond

Liturgie.

van de in het rapport genoemde overwegingen aan de Generale Synode, vijf Deputaten te benoemen, aan wie worde opgedragen :

1. de liturgische geschriften in hun geheel te overzien en zoo noodig eene herziening voor te bereiden ;
2. in het bijzonder bij dezen arbeid de aandacht te schenken aan eene revisie van het huwelijksformulier en van het formulier van bevestiging der ouderlingen en diakenen, en
3. dienaangaande aan de eerstvolgende Generale Synode rapport uit te brengen.

Aldus wordt besloten.

Nog wordt nadrukkelijk uitgesproken en daarom in de Acta opgenomen, dat de met ad primum genoemde herziening uitbreiding niet is uitgesloten.

ARTIKEL 117.

Eenige gezangen.

Dr DE MOOR rapporteert inzake A 1^{d. e.}, 9slot, 10^{d. e.} „eenige gezangen” (Bijlage XXXI) en adviseert : de Generale Synode benoeme een vijftal Deputaten, die, behalve het overzien der liturgische geschriften en gebeden en het ontwerpen van vragen voor de Openbare Belijdenis, waartoe reeds besloten werd (inzooverre met afwijking wat het laatste betreft van het besluit dezer Synode, art. 87 der Acta), ook den bundel „Eenige Gezangen” zullen overzien en voorts trachten dien uit te breiden met eenige andere berijmde of onberijmde gedeelten der H. Schrift, welke het den Kerken vrij zal staan, nevens de Psalmen in den eeredienst te gebruiken.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 118.

Gravamen Dr BUIZER.

Prof. Dr H. BOUWMAN rapporteert in zake A 13, het bezwaarschrift van Dr BUIZER (Bijlage XXXII), en adviseert dat deze vergadering uitspreke :

1. dat het gravamen van Dr BUIZER tegen art. 27—30 van de Belijdenis in eigenlijken zin niet een gravamen te noemen is, wijl het niet gericht is tegen de genoemde artikelen als zoodanig, maar tegen een uitlegging en opvatting van deze artikelen, en uitgaat van eene uitlegging, waarmede de Synode niet instemt ;
2. dat de Synode op de verdere beschouwing van Dr BUIZER in deze zaak thans niet ingaat, omdat zij eene commissie heeft benoemd met het mandaat om eene nadere formulering en uitwerking van de drie artikelen des geloofs : over de H. Schrift, over de Kerk en over de verhouding van Kerk en Overheid, in overweging en in studie te nemen ;

3. dat van dit besluit kennis gegeven worde aan Dr BUIZER de Particuliere Synode van Zeeland, de Classis Middelburg en de Kerk van Middelburg.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 119.

Ds W. VERHOEF NZN rapporteert inzake F. 1, doopleden-vraagstuk (Bijlage XXXIII) en adviseert:

Tucht over
Doopleden.

a. dat er van tucht over doopleden „in correlatie met de tucht over belijdende leden” geen sprake kan zijn, wijl de doopleden, die ondanks de rijpheid huns levens niet tot belijdenis des geloofs komen, geene gewettigde positie in Christus’ Kerk hebben, en dus deze ongewettigde positie ook niet mag geregeld worden;

b. dat er van excommunicatie van doopleden niet kan worden gesproken, maar dat de Kerkeraad wel kan verklaren, dat doopleden, „die in belijdenis en wandel zich als ongeloovige en goddelooze menschen aanstellen”, zich hebben onttrokken aan de Gereformeerde Kerk;

c. dat het in sommige gevallen wenschelijk kan zijn, dat de Kerkeraad, aler hij dit constateert en de desbetreffende verklaring aan de gemeente bekend maakt, eerst het advies der Classis vraagt, hoewel dit vragen van advies in geen enkel geval als verplichtend kan worden geacht;

d. dat de formuleering van zulk eene verklaring aan de prudentie van iederen Kerkeraad wordt overgelaten;

e. dat van deze conclusies aan de Particuliere Synode van Groningen schriftelijk mededeeling worde gedaan.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 120.

Ds W. VERHOEF NZN rapporteert ook inzake F 2, kennisgeving bij vertrek van doopleden, en adviseert:

Kennisgeving bij
vertrek van
doopleden.

a. de Classis Hallum te verwijzen naar het besluit der Synode van Middelburg in 1896 (cf. Acta art. 54) en het besluit der Synode van den Haag in 1914 (cf. Acta art. 26);

b. nogmaals bij de Kerkeraden er op aan te dringen ervoor te zorgen, dat aan de betrokken Kerkeraden, waarheen doopleden verhuizen, bericht van deze verhuizing geschiede en te verzoeken dat men toezicht houde op deze bedoelde onmondige leden, en

c. aan de Classis Hallum van dit besluit schriftelijk mededeeling te doen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 121.

Kerkelijk toezicht op
Christelijke Scholen.

Nog rapporteert Ds W. VERHOEF NZN inzake F 5, kerkelijk toezicht op Christelijke Scholen (Bijlage XXXIV), en adviseert:

„De General Synode besluite het rapport van prof. Dr H. H. KUYPER over een in 1914 te den Haag ingekomen voorstel der Particuliere Synode van Groningen, handelende over de artikelen 21, 41, 44 en 53 K. O. rakende het verband tusschen Kerk en School nu in behandeling te nemen.”

De Synode, genoemd rapport gehoord hebbende, conformeert zich aan de conclusie van het rapport en gaat dus op het voorstel van de Particuliere Synode van Groningen *niet* in.

ARTIKEL 122.

Lidmaatschap van
organisaties welke
staan op den grondslag
van den klassenstrijd.

Prof. F. W. GROSHEIDE rapporteert inzake F 7 en 8, rakende het lidmaatschap van organisaties welke staan op den grondslag van den klassenstrijd (Bijlage XXXV), en adviseert dat de Synode uitspreke:

1. dat het niet tot de taak der Kerk behoort een uitgewerkt systeem te geven, dat het maatschappelijk leven zou moeten volgen, doch dat de Kerk hier slechts de zedelijke beginselen heeft te prediken, die duidelijk door het Woord Gods worden geleerd;

2. dat voor een lid der Gereformeerde Kerk geen plaats is in een organisatie, die zich stelt op den grondslag van den klassenstrijd;

3. dat de Kerkeraden de roeping hebben om inzonderheid bij huisbezoek en catechisatie de leden der Kerk te vermanen, zich te voegen bij organisaties die staan op Christelijken grondslag tenzij dan dat er bijzondere redenen zijn, waardoor zulk een aansluiting onmogelijk of niet wenschelijk zou zijn;

4. dat een en ander dient ter kennis te worden gebracht van de Particuliere Synode van Z. Holland (N. G.) en de brs. DE KWANT c.s. te Waddingsveen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 123.

Ds S. DOORNBOS rapporteert inzake F 20, verzoek van het Bestuur van den Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden grondslag (Bijlage XXXVI), en adviseert dat de Synode harerzijds met volle waardeering voor den arbeid van den Bond, deze zaak hiermede voorloopig als afgedaan beschouwe.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 124.

Rapport Moderamen
Syn. van Rotterdam.

Ouderling S. GROOT rapporteert inzake T 1. rapport van het Mode-

ramen der Synode te Rotterdam (Bijlage XXXVII) en adviseert de leden van het Moderamen dank te betuigen en te déchargeeren.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 125.

Prof. F. W. GROSHEIDE rapporteert inzake T 4, uitgave der Acta, en adviseert terug te treden tot de vroegere wijze van uitgave der Acta.

Uitgave der Acta.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 126.

Ds M. MEIJERING rapporteert inzake T 5, verzoek van den Nationalen Bond voor plaatselijke keuze, en adviseert:

Verzoek van den Nationalen Bond voor plaatselijke keuze.

a. dat het niet op den weg ligt van de Generale Synode, bepaalde maatregelen van de Regeering te vragen, gelijkterwijs de Nationale Bond bedoelt;

b. op het verzoek om adhaesiebetuiging voor zijn adres niet in te gaan, en

c. van dit besluit kennis te geven aan den Nationalen Bond voor plaatselijke keuze.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 127.

Ouderling J. VAN DEN BOSCH rapporteert inzake H. 3, hulpaanvraag van de Gereformeerde Kerk van Antwerpen, en adviseert:

Verzoek van de Kerk van Antwerpen.

Deputaten van Art. 11 K. O. te machtigen hulp te bieden, en hierin te handelen in overleg met de Classis Dordrecht en de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Z. G.), en daarvan op de volgende Generale Synode verslag te doen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 128.

Ds W. BOSCH rapporteert inzake G 7 en 8, bezwaren tegen de besluiten betreffende de grensregeling tusschen de Kerken van Veere en Gapinge, en adviseert:

Bezwaren grensregeling Gapinge en Veere.

De Generale Synode oordeelt, aangezien er geene bespreking en behandeling van de gewijzigde grensregeling tusschen de Kerkeraden van Gapinge en Veere heeft plaats gehad, het bezwaar van Veere's Kerkeraad gegrond en doet hiervan mededeeling aan den Kerkeraad van Veere, de broeders DINGEMANSE c.s., de Classis Middelburg, en de Particuliere Synode van Zeeland.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 129.

Zendingsblad.

Ds W. W. SMITT rapporteert inzake Zendingsrapport, Hoofd 12, Zendingsblad en adviseert:

a. aan de Redactie van het Zendingsblad, aan de Commissie van toezicht en aan de uitgeefster Vada dank te betuigen;

b. de handelingen van Deputaten voor de Zending met betrekking tot het Zendingsblad goed te keuren en hun décharge te verleenen;

c. aan de te benoemen Deputaten opdracht te geven om maatregelen te nemen, noodig voor de uitgave van het Zendingsblad tot ultimo '23;

d. Ds DIJKSTRA dank te zeggen voor het getal boeken ten geschenke gegeven aan de Zendingsbibliotheek;

e. de handelingen van Deputaten inzake de bibliotheek der Zending goed te keuren.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 130.

Loopende zaken.

Ds W. W. SMITT rapporteert nog inzake Zendingsrapport, Hoofd 19, 20, „loopende zaken,” en adviseert dat de Synode besluite:

1°. voor het regelen van „de loopende zaken” der Zending, totdat de nieuw te benoemen Deputaten hebben vergaderd, aan te wijzen de broeders Ds H. DIJKSTRA, Ds J. D. VAN DER MUNNIK, Dr J. HANIA en Ds W. BREUKELAAR;

2°. voor het afdoen van noodzakelijke dingen, die nu niet kunnen worden behandeld en waarover toch vóór de e.k. Synode moet worden beslist, te benoemen de Deputaten voor de Zending, onder voorwaarde, dat deze zaken

a. betrekking hebben op de Zending onder Heidenen en Mohamedanen;

b. niet behooren te worden afgedaan door eenige zendende Kerk;

c. nader worden goedgekeurd door de volgende Synode.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 131.

Christelijk Javaansch Boekenfonds.

Ds W. BREUKELAAR rapporteert inzake Zendingsrapport, Hoofd 17, punt 9, Christelijk Javaansch Boekenfonds, en adviseert:

1. de handelingen der Deputaten inzake het Christelijk Javaansch Boekenfonds goed te keuren;

2. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen op te dragen;

a. de zendende Kerken die op Midden-Java arbeiden uit te noodigen

nog gedurende drie jaren dezelfde bijdrage als in de vorige jaren te verleen en voor het Christelijk Javaansch Boekenfonds;

b. gedurende drie jaren uit de Generale Kas een bijdrage voor dit doel te verleen tot ten hoogste *f* 500 per jaar.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 132.

Ds J. P. KLAARKAMER rapporteert inzake I 1, rapport van de Classis 's Gravenhage over hare buitenkerken in Nederlandsch Indië (Bijlage XXXVIII) en adviseert:

Buitenkerken Batavia
en Soerabaja,
Bandoeng en Medan.

I. Aan de Classis 's Gravenhage dank te zeggen voor het rapport van hare Deputaten en voor de omvangrijke werkzaamheden, eerst door haarzelve en daarna namens haar door hare Deputaten in het belang van de buitenkerken Batavia, Soerabaja, Bandoeng en Medan verricht;

II. Omtrent de Classis der Gereformeerde Kerken in Indië te besluiten:

a. Er kome een Classis Batavia, bestaande uit de Gereformeerde Kerken te Batavia, Soerabaja, Bandoeng, Medan, Djogja, Semarang en Solo.

b. Saamroepende Kerk voor de eerste maal zij de Kerk, aan welke de voorloopige vergadering dier Kerken van 23 en 24 Juni 1920 de samenroeping van de e.v. vergadering van dien aard heeft opgedragen.

c. Deze Classis make zelve een Classicale Regeling, en stelde de grenzen vast, waarbinnen elke Kerk zal arbeiden.

d. Deze Classis worde als buitenclassis gevoegd bij de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Noordelijk gedeelte), met dien verstande;

1. dat zij zoo mogelijk naar die Synode afgevaardigden zende, en anders schriftelijk met haar handele;

2. dat als Deputaten ad examina naar art. 49 K. O. zal optreden de Afzonderlijke Vergadering van Missionaire Dienaren des Woords op Java;

3. dat deze Classis de bevoegdheid hebbe om niet alleen (gelijk vanzelf spreekt) alles te doen, wat eener Classis is, maar bovendien *ook af te handelen* de zaken, die vanwege hun speciaal Indisch karakter alleen de Indische Kerken in het gemeen aangaan, natuurlijk altoos behoudens het recht van appel naar art. 31 K. O.; doch dat zij zich voor alles wat zoowel de Kerken in Nederland als die in Indië in het gemeen aangaat, zich tot de particuliere, resp. Generale Synode zal wenden in al die gevallen, waarin ook de Classes in Nederland dit naar de K. O. hebben te doen.

III. Van het voorgaande besluit kennis te geven:

a. aan de Classis 's Gravenhage; *b.* aan de saamroepende Kerk

aldaar sub *b* genoemd, met verzoek om mededeeling aan de andere Gereformeerde Kerken in Indië, en *c.* aan de Synodale Classis in Zuid-Holland (N. G.).

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 133.

Subsidie aan de
Kerk van Batavia.

Ds N. DUURSEMA rapporteert inzake Zendingsrapport, Hoofd 2, subsidie aan de Kerk van Batavia, en adviseert:

1°. dat de handelingen der Deputaten voor de Zending in zake de Kerk van Batavia worden goedgekeurd;

2°. dat aan de Kerk van Batavia over de jaren 1920—23 voor haar zendingswerk door de te benoemen Deputaten uit de algemeene Zendingskas mag worden uitgekeerd een jaarlijksche subsidie van ten hoogste *f* 900;

3°. dat aan genoemde Kerk over die jaren een toelage voor het pensioen van Ds WIJERS mag worden verleend door de te benoemen Deputaten uit de algemeene Zendingskas van ten hoogste *f* 600 per jaar;

4°. dat echter vóór de toekenning dier subsidie en toelage aan genoemde Deputaten de behoefte moet gebleken zijn uit telken jare overgelegde rekeningen en verantwoordingen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 134.

Opleidingsschool
voor Soemba.

Ds J. F. COLENBRANDER rapporteert inzake Zendingsrapport, Hoofd 13, E, Opleidingsschool voor Soemba (Bijlage XXXIX), en adviseert:

1. over te gaan tot oprichting van eene Opleidingsschool voor Inlandsche helpers voor den dienst des Woords op het eiland Soemba, en voor deze school eene regeling vast te stellen;

2. de uitvoering van het besluit tot oprichting op te dragen aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending en dezen derhalve te machtigen:

a. in overleg met de Deputaten voor de Zending op Soemba en met de Algemeene Vergadering van Missionaire Dienaren op Soemba alsdan de plaats te bepalen waar deze School zal verrijzen;

b. de noodige gebouwen voor deze School te doen bouwen, voor welken bouw de som van *f* 40.000 niet overschreden mag worden;

c. het hiervoor benodigde geld uit de generale zendingskas te betalen, en, zoo noodig, voor dit doel eene extra collecte uit te schrijven;

d. na gehoord advies van de Afzonderlijke Vergadering op Soemba en van de Deputaten voor de Zending op Soemba, een Dienaar des Woords tot docent aan de opleidingsschool te benoemen;

e. na gehoord advies van de Afzonderlijke Vergadering op Soemba de instructie van den docent vast te stellen, alsmede de bepaling van zijn tractement en pensioen;

3. goed te keuren de in Bijlage IV aangeboden concept-regeling voor de Opleidingsschool op Soemba — mits art. 7 aldus gelezen worde :

„als leerling worden alleen zij toegelaten die door de Kerken der drie provinciën ter opleiding worden gezonden en aan de vereischten voor de toelating gesteld, voldoen, waarbij het gewenscht is deze eischen in het algemeen niet lager te stellen dan die welke gelden bij het eindexamen van den normaal-cursus. — Hun onderhoud en verzorging komt ten laste dier Kerken. Zij kunnen alleen na voorafgaand overleg met de Algemeene Vergadering door den docent worden ontslagen.”

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 135.

Ds D. P. KOOPMANS rapporteert inzake J, 1—3, correspondentie met Buitenlandsche Kerken. Nadat vooraf het rapport van de Deputaten tot deze Correspondentie is gelezen, (Bijlage XL) wordt de behandeling uitgesteld tot de volgende zitting.

Correspondentie met
de Buitenlandsche
Kerken.

ARTIKEL 136.

De Præses sluit deze zitting.

Zitting van 8 September 1920.

ARTIKEL 137.

De Præses opent de zitting, gaat voor in gebed en houdt appèl nominaal.

ARTIKEL 138.

De notulen van de vorige zitting worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 139.

De Præses stelt aan de orde F 14, 15, 17, 21 van het Agendum, het beroep van den Heer J. B. NETELENBOS op de Generale Synode. Br. NETELENBOS wordt ter Synode binnengeleid.

Protest van
br. J. B. NETELENBOS.

Prof. AALDERS leest het rapport over het kerkrechtelijk deel der zaak, Dr DIJK het rapport, dat handelt over het dogmatische (Bijlage II),

Nadat gebleken is, dat niemand van de leden der Synode naar aanleiding van het rapport het woord verlangt, stelt de Præses Br. NETELENBOS in de gelegenheid, desverlangd, een woord tot de Synode te richten.

ARTIKEL 140.

Na zijne toespraak tot de Synode, waarin hij zijn standpunt en zijne stelling handhaaft en eindigt met de betuiging van zijn geestelijke eenheid met allen die de Heere vreezen, komen de volgende conclusiën in stemming:

De Synode, uitspraak doende inzake het bezwaarschrift van br. J. B. NETELENBOS te Middelburg,

1. erkent de juistheid van het eerste deel van zijn bezwaar en verklaart mitsdien de door de Classis Middelburg bij besluit van 9 Juli 1919 op hem toegepaste suspendeering onrechtmatig,

a. wyl deze suspendeering ten onrechte als eene automatisch in-tredende wordt aangeduid;

b. wyl destijds, schoon eenige twijfel aangaande sommige gevoelens van br. NETELENBOS was gerezen, nochtans niet duidelijk was gebleken dat deze met de drie Formulieren strijdig behoorden te worden geacht;

2. ontkent daarentegen de gegrondheid van het tweede deel van zijn bezwaar en verklaart mitsdien de op hem door den Kerkeraad van Middelburg bij besluit van 8 October 1919 toegepaste en door de Classis Middelburg bevestigde schorsing, alsmede de door voornoemde Classis bij besluit van 19 November 1919 uitgesproken en door de Particuliere Synode van Zeeland bij besluit van 2 en 3 Juni 1920 bevestigde afzetting wettig en rechtmatig,

a. wyl door Kerkeraad en Classis geheel in overeenstemming is gehandeld met de Artt. 79 en 80 K.O.;

b. wyl onjuist is de meening van br. J. B. NETELENBOS als zouden schorsing en afzetting niet op denzelfden grond zijn geschied;

c. wyl deze grond, de afwijking van br. NETELENBOS van de Artt. 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis, door de Synode volkomen juist is bevonden, en door haar, br. NETELENBOS gehoord, is geconstateerd dat deze leert hetgeen in het rapport uitvoerig is vermeld;

3. besluit van deze uitspraak mededeeling te doen aan br. J. B. NETELENBOS te Middelburg, den Kerkeraad en de Classis Middelburg, alsmede de Particuliere Synode van Zeeland.

Met alle stemmen worden bij hoofdelijken stemming deze conclusiën aangenomen.

De Praeses richt daarop het volgende woord tot br. NETELENBOS:

Broeder NETELENBOS,

Zoo is dan de beslissing gevallen. Of Gij die beslissing, althans wat haar einduitkomst betreft, anders verwacht hadt, weet ik niet. Wel weet ik, dat die uitkomst óns bedroeft, bedroeft en ontroert.

We hadden gehoopt, dat gij — staande voor de eenstemmige uitspraak van al onze Kerken, vergaderd in Generale Synode — tot bezinning waart gekomen, en teruggekeerd van wat wij als afwijking van de waarheid Gods veroordeelen moesten.

Dat heeft niet alzoó mogen zijn. Ondanks al den vermoeienden arbeid, aan de behandeling Uwer zaak tenkoste gelegd, gaan onze wegen nu uiteen.

We zeggen het met weemoed in de ziel. De God der waarheid zal richten tusschen U en ons wanneer het volmaakte zal gekomen zijn en het kennen ten deele zal tenietgedaan worden. Maar inmiddels blijft onze bede, dat alsnog de Heere U het inzicht geve in de dwaling Uws wegs, en zóó U tot ons wederbreng, dat wij één hart en ééne ziel in Hem en Zijn geopenbaarde waarheid ons saam weer verheugen mogen.

Zoo zij het!

ARTIKEL 141.

Over het bezwaarschrift van Ds BRUSSAARD en Dr GEELKERKEN, rapporteert Dr AALDERS, die voorstelt:

- a. de beide genoemde adressen voor kennisgeving aan te nemen,
- b. omtrent de bepaling van het wachtgeld, aan br. NETELENBOS door den Kerkeraad toegestaan, geen uitspraak te doen.

Op verzoek van den Praeses wordt br. NETELENBOS uitgeleide gedaan.

Hiermede is de zaak-NETELENBOS voleindigd. De Praeses brengt den dank der Synode aan de Commissie van voorbereiding, met name aan de rapporteurs Prof. Dr AALDERS, Dr DIJK en Ds LAMAN en vooral aan den Voorzitter dier Commissie Dr J. C. DE MOOR.

Bezwaarschrift van
Ds J. BRUSSAARD en
Dr J. G. GEELKERKEN,
met adhæsie-
betuigingen.

ARTIKEL 142.

Het volgende telegram kwam in en werd voor kennisgeving aangenomen:

De Diaconiën der Gereformeerde Kerken in Centrale Conferentie te Rotterdam bijeen, gevoelen behoefte uw vergadering 's Heeren onmisbaren zegen toe te bidden.

VAN BEECK CALKOEN, *Voorzitter.*

ARTIKEL 143.

Prof. Dr J. RIDDERBOS doet voorlezing van het in art. 40 gevraagde

„Getuigenis” (Bijlage I). Na eenige opmerkingen wordt dit „Getuigenis” als een woord der Synode aangenomen, dat gericht zal worden tot de Kerken en waarvan verzocht zal worden, van den kansel voorlezing te doen.

ARTIKEL 144.

Prof. Dr H. H. KUYPER neemt afscheid van de Synode, geroepen tot den arbeid voor de Universiteit.

ARTIKEL 145.

Correspondentie met
de Buitenl. Kerken.

Ds D. P. KOOPMANS leest zijn rapport over wat genoemd wordt in art. 135, de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken (Bijlage XL), en stelt voor namens de Commissie van Voorbereiding :

1°. goed te keuren de handeling der Deputaten tot de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken ;

2°. dank te zeggen aan de Deputaten voor hun arbeid en aan Professor LINDEBOOM voor zijne bijwoning van de vergadering der Classis van de Oud Gereformeerde Kerken in het graafschap Bentheim en Oost-Friesland, en voor zijn uitvoerig rapport daarvan bij Deputaten ingezonden ;

3°. op te nemen in de Acta, geheel of gedeeltelijk, het rapport van Deputaten en dat van Prof. LINDEBOOM ;

4°. uit te spreken dat de Synode met belangstelling kennis neemt van het voornemen der broeders in de Oud Gereformeerde Kerken van het Graafschap Bentheim en Oost-Friesland, om te trachten propaganda te maken ter bevordering van de kennis der Gereformeerde leer en het Gereformeerde kerkelijk leven in Duitschland, en gaarne de vooraanstaande mannen in onze Kerken wil opwekken hen de behulpzame hand te bieden ;

5°. uit te spreken dat de Synode met belangstelling verneemt de begeerte dier Kerken tot nader contact en samenwerking met onze Kerken, en dat zij eventueele voorstellen dienaangaande gaarne inwacht ;

6°. mededeeling te doen van de onder 4° en 5° genoemde besluiten aan de Oud Gereformeerde Kerken in de Graafschappen Bentheim en Oost-Friesland ;

7°. op te wekken de Kerken in ons land om Prof. SEBESTIJEN finantiëel te steunen in zijn poging om het Gereformeerd kerkelijk leven in Hongarije tot opwaking te brengen, inzonderheid door zijn uitgave van de *Hongaarsche Heraut* ;

8°. op te dragen aan de te benoemen Deputaten om nader te onderzoeken of er genoegzame grond is, om de correspondentie met de Belgische Christelijke Zendingskerk te bestendigen ;

9°. uit te spreken dat zij het van belang acht, dat het den Buitenlandsche afgevaardigden ter Synode worde toegestaan, die commissie-vergaderingen bij te wonen, welke onderwerpen behandelen, die voor hunne Kerken beteekenis kunnen hebben, alsmede dat zij in de gelegenheid worden gesteld mede op die vergaderingen en ter Synode zelve bij de behandeling er van, hun oordeel uit te brengen;

10°. op te dragen aan de te benoemen Deputaten voor de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken dat zij eene opwekking richten tot de Kerken van ons vaderland en hare Classes om te steunen het Christelijk tehuis voor emigranten en zeelieden te Hoboken;

11°. uit te spreken dat zij door haar besluit inzake de uitbreiding der belijdenisschriften ook aan het verlangen der Amerikaansche Kerken is tegemoet gekomen;

12°. op te dragen aan de te benoemen Deputaten zich steeds op de hoogte te stellen van bestaande toestanden in alle Kerken waarmede de Kerken dezerzijds in correspondentie staan: en voorts afgevaardigden te zenden 1° naar de Classis der Oud Geref. Kerken in de Graafschap Bentheim en Oost Friesland, 2°. naar de Synode van de Belgische Zendingkerk en 3°. naar de Synodes van verder verwijderde Kerken, inzonderheid naar die van Zuid-Afrika en Noord-Amerika;

13°. opnieuw Deputaten te benoemen en wel een vijftal overeenkomstig de besluiten van 1893 Acta art. 156 en hun een crediet te verleen tot een bedrag van *f* 6000;

14°. Ds J. VAN DER LINDEN en Br A. W. SCHIPPERS hartelijk te danken voor al den arbeid dien zij als Deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche Kerken, en Ds VAN DER LINDEN bijzonder als Secretaris vanaf 1893, hebben verricht.

De Synode besluit naar het voorstel van den Rapporteur.

ARTIKEL 146.

Aangaande den steun aan Mevr. de Wed. HUYSING (Art. 48) wordt besloten dien op *f* 1500 te bepalen, in te gaan 1 Oct. 1920 onder dezelfde restrictie als door de Synode van 1914 is gemaakt.

Steun aan
Mevr. de Wed.
HUYSING.

ARTIKEL 147.

In zake Hoofd 14 en Bijlage VI van het Zendingrapport, den „Zending-adviseur”, rapporteert Prof. Dr A. G. HONIG. In naam van de 2de Commissie van Voorbereiding stelt hij voor en wordt door de Synode aangenomen na eenige bespreking:

Zending-Adviseur.

a. de handelingen der Deputaten met den heer RINGNALDA onder dankzegging aan de Deputaten goed te keuren;

b. de voorloopige benoeming van den heer RINGNALDA niet door een definitieve benoeming te doen volgen;

c. in de Concept-Instructie art. 6 en 7 om te zetten; het nieuwe artikel 6 aldus te lezen: „Bij al zijne studie en arbeid is de Zendingadviseur gebonden aan de Belijdenisschriften onzer Gereformeerde Kerken, en de beginselen, die, in overeenstemming daarmede, verder op eenig punt uit den Woorde Gods af te leiden mogen zijn”; in het nieuwe art. 7 al. 2 te lezen: „het beoordeelen van die „religies” naar de beginselen in art. 6 genoemd”; en eveneens in art. 13 voor de woorden „de Gereformeerde beginselen” in de plaats te stellen „de beginselen in art. 6 genoemd”;

d. voorts aan de ontworpen Instructie haar zegel te hechten;

e. aan de door deze Generale Synode te benoemen Deputaten voor de Zending bij vernieuwing het mandaat te geven, ten opzichte van den Zendingadviseur werkzaam te zijn overeenkomstig hetgeen door de Synode van den Haag blijkens art. 95 der Acta is bepaald.

ARTIKEL 148.

O. CASEMIER.

Br. VAN DORP rapporteert over H. 2, de zaak-CASEMIER, en adviseert:

1°. aan Prof. BOUWMAN dank te betuigen voor zijne bemoeiingen in de zaak van den heer O. CASEMIER;

2°. de aan den heer CASEMIER volgens het besluit der Synode te Rotterdam toegewezen gelden ten volle uit te keeren, zijnde het ontbrekende een bedrag van f 229.50.

Na eenige bespreking worden deze twee eerste conclusiën aangenomen, en de 3de en 4te conclusie na aldus gewijzigd te zijn:

c. voor de volgende 3 jaren den heer CASEMIER per jaar f 300 toe te wijzen uit barmhartigheid zonder daarmee te erkennen, dat de heer O. CASEMIER rechten op dien steun kan doen gelden en mits deze belooft, in het publiek zich van voor de Gereformeerde Kerken krenkende uitlatingen te onthouden;

d. deze gelden eventueel te doen betalen uit de Kas dezer Synode.

ARTIKEL 149.

Bezwaarschrift
van Ds J. OFFRINGA.

Ds SCHWEITZER rapporteert over O. 16, het beroep van Ds J. OFFRINGA van Vinkeveen tegen de Classis Amersfoort en de Particuliere Synode van Utrecht inzake het bedrag van zijn pensioen en stelt voor, gelijk de Synode ook besluit:

1. aan Ds J. OFFRINGA te Vinkeveen, Em. predikant bij de Gereformeerde Kerk van Westbroek te berichten, dat de Kerk van Westbroek niet in strijd, maar in den geest handelde van het advies der

Generale Synode van Rotterdam inzake de toekenning van duurtelbijslag voor de gepensioneerden, toen zij voor de berekening van den pensioensgrondslag bij het genoten traktement den genoten duurtelbijslag rekende;

2. de Kerk van Westbroek en de met haar saamwerkende Kerken op te wekken aan Ds J. OFFRINGA over het tijdvak 1 Oct. 1917—1 Oct. 1919 uit overweging van gebleken behoefte een toelage toe te kennen van *f* 100 per jaar;

3. van dit besluit kennis te geven aan de Kerk van Westbroek, de Classis Amersfoort en de Particuliere Synode van Utrecht.

ARTIKEL 150.

Over F 16, het Bezwaarschrift van Ds H. VAN DIJK, Dienaar des Woords te Nes en Wierum tegen een besluit van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.) rapporteert Ds A. M. DONNER; naar zijn advies besluit de Synode,

Bezwaarschrift
van Ds H. VAN DIJK.

gezien het bezwaarschrift van Ds H. K. VAN DIJK te Nes en Wierum; overwegende, dat door de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N.G.) terecht is beslist, dat geen reden aanwezig is voor vernietiging van het besluit van de Classis Woerden, den 11^{en} Mei 1910, op formeel juiste wijze en na een nauwgezet onderzoek genomen, en dat de bezwaren van Ds VAN DIJK tegen de notulen van verschillende vergaderingen in de jaren 1909 en 1910 van den Kerkeraad van Zwammerdam, voorzooveel noodig, kunnen worden ondervangen door plaatsing zijnerzijds van een afschrift van de door hem opgestelde en bij zijn bezwaarschrift aan de Synode gevoegde memorie in het archief van de Classis en van den Kerkeraad;

het door Ds H. K. VAN DIJK ingestelde beroep tegen de vorenbedoelde beslissing van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.) ongegrond te verklaren, en mitsdien die beslissing te bevestigen;

en van dit besluit kennis te geven aan Ds H. K. VAN DIJK, aan de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.), de Classis Woerden en den Kerkeraad van Zwammerdam, zulks onder uitnoodiging aan de Classis en aan den Kerkeraad, om eventueel een door Ds VAN DIJK toegezonden afschrift van de bovenvermelde memorie in het archief op te nemen.

ARTIKEL 151.

Dezelfde rapporteert over F 16^a, een schrijven van den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Zwammerdam; de Synode besluit naar het advies,

Brief van den
Kerkeraad
van Zwammerdam.

gezien het schrijven van den Kerkeraad van Zwammerdam,

overwegende, dat Ds H. K. VAN DIJK heeft verklaard bereid te zijn de stukken terug te geven, als het beroep op meerdere vergaderingen zal afgelopen zijn,

op het verzoek van den Kerkeraad van Zwammerdam niet in te gaan en daarvan den Kerkeraad van Zwammerdam bericht te doen.

ARTIKEL 152.

Benoemingen.

Op voordracht van het Moderamen doet de Synode de volgende benoemingen: ¹⁾

Voor Uitbouw-Belijdenis: Prof. Dr A. G. HONIG; Prof. Dr H. H. KUYPER; Prof. Dr J. RIDDERBOS; Dr K. DIJK; Ds H. W. LAMAN; Ds K. FERNHOUT; secundi (ingeval de primi verhinderd mochten worden, gedurende langeren tijd of in 't geheel aan dezen arbeid deel te nemen): Prof. Dr H. BOUWMAN; Prof. Dr F. W. GROSHEIDE; Prof. Dr G. C. AALDERS; Dr W. A. VAN ES; Ds C. B. BAVINCK; Ds J. D. VAN DER MUNNIK.

Voor Herziening-Liturgie en Gezangen: Prof. Dr G. C. AALDERS; Prof. Dr H. BOUWMAN; Prof. Dr T. HOEKSTRA; Dr J. C. DE MOOR; Ds A. H. VAN MINNEN; Mr A. J. L. VAN BEECK CALKOEN; secundi: Prof. Dr H. H. KUYPER; Prof. Dr S. GREYDANUS; Prof. Dr F. W. GROSHEIDE; Ds C. LINDEBOOM; Ds F. KRAMER; Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN.

Voor samenstelling-Leerboek: Prof. Dr T. HOEKSTRA; Ds J. H. LANDWEHR; H. J. VAN WIJLEN; secundi: Prof. Dr F. W. GROSHEIDE; Ds A. DE GEUS; G. MEIMA.

Voor de Correspondentie met de Hooge Overheid: Prof. Dr H. BAVINCK, Amsterdam; Prof. Dr H. BOUWMAN, Kampen; H. COLIJN, 's-Gravenhage; secundi: A. W. F. IDENBURG, 's-Gravenhage; Prof. Dr H. H. KUYPER, Bloemendaal; Ds B. VAN SCHELVEN, Amsterdam.

Voor de Correspondentie met de Buitenlandsche Kerken: A. W. F. IDENBURG, 's-Gravenhage; Dr G. KEIZER, Tiel; Prof. L. LINDEBOOM, Kampen; Ds J. C. RULLMANN, Utrecht; Ds B. VAN SCHELVEN, Amsterdam.

Voor de Generale Kas voor Emeriti-Predikanten, Predikants-Weduwen en -Weezen: Ds D. P. KOOPMANS, Sneek; Ds D. POL, Boskoop; Ds A. SCHWEITZER, Buiksloot; G. J. BRUGSMA, Leeuwarden; H. BRINK, Beilen.

Voor de Zending onder de Joden: D.D. H. C. VAN DEN BRINK, Zandvoort; J. DOUMA, 's-Gravenhage; J. J. MIEDEMA, Groningen; J. P. TAZELAAR, Weesp; J. D. VAN DER VELDEN, Kralingen; secundi: D.D. G. DOEKES, Nieuwdorp; C. LINDEBOOM, Amsterdam; W. VERHOEF, Zeist.

Voor de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen: D.D. H. SCHOLTEN, Zuidhorn; J. D. VAN DER MUNNIK, Leeuwarden; A. DE GEUS, Lemmer; H. DIJKSTRA, Rotterdam; C. W. E. PLOOS VAN

¹⁾ De gespateerde namen zijn van degenen, die met de samenroeping zijn belast.

AMSTEL, Steenwijk; Dr J. HANIA, Geldermalsen; J. KRUGER, Maarssen; W. BREUKELAAR, Zaandam; D. POL, Boskoop; F. W. SLUYTER, Maas-luis; G. F. KERKHOF, Souburg; L. G. GORIS, Zevenbergen.

Voor de oefening van het Verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit: D.D. W. BREUKELAAR, Zaandam; K. FERNHOUT, Amsterdam; W. H. GISPEN, Scheveningen; P. J. W. KLAARHAMER, Hilversum; Dr J. C. DE MOOR, Utrecht; J. D. VAN DER MUNNIK, Leeuwarden; secundi: D.D. J. H. LANDWEHR, Rotterdam; Dr J. HANIA, Geldermalsen; J. J. MIEDEMA, Groningen.

Voor het uitschrijven van een Bededag: de Classis 's-Gravenhage.

Voor de bijwoning van Peremptoire Examina in de Classis Bentheim: D.D. N. DUURSEMA, Nieuw-Amsterdam; Dr W. A. VAN ES, Leeuwarden; H. W. LAMAN, Assen; M. MEYERING, Delfzijl; C. L. F. VAN SCHELVEN, Wageningen.

Naar Art. 4 der Zendingsorde: Voor Land- en Volkenkunde: Prof. Dr A. G. HONIG, Kampen en Prof. Dr C. VAN GELDEREN, Amsterdam; voor Geschiedenis der Zending: Ds H. DIJKSTRA, Rotterdam en Dr J. HANIA, Geldermalsen; voor Theorie der Zending: Prof. Dr H. H. KUYPER, Bloemendaal en Prof. Dr T. HOEKSTRA, Kampen; voor Elenc-tiek: Prof. Dr W. GEESINK, Watergraafsmeer en Prof. Dr H. BOUWMAN, Kampen.

Voor verbetering van de predikantstractementen: Dr J. HANIA, Geldermalsen; Prof. Dr H. H. KUYPER, Bloemendaal; Prof. L. LINDEBOOM, Kampen; Mr A. J. L. VAN BEECK CALKOEN, 's-Gravenhage; L. DE VRIES, Haren.

Voor de verzorging van de verstrooide Gereformeerden in Ned.-Indië: H. BOS, Rotterdam; H. COLIJN, 's-Gravenhage; Dr K. DIJK, 's-Gravenhage; P. L. DE GAAY FORTMAN, Bunschoten; A. W. F. IDENBURG, 's-Gravenhage; Dr G. KEIZER, Tiel; Ds C. LINDEBOOM, Amsterdam; Dr J. C. DE MOOR, Utrecht.

Voor de overweging eener andere regeling van de verzorging krachtens Art. 13 der K.O.: Prof. Dr H. H. KUYPER, Bloemendaal; Dr J. HANIA, Geldermalsen; Ds H. MEYERING, Katwijk aan den Rijn.

Voor de bevordering van den geestelijken arbeid onder de Militairen: D.D. T. J. HAGEN, N. Pekela; J. GISPEN, Groningen; A. H. VAN MINNEN, 's-Gravezande; J. DE VRIES, Tilburg; Ouderling A. VAN HELDEN, 's-Gravenhage.

Voor het bewaren van het Archief: de Kerk van Amsterdam.

Voor het samenroepen der volgende Synode: de Kerk van Utrecht.

ARTIKEL 153.

De Assessor, Dr J. C. DE MOOR, doet namens de 1ste Commissie van voorbereiding het volgende voorstel, dat door de Synode wordt aangenomen:

Credieten.

toe te staan een voorloopig crediet van *f* 2000.— aan de Commissie voor de Belijdenis, *f* 2000.— aan de Commissie voor de Liturgie, *f* 1000.— aan de Commissie voor het Leerboek.

De drukkosten hunner rapporten brengen deze Commissiën in rekening bij de *volgende* Generale Synode.

Het genoemde crediet dient:

- 1°. tot voldoening hunner reis- en verblijfkosten;
- 2°. tot vergoeding der onkosten, welke noodig mochten blijken om hunne leden vrij te stellen van een gedeelte van hun arbeid opdat het hun mogelijk zij, aan de opdracht dezer Synode te voldoen.

ARTIKEL 154.

Hoogleeraars-
tractementen.

Ds J. H. LANDWEHR rapporteert over de salarisregeling van de Hoogleeraren aan de Theologische School, zooals die vastgesteld wordt door de Curatoren in het Rapport K van het Agendum. De Synode besluit met meerderheid van stemmen de regeling van het Curatorium met *f* 1000.— te verhoogen.

ARTIKEL 155.

De Praeses sluit de zitting.

Zitting van 9 September 1920.

ARTIKEL 156.

De Praeses opent de zitting en houdt appel nominaal, waaruit blijkt, dat Prof. Dr HOEKSTRA vertrokken is, en van de afgevaardigden Dr G. KEIZER.

ARTIKEL 157.

De notulen worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 158.

Bericht over het
„Echtscheidings”-
rapport.

Ds KOOPMANS stelt voor :
de Synode besluite :
aan de Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika te berichten, dat wel een advies inzake de echtscheiding bij de Synode is ingekomen van de Commissie ad hoc, doch dat de behandeling daarvan verdaagd is tot een volgende Synode, zoodat deze Synode de Kerk in Amerika nog niet van advies kan dienen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 159.

De Praeses doet mededeeling van een ingekomen stuk van de Kerkeraden van Ruhrort en Duisburg. Bericht van
Duisburg c. a.

Op zijn voorstel wordt het stuk voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 160.

Prof. L. LINDEBOOM rapporteert over R. „Rapport van Deputaten tot de Correspondentie met de Hooge Overheid” (Bijlage XLI). De conclusiën worden eenigszins gewijzigd na ampele bespreking aldus aangenomen: Correspondentie
met de Hooge
Overheid.

a. groote waardeering uit te spreken voor de beschikking der Regeering betreffende een algemeene biddag in 1917 en een ure van verootmoediging en gebed in 1919, en hare volle instemming te be-
tuigen met den dank der Deputaten aan en hun bede voor de Regeering;

b. als het adres voor dergelijke zeer gewenschte verzoeken van de Regeering aan te wijzen de Deputaten voor de Correspondentie met de Hooge Regeering;

c. aan Deputaten voor de Correspondentie met de Hooge Overheid dank te zeggen voor hun arbeid in het belang der Kerken en hun rapport goed te keuren voorzoover dit beantwoordt aan hun Instructie en de opdracht der vorige Synode;

d. aan de te benoemen Deputaten voor die Correspondentie op te dragen: aan de Regeering te berichten, dat het adres der Kerken voor de geestelijke belangen onzer militairen is bij de Deputaten ad hoc door deze Synode te benoemen;

e. aan dezelfde Deputaten ook op te dragen: opnieuw en ten spoedigste bij den Minister van Justitie aan te dringen op *spoedige* wijziging van de in het Rapport besproken gevangenisreglementen, met heenwijzing naar het grondwettig recht der gevangenen en het recht en de roeping der Kerken tot geestelijke verzorging ook van haar gevangene leden;

f. opnieuw voor de Correspondentie met de Hooge Overheid drie Deputaten te benoemen;

g. het Rapport van Deputaten tot de correspondentie met de Hooge Overheid met dit Rapport op te nemen in de Acta.

ARTIKEL 161.

Br. DE BRUIJN rapporteert over wat H. 1, Generale Kas Hulpbehoevende Kerken, bevat, voortzettende wat naar Art. 102 reeds begonnen was inzake Kootwijk. Hij stelt namens de Commissie van Voorbereiding voor en de Synode besluit:

Kootwijk.

dat, met handhaving van de verplichtingen blijkens Acta der Generale

Synode 1892 tegenover de Kerk van Kootwijk en haar Dienaar Ds HOUTZAGERS aangegaan, en met intrekking van het desbetreffend besluit der Generale Synode van Rotterdam 1917, de pensioeneering van den Em. Predikant Ds HOUTZAGERS voortaan langs den gewonen weg van Art. XIII K. O. geschieden zal.

ARTIKEL 162.

Gereformeerden in
Argentinië.

Ds WESTERBEEK VAN EERTEN rapporteert over de behartiging van de geestelijke belangen van de Gereformeerden in Argentinië, I. 4 en 5 (Bijlage XLII) en stelt voor:

Deputaten dank te zeggen voor hun arbeid en hen te déchargeeren; wat het voorstel van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Z. G.) betreft, om de Gereformeerde Kerken weer te verzoeken een collecte te houden ten bate der Gereformeerde Kerken in Argentinië, deze Particuliere Synode te machtigen in opdracht der Generale Synode een collecte uit te schrijven.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 163.

Kerkvisitatie op Java
en Soemba.

Ds KLAARHAMER rapporteert inzake hoofd 9³, hoofd 19¹⁰, „Kerkvisitatie op Java en Soemba” (Bijlage XLIII) en stelt namens de 2de Commissie van voorbereiding voor:

a. de beide rapporten der visitatie op Java en op Soemba te aanvaarden met dank aan de broeders voor den in dezen verrichten arbeid en ook voor de uitnemende wijze waarop van dien arbeid aan de Generale Synode rapport is uitgebracht;

b. met dank aan den Heere hare blijdschap uit te spreken over den gezegenden voortgang en de ontwikkeling van den Zendingsarbeid, met de bede dat deze arbeid in toenemende mate bevorderlijk moge zijn aan de komst van Zijn koninkrijk en dat de broeders daartoe bij den voortduur mogen worden gesterkt;

c. met nadruk uit te spreken, dat het schreiend gebrek aan Zendingsarbeiders krachtig moet spreken tot onze Gereformeerde predikanten, geneeskundigen, studenten, onderwijzers en onderwijzeressen in Nederland, om zich met allen ernst de vraag te stellen, of niet ook voor hen in Indië een roeping en taak van 's Heeren wege gelegen is;

d. goed te keuren, dat Deputaten om redenen door hen genoemd zijn afgeweken van art. 4 der Regeling voor de visitatie der Zendingsposten op Midden-Java en op Soemba, door de visitatie-rapporten niet te laten drukken;

e. de beide visitatierrapporten op te nemen onder de Bijlagen achter hare uit te geven Acta.

Na een warm, opwekkend woord van Dr OFFRINGA waarin hij vooral de Medische Zending hartelijk aanbeveelt, worden de conclusiën aangenomen, en op voorstel van Dr DE MOOR besluit de Synode:

tot uitvoering van conclusie *c*, aan het Moderamen op te dragen, van dezen in een voor het doel meest geschikt vorm, kennis te geven aan de Kerken, de studenten- en onderwijzers-organisaties.

ARTIKEL 164.

Ds KLAARHAMER rapporteert over Hoofd 19 punt 15 Zendingsrapport, Zendings-studieraad.
steun voor den Zendings-studieraad. De Synode besluit:

a. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending mandaat te geven, om — indien hun dit noodig en wenschelijk blijkt — uit de Generale Kas weder eenigen finantieelen steun te verstrekken aan den Zendings-studieraad; en

b. deze bijdragen niet hooger te stellen dan *f* 150 per jaar.

ARTIKEL 165.

Ds BREUKELAAR rapporteert over I 3 van het Agendum, en wel over het financieele deel van de verzorging van de verstrooide Gereformeerden in onze O.I. bezittingen. (Bijlage XLIV). Verzorging van de verstrooide Gereformeerden in Indië.

Namens de voorbereidende Commissie stelt hij voor:

1. de Deputaten voor de geestelijke bearbeiding van de verstrooide Gereformeerden in Ned.-Indië te déchargeeren voor al hun beheer;

2. aan de te benoemen Deputaten ad hoc op te dragen de Kerken, die nalatig zijn in het zenden van een collecte of bijdrage namens de Generale Synode hiertoe met nadruk op te wekken.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 166.

Ds BREUKELAAR rapporteert over hoofd 9 punt 2 en hoofd 17 punt 5 van het Zendingsrapport, het fonds voor arbeid op een nieuwen post in de Buitenbezittingen. Hij adviseert en de Synode besluit: Nieuwe post op de Buiten-bezittingen.

De gelden, die zijn ingekomen voor de bezetting van een nieuwen post op de Buitenbezittingen worden bestemd voor den arbeid op Soemba in dezer voege, dat:

a. *f* 2300 zal worden afgedragen aan de Deputaten voor de Zending op Soemba voor het te kort dier Zending;

b. en het resteerende zal gebruikt worden ten behoeve van de oprichting der Opleidingsschool te Soemba.

ARTIKEL 167.

Financiën der
Zending.

Ds BREUKELAAR rapporteert verder over hoofd 17¹⁻⁴ en 19^{11 en 12}, de financieele aangelegenheden der Zending (Bijlage XLV). Naar het voorstel der 2de Comm. van voorbereiding besluit de Synode:

1. dankbare waardeering uit te spreken voor al den arbeid, door wijlen den heer L. G. WEISZ tal van jaren geheel belangeloos ten dienste van de Zending verricht;

2. de Deputaten voor de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen te déchargeeren voor hun arbeid naar Art. 18, al. 2 der Zendingsorde;

3. aan de Heeren DE BRUYN en WEISZ en F. D. THEYSE dank te brengen voor den arbeid door hen als quaestoren verricht;

4. eveneens dank te zeggen aan de heeren H. VAN DER GRAMPPEL, H. A. VAN MEIJENFELDT en R. C. VAN VULPEN voor het nazien van de administratie der Generale kas;

5. nogmaals al de Kerken ernstig op te wekken zich te houden aan de bepaling, dat van alle inkomsten voor de Zending zonder eenige uitzondering 10% moet worden gestort in de Generale kas der Zending;

6. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen in plaats van een 1e, 2e en 3e Quaestor, thans slechts een 1e en 2e Quaestor te benoemen en dezen te instrueeren;

7. ter uitvoering van Art. 18 al. 2 der Zendingsorde aan de te benoemen Deputaten voor de Zending dezelfde instructie voor het beheer der Generale kas te verstrekken als de vorige Synode aan hun deputaten gaf, (zie Acta Gen. Synode van 1902 Art. 130);

8. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending last te geven van de voor een „nieuwe post op de Buitenbezittingen” ingekomen gelden f 2300 af te dragen voor de Zending op Soemba en het resteerende van die gelden te gebruiken voor de oprichting der Opvoedingsschool op Soemba;

9. de te benoemen Deputaten voor de Zending te machtigen des noodig in de komende drie jaren driemaal een extra-collecte van de Kerken te vragen ten behoeve van de Generale kas;

10. de te benoemen Deputaten voor de Zending in navolging der vorige Generale Synode machtiging te verleenen om ingeval van beslissende noodzakelijkheid ter voorkoming van stagnatie in den gang der zaken kasgeld op te nemen voor rekening van de gezamenlijke Kerken tot een maximum van f 15000.

ARTIKEL 168.

Deputaten voor de
Zending onder Hei-
denen en Mohamme-
danen.

Prof. HONIG rapporteert over C 1, den arbeid en het rapport der Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen, en stelt voor, gelijk de Synode besluit:

- 1°. alle handelingen van de Deputaten, voor zoover zij nog niet door haar behandeld zijn, goed te keuren ;
- 2°. haren warmen dank aan de Deputaten voor de Zending voor hunnen veel omvattenden arbeid te betuigen ;
- 3°. de genoemde Deputaten te déchargeeren.

ARTIKEL 169.

Ds KOOPMANS rapporteert over J 4, „het verzoek van Prof. ANTAL” (Bijlage XLVI) en adviseert de Synode, niet verder te gaan dan tot de opwekking genoemd in de 7de conclusie in Art. 145, en het verzoek voor kennisgeving aan te nemen.

Prof. ANTAL.

ARTIKEL 170.

Dezelfde rapporteert over F 3 en 4, de geestelijke verzorging der Militairen (Bijlage XLVII). Namens de 3de Commissie van voorbereiding stelt hij der Synode voor, welke na eenige bespreking besluit :

Geestelijke verzorging van militairen.

1°. den Deputaten dank te zeggen voor hun veelvuldigen arbeid in het belang onzer militairen gedurende den mobilisatietijd ;

2°. haar dankbare waardeering uit te spreken aan die Kerken, die zoo herhaaldelijk hare predikanten hebben afgestaan voor den predikdienst en voorts ook gesteund hebben met stoffelijke bijdragen ;

3°. de Kerken in garnizoensplaatsen op te wekken om toe te zien dat de militairen van Gereformeerde huize geen gebruik maken (ge noodzaakt of vrijwillig) van de geestelijke verzorging van legerpredikanten die niet zijn van onze belijdenis ;

4°. een vijftal Deputaten te benoemen *ter bevordering van den geestelijken arbeid onder de militairen* met opdracht :

a. om de Kerken te vertegenwoordigen bij de legerautoriteiten en bij de Hooge Overheid, betreffende de geestelijke belangen onzer militairen ;

b. om, in overleg met de garnizoenskerken en de predikanten aldaar, de volgende Synode te dienen van inlichtingen en advies betreffende het instituut van legerpredikanten en de houding tegenover dat instituut aan te nemen, welk advies $\frac{1}{2}$ jaar vóór de Synode aan de Kerken zal worden toegezonden ;

c. de gelden die nog in kas zijn te beheeren ;

5°. de missive van Ds HAGEN, gewezen veldprediker, in handen te stellen der te benoemen Deputaten om, met wat hij voorstelt, winste te doen.

ARTIKEL 171.

Ds H. MEIJERING rapporteert over N. 2, een voorstel van de Classis 's Hertogenbosch inzake „(gezinstrakement voor predikanten) (Bij-

Gezinstrakement voor predikanten.

lage XLVIII) en stelt namens de 3de Commissie van voorbereiding voor: de Generale Synode, ofschoon erkennende,

a. dat het eisch der Heilige Schrift en van de Kerkenordering is, dat bij de vaststelling van de tractementen van de Dienaren des Woords, rekening wordt gehouden met de grootte van het gezin des Dienaars; alsmede,

b. dat de tegenwoordige tijdsomstandigheden de Kerken tot nauwgezette beleving van dezen eisch tegenover hare Dienaren moeten nopen; en,

c. dat, waar de behoeften van het gezin eens Dienaars, uit oorzaak van het kindertal, waarmede hij van God gezegend is, een meerder inkomen vereischen, dan de plaatselijke Kerk bij machte is te geven, de Kerkeraad zich moet schuldig weten, in den aangewezen kerkelijken weg de noodige hulp te zoeken;

besluit evenwel,

op het voorstel van de Classis 's Hertogenbosch: om een weg aan te wijzen, waardoor het den Kerken mogelijk wordt gemaakt, Dienaren des Woords te onderhouden of te beroepen, zonder dat het kindertal een bezwaar behoeft te zijn," niet in te gaan.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 172.

Archiefbewarende
Kerk.

Br FEITSMA rapporteert over S, de Archiefbewarende Kerk, en stelt voor:

a. den Kerkeraad dank te betuigen voor den arbeid, door hem verricht, en de Kerk van Amsterdam opnieuw aan te wijzen als archief-bewarende Kerk;

b. den Kerkeraad te verzoeken een deskundig onderzoek te doen instellen naar de oorzaak der vochtigheid in de brandvrije kluis; en deze, zoo mogelijk te doen wegnemen.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 173.

Contact
met Gereformeerde
groepen.

Ds H. MEIJERING rapporteert over J 3 II, een Deputaatschap om verband te zoeken met groepen van Gereformeerde belijdenis (Bijlage XLIX). Hij adviseert:

de Generale Synode,

in aanmerking nemende haar besluit in zake „uitbouw van de Belijdenis", en het mandaat der Deputaten hiervoor aangewezen, bepaaldelijk wat betreft de voorgenomen correspondentie te dezer zake met Gereformeerde Kerkengroepen binnen ons Vaderland, spreekt uit, het

onder de gegeven omstandigheden niet raadzaam te achten, op het voorstel van Noord-Holland nader in te gaan.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 174.

Ds H. MEIJERING rapporteert over het voorstel van Dr DIJK luidende: De Generale Synode besluite de regeling tot uitvoering van art. 13 K. O. aldus te wijzigen, dat ook bij pensioeneering wegens invaliditeit, eer een diensttijd van veertig jaren of de leeftijd van zeventig jaren bereikt is, het volle pensioen worde uitgekeerd, en dus de bepaling vervalle die vervat is in de woorden: Wanneer etc. (Acta van Middelburg art. 77). (Bijlage L.)

Pensioeneering bij
invaliditeit.

Hij adviseert, en de Synode besluit:

1. het voorstel van Dr K. DIJK niet in behandeling te nemen;
2. het voorstel in handen te stellen van de Deputaten die zullen hebben te overwegen of herziening van de Utrechtsche regelen voor de uitvoering van art. 13 K.O., mogelijk en wenschelijk is;
3. aan deze Deputaten tevens ter overweging te geven de vraag of bij de vaststelling der weduwenpensioenen de Middelburgsche bepalingen behooren te vervallen, en alle weduwen het volle pensioen zullen moeten ontvangen;
4. aan de Deputaten op te dragen hun rapport aan de Kerken toe te zenden.

ARTIKEL 175.

Ds M. MEIJERING rapporteert in zake F 22, een schrijven van Br G. A. DE VRIES, dat op zijn voorstel voor kennisgeving wordt aangenomen. Voorts in zake F 23, een bezwaarschrift van den Em. Dienaar VAN MECHELEN c.s., waarop de rapporteur adviseert te besluiten:

Bezwaarschrift van
Ds VAN MECHELEN e.a.

- a. dat het bezwaarschrift van Ds J. B. VAN MECHELEN c.s. niet ontvankelijk is, omdat het zaken betreft, die ten deele reeds werden afgehandeld, gelijk in het bezwaarschrift door hen zelve erkend wordt en ten deele nog bij de mindere vergaderingen aanhangig zijn,
- b. van dit besluit kennis te geven aan Ds J. B. VAN MECHELEN c.s. te Vrijhoeve Capelle.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 176.

Ds J. J. MIEDEMA rapporteert over een nog nagekomen schrijven in verband met F 10 dat geacht wordt niet ontvankelijk te zijn.

ARTIKEL 177.

Bezwaarschrift van
de Classis Klundert

Ds J. J. MIEDEMA rapporteert ook over F 11, bezwaarschrift van de Classis Klundert; hij adviseert dat de Synode besluite:

1. dat de afzetting van diaken A. NOOTEBOOM, nadat hij belijdenis van zijne zonde deed en daarna ontslag aanvroeg uit het ambt, niet had behooren te geschieden;

2. dat hetgeen door de Classis is aangevoerd om de ongenoegzaamheid der schuldbelijdenis te forceeren, ongegrond is,

en besluit het bezwaar van de Classis Klundert af te wijzen en hiervan mededeeling te doen aan de Classis Klundert, aan de Particuliere Synode van Noord Brabant en Limburg.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 178.

Uitgave der Acta.

De Praeses deelt mede, dat de uitgave der Acta zal geschieden door den Heer J. H. KOK te Kampen en dat dus de benoemde Deputaten er mede dienen te rekenen, dat als drukker voor alle rapporten aan de Synode van 1923 is aangewezen de heer J. H. KOK te Kampen; overeenkomstig het besluit, in de vergadering van 26 Aug. genomen aangaande het drukken van rapporten.

ARTIKEL 179.

Naar het voorstel van het Moderamen besluit de Synode:

a. dat, wanneer in eenig Deputaatschap dezer Synode, waarvoor geen secundi benoemd zijn, eene vacature ontstaat, hierin zal voorzien worden — voorzoover dit niet aan de Particuliere Synode is opgedragen — door de Classis, waarin de Kerk, waartoe de uitgevallen Deputaat behoort, is gelegen;

b. de uitvoering van alle besluiten dezer Synode, waarvoor geen Deputaten mochten benoemd zijn, op te dragen aan de leden van het Moderamen;

c. op te dragen aan de leden van het Moderamen, de notulen van deze laatste zitting vast te stellen, de Acta samen te stellen en te doen bezorgen aan de gewone adressen, en de Commissie te déchargeeren, die belast is met de financieele aangelegenheden der Synode.

ARTIKEL 180.

Toespraak van
Ds VAN DER MUNNIK.

De Praeses spreekt nadat gebleken is, dat niemand iets meer voor deze Synode heeft, ten besluite het volgende:

Geliefde Broeders!

Zoo mochten we dan door Gods goedheid ten einde brengen het werk, dat ons op deze Generale Synode te doen gegeven was. Vergunt mij, alvorens ik deze laatste zitting sluit, naar aloud gebruik nog een kort woord tot u te richten.

Zij 't allereerst een woord van opwekking tot dank aan onzen God voor wat Hij ons naar Zijn groote goedertierenheid in deze Synode wilde schenken.

Hoe goed is Hij over ons geweest!

Wat wij aan den ingang van ons werk, en voorts dagelijks van Hem vroegen, Hij gaf het ons boven beê en verdienste. Onder de tucht van den Heiligen Geest bewaarde Hij ons bij den onderlingen vrede, die geen oogenblik werd verstoord; bewaarde Hij ons bij de eenigheid des geloofs, in trouw aan de Belijdenis, die onze Kerken vereenigt; bewaarde Hij ons, ook bij verschil van inzicht, bij de onderlinge waardeering en het eendrachtig bedoelen om het heil van Sion te zoeken.

Verootmoedigend is wel, dat dit niet geschieden kon dan met één geval van pijnlijke verwonding.

Hoe gaarne hadden wij dit ontweken. Hoe zouden we gejubeld hebben indien we de geslagen breuke weer hadden mogen heelen. 't Mocht, helaas, alzoo niet wezen.

Wat zullen wij er van zeggen?

Alle licht van Boven werpt hier beneden zijn schaduw, ter oorzake van onze zonden, ter oorzake van ons veelvuldig menschelijk gebrek. Wij kennen ten deele en wij profeteeren ten deele, totdat het volmaakte zal gekomen zijn.

Dat is ook nu weer gebleken. Maar het ontheft ons niet van de heilige roeping om bij het licht, ons geschonken, te waken zoowel voor de zuiverheid van ons belijden als voor de reinheid des levens. Dat wij deze onze roeping ditmaal niet naar eisch konden vervullen, dan ten koste der ontzetting uit het ambt van een Broeder, die ons lief was en dien wij om de kostelijke gaven, hem geschonken, zoo gaarne voor onze Kerken hadden behouden, vervult ons met weemoed en droefheid, meer dan wij zeggen kunnen. En van den Heere bidden wij, dat Hij door Zijn genade den naar ons inzicht dwalenden Broeder alsnog de oogen opene en hem terug en terecht bringe tot de onverzwakte belijdenis der waarheid, die naar de godzaligheid is.

Of het nu gebeurde voor ons kerkelijk leven ook nog een nwerking hebben zal, als hier en daar wordt gevreesd?

We mogen dit Gode overgeven. Het kón ook een gezegende nwerking zijn; in 't bijzonder voor de onvaste zielen, die onder den invloed van zoo velerlei verwarrende sprake, als in deze dagen uitgaat, lichtelijk bewogen, geslingerd en meegevoerd worden. De zoo

eenstemmige beslissing der Synode in deze zake moge hen tot nadenken brengen. En vooral tot veel gebeds, dat de Geest der waarheid ons immer beter de waarheid doe verstaan en beamen.

Dat wij, óók als Gereformeerde Kerken, dáaraan behoefte hebben, heeft deze Synode zèlf met nadruk uitgesproken, en daarbij de eerst-noodige maatregelen getroffen, die onder den zegen des Heeren tot een wèl-overwogen uitbouw der Belijdenis kunnen leiden. Zij er dan maar veel gebeds, ook bij de Gemeente, dat die zegen haar eerlang geschonken worde, opdat zij immermeer „pilaar en vastigheid der waarheid” zij en het blijke „dat de Heere Sion gegrond heeft, opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden”.

Voorts een terugblik te werpen op al den arbeid, door deze Synode verricht, en nog eens voor uwe oogen te doen voorbijgaan de vele zaken, die uwe aandacht vroegen, schijnt mij toe wel achterwege te kunnen blijven. Voor 't oogenblik, naar ik vermoed, hebt gij er genoeg van en verlangt naar ruste van deze dingen.

Een alleszins verklaarbaar verlangen, ook al heeft u 't werk niet verdrotten. Langer dan vorige Synodes moest déze vergaderd blijven, zij 't dan niet zóo lang, als wij 't ook wel gekend hebben in critieke tijden. Bij een zoo uitgebreid Agendum, met zoo gewichtige vragen, liet zich trouwens niet anders verwachten. En een Generale Synode, die om de drie jaar samenkomt, mag toch niet klagen, als zij binnen drie weken, d. i. twaalf dagen, mag afdoen, wat haar te doen gegeven is.

Hóe zij dat afdeed, en of zij daarvoor den dank der Kerken verdient, — het voegt ons niet, daarover nu reeds een oordeel uit te spreken. Allicht zal critiek niet uitblijven, en ons voorhouden, dat ons werk waarlijk niet was zonder gebrek. Toch durven we hopen, dat de arbeid dezer Synode ook waardeering zal vinden en — wat van méer belang is — goede vrucht dragen zal voor de consolideering en den gezonden uitgroei van ons kerkelijk leven.

In 't bijzonder mogen wij wijzen op de gewichtige besluiten dezer Synode ten aanzien van het werk der Zending onder Heidenen en Mohammedanen.

Niet minder dan vier van onze Missionaire Dienaren des Woords op Java en Soemba, benevens een onzer Missionaire artsen op 't Zendingsveld, mochten we hier persoonlijk ontmoeten, en zij allereerst zullen met vreugde opgemerkt hebben, hoezeer de liefde tot de Zending onder ons leeft en bereid blijft, daarvoor groote offers te brengen.

Dat op te merken zal ook wel een verkwikking zijn geweest voor den praeses van Deputaten voor de Zending, onzen Broeder Ds H. DIJKSTRA, wèl reeds emeritus-predikant, doch nog altijd met onverdrotten toewijding zich gevende aan de zaken der Zending, voor welke hij schier al de jaren zijner bediening geijverd heeft. Zij 't hem gegeven, ook weer dit Synode-jaar ten einde te brengen, en de uitvoering der

genomen besluiten voor Midden-Java en Soemba mede te beleven.

En van den Heere bidden wij, dat Hij de Broeders en Zusters op 't Zendingsveld door Zijn genade bij den voortduur tot hun dienstwerk bekwame, opdat kome Zijn heerlijk koninkrijk!

Voorts rest mij nog met enkele woorden dank te betuigen aan allen, die tot het welslagen van deze Synode meegewerkt hebben, hetzij dan tot hare voorbereiding, hetzij tot hare huisvesting en verzorging, hetzij in hare openbare en bijzondere vergaderingen.

Mag ik namens de Synode dank brengen aan de Kerk van Leeuwarden voor wat zij als gastvrouw deed, — men zal 't verstaan, dat ik, zelf pastor loci, daarvan niet veel zeg, al constateer ik met eenige voldoening, dat ik van klachten niets vernam. En dat ik van deze plaats openlijk dank breng aan de Broeders en Zusters der Gemeente, die den leden der Synode deze drie weken gulle gastvrijheid verleenden, zal men in mij toch wel niet misduiden.

Persoonlijk betuig ik mijn welgemeenden dank voor al de welwillendheid, waarmede Gij, Broeders, mij tegemoet kwaamt bij de vervulling der taak, die mij als Praeses dezer Synode door U opgelegd was. Gij hebt het mij, ik erken dat gaarne, niet al te moeilijk gemaakt, en indien ik tekort schoot, ik mag het U niet verwijten. Ik dank zeer bijzonder de medeleden van het Moderamen voor hun vriendelijken steun, allerbijzonderst den Broeder-Assessor, die mij zoo trouw terzijde stond, en met wien ik in de hartelijkste eenstemmigheid Uwe vergaderingen mocht leiden. Bovenal dank ik God den Heere, die mij ook tot dit werk bekrachtigd heeft, en mij hierin genietingen heeft bereid, welke mij onvergetelijk zullen blijven.

Laat mij vooral niet vergeten, den dank der Synode te betuigen aan al de Broeders, die in onderscheidene deputaatschappen de Kerken hebben gediend, en door hun rapporteurs ook aan de Synode zelve zoo goede diensten hebben bewezen.

In 't bijzonder dank ik de Broeders Hoogleeraren, die ook ditmaal door hun præ-adviezen, zoowel in de onderscheidene Commissiën van voorbereiding, als in de vergaderingen der Synode, ons aan zich hebben verplicht. Dat wij Prof. BAVINCK slechts enkele dagen in ons midden mochten zien, was ons een oorzaak van droefenis. Gelukkig bereikte ons de goede tijding, dat wij hope mogen hebben op zijn behoud en herstel. Worde die hope door 's Heeren goedheid niet beschaamd.

In dit verband mag ik wel uiting geven aan de gevoelens van dankbaarheid, dat wij onzen emeritus-Hoogleeraar Prof. LINDEBOOM nog dagelijks in ons midden hadden; wel oud geworden, doch, blijkens zijn actief medeleven in al ons werk nog niet op. Hooggeachte Broeder, moge de Heere U nog eenige jaren voor ons sparen, en overstrale Hij Uw levensavond met den glans van Zijn vriendelijk licht!

Nog breng ik den dank der Synode aan de Broeders, die voor het

dagelijksch persverslag hadden te zorgen, en van die taak — ook al geen gemakkelijke soms — zich op uitnemende wijze hebben gekweten.

Dank tenslotte ook aan de leden onzer Kerken, die door hun tegenwoordigheid blijk gaven van hun meêleven in de dingen, die ons hier bezighielden, en met name op den ernstigen dag van gisteren een decorum bewaarden, dat eerbied afdwong.

En hiermeê, hooggeachte en geliefde Broeders, acht ik nu wel ten einde te mogen spoeden.

Terugziende op alles wat wij in deze Synode doorleefden, voegt op onze lippen wel het psalmbetuigen: „Loof den Heere, mijne ziel, en al wat in mij is Zijn heiligen Naam”.

Rijk heeft de Heere ons gezegend in menig opzicht. Dat ons hart Hém eere geve, want wij hadden 't niet verdiend. Hij zag ons aan in Christus, Hij bevestigde aan ons de trouw van Zijn verbond. Zij dáárin bij den voortduur onze sterkte in allen arbeid en strijd, waartoe Hij ons roept.

Moeilijke tijden gaan wij misschien tegemoet. De vijand rust niet van zijn aanslagen tegen het Sion, dat de Heere zich verkoren heeft. Maar die met ons is, is meer dan allen die tegen ons zijn. De Heere is ons een toevlucht, de God Jacobs is ons een hoog vertrek. Weest Hem dan bevolen met al uw nood! De Heere zegene en behoede u; de Heere doe Zijn aangezicht over u lichten, en zij u genadig; de Heere verheffe Zijn aanschijn over u, en geve u vrede, nu en ten allen tijd. Amen!

ARTIKEL 182.

De Assessor spreekt daarop tot den Praeses het navolgende:

Toespraak
Dr DE MOOR.

Broeder Praeses!

Vele malen hebt gij in deze weken die aanspraak gehoord, doch dan was zij meer door u heen tot de vergadering gericht dan dat zij uzelf gold. Thans is het mij een voorrecht, haar gebruikende, dit te mogen doen met de bedoeling om iets te zeggen, dat hoofdzakelijk onzen broeder Praeses zelf geldt. Ge begrijpt, dat de bedoeling is, u te danken voor de leiding, door u aan onze vergaderingen gegeven. Niet echter uit gewoonte alleen spreek ik dit woord, doch omdat de leden der Synode u ten zeerste erkentelijk zijn voor de wijze, waarop gij hebt gepraesideerd. Met schroom aanvaardde gij den hamer, met blijdschap en dankbaarheid moogt ge dien straks neerleggen, wetende, dat de Heere uwe en onze gebeden heeft verhoord en u bekwaamd heeft tot de altoos, maar ditmaal wel moeilijke taak van eenen Praeses Synodi, die zoo veel vraagt van lichaam en geest beide. Streng was uw hand, ja werd geleidelijk strenger, tot ons heil, doch de liefelijk-

heid van uw gemoed werd ook al meer openbaar. En terwijl uw geestigheid soms de spanning wist te verminderen, heeft uw heilige ernst op den dag van gisteren, toen ge een taak hadt als geen ander tevoren sinds 1618:19, alle aanwezigen de ontzaglijke spanning doen gevoelen, zooals het noodig was in dit moment ter eere Gods en tot het welzijn der Kerken, die strijden voor het geloof, eenmaal den heiligen overgeleverd. Gij wenscht, met ons, ootmoedig alleen uwen Zender daarvoor te danken; daarmede zij echter niet in strijd, dat wij u erkennen voor hetgeen ge als Zijn instrument in dezen mocht doen.

Wat zal ik u thans namens de vergadering wenschen? Gij hebt, bij het aanvaarden uwer taak, uitgesproken, dat dit de kroon was op uw kerkelijke loopbaan. Wij gevoelden zulks allen, en gunden u de genade en eere, die God u gaf, van harte. Maar in wat ge toen zeidet, lag ook iets van een afscheid. Daarom wensch ik u toe, dat ge nog als hoog gewaardeerd lid onzer kerkelijke vergaderingen, van den Kerkeraad af tot de Generale Synode toe, moogt medewerken om het thans onder uw leiding gestrooid zaad te doen opwassen, en God verblijde u en ons tezamen door ons te doen zien, dat Hij ook in dezen Zijne Kerken in schuldvergevende genade gedenkt, en ze van Zions zeer heerlijke dingen doet getuigen.

Wat ik verder te zeggen heb, richt zich, broeder Praeses, evenmin door u heen tot de vergadering, ook niet geheel alleen tot u (wel voor een deel!) maar het richt zich namens de vergadering tot den Kerkeraad van Leeuwarden, inzonderheid tot de Regelingscommissie, waarin met u Dr VAN ES en Ds BOUMA, br VERRA en VAN VLIET voortreffelijk arbeidden, ja tot br. HANJA, zijn echtgenoot en de zusteren, die ons lichamelijk welzijn zoo vriendelijk verzorgden; en ook tot de gemeente en de Kerken van Friesland ten Noorden, die ons hebben ontvangen. Het zou van snoode ondankbaarheid getuigen, indien we heengingen zonder uiting te hebben gegeven aan onze erkentelijkheid voor de wijze, waarop deze Synode zorgvuldig is voorbereid, getrouwelijk is verzorgd in al die uiterlijke dingen, wier beteekenis voor het welslagen der innerlijke geen deskundige zal miskennen, en aan haar leden gastvrijheid is bewezen. In uw openingswoord hebt ge gezegd, dat Leeuwarden voor het uitwendige niet kon bieden wat elders wel te genieten viel. Wat een geluk, broeder Praeses — want wanneer zouden we die dingen hebben moeten genieten indien ze wèl aanwezig waren geweest, aangezien we van 's morgens vroeg tot in den nacht moesten doorwerken met inspanning onzer laatste krachten? Neen, die leemte hebben we niet gevoeld; maar wel doet het ons leed, al verlangen we naar ons huisgezin, naar ons gewone en naar een weinig minder zwaar werk, dat we moeten scheiden van degenen, die ons zoo hartelijk ontvingen, zoo zeer hielpen bij ons werk door doen en laten, en met wie banden gelegd of versterkt zijn in onzen Heere Jezus Christus.

God zegene u voor wat ge voor ons, en daarin voor de Kerken, waart en deedt!

Wat gij, broeder Praeses, gezegd hebt in uw openingswoord over de geestes-atmosfeer der Friesche Kerken, is ons, al wisten we het wel, opnieuw waarheid gebleken. De broeders en zusters hebben met ons medegeleefd en ons met hun belangstelling voortdurend, soms wel eens benauwend, omringd. Voorwaar, onze vergadering was hier „niet misplaatst, doch heeft ons een volk doen vinden, dat bij alle gebrek toch ook heeft wat waardeering verdient en den welstand van Gods Kerk mede draagt in een biddend hart”. Zoo spraakt ge; welnu, van het „gebrek” hebben we ongeveer niets gemerkt, de „waardeering” geven we met het hoogste cijfer, en uwe gebeden hebben ons gedragen. Met u danken wij God voor wat Hij ons gaf, en vereenigen wij ons in de smeeking, dat Hij Zijnen zegen gebiede over wat in uw midden en naar uw geest tot heil van Zion werd besloten. Zoo zij het, en dit zij uw beste loon!

ARTIKEL 182.

Toespraak
Prof. VAN GELDEREN.

Prof. VAN GELDEREN spreekt namens de Hoogleeraren der Vrije Universiteit en der Theologische School aldus:

Hooggeachte Voorzitter!

De Hoogleeraren van Theologische School en Theologische Faculteit als praeadviseurs ter Synode aanwezig, hebben mij verzocht uit hun naam aan het einde der synodale werkzaamheden een oogenblik te spreken. Bij het woord van dank, door den Assessor tot U, Broeder Voorzitter, gericht, sluiten de gezamenlijke Hoogleeraren zich gaarne aan. Voorts is het ons eene behoefte onzen dank te betuigen aan alle leden of adviseurs der Synode, met wie we op eenigerlei wijze mochten samenwerken. Dat die samenwerking steeds van zoo broederlijken aard is geweest, stemt ons tot blijdschap. Een woord van dank wenschen we vervolgens te richten tot de Kerk van Leeuwarden, die met overwinning van vele bezwaren ons zulk eene onbekrompene gastvrijheid verleende. Bovenal wenschen we uiting te geven aan onze ootmoedige dankbaarheid jegens den Koning der Kerk, die ons de eere vergunde in deze Synode mede te arbeiden aan den bouw van Zijn Sion. Maar al te veel zien we in de wereld een tweespalt tusschen Kerk en wetenschap, — ook tusschen de Kerk en de theologische wetenschap. Moge door de gunste Gods in ons midden van zulk een tweespalt nimmer sprake zijn. De Heere geve ons de genade, dat wij als mannen van kerkelijke practijk en van theologische wetenschap nu en steeds mogen samenwerken op de rechte, van Hem gewilde wijze, beiden staande in de vrijheid, die

gegrond is in onze diepe afhankelijkheid van Hem, beide met eene vrije en goede conscientie vervullende de taak, waartoe Hij ons heeft verwaardigd.

Zoo zij het!

ARTIKEL 183.

De Praeses laat nu zingen Ps. 66 : 10, gaat voor in dankgebed, en sluit daarna de laatste zitting der Generale Synode, waarna de broederen met hartelijken zegenwensch elkaar Gode bevelend zijn gescheiden.

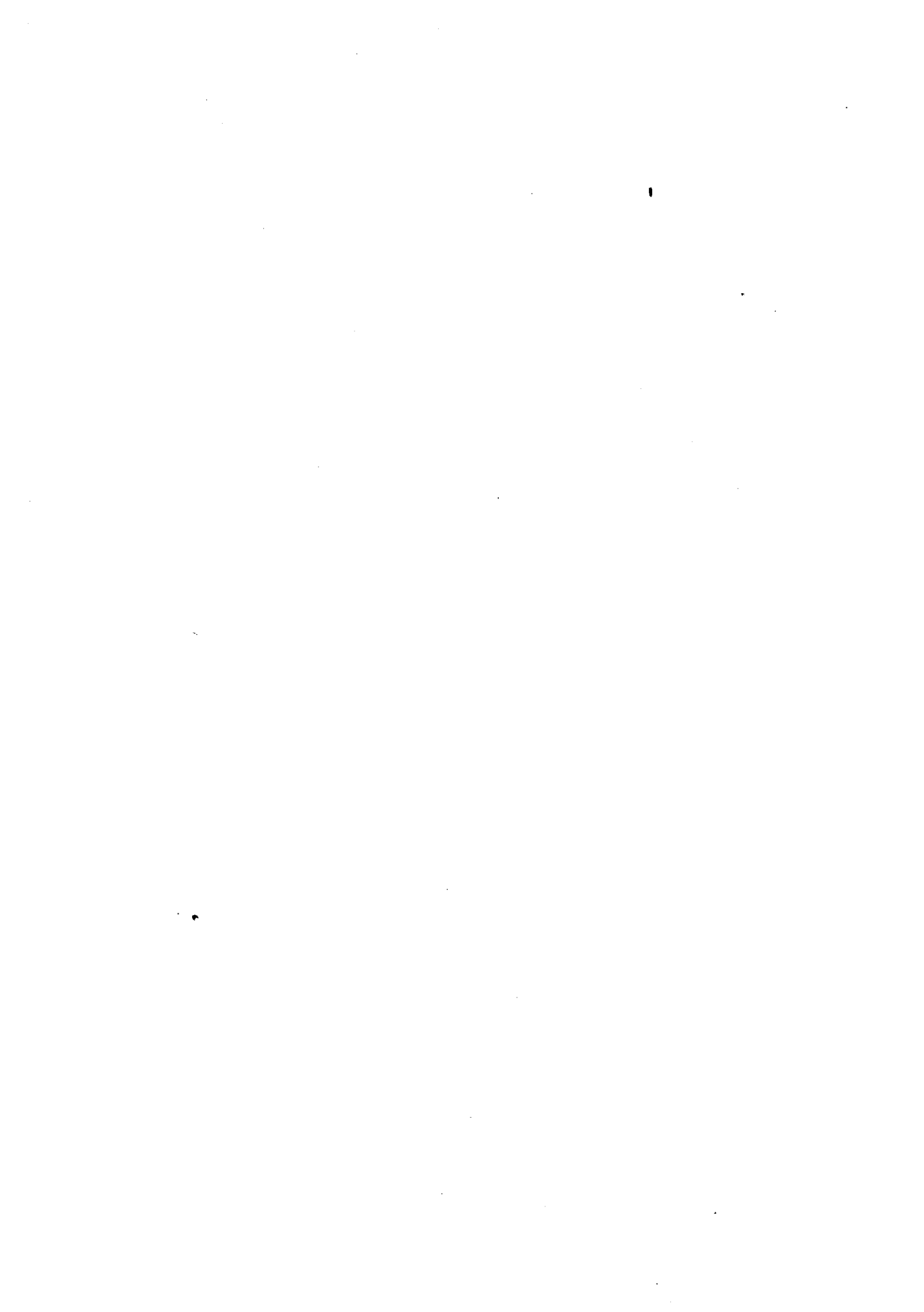
Sluiting.

Het Moderamen der Generale Synode,

J. D. VAN DER MUNNIK, *Praeses.*

J. C. DE MOOR, *Assessor.*

A. DE GEUS, } *Scribae.*
G. KEIZER, }

BIJLAGEN.

BIJLAGE I.
(A 6, 2; 7, 2; 8, 1.)

Getuigenis.

*Aan de Kerkeraden van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, op 24 Augustus 1920 en volgende dagen te Leeuwarden vergaderd, heeft zich geroepen geacht, zich met een woord van getuigenis en tevens van broederlijke waarschuwing en opwekking te wenden tot U als opzieners der gemeente.

Het valt toch niet te ontkennen, of ook de Gereformeerde Kerken staan heden ten dage in bijzondere mate bloot aan eene menigte gevaren, die zoowel de zuiverheid harer belijdenis als de reinheid van haren wandel ernstig bedreigen. De Synode rekent zich gelukkig, te mogen weten, dat — gelijk ook uit de bij haar ingekomen voorstellen duidelijk bleek — er in de Kerken leeft eene werkzame begeerte om tegen deze gevaren in de kracht des Heeren te waken en te strijden. Maar ze acht zich toch door deze wetenschap niet ontslagen van de roeping om ook van hare zijde al datgene te doen, wat in haar vermogen is om dezen ijver aan te vuren en ook voor de toekomst levendig te houden.

Verdubbeling van waakzaamheid is zeker dringend noodig.

Aan alle zijden toch is waar te nemen eene verdwazing en verwildering der geesten. Dit vervult ons met vrees en deernis niet alleen voor hen, die buiten zijn, maar ook voor diegenen uit ons eigen midden, vooral ook onder het opkomend geslacht, die voor dezen ongoddelijken en verderfelijken tijdgeest dreigen te bezwijken.

Er zijn er, die worden medegevoerd door de leeringen van het ongelooft, dat het Woord des Heeren driestweg verwerpt, en allerlei menselijke wijsheid, die dwaasheid is bij God, daarvoor in de plaats stelt. De droeve ervaring, dat in de rijen der bestrijders van Gods Woord soms worden aangetroffen kinderen des verbonds, in den kring onzer Gereformeerde Kerken opgegroeid, mag wel tot ernst en waakzaamheid stemmen.

Nog verleidelijker voor velen zijn blijkbaar die richtingen van onzen tijd, die eenerzijds wel het besliste en consequente ongelooft niet aanvaarden, maar anderzijds weigeren, hunne kracht alleen te zoeken in de onvoorwaardelijke erkenning van het Woord des Heeren en de daarin ons ontslotene kennis Gods in het aangezicht van Jezus Christus. Immers stelt men daarnaast of daarboven een ander gezag in geestelijke dingen, dat wezenlijk berust in den mensch, zoo niet in zijne rede, dan in zijn gevoel of in zijne geestelijke ervaring. In verband hiermede verkondigt men dan leeringen, die in meer dan één opzicht zijn eene vermenging van de dwaasheid des kruises met de wijsheid der wereld, waarbij ook de grondwaarheden van ons Christelijk geloof worden verzwakt of prijsgegeven en soms onder een schijn van vroomheid en een zeer Christelijken naam aanvaard wordt de leiding van den geest, die uit deze wereld is. Het principiële onderscheid tusschen de algemeene en de bijzondere, alleen zaligmakende openbaring Gods wordt weggedoezeld; de belijdenis aangaande Jezus Christus als den eeniggeborenen Zoon Gods en zelf God, te prijzen in der eeuwigheid, blijft niet gehandhaafd; de leer der Schrift aangaande de verlossing, die in Christus Jezus is, wordt van haar kracht beroofd; geene enkele van de ons geopenbaarde Goddelijke verborgenheden blijft onaangetast; en in verband met dat alles wordt ook voor de praktijk van het leven het Woord des Heeren als onfeilbaar richtsnoer losgelaten en aan den geest dezer eeuw een al te slappe tegenstand geboden. Terwijl men nu in onze kringen eertijds vaststond in de overtuiging, dat de oude beproefde waarheid niet mocht worden ingeruild voor deze vindingen van den menschelijken geest, schijnt er thans bij sommigen eene andere gedachte post te vatten, en begint meer dan één het oor te neigen naar leeringen, die toch blijkens Schrift en ervaring niet anders kunnen brengen dan verslapping des geloofs, verwarring van den geest, verlies van den vrede des harten, en een wandelen op paden, die steeds verder afvoeren van God en van Zijn Woord.

Eene andere openbaring van de geestesverwarring onzer dagen valt op te merken in den bloei van een groot aantal sekten en richtingen, ten deele reeds lang bestaande, ten deele in den nieuweren tijd opgekomen, die eene machtige propaganda drijven en onder ons niet altijd gesloten deuren vinden.

Hierbij is er nadruk op te leggen, dat het in vele dezer hedendaagsche dwalingen gaat om de fundamenten van ons Christelijk geloof. Er hebben in de Christelijke kerk steeds bestaan en bestaan ook thans nog richtingen, die wel op sommige punten de leer der waarheid niet recht verstaan, maar toch met ons wenschen te buigen voor het Goddelijk gezag der Heilige Schrift en aan de Christelijke leer in alle hoofdzaken van harte vasthouden. Natuurlijk heeft ook

tegenover dergelijke afwijkingen de kerk des Heeren steeds haar waarschuwend woord te doen uitgaan. Wat echter het gevaar in onze dagen zoo groot maakt, is dit, dat allerlei beginselen, opkomend uit het natuurlijk hart, en de ons geopenbaarde waarheid Gods in haar hartader aantastend, luide worden verkondigd, zij het ook vaak onder allerlei schoonklinkende namen. Daarom is de strijd, dien de kerk des Heeren hiertegen heeft aan te binden, gelijk te stellen met de worsteling, die ze in de eerste eeuwen had te voeren tegen richtingen als het Gnosticisme en het Manicheïsme, die de levens- en wereldbeschouwing van het natuurlijk menschenhart trachtten te doen zegevieren over die van het Christendom en die haar aanhangers in het wezen der zaak tot het Heidendom terugvoerden. Zoo zijn — om slechts deze voorbeelden te noemen — stelsels als de Theosophie en het Spiritisme niet anders dan herleving van aloude Heidensche wijsheid, Heidensche mystiek en Heidensche praktijken. Toch vinden ze blijkbaar een vruchtbaren bodem onder het tegenwoordige geslacht, dat weer, zooals meermalen, van ongelooft tot bijgeloof vervalt en voor het lediggelaten hart bevrediging zoekt in datgene wat òf een looze schijn is, òf anders berust op rechtstreeksche verbinding met de machten der duisternis. Zoo bedreigt ook ons hier een ernstig gevaar, wanneer we niet standhouden in de vastheid van des Heeren Woord.

Daarnaast wordt, om weer tot dit enkele voorbeeld ons te beperken, in het Mormonisme nog steeds krachtig gepropageerd eene omverwerping van de Christelijke moraal, waartegen niet ijverig genoeg kan worden gewaakt. Immers wordt door deze en dergelijke propagandisten ook onder leden onzer Gereformeerde Kerken onverpoosd gewerkt. Velen hunner dienen zich aan onder een schoonen schijn. Niet ongaarne beroepen ze zich op enkele woorden uit de Heilige Schrift, immers vertoont ook de Satan zich menigmaal als een engel des lichts; en zoo trachten ze de eenvoudigen van hun geloof te berooven. Ook hier is ernstige reden om te waken en te bidden, opdat er niet velen worden verleid.

Het kon niet uitblijven, of de verwerping van Gods Woord moest leiden tot het opstellen van allerlei ongeloofttheorieën, waarin de ordeningen, door God blijkens Schrift en historie voor het menscheijk leven gesteld, worden geloochend en bestreden. Ook de jammer van den wereldoorlog en zijne gevolgen heeft niet tot bekeering geleid en werd veeleer aanleiding, dat velen zich nog driester tegen de Goddelijke ordinantiën hebben gekant. Allerlei anti-Goddelijke stelsels, die reeds lang de fundamenten der menscheijke samenleving trachtten omver te werpen, hebben nu in zoo breeden kring aanhangers gevonden, dat niet zonder grond velen beducht zijn voor een teloor gaan van alle staatkundige orde, van een geregeld maatschappelijk samenleven, ja zelfs van het kostelijk kleinood des huwelijks. En bij die

verderfelijke strekking bevatten deze theorieën zooveel aanlokkelijks voor het natuurlijk hart, dat zelfs belijders van den Christus voor haar ontzettende gevolgen niet altijd een geopend oog blijken te hebben.

Zooals leer en leven ten allen tijde nauw verbonden zijn geweest, gaat ook thans met het bovenstaande in breede kringen gepaard eene levenspraktijk, die aan alle hooger ideaal is gespeend, en waarin Goddelijke en menschelijke wetten met voeten worden getreden. En ook hier — misschien zelfs hier het allermeest — wordt openbaar, dat de belijders van den Christus zich niet onbesmet hebben bewaard van de wereld. Wel mag dankbaar worden erkend, dat nog op velerlei wijze door de Christenen wordt gevoerd een verblijdende strijd tegen den geest dezer eeuw. Maar daarnaast is zooveel, dat tot droefheid stemt. Niet alleen bij diegenen onder ons, die schijnen te wankelen op het stuk der Belijdenis, maar ook bij velen, die zeggen vast te houden aan de zuivere leer, valt op te merken eene inzinking der levenspraktijk, en eene wereldgelijkvormigheid, die met zorg moet vervullen.

Wij zeggen dit niet om aan te bevelen eene „doopersche mijding”, die terecht door onze Kerken steeds is veroordeeld; noch om der gemeente lasten op te leggen te zwaar om te dragen, of geboden voor te houden, welke niet op het Woord des Heeren zijn gegrond. De gaven, door God geschonken in het rijk der natuur, en in de ontwikkeling van menschelijke wetenschap en kunst geboden, zal ook de Christen dankbaar waardeeren en gebruiken, zoolang dit waarlijk kan geschieden tot Gods eer, en tot stichting van den naaste. Wat God in Zijn Woord van ons eischt, is niet, dat we uit deze wereld zullen gaan, maar dat we onszelven onbesmet zullen bewaren van de wereld en van den geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid. Maar wanneer we aan dezen eisch de levensopenbaring onzer Kerken toetsen, wie zou dan durven zeggen, dat onze trouw hier niet meermalen heeft gefaald?

Reeds dikwijls, en zeker niet zonder grond, is er geconstateerd eene verachtering in de genade, een gemis aan krachtig geloofsleven, aan verborgen omgang met God en den Heere Jezus Christus, aan ware verbrokenheid des harten, aan een geloovig aangrijpen der beloften Gods in Christus, aan een leven bij het Woord des Heeren, aan teerheid der conscientie bij het verkeer in het midden der wereld. Als rechtstreeksch gevolg hiervan openbaart zich eene steeds meer om zich grijpende wereldgelijkvormigheid, een opgaan in de dingen dezes levens, een dienen van den Mammon, waardoor somtijds de handel en wandel der Christenen — men denke slechts aan alles wat de oorlogsjaren gaven te aanschouwen — nauwelijks of in het geheel niet meer van dien der wereld is te onderscheiden. Dit jagen naar het aardsche is mede oorzaak, dat bij hoog en laag de rechte verhoudingen in het maatschappelijk leven zoo weinig worden verstaan, en dat ook vele

Christenen eene prooi dreigen te worden van boven bedoelde stelsels, die het op omverwerping der maatschappelijke orde hebben gemunt.

Veel meer nog ware er te noemen. Zelfs moet helaas! worden gevreesd, of niet sommigen onzer zich bezondigen aan de schandelijke praktijken van het zoogenaamde Neomalthusianisme, welke toch inhouden niet alleen eene verachting en verwerping van den huwelijkszegen en eene ondermijning der volkskracht, maar ook een opzettelijk vergrijp aan het heerlijk werk des Scheppers en aan de heiligste ordeningen, door Hem voor het natuurlijke leven gesteld, eene opening van den weg voor de ongebondenheid en eene weerhouding der uitbreiding van Christus' kerk in den weg des verbonds.

Wat nog tenslotte niet onvermeld mag blijven, is dit, dat sommigen begeerige blikken slaan naar velerlei, dat tot dusver door de Christelijke zede buiten onze kringen was geweerd, als zijnde of zondig in zichzelf, of anders toch in deze zondige wereld en in zijn thans bestaanden vorm zóó nauw met het leven der zonde verbonden, dat het meedoen aan dit alles voor de Christenen terecht voor ongeoorloofd gold. In het algemeen schijnt bij velen op den voorgrond te treden de vraag, wat er voor den Christen nog mee door kan, in plaats dat ieder zich allereerst afvraagt, op welke wijze hij, door zijn doen en laten, het meest kan medewerken tot de verhooging van Gods eer, tot de verkondiging van den naam des Heilands, tot den opbouw der gemeente en tot stichting van den naaste.

Al deze geestelijke krankheden van onzen tijd zijn ons dermate op het hart gebonden, dat wij ons geroepen achten, in den naam des Heeren een woord van broederlijke waarschuwing en opwekking te richten tot U, die als opzieners over de kudde des Heeren gesteld zijt.

Wie onzer zou durven zeggen, dat hij in zijn persoonlijk en in zijn ambtelijk leven heeft gedaan al wat hij schuldig was te doen, en dat hij in geestelijken zin vrij is van het bloed van de kinderen van onzen tijd?

Laten wij dan, broeders! in gebed en arbeid onzen ijver verdubbelen, opdat wij getrouw mogen zijn in het heerlijke werk, dat wij als medearbeiders Gods mogen werken tot den opbouw Zijner gemeente en tot bestrijding van de macht der duisternis.

Vergeten wij niet het woord, door den Heere Christus tot Zijne jongeren gesproken, dat er valsche profeten zullen opstaan, die er velen zullen verleiden (Matth. 24 : 11). Zelfs heeft Hij hierbij gewaagd van groote teekenen en wonderheden, om indien mogelijk ook de uitverkorenen te verleiden (Matth. 24 : 23). Met aangrijpenden ernst getuigde Hij: „Ziet Ik heb het u voorzegd” en Hij liet er Zijn ziel-doordringend „w a a k t!” op volgen. En Paulus schreef aan zijn veelgeliefden zoon: „Wederleg, bestraf, vermaan in alle lankmoedigheid

en leer. Want er zal een tijd komen, dat zij de gezonde leer niet zullen verdragen, maar ketelachtig zijnde van gehoor zullen zij zich leeraars vergaderen naar hun eigen begeerlijkheden, en zullen hun gehoor van de waarheid afwenden, en zullen zich keeren tot fabelen" (2 Tim. 4:2—5).

Laten wij dan, broeders! den ernst der tijden en de roepstem van des Heeren Woord verstaan.

Laten de Dienaren des Woords en ook de Ouderlingen, ijverig het Woord Gods onderzoeken, en tevens kennis nemen van de geestesstroomingen onzer dagen, opdat zij krankheid en medicijn beide mogen kennen.

Laten wij zorg dragen, dat in den Dienst des Woords niet alleen de waarheid worde verklaard en toegepast, maar ook, zoover dit noodig is, de dwaling — vooral in haar hedendaagschen vorm — worde ontdekt en bestraft; en dat ook in het catechetisch onderwijs het zaad der gemeente wapenen ontvange in den strijd tegen de leugen.

Laten de Ouderlingen op dezen arbeid der Dienaren in getrouwheid toezien. Maar laten zij ook bedenken, dat tot het ouderlingen-ambt mede behoort het tegenspreken der dwalenden: immers eischt de heilige apostel, dat een opziener „vasthoudt aan het getrouwe woord, dat naar de leer is, opdat hij machtig zij, beide om te vermanen door de gezonde leer, en om de tegensprekers te wederleggen" (Titus 1:9). Laat er dan ook in dezen oefening zijn, opdat niet de zielen verward raken in de strikken der duisternis, mede door de onbekwaamheid van hen, die over haar behoorden te waken.

Laten wij in al onzen arbeid, ook in het bezoek aan de huizen, doen schijnen het licht van 's Heeren Woord tegenover de duisternis, die de volken bedekt, en de schemering, waarin velen willen wandelen; laten we alom verkondigen het heilig recht des Heeren, en de groote liefde Gods, in Christus Jezus ons bewezen. Laten we bidden en strijden, opdat het zwakke worde versterkt, het afgedwaalde worde wedergebracht, en de gemeente van onzen Heere Jezus Christus in deze duistere tijden beantwoorde aan hare heerlijke roeping, om te zijn eene stad op een berg, een licht op den kandelaar, om aan eene wereld vol zonde en ellende door belijdenis en wandel te verkondigen de deugden van Hem, die ons uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht.

Weest dan wakker, broeders! en ziet toe op het erfdeel des Heeren. Wandelt zelf in voorzichtigheid en in de vreeze Gods. Benaarstigt u, dat gij onbevlekt en onstraffelijk moogt bevonden worden. Wij reizen naar eene stad, waar heiligheid het eeuwig sieraad zal wezen. Een iegelijk, die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is.

„Hem nu, die machtig is, u van struikelen te bewaren, en onstraffelijk te stellen voor Zijne heerlijkheid, in vreugde, den alleen wijzen

God, onzen Zaligmaker, zij heerlijkheid en majesteit, kracht en macht, beide nu en in alle eeuwigheid! Amen!" (Judas : 24, 25).

De Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland

namens haar

Ds J. VAN DER MUNNIK, *voorzitter.*

Dr J. C. DE MOOR, *assessor.*

Ds A. DE GEUS, *1e scriba.*

Dr G. KEIZER, *2e scriba.*

BIJLAGE II.
(F 14, 15, 17, 21.)

A 1.

*Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland,
vergaderd te Leeuwarden Augustus 1920.*

WelEerwaarde en Eerwaarde Heeren,

Door dezen kom ik tot U, met een tweeledig verzoek:

1°. ongeldig te verklaren de door de Classis Middelburg den 9en Juli 1919 op mij toegepaste „suspendeering”. En wel op de volgende gronden:

a. op een formeelen grond: de suspendeering door de Classis vond plaats, doordat zij (de Classis) „zich aan het besluit der Part. Synode” wenschte „te conformeeren”. Dit besluit der Part. Synode van Zeeland werd genomen op grond van „het onderteekningsformulier voor de Dienaren des Woords” in onze Geref. Kerken. Doch dit formulier handelt alleen over eene suspendeering, ingeval de persoon in quaestie weigert, na door Kerkeraad, Classis of Synode „geëxamineerd” te zijn, aan het oordeel der vergadering(en) zich te onderwerpen. Welnu, ik werd niet „geëxamineerd” door Classis of Part. Synode en had alleen geweigerd, mij te onderwerpen aan eene ongeformuleerde beschuldiging.

b. op een materieelen grond: men dreef op de Classis eerst mijn schorsing, later mijn suspendeering door op grond hiervan, dat ik weigerde te beloven, geen „propaganda te maken voor mijne afwijkende meeningen”, maar men bleef in gebreke die meeningen te formuleeren. Wel verwees de Classis mij naar het bekende rapport-VAN SCHELVEN, doch ik had de conclusies van dit rapport weerlegd in een uitgebreid stuk aan mijn Kerkeraad, dat ik op de Classis van den 13en Mei 1919 had voorgelezen. Ik had dus de „nadere verklaring” in het ondert. form. bedoeld, gegeven. Dit stuk werd noch be- noch weersproken. Het rapport-VAN SCHELVEN schoof mij bovendien meeningen in de schoenen, die de mijne niet waren b.v. indifferentisme op kerkelijk gebied en de conclusies van dat rapport kwamen alleen daarin uit confessioneel oogpunt bezwarend voor mij neer, dat ik mijne instemming had betuigd met het gravamen-BUIZER. En om die conclusies ging het toch. Den inhoud van het *rapport zelf* had de Classis geweigerd voor haar rekening te nemen. Nu was mijne instemming met het gravamen-BUIZER er eene van exceptioneelen aard. Geroepen door den Kerkeraad zelf, om in eene Commissie ter beoordeeling van dat gravamen zitting te nemen, had ik het, evenals één mijner ouderlingen, voor gegrond verklaard. En wel om deze reden, dat het zich uitsprak vóór de gedachte der pluriformiteit van de Kerk en het deze niet vond in de artt. 27—30 der Ned. Gel. Bel. Van die pluriformiteit had de Classis gezegd, dat ze wèl in die artt. stond en het gravamen-B. dus overbodig was.

Hoe kon mijne instemming met een door de Classis als overbodig verklaard gravamen nu motief voor mijne suspendeering zijn?

Onmogelijk kon ik dus beloven „geen propaganda te maken voor mijne afwijkende meeningen”, waar de Classis die meeningen weigerde, op mijn herhaald verzoek, te formuleeren en zonder voldoende grond verwees naar een rapport, dat in zijn inhoud door de Classis niet voor haar rekening was genomen en in zijne conclusies zoo weinig houvast bood. Ik hoop daarom, dat de Gen. Synode die suspendeering onwettig verklare.

2°. ongeldig te verklaren mijne schorsing op 22 Oct. 1919 en mijne daarop volgende afzetting op 19 Nov. 1919. En wel op de volgende gronden:

a. een formeelen: de afzetting geschiedde op een anderen grond als de schorsing. De schorsing op grond van mijne meening over het Hooglied, de afzetting op grond van mijn z. g. n. „Ethisch beginsel”. Dit wijst op onvastheid bij het vonnis strijken.

b. materieele gronden: over het Hooglied koesterde ik eene opinie, die ik *nooit* uitsprak op kansel of catechisatie noch van plan was die uit te spreken. Men vroeg er mij naar in de vergadering der Commissie tot colloquium zoo terloops. De vraag, die ik aan de Gen. Syn. voorleg is deze: mag iemand in de Geref. Kerken geene meening hebben, die hij nimmer uitspreekt? En staat „eene afwijkende meening”, gelijk met „valsche leer” of „ketterij”, den grond, dien de Classis uit art. 79 en 80 der D. K. O. putte, om mij te schorsen.

Wat het motief mijner afzetting betreft: mijn z. g. n. „Ethisch beginsel”, moet ik opmerken, dat de Classis dit omschreef als „de meening, dat de boeken der H. Schrift eerst Goddelijk Gezag erlangen door de werking van den Heiligen Geest in het hart der geloovigen” eene meening, die noch „Ethisch” is noch van mij. Daartegenover noemde de Classis in haar afzettingsbesluit als de Gereformeerde belijdenis „dat deze werking van den Heiligen Geest in het hart der geloovigen dit objectief goddelijk gezag *niet scheidt*, maar slechts doet erkennen” hetgeen ook mijne overtuiging is.

M. i. verwarde de Classis den zijnsgrond met den kengrond van dat gezag. De *zijnsgrond* is de goddelijke ingeving, de kengrond het Testimonium Spiritus Sancti. Als God mijn hart bewerkt, maar ook dan alleen, zie ik het goddelijk karakter zijner openbaring. Laatste grond dier openbaring is God, en laatste grond van mijn geloof er in is ook God, waar dan niet: God buiten mij, maar *in* mij; zoodat er voor mij geen openbaring, geen ingeving is, als Hij er mijn oog niet voor opent. Die openbaring is er onafhankelijk van mij, maar de grond van mijn geloof er in werkt Gods Geest *in* mij.

3°. ongeldig te verklaren het besluit der Part. Synode v. Zeeland, op 2 en 3 Juni j.l. te Goes gehouden, dat het vonnis der Classis Middelburg bevestigde 1e. op grond hiervan, dat ze en haar schorsings- en haar afzettingsbesluit gegrond had op afwijking van artt. 4 en 5 der Ned. Gel. Bel. De Synode v. Zeeland vergat hierbij, dat de Classis M. bij de schorsing dit deed op *eene geheel andere wijze* als bij de afzetting; bij de schorsing heette de grond artt. 4 en 5 om mijne opvatting van het Hooglied, bij de afzetting om mijn „Ethisch beginsel”; 2e. op grond hiervan, dat de Synode v. Zeeland meende, dat, hoewel de Classis M. zich, zich, „nauwkeuriger” had kunnen uitdrukken, zij niet anders *bedoeld* heeft „dan dat aan allerlei uitlatingen van Ds N. ten grondslag ligt (gelijk aangetoond is in het rapport Prof. HONIG c.s.) de ethische dwaling omtrent de schriftbeschouwing”. De Synode van Zeeland meende dus goed op de hoogte te zijn van de *bedoeling* der Classis. En, hoewel de Classis zóó „onnauwkeurig” was, dat ze zich geheel *verkeerd* uitdrukte, handhaafde die Synode het op verkeerde gronden door de Classis uitgesproken vonnis.

Mag ik Uwe Eerwaarde vergadering verder voor de beoordeeling en van de *geheele* tegen mij gevoerde procedure en van de daarbij in aanmerking gekomen dogmatische vraagstukken verwijzen naar mijne onlangs bij de Hollandia-drukkerij te Baarn verschenen brochure: „Ben ik Gereformeerd?” waarvan ik U een exemplaar hiernevens toezend.

In de hoop, dat Uwe vergadering mijn vonnis aan de door mij gewenschte revisie zal onderwerpen, noem ik mij,

Hoogachtend,

Uw dw.,

J. B. NETELENBOS.

Middelburg, Aug. 1920.

A 2.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland.

WelEerwaarde en Eerwaarde Heeren.

Ondergeteekenden, Dienaren des Woords van Gereformeerde Kerken in Nederland, kennis genomen hebbende eenerzijds van hetgeen door de Classis Middelburg en de Particuliere Synode van Zeeland in de pers is publiek gemaakt inzake de door haar tegen Ds J. B. NETELENBOS te Middelburg gevoerde procedure, anderzijds van het weinige, dat omtrent deze aangelegenheid langs den officieel-kerkelijken weg ter kennis van de Gereformeerde Kerken is gebracht,

gevoelen zich gedrongen om voor uwe vergadering hun diep leedwezen uit te spreken, zoowel over de wijze, waarop deze kerkelijke procedure tot nu toe is gevoerd geworden, als over de onbevredigende publicatie van de motieven, welke tot de afzetting van Ds N. hebben geleid.

Zij doen dit met te meer vrijmoedigheid en nadruk, wijl hunne pogingen om langs den kerkelijken weg nadere inlichtingen te verkrijgen omtrent den aard der afwijking van Ds N. zonder het gewenschte resultaat zijn gebleven, aangezien deze pogingen of in de door hen zelve bijgewoonde kerkelijke vergaderingen, resp. die der Classis Amsterdam van 10 Maart 1920 en die der Particuliere Synode

van Noord-Holland van 23 Juni 1920, op verzet zijn gestuit, òf van de zijde der Particuliere Synode van Zeeland verijdeld zijn, die in hare vergadering van 2 en 3 Juni 1920 een desbetreffend tot haar gericht verzoek der Classis Haarlem niet heeft ingewilligd.

Behalve dit hun bezwaar echter tegen onvoldoende mededeeling aan de Kerken, meenen ondergeteekenden bovendien, op grond van hetgeen over de zaak van Ds N. door de kerkelijke vergaderingen in Zeeland in de pers werd gepubliceerd, de navolgende overwegingen onder uwe aandacht te moeten brengen.

Ten eerste. Juist omdat ondergeteekenden het naarstig toezien onzer Kerken op de zuiverheid der leer ten volle billijken en ten hoogste plichtmatig achten, betreuren zij het ten zeerste, dat bij de uitoefening dezer leertucht in de zaak van Ds N. van stonde aan gebrek aan rechtmatige behandeling en nauwkeurige formuleering der gezegde bezwaren moest worden geconstateerd. Immers herhaaldelijk werden tegen Ds N. nieuwe klachten aangevoerd, waarbij dan telkens de vroegere, als blijkbaar van weinig of geen belang, werden terzijde gesteld; terwijl reeds dadelijk het schorsingsbesluit der Classis Middelburg een pijnlijk conflict deed ontstaan tusschen deze Classis en den Kerkeraad van Middelburg, en dan ook door de Particuliere Synode van Zeeland van 18 en 19 Juni 1919 uitdrukkelijk voor „informeel” werd verklaard.

Ten tweede. De Commissie van drie hoogleraren en één predikant, door de Classis Middelburg, met afwijking van den weg door Art. 49 K. O. aangewezen, benoemd en door haar voorzien van de in het toenmalige stadium der zaak-Ds N. zeker eigenaardige opdracht om „door bespreking van de aanhangige dogmatische kwestie's zoo mogelijk Ds N. voor het kerkverband te behouden”, kon naar het oordeel van ondergeteekenden slechts zijn een *Commissie van Advies, zonder eenige kerkrechtelijke verantwoordelijkheid*, terwijl haar rapport geenszins als een *kerkelijke uitspraak* mocht worden aangemerkt, op grond waarvan de beklagde tot een veroordeelde werd.

Ten derde. Uit den aard der zaak dient bij afzetting van een Dienaar des Woords onzer Kerken wegens afwijking van de Belijdenis, de werkelijkheid en het gewicht dier afwijking dermate duidelijk te worden aangetoond en bewezen, dat deze redelijkerwijze niet meer in twijfel kunnen worden getrokken. Echter ontlokte de publicatie in de pers van het afzettingsbesluit der Classis Middelburg d.d. 19 Nov. 1919, gevolgd door het protest daartegen van Ds N., o. a. aan *de Heraut* van 30 Nov. d.a.v. zeer terecht de vraag, of er ook misschien een „misverstand” in het spel was. Voorts behelsde de kennisgeving der afzetting, door de Classis Middelburg aan de andere Classes toegezonden, slechts de mededeeling, dat Ds N. wegens afwijking van Artt. 4 en 5 der Belijdenis van den dienst was ontzet, terwijl elke nadere toelichting, waarin dan deze afwijking bestond, ontbrak. En eindelijk sprak de Particuliere Synode van Zeeland, in hare vergadering van 2 en 3 Juni j.l. beslissing nemende inzake het verzoek van Ds N. om opheffing zijner afzetting, als haar oordeel uit, dat wel de omschrijving van het ethisch beginsel door de Classis Middelburg „nauwkeuriger had kunnen zijn”, maar dat deze Classis „niet anders bedoeld heeft te zeggen, dan dat aan allerlei uiflatingen van den Heer NETELNBOS ten grondslag ligt (gelijk ook aangetoond is in het rapport-Prof. HONIG c.s.) de ethische dwaling omtrent de Schriftbeschouwing”. Vager kan het naar het oordeel van ondergeteekenden al niet.

Ten vierde. Geenszins willen ondergeteekenden geacht worden alle uitspraken, handelingen en gevoelens van Ds N. vóór en tijdens zijne kerkelijke procedure voor hunne verantwoording te nemen. Zelfs stellen zij er prijs op nadrukkelijk te verklaren, dat zij tegen meer dan één daarvan zeer ernstige bedenking hebben. Evenwel kunnen zij zich evenmin geheel en al vinden in de beschouwingen, die door de Commissie-HONIG c.s. harerzijds in haar rapport zijn geformuleerd. Ook is het hun niet duidelijk, hoe uit de brochure van Ds N.: „De grond van ons geloof”, Utrecht 1919 blz. 6, zou te lezen zijn, gelijk de Classis Middelburg in haar afzettingsbesluit beweert, dat het de meening van Ds N. is, „dat (de) werking van den H. Geest” in het hart der geloovigen het „objectieve Goddelijke Gezag” van de Boeken der H. Schrift.... *schept*; te minder, waar Ds N. in het onmiddellijk door hem tegen het afzettingsbesluit der Classis Middelburg gepubliceerde protest, op dit punt zich verklarend, duidelijk onderscheid heeft gemaakt tusschen den *zijns*-grond en den *ken*-grond van de goddelijke autoriteit der Heilige Schrift.

Ten vijfde. De termijn, gedurende welken aan Ds N. na zijn afzetting een wachtgeld zou worden uitgekeerd, werd door den Kerkeraad van Middelburg, op advies der Classis, gesteld op een half jaar, en strekte zich derhalve niet eens uit tot aan het samenkomen uwer Synode, waarbij Ds N. het recht had van de besluiten der Classis Middelburg en der Particuliere Synode van Zeeland in beroep

te gaan; om van de beperkende voorwaarden, waaraan de uitkeering van dit ontoereikende wachtgeld gebonden werd, maar niet eens te spreken.

Ondergeteekenden zijn van oordeel, dat door de openbaar gemaakte handelingen, zoowel der Classis Middelburg als der Particuliere Synode van Zeeland, in de procedure-Ds N. in wat aangaat *de STRIKTE toepassing van het Gereformeerde Kerkrecht* en wat aanbelangt *de JUISTE handhaving van de zuiverheid der leer* en wat betreft *het TEN VOLLE waarborgen van de rechtspositie der Dienaren des Woords* de eer en de goede naam onzer Kerken publiekelijk in het gedrang zijn gekomen;

dat met name de wettige en overtuigende bewijzen van afwijking van Ds N. van de Belijdenis nog altijd niet in voldoende mate en genoegzame duidelijkheid zijn geleverd;

dat de tegen Ds N. gevoerde kerkelijke procedure dringend een algeheele herziening vereischt;

en dat inzonderheid ook *de wijze, waarop* deze procedure is gevoerd geworden, nauwlettend door uwe vergadering behoort te worden beoordeeld.

Zij spreken dan ook als hunne overtuiging uit, dat uwe vergadering, naar zij vastelijk vertrouwen, de belijdenis onzer Kerken onverzwakt zal handhaven tegenover mogelijk ingeslopen dwalingen; zonder aanzien van personen, wie ook, in de zaak van Ds N. kerkelijk recht zal doen; met bezonnen deskundigheid zich zal uitspreken over alle punten van geschil, die door Ds N. op niet altijd gelukkige wijze aan de orde zijn gesteld; en zoo eenigszins mogelijk Ds N. voor den Dienst des Woords en der Sacramenten in onze Kerken zal zoeken te behouden.

Uwe vergadering de leiding des Heiligen Geestes toebiddende hebben ondergeteekenden de eer te zijn in Christus

Uwe dienstw.,

JOH. C. BRUSSAARD.
J. G. GEELKERKEN.

Bloemendaal, } Juli 1920.
Amsterdam, }

B.

In handen van uwe commissie zijn gesteld:

a. een verzoek van br. J. B. NETELENBOS te Middelburg om ongeldig te verklaren zoowel de bij besluit der Classis Middelburg van 9 Juli 1919 op hem toegepaste suspendering als de — weliswaar door appellant niet genoemde, maar toch zeker mede bedoelde — bij besluit van 8 October 1919 door den Kerkeraad van Middelburg over hem uitgesproken en door de Classis Middelburg den 22 October daaraanvolgende bevestigde schorsing, en de daarop den 19 November 1919 gevolgde afzetting;

b. een adres van de Dienaren des Woords JOH. C. BRUSSAARD en J. G. GEELKERKEN, bevattende een protest tegen de wijze van behandeling in de zaak van Ds NETELENBOS en een verzoek dat de Synode in deze aangelegenheid zal recht doen en zich over de geschilpunten duidelijk zal uitspreken, zoo eenigszins mogelijk met behoud van Ds N. voor den Dienst des Woords in onze Kerken;

c. een adres van 253 leden der Kerk van Middelburg, waarin met voornoemd adres instemming wordt betuigd;

d. een telegrafische betuiging van instemming met meervermeld adres van een drietal leden der Kerk van 's Gravenhage.

De gronden, door br. NETELENBOS aangevoerd om zijn tweeledig verzoek te steunen, zijn deels van formeelen, deels van materieelen aard. Tegen zijne suspendering voert hij aan: *formeel* dat hij niet vooraf werd geëxamineerd, *materieel* dat zijne afwijkende meeningen niet door de Classis werden geformuleerd; tegen zijne schorsing en afzetting *formeel* dat schorsing en afzetting op verschillende gronden zijn geschied, *materieel* dat hij zijne meening over het Hooglied nimmer uitsprak, en dat in de omschrijving van zijn „ethisch beginsel” door de Classis *kengrond* en *zijnsgrond* van het Schriftgezag werden verward.

Uwe commissie heeft echter gemeend zich niet tot het toetsen van deze gronden te mogen beperken, maar de geheele kerkelijke behandeling der zaak van br. NETELENBOS van den beginne af aan te moeten onderwerpen aan een grondigen nauwgezet onderzoek; in overeenstemming ook met de slotclausule van het door dezen ingediende bezwaarschrift, waarin hij blijkbaar eene beoordeeling van de *geheele* tegen hem gevoerde procedure van de Synode verwacht. Uwe commissie

houdt zich overtuigd, daarmee ook het meest voldoening te zullen geven aan de onderscheidene adressanten hiervóór vermeld.

Worde u dan allereerst een beknopt, maar hopelijk toch ook duidelijk, overzicht geboden van de behandeling der zaak. Deze ving aan den 18 Mei 1917, toen het Kerkeraadslid DE RIJCKE in den Kerkeraad van Middelburg het voorstel deed, dat Ds NETELENBOS zich over zijne gevoelens die hij had kenbaar gemaakt in de Algemeene Predikantenvergadering, 18 April 1917 te Utrecht gehouden, en die in onze Kerken eenige opspraak hadden verwekt, nader zou verklaren. Dit voorstel werd echter verworpen. Den 14 Juni daaraanvolgende werd dezelfde zaak in den Kerkeraad opnieuw aanhangig gemaakt door Ds WIELENGA, die het verzoek deed, aan Ds NETELENBOS een viertal vragen te mogen stellen, waartoe hem door den Kerkeraad verlof werd verleend. Deze vragen waren de volgende:

1. heeft Ds N. door zijn optreden te Utrecht op de Algemeene Predikantenvergadering bedoeld instemming te betuigen met de dusgenoemde Eenheidsbeweging? en zoo niet wat waren dan oorzaak en doel van zijn optreden aldaar?

2. wat bedoelt Ds N. met zijn spreken van „het onvoldoende, eenzijdige van de theorieën over het werk van Jezus Christus, om positie te nemen in de Christus-ervaring der geloovigen?”

3. wat verstaat Ds N. onder de woorden: „den historischen Christus wil ik aanbidden, zij er dan ook een Luthersche bijsmaak aan mijne theologie?”

4. in welke beteekenis neemt Ds N. het woord „christussen”?

Ds N. weigerde op deze vragen te antwoorden; verklaarde echter daarna, uit eigene beweging eene uiteenzetting van zijn standpunt te willen geven; waaraan hij schriftelijk den 23 Augustus voldeed, en waarover in een tweetal Kerkeraadvergaderingen, van 20 Sept. en 4 Oct. breedvoerig werd gediscussieerd. Ds N. sloot zich in zijne uiteenzetting bij de vier vragen van Ds W. aan. Ad 1 verklaarde hij geene instemming te hebben bedoeld met de z.g. Eenheidsbeweging, doch alleen getuigenis te hebben willen geven van zijn geloof in Christus. Ad 2 zette hij uiteen dat voor hem „Christus-ervaring” hetzelfde is als „bevinding”, welk woord echter in den kring waarin hij sprak niet zou zijn verstaan; dat hij echter deze Christus-ervaring niet heeft bedoeld als kenbron van het geloof, maar alleen als uitgangspunt van samenspreking. Ad 3 lichtte hij zijn spreken van den „historischen” Christus toe als bedoeld in tegenstelling met de hedendaagsche opvattingen die de historische realiteit van Christus vervagen, terwijl de toevoeging over den „Lutherschen bijsmaak zijner theologie” zich ironisch richtte tegen een zijner debaters die hem Lutheranisme verweten had. Ad 4 verdedigde hij het gebruik van het woord „christussen” met een beroep op Luther, doch verzekerde dat het niet zijne bedoeling was, dit woord voortaan in te voeren. De Kerkeraad verklaarde zich op voorstel van Ds WIELENGA bevredigd ten aanzien van de punten 1, 3 en 4, maar bleef bezwaar maken tegen het positie kiezen in de Christus-ervaring.

Inmiddels had Ds NETELENBOS den 10 Juni 1917 voor Dr CRAMER eene predikbeurt vervuld in de Nederl. Hervormde gemeente te 's Gravenhage. De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's Gravenhage bracht daartegen bezwaar in bij een schrijven, dat 25 Juni door den Kerkeraad van Middelburg behandeld werd en leidde tot het besluit des Kerkerads, om aan al zijne Dienaren het preeken in andere dan Gereformeerde Kerken te verbieden ter plaatse en ten tijde dat er in de Gereformeerde Kerk Dienst des Woords gehouden werd. Ds N. verklaarde zich aan dit besluit te zullen onderwerpen.

Over beide zaken hiervóór genoemd, het positienemen in de Christus-ervaring en het optreden van Ds N. in den Haag, richtte de Kerkeraad een schrijven tot de Classis Middelburg welke 14 November 1917 saamkwam. Deze benoemde toen eene commissie, bestaande uit de Dienaren des Woords KERKHOF en A. A. VAN SCHELVEN, met ouderling GESCHIERE, ten einde haar te dienen van advies. Deze commissie diende een breed rapport in op de Classikale vergadering van 13 Februari 1918. In dit rapport werd behalve de beide reeds genoemde zaken nog een derde punt ter sprake gebracht, n.l. Ds NETELENBOS' instemming met het gravamen, tegen de artt. 27—30 der Nederl. Geloofsbelijdenis ingediend door Dr BUIZER. De Classis besloot, het rapport te doen drukken en nam het den 10 April 1918 in behandeling. Deze behandeling eindigde met de aanvaarding der conclusies, behoudens eenige wijzigingen. De gewijzigde conclusies luiden:

De Classis Middelburg, 10 April 1918 te Middelburg vergaderd, gehoord het rapport harer deputaten om inzake de kwestie-NETELENBOS haar te dienen van een advies en een voorstel, besluit, naar aanleiding van dat rapport en van de daarop gevolgde besprekingen, te verklaren:

1) ten aanzien van Ds NETELENBOS' uitspraken op de Algemeene Predikanten-Vergadering te Utrecht, op 18 April 1917,

a) dat de Kerkeraad van Middelburg door de wijze, waarop hij deze zaak behandeld heeft, in het algemeen aanspraak op dankbaarheid mag maken;

b) dat het echter wel goed zou zijn indien hij, naar aanleiding van de gebezigde uitdrukking „christussen”, Ds NETELENBOS den ernstigen raad gaf zich voortaan te wachten van het bezigen van gezochte en onvoorzichtige uitdrukkingen, die — omdat ook de heterodoxie er zich bij voorkeur van bedient — wel aanleiding moeten geven tot misverstand;

c) dat inzake Ds NETELENBOS' „positienemen in de Christus-ervaring” en diens standpunt tegenover de Eenheidsbeweging door genoemden Dienaar des Woords een weg is betreden, die — door de historie geoordeeld — bovendien leidt tot voor de handhaving der geopenbaarde waarheid gevaarlijke consequenties en daarom beslist moet worden afgekeurd; en

d) dat — indien ten aanzien van het eerste der twee genoemde punten, in betrekking tot het „positienemen in de Christus-ervaring”, ook na deze Classicale uitspraak geen overeenstemming tusschen den Kerkeraad en Ds NETELENBOS kan verkregen worden — het vragen van een advies daarover aan de theologische faculteit der Vrije Universiteit te Amsterdam en aan het college van hoogleeraren der Theologische School te Kampen, naar het inzicht der Classis alleszins aanbevelenswaardig zou zijn

2. ten aanzien van Ds NETELENBOS' optreden in de Nederlandsch Hervormde Gemeente te 's Gravenhage, op 10 Juni 1917,

a) dat — hoewel de wijze van behandeling van dit punt, die door den Kerkeraad is gevolgd, nu niet onbeperkt kan worden toegejuicht — het besluit waartoe die behandeling gevoerd heeft, en waardoor herhaling van het gewraakte feit voor de toekomst voorkomen werd, zóóveel instemming vereischt, dat deze zaak in het algemeen als afgedaan kan worden beschouwd;

b) dat de Classis er echter wel zeer veel prijs op zou stellen, dat de Middelburgsche ambtsdragers er op stonden dat hun Dienaar des Woords zich niet minder dan van zulke preekbeurten zelf, voortaan — in trouw aan zijn onderteekening van het bekende formulier voor Dienaren des Woords — ook onthoude van het maken van propaganda voor de denkbeelden, die hem tot zijn daad hebben geleid; en dat zoowel in woorden als bij geschrifte! En

3) ten aanzien van Ds NETELENBOS' instemming met het gravamen-BUIZER tegen de artt. 27—30 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis,

a) dat de Kerkeraad in zijn ongegrond-verklaring van het gravamen en dies ook in zijn afwijzing van het rapport NETELENBOS-WEEDA onvoorwaardelijke instemming verdient; en

b) dat met die ongegrond-verklaring alleen deze zaak echter uitteraard nog niet als afdoende ten einde gebracht mag worden beschouwd, waarom de Classis van den Kerkeraad van Middelburg haar verdere behandeling overeenkomstig het onder 2b genoemde verlangt, en te zijner tijd omtrent het verloop en resultaat daarvan nieuwe inlichtingen tegemoet ziet!

Ook op den Kerkeraad van Middelburg was het rapport der commissie den 4 April 1918 besproken geworden, en deze wenschte eveneens het advies der hoogleeraren in de Theologie. Dit advies kwam binnen in den loop van het jaar. De hoogleeraren der Theol. School verklaarden, hun oordeel niet te kunnen formuleren, alvorens hun nadere informatie was verstrekt. In het advies van de Theologische faculteit der Vrije Universiteit werd voor wat de „Christus-ervaring” betreft met instemming verwezen naar de brochure van Prof. GROSHEIDE over dat onderwerp; terwijl voorts werd opgemerkt dat, bijaldien de Classis van oordeel was dat de instemming van Ds N. met het gravamen-BUIZER door hem niet mocht worden gepropageerd, hij zich daaraan had te houden volgens de door hem afgelegde belofte in het Onderteekeningensformulier voor de Dienaren des Woords.

Na bespreking van dit advies kwam de Kerkeraad den 20 Februari 1919 tot het besluit, om de door de Classis gewijzigde conclusiën van het rapport-VAN SCHELVEN c.s. te aanvaarden, welk besluit echter den 13 Maart 1919, na eene schriftelijke zelfverdediging van Ds N. (afgedrukt in zijne brochure: Ben ik Gereformeerd? blz. 9—13), wederom door verwerping van deze conclusiën werd te niet gedaan, om ten slotte den 24 April d. a. v. door eene hernieuwde aanvaarding der conclusiën weder te worden hersteld.

Den 26 Maart 1919 had intusschen de Classis Middelburg vergaderd. Daar was het voorstel gedaan een colloquium te houden met Ds N. over zijne opvattingen.

De Classis besloot echter eerst af te wachten wat de Kerkeraad zou rapporteeren. Dit rapport werd uitgebracht den 13 Mei 1919, waaruit blijkt dat Ds N. weigerde met de conclusiën van het rapport-VAN SCHELVEN mee te gaan. Nadat geruimen tijd was gediscussieerd, brachten geheel onverwacht de afgevaardigden der Kerk van Oostkapelle het navolgende voorstel ter tafel:

De Classis Middelburg, bijeen in haar vergadering van 13 Mei 1919, met diep leedwezen kennis nemende van het rapport van den Kerkeraad van Middelburg en van de weigering van Ds NETELENBOS, om de conclusies der Classis te aanvaarden, constateerende, dat in ieder geval op grond daarvan, op Ds N. terecht of ten onrechte verdenking aangaande de zuiverheid in de leer rust, meent den invloed van Ds N. als ambtsdrager niet langer te kunnen sanctionneeren, zoolang niet duidelijk gebleken is, of deze verdenking terecht op dezen broeder rust, en besluit over te gaan tot schorsing van Ds N. (welke schorsing niet als tucht is bedoeld, maar als afwering van mogelijke schadelijke invloeden) en eene commissie te benoemen, om door bespreking van de aanhangige quaesties zoo mogelijk den bedoelden broeder voor ons kerkelijk leven te behouden, dat met twee stemmen tegen aangenomen werd.

De Kerkeraad van Middelburg weigerde, zich aan dit besluit dat een zijner Dienaren schorste te onderwerpen, waarop door een tweetal Kerken aanstonds weder eene buitengewone Classikale vergadering bijeengeroepen werd, die op 27 Mei saamkwam en het navolgende besluit nam:

a. De Classis Middelburg, in buitengewone vergadering op Dinsdag 27 Mei bijeen om te handelen over het conflict dat gerezen is tusschen den Kerkeraad van Middelburg en de Classis voornoemd, ervan kennis genomen hebbende dat haar publicatie inzake de schorsing van Ds J. B. NETELENBOS in het kort verslag der Classis, opgenomen in de *Zeeuwsche Kerkbode* van 16 Mei 1919, onvolledig en daardoor onduidelijk bleek te zijn,

besluit duidelijker en vollediger dan in bedoeld kort verslag geschiedde, op te geven de gronden die haar tot die schorsing deden besluiten.

Dit doende, deelt de Classis Middelburg mede, dat de behandeling dezer zaak op de vergadering van 13 Mei j.l. aldus verliep:

De Classis Middelburg, kennis nemende van het rapport van den Kerkeraad van Middelburg, inhoudende dat deze de conclusies van de Classis van 10 April 1918 in zake de quaesties-Ds NETELENBOS aanvaardt als zijnde in overeenstemming met het Woord Gods, de Drie Formulieren van Eenigheid en de K. O., welk rapport de nadere inlichtingen verschaftte, die de Classis blijkens 't genoemde rapport GESCHIERE-KERKHOF-VAN SCHELVEN sinds 10 April 1918 wachtte (zie genoemd rapport pag. 42),

kennis nemende van het bezwaarschrift van Ds NETELENBOS en van de minderheid in den Kerkeraad tegen die conclusies, maar — wijl door die bezwaren niet overtuigd — de conclusies van 10 April 1918 handhavende, kennis nemende van de weigering van Ds NETELENBOS bevestigend te antwoorden op het verzoek, hem door de Classis gedaan, zich aan dat besluit van den Kerkeraad en van de Classis te onderwerpen, door met deze conclusies in te stemmen,

constateerende, dat alzoo een ernstig conflict rees tusschen Ds N. eenerzijds en den Kerkeraad van Middelburg en de Classis anderzijds, over welk conflict de Classis moest handelen,

daarna kennis nemende van de weigering van Ds N. om — op grond van de formule door hem ondertekend bij de toelating tot het predikambt — te beloven over de meeningen in het rapport GESCHIERE-KERKHOF-VAN SCHELVEN als de zijne besproken en bestreden, te zwijgen totdat de zaak door de meerdere vergadering is uitgewezen — bij welke weigering Ds N. volhardde ondanks het feit, dat de Classis hem wees op het ernstige van zijne weigering, mede daartoe gebruik makende van het advies der Theol. fac. der V. U. aan den Kerkeraad van Middelburg, en op het feit, dat met deze weigering — volgens het onderteekeningformulier — feitelijk voor hem geldt dat hij *ipso facto* van zijn dienst zal zijn gesuspendeerd,

daarna nog Ds N. niet bereid vindend zijn belofte gestand te doen, besloot — niet de verfstrekkende conclusie trekkende uit de weigering van Ds N. — hem te schorsen totdat hij deze woordbreuk zal hebben beleden en herroepen in de Classis, of, bij weigering hiervan, totdat de meerdere vergadering der Part. Synode deze zaak zal hebben behandeld,

besloot voorts nog eene commissie te benoemen, aan welke tot taak wordt gesteld door bespreking van de aanhangige dogmatische quaesties zoo mogelijk Ds N. voor het kerkverband te behouden, — en aan de Classis rapport uit te brengen van hare bevinding, zoodra die behandeliug tot een vaststaand positief of negatief resultaat zal hebben geleid.

De vergadering van de Classis Middelburg van 27 Mei 1919 besluitende het bovenstaande te publiceeren, erkent daarmede dat het gepubliceerde in het kort verslag in de *Zeeuwsche Kerkbode* van 16 Mei j.l. dus niet juist, althans niet volledig, weergeeft de gronden op welke het schorsingsbesluit der Classis rustte,

wijst ter verklaring daarvan op het feit, dat de lange duur der vergadering niet weinig van de krachten der Classis had gevergd en deze daardoor meeding met een formuleering als in bedoeld verslag is opgenomen, overwegende dat in die formuleering de zaak van de meest welwillende zijde voor Ds N. werd voorgesteld,

spreekt echter nu haar leedwezen erover uit dat zij niet aanstonds zoodanige maatregelen trof dat de vorm van het besluit der Classis ook volledig bevatte de juiste toedracht van de behandeling dezer zaak, gelijk nu in het bovenstaande is geschied.

b. De Classis handhaaft het thans als boven nader gemotiveerd en geformuleerd schorsingsbesluit,

noodigt den Kerkeraad van Middelburg uit, alsnog zich bij dit besluit der Classis neer te leggen en daarvan te doen blijken door mededeeling aan het moderamen van deze Classikale vergadering vóór Zondag 1 Juni a.s.

en besluit terstond van deze beslissing kennis te geven aan den Kerkeraad van Middelburg, *de Heraut* en *de Bazuin*.

Het eerste deel van dit besluit, onder letter *a* vermeld, werd genomen met alle stemmen, het tweede deel, onder letter *b*, met 26 tegen 4 stemmen.

De Kerkeraad bleef ook na deze nadere verklaring der Classis weigeren het schorsingsbesluit te erkennen, en werd daarin gesteund door een adres van 404 lidmaten der Kerk van Middelburg. Deputaten der Classis konden hem niet tot andere gedachten brengen. Ds NETELNBOS zelf, mede tegenwoordig zijnde, verklaarde zich bereid te zwijgen, mits de Classis hem nauwkeurig wilde aangeven *wat* hij te zwijgen had. De Deputaten der Classis verwezen hem daartoe naar het rapport-VAN SCHELVEN.

In dit conflict tusschen Kerkeraad en Classis beriep zich nu de eerste op de Particuliere Synode van Zeeland. Deze kwam samen den 18 en 19 Juni 1919 te Vlissingen en vereenigde zich in betrekking tot het beroep der Kerk van Middelburg met de volgende conclusies:

1°. dat de behandeling, noodzakelijk geworden door het conflict tusschen den Kerkeraad en Ds N., terecht geschied is op grond van het Onderteekeningsformulier voor de Dienaren des Woords, en niet op grond van de artt. 79 en 80 K. O.;

2°. dat evenwel de Classis Middelburg niet het besluit had mogen nemen Ds N. te schorsen van zijne ambtelijke bediening, maar na constatering van het feit, dat Ds. N. krachtens het Onderteekeningsformulier ipso facto gesuspendeerd was, rekening houdend met dat feit, maatregelen moest nemen uit deze suspendeering voortvloeiende;

3°. dat de Synode aan de Classis Middelburg adviseeren zou, op haar besluit van schorsing terug te komen, en volgens het sub 2° genoemde te handelen;

4°. dat de Classis Middelburg goed gedaan heeft eene Commissie aan te wijzen om zich met Ds N. in contact te stellen, om te onderzoeken of zijne afwijkende gevoelens van dien aard zijn, dat op grond hiervan Ds N. onverhoopt verder zou moeten behandeld worden volgens de Artt. 79 en 80 K. O.;

en besloot 5°. eene Commissie te benoemen om het oordeel der Synode nader toe te lichten in de vergadering van de Classis, en op conformering met dit oordeel aan te dringen.

Kerkeraad en Classis leggen zich beide bij het oordeel der Part. Synode neer. Daarmee was dus het conflict tusschen de Kerk van Middelburg en de Classis beëindigd, maar de zaak van Ds NETELNBOS nog niet. Niet alleen wijl deze zich van het besluit wenschte te beroepen op de Generale Synode, maar ook om de volgende reden. De commissie, volgens het Classikaal besluit van 13 Mei 1919 benoemd om met Ds N. de aanhangige kwesties te bespreken, en die na eenige correspondentie was saamgesteld geworden uit de hoogleeraren GEESINK, HOEKSTRA en HONIG, en den Dienaar des Woords LANDWEHR, was reeds vóór het saamkomen

der Part. Synode hare werkzaamheid begonnen. Na zich door een tweetal deputaten der Classis te hebben doen inlichten omtrent den gang van zaken en de bedoeling van het besluit, had zij eene uitvoerige samenspreking gehouden met Ds N. op den 11^{en} Juni. Nog twee malen daarna, op 23 Juni en 5 Juli werd wederom met Ds N. vergaderd. Ten slotte werd onder dagteekening van 12 Augustus 1919 door de commissie haar rapport bij de Classis ingezonden, waarvan de conclusie luidde, dat naar het oordeel der commissie Ds N. in zijne brochure „De grond van ons geloof” in zijne beschouwing over de H. Schrift gevoelens voorstaat, welke geacht moeten worden niet in overeenstemming te zijn met Art. 4 en 5 van onze Nederl. Geloofsbel. Voorts adviseerde de commissie dit rapport ter kennis te brengen van den Kerkeraad van Middelburg. De Classis aanvaardde dit rapport den 26 Augustus en voldeed aan het laatstgenoemd advies. Ook de Kerkeraad aanvaardde het rapport met deszelfs conclusie in zijne vergadering van 11 Sept. 1919. In eene vergadering van den Kerkeraad, 8 Oct. d. a. v. gehouden, werd Ds N. die in de vergadering van 11 Sept. niet was tegenwoordig geweest, terwijl de Kerkeraad het toen ook niet had noodig geacht hem te hooren, naar aanleiding van een door hem ingezonden schrijven (vermeld in zijne brochure: Ben Ik Gereformeerd? blz. 43 v.) alsnog in de gelegenheid gesteld zijne opvattingen nader toe te lichten in tegenwoordigheid van twee leden der commissie, n.l. de hoogleeraren HOEKSTRA en HONIG, alsmede van afgevaardigden der Kerk van St. Laurens. De Kerkeraad nam daarop het volgende besluit:

De Kerkeraad
gehoord hebbende de nadere toelichting van Ds NETELNBOS en de bespreking van die toelichting door de Proff. HONIG en HOEKSTRA en de afgevaardigden van de Geref. Kerk van St. Laurens en den Kerkeraad,
besluit om de conclusie van het rapport te handhaven.

Dit besluit werd met alle stemmen tegen ééne onthouding genomen. En terstond daarop, nog in dezelfde vergadering, werd Ds N. door den Kerkeraad op grond van zijne afwijking van Art. 4 en 5 der Geref. belijdenis volgens de Artt. 79 en 80 der K. O. geschorst in zijn dienst. Ook dit besluit werd met alle stemmen, tegen ééne onthouding genomen.

Op initiatief der Kerk van Middelburg werd alsnu eene buitengewone Classis-vergadering saamgeroepen op 22 October 1919 om nader te oordeelen naar Art. 79 K. O. of deze schorsing ook door algeheele afzetting van den dienst behoorde te worden gevolgd. Op deze Classikale vergadering heeft Ds N. tegen het schorsingsbesluit van den Kerkeraad protest ingediend. Nadat Ds N. door de Classis is gehoord, wordt door haar geconstateerd dat hij metterdaad niet van alle boeken der H. Schrift erkent dat „zij bij zichzelf het bewijs hebben dat zij van God zijn,” in strijd dus met Art. 5 der Ned. Geloofsbel., waarom zijn protest onontvankelijk wordt verklaard en de schorsing bevestigd.

Alvorens evenwel het besluit te nemen om Ds N. af te zetten van den dienst, geeft de Classis hem tijd van beraad tot 19 November 1919, den datum der gewone Classikale vergadering, ten einde alsdan, indien hij bij zijne gevoelens persisteert, metterdaad den laatsten stap te doen.

Op 19 November is van eene herroeping zijner gevoelens door Ds N. niets gebleken. De Kerkeraad van M. deelt mede, dat hij hem daartoe nog heeft vermaand, maar dat Ds N. bij zijn standpunt blijft. Alsnu gaat de Classis onder medewerking der deputaten van de Part. Syn. naar Art. 11 K. O. tot de afzetting van Ds N. over, en doet dit met de navolgende formule:

De Classis Middelburg, bijeen in gewone vergadering den 19 November 1919 in de Gasthuiskerk te Middelburg,

er acte van nemend, dat van Ds J. B. NETELNBOS, binnen den hem gestelden termijn, geen herroeping is ingekomen van de afwijkende gevoelens, op grond van welke de vorige Classis-vergadering met medewerking van de deputt. der Part. Synode van Zeeland, naar Art. 11 D. K. O. de schorsing van den Kerkeraad van Middelburg van den 8 Oct. '19 heeft geapprobeerd;

opnieuw in overeenstemming met het Rapport en de conclusies der commissie-GEESINK c.s. vaststellende, dat Ds J. B. NETELNBOS metterdaad gevoelens voorstaat, die geacht moeten worden in strijd te zijn met de Artt. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis;

constateerende, dat het in de eerste plaats gaat, noch om eenige door Ds J. B. NETELNBOS voorgestane en van de gangbare opvattingen afwijkende exegese (uitlegging) van enkele gedeelten der H. Schrift, noch om een bepaalde uitdrukking op zichzelf, in welke Ds J. B. NETELNBOS het

Goddelijk gezag van een der Bijbelboeken ontkende; maar om het Ethisch beginsel, dat daaraan ten grondslag ligt, n.l. de meening, dat de Boeken der H. Schrift eerst Goddelijk gezag erlangen door de werking van den H. Geest in het hart der geloovigen, waartegenover de Gereformeerde Kerken steeds hebben beleden en alsnog willen handhaven, dat deze werking van den H. Geest in het hart der geloovigen dit objectieve Goddelijke gezag niet scheidt, maar slechts doet erkennen, waarmede o.a. in strijd is de uitdrukking van Ds J. B. NETELENBOS — ook door de commissie-GEESINK c.s. gewraakt in haar Rapport — dat de laatste en diepste grond van ons geloof niet in de Schrift kan liggen, maar alleen kan gevonden worden in den mensch zelf, in het religieuze wedergeboren subject, den christen, (zie J. B. N. „De grond van ons geloof”, Utrecht '19, blz. 6);

besluit met leedwezen, opnieuw gehoord het advies van deputt. voornoemd, volgens Artt. 79 en 80 D. K. O. over te gaan tot afzetting van Ds J. B. NETELENBOS van den dienst en hiervan kennis te geven aan den Kerkeraad van Middelburg en aan Ds J. B. NETELENBOS.

Van dit besluit heeft Ds N. zich beroepen op de Part. Synode van Zeeland, welke in hare vergadering van 2 en 3 Juni 1920, gehouden te Goes, het afzettingsbesluit heeft bevestigd in dezer voege:

De Particuliere Synode van Zeeland vergaderd 2 en 3 Juni 1920, gehoord het verzoek van den heer J. B. NETELENBOS om het afzettingsbesluit der Classis Middelburg te niet te doen;

overwegende,

1e. dat de Kerkeraad van Middelburg in hare vergadering van 8 Oct. '19 in aansluiting aan de conclusies van het rapport Prof. HONIG c.s. den heer NETELENBOS geschorst heeft op grond van Art. 4 en 5 Ned. Geloofsbelijdenis,

2e. dat de Classis Middelburg in hare vergadering van 22 Oct. '19 op denzelfden grond het schorsingsbesluit van de Kerk van Middelburg heeft goedgekeurd,

3e. dat de Classis Middelburg in hare vergadering van 19 Nov. '19 wederom op denzelfden grond tot afzetting besloot,

constateert, dat de Classis alzoo niet onvast was in haar oordeel,

en is van oordeel, dat aan het verzoek van den heer NETELENBOS niet kan worden voldaan,

noch om de formeele reden door hem genoemd, omdat de Classis haar afzettingsbesluit nam met heenwijzing naar en in overeenstemming met het schorsingsbesluit door de verklaring, dat de heer NETELENBOS binnen den gestelden termijn niet herroepen heeft, en het opnieuw constateeren van het feit zijner afwijking van Art. 4 en 5 N. G. B.,

noch om de materiele reden door den heer NETELENBOS aangevoerd, daar de Classis naar het oordeel der Synode met hare omschrijving van het ethisch beginsel (welke omschrijving nauwkeuriger had kunnen zijn) niet anders bedoeld heeft te zeggen, dan dat aan allerlei uitlatingen van den heer NETELENBOS ten grondslag ligt (gelijk ook aangetoond is in het rapport Prof. HONIG c.s.) de ethische dwaling omtrent de Schriftbeschouwing,

terwijl de heer NETELENBOS niets herroepen heeft,

weshalve ze besluit het verzoek van den heer NETELENBOS van de hand te wijzen, en de afzetting als terecht geschied te verklaren,

en hiervan kennis te geven aan den heer NETELENBOS en aan de Classis Middelburg.

En thans ziet zich uwe Synode geroepen ten besluite van deze langdurige kerkelijke procedure haar oordeel te geven of zoowel de vroegere suspensie als de latere schorsing en afzetting van br. N. terecht is geschied.

Uwe commissie meent dat bij het opmaken van dit oordeel wel te onderscheiden zal zijn tusschen de *kerkrechtelijke* en de *dogmatische* zijde der zaak. De *kerkrechtelijke* raakt de vraag: is de procedure tegen br. N. gevoerd op eene wijze welke aan de beginselen en regelen van ons Gereformeerd Kerkrecht ten volle voldoet? De *dogmatische* daarentegen raakt de vraag: zijn de gevoelens en meeningen van br. N. die tot zijne schorsing en afzetting hebben geleid metterdaad met onze Geref. belijdenisschriften in strijd?

Over elk van deze twee vragen wenscht uwe commissie haar oordeel afzonderlijk u voor te leggen.

KERKRECHTELIJK DEEL.

Allereerst over de vraag of de procedure tegen br. N. gevoerd is op eene zoodanige wijze, dat daarop kerkrechtelijk geene aanmerking te maken valt.

Uwe commissie moet tot haar leedwezen constateeren, dat in het geheele verloop der zaak, met name in de eerste fase, onderscheidene, waaronder zeer ernstige, kerkrechtelijke fouten zijn begaan, zoowel door br. N. zelf, als door de verschillende kerkelijke vergaderingen die over zijne zaak hebben te oordeelen gehad. Zoo beging br. N. reeds in het allereerste begin deze fout, dat hij weigerde op de vragen, door Ds WIELENGA krachtens bekomen verlof des Kerkerads hem gesteld, te antwoorden. Immers voor zooveel deze vragen van dogmatischen aard waren, kan het niet anders dan betamelijk worden geacht dat br. N. daarop van antwoord diende. Weliswaar verklaarde hij later zich eigener beweging te willen verantwoorden en heeft hij dit ook gedaan, maar dit neemt niet weg dat het behoorlijk ware geweest, dat hij aanstonds op het verzoek des Kerkerads van zijne uitingen nader rekenschap had gegeven.

Daarentegen beging harerzijds in het verdere verloop der zaak de Classis de fout, dat zij, ook waar br. N. daarom verzocht, in gebreke bleef scherp en duidelijk te formuleeren welke de gevoelens van dezen Dienaar waren die bij haar bedenking ontmoetten. Uwe commissie kan zich zeer goed voorstellen dat de Classis zich er toe bepaalde br. N. naar het rapport-VAN SCHELVEN te verwijzen — waarbij zij dan natuurlijk bijzonder op het oog had de daarvan door haar in eenigszins gewijzigden vorm overgenomen conclusiën —; eigene ervaring heeft der commissie geleerd dat het niet zoo gemakkelijk is precies te weten te komen welke nu eigenlijk de meeningen van br. N. zijn; en waar de commissie VAN SCHELVEN-KERKHOF-GESCHIERE na uitgebreiden en zorgvuldigen arbeid tot de formuleering van hare conclusiën was gekomen, is het begrijpelijk dat de Classis zich daaraan liefst wilde houden. Doch uwe commissie moet hier tegenover weer opmerken dat in die conclusiën zooals ze door de Classis waren aanvaard, over geene enkele uiting van br. N. eene pertinente veroordeeling werd uitgesproken. Gewaagd wordt alleen van „gezochte en onvoorzichtige uitdrukkingen die aanleiding moeten geven tot misverstand”, van een „prijstellen op het zich onthouden van propaganda voor de denkbeelden die Ds N. hebben geleid”; en waar nog het sterkst wordt gesproken en zijn positie-nemen in de Christus-ervaring „beslist wordt afgekeurd”, blijkt uit de toevoeging dat, bijaldien over dit punt tusschen den Kerkerad en Ds N. geen overeenstemming kan worden verkregen, het inwinnen van het oordeel der Theologische Hoogleeraren alleszins aanbevelenswaardig zou zijn, dat de Classis nog niet met zekerheid durft verklaren dat de meening van br. N. tegen de Leer onzer Kerken ingaat; waarvoor eveneens pleit dat de oorspronkelijk door de Commissie voorgestelde redactie in betrekking tot br. N.'s instemming met het gravamen-BUIZER aldus werd verzwakt, dat het woord „*verzet* tegen de Confessie” werd vervangen door „gravamen”, en de zinsnee over een blijvend uiteengaan der partijen werd geschrapt. Br. N. was dus in zijn volle recht wanneer hij bleef aandringen op nauwkeurige formuleering van zijne gevoelens die door de Classis afwijkend werden geacht.

Het conflict tusschen br. N. en de Classis kwam tot zijn hoogste spanning toen de Classikale Vergadering van 13 Mei 1919 tot het besluit kwam om hem te schorsen. Dit besluit, waarvan we hierbij den tekst nog eens weergeven:

De Classis M., bijeen in hare vergadering van 13 Mei 1919, met diep leedwezen kennis nemende van het rapport van den Kerkerad van M. en van de weigering van Ds N. om de conclusies der Classis te aanvaarden, constateerende, dat in ieder geval op grond daarvan, op Ds N. terecht of ten onrechte verdenking aangaande de zuiverheid in de leer rust, meent den invloed van Ds N. als ambtsdrager niet langer te kunnen sanctionneeren, zoolang niet duidelijk gebleken is of deze verdenking terecht op dezen broeder rust,

en besluit over te gaan tot schorsing van Ds N. (welke schorsing niet als tucht is bedoeld, maar als afwering van mogelijke schadelijke invloeden) en eene commissie te benoemen om door bespreking van de aanhangige quaesties zoo mogelijk den bedoelden broeder voor ons kerkelijk leven te behouden,

voert in ons kerkelijk leven iets in wat daarin tot dusverre volstrekt onbekend was: eene opschorting in den dienst die een louter preventief karakter draagt. De Classis constateert uitdrukkelijk dat de verdenking welke op Ds N. rust zoowel rechtmatig als onrechtmatig kan zijn, en spreekt met zoovele woorden uit dat de schorsing niet als een tuchtmaatregel is bedoeld, maar uitsluitend dient ter afwering

van mogelijke schadelijke invloeden : kerkelijke quarantaine of kerkelijke preventieve hechtenis, *een onding in ons Gereformeerd kerkrecht*.

De Classis heeft dit blijkbaar zelve gevoeld en het daarom noodig geacht in hare buitengewone vergadering van 27 Mei 1919 eene uitvoerige explicatie van haar besluit te geven, waarin — en nu voor het eerst — haar optreden tegen Ds N. op het Onderteekeningsformulier voor de Dienaren des Woords wordt gegrond. Toch vermag deze breede verklaring aan het karakter van het genomen schorsingsbesluit niets te veranderen, te minder waar de Classis zelve uitdrukkelijk besloot deze schorsing te handhaven. De eenige consequentie welke zij uit het inzicht harer dwaling had behooren te trekken, ware geweest: terugneming van haar onwettig besluit.

Dat heeft zij eerst gedaan, nadat de Part. Synode van Zeeland in het beroep van de Kerk van Middelburg op deze vergadering tegen genoemd besluit had uitspraak gedaan en verklaard, dat de Classis op dit besluit behoorde terug te komen. Wat echter de Synode in deze materie verder besloot, dat de Classis alleen maar had moeten constateeren dat Ds N. door zijne weigering om te zwiigen *ipso facto* was gesuspendeerd en dan de maatregelen had moeten nemen daaruit voortvloeiende, zondigde evenzeer tegen ons Gereformeerd Kerkrecht,

1°. wijl hier eene onderscheiding wordt gemaakt tusschen schorsing en suspendering welke allen grond van bestaan mist;

2°. wijl hier de voorstelling wordt gegeven alsof de suspendering bij een handelen in strijd met het onderteekeningsformulier automatisch intreedt en de Classis deze alleen heeft te constateeren — het spreekt vanzelf dat de suspendering of schorsing in zulk een geval door een formeel besluit moet worden uitgesproken; het *ipso facto* duidt alleen aan dat geen verder onderzoek noodig is;

3°. wijl nog altijd door Kerkeraad of Classis geen uitspraak was gedaan die eenige uiting van br. N. als beslist *strijdig* met de door hem onderteekende Formulieren veroordeelde.

Wanneer daarom de Classis evenals de Kerkeraad zich aan het oordeel der Part. Syn. conformeeren en dies de Classis den 9 Juli 1919 constateert, dat Ds N. *ipso facto* van zijn dienst is gesuspendeerd en de maatregelen handhaaft die zij als uitvloeisel van haar schorsingsbesluit van 13 Mei daaraanvoorafgaande had genomen, wijl zij dezelfde waren als die zij zou hebben moeten nemen wanneer zij aanstonds de suspendering hadde geconstateerd, dan blijft dit een onjuist besluit, *formeel* wijl een dergelijk constateeren der suspendering eene kerkrechtelijke ongerijmdheid is, en

materieel wijl geene uiting van br. N. is aangewezen die de Classis met de leer onzer Formulieren beslist *strijdig* acht.

Wanneer br. N. in zijn bezwaarschrift aan de Synode tegen zijne suspendering aanvoert, dat hij niet vooraf was geëxamineerd, is dit onjuist. Het Onderteekeningsformulier voor de Dienaren des Woords zegt niet dat een Dienaar zal worden gesuspendeerd, wanneer hij door eenige kerkelijke vergadering is geëxamineerd en zich aan dezer oordeel niet wenschte te onderwerpen, maar dat zulke suspendering zal plaats hebben bijaldien hij eenig bedenken of ander gevoelen tegen de Leer der Drie Formulieren openlijk of heimelijk zou *voorstellen, drijven, prediken of schrijven* voor en aleeer hij het Kerkeraad, Classis of Synode had *bekendgemaakt* om door deze geëxamineerd te worden. Indien dus de procedure tegen br. N. gevoerd werd op grond van het Onderteekeningsformulier ging het daarom of hij zijne betwiste gevoelens mocht propageeren, voor hij ze ter examinatie aan de kerkelijke vergadering had onderworpen.

Uwe commissie kan u niet anders adviseeren dan het suspenderingsbesluit van 9 Juli 1919 onrechtmatig te verklaren.

Hoewel zij feitelijk niet geroepen is daarover u van advies te dienen, meent uwe commissie niet te mogen nalaten nog deze opmerking aan het gezegde toe te voegen. De Part. Synode van Zeeland sprak ook als haar oordeel uit, dat de Kerkeraad van Middelburg en Ds N. zich aan het — ook door de Synode onwettig geachte — besluit der Classis van 13 Mei 1919 hadden behooren te onderwerpen, al was het ook onder protest en met beroep op de meerdere vergadering. Uwe commissie wil wel als haar oordeel uitspreken, dat dit geheel onjuist is. Zonder eenigen twijfel is de plaatselijke Kerk krachtens het kerkverband gehouden zich aan de besluiten der meerdere vergadering te onderwerpen, maar natuurlijk alleen voor zoover deze besluiten met de K. O. zelf niet in strijd zijn. Wanneer een besluit der meerdere vergadering zoo rechtstraads tegen de K. O. ingaat als het bedoelde besluit der Classis M., kan geen Kerkeraad verplicht worden zich daaraan bij voorbaat te onderwerpen. Alleen is zulk een Kerkeraad gehouden van het besluit der Classis bij de Part. Synode in beroep te gaan, gelijk dan ook de

Kerkeraad van M. ten slotte heeft gedaan; maar tot onderwerping aan zulk een besluit is hij zeker niet verplicht.

Tegen de tweede fase der procedure bestaan niet zulke ernstige bedenkingen als tegen de eerste. Naar het oordeel uwer commissie is de schorsing en afzetting van br. N. op grond van zijne afwijking van Art. 4 en 5 van onze Geloofsbel. geheel volgens de in Art. 79 en 80 K. O. gestelde regelen geschied en is daar formeel niets op af te dingen. Wanneer echter deze schorsing thans plaats vindt op grond van zijne afwijking van de Art. 4 en 5 onzer Belijdenis, dan wordt daarmede het vroegere suspenderingsbesluit feitelijk omvergeworpen. Wel vereenigden zich Kerkeraad en Classis met de opvatting der Part. Synode als zou er onderscheid moeten gemaakt worden tusschen schorsing en suspendering; maar aangezien dit eene onderscheiding is die geen recht van bestaan heeft, komt de zaak hierop neer, dat br. N. reeds geschorst zijnde, nogmaals werd geschorst, iets wat natuurlijk eene ongerijmheid is. Aangezien echter de eerste schorsing onwettig moet worden geacht, is in de schorsing op grond van br. N.'s afwijking van Art. 4 en 5 van de Belijdenis een geheel nieuwe zaak te zien, welke uwe Synode op zichzelf te beschouwen heeft. Dat daarbij ook weder geheel andere punten in geding zijn gebracht dan in de voorafgaande fase der procedure kan niet als een bezwaar tegen de rechtmatigheid der laatste fase worden aangemerkt. Zelfs al ware de eerste instantie volkomen regelmatig verlopen en dan in tweeder instantie een nieuw punt in geding gebracht, zoo zou daartegen geene bedenking bestaan. Wanneer tegen iemands zuiverheid in de leer bedenking is gerezen, en tijdens de deswege gevoerde procedure nieuwe uitlatingen door den betrokken persoon worden gedaan, dan is het alleszins rechtmatig ook deze in de zaak te betrekken ten einde tot het volle licht over zijne gevoelens te geraken.

Br. N. echter acht de procedure tegen hem gevoerd ook in tweeder instantie formeel aanvechtbaar. Hij wijst er op, dat de afzetting geschiedde op een anderen grond dan de schorsing. De schorsing zou namelijk geschied zijn op grond van zijne meening over het Hooglied, de afzetting op grond van zijn z.g. „ethisch beginsel”. Dit is echter in strijd met de officieele besluiten zelve. In het schorsingsbesluit, door den Kerkeraad van Middelburg naar Art. 79 K. O. met bijstand van de naburige Kerk van St. Laurens genomen, verklaart deze Ds NETELENBOS *op grond van zijne afwijking van Art. 4 en 5 der Geref. bel.* te schorsen in zijn dienst. En in het afzettingsbesluit der Classis Middelburg heet het eveneens: de Classis, opnieuw vaststellende dat Ds J. B. NETELENBOS metterdaad gevoelens voorstaat *die geacht moeten worden in strijd te zijn met de Artt. 4 en 5 der Geloofsbel.*, besluit volgens Art. 79 en 80 K. O. over te gaan tot de afzetting van Ds J. B. NETELENBOS van den dienst. Volkomen terecht oordeelde dan ook de Part. Syn. van Zeeland den 2 en 3 Juni 1920 dat de schorsing en afzetting *op denzelfden grond* zijn geschied. Wat de kwestie van het Hooglied betreft, deze kwam op de Classikale vergadering van 22 Oct. 1919 ter sprake door de vragen van den Voorzitter toen br. N. tegen zijne schorsing door den Kerkeraad bij de Classis protest had ingediend. De meening van br. N. over het Hooglied was toen voor den Voorzitter de grond om dat protest zonder verdere bespreking te doen onontvankelijk verklaren. Hij paste daar toe het: „habemus reum confitentem”, d.w.z. dat de Classis de afwijking uit br. N.'s eigen mond kon hooren. Maar daarmede werd dit niet de grond van de schorsing. De schorsing was geschied op grond van de afwijking van Artt. 4 en 5 der Bel., en als de Classis deze schorsing in weerwil van het protest van br. N. approbeerde, lag daarin opgesloten dat de door den Kerkeraad aangevoerde grond rechtmatig was. Of de Classis zich niet wel wat heel spoedig tevreden heeft gesteld met de ééne uitlating van br. N. over het Hooglied als bewijs van zijne afwijking van Art. 4 en 5 der Bel. is een andere zaak, maar dit raakt niet den grond der schorsing zelf. En wanneer de Classis in haar afzettingsbesluit van 19 Nov. 1919 spreekt van het „ethisch beginsel” dat aan de uitingen van Ds N. inzake de H. S. ten grondslag ligt, dan wordt daarmede slechts eene nadere omschrijving gegeven van diens afwijking van Art. 4 en 5 der Bel., op grond waarvan hij wordt afgezet van den dienst. Br. N. vergist zich ten zeerste in de strekking van beide besluiten, wanneer hij meent dat ze elk een verschillenden grond aangeven voor zijne behandeling naar Art. 79 en 80 K. O. Het is uit de bewoordingen der besluiten onmiskenbaar dat daarvoor immer dezelfde grond bestaat, n.l. zijne afwijking van Art. 4 en 5 der Geloofsbel.

Toch moet uwe commissie haar leedwezen erover uitspreken, dat niet terstond door den Kerkeraad in zijn schorsingsbesluit nauwkeurig werd omschreven waarin deze afwijking bestond. De verwijzing naar het rapport der commissie HONIG c.s. kon naar haar oordeel daarvoor niet in de plaats treden, wijl deze commissie

louter eene commissie van advies en geene door den Kerkeraad benoemde commissie van onderzoek was. Weliswaar heeft de Kerkeraad br. N. na de aanvaarding van voornoemd rapport ook zelf gehoord, maar het ware dan ook wenschelijk geweest, dat de Kerkeraad diens dwalingen in het schorsingsbesluit nader had omschreven, zooals de Classis in haar afzettingsbesluit wel heeft pogen te doen. Reden om het schorsingsbesluit van den Kerkeraad niet goed te keuren acht uwe commissie het ontbreken van eene nadere omschrijving niet, gelijk br. N. daartegen geene bedenking heeft ingebracht.

DOGMATISCH DEEL.

In de tweede plaats wenscht Uw Commissie u haar gevoelens bloot te leggen over de tweede in aanmerking komende, en de eerste in belangrijkheid verre overtreffende vraag, of de gevoelens en meeningen van br. NETELNBOS, die tot zijn schorsing en afzetting hebben geleid, metterdaad met onze Gereformeerde belijdenisschriften in strijd zijn. Wat dit punt van het geding aangaat, heeft uwe Commissie eerst de vraag overwogen, op welke wijze zij het beroep van br. N. op de Generale Synode zou behandelen. Formeel kon zij volstaan met alleen te onderzoeken of de Kerkeraad, Classis en Particuliere Synode in deze dogmatische quaestie juist geoordeeld hadden, en daartoe de rapporten na te gaan, welke over de afwijkende meeningen van genoemden broeder waren ingekomen, doch zij meende, dat noch uwe vergadering, noch br. N., noch onze Gereformeerde Kerken bevredigd zouden zijn, wanneer deze weg werd gevolgd. Het kwam haar voor, dat, om het volle licht in deze moeilijke zaak te verkrijgen, en niet minder met het oog op de rust in onze Kerken, het goed zou zijn zelve br. N. te onderzoeken, en tot blijdschap uwer Commissie had deze niet het minste bezwaar zich aan dit onderzoek te onderwerpen.

Eer Uw Commissie u het verslag van dit onderzoek mededeelt, meent zij tot verheldering der gansche zaak, goed te doen, u een kort exposé te geven van de dogmatische vraagstukken, die in het geding zijn. Daarbij wil zij uitgaan van hetgeen op de vergadering van den Kerkeraad van Middelburg van 14 Juni 1917 gesproken is, naar aanleiding van enkele uitlatingen van br. N. op de Predikanten-Vergadering te Utrecht. Door Ds J. D. WIELENGA zijn met goedvinden van den Kerkeraad aan br. N. een viertal vragen gesteld, welke zooeven in het kerkrechtelijk gedeelte van dit rapport vermeld werden, en later door br. N. schriftelijk zijn beantwoord. Deze beantwoording bevredigde den Kerkeraad op drie van de vier punten, doch terzake van het „positie nemen in de Christus-ervaring” sprak hij uit, wat reeds genoemd is, maar hier noodzakelijk herhaald moet worden:

De Kerkeraad,

gehoord de verantwoording van Ds NETELNBOS over zijn optreden op de Pred. conf. te Utrecht en over eenige uitdrukkingen daar gebezigd en de besprekingen daarover gehouden, betuigt Ds N. zijn dank voor diens uiteenzettingen en verklaringen, acht zich tevreden gesteld over zijn antwoord op punt 1 (reden en doel van zijn spreken op die conf.) punt 3 (het woord: „christussen”) en punt 4 (zijn zeggen „dat hij den historischen Christus wil aanbidden, al ware er ook een Luthersche bijsmaak aan zijn theologie”).

kan zich echter niet neerleggen bij zijn standpunt, gelijk dit uitkomt in zijne uiteenzetting van punt 2 (het positie-nemen in de Christus-ervaring der geloovigen);

neemt wel gaarne zijne verzekering aan, dat hij voor zich de Gereformeerde beschouwing der Schrift aanvaardt en dan ook alleen in den Christus der Schrift gelooft,

en neemt ook dankbaar akte van zijne verklaring, dat hij onder „Christus-ervaring” hetzelfde verstaat als „bevinding”,

doch 1°. acht de uitdrukking „Christus-ervaring”, ontleend aan de Deutsche niet-Gereformeerde theologie, ongelukkig gekozen,

2°. is van gevoelen, dat de Schrift niet alleen kenbron van ons geloof is, maar ook als uitgangspunt moet gekozen worden bij samenspreking over de zaken des geloofs,

3°. meent dat het positie-nemen in de Christus-ervaring bij het samenspreken met heterodoxen, terwijl men de Schrift liggen laat, o.i. leidt tot mysticisme,

en 4°. laat de vraag, of God ook buiten de Schrift om, zondaren zaligt, rusten, zich houdende aan den geopenbaarden wil van God.

Intusschen had zich bij deze quaestie een tweede gevoegd, n.l. de prediking van br. N. in de Hervormde Gemeente te 's Gravenhage, welke daad door den Kerkeraad

ten zeerste werd afgekeurd. Van deze twee punten, n.l. *het positie nemen in de Christus-ervaring* en *het preeken in de Hervormde Gemeente*, deed de Kerkeraad mededeeling op de vergadering der Classis Middelburg, die de U reeds bekende commissie GESCHIERE-KERKHOF-VAN SCHELVEN benoemde om het rapport van den Kerkeraad ernstig te onderzoeken. Deze commissie nam, (behalve de genoemde twee punten) ook nog in behandeling het standpunt van br. N. inzake het gravamen-BUIZER tegen art. 27—30 van de Nederl. Geloofsbelijdenis, en deelde in een uitvoerig rapport haar meening over de drie vermelde quæsties mede. De conclusiën, waartoe de commissie kwam, zijn reeds in het eerste deel van dit rapport genoemd, doch uwe commissie wil hier nogmaals opmerken, dat in geen der drie conclusiën een uitdrukkelijke aanklacht van onrechtzinnigheid tegen br. N. te vinden is, en, al wordt er gesproken van „onvoorzichtige en gevaarlijke meeningen”, geen bepaalde afwijking van onze Belijdenis wordt aangewezen.

Dit werd echter anders, toen de door de Classis Middelburg benoemde commissie tot samenspreking, (bestaande uit de brs Proff. GEESINK, HONIG, HOEKSTRA en Ds LANDWEHR), met br. N. had vergaderd. Zij handelde met dezen br., naar aanleiding van zijn inmiddels verschenen brochure: „De grond des geloofs” over de volgende vier punten, n.l.:

- 1°. de ingevening der Heilige Schrift;
- 2°. het recht van de historische critiek;
- 3°. den grond van het geloof;
- en 4°. de z. g. n. Christus-ervaring,

en kwam, na ernstige en langdurige bespreking tot de volgende conclusie:

De Commissie deelt op grond van het bovenaangevoerde U mede, dat, naar haar oordeel, Ds NETELENBOS in zijn brochure „De grond van ons geloof”, waarvan de hoofdinhoud gedurende de samenspreking nader werd toegelicht, in zijne beschouwing over de H. Schrift gevoelens voorstaat, welke geacht moeten worden niet in overeenstemming te zijn met art. 4 en 5 van onze Nederl. Geloofsbelijdenis, en adviseert U dit rapport der Commissie ter kennis te brengen van den Kerkeraad van Middelburg.

Op grond van dit rapport en van de afwijkende meeningen van br. N. in deze vier punten, heeft de Kerkeraad van Middelburg br. N. geschorst. Deze schorsing kwam in behandeling op de vergadering der Classis Middelburg, in welke vergadering met br. N. hoofdzakelijk is gesproken over zijn beschouwing van het Hooglied, uit welke discussie bleek, *dat hij niet van alle boeken der H. S. erkende dat „zij bij zichzelf het bewijs hebben dat zij van God zijn”*.

Het definitieve afzettingsbesluit, dat den 19 Nov. '19 genomen werd, gaf van de afwijking van br. N. deze nadere verklaring:

constateerende, dat het in de eerste plaats gaat, noch om eenige door Ds J. B. NETELENBOS voorgestane en van de gangbare opvattingen afwijkende exegese (uitlegging) van enkele gedeelten der H. Schrift, noch om een bepaalde uitdrukking op zichzelf, in welke Ds J. B. NETELENBOS het goddelijk gezag van een der Bijbelboeken ontkennde; maar om het Ethisch beginsel, dat daaraan ten grondslag ligt, n.l. de meening, dat de Boeken der H. Schrift eerst Goddelijk gezag erlangen door de werking van den H. Geest in het hart der geloovigen, waartegenover de Gereformeerde Kerken steeds hebben beleden en alsnog willen handhaven, dat deze werking van den H. Geest in het hart der geloovigen dit objectieve Goddelijke gezag niet scheidt, maar slechts doet erkennen; waarmede o.a. in strijd is de uitdrukking van Ds J. B. NETELENBOS — ook door de Commissie GEESINK c. s. gewraakt in haar Rapport — dat de laatste en diepste grond van ons geloof niet in de Schrift kan liggen, maar alleen kan gevonden worden in den mensch zelf, in het religieuse wedergeboren subject, den Christen. (zie J. B. N. „De grond van ons geloof”, Utrecht '19, bladz. 6).

De Part. Synode van Zeeland bekrachtigde deze afzetting, en sprak uit, dat de Classis met hare omschrijving van het ethisch beginsel, (welke omschrijving nauwkeuriger had kunnen zijn) niet anders bedoeld heeft te zeggen, dan dat aan allerlei uiflatingen van br. N. ten grondslag ligt de ethische dwaling omtrent de Schriftbeschouwing.

Resumeerende meent Uw Commissie te kunnen constateeren dat in den loop van het proces in de Kerken van Zeeland de volgende punten in het geding zijn geweest:

- 1°. de Schriftbeschouwing van br. N. en zijn opvatting omtrent de inspiratie;
- 2°. het vraagpunt van den geloofsgrond; en
- 3°. de verhouding van ervaring en Schrift, waarin het subjectivistisch standpunt van br. N. duidelijk tot openbaring is gekomen.

Nu maakt br. N. bezwaar tegen de formulering zijner gevoelens, en oordeelt in zijn verzoek aan de Generale Synode, dat:

a. zijn opvatting ten opzichte van het Hooglied slechts een afwijkende meening is, die hij nooit uitsprak op kansel of catechisatie, noch van plan was die uit te spreken;

b. dat hetgeen door de Classis omschreven is als te zijn het ethisch beginsel, noch „ethisch” is, noch door hem geleerd, en in de woorden van het afzettingsbesluit: „dat deze werking van den Heiligen Geest in het hart der geloovigen dit objectief goddelijk gezag niet scheidt, maar slechts doet erkennen”, zijn gevoelens is weergegeven;

c. en dat, in dit laatste punt door de Classis geen onderscheid is gemaakt tusschen den zijnsgrond en den kengrond van het gezag der H. S., waar de zijnsgrond is de goddelijke ingeving en de kengrond is het Testimonium Spiritus Sancti (het getuigenis des Heiligen Geestes).

Uw Commissie heeft dit dogmatisch verloop der zaak en de bezwaren van br. N. ernstig overwogen, en kwam eenparig tot de overtuiging dat het onderzoek van br. N. zich moest concentreeren in zijn Schriftbeschouwing, terwijl zij naar aanleiding van zijn brochure: „*Ben ik Gereformeerd?*” die door hem aan alle leden der Synode is toegezonden, en waarin hij zijn standpunt nader heeft uiteengezet, enkele nieuwe punten naar voren heeft gebracht. Zij formuleerde een 19-tal vragen, die in de vergadering van 2 Sept. door den Praeses aan br. N. zijn voorgelegd, en welke vragen aldus luiden:

1. Zijt gij het van harte eens met wat onze Kerken belijden in Art. 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis aangaande de H. Schrift en zoo niet, welke bedenkingen hebt gij dan tegen deze artikelen?

2. Gelooft gij, dat de inspiratie zich alleen uitstrekt tot de openbaring, die aan de Apostelen en Profeten is gegeven, of geldt deze inspiratie ook de opteekening en teboekstelling dezer openbaring?

3. Geldt deze inspiratie alleen ten opzichte van de religieuze en ethische waarheden, die de Profeten en Apostelen hebben verkondigd of ook ten opzichte van de opteekening der historische feiten in de Schrift, zoodat we in deze Goddelijke inspiratie den waarborg hebben, dat deze in de Schrift ons meegedeelde feiten ook werkelijk geschied zijn?

4. Is deze inspiratie van de Profeten en Apostelen principieel en wezenlijk onderscheiden van de leiding en verlichting des Heiligen Geestes, die thans aan de geloovigen ten deel valt, of bestaat er tusschen deze beide alleen een gradueel verschil?

5. Wanneer ge in het onderhoud met de eerste Commissie als uwe gedachte hebt uitgesproken dat „er onderscheid moet gemaakt worden tusschen het wezen der Heilige Schrift en hare uitwendige gestalte, tusschen de waarheid, die God heeft geopenbaard, en de beelden en vormen, waarin de Bijbelschrijvers die waarheid uitdrukken, en dat die beelden niet door God zijn ingegeven, maar inkleeding zijn, die verband houden met de eigenaardige persoonlijkheid van den profeet enz.” bedoelt ge dan daarmee, dat deze vorm en inkleeding buiten de leiding des Heiligen Geestes om tot stand is gekomen, zoodat de schrijvers deze Goddelijke gedachten in hun eigen feilbaren vorm hebben weergegeven?

6. Wanneer ge terzelfder plaatse zegt: „dat ge de feiten van Genesis 2 en 3 aanneemt, n.l. dat er een val geweest is door verleiding en de zonde uit de duivelenwereld in de menschheid is ingekomen, maar dat het feit medegedeeld wordt in Oostersche inkleeding, d. i. in mythischen vorm”, bedoelt ge dan daarmee, dat alleen het feit van den val als Goddelijke, geopenbaarde waarheid vaststaat, maar dat de inkleeding van dit verhaal, met name van de beide boomen in het Paradijs, van de slang, die als instrument gediend zou hebben om Eva te verleiden en van den vloek Gods over de slang uitgesproken, niet de werkelijke historie, maar als mythische vorm, d. w. z. als menschelijk verduitsel is te beschouwen?

7. Wanneer ge op blz. 27 van uwe brochure: „*Ben ik Gereformeerd?*” als uwe overtuiging te kennen geeft, dat „God met Zijne openbaring ingaat in de historie en dus nooit een profeet uit de historie, uit zijn tijd, zijn milieu, zijn levensomstandigheden uitlicht,” bedoelt ge dan daarmee dat door Gods bestel geene profetie op andere historische omstandigheden en gebeurtenissen betrekking heeft, dan op die, welke ten naaste verband houden met des profeten eigen tijd, en ontkent ge dus b.v. dat de profetieën, voorkomende in Daniël 7—12, afkomstig zijn van Daniël, die in de 6e eeuw

vóór Chr. leefde, en dat het boek der Openbaring wezenlijke onthulling van de eindtoekomst bevat?

8. Geloof ge dat de H. Schrift ook naar hare inkleeding of voorstelingswijze geheel door God bepaald werd en Gods Woord is?

9. Geloof ge, dat al de 66 boeken der H. Schrift, ook wat de opteekening of teboekstelling aangaat, Gods Woord zijn?

10. Geloof ge, dat deze boeken, gelijk de Belijdenis [Art. 5] zegt, bij zichzelf het bewijs hebben, dat zij van God zijn?

11. Geloof gij, dat de H. Geest getuigenis geeft in onze harten, dat die boeken van God zijn?

12. Geloof gij, dat het getuigenis des Heiligen Geestes dus ook betreft de Goddelijkheid [divinitas] der Heilige Schrift?

13. Geloof gij, dat wij ons geloof moeten gronden op de Heilige Schrift?

14. Wanneer gij in de *Zeeuwsche Leeuw* n°. 63 van 1 Juli 1920 schrijft, dat „we als protestanten, niet in Jezus' kruisdood, opstanding en hemelvaart gelooven, omdat de Bijbel ons dit verhaalt, maar omdat we met Christus gekruisigd, gestorven, opgewekt en in den hemel gezet zijn”, bedoelt ge dan daarmee, dat hetgeen de Heilige Schrift ons aangaande Christus' dood, opstanding en hemelvaart mededeelt, niet op zich zelf Goddelijke zekerheid voor ons heeft?

15. Wanneer gij op blz. 6 van uwe brochure: *De grond des geloofs* verklaart, dat „ons geloof niet staat of valt met de resultaten der historische critiek, die dan alleen bestreden moet worden, wanneer zij ons de zekerheid van het kindschap en de hope der heerlijkheid zou ondermijnen”, bedoelt gij dan daarmee dat aan de historische critiek vrij spel zou moeten gelaten worden, ook al zou zij de Goddelijkheid der H. Schrift, de betrouwbaarheid der historische verhalen en de echtheid der profetie aantasten, mits zij alleen maar niet de zekerheid van ons kindschap en de hope der heerlijkheid ons ontroofde?

16. Geloof gij dat de H. Schrift de maatstaf is om over de werkelijkheid of waarheid en zuiverheid van het geloof in den Heere Christus en van ons deel aan Hem te oordeelen?

17. Geloof gij dat dus van „Christus-ervaring” in eigenlijken of Schriftuurlijken zin niet gesproken kan worden, dan bij geloovige aanvaarding van hetgeen de H. Schrift aangaande den Heere Jezus zegt als het vleeschgeworden Woord, die geleden heeft en gekruisigd is voor onze zonden, ten derden dage wederom opgestaan is van de dooden en nu ter rechterhand Gods zit?

18. Geloof gij, dat het zaligmakend geloof *niet alleen vertrouwen is, maar ook*, en in logische orde genomen, allereerst: *kennis*?

19. Wat bedoelt gij, met uwe uitdrukking in de brochure: „*Ben ik Gereformeerd?*” op blz. 50, dat een belangrijke minderheid in onze Kerken „geloof in hemel en hel, maar toch gaarne bidt, dat eens het Paulinische ideaal werkelijkheid wordt: *God alles in allen*”? Bedoelt gij daarmee, dat deze minderheid, wier gevoelen gij blijkbaar deelt, niet gelooft aan de eeuwigheid der straf van degenen, die door eigen schuld verloren gaan?

Deze vragen zijn door br. N. in ontvangst genomen, en in de vergadering van 3 Sept. op de volgende wijze schriftelijk beantwoord:

Ad I. Van harte verklaar ik in te stemmen met wat onze Kerken belijden in art. 4 en 5 der Ned. Gel. Bel. aangaande de H. Schrift, en geloof niet tegen den zin en de meening dier artikelen in te gaan, als ik achter de woorden: „dewijl ze ook het bewijs van dien bij zichzelf hebben” in mijn gedachten toevoeg: „nl. voor hen, die er in gelooven, als van God herkomstig”. Zooals b.v. de bekende bewijzen voor het bestaan van God alleen geldig zijn voor hen, die dat bestaan met hun hart aannemen.

Ad II. De inspiratie geldt voor mij óók de opteekening en teboekstelling der bijzondere openbaring, en niet alleen die openbaring, zooals ze aan profeten en apostelen gegeven werd.

Ad III. Ik geloof niet alleen in de Schrift, als gezaghebbend voor leer en leven, doch ook als met historisch gezag bekleed, zoodat er omtrent de feiten, in haar geboekt, niets leugenachtigs of onbetrouwbaars door haar is overgeleverd. 'tIs alles gebeurd, zooals de Schrift het ons mededeelt.

Ad IV. Tusschen de inspiratie van apostelen en profeten en de illuminatie der geloovigen tijdens en na hen neem ik een principieel verschil aan,

aangezien die illuminatie niets nieuws aan het den Godsmannen geopenbaarde toevoegt, maar hen slechts doet inleven in het reeds geopenbaarde.

Ad V.

Wanneer ik onderscheid gemaakt heb tusschen inhoud en vorm der H. Schrift, dan bedoelde ik daarmee niet, dat die vorm toevallig zou zijn en niet van God gewild, maar alleen, dat het Gods bestier en wil is geweest, zijne goddelijke geopenbaarde waarheid te geven in historischen, tijdelijken en menschenlijken vorm. Daarmede bedoel ik *niet*, dat eenige waarheid of eenig feit hierdoor corrupt en verdraaid tot ons zou zijn gekomen, zoodat we reden zouden hebben te vragen: is deze waarheid wel betrouwbaar of heeft dat feit wel plaats gevonden? — maar alleen, dat de inkleeding van waarheden en feiten het stempel draagt van het menschenlijk-bepaalde en menschenlijk-ten deele, waarvan de apostel Paulus ook in 1 Cor. 13 vs 9—13 spreekt. Ik mag in dit verband wel wijzen op het bekende beeld van Dr A. KUYPER in zijn „Enc. der H. Godgel.h”: Gelijk het Vleeshgeworden Woord in dienstknachtsgestalte tot ons is gekomen, zoo ook het Schriftgeworden Woord; en op de kanteekening onzer St. Vert. bij Gen. 11 : 5: (waar we lezen: „Toen kwam de Heere neder, om te bezien de stad en den toren, die de kinderen der menschen bouwden”) „dit is menschenlijk van den oneindigen en alwetenden God gesproken”, wat niet anders beteekenen kan dan dit: de oneindige God behoeft niet neer te dalen en de alwetende God behoeft niet iets te gaan bezien, maar de schrijver van Genesis drukt die oneindigheid en alwetendheid in den menschenlijken, eindigen vorm uit van „God kwam neder, om te bezien”.

Ad VI.

Het ons in Gen. 2 en 3 verhaalde neem ik aan als *werkelijk gebeurd*, maar tevens als medegedeeld in menschenlijken, in casu Oosterschen, beeldenden vorm. Aan het begin der historie van ons geslacht staat de val, tengevolge van de ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders aan God, en die val is gevolgd door Gods vloek over mensch en duivel. De auteur van Genesis deelt ons dit mede in een zeker van God gewilden vorm, maar dan toch in den menschenlijken vorm van zijn tijd, milieu, landaard en beeldenden stijl. En ik meen hiervoor grond te hebben *in het verhaal van Gen. 2 en 3 zelf*. Als we in Gen. 3 : 15 lezen, dat God tot de slang zegt: „En ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouw, en tusschen uw zaad en haar zaad; datzelve zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen”, dan ziet ieder geloovig Bijbellezer in deze woorden de profetie van de geestelijke overwinning van Christus over den Satan. Vatte men echter deze woorden *letterlijk* op, dan zouden ze moeten beteekenen, dat Christus ergens, bv. op Golgotha, een slangekop zou vertreden. Niemand, die daaraan denkt. Ieder vat deze woorden op als de *zinnebeeldige inkleeding* van het *feit* der overwinning van Christus op den Duivel. Staat dit vast, dan is er ook niets tegen, om in het voorafgaande verhaal der verleiding van Adam en Eva door de slang te zien eene Oostersche, beeldrijke teekening van het *feit* van den zondeval. 't Gaat er voor ons toch maar om, of de Schrift in de mededeeling harer feiten betrouwbaar is. Dat een Oosterling anders geschiedenis beschrijft dan een Westerling van eeuwen en eeuwen later, staat hierbij niet in den weg.

Ad VII.

Als ik op *pg. 27* mijner brochure „Ben ik Gereformeerd?” zeg, dat „God met zijne openbaring ingaat in de historie en dus nooit een profet uit de historie, uit zijn tijd, zijn milieu, zijn levensomstandigheden uitlicht”, dan bedoel ik daarmee niets anders dan in die woorden staat uitgedrukt, en wensch ik, blijkens het, door mij op *pg. 28* dierzelfde brochure duidelijk gezegde, niet geacht te worden de gave der divinatie bij de profeten te ontkennen. Evenals ik dáár aan den profet der ballingschap de voorspelling van het lijden en de heerlijkheid van den Messias toeken, zoo zie ik ook in andere boeken van het Oude en het Nieuwe Testament de toekomst, zelfs eene ver verwijderde toekomst aangezegd. Daniël 7—12 en de Openb. van Johannes maken hierop geen uitzondering.

Ad VIII.

Hierop kan ik slechts toestemmend antwoorden, met heenwijzing naar art. 3 onzer Ned. Geloofsbel., dat duidelijk onderscheid maakt tusschen *a.* het „Woord Gods” op zichzelf, „niet voortgebracht door menschen wil”; *b.* het Woord Gods, in het menschenwoord geopenbaard: „de heilige mannen Gods hebben het gesproken, gedreven zijnde door den

H. Geest"; c. het Woord Gods, in Schrift gebracht: „daarna heeft God, door eene bijzondere zorg, die Hij voor ons en onze zaligheid draagt, Zijnen knechten, den Profeten en Apostelen, geboden, Zijn geopenbaarde Woord in Schrift te stellen”.

- Ad IX. Ook op deze vraag antwoord ik toestemmend. En, waar ik allicht niet mistast, als ik achter die vraag eene bepaalde bedoeling zoek, verwijs ik, wat „HET HOOGLIED” betreft, naar mijne meergemelde brochure (blz. 28—32), waar ik in hoofdzaak betoog, 1°. dat dit boek *subjectief* niet tot mij spreekt gelijk het tot *tal* van mannen, die Christenen waren, *subjectief* niet gesproken heeft of ook wel *anders* sprak dan „de Wet en de profeten”; 2°. dat de allegorische interpretatie, en deze alleen, dit boek van hoogere dingen spreken laat dan zijn tekst ons doet vermoeden. Geenszins was of is het mijne bedoeling, dit boek uit den Canon te willen verwijderen. Ik geloof in de goddelijke providentie, die ook dit boek onder de rij der Bijbelboeken deed opnemen, misschien als pleidooi voor de monogamie, waartegen in Israel zoo gezondigd werd. Ook wensch ik in 't geheel niet te ontkennen, dat, wat ik *subjectief* niet zie, daarom *objectief* niet aanwezig zou zijn.
- Ad X. Voor deze vraag wijs ik terug naar het onder *ad I* gezegde, en naar pg. 38 mijner brochure, waar ik het woord van Dr UBBINK tegenover Dr GREVDANUS aanhaal, dat „de Schrift zonder eenige relatie” niet te denken valt. Zoo hebben dan de Bijbelboeken bij zichzelf het bewijs, dat ze van God zijn, alleen voor *hèn*, die door het geloof er mede „in relatie” zijn getreden. Een blinde ziet het licht niet nòch hoort de doove de klanken der muziek.
- Ad XI. Op deze vraag kan ik niet anders dan bevestigend antwoorden.
- Ad XII. Niet alleen geloof ik, dat het getuigenis des H. Geestes „ook” betreft de goddelijkheid der H. Schrift, maar zelfs in de *eerste plaats*. Ik heb slechts te verwijzen naar mijne brochure pg. 26 en 27, waar ik met instemming Dr BAVINCK aanhaal: „Niet de authenticiteit, noch de canoniciteit, noch zelfs de inspiratie, maar *de divinitas* der Schrift, haar Goddelijke autoriteit, is hierbij het eigenlijke object van het getuigenis des H. Geestes”.
- Ad XIII. Hoewel ik geloof, dat het getuigenis des H. Geestes de laatste en diepste grond van ons geloof is, erken ik toch, dat we ons geloof hebben te „begründen” uit de H. Schrift, die ons omtrent den inhoud en het voorwerp onzes geloofs inlicht en zonder welke geen kennis des geloofs mogelijk ware. Bedoelt men nu met die vraag, of dat van God ons geschonken geloof in Hem en in Jezus Christus, zijn Zoon, zich met éenzelfde actie ook op de H. Schrift richt, die van Hem getuigt, dan antwoord ik volmondig: ja. Bedoelt men met die vraag, wat de diepste en laatste grond van ons geloof is, dan verwijs ik weer naar mijne brochure, pag. 32—38, waar ik betoog, dat *die* grond het getuigenis des H. Geestes in ons hart is.
- Ad XIV. De goddelijke zekerheid der ons in de Schrift meêgedeelde heilsfeiten is pas *geloofs*zekerheid, als we Jezus Christus als Verlosser in ons *hart* bezitten. Eene zekerheid, die dáarmede niet samenvalt, is slechts de zekerheid van een *historisch* geloof. Zoo'n zekerheid is ook niet „goddelijk”, maar vrucht van opvoeding en onderwijs. Versta ik deze vraag juist en zit er ook de gedachte in, of die in de Schrift meêgedeelde heilsfeiten plaats gevonden hebben, ook al heb ik daaromtrent geen *geloofs*zekerheid, dan wil ik gaarne verklaren, dat het objectieve Heil er is, ook al is het er niet voor mij: dat b.v. Jezus is opgestaan, ook al ben ik niet met Hem opgestaan.
- Ad XV. De historische critiek is voor mij ook veroordeeld, als ze de goddelijkheid en betrouwbaarheid der Schrift aantast, OMDAT ze juist DAARDOOR de zekerheid van ons kindschap en de hoop der heerlijkheid bij ons zou ondermijnen. Alleen dán acht ik haar geoorloofd — ik vind haar dan tevens noodzakelijk — als ze den historischen oorsprong der Schrift en haar deelen onderzoekt, haar menscheijk karakter en haar eindigen vorm.
- Ad XVI. Dat geloof ik alleen wat „de werkelijkheid of waarheid en zuiverheid” der *geloofsuitingen* en *geloofsvoorstellungen* betreft — voor *het geloof zelf*, het geloof des harten, kan de H. Schrift voor ons geen maatstaf zijn, eenvoudig omdat de aan dien maatstaf te meten grootheid ons ontsnapt. Alleen *God* is Kenner en Beoordeelaar der harten.

Ad XVII. Hiermede in overeenstemming, geloof ik, dat er eene „Christus-ervaring” is, die wel door haar *bezitters* aan de Schrift mag en moet getoetst worden, maar *niet* door *anderen*, niet door *ons*, aangezien dit niet *kan*.
 't Blijft bovendien mogelijk, dat de harmonie van denken, willen en gevoelen bij den éenen Christen minder krachtig aanwezig is dan bij den anderen; dat de één het mystieke verheft ten koste van het intellectueele, gelijk de ander het intellectueele ten koste van het mystieke. Historische herkomst, reactie tegen het onbevredigende eener niet-congeniale geestelijke strooming en ook karakter kunnen hier meespreken. In elk geval kan die „Christus-ervaring”, die van „zonde en genade” spreken doet, niet vrucht zijn van het natuurlijke menschenhart. En indien *dit niet* — waarvan is ze *dán* de vrucht? Ik weet geen ander antwoord dan dit: van de werking des H. Geestes.

Ad XVIII. Het geloof is kennis en vertrouwen, maar met *Calvijn* meen ik te mogen zeggen, dat die kennis „niet zoozeer in de hersenen als in het hart zetelt”. Het geloof, het ware en zaligmakende, is niet historische kennis + nog vertrouwen des harten. Maar: kennis des harten en vertrouwen des harten. En dat beide in één: ik ken Hem, op Wien ik vertrouw, ik vertrouw, rust in Hem, Dien ik ken.

Het tweede deel der vraag omtrent de *logische* orde verklaar ik niet te begrijpen, tenzij men hechte aan het primaat van het intellect, waarvoor ik persoonlijk terugdeins.

Ad XIX. Met de geciteerde uitdrukking op pag. 50 mijner brochure: „Ben ik Gereformeerd?” bedoel ik niet de eeuwigheid der straf van hen, die verloren gaan, te loochenen, doch slechts — wat ik in mijne lezing over „Tijd en eeuwigheid” duidelijker en breder heb gezegd — dat naast de besliste uitspraken van het N. T. omtrent de eeuwigheid der straf staat die onvergelykelijk-diepzinnige uitspraak van Paulus, welke oneindige perspectieven ons schijnt te openen, als hij het einddoel der Christus-regeering stelt in het „God alles en in allen”. Aangezien deze uitspraken *beide* in de H. S. voorkomen en ik de H. S. Gods Woord acht, buig ik mij voor beide.

Hierna volgde een bespreking met br. N. welke vele uren in beslag nam, en waaruit Uw Commissie eerst kan concluderen:

1°. dat br. N., gelijk in antw. 1 is gezegd, verklaarde in te stemmen met art. 4 en 5 der Belijdenis, behoudens een reserve, die straks nader ter sprake komt;

2°. dat hij geloofde, dat de inspiratie ook geldt ten opzichte van de opteekening der historische feiten in de Schrift, zoodat deze aldus zijn geschied, als ze werden medegedeeld (zie antw. 3);

3°. dat hij principieel onderscheid maakte tusschen de inspiratie en de illuminatie (de verlichtende werking des H. Geestes in de geloovigen), — en zoowel wat den inhoud als het karakter van beide werkingen betreft (zie antw. 4);

4°. dat hij verklaarde dat alle 66 boeken Gods Woord zijn, waarbij hij ten opzichte van het Hooglied deze exceptie maakte, dat hij het boek wel niet uit den Canon wilde verwijderen, doch dit boek subjectief niet tot hem spreekt. Uitdrukkelijk sprak br. N. hierbij uit, dat tegen geen der andere Bijbelboeken dergelijke bezwaren bij hem gerezen zijn (zie antw. 9);

5°. dat hij van harte toestemde dat het Test. Spiritus Sancti, (het getuigenis des Heiligen Geestes) ook en in de eerste plaats betreft de goddelijkheid der H. S. (zie antw. 12);

6°. dat hij de historische critiek veroordeelt, wanneer zij de goddelijkheid en de betrouwbaarheid der H. S. aanrandt, en daardoor de zekerheid des geloofs ondermijnd wordt (zie antw. 15); en

7°. dat hij toegaf dat tot het zaligmakend geloof ook het kennen behoort, en dit logisch aan het vertrouwen voorafgaat (zie antw. 18).

Toen Uw Commissie van de schriftelijke antwoorden van br. N. en van bovengenoemde verklaringen kennis nam, rees er bij haar hoop, dat deze broeder tot andere gedachten was gekomen. Doch zij werd in die hoop teleurgesteld. In de eerste plaats werden genoemde uitspraken in den loop der discussie telkens weersproken door andere uitlatingen, die van een gansch andere opvatting blijk gaven, terwijl ook in sommige antwoorden een onduidelijkheid van voorstelling aan het licht trad, die het moeilijk maakte, volle overeenstemming met de H. S. en onze Belijdenis te constateren. Daarom bevredigden deze uitspraken Uw Commissie niet in die mate als zij wel wenschte, terwijl zij tot haar leedwezen telkens afwijkingen van Gods Woord en de Belijdenis moest constateren, die de een een meer en de ander een minder ernstig karakter droegen.

1°. In de eerste plaats bleek haar dat br. N. in art. 5 der Ned. Gel. Belijdenis achter de woorden: „dewijl ze ook het bewijs van dien bij *zichzelf* hebben” deze aanvulling denkt: n.l. *alleen voor hen, die gelooven*, welke aanvulling in strijd is met de slotwoorden „gemerkt de blinden zelfden tasten kunnen, dat de dingen die daarin voorzeggd zijn, geschieden,” — waarin de Belijdenis wil uitdrukken, dat de ongelooovigen, die de H. S. loochenen, de schuld niet kunnen werpen op de Schrift of op God, maar zelf verantwoordelijk zijn.

2°. Ten tweede kwam in de bespreking duidelijk uit, dat br. N. den vorm der Schrift en de inkleeding wel beschouwt als door God gewild, en staande onder Zijn providentieele leiding, maar niet *rekent tot het geïnspireerde*, zoodat deze vorm feilbaar is.

3°. In de derde plaats moest, in verband met het vorige punt, Uw Commissie constateeren, dat br. N. wat aangaat de historie van Genesis 2 en 3 een dergelijke scheiding maakt tusschen inhoud en vorm, tusschen gedachte en inkleeding, dat hij de laatste als „mythisch” beschouwt. Hij erkent wel dat God den mensch recht geschapen en hem op een ongerepte aarde gesteld heeft, en tevens dat de mensch door de verleiding van Satan is gevallen, doch het Paradijs en de twee boomen, de slang, haar spreken en vervloeking is voor hem geen historische werkelijkheid, doch Oostersche inkleeding. Eveneens oordeelt br. N. in de geschiedenis van Bileam dat het spreken der ezelin Oostersche inkleeding is, terwijl hij ook het aangaande Jona verhaalde wonder niet als historische werkelijkheid opvat.

4°. Als criterium voor deze Schriftbeschouwing noemde br. N. *zijn meening omtrent de Oostersche geschiedbeschrijving*, terwijl anderzijds zijn maatstaf is, dat God de taal alleen aan den mensch heeft gegeven. Wel erkent hij, dat God in het afgetrokken machtig is om het dier te doen spreken, maar Hij heeft slechts gewild dat alleen de mensch zou spreken, om welke reden voor hem het genoemde verhaal in Gen. 3 en Num. 22 : 28 geen werkelijkheid zijn kan.

5°. In de vijfde plaats bleek Uw Commissie (naar aanleiding van de bewering dat het tweede gedeelte van de profetie van Jesaja niet van Jesaja is), dat br. N. wel erkent, dat God de profeten zóó kan doen inleven in de toekomst, dat zij deze beschrijven, als reeds geschied, doch ontkent dat zulks metterdaad plaats grijpt en in de Heilige Schrift voorkomt.

6°. Aan br. N. werd naar aanleiding van zijn scheiding-maken tusschen vorm en inhoud in de H. S. gevraagd: „Als gij beweert: de gedachte is goddelijk geïnspireerd, maar de vorm en woorden niet, die zijn menscheijk, hoe kan ik dan door die menscheijke woorden tot de goddelijke gedachte komen, want alle waarborg zou mij dan ontbreken? Hiermede bedoel ik niet, dat elk woord uit het verband gerukt goddelijk geïnspireerd is; ik bedoel alleen, dat in de gedachte, die ik uitspreek de vorm en inhoud niet meer te scheiden zijn, want dat ik niet anders de gedachte toonen kan dan in den vorm van de woorden. Is het voorbeeld van Christus, die in Matth. 22 : 32 en 42—45 aan de woorden gezag toekent, voor u geen beslissende autoriteit?” Op die vragen is br. N. het antwoord schuldig gebleven.

7°. Ten zevende kon Uw Commissie hem niet bewegen de in vraag 14 gevraakte zinsnede te herroepen, en bleef hij derhalve volhouden, dat: „we als protestanten niet in Jezus' kruisdood, opstanding en hemelvaart gelooven, omdat de Bijbel ons dit verhaalt, maar omdat we met Christus gekruisigd, gestorven, opgewekt en in den hemel gezet zijn”.

8°. Vervolgens sprak br. N. inzake het vraagpunt van de beoordeeling van de zuiverheid des geloofsuitingen duidelijk uit, dat iemand heiden kan zijn met het hoofd, maar Christen met het hart, en dus het kindschap Gods gepaard kan gaan met een verstandelijke loochening van Zijn openbaring.

9°. En eindelijk bleek bij het laatste antwoord, dat br. N. 1 Cor. 15 : 28: „opdat God zij alles in allen”, aldus verklaart, dat de apostel daarin de eeuwigheid der straf Gods ontkent. Wel geeft br. N. toe, dat de eeuwige straf en het bestaan der hel in de H. S. geleerd wordt, doch op grond van zijn opvatting van genoemden tekst, neemt hij tevens aan, en deze uitspraak is voor hem de duidelijkste, dat de H. S. het tegenovergestelde beweert, zoodat hij met een non liquet moet eindigen. Volgens hem leert Gods Woord ons dus twee geheel tegenstrijdige dingen, en hij weet tusschen die beide niet te kiezen.

Uit al deze uitlatingen van br. N. is het der Commissie, en zij verklaart dit met groote droefheid, duidelijk geworden, dat zijn gevoelens in strijd zijn met de de Nederl. Geloofsbelijdenis, en wel

1°. met hetgeen art. 5 der Belijdenis zegt: *En wij gelooven zonder eenige twijfeling, al wat daarin begrepen is*, — daar door hem, gelet op zijn opvatting van Gen. 2 en 3, sommige gedeelten der Schrift niet gelijk ze ons zijn opgeteekend, aanvaard worden;

2°. met hetgeen tevoren in art. 5 wordt uitgesproken: *ons geloof daarnaar te reguleeren, daarop te gronden, en daarmede te bevestigen*, waar hij zijn geloof, blijkens zijn uitlating in antw. 14 niet grondt op de Heilige Schrift, doch op zijn ervaring;

3°. met hetgeen in art. 7 wordt gezegd: *Daarom verwerpen wij van ganscher harte al wat met dezen onfeilbaren regel niet overeenkomt, gelijk ons de Apostelen geleerd hebben, zeggende: Beproeft de geesten, of zij uit God zijn*, 1 Joh. 4 : 1. Insgelijks: *Indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in huis*, 2 Joh. 10, — daar hij, dengene, die een andere, met de H. S. strijdende leer predikt, nochtans voor een Christen houdt;

4°. met de gansche opvatting der Belijdenis over de Heilige Schrift, omdat br. N. in zijn uitspraak, dat de H. S. wel in de gedachte doch niet in den vorm onfeilbaar is, een tegenstelling maakt, welke de Belijdenis niet kent;

5°. met hetgeen in art. 37 der Belijdenis en Zondag 4 van den Catechismus omtrent de eeuwige straf wordt geleerd, omdat hij aanneemt, dat in de H. S. naast de erkenning der straf deze eeuwigheid der straf wordt geloofend. Hierbij zij opgemerkt dat br. N. op de vraag, waarom hij in dit punt geen gravamen tegen de Belijdenis had ingediend, antwoordde, dat men niet om alle dingen gravamina kan indienen.

Doch niet alleen gaan de gevoelens van br. N. in tegen hetgeen onze Kerken uitdrukkelijk in onze Belijdenis hebben uitgesproken, maar zij zijn naar het oordeel van Uw Commissie duidelijk in strijd met hetgeen Gods Woord ons leert.

1°. Wat betreft de Schriftopvatting van br. N. en zijn ontkenning, dat de vorm en inkleeding der H. S. ook geïnspireerd en dus onfeilbaar is, oordeelt uwe Commissie dat deze gevoelens ingaan tegen hetgeen de H. S. zegt in: 2 Tim. 3 : 16: „Alle Schrift is van God ingegeven”; in Matth. 5 : 18: „er zal niet een jota, noch een titel van de wet voorbijgaan”, zie Lukas 16 : 17; in Joh. 10 : 35: „Indien de Wet die Goden genaamd heeft, tot welken het woord Gods geschied is, en de Schrift kan niet gebroken worden”, en het zooveen reeds genoemde beroep van Christus op het O. T. in Matth. 22 : 32 en 42—45;

2°. wat betreft zijn opvatting van Gen. 3, is duidelijk, dat deze ingaat tegen 2 Cor. 11 : 3, waar de apostel zegt: „Doch ik vreeze, dat niet eenigszins, gelijk de slang Eva door hare arglistigheid bedrogen heeft etc.”;

3°. wat betreft zijn verklaring van het spreken van Bileam's ezelin, verwijst Uw Commissie naar 2 Petr. 2 : 16, waar we uitdrukkelijk lezen: „want het jukdragende stomme dier, sprekende met menschenstem, heeft des profeten dwaasheid verhinderd”;

4°. wat zijn ontkenning van het wonder in de historie van Jona betreft, ziet Uw Commissie strijd met Matth. 12 : 40: „Want gelijk Jonas drie dagen en drie nachten was in den buik van den walvisch etc.”;

5°. wat aangaat zijn meening, dat iemand heiden kan zijn met het hoofd en Christen met het hart, oordeelt Uw Commissie dat dit gevoelen lijnrecht ingaat tegen 1 Joh. 2 : 22; 4 : 2, 3;

6°. wat zijn opvatting van 1 Cor. 15 : 28 betreft, waaruit noodzakelijk voortvloeit dat God twee tegenstrijdige dingen zou hebben geopenbaard, is Uw Commissie van meening, dat br. N. op dit punt in strijd is met de waarachtigheid Gods, Rom. 4 : 3, en met hetgeen de apostel Paulus uitdrukkelijk in 2 Cor. 1 : 18—20 leert.

Uit alles wat tot dusverre genoemd is, zal duidelijk zijn, waarom Uw Commissie zoo pas opmerkte, dat de uitspraken, die de verwachting wekten dat br. N. met de Belijdenis instemt, grootendeels haar waarde verloren door hetgeen later door dezen broeder is verklaard. Het is Uw Commissie dan ook een reden van groote droefheid te moeten verklaren, dat br. N. meeningen voorstaat, die de autoriteit van het Woord Gods aantasten, waardoor de zekerheid des geloofs ten eenenmale ondermijnd wordt en de vastigheid der hope teloor gaat. Zijn gevoelens acht zij ten zeerste schadelijk voor het leven der gemeente des Heeren, en zij is eenparig van oordeel dat deze br. als dienaar des Woords niet kan gehandhaafd blijven. Hoe gaarne zij hem voor onze Kerken had willen behouden, en hoezeer het haar leed doet zijn afzetting te moeten wettigen, kan zij om de eere des Heeren niet anders, omdat zij de autoriteit der Heilige Schrift boven alles stelt, en aan dat Woord Gods op geen enkele wijze afbreuk mag gedaan worden.

Uw Commissie ziet zich in de droeve noodzakelijkheid U het volgende voor te stellen:

De Synode uitspraak doende inzake het bezwaarschrift van br. J. B. NETELENBOS te Middelburg,

1. erkent de juistheid van het eerste deel van zijn bezwaar en verklaart

mitsdien de door de Classis Middelburg bij besluit van 9 Juli 1919 op hem toegepaste suspensie onrechtmatig,

- a. wijl deze suspensie ten onrechte als eene automatisch in-tredende wordt aangeduid;
 - b. wijl destijds, schoon eenige twijfel aangaande sommige gevoelens van br. NETELENBOS was gerezen, nochtans niet duidelijk was gebleken dat deze met de drie Formulieren strijdig behoorden te worden geacht;
2. ontkent daarentegen de gegrondheid van het tweede deel van zijn bezwaar en verklaart mitsdien de op hem door den Kerkeraad van Middelburg bij besluit van 8 October 1919 toegepaste en door de Classis Middelburg bevestigde schorsing, alsmede de door voornoemde Classis bij besluit van 19 November 1919 uitgesproken en door de Part. Synode van Zeeland bij besluit van 2 en 3 Juni 1920 bevestigde afzetting wettig en rechtmatig,
- a. wijl door Kerkeraad en Classis geheel in overeenstemming is gehandeld met de Artt. 79 en 80 K. O.;
 - b. wijl onjuist is de meening van br. J. B. NETELENBOS als zouden schorsing en afzetting niet op denzelfden grond zijn geschied;
 - c. wijl deze grond, de afwijking van br. NETELENBOS van de Artt. 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis, door de Synode volkomen juist is bevonden, en door haar, br. NETELENBOS gehoord, is geconstateerd dat deze leert hetgeen in het rapport uitvoerig is vermeld;
3. besluit van deze uitspraak mededeeling te doen aan br. J. B. NETELENBOS te Middelburg, den Kerkeraad en de Classis Middelburg, alsmede de Part. Synode van Zeeland.

De Comm. van Rapporteurs :

G. CH. AALDERS.
K. DIJK.
H. W. LAMAN.

RAPPORT INZAKE F 15 en 17 VAN HET AGENDUM.

In het adres van de Dienaren des Woords JOH. C. BRUSSAARD en J. G. GEELKERKEN en van 253 lidmaten der Kerk van Middelburg in zake de kwestie-NETELENBOS, welke beide stukken in handen van Uwe Commissie zijn gesteld, komt nog voor een punt waarover zij U afzonderlijk wenscht te rapporteeren. Het betreft de toekenning van het wachtgeld aan br. NETELENBOS, door den Kerkeraad van Middelburg voor den tijd van een half jaar gesteld op het volle bedrag van het door hem genoten traktement. De brs BRUSSAARD en GEELKERKEN brengen er bepaaldelijk bezwaar tegen in dat de termijn gedurende welke dit wachtgeld werd toegezegd zich niet eens uitstrekte tot aan het samenkomen Uwer Synode waarbij br. N. het recht had van de besluiten der Classis Middelburg en der Particuliere Synode van Zeeland in beroep te gaan. Terwijl de 253 lidmaten van Middelburg's Kerk voornoemd geen termijn noemen, doch alleen aan Uwe Synode verzoeken een zoodanige beslissing te nemen dat alsnog aan br. NETELENBOS worde uitbetaald het traktement voor den tijd waarbinnen de Gereformeerde Kerkeraad van Middelburg dit heeft ingehouden. Uwe Commissie overwoog, dat, waar br. NETELENBOS zelf in zijn bezwaarschrift dit punt niet noemde, het niet raadzaam is daarop in te gaan, weshalve zij U voorstelt:

- a. de beide genoemde adressen voor kennisgeving aan te nemen;
- b. omtrent de bepaling van het wachtgeld, aan br. NETELENBOS door den Kerkeraad toegestaan, geen uitspraak te doen.

G. CH. AALDERS, *Rapporteur.*

BIJLAGE III.
Art. 25.

**Advies in zake het voorstel van de Classis Harderwijk
betreffende de bediening van het Avondmaal in Stichtingen.**

In handen uwer Commissie werd gesteld een voorstel van de Classis Harderwijk van den volgenden inhoud:

De Generale Synode neme eene beslissing over de volgende vraagpunten, die van algemeen belang zijn voor ons kerkelijk leven:

1e. Of het een Kerkeraad eener Gereformeerde Kerk geoorloofd is, op eventueel wettig ingekomen verzoek, het Heilig Avondmaal te bedienen in stichtingen, die op het grondgebied dier Kerk liggen, en wel ten bate van leden der Gereformeerde Kerken, die aldaar korter of langer tijd verpleegd worden en die zonder groote bezwaren de gewone samenkomsten der gemeente niet kunnen bezoeken?

2e. Of, indien zulk een bediening van het Heilig Avondmaal vrijstaat, ook verpleegden, die niet tot een der Geref. Kerken behooren, op hun verzoek kunnen toegelaten worden, zoo zij waarlijk begeerte tot dit genademiddel hebben, en voor het geval in wijden omtrek deze hunne begeerte niet in den gewonen weg kan worden bevredigd? en

3e. Of de onder 1e en 2e bedoelde Avondmaalsviering kan geschieden met gebruikmaking van afzonderlijke bekers, zoo de verpleegden voornoemd lijdende zijn aan eene ziekte, waarvan naar medisch oordeel het besmettelijk karakter vaststaat?

Wat de eerste vraag betreft, merkt uwe Commissie op, dat aangaande de geoorloofdheid, om ook aan zieken het Heilig Avondmaal te bedienen, wanneer zij dit verlangen, steeds verschil van gevoelen in de Gereformeerde Kerken heeft bestaan. Eenerzijds waren onze Kerken diep afkeerig van de private bediening van den Heiligen Doop en het Heilig Avondmaal, omdat de Sacramenten aan de gemeente zijn geschonken, ten nauwste met de bediening des Woords zijn verbonden en daarom ook, gelijk de Nationale Synode van Middelburg 1581 part. vr. 52 het uitdrukte „alleen in de gemeene versamelynghe, ter plaetse daer de ghemeente ordinairlick tsaemencompt”, mogen uitgereikt worden, weshalve deze Synode de vraag: „Of men ten tijde des Avondtmaels den krankken, professie doende ende langhe te bedde ghelegen hebbende, het Avondtmael tot haren huuse aendien sal, bysonder, zo daer eenighe formen van kercke versaemelt waere?” in beslist ontkennenden zin beantwoordt heeft. Maar anderzijds waren er toch niet weinige Gereformeerden, die ten opzichte van de Avondmaalsbediening aan zieken een minder streng standpunt innamen, zooals het bijv. bekend is, dat Calvijn zelf te Straatsburg het Avondmaal ook aan zieken bediende en het steeds heeft afgekeurd, dat sommige Gereformeerde Kerken weigerden dit te doen. Ook blijkt wel uit part. vr. 81 van de Synode van Middelburg, dat de krankcommunie in verschillende Kerken in ons vaderland gebruikelijk is geweest. Alleen werd in zoodanige gevallen door Calvijn als eisch gesteld, dat de Dienaar des Woords het Avondmaal niet alleen aan dezen kranke zou uitreiken, maar dat de Kerkeraad vertegenwoordigd zou wezen en dat enkele geburen zouden uitgenoodigd worden, om aan de Avondmaalsviering deel te nemen, opdat er alzoo eenige „forme van Kerke” aanwezig zou zijn. Zonder over het principieele vraagstuk, of de krankcommunie in onze Kerken ware in te voeren, een uitspraak te doen, meent uwe Commissie, dat de in het door de Classis Harderwijk bedoelde geval, waar het gaat om zieken, die gezamenlijk in een stichting verpleegd worden, de zaak eenigszins anders staat, aangezien aan zulk een stichting gewoonlijk een kerkgebouw verbonden is, waar geregeld godsdienstoefening voor deze zieken gehouden wordt, zoodat van een „private Avondmaalsbediening aan huis” hier toch niet gesproken kan worden. Het komt daarom uwe Commissie voor, dat er geen principieel bezwaar bestaat om, wanneer van de leden der Gereformeerde Kerken, die in zulk eene stichting verpleegd worden, het verzoek uitgaat, aldaar het Heilig Avondmaal te bedienen, dit verzoek in te willigen, mits de Kerkeraad hierbij vertegenwoordigd is en de gelegenheid om aan deze Avondmaalsviering deel te nemen ook voor verplegers enz. worde opengesteld. In zekeren zin vindt dan toch hetzelfde plaats als in groote stadskerken, waar op meer dan eene plaats, telkens voor een ander deel der gemeente, het Avondmaal bediend wordt. Te meer meent uwe Commissie in dien zin de Synode te mogen adviseeren, omdat de zieken, die in zulke gestichten verpleegd worden, nog meer dan gewone gemeentelieden behoefte hebben aan de sterking van hun geloof om het hun opgelegde kruis te dragen, en juist daartoe het Heilig Avondmaal door Christus is ingesteld.

Moeilijker te beantwoorden is de tweede vraag door de Classis Harderwijk

gedaan, of het vrij staat tot zulk een Avondmaalsbediening ook verpleegden toe te laten, die niet tot eene der Gereformeerde Kerken behooren? Hoewel als algemeene regel in onze Kerkenorde wordt voorgeschreven, dat „men niemand tot het Avondmaal des Heeren zal toelaten dan die belijdenis der Gereformeerde religie gedaan heeft, mitsgaders getuigenis hebbende eens vromen wandels (Art. LXI)”, zoodat het zeker niet geoorloofd is aan een Kerkeraad, leden van andere Kerken, aangaande wier belijdenis en wandel men geen zekerheid heeft, als zoogenaamde „gasten” aan het Avondmaal toe te laten, omdat de Kerkeraad het Avondmaal heilig te houden heeft, meent uwe Commissie toch voor dit bepaalde geval een uitzondering te moeten maken, wanneer het personen geldt, die, zooals in het voorstel der Classis Harderwijk gezegd wordt, niet in staat zijn anders het Avondmaal te ontvangen. Onze Gereformeerde Kerken hebben toch nooit het enghartige standpunt ingenomen, dat zij alleen haar eigen leden als leden van Christus' lichaam wilden erkennen, en daarom alleen aan deze leden de Sacramenten wilden bedienen. Evenals Gereformeerden in het buitenland, wanneer daar geen Gereformeed kerkelijk instituut was, naar den raad van Calvijn hun kinderen lieten doopen in de Luthersche Kerk, hebben de Gereformeerde Kerken in Frankrijk aan de Lutherschen, wanneer zij in Frankrijk kwamen, geoorloofd aan het Avondmaal in de Gereformeerde Kerken deel te nemen, omdat in Frankrijk geen Luthersche Kerken waren. Boven het verschil in kerkelijk instituut staat de eenheid des geloofs, die de geloovigen saam verbindt. Bovenal echter heeft de Kerk barmhartigheid te betoonen en wanneer zij te doen heeft met zieken, die anders van het genot der genademiddelen verstoken zouden zijn, heeft zij dezulken te hulpe te komen niet alleen met het Woord maar ook met het Sacrament. Alleen zal de Kerkeraad voordat hij dezulken tot het Avondmaal toelaat, hebben onderzoek te doen, of zij in de Kerk, waartoe zij behooren, tot het Avondmaal zijn toegelaten; voorts of zij met de grondstukken van het Christelijk geloof het van harte eens zijn en of hun levenswandel geen bezwaar oplevert; terwijl het van zelf spreekt, dat zulke zieken of verpleegden zich dan, zoolang zij als gasten aan het Avondmaal deelnemen, ook onder het toezicht van den Kerkeraad hebben te stellen.

Wat de laatste vraag betreft, meent uwe Commissie, dat al heeft Christus bij het Avondmaal den drinkbeker rondgegeven en gezegd: drinkt allen daaruit, zoodat het drinken uit een gemeenschappelijke beker tot de symboliek van het Avondmaal behoort, evenals het gezamenlijke eten van één brood, daaruit toch niet volgt, dat de Kerkeraad geen rekening zou mogen houden met het gevaar van besmetting, dat bij het gemeenschappelijke drinken uit één beker doorlijders aan eene besmettelijke ziekte zou kunnen ontstaan. Reeds de Synode van Middelburg 1581 part n. 53 heeft met het oog op het gevaar van besmetting verordend, dat men de melaatschen of in een hoek des Tempels alleen zou laten communiceren, daar het geschieden kan, of aan de gemeene tafel, ten aller laatste. In hoeverre nu het gevaar van besmetting in zulke gevallen alleen zou kunnen voorkomen worden, doordat aan de lijders aan zulk een ziekte elk een afzonderlijke drinkbeker gegeven wordt, is een vraag, die uwe Commissie niet kan uitmaken. Maar wanneer de doctoren, die deze zieken behandelen, uitdrukkelijk aan den Kerkeraad verklaren, dat alleen door het gebruik van afzonderlijke bekertjes het gevaar van besmetting kan worden afgewend, oordeelt de Commissie, dat de Kerkeraad zich naar het advies der doctoren heeft te gedragen.

Daarom stelt uwe Commissie voor, dat de Generale Synode aan de Classis Harderwijk zal antwoorden: *[volgen de conclusiën in Art. 25].*

Dr H. H. KUYPER, *Rapporteur.*

BIJLAGE IV.
Art. 29.

VERSLAG van den toestand der Theologische School
van „de Gereformeerde Kerken in Nederland”.

*Aan de Generale Synode van „de Gereformeerde Kerken in Nederland”,
vergaderd te Leeuwarden 24 Aug. 1920 e. v. d.*

Deputaten-Curatoren van de Theologische School v.n. hebben de eer aan de Generale Synode het volgende Verslag aan te bieden van den toestand der School sinds de Synode van Rotterdam 1917 tot op heden.

CURATOREN. In het College van Curatoren hadden twee mutatiën plaats. Curator Ds G. ELZENGA van Kampen, die bijna 8 jaren in het Curatorium zitting had, ontviel de School door den dood, 24 Aug. 1918. Met veel toewijding heeft deze Broeder, zelfs tijdens zijn langdurige en ernstige ongesteldheid, zijn Deputaatschap behartigd. In zijn plaats verscheen als Curator voor Overijsel Ds H. H. SCHOEMAKERS van Kampen.

Curatoren.

Ds C. W. E. PLOOS VAN AMSTEL, sinds Mei 1916 Curator voor Zuid-Holland (N. G.) kon wegens zijn vertrek naar Steenwijk, geen zitting in het Curatorium houden. Deze Broeder ontvange ook hier dank voor zijn gewaardeerden arbeid. Dr K. DIJK van 's Gravenhage werd door de jongste Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.) tot Curator aangewezen en nam als zoodanig zitting in de jongste Julivergadering.

VERGADERINGEN. Driemaal hield het Curatorium zijn gewone jaarlijksche Julivergadering en twee buitengewone vergaderingen 6 Sept. 1917 te Rotterdam en 19 Dec. '17 te Kampen.

Vergaderingen.

HOOGLEERAREN. In den kring der Hoogleraren had een gewichtige verandering plaats. Prof. L. LINDEBOOM, wien door de Synode van Rotterdam op zijn verzoek eervol emeritaat was verleend, legde in den loop van den nieuwen cursus, 19 Dec. 1917, zijn ambt neder, na het houden van een rede in de Burgwalkerk te Kampen over: „De verhouding van den mensch der zonde, naar 2 Thess. 2,” waarbij tevens het Rectoraat door dezen, in den dienst vergrijsden Broeder, met een hartelijk woord van afscheid, werd overgedragen aan Prof. Dr H. BOUWMAN.

Hoogleraren.

Dienzelfden dag aanvaardde Dr S. GREYDANUS, op voordracht van het Curatorium, door de Synode van Rotterdam benoemd, het Hoogleeraarsambt met een rede over „Schriftgeloof en Exegese van het N. Testament”. Sedert de kerstvacantie 1917 heeft Prof. GREYDANUS de vakken, vroeger aan Prof. LINDEBOOM toevertrouwd, gedoceerd, alleen met deze wijziging, dat Prof. GREYDANUS de Canoniek des N. Testaments onderwijst, en Prof. RIDDERBOS de Historia Sacra des O. Testaments.

Den 6en Dec. 1918 werd het Rectoraat door Prof. BOUWMAN overgedragen aan Prof. Dr A. G. HONIG, na het uitspreken van een rede: „Gescheiden en Hereenigd”. In Dec. '19 trad Prof. HONIG als Rector af, na een rede over: „De ervaringstheologie — haar ontstaan, haar verloop, hare onhoudbaarheid”, (in uitgebreiden vorm verschenen onder den titel: „Ervaring en Schrift”) het Rectoraat overdragende aan Prof. Dr J. RIDDERBOS.

Curatoren bezochten met voldoening in elken cursus de Colleges en woonden ook eenige examina bij. Telken jare werd in October bij de Hooge Regeering en in Februari bij Burgemeester en Wethouders der gemeente Kampen een beredeneerd verslag van den toestand der School ingediend.

LECTORAAT. De Lector Dr J. J. ESSER bleef aan de Propaedeutici onderwijs geven in de Grieksche en Latijnsche taal en letterkunde; Prof. HONIG in 't Nederlandsch; Prof. RIDDERBOS in 't Hebrueuwsch, en Prof. HOEKSTRA in de Rhetorica.

Lectoraat.

EMERITAAT VAN HOOGLEERAREN. Het Curatorium besloot in zijn buitengewone vergadering te Zwolle 19 Juli 1917 een Commissie te benoemen voor het ontwerpen van een „Regeling voor het verleen van Emeritaat aan Hoogleraren”. De leden dezer Commissie: Curator Ds A. DE GEUS, de Hoogleeraar Dr J. RIDDERBOS en Mr Dr J. DONNER van Rotterdam, dienden in de Julivergadering 1919 een ontwerp in van een Regeling, niet slechts van het Emeritaat, maar in 't algemeen betreffende de beëindiging van, de schorsing in, en het verleen van verlof uit den dienst van hen, die aan de Theologische School van „de Geref. Kerken in Nederland” in vasten dienst onderwijs geven, met wijziging in verband daarmee van Art. 6 van het Reglement voor de Theologische Opleiding” en Art. 2 van de Pensioensregeling.

Emeritaat.

Ingevolge zijn verzoek werd het College van Hoogleraren nog nader in de gelegenheid gesteld zijn opmerkingen schriftelijk bij de Commissie in te zenden, die deze, naar opdracht van Curatoren, met haar gevoelen j.l. Juni heeft toegezonden aan Curatoren en Hoogleraren. Aan de hand van een en ander is op de jongste Juli-vergadering een Concept-regeling aangenomen. Het Curatorium heeft de eer aan uwe vergadering voor te stellen, overeenkomstig de ontwerpen, die als Bijlage A hierbij gaan, een regeling te willen vaststellen.

Bijlage A.

Ter toelichting zijn daarbij als Bijlage A 1 en A 2 gevoegd de rapporten, die door de Commissie achtereenvolgens zijn uitgebracht.

Bijlage A 1 en A 2.

STUDENTEN. In den cursus 17/18 bedroeg het aantal studenten 48, waarvan 14 voor de eerste maal werden ingeschreven. De cursus 18/19 telde 58, waarvan 13 voor het eerst. Die van 19/20 ving aan met 64 studenten, waarvan 14 voor de eerste maal, en eindigde met 49.

Studenten.

Tot candidaat in de H. Theologie werd in den cursus 17/18 slechts één student bevorderd; in dien van 18/19 werden 6 en in dien van 19/20 12 bevorderd.

Twee studenten: A. VAN ENK en P. S. VOGELAAR ontvielen der School door den dood, terwijl een ander, A. KARSEMEIJER, nog steeds krank is.

Praeparatoir-examen. De colleges werden geregeld bezocht en het gedrag der studenten was goed.
Bijlage B. **PRAEPARATOIR-EXAMEN.** Op de jongste Juli-vergadering is door Prof. Dr H. BOUWMAN, namens het College van Hoogleraren, op verzoek van het Curatorium, een rapport overgelegd, dat hierbij gaat als Bijlage B, strekkende tot wijziging van de door de Synode van 1892 aangenomen bepaling inzake het praeparatoir-examen van een examinandus, die niet gestudeerd heeft aan de Theol. School of aan de Theol. Faculteit der V. U., zulks naar aanleiding van de omstandigheid, dat de bepaling nog uitgaat van den toestand, dat de studenten der School hun candidaats-examen aflegden voor Curatoren, en in verband daarmede waren vrijgesteld van het praeparatoir-examen door de Classis, terwijl sinds de Synode van 1896 het candidaatsexamen ook aan de School door de Hoogleraren wordt afgenomen, en daarom ook de studenten der School sindsdien aan het praeparatoir-examen door de Classis zijn onderworpen. De bepaling van 1892 is dus formeel verouderd, en dient derhalve naar den huidigen toestand gewijzigd te worden.

Aangezien voorts een en andermaal bij het afnemen van een dergelijk examen eenig geschil gerezen is tusschen de betrokken Classes en de Hoogleraren over de uitlegging der zinsnede: „deelneming aan het examen”, worden in genoemd rapport ook voor de wijze van examineeren eenige regelen aangegeven.

Het Curatorium gaat met dit rapport accoord, en heeft de eer aan uwe vergadering te verzoeken, overeenkomstig de daarin aangegeven wijziging en regelen, beslissing te willen nemen.

Ook zij het aan het Curatorium vergund, uw aandacht te vestigen op art. 7 van het „Reglement van de Theol. Opleiding aan de Theol. School”, waarin krachtens het besluit van de Synode van 's Gravenhage 1914, zitting 29 Oct., art. 27, nog altijd een verandering dient aangebracht, die het de eer heeft U in

Bijlage C.
Financiën.

FINANCIËN. De financieele toestand der School stemt tot veel dank. Tegenover een zeer aanzienlijke stijging der uitgaven, welke naast de algemeene prijsstijging, vooral was te danken aan de vermeerdering van de uitgaven van het Pensioenfonds en aan de tegemoetkomingen, waartoe zich het Curatorium in verband met de verminderde geldswaarde verplicht moest rekenen, viel een beteekenende toeneming der inkomsten op te merken, zoodat niet slechts een tekort telkens werd voorkomen, maar telken jare met een beduidend overschot kon worden gesloten. Met name de Collecten gaven een constante stijging te zien, welke over de 3 afgelopen jaren bijna f 9000 bedroeg. Met vertrouwen mogen dan ook, ziende op de offervaardigheid der kerken, de komende jaren worden tegemoet gegaan, en zal daarin, mede tot dekking van ingrijpende maatregelen ten aanzien van traktementen, pensioenen en bijlagen, door de tijdsomstandigheden geboden, en verdere stijging der gewone inkomsten: collecten, contributiën en giften, zeer noodig zijn. In de sedert de vorige Synode verloopen jaren werden slechts enkele kleinere legaten ontvangen. Daarentegen kwamen een en andermaal belangrijke giften in, o.a. ten vorigen jare een van f 5000, uit Noord-Amerika.

Traktementen.

TRAKTEMENTEN VAN HOOGLERAREN. In de Curatorenvergadering van Juli 1918 besloot het College aan zijn Moderamen op te dragen, tegen de volgende vergadering een voorstel in te dienen inzake verhooging van de traktementen der Hoogleraren; dit voorstel eerst in overweging te geven aan het College van Hoogleraren, en diens eventueele opmerkingen met het advies van het Moderamen, vóór Juni j.l. aan Curatoren toe te zenden, om, na gemeen overleg, met een bepaald voorstel tot uwe vergadering te komen.

Bijlage D.

**Gymnasium en
 Schoolgebouw.**

In de jongste Juli-vergadering is na een voorbereiding op den voren omschreven voet een voorstel vastgesteld, dat hierbij gaat als Bijlage D, en dat het Curatorium de eer heeft aan uwe vergadering ter goedkeuring aan te bieden.

GEBRUIK DOOR HET GYMNASIUM VAN HET SCHOOLGEBOUW. In de jongste Juli-vergadering kwam bij monde van den Voorzitter en den Secretaris van de Commissie van Toezicht van het Gereformeerd Gymnasium te Kampen, de brs. Prof. L. LINDEBOOM en J. HASPERS, het verzoek, om, indien het voor bovengenoemde vereeniging zou gaan, zooals zij het zich voorstelde, te komen tot ontbinding van het in 1908 aangegane contract tusschen haar en de School, voorzoo veel betreft het kosteloos gebruik van het schoolgebouw, aangezien bij de Vereeniging het voornemen bestaat een eigen gebouw voor haar Gymnasium te Kampen te stichten. De hooge eischen, door de nieuwe Onderwijswet voor de Gymnasia gesteld, maken een uitgaan van haar Gymnasium uit het schoolgebouw, zoo niet geheel noodzakelijk, dan toch hoogst gewenscht. Daar de vereeniging bij een eventueel heengaan van haar gymnasium uit de school, rechten zou prijs-

geven, haar gewaarborgd in art. 7 en 8 van het bovenvermelde contract, zou zij gaarne zien, dat haar daarvoor een zeker bedrag werd uitgekeerd.

Het Curatorium heeft dit verzoek overwogen, en daarbij gelet op het feit, dat het sinds eenige jaren toenemend aantal studenten en gymnasiasten het inwonen van het Gymnasium voor de School al moeilijker maakt, alsook, dat al kan het Gymnasium bij de komende verbouwing der School niet meer lokalen eischen, dan het nu in gebruik heeft, een heengaan van het Gymnasium aan de School een vermeerdering van ruimte zou geven, die der verbouwing zeer wel te stade zal komen, en hare kosten minder zullen doen zijn.

Het College heeft dan ook, ziende op het niet gering belang, dat de School heeft bij een heengaan van het Gymnasium, eenparig geoordeeld, dat ofschoon bij het verlaten door de vereeniging van het gebouw de aanspraken daarmede vanzelf zouden komen te vervallen, aan het verzoek der Nationale Vereeniging voor Voorbereidend Hooger Onderwijs te Kampen zou kunnen worden voldaan, en besloten uwe Vergadering voor te stellen, wat het de eer heeft in Bijlage E te doen, Curatoren te machtigen, bij vertrek van het Gymnasium uit het Schoolgebouw, aan voornoemde Vereeniging uit de schoolkas een uitkeering te doen van f 25000.

PENSIOENFONDS. Het Pensioenfonds bestond 1 Juli j.l. uit f 13000, in Obligaties, á f 1106.77 in belegging op de Nutsspaarbank te Kampen. Aan pensioenen werden uitgekeerd in 17/18 f 2892.88⁵; in 18/19 f 6182.88; in 19/20 f 6450.88.

De storting van Hoogleraren en Lector werd in het Fonds bijgeschreven, en bedroeg in 19/20 f 649.20.

De Penningmeester, de heer F. GUNNINK BZN. te Kampen, ontvange ook hier dank voor zijn gewaardeerden arbeid.

STUDIEFONDS. Aan onderscheidene studenten en gymnasiasten werd hulp verleend. In 17/18 f 3900; in 18/19 f 4525, en in 1920 f 5350.

Daar de uitgaven de inkomsten overtroffen, verminderde het kapitaal met f 1200, en stond het 31 Mei j.l. op f 10000, nominaal. Elk jaar is buiten de rente f 4000 noodig aan giften, wanneer althans de uitgaven niet toenemen. Het laatste boekjaar steeg het bedrag aan giften tot f 3848.50⁵.

Aan Prof. HONIG worde ook hier dankgezegd voor zijn beheer.

SCHOOLDAG. Deze werd weder telken jare gehouden en deelde steeds in groote belangstelling. Weder ter bestrijding der kosten werd in '18 en '19 elk jaar f 75, dit jaar f 150 uit de Schoolkas gegeven. Leden der Commissie zijn: de hoogleraren: H. BOUWMAN en J. RIDDERBOS; curatoren: Ds P. BOS, Ds C. W. E. PLOOS VAN AMSTEL en Ds J. KOK, sec. cur. Dr K. DIJK. De arbeid der Commissie wordt in en buiten het Curatorium zeer op prijs gesteld.

„DE BAZUIN.” Dit blad, thans in zijn 68^{en} jaargang, bleef geregeld verschijnen. Voor zijn inhoud werd goede zorg gedragen door den Hoofdredacteur prof. BOUWMAN, en diens medewerkers. De Commissie voor de uitgave van „de Bazuin”, prof. Dr J. RIDDERBOS, Ds H. W. LAMAN en Ds A. M. DONNER, door het Curatorium in 1918 gemachtigd een circulaire te richten aan al de kerkeraden, om, voorzoo veel zij dit nog niet hadden gedaan, als kerkeraad een of meer abonnementen te nemen, zag hare pogingen met een gunstig resultaat bekroond. Het aantal abonnés klom aanmerkelijk.

Maar met dit al, de hope op telken jare minder tekort werd niet verwezenlijkt. De zeer hooge druk- en papierkosten deden elk jaar het nadeelig saldo klimmen. In het Kalenderjaar 1917 was het nadeelig saldo f 297.20; in 1918 f 601.12, en in 1919 f 1733.02, en dit jaar zal het nog hooger zijn.

In zijn jongste vergadering gaf het Curatorium aan de Commissie vrijheid, al te doen, wat zij meent, dat in de gegeven omstandigheden het meest gewenscht kan zijn.

BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF. De Bibliotheek verkeert onder goede zorg van den Bibliothecaris Dr H. BOUWMAN en den Conservator Dr W. NAWIJN EZN. in bloeienden staat, zoowel in toename van het aantal werken, als aan vermeerdering van bezoek en uitleening. Vele schrijvers zonden van hun geschriften present-exemplaren; ook van anderen kwamen werken in, waaronder zeldzame kerkelijke stukken. De komende verbouwing is ook voor de Bibliotheek zeer noodig, opdat over veel grooter en passender ruimte beschikt kan worden.

Ook voor het Achief blijft zorg gedragen.

En hiermede hebben Deputaten-Curatoren der Theologische School hun verslag uitgebracht. Schenke de Heere uwe vergadering al wat zij behoeft, ook tot blijvende behartiging van de belangen der School.

Uit naam van Deputaten-Curatoren,

A. M. DONNER, *Rapporteur.*

Bijlage E.

Pensioenfonds.

Studiefonds.

Schooldag.

„De Bazuin”.

Bibliotheek en
Archief.

Bijlage A.

De Synode besluite :

I.

In artikel 6 van het Reglement voor de Theologische Opleiding te doen vervallen de woorden : „de schorsing en het ontslag” en achter „aan deze school” in te lusschen de woorden „in vasten dienst”, terwijl aan dat artikel wordt toegevoegd een tweede alinea van dezen inhoud : „De beëindiging van, de schorsing in en het verleenen van verlof uit hunnen dienst geschiedt op den voet van afzonderlijk door de Generale Synode vast te stellen regelen”.

II.

Vast te stellen de navolgende :

Regelen betreffende de beëindiging van, de schorsing in en het verleenen van verlof uit den dienst van hen, die aan de Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland in vasten dienst onderwijs geven.

Art. 1. De beëindiging van den dienst, anders dan door den dood, geschiedt door het verleenen :

- a. hetzij van emeritaat ;
- b. hetzij van ontslag.

De beëindiging bedoeld sub *a* gaat gepaard met behoud van den ambtstitel en met toekenning van pensioen op den voet der daaromtrent bestaande bepalingen. Bovendien hebben de Emeriti-Hoogleraren het recht de vergaderingen van het College van Hoogleraren bij te wonen met adviseerende stem.

Art. 2. Emeritaat wordt verleend :

- a. op aanvraag, aan hem, die den 65-jarigen leeftijd heeft bereikt of een diensttijd heeft vervuld van, den dienst als Dienaar des Woords inbegrepen, ten minste 40 jaren ;
- b. al dan niet op aanvraag, aan hem, die den 70-jarigen leeftijd heeft bereikt en wel met het einde van den alsdan loopenden cursus ;
- c. al dan niet op aanvraag, aan hem, die door ziekten of gebreken redelijkerwijze geacht moet worden voor de verdere waarneming van zijn ambt blijvend ongeschikt te zijn. Van die ongeschiktheid moet, wordt het emeritaat aangevraagd, desverlangd blijken uit een onderzoek van drie deskundigen, van wie een door Curatoren, een door den betrokkene en de derde door deze beiden gezamenlijk, of bij verschil tusschen dezen door den rechter in het kanton, waarin de School is gevestigd wordt benoemd ; soortgelijk onderzoek kan ook, bij het voornemen tot ongevroegde emeritaatsverleening, door dien betrokkene, wien in verband daarmee dat voornemen tijdig ter kennis moet worden gebracht, worden verlangd ; hij heeft alsdan uitteraard, op straffe van verval van dit recht, tot dit onderzoek alle zijnerzijds noodige medewerking te verleenen.

Art. 3. Ontslag wordt verleend :

- a. op aanvraag ;
- b. uit hoofde van gebleken ongeschiktheid, anders dan bedoeld in art. 2 sub c, voor de vervulling van het ambt ;
- c. uit hoofde van een of meer grove zonden, omschreven in art. 80 der Kerkenordening.

Aan het verleenen van een ontslag als bedoeld sub *b* moet, indien de betrokkene, wien in verband daarmee het voornemen tot het verleenen van ontslag tijdig ter kennis moet worden gebracht, zulks verlangt, een onderzoek door vijf deskundigen bij voorkeur leden van eene der Geref. Kerken, van wie twee door Curatoren, twee door den betrokkene en de vijfde door deze vier gezamenlijk, of bij verschil tusschen dezen door den rechter van het Kanton, waarin de School is gevestigd worden benoemd, voorafgaan ; de betrokkene is uitteraard, op straffe van verval van dit recht, verplicht tot dit onderzoek alle zijnerzijds noodige medewerking te verleenen.

Bij het verleenen van een ontslag als bedoeld sub *b* worden de finantieele aanspraken van den betrokkene, mede voor zijne eventueele weduwe en weezen,

geregeld, waarbij wordt uitgegaan van het beginsel, dat hij evenals eventueel zijn weduwe en weezen voor rekening van de Kerken moeten blijven, voorzoolang en voorzoover zij redelijkerwijze geacht moeten worden tengevolge van het ontslag in ongunstiger financiële conditie te zijn, dan zij zouden geweest zijn, indien de ontslagene het Hoogleeraarsambt niet had bekleed.

Bij een ontslag als bedoeld sub *c*, wordt beslist, of en zoo ja in hoeverre aan den betrokkene, mede voor zijne eventueele weduwe en weezen, een ondersteuning tot levensonderhoud zal worden verleend.

Art. 4. Emeritaat en ontslag worden verleend door de Generale Synode, gehoord Curatoren. Echter kan een aanvraag om emeritaat of ontslag ook tot Curatoren gericht worden, die alsdan bevoegd zijn daarop uitteraard onder goedkeuring van de eerstvolgende Generale Synode, te beslissen, terwijl Curatoren voorts ook een emeritaat als bedoeld in artikel 2 sub *b*, tenzij door den betrokkene tijdig aan de Generale Synode verzocht, kunnen verleen.

Art. 5. Het ontslag bedoeld in art. 3 sub *c* kan worden voorafgegaan door een schorsing vanwege Curatoren, die dan voorts verplicht zijn onverwijld de noodige maatregelen te nemen, opdat de Generale Synode zoo spoedig mogelijk bijeenkome om over het al dan niet verleen van ontslag te beslissen.

De geschorste behoudt, tenzij de schorsing reeds is voorafgegaan door verlatting van het ambt, in welk geval Curatoren naar omstandigheden beslissen, voor den duur der schorsing zijn volle tractement.

Art. 6. Aan hem, die door ziekte of gebreken tijdelijk in de vervulling van zijn ambt verhinderd wordt, wordt tot op zijn herstel of tot op het tijdstip waarop hem, bepaaldelijk op grond van art. 2 sub *c*, emeritaat dan wel ontslag wordt verleend, door Curatoren of in beroep door de Generale Synode, verlof verleend. Ten aanzien van het bewijs der ongeschiktheid vindt het bepaalde in art. 2 sub *c* overeenkomstige toepassing. Hij, aan wien op dezen voet verlof is verleend, behoudt het eerste jaar zijn volle traktement, terwijl hij voor den verderen duur van zijn tijdelijke ongeschiktheid twee derde van het volle traktement geniet.

Verlof uit anderen hoofde kan door Curatoren of in beroep door de Generale Synode worden verleend; de gegrondheid der redenen zoowel als de voet van het verlof staan daarbij geheel ter beoordeeling van het College, hetwelk over het verlof moet beslissen.

III.

In de „Bepalingen tot regeling van het verleen van Pensioen aan Hoogleeraren der Theologische School van „de Gereformeerde Kerken in Nederland” en hunne weduwen en weezen,” in artikel 2 te schrappen het woord „eervol” in den eersten regel en aan het slot toe te voegen de woorden: „met dien verstande, dat, wordt het emeritaat verleend na het bereiken van den 65-jarigen leeftijd in ieder geval het in artikel 3 omschreven maximum wordt genoten.”

Bijlage A 1.

Aan het College van Curatoren van de Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

In zijne vergadering van 19 Juli 1917 benoemde Uw College eene Commissie, bestaande uit de heeren Ds A. DE GEUS, Prof Dr J. RIDDERBOS en Mr J. DONNER, aan wie werd opgedragen een „Regeling voor het verleen van Emeritaat aan Hoogleeraren” te ontwerpen. Als vrucht van hare schriftelijke verhandelingen en mondelinge besprekingen heeft die Commissie de eer Uw College het navolgende te rapporteeren.

Was de aan de Commissie gegeven opdracht, voortgevloeid als zij was uit de totstandkoming van de nieuwe „Bepalingen tot regeling van het verleen van Pensioen”, die als vanzelf de vraag moesten doen rijzen, in welke gevallen aan een Hoogleeraar het door die „Bepalingen” tot voorwaarde van pensioen gestelde emeritaat moet worden verleend, beperkt tot het ontwerpen van eene regeling van het emeritaat, — onze Commissie is bij hare overwegingen al spoedig tot

de conclusie gekomen, dat een behoorlijke regeling van dezen eenen vorm van dienstbeëindiging bezwaarlijk valt samen te stellen, zonder het onderwerp van de beëindiging en onderbreking van den dienst, dat op dit oogenblik een voldoende regeling ontbeert, in het algemeen binnen den gezichtskring te betrekken en zij heeft dan ook gemeend, al overschreed zij daarmede wellicht de letter van de opdracht, in den geest van Uw College te handelen, indien zij de beëindiging van, de schorsing in en het verleenen van verlof uit den dienst van hen, die aan de School in vasten dienst onderwijs geven, als het harerzijds te beschouwen en in ontwerp te regelen onderwerp opvatte.

Daaromtrent heeft onze Commissie dan de „Regeling” ontworpen, welke bij dit rapport is gevoegd en die naar haar oordeel als zelfstandige regeling, geworteld in artikel 6 van het Reglement voor de Theologische Opleiding, dat op dit oogenblik de eenige bestaande bepaling omtrent de schorsing en het ontslag bevat, door de Generale Synode zal zijn vast te stellen.

Tot toelichting van dit ontwerp moge, onder verwijzing overigens naar den inhoud van het ontwerp zelf, onze Commissie het navolgende opmerken.

Onderscheiden is bij de beëindiging van den dienst, anders dan door den dood, tusschen emeritaat en ontslag. Een verdere onderscheiding naar een al dan niet verleend praedicaat van eervol, scheen onze Commissie voor het emeritaat zonder redelijken zin en voor het ontslag overbodig. Van *emeritaat* zal sprake zijn, wanneer de dienst uit hoofde van den *leeftijd* of uit hoofde van — desverlangd welbewezen — *blijvende ongeschiktheid ten gevolge van ziekten of gebreken* eindigt. Met betrekking tot het emeritaat op grond van den leeftijd is bepaald, allereerst, dat het bereiken van den 65-jarigen leeftijd den Hoogleeraar recht op ontheffing verleent, een recht, dat naar ons oordeel nader moet worden versterkt door in de „Bepalingen betreffende het Pensioen” bij een emeritaat op dien leeftijd steeds het maximum te verzekeren, en voorts dat het bereiken van den 70-jarigen leeftijd de verplichting tot aftreding scheidt. *Ontslag* zal allereerst verleend kunnen en moeten worden, wanneer een functionaris zijn ambt wenscht neder te leggen, zonder dat een der omstandigheden aanwezig is, die op emeritaat aanspraak geven. Verder is deze vorm van losmaking aangewezen, in gevallen, waarin hetzij — ook in dit geval desverlangd welbewezen — ongeschiktheid voor den dienst, hetzij bezwaren uit hoofde van leer of leven voortzetting van den dienst onmogelijk maken.

De aangegeven onderscheiding van emeritaat en ontslag, zoomede van de verschillende gronden van het ontslag, heeft hare beteekenis in het verschil in de *gevolgen*, bepaaldelijk de finantieele, van een en ander. De *emeritus* behoudt den ambtstitel en heeft voor zich en zijn eventueele weduwe en weezen recht op pensioen. Een verder recht, dat aan de emeriti door de thans vervangen Pensioensbepalingen (art. 5) werd verleend, n.l. om met adviseerende stem bij te wonen de vergaderingen, die door de Curatoren of de gezamenlijke Hoogleeraren gehouden worden, scheen ons, al zullen Curatoren zoowel als de Hoogleeraren uitteraard alle vrijheid hebben om de emeriti tot het bijwonen hunner Vergaderingen uit te noodigen, voor vastlegging als onder alle omstandigheden onaantastbaar recht minder geëigend. Wat hem, die *ontslag* verkreeg, betreft, indien dit ontslag op aanvraag wordt verleend, bestaat er natuurlijkerwijze voor eenige finantieele regeling geen aanleiding. Anders ligt de zaak bij de gevallen van ongevraagd ontslag. Voor die gevallen een uitgewerkte regeling te treffen, bleek ons intusschen niet wel doenlijk en wij hebben daarom in het ontwerp bepaald, dat de beslissing in ieder concreet geval zal worden genomen; het aangeven van een richtlijn voor die concrete beslissingen is ons intusschen wenschelijk voorgekomen en wel in dezer voege, dat bij ontslag om bezwaren van leer en leven ten hoogste levensonderhoud zal worden toegelegd, terwijl bij ontslag wegens ongeschiktheid ons het juiste uitgangspunt schijnt, dat voor den afgetredene de gevolgen van het feit, dat hem destijds het ambt is opgedragen, zooveel mogelijk worden te niet gedaan: in zoodanig geval is derhalve te vragen, in hoedanige finantieele conditie de ontslagene zou geweest zijn, ingeval hij nimmer het ambt had aanvaard en naar dien maatstaf zal hem en eventueel ook zijn weduwe en weezen moeten worden uitbetaald, zoolang hij niet geacht kan worden in de gelegenheid te zijn geweest opnieuw een soortgelijke positie te verkrijgen; daarbij zal dan in bepaalde gevallen kunnen blijken, dat met een toeslag kan worden volstaan, indien n.l. de ontslagene wel opnieuw een positie verkrijgt of verkrijgen kan, maar van minder finantieele conditie als die, welke hij, ware het Hoogleeraarsambt niet tusschengekomen, waarschijnlijk had waargenomen. Practisch zal zoodanig geval in den regel dus hierop neerkomen, dat aan den ontslagen Hoogleeraar een predikants-tractement wordt toegelegd, zoolang door hem een nieuwe standplaats niet is

aanvaard of ook totdat een nieuwe standplaats door hem redelijkerwijze had aanvaard kunnen zijn. Aan de concrete beslissing kan daarbij worden overgelaten, of men aanstonds een vaste regeling, wat b.v. den duur der betaling betreft, wil geven dan wel de regeling aan nadere herziening voorbehouden.

Ter zake van de vraag, *wie* het emeritaat en het ontslag *verleent*, bepaalt het ontwerp, dat als regel de Generale Synode te dien aanzien, Curatoren gehoord, beslist. Intusschen is uit praktische overwegingen de mogelijkheid gelaten om eene aanvraag tot Curatoren te richten, die dan daarop beslissen. En in het geval van emeritaat wegens 70-jarigen leeftijd kan er ook geen bezwaar tegen zijn Curatoren te machtigen eventueel zelfs ongevraagd emeritaat te geven, tenzij dan dat door den betrokkene een aanvraag tot de Generale Synode gericht wordt, waarop een tijdige beslissing kan worden verwacht.

Betreft het voorgaande alleen de beëindiging van den dienst, in het ontwerp zijn voorts nog een tweetal artikelen gewijd aan de *schorsing* en aan het *verlof*. Het recht tot *schorsing* is in verband met den voor dergelijke beslissingen vereischten spoed aan Curatoren verleend, die daartoe op grond van dezelfde bezwaren in leer en leven, welke tot ontslag kunnen aanleiding geven, mogen overgaan. Curatoren zijn echter verplicht tot verdere beslissing het zoo spoedig mogelijk samenkomen der Generale Synode te bevorderen, terwijl een verdere waarborg voor den betrokkene is gezocht in de bepaling dat tijdens de schorsing de uitbetaling van het tractement wordt voortgezet, behoudens dan de voor zichzelf sprekende uitzondering, dat wanneer de schorsing door verlaten door den betrokkene zelf van het ambt is voorafgegaan, afwijking is opengelaten, al zal van deze mogelijkheid tot afwijking met het oog op het gezin in vele gevallen door Curatoren niet ten volle zijn gebruik te maken.

Bij het *verlof* eindelijk is onderscheiden tusschen het geval van tijdelijke ongeschiktheid tengevolge van ziekte of gebreken eenerzijds en dat van tijdelijke onderbreking uit anderen hoofde anderzijds. Voor het eerste geval is eene regeling gegeven van de voortgezette betaling van het honorarium van dezen inhoud, dat het eerste jaar het volle en verder het tweederde gedeelte wordt uitgekeerd. Het verlof uit anderen hoofde, waarvoor in onderling uiteenlopende gevallen aanleiding kan zijn, scheen voor nadere regeling bezwaarlijk vatbaar; te dien aanzien is de beslissing gelaten aan Curatoren, aan wie met beroep op de Synode de uitvoering van het artikel omtrent het verlof is overgelaten.

Met het vorenstaande achten wij het bijgevoegde ontwerp voldoende toegelicht, terwijl daarin tevens de verklaring is gegeven van de eveneens bijgevoegde wijzigingen die door onze Commissie in artikel 6 van het Reglement voor de Theologische Opleiding, zoomede in artikel 2 van de onlangs vastgestelde „Bepalingen tot regeling van het verlenen van Pensioen” worden noodig geoordeeld.

Onze Commissie veroorlooft zich daarom voor het overige de als bijlagen toegevoegde ontwerpen in Uwe welwillende aandacht aan te bevelen.

De Commissie voornoemd,

De Lemmer, }
Kampen, } April 1919.
Rotterdam, }

A. DE GEUS.
J. RIDDERBOS.
J. DONNER.

BIJLAGEN.

I.

In artikel 6 van het Reglement voor de Theologische Opleiding vervallen de woorden: „de schorsing en het ontslag” en worden achter „aan deze school” ingelascht de woorden „in vasten dienst”, terwijl aan dat artikel wordt toegevoegd een tweede alinea van dezen inhoud: „De beëindiging van, de schorsing in en het verlenen van verlof uit hunnen dienst geschiedt op den voet van afzonderlijk door de Generale Synode vast te stellen regelen”.

II.

Vastgesteld worden dan voorts de navolgende:

Regelen betreffende de beëindiging van, de schorsing in en het verlenen van verlof uit den dienst van hen, die aan de Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland in vasten dienst onderwijs geven.

Art. 1. De beëindiging van den dienst, anders dan door den dood, geschiedt door het verleenen:

- a. hetzij van emeritaat;
- b. hetzij van ontslag.

De beëindiging bedoeld sub *a* gaat gepaard met behoud van den ambtstitel en met toekenning van pensioen op den voet der daaromtrent bestaande Bepalingen.

Art. 2. Emeritaat wordt verleend:

- a. op aanvraag, aan hem, die den 65-jarigen leeftijd heeft bereikt of een diensttijd heeft vervuld van, den dienst als Dienaar des Woords inbegrepen, ten minste 40 jaren;
- b. al dan niet op aanvraag, aan hem, die den 70-jarigen leeftijd heeft bereikt en wel met het einde van den alsdan loopenden cursus;
- c. al dan niet op aanvraag, aan hem, die door ziekten of gebreken redelijkerwijze geacht moet worden voor de verdere waarneming van zijn ambt blijvend ongeschikt te zijn. Van die ongeschiktheid moet, wordt het emeritaat aangevraagd, desverlangd blijken uit een onderzoek van drie deskundigen, waarvan een door Curatoren, een door den betrokkene en de derde door deze beiden gezamenlijk, of bij verschil tusschen dezen door den kantonrechter te Kampen wordt benoemd; soortgelijk onderzoek kan ook, bij het voornemen tot ongevraagde emeritaatsverleening, door dien betrokkene, wien in verband daarmee dat voornemen tijdig ter kennis moet worden gebracht, worden verlangd; hij heeft alsdan uitteraard, op straffe van verval van dit recht, tot dit onderzoek alle zijnerzijds noodige medewerking te verleenen.

Art. 3. Ontslag wordt verleend:

- a. op aanvraag;
- b. uit hoofde van gebleken ongeschiktheid, anders dan bedoeld in art. 2 sub *c*, voor de vervulling van het ambt;
- c. uit hoofde van een of meer grove zonden, omschreven in art. 80 der Kerkenordering.

Aan het verleenen van een ontslag als bedoeld sub *b* moet, indien de betrokkene, wien in verband daarmee het voornemen tot het verleenen van ontslag tijdig ter kennis moet worden gebracht, zulks verlangt, een onderzoek door vijf deskundigen voorafgaan, van wie twee door Curatoren, twee door den betrokkene en de vijfde door deze vier gezamenlijk, of bij verschil tusschen dezen door den Kantonrechter te Kampen worden benoemd; de betrokkene is uitteraard, op straffe van verval van dit recht, verplicht tot dit onderzoek alle zijnerzijds noodige medewerking te verleenen.

Bij het verleenen van een ontslag als bedoeld sub *b* worden de finantieele aanspraken van den betrokkene, mede voor zijne eventueele weduwe en weezen, geregeld, waarbij wordt uitgegaan van het beginsel, dat hij evenals eventueel zijn weduwe en weezen voor rekening van de Kerken moeten blijven, voorzoolang en voorzoover zij redelijkerwijze gedacht moeten worden tengevolge van het ontslag in ongunstiger finantieele conditie te zijn, dan zij zouden geweest zijn, indien de ontslagene het Hoogleeraarsambt niet had bekleed.

Bij een ontslag als bedoeld sub *c*, wordt beslist, of en zoo ja in hoeverre aan den betrokkene, mede voor zijne eventueele weduwe en weezen, een ondersteuning tot levensonderhoud zal worden verleend.

Art. 4. Emeritaat en ontslag worden verleend door de Generale Synode, gehoord Curatoren. Echter kan een aanvraag om emeritaat of ontslag ook tot Curatoren gericht worden, die alsdan bevoegd zijn daarop te beslissen, terwijl Curatoren voorts ook een emeritaat als bedoeld in artikel 2 sub *b*, tenzij door den betrokkene tijdig aan de Generale Synode verzocht, kunnen verleenen.

Art. 5. Het ontslag bedoeld in art. 3 sub *c* kan worden voorafgegaan door een schorsing vanwege Curatoren, die dan voorts verplicht zijn onverwijld de samenkomst van de Generale Synode te bevorderen om over het al dan niet verleenen van ontslag te beslissen.

De geschorste behoudt, tenzij de schorsing reeds is voorafgegaan door verlating van het ambt, in welk geval Curatoren naar omstandigheden beslissen, voor den duur der schorsing zijn volle tractement.

Art. 6. Aan hem, die door ziekte of gebreken tijdelijk in de vervulling van zijn ambt verhinderd wordt, word tot op zijn herstel of tot op het tijdstip waarop

hem, bepaaldelijk op grond van art. 2 sub c, emeritaat dan wel ontslag wordt verleend, door Curatoren of in beroep door de Generale Synode, verlof verleend. Ten aanzien van het bewijs der ongeschiktheid vindt het bepaalde in art. 2 sub c overeenkomstige toepassing. Hij, aan wien op dezen voet verlof is verleend behoudt het eerste jaar zijn volle traktement, terwijl hij voor den verderen duur van zijn tijdelijke ongeschiktheid twee derde van het volle traktement geniet.

Verlof uit anderen hoofde kan door Curatoren of in beroep door de Generale Synode worden verleend; de gegrondheid der redenen zoowel als de voet van het verlof staan daarbij geheel ter beoordeeling van het College, hetwelk over het verlof moet beslissen.

III.

In de „Bepalingen tot regeling van het verleen van Pensioen aan Hoogleraren der Theologische School van „de Gereformeerde Kerken in Nederland” en hunne weduwen en weezen,” wordt in artikel 2 geschrapt het woord „eervol” in den eersten regel en wordenaan het slot toegevoegd de woorden: „met dien verstande, dat, wordt het emeritaat verleend na het bereiken van den 65-jarigen leeftijd, in ieder geval het in artikel 3 omschreven maximum wordt genoten.”

Bijlage A 2

Aan het College van Curatoren van de Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De behandeling van het rapport, door ondergeteekenden als Commissie tot het ontwerpen van een emeritaatsregeling aan Uw College uitgebracht, is in de zitting van 30 Juni j.l. aangehouden, teneinde Hoogleraren overeenkomstig hun wensch alsnog in de gelegenheid te stellen hun opmerkingen omtrent het rapport te geven. Onze Commissie werd daarbij uitgenoodigd omtrent die opmerkingen aan Uw College haar gevoelen kenbaar te maken.

Diensvolgens is ons door den Secretaris van Uw College toegezonden een schrijven van Hoogleraren, bevattende de wijzigingen, die zij in ons voorstel zouden wenschen. Wij doen die wijzigingen hieronder volgen en teekenen daarbij aan de beschouwingen, waartoe de opmerkingen van Hoogleraren ons aanleiding geven.

Allereerst stellen Hoogleraren voor in artikel 1 achter „met behoud van den ambtstitel” in te voegen „en van het recht tot bijwoning met adviseerende stem van de vergaderingen van het College van Hoogleraren en van de vergaderingen, waar dit College recht van tegenwoordigheid heeft”. Wij herinneren te dezen aanzien, dat wij blijkens de toelichting tot ons voorstel van oordeel waren, dat de in artikel 5 der vroegere Pensioensbepalingen aan emeriti-Hoogleraren toegekende bevoegdheid, om met adviseerende stem bij te wonen de vergaderingen, die door de Curatoren of de gezamenlijke Hoogleraren gehouden worden, voor vastlegging als een onder alle omstandigheden onaantastbaar recht minder geëigend moest worden geacht. Nu het College van Hoogleraren van een ander gevoelen blijkt, zouden wij tegen de toekenning van het recht, voorzooveel de vergaderingen van dat College betreft, uitteraard geen verder bezwaar willen maken. Doch verder te gaan — zooals Hoogleraren *bedoelen*; of met hun redactie die bedoeling ook inderdaad wordt *bereikt*, zou een andere vraag kunnen zijn, want in de Curatoren- en Synodevergaderingen, waarop Hoogleraren wel allereerst het oog zullen hebben, hebben o.i. de Hoogleraren als zoodanig, doch heeft niet het College, zitting; — schijnt ons niet aanbevelenswaardig. De quaestie is dunkt ons eerder ter plaatse in een regeling door de daartoe bevoegde macht van de samenstelling van de vergaderingen van Synode en Curatoren dan in een regeling als de onderhavige. Wij zouden daarom, terwijl wij aantekenen, dat om „aesthetische” redenen de quaestie in een aparten zin behoort en voorts, omdat het karakter van het recht tot bijwoning wordt gewijzigd — van beslissend wordt de stem adviseerend —, van „behoud van het recht” niet met juistheid kan worden gesproken, nader in overweging willen geven aan artikel 1 alinea 2 een nieuwen zin toe te voegen: „Bovendien hebben de emeriti-Hoogleraren het recht de vergaderingen van het College van Hoogleraren bij te wonen met adviseerende stem”.

In artikel 2 wenschen Hoogleraren sub c nevens een redactioneële wijziging — „waarvan” in regel 5 worde veranderd in „van wie” —, welke juistheid gereede-

lijk kan worden erkend, als autoriteit tot aanwijzing c.q. der deskundigen, in plaats van den Kantonrechter te Kampen, het College van Hoogleraren van de Vrije Universiteit aangewezen te zien. Eenzelfde wijziging geven zij voor de overeenkomstige bepaling in artikel 3 alinea 2 in overweging. Hoogleraren wenschen blijkbaar de afdoening van de in deze artikelen bedoelde aangelegenheid binnen den eigen kring te houden. In meerderheid zouden wij intusschen meenen, dat, evenals zulks ook in de nieuwe Pensioenregeling is begrepen, een aanwijzing, als in deze wordt bedoeld, met het oog op de daarbij betrokken individueele rechten liever door een autoriteit buiten onzen kring moet geschieden. In ieder geval is de meerderheid van onze Commissie van oordeel, dat het betrekken van het College van Curatoren der Vrije Universiteit in zaken, der School betreffende, minder gelukkig is te achten.

In artikel 3 alinea 2 stellen Hoogleraren wijders voor ten aanzien van de deskundigen te bepalen, dat zij „bij voorkeur lid” moeten zijn „van eene der Gereformeerde Kerken”. Omdat deze toevoeging niet wordt voorgesteld met betrekking tot de „medische” deskundigen van artikel 2, is aan Hoogleraren de voorgestelde wijziging blijkbaar niet ingegeven door het motief voor de zoo juist besproken wijziging, doch zijn zij, naar valt aan te nemen, van oordeel, dat als „paedagogische” deskundigen allereerst Gereformeerden in aanmerking komen. Ofschoon over het wenschelijke van opdringen in voorkomende gevallen van dit gevoelen aan een Hoogleraar, wiens ontslag wordt overwogen, verschil van meening kan zijn, behoeft tegen de voorgestelde toevoeging, die immers niet bindend is, o.i. geen overwegende bedenking te worden gemaakt.

Een volgende wijziging, door Hoogleraren in overweging gegeven, betreft de regeling van artikel 3 alinea 3 van de finantieele gevolgen van een ontslag op grond van ongeschiktheid. Hoogleraren stellen voor de alinea vanaf „den betrokkene” te lezen als volgt: „en van zijne eventueele weduwe en weezen op den voet van het emeritaats- en van het weduwen- en weezenpensioen met dit voorbehoud, dat het totale jaarlijksche bedrag van deze uitkeering en de eventueel uit een nieuwen werkkring verworven inkomsten niet hooger zal zijn dan $\frac{5}{6}$ van het laatst genoten Hoogleeraarstractement”. Daarmede zou dan komen te vervallen de regeling, door onze Commissie voorgesteld, welke zich beperkte tot het aangeven van een in concrete gevallen uit te werken beginsel, hierop neerkomende, dat de wegens ongeschiktheid ontslagen Hoogleeraar een inkomst zal moeten genieten gelijk aan de wedde van het ambt, waarvoor hij de geschiktheid wèl heeft. Het blijft ons voorkomen, dat deze regeling principieel onaantastbaar moet worden geacht. Het voorstel der Hoogleraren schijnt echter ingegeven door den wensch een vasteren regel te verkrijgen. Daaraan zou intusschen kunnen worden tegemoet gekomen door in de regeling een bindende bepaling te geven omtrent de inkomst, die geacht mag worden voor een ontslagene te verkrijgen te zijn. Een bepaling daarvan op $\frac{3}{4}$ van het Hoogleeraarstractement komt ons gereedelijk voldoende voor, vanaf het 65e jaar of bij het eerder intreden van omstandigheden, die tot emeritaat zouden geleid hebben, te verminderen tot op $\frac{1}{2}$. Ten aanzien van de weduwe en weezen komt ons de toepasselijkverklaring van de Pensioenregeling minder juist voor; norm daarvoor moet o.i., ervan uitgaande, dat als regel de terugkeer tot het predikantsambt voor den ontslagen Hoogleeraar de aangewezen weg is, zijn de voor predikantsweduwen en weezen geldende regeling. Ten volle afgetrokken moet voorts van een en ander worden inkomsten uit of (voor weduwen en weezen) in verband met een nieuwen werkkring, terwijl onredelijke nalatigheid in de aanvaarding van een nieuwen werkkring alle aanspraken moet doen vervallen. De regeling, die aldus noodzakelijkerwijze eenigszins uitvoeriger moet worden, zou dan kunnen worden:

„Een ingevolge de bepaling sub *b* ontslagen Hoogleeraar blijft voor rekening der Kerken, voorzoover en voorzoolang hij niet uit of in verband met een na het ontslag door hem aanvaardden werkkring een inkomst gelijk aan drie vierde van het laatstelijk door hem genoten Hoogleeraarstractement of vanaf het bereiken van den 65-jarigen leeftijd of bij het intreden van omstandigheden, die tot emeritaat zouden hebben geleid, gelijk aan de helft van dat tractement. Evenzeer zijn de eventueele weduwe en weezen voor rekening der Kerken, voorzoover en voorzoolang zij niet in verband met een door den ontslagene na het ontslag aanvaardden werkkring een inkomst genieten, gelijk aan het bedrag hetwelk zij als pensioen zouden hebben genoten, indien de ontslagene vanaf zijn 25e levensjaar tot op zijn 65e levensjaar of, indien reeds eerder emeritaatsomstandigheden zijn ingetreden, tot op het intreden daarvan het predikantsambt in de Gereformeerde Kerken had bekleed, op een wedde gelijk aan drie-vierde van het laatstelijk genoten Hoogleeraarstractement. Echter verliest de ontslagene alle aanspraken tegenover de

Kerken, zoowel voor zichzelf als voor zijn eventueele weduwe en weezen, indien hij nalatig is in de aanvaarding van een werkkring, dien hij, in aanmerking genomen zijn persoon en omstandigheden, redelijkerwijze had kunnen aanvaarden. Evenzeer vervallen alle aanspraken, indien de ontslagene of zijn eventueele weduwe of weezen nalatig zijn in het verstrekken der inlichtingen, die voor de toepassing van het vorenstaande noodig zijn. De in de toepassing van het vorenstaande noodige beslissingen worden door de Generale Synode gegeven".

Wij geven deze regeling, doch zouden het niet ondenkbaar achten, dat Uwe Vergadering van oordeel is, dat een zoo uitvoerige regeling, die niet anders is dan de logische uitwerking van hetgeen in ons oorspronkelijk voorstel reeds als beginsel is neergelegd, toch eigenlijk, vooral omdat het geregelde geval zoo uiterst sporadisch zal zijn, gevoegelijk achterwege kan blijven.

In artikel 4 wenschen Hoogleraren wijders de bepaling opgenomen te zien, dat „alle ontslag eervol (wordt) verleend, behalve in het sub c genoemde geval". Ons schijnt die bepaling niet aanbevelenswaardig. Uitteraard is het College, hetwelk het ontslag verleent, vrij om daaraan in den vorm van dankbetuigingen of anderszins de „vereerende" toevoegingen te verbinden, die in verband met de omstandigheden van het geval gepast voorkomen. Maar een dwingend voorgeschreven toevoeging van „eervol", b.v. aan het aan een ongeschikte verleende ontslag, schijnt ons van geenerlei waarde.

Dan stellen Hoogleraren voor, om in den vierden regel van art. 4 vóór „te beslissen" in te voegen „voorloopig en onder nadere goedkeuring van de eerstvolgende Generale Synode". Wij meenen ook deze toevoeging te moeten ontraden. In zekeren zin doen Curatoren als driejaarlijks gedéchargeerd wordende deputaten alles onder nadere goedkeuring der Synode. De toevoeging zou derhalve aan een bijzondere en sterkere „voorloopigheid" moeten doen denken. Is zulks wel gewenscht? Het gaat toch moeilijk aan b.v. een onmiddellijk na de Generale Synode op aanvraag verleend ontslag bijna drie jaren zwevende te houden of b.v. een op grond van ziekte verleend emeritaat drie jaren later nog eens zelfstandig te gaan beoordeelen.

Ten slotte geven Hoogleraren in overweging in artikel 5 de woorden „de samenkomst der Generale Synode te bevorderen" te vervangen door „de noodige maatregelen te nemen, opdat de Generale Synode zoo spoedig mogelijk bijeenkome", een wijziging, die uitsluitend van redactioneelen aard schijnt en onzerzijds gaarne wordt overgenomen.

Wij meenen met het vorenstaande onze nadere opdracht te hebben volbracht en hopen thans Uw College tot een definitieve beslissing omtrent de Emeritaatsregeling in staat te hebben gesteld.

De Commissie voornoemd,

De Lemmer,
Kampen,
Rotterdam, } Mei 1920.

A. DE GEUS.
J. RIDDERBOS.
J. DONNER.

Bijlage B

De Synode besluite overeenkomstig het Rapport, strekkende tot wijziging en nadere omschrijving van de door de Synode in 1892 aangenomen bepaling inzake het praeparatoir examen; aldus luidende:

in de bepalingen van de Unificatie der Kerken in 1892 werd met betrekking tot het praeparatoir examen onder meer uitgesproken (hoofdst. VIII, Art. 4, sub c. 1):

„bij een praeparatoir examen dat door de Classe wordt afgenomen, moet aldaar ter tafel zijn:

1 bewijs van met goeden uitslag afgelegd candidaats-examen bij de Theol. Faculteit van de Vrije Universiteit; bij gebreke waarvan onderzocht moet worden, of de examinandus toch de voor genoemd examen vereischte wetenschappelijke ontwikkeling heeft, waartoe alsdan genoemde Theol. Faculteit en het Curatorium van de Theol. School, onder recht van appèl op de Provinciale Synode, tot deelneming aan het examen zal worden uitgenoodigd.

De Synode van 1892 ging bij deze bepaling uit van de gedachte, zooals ook op de Generale Synode van 1893, art. 175, werd uitgesproken, dat „de Gereformeerde Kerken geen anderen weg tot de bediening des Woords erkennen

dan die der Theol. studiën, behoudens alleen de zeer zeldzame gevallen, waarin, bij hooge uitzondering, de Heere naar Zijn vrijmachtig welbehagen, langs anderen weg de noodige gaven verleent."

Daartoe stelden zij als regel de wetenschappelijke opleiding, en spraken uit dat bij het præparatoir examen door de Classis afgenomen, door den candidaat moet worden overgelegd: bewijs van met goeden uitslag afgelegd candidaatsexamen bij de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit. Indien een candidaat zulk een getuigschrift niet kon overleggen, dan moest worden onderzocht of de examinandus toch de voor genoemd examen vereischte wetenschappelijke ontwikkeling heeft, waartoe alsdan genoemde Theol. Faculteit en het Curatorium van de Theol. School, onder recht van appèl op de Provinciale (Particuliere) Synode, tot deelneming aan het examen zal worden uitgenoodigd."

De redactie dezer bepaling van 1892 hield er rekening mede dat destijds het Curatorium der Theol. School door de Kerken gequalificeerd was het præparatoir examen af te nemen. Wjl in 1896 die bevoegdheid den Curatoren werd ontnomen en bepaald werd dat „het „præparatoir examen in de H. Godgeleerdheid, ook die der Theol. School, voortaan in de respectieve Classen van de Gereformeerde Kerken afgelegd moet worden" (Acta 1896, art. 111), is de bepaling van 1892 formeel verouderd en moet zij naar den huidige toestand gewijzigd, in dien zin dat bij het præparatoir examen ter tafel moet zijn: „1 bewijs van met goeden uitslag afgelegd candidaatsexamen bij de Theol. Faculteit van de Vrije Universiteit of bij de Theol. School, bij gebreke waarvan onderzocht moet worden of de examinandus toch de voor genoemd examen vereischte wetenschappelijke ontwikkeling heeft, waartoe alsdan genoemde Theol. Faculteit en het College van Hoogleraren aan de Theol. School, onder recht van appèl op de Provinciale (Particuliere) Synode tot deelneming aan het examen zullen worden uitgenoodigd."

Tot 1917 deed zich geen geval, bedoeld in genoemde bepaling, voor. Maar in 1917 werden de Hoogleraren geroepen tot deelneming aan het examen van den Heer D. J. COUVÉE te Rotterdam, en in 1919 van den Heer R. LAUWERS te Dordrecht. Bij deze examina openbaarde zich eenig verschil tusschen de Classen en de Hoogleraren over de uitlegging van de zinsnede: „deelneming aan het examen." De Classen waren van oordeel dat de Hoogleraren alleen het recht bezaten om navragen te doen en te adviseeren over het al of niet voldoende van het examen. Hiermede gingen de Hoogleraren niet accoord, wjl zij van oordeel waren, dat, volgens de bepaling van 1892, de wetenschappelijke examinatie toekwam aan de Hoogleraren, en dat daarna de Classis het gewone præparatoir examen, volgens de daarvoor geldende bepalingen kon afnemen. Omdat in dezen geen overeenstemming werd bereikt, achtten de Hoogleraren het noodig eene beslissing der Synode in te roepen.

Volgens het oordeel der Hoogleraren is het niet de bedoeling der Synode van 1892 geweest dat al de Hoogleraren van Amsterdam en Kampen werden uitgenoodigd tot bijwoning van het examen alleen om getuigen van het examen te zijn, om desnoods eenige navragen te stellen en mede te oordeelen over het gehalte van het examen, maar is het de bedoeling der Synode geweest dat de Hoogleraren een onderzoek zouden instellen in die vakken, waarin bij het candidaatsexamen aan de Theol. School en de Theol. Faculteit wordt geëxamineerd. Immers treedt de examinatie door de Hoogleraren in de Classicale vergadering in dit geval in de plaats van het schoolexamen. Wanneer dit onderzoek is afgeloopen kan de Classis examineeren in de vakken voor het præparatoir examen vastgesteld.

Wanneer nu het examen is geëindigd, geven de Hoogleraren hun gemeenschappelijk advies, en neemt de Classis eene beslissing. Indien het oordeel der Classis overeenstemt met dat der Hoogleraren, en beider oordeel gunstig of ongunstig is, dan doet zich geen moeilijkheid voor. Luidt evenwel het præadvies ongunstig, dan zal de Classis te beslissen hebben of zij den geëxamineerde zal toelaten of afwijzen. Wordt de geëxamineerde toch toegelaten, dan zullen de Hoogleraren zich kunnen beroepen op de Provinciale (Particuliere) Synode.

Op deze wijze wordt het doel bereikt dat de Gen. Synode van 1892 in de Unificatie-bepalingen bedoelde.

Om die reden stellen de Hoogleraren voor dat de Synode dus besluite:

„bij een præparatoir examen dat door de Classis wordt afgenomen moet aldaar vooraf ter tafel zijn:

1 bewijs van met goeden uitslag afgelegd candidaatsexamen bij de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit of bij de Theologische School, bij gebreke waarvan onderzocht moet worden, of de examinandus toch de voor genoemd examen vereischte wetenschappelijke ontwikkeling heeft, waartoe alsdan genoemde Theol.

Faculteit en het College van Hoogleraren der Theol. School, onder recht van appèl op de Provinciale (Particuliere) Synode, tot deelneming aan het examen zullen worden uitgenoodigd. Reis- en verblijfkosten der Hoogleraren zullen door de Gen. Synode worden vergoed.

Voor de wijze van examineeren gelden de volgende regelen:

a. De Hoogleraren examineeren in de vakken waarin bij het candidaatsexamen aan de Theol. School en de Theol. Faculteit wordt gevraagd, namelijk: Exegese O. en N. T., Canoniek, Hist. Sacra, Dogmatiek, Ethiek, Symboliek, Kerkgeschiedenis, Kerkrecht en Ambtelijke vakken, terwijl daarna de Classis, voorzover noodig, onderzoekt in de vakken voor het præparatoir examen gesteld: geschiktheid voor de prediking, bekwaamheid in de uitlegging van de H. Schrift en kennis van de leerstellige godgeleerdheid;

b. aan het einde van het examen brengen de Hoogleraren een gemeenschappelijk gemotiveerd advies uit. Luidt dit præadvies ongunstig, dan zal de Classis hebben te beslissen of zij den geëxamineerde zal toelaten of afwijzen. Wordt de geëxamineerde toch toegelaten, dan zullen de Hoogleraren zich op de Provinciale (Particuliere) Synode kunnen beroepen.

Bijlage C

„De Synode verandere in Art. 7 van het Reglement voor de Theol. Opleiding aan de Theol. School de woorden: „Synode van Dordt van 1618/19 (zie Post-Acta, Sessie 75)” in: „Synode van 's Gravenhage 1914, zitting 29 Oct. Art. 27.”

Bijlage D

De Synode stelde de traktementen der Hoogleraren aldus vast: Aanvangstraktement: f 6000,—; na 5 jaar dienst f 7000,— en na 10 jaar dienst f 8000,—.

Zij bepale, dat de nieuwe regeling zal gerekend worden in te gaan van af 1 Mei j.l., het begin van het boekjaar 1920/21, terwijl bij de vaststelling der traktementen op den grondslag der nieuwe regeling de reeds volbrachte dienstjaren van de tegenwoordige Hoogleraren ten volle zullen mede tellen.

Bijlage E

De Synode besluite, dat op den datum, waarop de Nationale Vereeniging voor Geref. Voorber. Hooger Onderwijs met haar Gymnasium het schoolgebouw verlaten zal, uit de Schoolkas zal worden uitgekeerd een som van f 25000,—, waartegenover dan het contract tusschen haar en de Theol. School ten eenenmale ontbonden zal zijn.

BIJLAGE V
Art. 32.

RAPPORT van Deputaten voor de Zending onder de Joden aan de Gereformeerde Kerken in Nederland, saam te komen in Generale Synode te Leeuwarden den 24sten Augustus 1920.

Geliefde Broeders in Christus.

Uwe Deputaten voor de Zending onder de Joden komen met verheuging des harten tot u, om u verslag te doen van den arbeid. Er is toch ruime stof van dank jegens den Heere, die dit Zendingswerk zoo voorspoedig deed voortgaan. De belangstelling en offervaardigheid voor, het meeleven met dezen arbeid nemen nog steeds in onze Kerken toe. Kennelijk werd onze Missionaris, die nu ruim vier jaar zijn zware en heerlijke taak vervulde, bijzonder gesteund en gesterkt, bekwaamd

en beziel; hij geraakte al meer thuis in zijn werk; wist geschikte middelen te vinden en gepaste wegen te bewandelen om de Joden te bereiken en te bewerken; bleek in één woord de rechte man te zijn op de rechte plaats. En de vrucht bleef niet uit. Wel kan er niet gewag worden gemaakt van tal van geruchtmakende bekeerungen, waarvan Methodisten zoo gaarne spreken — dat verlangen en verwachten wij ook niet. Maar toch bleek het uitgestrooide zaad des Evangelies hier en daar te ontkiemen. En wat vooral van groote beteekenis mag worden geacht, eenerzijds begint er in den boezem der Kerken al meer lust en ijver te ontwaken, om tegenover de Joden der Christenen heilige roeping te vervullen, terwijl het werk, dat reeds jaren werd verricht, versterking en uitbreiding verkreeg; en aan den anderen kant wordt met den arbeid onzer Kerken door de Joden terdege rekening gehouden, zoodat zij allerlei maatregelen nemen en beramen, om den invloed onzer Zending te keeren en den loop van Gods Woord te stuiten. Er is dies voor onze Kerken alle reden, om dit haar van 's Heeren wege aanbevolen werk met alle kracht door te zetten.

Voordat uwe Deputaten u hieromtrent hun gevoelens kenbaar maken, willen zij u eerst mededeeling doen van wat zij volgens opdracht der vorige Generale Synode hebben verricht.

Deze opdracht luidde aldus:

- 1°. het contract met de Kerk van 's-Gravenhage te bestendigen;
- 2°. den arbeid van bestaande Zendings-comité's, die uitgaan van den Kerkeraad, te steunen;
- 3°. de oprichting van zulke comité's, waar zij nog niet worden gevonden, te bevorderen;
- 4°. de Zaak van de Zending onder de Joden bij den voortduur in onze Kerken te bepleiten, ook door in een eventueel uit te geven Zendingsblad mededeelingen te doen.

Wat het eerste punt aangaat, *het contract en contact met de Kerk van 's-Gravenhage*, kunnen Deputaten u mededeelen, dat zij op de meest aangename wijze met de Kerk van 's-Gravenhage en met name met de Gecommitteerden dezer Kerk hebben samengewerkt. Deze Gecommitteerden waren dezelfde broeders als te voren, alleen werd Ds J. DOUMA vervangen door Ds J. VAN DER LINDEN. De in het contract voorgeschreven vergaderingen (tweemaal per jaar, in de maanden Januari en Juli) werden geregeld gehouden en een buitengewone vergadering behoefde niet te worden saamgeroepen. Van den arbeid, door Ds J. VAN NES te 's Hage verricht, werden Deputaten steeds geheel op de hoogte gehouden, terwijl zelfs in alles overleg met hen werd gepleegd. Voor het levensonderhoud van onzen Zendingspredikant vroeg en ontving de zendende Kerk het volle benoodigde bedrag, omdat Deputaten overtuigd waren, dat de Kerk van 's-Gravenhage milde offervaardigheid betoont voor het Zendingswerk, dat rechtstreeks van haar uitgaat. De eenige moeilijkheid welke zich voordeed, was *de zorg voor de eventuele pensioneerung van onzen Missionaris*. Deze lag echter niet bij de Kerk van 's Hage. Integendeel, deze Kerk heeft zich in overleg met uwe Deputaten beijverd de zaak tot een gewenscht einde te brengen. Doch dit mocht aanvankelijk niet gelukken.

Er bestaat voor de Kerken van Zuid-Holland (Noordelijk gedeelte) een uitnemende regeling van onderlinge samenwerking ter uitvoering van Art. 13 K.O. Ook de Kerk van 's Hage heeft zich voor hare dienaren des Woords bij deze organisatie aangesloten. De Kerkeraad heeft op verzoek van uwe Deputaten gevraagd ook Ds VAN NES, immers ook dienaar des Woords bij de Kerk van 's-Gravenhage, in deze regeling op te nemen. De Deputaten der Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. ged.) voor Art. 13 K.O. ontvingen dit verzoek met de meeste welwillendheid. Maar een voorstel om dit verzoek in te willigen, door hen bij genoemde Particuliere Synode aanhangig gemaakt, werd verworpen. Zelfs tot tweemaal toe. De laatst gehouden Synode heeft echter besloten het verzoek in te willigen en Ds VAN NES op voet van gelijkheid met de andere predikanten van 's Hage te behandelen.

Voortaan zullen de Kerken dus voor dit doel jaarlijks een som gelds moeten bijdragen. Het komt uw Deputaten het best voor deze uitgave niet te bestrijden uit de gewone inkomsten, maar uit de rente van een deel der aanwezige effecten, en alzoo in overeenstemming met het advies der Generale Synode van Utrecht 1905, nogmaals aan de Kerken aanbevolen door de Generale Synode van Rotterdam 1917, voor deze zaak een fonds te vormen. Thans zou reeds uit de kas f 20.000 (nominaal) in dit fonds kunnen worden gestort.

Over het werk, door Ds VAN NES de laatste drie jaren te 's Hage verricht, heeft deze aan uwe Deputaten een kort verslag gegeven, dat zij in dit Rapport inlasschen. Dit verslag bevat ook, wat in hoofdzaak geschied is tot uitvoering van de bovengenoemde opdracht sub. 2°, 3° en 4°. Over een paar bijzondere aangelegenheden

gevoelen uwe Deputaten zich gedrongen en verplicht U nadere mededeelingen te doen. Ten eerste over *de uitgave van een eigen Zendingsblad*.

Het scheen uwen Deputaten het meest gewenscht ons Zendingsblaadje als een inlegblad toe te voegen aan het Zendingsblad onzer Kerken voor de Zending onder de Heidenen en de Mahomedanen. Er behoefde dan geen afzonderlijke organisatie en administratie te worden gevormd en gevoerd. Ons blaadje zou dan komen, waar het wezen moet, in schier alle gezinnen onzer Kerken. Veel moeite en kosten konden worden bespaard.

Bij uwe Deputaten voor de Zending onder de Heidenen en de Mahomedanen vond het plan een welwillende ontvangst. Als proef kon voor een jaar ons blaadje worden ingelegd. En blijkbaar is de proef goed bevallen, want stilzwijgend is aan uwe Deputaten toegestaan op den ingeslagen weg voort te gaan. Zoo verschijnt ons Zendingsblad in 51.000 exemplaren. Slechts om de drie maanden, vooral uit financieel oogpunt, daar het gratis wordt verspreid. En het schijnt in onze Kerken met genoegen te worden gelezen en tot het wekken en versterken der belangstelling voor de zending onder de Joden niet onvruchtbaar te zijn.

Ten tweede moet in het bijzonder worden gehandeld over *het Zendingswerk te Amsterdam*.

De Kerkeraad van Amsterdam neemt in zake de Zending onder de Joden een eenigszins afwijkend standpunt in. De regel is, blijkens de opdracht, door alle Generale Synodes der laatste jaren aan hare Deputaten verstrekt, dat het Zendingswerk onder de Joden uitgaat van en geschiedt door de plaatselijke Kerken, die daarvoor comité's in het leven roepen; dat deze Zendingscomité's door de gezamenlijke Kerken financieel gesteund worden; en dat de missionaire dienaar des Woords aan deze comité's zedelijk en geestelijk steun en leiding biedt. Amsterdam sloeg een anderen weg in, zooals aan de Generale Synode van Rotterdam 1917 is gerapporteerd (zie Acta dezer Synode, bl. 160.) De door den Kerkeraad aangenomen regeling komt hierop neer: de Kerkeraad is werkzaam in deze Zending en geeft daartoe gelegenheid aan Ds J. VAN NES, om in de Zending onder de Joden te Amsterdam te arbeiden; zegt hem daarbij zijn medewerking toe en benoemt voor dit doel vijf Deputaten. Feitelijk is dus de toestand zoo, dat Ds VAN NES te Amsterdam in de Zending werkt, bijgestaan door de Deputaten des Kerkeraads. Uwe Deputaten meenden, al geschiedde dit eenigszins in afwijking van de hun verleende opdracht, om „den arbeid van bestaande Zendingscomité's, die uitgaan van den Kerkeraad, te steunen,” toch de hun gevraagde, geldelijke ondersteuning niet te mogen weigeren, omdat de arbeid in de hoofdstad des lands, waar zulk een groot aantal Joden wonen, van de hoogste beteekenis is te achten en omdat daar het Zendingswerk door de Deputaten des Kerkeraads en vele leden der Kerk met zoo lofwaardigen ijver wordt verricht. Intusschen hebben zij getracht den Amsterdamschen Kerkeraad te brengen in het spoor, door de Generale Synodes aangewezen. Zij vonden hiertoe aanleiding in een schrijven van den Kerkeraad d.d. 18 April 1919, dat aldus luidt:

Amsterdam, 18 April 1919.

*Aan Deputaten voor de Zending onder de Joden
van de Generale Synode.*

Weleerw. en Eerw. Heeren en Broeders!

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Amsterdam heeft de eer U hiermede met zijn gisterenavond genomen besluit in kennis te stellen, t.w.:

de Kerkeraad machtigt de Commissie van Beheer tot aankoop van het perceel O. Z. Achterburgwal 59 te Amsterdam, tot een bedrag van ten hoogste f 16.000.—, onder beding dat Deputaten van de Generale Synode voor de Zending onder de Joden zich verplichten:

a. tot het betalen voor de door hen te gebruiken lokalen van een huursom van f 1000.— per jaar;

b. tot het beschikbaar stellen van f 500.— per jaar voor een concierge;

c. tot het vrijwaren voor de Kerk van Amsterdam van alle stoffelijke risico, dat de Kerk door aankoop van gemeld perceel zal komen te dragen, inzonderheid ook het risico van een eventueel nadeelig resultaat der exploitatie, het risico van bijzondere vernieuwings- en verbeteringskosten (welke door Deputaten zoo noodig geheel moeten worden bijgedragen), en het risico uit een eventueel noodzakelijken nadeeligen verkoop.

Hierteenover zal de Kerk aan Deputaten moeten afdragen alle finantieel voor-

deel, dat uit de aanschaffing en exploitatie voor de Kerk eventueel zou mogen voortvloeien.

De Kerkeraad doet van dit besluit mededeeling aan de Commissie van Beheer en aan de Deputaten van de Generale Synode.

Deputaten zullen deze voorwaarden uiterlijk Dinsdag 22 April moeten aanvaard hebben, opdat de Commissie van Beheer op 23 April tot aankoop kan overgaan.

Met heilbede en broedergroete,

namens den Kerkeraad,

L. MEVIUS, *Sub-Scriba.*

Uwe Deputaten hebben hierop als volgt geantwoord:

Aan den Kerkeraad van Amsterdam.

WelEerw. en Eerw. Broeders!

Deputaten voor de Zending onder de Joden van de Generale Synode hebben met ernst den inhoud van uw brief, dато 18 April, gelezen en overwogen.

Hoezeer het hen ook leed doet om der wille van de zaak zelve, zoo zijn zij niet gemachtigd en kunnen zich niet verantwoordelijk stellen in zake de verplichtingen, in uw brief gemeld, om n.l. jaarlijks een huursom te voteeren van f 1000, het beschikbaar stellen van f 500 per jaar voor een concierge en het op zich nemen van alle stoffelijke risico.

Mocht de Kerkeraad, wat Deputaten zoo gaarne wenschen, willen gaan in de richting door de Gen. Synode aangewezen, om zelf door middel van een Zendingscomité plaatselijk den arbeid ter hand te nemen en te behartigen, zoo zijn Dep. gaarne bereid zoo mild mogelijken steun te bieden. Daartoe zijn zij gemachtigd en daarvoor kunnen zij zich verantwoorden voor de Synode, zoolang hun mandaat duurt.

Nogmaals, gel. Broeders, het spijt Dep., dat misschien deze gelegenheid voorbijgaat, zij meenen echter niet anders te kunnen en te mogen doen.

Met hartelijke broedergroete, ook de zaak der Zending onder de Joden dringend u aanbevelend,

namens Dep. voornoemd,

J. D. v. D. VELDEN, *Scriba.*

Zij ontvingen daarop dit bescheid:

Amsterdam, 23 Juni 1919.

Aan Deputaten voor de Zending onder de Joden van de Generale Synode.

Geachte Broeders!

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Amsterdam heeft in zijne vergadering van 19 Juni ernstig overwogen, de door u hem bij missive van 23 April voorgelegde vraag, of de Kerkeraad nu niet den door de Generale Synode aangewezen weg zou inslaan en zelf door middel van een Zendingscomité plaatselijk den arbeid ter hand zou nemen en behartigen.

De Kerkeraad is tot het besluit gekomen, dat hij dien weg niet kan inslaan, en dus moet blijven bij zijn besluit, vermeld in de Acta der Generale Synode van Rotterdam (blz. 160.)

Met heilbede en broedergroete,

namens den Kerkeraad,

B. WIELENGA, *Praeses.*

K. FERNHOUT, *Az., Scriba.*

Toen zonden uwe Deputaten dit wederwoord:

Aan den Raad der Geref. Kerk van Amsterdam.

Geliefde Broeders in Christus.

Deputaten der Generale Synode van Rotterdam voor de Zending onder de Joden namen in hun vergadering van 18 Juli i.l. kennis van uwe missive d.d. 23 Juni i.l. en vernamen daaruit tot hun leedwezen, dat door U het besluit werd genomen niet den door de Generale Synode voor den plaatselijken Zendingsarbeid aangewezen weg in te slaan.

Deputaten veroorloven zich de vriendelijke vraag tot u te richten, of Gij hun zoudt willen mededeelen, op welke gronden uw besluit rust, dat Gij dien weg niet *kunt* inslaan, opdat zij in staat worden gesteld die gronden te overwegen en daarmede hun winst te doen.

Nog nemen zij de vrijheid naar aanleiding van uwe opmerking, dat gij blijft bij uw besluit, vermeld in de Acta der Generale Synode van Rotterdam (blz. 160), onder uwe aandacht te brengen, dat uw besluit daar als een feit door Deputaten aan de Synode wordt medegedeeld; dat de Generale Synode zich over dat besluit niet heeft uitgesproken; doch dat zij wel aan hare Deputaten o. m. deze opdracht heeft gegeven¹⁾ „den arbeid van bestaande Zendings-comité's *die uitgaan van den Kerkeraad*,²⁾ te steunen;” en „de oprichting van *zulke*²⁾ comité's waar zij nog niet worden gevonden te bevorderen;” aan welke opdracht Deputaten zich natuurlijk gebonden gevoelen.

Met heilbede en broedergroete,

namens Deputaten voornoemd,

H. D. VAN DEN BRINK, *loco-scriba*

Dieren (G.), 26 Juli '19.

Ten slotte schreef nog de Kerkeraad:

Amsterdam, 22 Sept. 1919.

*Aan Deputaten der Generale Synode van Rotterdam
voor de Zending onder de Joden.*

WelEerw. Heeren en Broeders!

In antwoord op uw schrijven van 26 Juli j.l. heeft de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Amsterdam de eer u te berichten, dat de beslissing der vergadering is genomen zonder een daaraan voorafgaande considerans, zoodat de Kerkeraad niet aan uw verzoek kan voldoen.

Met heilbede en broedergroete,

namens den Kerkeraad,

L. MEVIUS, *Sub-Scriba.*

Het is uwen Deputaten toch nog gelukt, vooral door de krachtige medewerking van Ds VAN NES, een uitweg te vinden zoodat de in bovenstaande correspondentie bedoelde lokalen, welke bijzonder geschikt en schier onmisbaar voor het Zendingswerk waren te achten, in huur konden worden genomen. Maar zuiver zijn de in het leven geroepen verhoudingen niet; waarom uwe Deputaten er bij uwe vergadering op aandringen aan den Kerkeraad van Amsterdam wel te willen verzoeken zich voortaan te willen plaatsen op het standpunt, dat door al onze Kerken in dezen Zendingsarbeid wordt ingenomen.

Thans laten uwe Deputaten volgen *het kort verslag over den Zendingsarbeid*, door Ds VAN NES bij hen ingediend.

1) Acta bl. 31.

2) De cursiveering is van ons.

*Aan de Deputaten der Generale Synode van
de Gereformeerde Kerken in Nederland
voor de Zending onder de Joden.*

Weleerwaarde Heeren en Broeders!

Zeer gaarne voldoe ik aan Uw verzoek, om U een beknopt verslag van den arbeid der Joden zending in onze Kerken sedert Juli 1917 te geven.

Ik wil dit doen in aansluiting aan de instructie, bij mijne bevestiging van U ontvangen en wel inzonderheid aan art. 2 daarvan, waarin mij is opgedragen, volgens de bepalingen der Synode van 1914:

„a. den arbeid der bestaande Zendingscomité's, die uitgaan van een Kerkeraad te steunen;

b. de oprichting van zulke comité's, waar zij nog niet gevonden worden, te bevorderen;

c. door geschrift en spreekbeurt de zaak van de Zending onder de Joden bij den voortduur in onze Kerken te bepleiten.

Voorts zal zijn taak zijn, alles aan te wenden, wat ter bevordering van de komst van Gods Koninkrijk onder de Joden kan dienen.”

I.

Plaatsen, waar Comité's waren of nieuwe opgericht werden.

Daar de arbeid voornamelijk in medewerking met bestaande Zendingscomité's is verricht, lijkt het ons het best, eerst te memoreeren, op welke plaatsen reeds zulke comité's waren, en te vermelden, waar nieuwe werden opgericht.

Reeds lang vóór mijne bevestiging als Missionair Dienaar des Woords, werd in 's *Gravenhage* en *Rotterdam* door plaatselijke comité's arbeid onder de Joden aldaar verricht, terwijl ook in *Zwolle* en *Groningen* door de Gereformeerde Kerken, als onderdeel van den Evangelisatie-arbeid, de Joden zending behartigd werd.

Na mijne bevestiging, doch vóór Juli 1917, werden, onder leiding van de Kerkeraden, plaatselijke comité's opgericht in *Apeldoorn*, *Gouda*, *Hilversum*, *Leeuwarden*, *Meppel* en *Nijmegen*.

Ook in *Amsterdam* wordt, sedert Januari 1917, plaatselijke arbeid onder de Joden verricht door een grooten kring van broeders en zusters, onder voorlichting en leiding van eene Commissie uit den Kerkeraad en mij.

In het najaar van 1917 kwam er te *Leiden*, op initiatief van den Kerkeraad een Zendingscomité, en in 't voorjaar van 1919 volgden nog *Utrecht* en *Arnhem*.

Zoo mogen wij met dankbaarheid getuigen, dat thans in 14 groote plaatsen van ons Vaderland, waar een beduidend aantal Joden woont, een kring van leden der Gereformeerde Kerken, niet buiten den Kerkeraad om, bezig is in den arbeid der Joden zending.

II.

Arbeid tot steun van bestaande Zendingscomité's.

a. 's-Gravenhage.

Ons eigen lokaal en de arbeid daarin.

Wij willen nu kort bespreken den arbeid, in die 14 verschillende plaatsen in de afgelopen drie jaren verricht.

Uitteraard beginnen wij met de plaats onzer inwoning 's *Gravenhage*. Hier is de arbeid onder kinderen en volwassenen, die reeds vóór 1917 bestond, voortgezet en uitgebreid.

Een belangrijke stap vooruit is het feit, dat de Kerkeraad in 1918 voor onzen arbeid een eigen gebouw heeft gekocht, het perceel Groenewegje 47/49, nadat ons van het lokaal Nieuwehaven 358 de huur was opgezegd.

Tijdelijk vonden wij een onderdak in het Gebouw voor Christelijke Sociale Belangen, Prinsengracht 75, en hoewel dit wat ver van de Jodenwijk verwijderd was, had de opkomst der geregelde Joodsche bezoekers onzer samenkomsten daaronder niet zóó veel te lijden, als wel gevreesd kon worden. Sedert Mei 1919 zijn wij in ons eigen gebouw.

Dit is heel gunstig gelegen, juist op de grens van het kwartier, waar de meeste Joden wonen.

De toeloop van Joodsche kinderen is beduidend vermeerderd.

Gedurende vijf avonden en twee middagen is ons lokaal wekelijks voor den eigenlijken arbeid onder de Joden in gebruik, alleen 's Zondags en Vrijdags niet.

Eènmaal per maand wordt het Vrijdagsavonds gebruikt voor de verzending van de Messiasbode. 's Maandags geef ik er geregeld onderricht aan Joodsche jongens, met wie ik Bijbelbespreking houd, waarbij zij eerst het te behandelen hoofdstuk mogen voorlezen.

Er komen dan ongeveer 10 jongens.

Over hunne oplettendheid ben ik zeer tevreden.

Dank zij het onderricht, dat de meesten van hen reeds van zeer jeugdigen leeftijd af van de zusters van „Mirjam” ontvingen, weten zij vrijwat van de Bijbelsche Geschiedenis.

's Zaterdagavond zijn er weer gezellige bijeenkomsten met Joodsche jongens, die ook vaak door mij bezocht worden. Hier worden de jongens door vertelling en spel beziggehouden. Wij hadden het voorrecht, enkele zeer bekwame Christelijke onderwijzers bereid te vinden, om zich met de leiding dezer samenkomsten te belasten.

De arbeid vanouds door de zusters van „Mirjam” verricht, wordt nog steeds door haar voortgezet.

Tweemaal per week komen kleine kinderen, driemaal grotere meisjes, die door haar worden onderwezen uit de Schrift, en verder met handenarbeid (fröbelwerk en naaiwerk) worden beziggehouden.

's Maandagsavonds wordt eene eenvoudige Bijbelbespreking door de presidente van „Mirjam”. Mej. ELSHOVE, gehouden, die door verschillende Joodsche vrouwen en één Jood werden bijgewoond.

Met onze Joodsche bezoekers vieren wij jaarlijks in ons Zendingslokaal het Paaschfeest. Op 7 April j.l. hielden wij het met pl.m. 70 Joodsche kinderen.

Nu en dan wordt een lichtbeeldenavond gegeven.

Een hoogtepunt in onzen Zendingsarbeid is steeds weer het jaarlijksche Kerstfeest, dat wij met onze Joodsche kinderen en vele hunner ouders, in bijzijn van vele belangstellende Christenen houden in een gehuurde zaal, daar ons lokaal er te klein voor is. Wij mochten den 23^{en} December 1919 ons Kerstfeest vieren met niet minder dan 80 personen van Joodsche geboorte in ons midden.

't Kerstfeest.

Rijke gelegenheid is er dan steeds weer, om òn onder de Joden van de heerlijkheid van Israël's Messias te spreken, én bij de Christenen de liefde voor de Joden en den arbeid onder hen te verwakkeren en te wekken.

In den Haag werden door de commissie voor de Jodenzending in den loop dezer drie jaren 9 openbare vergaderingen voor Joden en Christenen belegd, waar ik achtereenvolgens over deze onderwerpen handelde:

Openbare vergaderingen.

29 October 1917: Het bloedspreekje der Joden.

11 Maart 1918: Een belangrijke beweging onder de Nederlandsche Joden (de Congresdemonstratie en haar gevolgen).

15 October 1918: Abraham, de Vader der geloovigen.

18 December 1918: Het Chanoeka-feest der Joden en het Kerstfeest der Christenen.

21 Januari 1919: Mozes, de man Gods.

18 Februari 1919: De parabel der drie ringen uit Lessing's „Nathan”.

18 Maart 1919: Israël of de Messias? (Jesaja 53).

4 November 1919: De Messiasverwachting der Joden.

20 Januari 1920: De Joden en het Bolsjewisme.

Deze vergaderingen werden steeds door vele belangstellende Christenen bezocht. De Joden hebben door posten getracht, hun geloofsgenooten er vandaan te houden.

Maar, het verblijdt ons zeer, U te kunnen meedeelen, dat, al heeft dat posten ons zeker wel veel Joodsche bezoekers gekost, de laatste vier vergaderingen door een toenemend aantal Joden bezocht werden, en wij, inzonderheid bij de laatste twee, gelegenheid hadden, aan 't slot eene ordelijke, zeer geanimeerde gedachtenwisseling te houden met ontwikkelde Joden.

In een tweetal gezinnen wordt door mij wekelijks onderwijs gegeven, aan een Joodsch echtpaar en eene Joodsche vrouw.

Catechisatie aan huus.

Ofschoon de geestelijke kennis gering is, is er toch, vooral bij de laatst genoemde, goede belangstelling voor onderwijs uit de Schrift.

In onderscheidene Joodsche gezinnen werden door mij bezoeken afgelegd, inzonderheid bij hen, die in onze samenkomsten komen of hunne kinderen sturen.

Huisbezoek.

De ontvangst bij deze laatsten is gewoonlijk zeer goed.

Over 't algemeen stuit men echter bij de Joden steeds weer op verregaande geesteloosheid en grove onkunde op 't gebied der Openbaring Gods.

Soms is er ook heftige vijandschap tegen den Christus Gods bij hen op te merken. Zoo werd mij eens gevraagd, een zieken Jood te willen bezoeken. Ik werd toegelaten, maar toen men goed begreep, wie ik was, beschuldigde de vrouw van den zieke mij, steeds tegen het Jodendom te spreken en verbood mij één woord met haren man te reppen van onzen Heere Jezus Christus en hoewel de zieke mij vroeg, nadat ik ernstig met hem gesproken had, nog eens terug te willen komen, werd mij later steeds de toegang geweigerd.

Verblijdend is het feit, dat men niet mag zeggen, dat de Joodsche deuren voor

ons toegesloten zijn, en wij meermalen de gelegenheid hadden in de huizen van Joden, en ook bij het bezoeken van Joodsche verpleegden in ziekenhuizen, te wijzen op Jezus Christus als den waren Messias.

Leeszaal. De proef met de Leeszaal mag, helaas, niet als gelukt worden beschouwd. 't Aantal bezoekers was zóó gering — misschien ook, doordat de Leeszaal ondergebracht was in een „Christelijk” gebouw, 't Gebouw voor Christelijke Sociale belangen, dat staat op de Prinsengracht, waar 's Maandags en Vrijdags vele Joden op de markt staan met hun kramen — dat besloten moest worden, voorloopig althans, de Leeszaal op te heffen. Wellicht, dat deze later weer in ons eigen gebouw, in samenhang met onze Bibliotheek, kan geopend worden.

Verzending Messiasbode. Er is hier een kring van ruim 20 zusters, die onder leiding van Mevr. VAN DER LEEUW—KRAAN maandelijks zorgt voor de verzending van *De Messiasbode* naar adressen van Joden in Den Haag en Scheveningen en in plaatsen, waar geen comité's voor de expeditie zorg dragen. Maandelijks worden ongeveer 5500 exemplaren van dit blaadje door dezen kring gereed gemaakt voor de verzending.

Cursus. Des Vrijdagsavonds om de 14 dagen houd ik ten mijnen huize cursusvergaderingen, waar ik met de zusters van Mirjam eerst de Joodsche feesten besproken heb, en nu de Joodsche theologie, naar het handboek van WEBER, behandel.

b. Rotterdam. In *Rotterdam* werd de arbeid onder kinderen met kracht voortgezet.

Er worden op twee avonden per week samenkomsten gehouden, één met meisjes, onder leiding van zusters, en één met jongens, door een broeder. Het bezoek dezer samenkomsten heeft veel te lijden gehad door Joodsche tegenwerking.

Ook hier is 't een genot, de Kerstfeestvieringen bij te wonen.

29 December 1919 werd het Kerstfeest gevierd met ongeveer 40 Joodsche kinderen en ouders.

Zeer verblijdend was 't te bemerken, hoe belangrijk de kennis van Gods Woord bij de kinderen, onder leiding van Mej. GROENEWEG, in den loop der jaren was toegenomen.

Bemoedigend is ook, het groeien van de belangstelling der gemeente in het werk.

Tweemaal werd eene openbare vergadering voor Joden en Christenen gehouden, waarbij door de Joden zeer druk gepost werd, en tengevolge daarvan het Joodsche bezoek zeer gering was.

Den eersten keer sprak ik over: Mozes, de man Gods, en daarna over: Het Joodsche en het Christelijke Paaschfeest.

Aan 1200 Joodsche adressen wordt plaatselijk *De Messiasbode* gezonden.

c. Amsterdam. In Amsterdam werd ook een begin gemaakt met arbeid onder Joodsche kinderen.

Eerst werd daarvoor gebruikt een lokaal van de Boomslootkerk. Maar hier was de tegenwerking der Joden zóó sterk, dat schier alle kinderen verre gehouden werden.

Eigen lokaal • en de arbeid daarin. Sedert September 1919 is nu een ander lokaal, O. Z. Achterburgwal 59, door ons betrokken. Het is het lokaal, vanouds door de „Jongelingsvereeniging voor den Handwerkenden Stand” gebruikt. Eene Amsterdamsche Maatschappij, de N. V. „Bato”, is bereid gevonden het geheele pand te koopen, en ons het beneden-gedeelte en een etage-woning voor den concierge ervan te verhuren.

Het lokaal is zeer gunstig gelegen, en keurig ingericht.

Er worden tweemaal per week, samenkomsten voor Joodsche kinderen gehouden, 's Maandags voor grootere meisjes, 's Dinsdags voor kleinere jongens en meisjes.

Door de Joden is heel druk gepost bij het lokaal.

Dat heeft wel storend gewerkt.

Maar de zusters, die onderwijs geven, lieten zich daardoor niet ontmoedigen. Zij zetten door. En niet zonder vrucht.

Er blijft een kern van kinderen steeds komen, en er bestaat gegrond vertrouwen, dat het werk zich goed zal kunnen uitbreiden. Zoodra er eens niet gepost wordt, zijn er weer meer kinderen.

Kerstfeest. Op 23 December 1919 kon het Kerstfeest in ons versierde lokaal gevierd worden met 21 Joodsche kinderen.

't Was een aangename, bemoedigende feestavond.

Lichtbeeldenavond. Eenigen tijd later werd een lichtbeeldenavond gegeven, waar ook weer een twintigtal kinderen en grooteren van Joodsche geboorte kwamen, welk aantal veel grooter zou geweest zijn, als er niet om de vreeze voor de postende Joden velen teruggegaan waren. Merkwaardig is, dat, nadat de vergadering een tijd lang geopend was, ook de posters, op de tot hen gerichte uitnodiging, bereid werden gevonden, binnen te komen, en zij de Evangelieprediking door den heer BAAS, Amsterdam's straatprediker, naar aanleiding van lichtbeelden uit Palestina, konden hooren.

Paaschfeest. Op 6 April j.l. hielden we met pl.m. 40 Joodsche kinderen voor de eerste maal Paaschfeest.

't Was eene geestelijke verkwikking daar te wezen, en te zien, hoe er door de Joodsche kinderen niet alleen vol aandacht geluisterd werd naar de behandeling van den uittocht uit Egypte en het Joodsche Pascha, maar ook naar die van 't Christelijk Paaschfeest, en vooral ook 't te hooren getuigen *door Joodsche kinderen*, dat Jezus Christus de Joden nooit kwaad had gedaan, doch steeds goed, en dat door het opstoken der priesters Jezus ter dood overgeleverd werd.

Door een grooten kring van broeders en zusters wordt maandelijks *De Messiasbode* in ons lokaal gereedgemaakt voor de verzending aan de adressen van de Joden in Amsterdam, voorzoover ons die bekend zijn. Er worden pl.m. 4500 exemplaren verzonden.

Verzending
Messiasbode.

De heer W. KIRCHNER, die zooveel voor de Joden zending doet, heeft zijn adres als adres van afzending opgegeven. De teruggezonden *Messiasbode's* komen, soms nog met allerlei opmerkingen, bij hem. Maar het aantal terugzeggende Joden is tegenwoordig slechts heel klein.

Voor de zusters, die onder de Joodsche kinderen arbeiden en andere belangstellenden, geef ik des Dinsdagsavonds om de 14 dagen cursussen, in ons Zendinglokaal. Na eerst de geschiedenis der Joden na 70 tot de verdrijving uit Spanje en Portugal te hebben behandeld, bespreek ik thans de Joodsche feesten.

Cursus.

Er werden hier ook verschillende openbare vergaderingen gehouden voor Joden en Christenen, waar ik sprak over een onderwerp, van belang voor beiden, en gelegenheid had, inzonderheid den Joden den Messias te verkondigen, en wel:

Openbare
vergaderingen.

8 Januari 1918 over: Wat wil de Zending onder de Joden?

17 December 1918: Het Chanoeke-feest der Joden en het Kerstfeest der Christenen.

24 Maart 1919: De Messiasverwachting der Joden.

10 December 1919: De Groote Verzoendag.

12 April 1920: Eene ernstige beschuldiging tegen de Joden onzer dagen, bezien in het licht der feiten.

De eerste drie vergaderingen stonden onder leiding van Ds SIKKEL, de vierde onder die van Dr DE MOOR, terwijl Ds FERNHOUT de laatste leidde.

De vergaderingen werden niet steeds in hetzelfde gebouw gehouden.

Nadat de „Werkende Stand” ons geweigerd was, gingen wij naar 't Nutsgebouw op den N. Z. Voorburgwal, en toen, na twee vergaderingen, ook dit niet meer voor ons te krijgen was, werd Odeon gehuurd.

Zoo is de „vrees der Joden” ook sterk onder niet-Joden.

De vergaderingen werden alle druk bezocht.

Bij de eerste werd zóó scherp gepost, dat er bijna geen Joden waren.

Maar, door flink politie-toezicht, is herhaling hiervan voorkomen, en de volgende vergaderingen werden door tal van Joden bezocht.

Steeds heb ik mijn voordracht geheel ten einde kunnen brengen.

Bij de gedachtenwisseling, die op de laatste vier vergaderingen plaats vond, werd het soms wel eens rumoerig in de zaal. Het dankgebed is daardoor eenmaal verhinderd.

Op de vergadering van 10 December 1919 was 't van begin tot 't eind geheel rustig.

Wij gelooven, dat deze vergaderingen zeer nuttig zijn.

Tal van Joden luisteren rustig toe, als hun de Messias gepredikt wordt.

En onder de Christenen wordt er de liefde en belangstelling voor ons werk versterkt.

Als gevolg van een openbare vergadering, in aansluiting aan het werk onder de kinderen, en ook tengevolge van correspondentie, van Joodsche zijde begonnen, of aanbeveling van een Joodsch adres door Christenen, werden door mij onderscheidene bezoeken bij Joden afgelegd, waarbij ik gelegenheid tot ernstige samenspreking had.

Huisbezoek.

Aan een Joodsch meisje wordt door mij wekelijks onderwijs gegeven.

Catechisatie.

Ik ben zeer tevreden over de toewijding, waarmee zij zich steeds voorbereidt, en de belangstelling, die zij op de lessen openbaart.

In Apeldoorn wordt aan pl.m. 60 Joodsche adressen de *Messiasbode* toegezonden.

d. Apeldoorn.

In Arnhem worden door het comité maandelijks 350 exemplaren van „de *Messiasbode*” aan Joden gezonden.

e. Arnhem.

Hier wordt niet alleen aan pl.m. 100 Joodsche adressen de *Messiasbode* gestuurd, maar door het plaatselijk comité werden ook twee openbare vergaderingen uitgeschreven, waar ik kwam spreken. 't Gelukte hier niet, de Joden tot ons te lokken.

f. Gouda.

Ook in Groningen werden een drietal openbare vergaderingen gehouden. In de tweede, op 5 Maart 1919, waren Joden en ontspan zich eene gedachtenwisseling met een Joodsch student.

g. Groningen.

In de eerste op 20 September 1917, waren, naar onze meening, geen Joden. Maar een paar jaar later ontmoette ik, bij een bezoek aan Joodsche soldaten in 't Hospitaal in 's-Gravenhage, een Joodschen jongeman uit Groningen, die mij

vertelde, de vergadering bezocht te hebben. Hij heeft een Nieuw Testament van mij ontvangen, en wilde heel graag, dat ik hem bezocht. Bij zijn terugkeer naar Groningen zond hij mij een schriftelijke dankbetuiging, met zijn adres aldaar, en op de vergadering van 24 Maart 1920 was hij aanwezig, sprak eerst in de vergadering en kwam daarna nog voor een persoonlijk onderhoud naar voren.

In Groningen worden 300 exemplaren van *De Messiasbode* onder Joden verspreid. De Commissie voor Jodenzending bestaat uit leden van de beide Gereformeerde Kerken. Zij is een onderdeel van de Commissie voor den Evangelisatiearbeid, die door de Groningsche Gereformeerde Kerken gemeenschappelijk verricht wordt.

Er zijn hier ook plannen beraamd, om te trachten, den arbeid onder Joodsche kinderen aan te vatten.

h. Hilversum.

In Hilversum is de verzending van *De Messiasbode* met behulp van een kaartstelsysteem keurig geregeld; 300 exemplaren worden er maandelijks verspreid.

Twee openbare vergaderingen werden er gehouden, die beide ook door Joden bezocht waren.

In de eerste vergadering verraste ons eene Joodsche vrouw, met het uitspreken in 't openbaar van een kloek protest tegen de Joden, die gepost hadden en tegen den Jood, die met mij van gedachten had gewisseld en zich als een botte ongeloofige had geopenbaard en met een woord van dank voor 't gehoorde.

i. Leeuwarden

In Leeuwarden wordt *De Messiasbode* met bijzondere toewijding door een broeder en zijne echtgenooten maandelijks aan pl.m. 175 Joodsche adressen gestuurd. Dit gezin heeft al persoonlijke bedreigingen van Joodschen kant moeten hooren.

Enkele bezoeken aan Joden werden door mij met dezen broeder afgelegd, waarbij zich soms heftige vijandschap openbaarde, maar ook wel gelegenheid tot ernstige samenspreking was.

Onder leiding van Dr VAN ES werden vier openbare vergaderingen gehouden, onder groote belangstelling van de zijde der Gereformeerden, maar waar de Joden ontbraken. Er werd de beide eerste malen door onderscheidene Joden gepost. Aan de Joden werd een uitvoerig verslag van het gesprokene gezonden, zoodat zij er toch niet onkundig van bleven.

Naar aanleiding van de eerste der vergaderingen kwam het van Joodsche zijde tot 'n heftige perscampagne in het *Nieuw Israel. Weekblad* tegen de Leeuwarder zending, waarop geantwoord werd in de *Leeuwarder Kerkbode*.

j. Leiden.

In Leiden wonen niet véél Joden. Toch wordt er plaatselijk gewerkt.

50 exemplaren van *De Messiasbode* worden er verzonden.

Drie openbare vergaderingen, waarvan de eerste twee ook door Joden bezocht werden, werden er gehouden.

k. Meppel.

In Meppel wordt aan ongeveer 100 Joodsche adressen *De Messiasbode* gestuurd. Ook werden daar twee openbare vergaderingen gehouden niet zonder belangstelling van Joodsche zijde.

Aan een paar Joden werd door mij in gezelschap van een broeder uit Meppel, een bezoek gebracht. Geruimen tijd heb ik kalm en ernstig met hen kunnen spreken. 't Werd mij echter, zoo bleek later, door den een zeer euvel geduid en er werd zelfs in een Joodsch blad over geschreven.

l. Nijmegen.

Ook in Nijmegen werd tweemaal eene openbare vergadering gehouden, waar, althans op de eerste, Joden opgekomen waren.

Er vindt een geregelde verspreiding van pl.m. 100 *Messiasbode's* onder de Joden plaats.

m. Utrecht.

In Utrecht schreef het Zendings-comité drie openbare vergaderingen uit, waarvan twee stonden onder leiding van den heer VAN ANDEL, terwijl Ds GOUDAPPEL éénmaal presideerde. Alle malen was de groote zaal van Irene vol. Er waren ook Joden bij. Een paar van hen stelden op de eerste vergadering enkele vragen. Op de laatste vergadering was er een ernstige gedachtenwisseling met eene Joodsche dame.

Het aantal der maandelijks verzonden *Messiasbode's* bedraagt hier 150.

n. Zwolle.

In Zwolle bepaalde zich de arbeid nog uitsluitend tot 't verzenden van *De Messiasbode* aan pl.m. 100 Joodsche adressen.

Men tracht hier evenwel ook te komen tot het oprichten van een handwerkschool voor Joodsche meisjes.

III. *Andere arbeid, door geschrift en spreekbeurt, inzonderheid.*

Geschrift.

Als arbeid door geschrift moet vooral genoemd worden *De Messiasbode*, die maandelijks door mij geschreven wordt.

Dit blaadje wordt thans aan pl.m. 12500 adressen van Joden in ons land gezonden.

Door de medewerking van vele Kerkeraden in ons land, zijn ons uit vele plaatsen volledige opgaven der aldaar wonende Joden toegekomen.

Met teleurstelling moet echter ook het feit vermeld, dat tal van Kerkeraden mij op een brief om inlichtingen het antwoord schuldig bleven.

Met de Joden in ruim 300 plaatsen van ons land staan wij door onze *Messiasbode* in rapport.

Aan de Kerkeraden in gemeenten, waar Joden wonen, zenden wij ook steeds eenige exemplaren van *De Messiasbode*, opdat de opzieners kennis kunnen nemen van wat wij den Joden onder hen boodschappen.

Met tal van Joden en Jodinnen heb ik, naar aanleiding van *De Messiasbode*, correspondentie gevoerd, en ook mede door ons blad kwam ik in persoonlijke aanraking met personen van Joodsche geboorte.

Door mededeelingen van Joodsche zijde en van Christenen, die met Joden in aanraking kwamen, is mij vaak gebleken, dat, meer dan wij hadden durven vermoeden, door de Joden *De Messiasbode* gelezen wordt.

't Gebeurt wel, dat er door Joden navraag gedaan wordt naar een niet ontvangen *Messiasbode*, of dat er aanvulling voor een verloren geraakte gevraagd wordt.

In enkele, Joodsche, Vrijzinnige en Christelijke bladen schreef ik ingezonden stukken naar aanleiding van beschuldigingen tegen de Joden zending of in 't algemeen in het belang van den arbeid onder de Joden.

Ook in het inlegblad, dat iedere drie maanden bij *Het Zendingsblad* wordt gevoegd, schrijf ik steeds één of meer kleine artikelen over ons werk.

Door mij werd in het afgelopen tijdvak 44 maal een bidstond voor de Joden zending in een Geref. Kerk geleid.

Verder sprak ik 9 maal een rede in 't belang van de Joden zending uit in een Gereformeerde Kerk.

Op vijf Classicale zendingsdagen in onze Kerken bepleitte ik onzen arbeid.

Voor drie Hulpraden voor Zendingsstudie, in Arnhem, 's-Gravenhage en Kampen, sprak ik over de Zending onder de Joden of althans in het belang daarvan.

In *Hoogeveen* werden, hoewel er geen plaatselijk comité is, toch twee openbare vergaderingen uitgeschreven door de gewone Zendings-commissie, waar ik sprak. De Joden postten. Op de eerste vergadering was er één Jood, die aan 't slot den voorzitter, Ds BRAMER, en mij dankte.

Op de tweede vergadering waren er meer Joden.

In *Winschoten*, waar ook nog geen plaatselijk comité is, werden twee openbare vergaderingen gehouden. De eerste maal werd er in een plaatselijk blad tegen mij van Joodsche zijde gewaarschuwd en druk gepost. Er werd toen geen Jood gezien.

De tweede maal was er ook een Jood.

Beide malen was er een zeer belangstellend gehoor.

In *Scheveningen* hield ik op 17 Maart j.l. in het Duitsch eene lezing, bijgewoond door Christenen en pl.m. 20 Joden, over: „Die Juden und der Bolschewismus”. Het was eene rustige vergadering, waarop de Joden aandachtig luisterden.

In *Apeldoorn* leidde ik in 1920 mede een bidstond voor de zending in de week der gebeden en sprak daar voor dat werk.

Op de conferentie voor Zendingsstudie te *Lunteren*, van 5—9 Augustus 1919, gaf ik vier cursusvergaderingen over:

- a. geestelijke stroomingen onder de Joden.
- b. het gebedsleven van den vromen Jood.
- c. het Zionisme.
- d. de Zending onder de Joden voorheen en thans.

Van den anderen arbeid, die verricht werd, mag nog genoemd worden de samenwerking met de *Strandzending*, in *Scheveningen* en in *Zandvoort*, waardoor tal van traktaten en *Messiasbode*'s onder de Joodsche bezoekers dezer badplaatsen konden uitgereikt worden.

Verder kunnen wij U berichten, dat onze Bibliotheek, de Bibliotheca Judaïca, tijdelijk in mijn huis ondergebracht, na de ontruiming van de Leeszaal, door de in overleg met Uwen Voorzitter bestelde boeken en ook door eene ten geschenke ontvangen collectie allengs uitgebreid is tot eene boekerij, waarin tal van belangrijke werken over Joodsche en Christelijke theologie, Joodsche geschiedenis, enz. voorhanden zijn, zoodat die goede diensten kan bewijzen aan Joden, die meer van 't Christelijk geloof en Christenen, die meer van het Jodendom willen weten.

Vatten wij alles samen, dan moeten wij dankbaar erkennen, dat, al is er nog niet veel rijpe vrucht te zien, er toch goede voortgang in den arbeid van het zaaien van het zaad, waartoe de Heere ons toch in de eerste plaats geroepen heeft, merkbaar is.

Spreekbeurten.

Andere arbeid.
Strandzending.

Bibliotheca Judaïca.

Samenvatting.

De medewerking en de liefde in onze Kerken, vooral daar waar plaatselijke comité's zijn, is verkwikkend.

Van Joodsche zijde is de tegenstand nog steeds groot, maar toch is, bij monde van een Joodschen voorganger in Amsterdam, den heer DE LANGE, het goed recht van de Jodenzending, ja zelfs de plicht daartoe krachtens Christus' bevel, openlijk in een Joodsch blad erkend.

In Amsterdam werd op ééne der vergaderingen door een Joodschen spreker volmondig erkend, dat de Jodenzending de Joden drong, zich rekenschap te geven van hun standpunt.

De poging tot negeeren van onzen arbeid door de Joden is mislukt.

In Amsterdam is zelfs, naar verluidt, eene aparte commissie tot tegenwerking van de zending benoemd, in overleg met den Opperrabijn.

Wij koesteren de hoop, dat de opzettelijke tegenwerking op den duur zal blijken, positieve vruchten af te werpen, doordat 't de Joden wel tot nadenken prikkelen moet.

Door de Jodenzending is aan 't Nederlandsche Jodendom een stoot toegebracht, die, naar wij vertrouwen, onder den zegen Gods, Joden zal wakker schudden uit den slaap der eigengerechtigheid en geestelijke traagheid en onverschilligheid en hen almeer verplichten, zich rekenschap van hun godsdienstig standpunt te geven, te breken met hun in ritueele sleur vervallen leven bij de orthodoxen, of zich bewust te worden van den oneindigen afstand tusschen hen en het Bijbelsche oorspronkelijke Jodendom bij de modernen.

Zeer verblijdend is ook, dat onder de brieven van Joden, die wij ontvingen, er zijn, die van belangstelling in, ja van toenadering tot het Christelijk geloof getuigen.

Dit alles beschouwende, gaan wij met rustigen moed voort op den ingeslagen weg, niet twijfelende, of de Heere, onze God, zal te Zijner tijd ook vrucht op onzen arbeid, onder veel zwakheid en zonde verricht, doen openbaar worden.

Gaarne hadden wij meer practischen arbeid nog verricht. Maar de studie tot het beëindigen van mijn dissertatie, die ik, onder bewilliging van U, voortzette, wijl zij van belang is voor de Jodenzending, nam ook een deel van mijn tijd in beslag.

Wij hebben echter goede hope, dat deze studie nog slechts gedurende een klein deel van de volgende driejarige periode de gelegenheid tot praktisch werk zal behoeven in te perken.

U met Uw werk, ook in 't belang der Jodenzending, den Heere bevelend,
heilgroetend,

Uw dw. dn. en br.

JAC VAN NES.

's-Gravenhage, 20 Mei 1920.

Eindelijk willen uwe Deputaten niet verzwijgen, dat zij zich ernstig hebben bezig gehouden met de vraag, *hoe zich in de toekomst de Zending onzer Kerken onder de Joden zou kunnen ontwikkelen en uitbreiden.*

Gereedelijk vonden zij hiertoe aanleiding in de omstandigheid, dat hun al meer duidelijk werd, hoe de arbeid voor één Missionaris te omvangrijk en te zwaar wordt. Herhaaldelijk is dit ook uitgesproken door de Gecommitteerden van de kerk van 's-Gravenhage, éénmaal zelfs in uitdrukkelijke opdracht van den Kerkeraad van 's Hage. Zoo hebben zij zich een toekomstbeeld gevormd, dat zij voor verwezenlijking volstrekt niet onvatbaar achten. Blijkens de volkstelling, gehouden in 1909, bedraagt het aantal Joden in ons vaderland ongeveer 106.000. Zij zijn zeer ongelijk over ons land verspreid. Noord-Holland, voornamelijk Amsterdam, heeft het leeuwenaandeel, ruim 64.000; Zuid-Holland met de Zuidelijke provinciën herbergen ongeveer 22.000; in het overig deel van ons land wonen er globaal genomen 20.000. Zoo zou Nederland kunnen worden verdeeld in drie Zendingsterreinen met drie Missionaire Dienaren des Woords, verbonden aan de drie zendende Kerken.

1. De Kerk van 's-Gravenhage werkt samen met de Kerken van Zuid-Holland (N. en Z. gedeelte), Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

2. De Kerk van Amsterdam werkt samen met de Kerken van Noord-Holland.

3. De Kerk van Zwolle werkt samen met de Kerken van Overijsel. Utrecht, Gelderland, Drente, Groningen en Friesland (N. en Z. gedeelte).

Natuurlijk zou de indeeling der Kerken anders kunnen zijn en zouden ook als zendende Kerk andere Kerken dan de genoemde kunnen optreden. Ook zal de regeling nader moeten worden uitgewerkt, met name ten opzichte van de verhouding tusschen de zendende en de met haar saamwerkende Kerken, den arbeid der gezamenlijke Kerken, in Synode saamkomend, de financiële kwestie enz.

Doch daarover durven uwe Deputaten zich thans niet nader uit te laten. Zij geven slechts hun toekomstbeeld in enkele trekken, om aan te duiden, in welke richting zich de uitbreiding van ons Zendingswerk zou kunnen bewegen.

Zij doen dit in de overtuiging, dat hun ideaal zeer goed verwezenlijkt kan worden. Een zending met drie missionarissen gaat de geestelijke en geldelijke krachten onzer Kerken niet te boven. Een getal van drie arbeiders is zeker met het oog op het aantal Joden en den omvang van het zendingsterrein (geheel ons vaderland!) niet te hoog geraamd. Het Zendingswerk wordt tot dusver bijzonder gezegend, zou het wel te verantwoorden zijn voor den Heere, indien onze Kerken niet krachtige pogingen aanwendden, om het uit te breiden?

Dringend geven uwe Deputaten u in overweging te besluiten tot het afzonderen van een tweeden Dienaar des Woords, liefst door de Kerk van Amsterdam, of een andere Kerk uit de omgeving. De kosten, verbonden aan de voorbereidende studie, konden zonder enig bezwaar uit de Zendingkas bestreden worden. De vermeerdering der jaarlijksche uitgaven zal bijna uitsluitend bestaan in het traktement en zal gedekt kunnen worden door een tweede collecte, waartoe de Kerken ongetwijfeld bereid bevonden zullen worden. Zij er dan bij uwe vergadering geen aarzeling, om een kloekmoedig besluit te nemen! Het veld is inderdaad wit om te oogsten, het roept om arbeiders!

Financiëel Verslag. Staat van Ontvangst en Uitgaaf.

ONTVANGST.	1917/18	1918/19	1919/20
Saldo vorig boekjaar	f 1736.57 ⁵	f 1467.19	f 2270.65 ⁵
Collecten of bijdragen der Kerken	10842.40 ⁵	10930.29 ⁵	13202.59
Jaarlijksche Contributies	346.65	309.45	298.50
Collecten bij Spreekbeurten	385.66	75.15	265.02
Giften	282.25 ⁵	443.28 ⁵	1126.61 ⁵
Rente	1110.86 ⁵	1373.35 ⁵	1403.01
Legaten	—	2000.—	500.—
Buitengewoon	1.25	1.—	250.31
Totaal	f 14705.66	f 16619.72 ⁵	f 19316.70

UITGAAF.	1917/18	1918/19	1919/20
Onderst. Zendingcomité's	f 850.—	f 2080.—	f 3747.50 ⁵
Honorarium en onkosten Ds v. NES	3973.84 ⁵	4509.68	5311.44 ⁵
Bibliotheek	2519.25	290.—	527.23
Drukkosten en verz. <i>Messiasbode</i>	—	2194.54	2875.40
<i>Ons Zendingsblad</i>	—	1250.55	1746.20 ⁵
Reis- en vergader. kosten Deputaten	266.23 ⁵	301.72 ⁵	376.03 ⁵
Onkosten administratie	161.97	249.61 ⁵	241.27
Honorarium en reiskosten, spreekbeurten	194.27	35.35	109.75
Aankoop Effecten	4872.68 ⁵	3785.11	2047.37
Buitengewoon	2.71	100.—	50.—
Saldo	1467.19	2270.65 ⁵	2284.49
Totaal	f 14705.66	f 16619.72 ⁵	f 19316.70

Dit verslag geeft de cijfers over de jaren 1 Juli 1917 tot 30 Juni 1920. De collecten kwamen, naar 't advies der Synode, in het algemeen getrouw van alle Kerken binnen. De collecten bij spreekbeurten verminderen, evenals de jaarlijksche contributies. Verrassend waren daartegenover een legaat van f 2000 in 1918, één van f 500 en een gift van dat zelfde bedrag in 1919. Tevens mag hierbij vermeld dat de Zending tot medeërfgenaam benoemd werd in een nalatenschap, waarvan het bedrag nog niet kan worden vastgesteld.

De uitgaven klommen beduidend. De posten honorarium en onkosten, vooral die van ondersteuning zendingcomité's niet het minst ook die door uitgave van *Messiasbode* en *Zendingsblad*, waren alle hooger.

Het saldo is op heden, behalve het kassaldo, een bezit in effecten nominaal f 34500 (werkelijke waarde f 25000.) waarvan dan, zoo er f 20.000 worde gereserveerd voor Art. 13 K. O., f 14500.— (nominaal) overblijft.

Toch zal versterking der financiën zeer noodig zijn, als tot beroeping van een tweeden Missionaris wordt overgegaan. Niet alleen toch dat nu reeds, als de post legaten, welke altijd onzeker is, buiten rekening wordt gelaten, uitgaven en inkomsten elkander dekken. Maar de uitgaven zullen uit den aard der zaak nog klimmen. De post honorarium, is nog steeds niet vast. De ondersteuning zendingscomité's moet veel vermeerderen bij de nog voortgaande uitbreiding van het werk. De uitgave van de Messiasbode en Zendingsblad eischt om de stijgende kosten van papier en drukken elk jaar meer. En een deel van die uitgaven zullen verdubbeld moeten worden bij het optreden van een tweeden Dienaar des Woords. Moge het saldo voldoende zijn om de voorbereidende studie van een tweeden Dienaar te bekostigen, zoodra deze zijn arbeid aanvangt, zal een tweede collecte voor deze Zending beslist noodig wezen.

Ten slotte veroorloven uwe Deputaten zich het volgende u in overweging te geven:

de Generale Synode besluite:

- 1°. goed te keuren den arbeid, door de Deputaten voor de Zending onder de Joden verricht en hen te déchargeeren voor het beheer der financiën;
- 2°. voor deze Zending te benoemen vijf Deputaten met drie secundi;
- 3°. aan deze Deputaten op te dragen:
 - a. het contract met de Kerk van 's Gravenhage te bestendigen;
 - b. de Kerk van Amsterdam, of een andere Kerk uit of nabij de hoofdstad des lands, uit te noodigen tot het beroepen en afzonderen van een tweeden Missionaire Dienaar des Woords;
 - c. met deze zendende Kerk een contract aan te gaan gelijk aan dat met de Kerk van 's Gravenhage;
 - d. den arbeid van bestaande Zendings-comité's, die uitgaan van een plaatselijke Kerk, te steunen;
 - e. van de oprichting van zulke comité's, waar zij nog niet worden gevonden, te bevorderen;
 - f. de zaak der Zending onder de Joden in onze Kerken te bevorderen, ook door middel van een Zendingsblad;
 - g. tot alle Kerken het verzoek te richten éénmaal 's jaars in hare samenkomsten een collecte te houden voor de Zending onder de Joden en deze door Deputaten, vanwege de Classes te benoemen, te doen innen en aan den Quæstor der Deputaten van de Generale Synode te doen afdragen, met dien verstande dat Kerken, die zelf in eigen kring zendingsarbeid onder de Joden verrichten, slechts 10 pCt. der collecten in de kas der Deputaten behoeven te storten; en van de Kerken een tweede collecte in één en hetzelfde jaar te vragen, zoodra de tweede Missionaire Dienaar des Woords zijn arbeid aanvangt;
 - h. het beheer der aanwezige en inkomende gelden;
 - i. het doen van de vereischte uitgaven;
 - j. het afzonderen van een bedrag groot f 20.000 (nominaal) als fonds voor Art. 13 K. O.

Uwe Deputaten voornoemd:

J. DOUMA.
 J. P. TAZELAAR.
 J. D. VAN DER VELDEN.
 J. J. MIEDEMA, *Rapporteur*.
 H. C. VAN DEN BRINK, *Rapporteur*.

BIJLAGE VI
 Art. 40.

**RAPPORT in zake de voorstellen der Particuliere Synodes
 rakende de Belijdenis.**

Op het agendum van de Generale Synode der Geref. Kerken in Nederland, saamkomende te Leeuwarden 24 Aug. 1920 en v. d. worden onderscheidene voorstellen aangetroffen, die op de Belijdenis betrekking hebben en die de wenselijkheid uitspreken van eene nadere formuleering en uitwerking van eenige artikelen des geloofs. Bijna alle particuliere Synodes, immers negen in getal,

benevens de Raad van de Geref. Kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom), uiten zich in dezen zin, dat de Kerken tegenover de velerlei dwalingen van dezen tijd, en ook tegenover de toenemende wereld-gelijkvormigheid, met kracht haar getuigenis moeten doen hooren. Zij zijn alle van meening, dat de Kerken met het bewaren en handhaven van wat zij in hare belijdenisschriften bezitten niet kunnen volstaan, maar met het oog op de behoeften dezer tijden ook aan ontwikkeling en uitbreiding der daarin beleden waarheid, althans op sommige punten, hebben te arbeiden.

Zij stellen daarbij echter alle, zonder uitzondering, op den voorgrond, dat zij de drie formulieren van eenigheid algeheel en ongewijzigd, als accoord van kerkelijke gemeenschap naar den Woorde Gods en als authentieke stukken van historische waarde, onverzwakt wenschen te handhaven. Van een gravamen tegen eenig artikel der Belijdenis is in geen der voorstellen met een enkel woord sprake. Zelfs wordt in het voorstel van de Geref. Kerk van Amsterdam-Zuid nadrukkelijk verklaard, dat geenerlei gravamen bij haar bestaat tegen de drie formulieren van eenigheid of tegen eenig onderdeel daarvan.

Maar deze onverdeelde instemming met de belijdenisschriften maken het feit te opmerkelijker, dat schier alle Particuliere Synodes met kracht aandringen op eene nadere formulering en duidelijker omschrijving, op eene uitwerking en aanvulling van sommige artikelen des geloofs. En zij betoogen de noodzakelijkheid voor zulk eene ontwikkeling en uitbreiding met den ernst der tijden, waarin wij leven, met de velerlei oude en nieuwe dwalingen, die voortdurend opkomen en steeds verder om zich heen grijpen, en ook met het feit, dat de belijdenisschriften reeds drie en meer dan drie eeuwen oud zijn, in al dien tijd geen wijziging of verdere ontwikkeling hebben ontvangen, terwijl het belijdende inzicht in de waarheid in die eeuwen niet onbelangrijke vorderingen heeft gemaakt.

Ten aanzien van de hoogst gewichtige materie, die door de Particuliere Synodes in deze voorstellen aan de Generale Synode ter behandeling wordt voorgedragen, veroorlooft zich Uwe Commissie allereerst de opmerking, dat het aan de orde stellen van eene generale herziening der belijdenisschriften, gelijk daarvan eene enkele maal in de pers werd gesproken, door geen enkele Particuliere Synode begeerd wordt, en ook op zichzelf noch wenschelijk noch noodzakelijk is. Immers alle Particuliere Synodes stellen zich zonder eenige restrictie op den grondslag van de drie formulieren van eenigheid, en wenschen niet wijziging, maar onverzwakte handhaving.

Voor de Generale Synode zou het daarom ondoenlijk zijn, aan te wijzen, op welke concrete punten de belijdenisschriften wijziging behoeften, of zelfs, welke artikelen, zinsneden of uitdrukkingen in die belijdenisschriften voor het overwegen eener wijziging in aanmerking dienden te komen. De Generale Synode zou dus aan eene daarvoor benoemde Commissie niet anders dan een generaal mandaat, om zoo te zeggen een blank crediet kunnen geven. En hiervoor staat de confessie eener Kerk, die een geloofsgetuigenis is en ook door haar oudheid eerwaardig is, veel te hoog. Geen beschuldiging mag tegen haar aanvaard worden, welke in algemeene, vage bewoordingen is vervat. Wie haar aanklaagt, moet duidelijk aanwijzen, waartegen hij zijne beschuldiging richt, en deze ook met de noodige bewijzen staven.

Hiermede is echter volstrekt niet beweerd, dat in onze belijdenisschriften, die menschenwerk zijn en steeds onderworpen en toetsbaar zijn aan de H. Schrift, niet formuleringen en uitdrukkingen voorkomen, die min of meer verouderd zijn, en die, indien ze in onzen tijd waren opgesteld, niet anders zouden luiden. Ook is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de teksten der Schrift, in de belijdenisschriften aangehaald, door andere met meer bewijskracht te vervangen zouden zijn. Maar deze kleine gebreken en zwakheden zijn niet van dien aard, dat zij een gegrond bezwaar zouden kunnen uitmaken tegen onverdeelde instemming met al die artikelen des geloofs, welke in de belijdenisschriften begrepen zijn. En onderteekening dezer geschriften sluit dan ook niet meer, maar ook niet minder dan zulk eene instemming in.

Uwe Commissie is daarentegen wèl met de Particuliere Synodes van oordeel, dat eene nadere formulering en uitwerking van sommige punten in de Belijdenis in dezen tijd noodzakelijk is. Het feit, ook in de voorstellen op het agendum vermeld, is toch niet voor tegenspraak vatbaar, dat in de ruim drie eeuwen, die sedert het opstellen van onze belijdenisschriften verlopen zijn, eenerzijds de dwalingen toegenomen en verder dan ooit verbreed zijn, en anderzijds het inzicht in sommige stukken der Belijdenis veranderd en verhelderd is. Waarheid en eerlijkheid gebiedt dat de Kerken hiervan aan zichzelf en aan degenen, die buiten haar zijn, met klare bewustheid rekenschap geven.

Met name geldt dit van drie artikelen, die ook in de voorstellen der Particuliere Synodes op den voorgrond treden, n.l. de goddelijke ingeving en autoriteit der H. Schrift, art. 2—8 van de Ned. Geloofsbel., de leer over de ware en de valsche Kerk, in verband met de thans door velen aangenomene pluriformiteit der Kerk, art. 29, en die over het ambt der overheid in art. 36 in verband met de nieuwere beschouwingen over de verhouding van Kerk en Staat. Van al deze artikelen mag vrijmoedig en zonder vrees voor tegenspraak worden uitgesproken, dat hunne bespreking in de belijdenisschriften niet meer staat op de hoogte en niet meer beantwoordt aan de behoefte van dezen tijd. Zij vertolken niet duidelijk en volledig het gevoelen meer, dat daaromtrent tegenwoordig over het algemeen in de Kerken leeft. Uwe Commissie meent zich hierbij van een nader, uitgewerkt betoog te mogen onthouden, wijl de feiten van den dag dit luide verkondigen en de bewijzen voor het grijpen zijn.

Anders staat het naar het oordeel Uwer Commissie met de andere punten, welke in de voorstellen op het agendum worden genoemd, en die betreffen de belijdenis van den Zoon van God als den Christus der Schriften en van de verlossing, die in Christus Jezus is, de eenigheid en volstrektheid der Christelijke religie, de antichristelijke beginselen, welke thans op het gebied van het maatschappelijk leven aan de orde zijn, de herlevende oude of nieuw opkomende dwalingen (als theosophie, spiritisme, christian science, sabbatisme, adventisme enz.) en de toenemende neiging tot wereldgelijkvormigheid, welke zich in de Kerken, vooral onder de jongeren openbaart (schouwburg-, bioscoopbezoek enz.).

Over de vraag, wat de Kerken in dezen zouden moeten of kunnen doen, waren de gevoelens in Uwe Commissie verdeeld.

Sommigen waren van meening, dat een klaar en krachtig getuigenis, van de Generale Synode uitgaande, van goeden invloed zou kunnen zijn, en steun zou kunnen bieden aan den arbeid, die van de plaatselijke Kerken, hare dienaren en hare leden, tegen deze afwijkingen in leer en leven behoort uit te gaan.

Anderen waren van oordeel, dat zulk een getuigenis uit den aard der zaak te algemeen en te vaag zou wezen, om er eene gunstige uitwerking van te mogen verwachten. Indien de Generale Synode, hiervan overtuigd, er echter toe besluiten mocht, om eene Commissie te benoemen met de opdracht, van al de genoemde en nog andere dwalingen eene zakelijke, breedvoerige weerlegging te geven, zoude zij eene taak op zich nemen, die beter door particuliere leden der Kerken (professoren, predikanten, mannen der pers enz.) kon worden verricht.

Alle leden Uwer Commissie waren echter hierin eenstemmig, dat in dezen allereerst op de plaatselijke Kerken (predikanten, ouderlingen, leden) eene ernstige roeping ligt. Zij zijn het, die tegenover deze dwalingen met kracht behooren op te treden. Immers wordt er ook onder de leden der Gereformeerde Kerken door vele van deze richtingen eene krachtige propaganda gedreven. En het is daarom roeping en plicht, om allen, die aan zulke verleiding bloot staan, te waarschuwen en door middel van prediking, catechisatie, huisbezoek enz. te sterken in den strijd. Het kwam daarom Uwer Commissie voor, dat, indien het doen uitgaan van een getuigenis in bovenbedoelden zin om de daaraan verbonden moeilijkheden geen aanbeveling verdient, toch eene opwekking aan de plaatselijke Kerken tot getrouwe plichtsbetrachting, inzonderheid ook met het oog op de gevaren, die de Kerken van allen kant in belijdenis en leven bedreigen, wel op hare plaats zou zijn en hare goede uitwerking niet missen zou.

Op grond van deze overwegingen, neemt Uwe Commissie de vrijheid, aan Uwe Vergadering voor te stellen: *[volgen de conclusiën in Art. 40].*

Dr H. BAVINCK, *Rapporteur.*

BIJLAGE VII.
Art. 42.

**RAPPORT van de Deputaten der Generale Synode van
1917 voor de Zending van Gereformeerde Kerken in
Nederland onder Heidenen en Mohammedanen.**

Aan de Generale Synode te Leeuwarden!

De Deputaten der Generale Synode van 1917 voor de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen ¹⁾ hebben de eer u het volgende rapport van hun arbeid aan te bieden.

Met hartelijken dank, allereerst aan den Heere, Die telkens weer zijn' zegen gebood en voorts aan alle broeders en zusters en Kerken die sinds 1917 weer op zoo velerlei wijze gesteund hebben, kunnen zij met vrijmoedigheid zeggen, dat het werk der zending, hetwelk aan hen was toevertrouwd, in het algemeen gelukkig voortging.

Wat de bijzonderheden aangaat, zij het hun vergund die onder de volgende hoofden te bespreken ²⁾

1. De Kerk van Soerabaia.
2. De Kerk van Batavia.
3. De Kerk van Rotterdam [en de andere Kerken in Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte)].
4. De Kerk van Delft [en de andere Kerken in Zuid-Holland (noordelijk gedeelte)].
5. De Kerk van Amsterdam [en de andere Kerken in Noord-Holland].
6. De Kerk van Heeg [en de andere Kerken in Friesland].
7. De Kerk van Middelburg [en de andere Kerken in Zeeland en Noord-Brabant].
8. De Kerk van Utrecht [en de andere Kerken in de provinciën Utrecht en Gelderland].
9. De „Soemba-Zending” in de provinciën Groningen, Drenthe en Overijsel.
10. Het Zending-consulaat.
11. De Zending onder de Chineezers.
12. Het Zendingsblad [en de Zendingskalender].
13. De Scholen.
14. De Zendings-adviseur [„taalgeleerde”].
15. De „pandita” [inlandsche predikant].
16. Het bijwonen van conferenties enz.
17. De Finantiën [van 1917—1920 en voor 1920—1923].
18. Opdrachten van de Synode te Rotterdam.
19. Zaken, waarover de Synode van Leeuwarden moet beslissen.

1. De Kerk van Soerabaia.

De toestand van het kerkelijke leven te Soerabaia is thans minder gunstig dan voor drie jaren. Er is oneenigheid ontstaan bij het bouwen van een nieuw kerkgebouw, welke wel weer is weggenomen doch nog schadelijk nawerkt.

Van Evangelisatie is dan ook sinds 1917 niet zoo veel gekomen.

Ds W. PERA, die er sinds 1900 arbeidde, na eerst 20 jaar hier te lande gediend te hebben, heeft emeritaat aangevraagd en verkregen en hoopt eerlang weer in Nederland te komen, zoodat Soerabaia nu ook vacant is. ³⁾

De subsidie welke de Rotterdamsche Synode haar toekende — tot een maximum van f 1800 per jaar — is haar geregeld gezonden geworden. Uwe vergadering bepale hoe groot de subsidie over de jaren 1920—23 zal zijn, mits de noodzakelijkheid blijkt uit de over te leggen rekeningen en verantwoordingen.

¹⁾ De brs Ds H. SCHOLTEN, Ds J. D. V. D. MUNNIK, Ds J. P. KLAARHAMER, Ds. H. DIJKSTRA, Ds W. B. RENKEMA, Ds J. KRÜGER, Ds W. BREUKELAAR, Ds C. W. E. PLOOS VAN AMSTEL, Ds F. W. SLUYTER, Ds G. F. KERKHOF, Ds L. G. GORIS en Dr J. HANIA. Acta Rotterdamsche Synode 1917, blz. 265. Zij kozen tot voorzitter Ds H. DIJKSTRA; tot assessor Ds J. D. V. D. MUNNIK; Ds W. BREUKELAAR tot 2en scriba en penningmeester; tot scriba Dr J. HANIA. Br RENKEMA overleed begin 1919 in vollen vrede. Zelfs de sterkste is der ijdelheid gelijk. In zijne plaats benoemde de Part. Synode in Gelderland Ds A. BOEKENOOGEN.

De Deputaten vergaderden — met 't oog op de duurte — zoo weinig mogelijk, 4 maal werd een gewone, één keer een buitengewone vergadering gehouden.

²⁾ Om de hooge drukkosten is alles zoo kort mogelijk gesteld.

³⁾ In een brief van den Kerkeraad van Soerabaia, als antwoord op onze vraag om inlichtingen, toegezonden, wordt een en ander breder omschreven.

2. De Kerk van Batavia.

De vorige Synode besloot dat aan de Kerk van Batavia mocht worden uitgekeerd: *a.* eene subsidie van ten hoogste f 900 per jaar voor het „Zendings-werk” der Gemeente: en *b.* eene toelage van ten hoogste f 600 per jaar ten behoeve van het emeritaats-tractement van Ds D. J. B. WIJERS; beide bedragen zijn van jaar tot jaar uitgekeerd.

Uwe vergadering besluite nu over „subsidie en toelage”, na gebleken noodzakelijkheid, voor de jaren 1920—23.

3. De Kerk van Rotterdam

(en de andere Kerken in Zuid-Holland (zuidel. gedeelte)).

Met de zendende Kerk van Rotterdam c.a. hebben uwe Deputaten zich in 't geheel niet behoeven te bemoeien; er is tusschen haar en hen geen correspondentie gevoerd.

4. De Kerk van Delft

(en de andere Kerken in Zuid-Holland (noord. gedeelte)).

De Kerk van Delft c.a. vroeg aan Deputaten of er bij hen ook bezwaar was tegen de beroeping van haar Miss. Predikant Ds L. NETELNBOS door de Kerk van Utrecht. Zij hebben door tusschenkomst van hun mede-deputaat Ds PLOOS VAN AMSTEL laten antwoorden dat die beroeping eene zaak was, die hun niet aanging; hadden zij er mee te maken, dan zouden zij in 't algemeen wel geen bezwaar hebben.

5. De Kerk van Amsterdam

(en de andere Kerken in Noord-Holland).

Ook met de Kerk van Amsterdam c.a. hebben uwe Deputaten maar weinig te doen gehad. Slechts het volgende valt te rapporteeren:

- 1°. dat zij goedkeuring hebben verleend aan de toegezonden instructie van Dr K. P. GROOT, die naar Solo is gegaan;
- 2°. dat zij, volgens besluit der Rotterdamsche Synode, de Kerk van Amsterdam, ten behoeve van haar med. dienst, elk jaar met f 1200 hebben gesteund;
- 3°. dat zij, op verzoek van de Kerk van Amsterdam er zich niet tegen hebben verzet dat docent Ds D. BAKKER consulent werd én van Jogja én van Solo wíjl de miss. predikanten van die plaatsen met verlof naar Holland gingen, mits de arbeid van den docent aan de opleidingsschool er geene schade van ondervond;
- 4°. dat zij eene verandering in de regeling van samenwerking van de Kerken in Noord-Holland, van formeelen aard, hebben goedgekeurd, naar art. 14 der Zendingsorde; en
- 5°. dat de Kerk van Amsterdam ten vorigen jare in gevolge art. 7 der Zendingsorde aan Deputaten vroeg of zij ook bezwaar zagen in den leeftijd van den door haar voor Solo tot 2en miss. dienaar beroepen predikant, den heer candidaat POS, die toen 31 jaar was.

Deputaten hebben geen bezwaar gemaakt, omdat het medisch attest van den beroepen broeder zeer in orde was en hij maar even ouder was dan de leeftijdsgrens — 30 jaar — in art. 4 Z.O. gesteld.

6. De Kerk van Heeg

(en de andere Kerken in Friesland).

De bemoeienis tusschen de Kerk van Heeg c.a. en de deputaten was eveneens van geringen omvang. Wij kunnen slechts vermelden:

- a.* dat de Deputaten, — die door alle zendende Kerken steeds zeer vriendelijk bejegend worden, doch door de Friesche gansch zeer, uit Friesland geregeld ontvingen

- statistische overzichten van haar zendingswerk en de Acta van de provinciale Zendings-Synodes; en
- b. dat de zendende Kerk vroeg om goedkeuring van instructie's voor Ds K. VAN DIJK, voor Dr J. W. OOSTERHUIS en voor de hoofdverpleegster Mej. DE GRAAF, welke goedkeuring gaarne is gegeven geworden.

7. De Kerk van Middelburg

(en de andere Kerken in Zeeland en Noord-Brabant).

Bemoeienissen tusschen de Kerk van Middelburg c.a. en de Deputaten zijn er niet geweest.

8. De Kerk van Utrecht

(en de andere Kerken in de provinciën Utrecht en Gelderland)

Met de kerk van Utrecht c.a. zijn uwe Deputaten 3 keer in correspondentie geweest.

- a. In 1918 werd gevraagd om goedkeuring van de regeling van samenwerking tusschen de Kerken van Gelderland en Utrecht. Deputaten konden die met volle vrijmoedigheid geven.
- b. In 1919 vroeg de zendende Kerk van Utrecht om de instructie voor Ds L. NETELENBOS te willen goedkeuren. Ook daaraan is bereidwillig voldaan.
- c. In dit jaar is goedkeuring verzocht van eene instructie voor mej. Dr G. J. DRECKMEIJER, die zou worden uitgezonden. Ook die goedkeuring is verleend.¹⁾

9. De Soemba-Zending

(door de Kerken in Groningen, Drenthe en Overijsel).

Met betrekking tot de Soemba-Zending is het volgende te rapporteeren:

- 1°. bij schrijven van 18 Oct. 1918 hebben de Deputaten voor de Zending op Soemba aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen het gemotiveerde verzoek gericht om bij de Synode van Leeuwarden in 1920 het voorstel te doen dat de gezamenlijke Kerken ook op Soemba — evenals nu reeds op Java — eene school onderhouden tot opleiding van inlandsche helpers bij den dienst des Woords op Soemba. Daarmee zou dan van zelf eene wijziging van art. 11 der Zendings-orde gepaard behooren te gaan;²⁾
- 2°. blijkens het rapport aan de vorige Generale Synode was van N.N. eene som van f 3000 ontvangen voor eene nieuwe post op de Buiten-bezittingen, onder voorwaarde dat dit bedrag moest worden belegd en met rente moest bewaard met bijvoeging van wat er voorts voor dit doel mocht inkomen, terwijl, als ter Generale Synode van 1920 bleek, dat er geen Kerk was, die dien nieuwen post had geopend of van plan was te openen, de Synode van 1920 alsdan had te beslissen voor welk doel deze gelden moesten worden bestemd.³⁾
- De som die thans beschikbaar is, bedraagt pl.m. f 4500.
- De nieuwe post is nog niet geopend en daar is vooreerst ook nog geen uitzicht op.
- De Soemba-deputaten vroegen nu eenigen tijd geleden of zij, met het oog, op de oorspronkelijke bestemming der gelden en met een omdat zij zulke enorme uitgaven hadden, f 3000 van dit bedrag mochten hebben.
- Uwe vergadering beslisse.
- 3°. De miss. dienaren op Soemba hebben voor enkele maanden hun rapport van de kerkvisitatie gezonden. Ook dit rapport, met heel wat zorg saamgesteld

1) Utrecht voegde bij de toezending van dit verzoek nog de mededeeling dat de Zendings-consul had geschreven of het niet — geleerd door het geval Ds W. DE HAAS — wenschelijk ware voortaan in de instructies nadere bepalingen te maken omtrent het restitueeren van gelden. De zendende Kerken gelieven dit te overwegen.

2) Zie hierover meer onder hoofd 13 E.

3) Zie rapport aan de Gen. Synode van Rotterdam hoofd 17-6. (Acta blz. 106).

is evenals vroegere, van groot belang als men de ontwikkeling van het kerkelijke leven op Soemba in 1917—20 wil nagaan.

Toch meenden uwe Deputaten dat zij ditmaal, om de hooge kosten, van het opnemen van dit rapport in eene bijlage — en hetzelfde geldt van het kerk-visitatie-rapport van Java — moesten afzien.

Beide rapporten zijn echter aanwezig; belangstellenden kunnen ze ten allen tijde en tijdens de Synode en later ter inzage krijgen.

10. Het Zendings-Consulaat.

De Rotterdamsche Synode besloot:

- a. de te benoemen Deputaten voor de Zending te machtigen, de aansluiting aan het Zendings-consulaat te bestendigen;
- b. hun op te dragen, mits zoo zuinig en billijk mogelijk, hierin verder naar bevind van zaken te handelen.

Aan die opdracht hebben uwe Deputaten voldaan. Onder hoofd 17 is medege-deeld hoe hoog de jaarlijksche bijdrage heeft moeten zijn. Dat bedrag is niet zoo gering, doch het belang van het Zendings-consulaat voor onze Kerken is, naar het oordeel van uwe Deputaten, ook nog steeds groot.

Deputaten stellen daarom aan uwe vergadering voor:

- a. de aansluiting te bestendigen;
- b. de nieuw te benoemen Deputaten hierin ook nu weer, zoo zuinig en billijk mogelijk, naar bevind van zaken te doen handelen.

11. De Zending onder de Chineezzen.

Van dit punt kan niets bijzonders worden meegedeeld.

Er kwam nog niet eene Kerk, die dezen arbeid speciaal ter hand wilde nemen, zoodat uwe Deputaten steeds eene afwachtende houding hebben moeten aannemen. Het beste is nu wellicht dat uwe vergadering aan de nieuw te benoemen Deputaten maar weer dezelfde opdracht en machtiging geeft als de vorige Synode heeft gedaan.¹⁾

12. Het Zendingsblad

(en de Zendings-Kalender.)

Wat hiervan gezegd kan worden is het volgende:

- a. Het Zendingsblad is ook de laatste drie jaren weer steeds geregeld verschenen; VADA te Wageningen heeft er steeds met bijzonderen ijver voor gezorgd; wel waren er moeilijkheden bij het krijgen van papier enz., doch alles kwam toch nog steeds weer tijdig in orde.
- b. De redacteur Ds H. DIJKSTRA bleef ook nog steeds gespaard. Hij werd weer ouder, doch kon zijn werk nog steeds best doen; hij leefde zelfs weer op en is nog vol krachtigen geloofsmoed.
- c. Sinds het ontslapen van Ds W. B. RENKEMA is de commissie van toezicht, die uit hem en Ds BREUKELAAR bestond, aangevuld met de 2 redactie-leden van het blad. Voor wederkeerig overleg was dit verreweg het beste. En het werkt steeds uitnemend.
- d. Sinds 1917 moesten er geregeld nog weer meer exemplaren worden gedrukt: de oplage is nu ruim 53250 per maand.
Het batig saldo bedroeg over de laatste drie jaren ruim f 31.500.
- e. In 1918 zijn uwe Deputaten met de Deputaten voor de zending onder de Joden overeengekomen dat laatstgenoemden op hunne kosten om de 3 maanden een inlegblaadje — betrekking hebbende op de zending onder de Joden — in het Zendingsblad zouden invoegen.

Tot nu toe duurde dat zoo voort.

Voorzoover ons bekend is, deed dit der zending onder Heidenen en Mohammedanen geene schade; en bracht het der zending onder de Joden voordeel aan.

Bij uwe vergadering zal, hopelijk, geen bezwaar zijn tegen een eventueel

¹⁾ Acta Rotterdamsche Synode, blz. 5-8.

- voortgaan op deze manier, zoodat zij dit wel aan de nieuw te benoemen Deputaten zal willen toevertrouwen.
- f. De maatregelen, noodig voor de uitgave tot ultimo '20, zijn door uwe deputaten genomen; hoe dan verder moet worden gehandeld staat ter beslissing van uwe vergadering.
- Misschien wil zij dat toevertrouwen aan de te benoemen Deputaten?
- g. Ds H. DIJKSTRA zorgde ook weer van jaar tot jaar voor den Zendingsskalender. Het getal ex. klom door de vriendelijke hulp van Kerken en zendingcommissies tot pl.m. 65000. De kosten van uitgave werden gedekt, maar voor de Generale Kas bleef in deze drie jaren niet over.
- h. Ten slotte moge hier nog vermeld worden in aansluiting aan de besluiten der vorige Synode onder dit hoofd:
- 1°. dat uwe Deputaten met Ds H. DIJKSTRA eene regeling hebben getroffen in zake de plaats van het deel der zendingsbibliotheek, dat destijds onder zijne berusting was. Tegen eenige vergoeding heeft br. DIJKSTRA zich bereid verklaard er in zijn eigen huis eene kleine kamer voor af te staan;
- 2°. dat Deputaten enkele werken op de zending betrekking hebbende, van Ds DIJKSTRA hebben aangekocht tot een bedrag van f 336.¹⁾ Van een en ander is een verklaring opgemaakt, die in het archief is gedeponneerd.
- Later heeft Ds DIJKSTRA nog een groot aantal andere werken aan de zending ten geschenke gegeven.

13. De Scholen.

Ook deze drie jaren heeft het onderwijs op het Zendingsterrein van de Geref. Kerken zich krachtig ontwikkeld.

De Deputaten hebben u te rapporteeren omtrent:

- a. de „Keucheniusschool“;
- b. de opleidingsschool tot vorming van helpers bij den dienst des Woords;
- c. de Christ. Holl. Inl. Kweekschool;
- d. de school „met uitgebreid leerplan“ tot opleiding van helpers bij den Med. dienst;
- e. een verzoek tot oprichting van een opleidingsschool op Soemba;
- f. een voorstel tot oprichting van een Normalschool te Solo.

A.

In betrekking tot de Keucheniusschool zij het volgende aangestipt:

1. *Leerkrachten.*

Als Directeur fungeerde Br. D. KOELEWIJN, die zijn rijke gaven met ijver en toewijding aan de school ten dienste gesteld heeft. Een misverstand in verband met de benoeming van den directeur van de Holl. Inl. Kweekschool bedreigde de Keuch. school eenige weken met het verlies van Br. D. KOELEWIJN. Na uitvoerige correspondentie werd echter dit misverstand opgelost, zoodat hij gelukkig voor deze school behouden bleef.

Naast den directeur werkte Br. K. DIJKEMA als eerste leeraar. Zijn arbeid was steeds tot volle tevredenheid van den directeur en den Raad van Toezicht en de deputaten. In Januari 1920 is Br. K. DIJKEMA met verlof naar Nederland gekomen. In een samenkomst, die het Moderamen van de Deputaten met hem had, deelde hij mede, dat naar zijn oordeel één Europeesche leerkracht voor de Keucheniusschool voldoende was; weshalve hij tegen 1 November 1920 ontslag vraagt uit den dienst der zending. Met het oog ook op de zeer noodige inspectie der zendingsscholen en het ontwerpen van Christelijke leerboekjes voor deze scholen, wat het best kon geschieden door de leeraren der Keucheniusschool, waren de Deputaten met den directeur en den Raad van Toezicht steeds van oordeel, dat naast den directeur een Europeesche leerkracht beslist noodig was. Met leedwezen hebben zij derhalve het besluit van Br. K. DIJKEMA vernomen.

Uwe vergadering zal hebben te oordeelen of er naast Br. D. KOELEWIJN weer een Europeesche leeraar zal worden benoemd. Misschien verdient het aanbeveling, dat aan de te benoemen Deputaten worde opgedragen hierover in overleg te treden met de Algemeene Vergadering en daarna eene beslissing te nemen.

Naast de Europeesche leeraren werkten de Inlandsche onderwijzers SAMIDJA,

¹⁾ Vgl. Hoofdst. 17.

PIRENA en THEOFILUS. De Deputaten vernamen over hen geen klacht, doch wel betuiging van tevredenheid. Voorts werden nog evenals voorheen eenige lessen gegeven door Br. J. ZUIDEMA.

2. *Leerlingen.*

Het aantal leerlingen onderging nog eenige uitbreiding. In Dec. 1917 verwierven 6 leerlingen het diploma. Wegens ongeschiktheid moesten dat jaar 19 leerlingen worden afgeschreven. Bij het begin van den cursus in 1918 werden in de 1e klas, die feitelijk nog het karakter van proefklas draagt, 21 leerlingen opgenomen. De school telde toen 75 leerlingen. Aan het einde van den cursus deden de 13 leerlingen der 4e klas met gunstig gevolg het eindexamen. Enkele leerlingen verlieten de school.

In Januari '19 werden 26 nieuwe leerlingen ingeschreven. De cursus begon met 74 leerlingen. In December j.l. behaalden 9 leerlingen het diploma. Een paar leerlingen werden in dit jaar afgeschreven.

Bij de opening van den cursus in 1920 werden 30 nieuwe leerlingen aangenomen. De school telt thans 83 leerlingen, een getal dat nog nooit te voren is bereikt.

3. *Leerplan.*

Het leerplan is deze drie jaren niet veranderd. Wel is echter gebleken, dat de poging om aan de eerste klas het karakter van een proefklas te ontnemen nog niet is gelukt. Bij de toelating kunnen de eischen nog niet zoo zwaar worden gesteld, als bij de Gouvernements-Normaalscholen geschiedt.

Daarom zal het, wanneer de Keuch.school geheel gelijk zal staan met een Gouvernements-Normaalschool, wel noodig zijn, dat er weer een vijfde klas worde ingevoerd n.l. één proefklas en vier gewone klassen.

Ongetwijfeld is het noodig, dat de Keuch.school worde opgevoerd tot het peil van de genoemde Normaalschool.

4. *Gebouwen.*

Met de gebouwen is deze drie jaren niet veel gebeurd. Zij beantwoorden echter niet meer aan de tegenwoordige eischen. Sommige lokalen zijn veel te klein. Op een uitbreiding, als thans reeds is verkregen, is weleer bij den bouw niet gerekend. Plannen voor vernieuwing zijn in uitzicht gesteld. Wellicht kan uwe vergadering goed vinden, de beoordeeling en beslissing over deze plannen op te dragen aan de te benoemen Deputaten.

5. *De Raad van Toezicht en de Alg. Vergadering.*

De Raad van Toezicht heeft geregeld de school bezocht, de administratie nagezien en accoord bevonden, de belangen der school behartigd en gerapporteerd aan de Deputaten. Op zijn voorstel is met goedvinden van de Deputaten een nieuwe regeling ingevoerd betreffende de plaatsing der geslaagde leerlingen. Voorheen gingen de gediplomeerde leerlingen terug naar het terrein, vanwaar zij afkomstig waren, en werden daar dan in dienst gesteld. Het gevolg daarvan was, dat enkele terreinen bijna geheel verstoken bleven van onderwijzers. Thans wordt sinds Jan. '19, door eene commissie uit de Algemeene Vergadering een advies ontworpen waar de geslaagde leerlingen behooren geplaatst te worden, terwijl dan de Afzonderlijke Vergaderingen van Miss. Dienaren over de plaatsing beslist.

Ook de Algemeene Vergadering bemoeide zich geregeld volgens haar opdracht met de zaken der school en correspondeerde daarover met de Deputaten.

6. *Salarisregeling.*

Evenals in Nederland is ook in Indië het leven veel duurder geworden. Ofschoon de salarisregeling nog in 1917 is herzien, is zij thans toch niet meer voldoende, weshalve op nieuw herziening noodzakelijk is. Gelijk in Nederland de salariering bij het bijzonder onderwijs gelijk is aan die bij het openbaar onderwijs, zoo is ook in Indië de salarisregeling bij het bijzonder onderwijs voor Europeesche leerkrachten schier geheel gelijk aan die bij het Gouvernements onderwijs. Wellicht is het daarom wel gewenscht de te benoemen Deputaten voor de zending te machtigen om gehoord het advies der Algemeene Vergadering, de salarisregeling te herzien en deze, zoo zij dit gewenscht en uitvoerbaar achten, ook ongeveer gelijk te maken aan de regeling, die geldt voor leeraren aan Gouvernements Normaal- en Kweekscholen. Op verzoek van Br. DIJKEMA is zijn verlofsalaris verhoogd tot f 300.— per maand.

7. *Finantiën.*

De staat der schoolkas gaf over deze drie jaren de volgende cijfers:

1917 ontvangen :		
Saldo 1916		f 11514.20
Subsidie Europ. personeel	f 6175.—	
" Inl.	- 814.—	
" leerlingen "	- 7590.—	- 14579.—
Diversen		- 555.23
Gekweekte rente		- 58.14
		<u>f 26706.57</u>

Uitgaven :		
Salaris Europ. personeel		f 7650.—
" Inl.		- 1171.—
Bureaunkosten		- 188.40
Porto- en Incassokosten		- 22.71
Onderhoud gebouwen		- 412.20
" Inventaris		- 313.77
Uitbreiding		- 824.50
Transport		- 37.52
Leermiddelen		- 942.09
Voeding		- 3586.63
Verlichting		- 679.05
Wasch		- 310.28
Personeel		- 432.50
Pensioenen		- 390.10
Materialen		- 2381.04
Arbeidsloon	*	- 1108.71
Diversen		- 984.70
	Totaal	<u>f 21434.60</u>

1918.		
Saldo 1917		f 5271.97
Subsidie Europ. personeel	f 6325.—	
" Inl.	- 1064.—	
" leerlingen "	- 9280.50	- 16669.50
Gekweekte rente		- 11.17
Diversen		- 556.56
	Totaal	<u>f 22509.20</u>

Uitgaven :		
Salaris Europ. personeel		f 8850.—
" Inl.		- 1383.50
Bureaunkosten en porti		- 29.20
Onderhoud gebouwen		- 361.96
" Inventaris		- 541.84
Uitbreiding		- 35.—
Transport		- 80.58
Leermiddelen		- 811.07
Voeding		- 3864.23
Verlichting		- 660.36
Wasch		- 348.70
Personeel		- 511.—
Pensioenen		- 771.49
Diversen		- 1940.84
	Totaal	<u>f 20189.77</u>

1919. Ontvangsten :		
Saldo 1918		f 2319.43
Subsidie Europ. personeel	f 7475.—	
" Inl.	- 1683.—	
" leerlingen "	- 13632.—	- 22790.—
Gekweekte rente		- 18.44
Diversen		- 1852.96
		<u>f 26980.83</u>

Uitgaven:	
Salaris Europ. personeel	f 8656.60
" Inl. " " " " " " " " " "	- 1891.—
Bureaukosten en porti	- 56.65
Onderhoud gebouwen	- 421.26
" Inventaris	- 560.38
Uitbreiding	- 183.10
Transport	- 95.66
Leermiddelen	- 1142.68
Voeding	- 4811.07
Verlichting	- 714.85
Wasch	- 325.01
Personeel	- 673.—
Pensioen	- 186.18
Diversen	- 2686.83
Totaal	f 22404.27

Telken jare is de rekening en verantwoording door den Raad van Toezicht nagezien en accoord bevonden. De Generale kas heeft deze drie jaren voor de Keucheniusschool geen gelden naar Indië gezonden.

Het kassaldo dat 1 Jan. 1917 f 11514.20 bedroeg, was echter 31 Dec. 1919 gedaald tot f 4576.56.

B.

Wat betreft de „Opleidingsschool” zij het volgende medegedeeld.

1. *Leerkrachten.*

De leerkrachten aan de opleidingsschool tot vorming van helpers bij den dienst des Woords zijn dezelfde gebleven. Nog steeds wordt alle onderwijs gegeven door Ds D. BAKKER als docent en Br. J. ZUIDEMA als leeraar.

Aan Ds D. BAKKER is toegestaan als consulent tijdens het verlof van Ds C. ZWAAN en Dr H. A. VAN ANDEL de zendingsterreinen te Djokja en Solo te verzorgen voor zoover hij dit zonder schade van zijn schoolarbeid zal kunnen doen.

Zijn arbeid aan de herziening van de Javaansche Bijbelvertaling (zie acta Gen. Syn. 1917 pag. 96) werd tot heden nog niet hervat. Ds D. BAKKER heeft verzocht in 1921 met verlof naar Holland te mogen komen.

Behalve de hem opgedragen lessen aan de opleidingsschool neemt Br. ZUIDEMA ook nog eenige lessen waar aan de Keucheniusschool. Bovendien heeft hij als bouwkundige ook deze drie jaren weder bij onderscheidene bouwwerken ten dienste der zending zeer gewaardeerde hulp verleend.

2. *Leerlingen.*

In 1917 telde de school 15 leerlingen, waarvan 5 van Oost-Java, gezonden door het Ned. Zend. genootschap. Behalve één leerling van Midden Java, die moest weggezonden wegens overtreding van het 7e gebod, mochten allen bij het eind-examen, in Dec. '19 gehouden, hun diploma ontvangen. Het examen werd afgenomen in tegenwoordigheid van B.B. NETELENBOS en MERKELIJN en van de zendingen NORTIER van Modjowarno en PIK van Kediri.

De nieuwe cursus begon in Jan. '19 met 10 leerlingen, n.l. 1 van Djokja; 2 van Solo; 2 van Magelang; 2 van Poerworedjo; 1 van Poerbolinggo; 1 van Keboemen en 1 van Wonosobo, terwijl er later nog 1 van Soerabaja bijgekomen is. Wijs op Oost-Java een eigen cursus geopend werd, zijn vandaar geen leerlingen gezonden.

De school telt dus thans 10 leerlingen. De leerlingen van midden-Java zijn allen reeds gehuwd. Omdat er bij de school slechts zes woningen zijn, moesten er vier woningen worden gehuurd.

3. *Leerplan.*

In het leerplan is geen wijziging gebracht. Een en ander maal is er echter reeds op gewezen, dat een cursus van twee jaar niet meer voldoende is. Het leerplan zal moeten worden uitgebreid. In verband daarmee komt de vraag aan de orde of de tijd niet gekomen is, deze school te reorganiseeren en het getal der leeraren met één te vermeerderen.

Op verzoek van de afzonderlijke vergadering van Miss. dienaren des Woords zal Ds BAKKER de cursus ditmaal drie maanden verlengen en dus doen duren tot einde Maart 1921.

Dit opent de gelegenheid om aan de leerlingen nog wat onderwijs te geven in de Holl. taal, waarop zij ten eerste prijs stellen en waartoe de Europ. onderwijzer v. D. WEG zich bereid verklaart heeft. En voor Ds BAKKER wordt het hierdoor gemakkelijker om het consulentenschap waar te nemen zonder schade voor de opleiding.

4. *Gebouwen.*

Met de gebouwen van de school hebben de Deputaten deze drie jaren weinig bemoeienis gehad. Alleen moesten er voor het onderhoud eenige uitgaven geschieden.

5. *Finantiën.*

1917. Ontvangen:

Generale kas	f 1000.—
2 giften á f 10.—	- 20.—
	f 1020.—
Uitgaven	- 462.84 ⁵
Saldo	f 557.15 ⁵

1918. Ontvangen:

Saldo 1917	f 557.15 ⁵
Generale kas	- 1000.—
	f 1557.15 ⁵
Uitgaven	- 1168.18 ⁵
Saldo	f 388.97

1919. Ontvangen:

Saldo 1918	f 388.97
Generale Kas	- 500.—
Gift uit Holland	- 3.—
	f 891.97
Uitgaven	- 412.37 ⁵
Saldo	f 479.59 ⁵

Het spreekt van zelf dat in deze rekening niet begrepen zijn de traktementen van Ds D. BAKKER en Br. J. ZUIDEMA. Deze zijn opgenomen in de administratie der Generale kas. Telken jaar is de rekening in Indië door twee leden van de Alg. Verg. nagezien en voor accoord geteekend. De algemeene duurte dwingt, dat ook deze traktementen worden herzien. Misschien kan Uwe vergadering goedvinden aan de te benoemen Deputaten op te dragen na ingewonnen advies van de Afzonderlijke vergadering van Dienaren des Woords te dezer zake eene beslissing te nemen.

6. *Raad van Toezicht en Algemeene Vergadering.*

Deze colleges hebben met de opleidingsschool weinig bemoeienis gehad. Het eindexamen was tot volle tevredenheid van den Raad van Toezicht.

7. *Verplaatsing*

Wijl Solo meer dan Djokja het geestelijk middelpunt van Java is, werd van uit Indië de wenschelijkheid uitgesproken, dat de opleidingsschool daar werd gevestigd. De docent stemt met die gedachte in. De Deputaten zijn van oordeel dat er ongetwijfeld veel voor te zeggen valt deze school te verplaatsen naar Solo, maar zien ook tevens in, dat die verplaatsing wellicht met zeer aanzienlijke kosten zal gepaard gaan. Zij achten daarom niet gewenscht hierover reeds nu te beslissen. Misschien kan aan de te benoemen Deputaten worden opgedragen, hierover een volgende Gen. Synode te adviseeren.

C.

Met de Christ. Holl. Inl. Kweekschool hebben de Deputaten deze jaren vrij veel bemoeiing gehad. Zij rapporteeren daarvan het volgende:

1. *Oprichting.*

De Generale Synode van 1917 besloot (zie Acta pag. 27),

a. „de Keucheniuschool te handhaven en daarnaast op te richten eene Christelijke Holl. Javaansche kweekschool;

b. aan de te benoemen Deputaten voor de zending op te dragen :

1e. het besluit sub *a* ten spoedigste uit te voeren en alle maatregelen te nemen, die daarbij zullen noodig blijken, zooveel mogelijk in overleg met de Algemeene Vergadering van zendingsarbeiders op Midden Java ;

2e. voor het te benoemen personeel eene salarisregeling vast te stellen in overeenstemming met de salarisregeling van de leeraren der Keuch. school ;

3e. pogingen aan te wenden bij de verschillende besturen der Hollandsche Javaansche scholen op het zendingsterrein van de Geref. Kerken tot verkrijging van finantiëlen steun voor deze kweekschool."

De Deputaten hebben zich d.d. 11 Oct. 1917 gewend tot de Alg. Vergadering met de volgende vragen :

a. Is het gewenscht de Hollandsch-Javaansche Kweekschool te Djocja te vestigen of acht gij meer aanbevelenswaardig een andere plaats te kiezen? Indien het laatste, welke plaats acht gij dan het geschiktst en om welke redenen?

b. Welk bedrag acht gij noodig voor den aankoop van terrein en de oprichting der noodige gebouwen?

c. Kunt ge u vereenigen met onze meening, dat voorloopig twee Europeesche leerkrachten voor de school voldoende zijn? Indien niet, hoeveel leerkrachten zijn er dan met inbegrip van den directeur noodig?

d. Is het noodzakelijk, dat het Europeesche personeel dezer school er naar sta in bezit te komen van de acten voor Maleisch, Land- en Volkenkunde en voor Javaansch?

e. De Synode bepaalde, dat voor het personeel dezer school dezelfde salarisregeling zal gelden als voor de leeraren aan de Keuchenius-school. Indien echter het bezit der acten sub *d* genoemd niet noodig wordt geacht, is het dan ook gewenscht de verhooring van salaris, die de leeraren der Keuchenius-school hiervoor genieten, te verbinden aan het bezit van eene andere capaciteit? Zoo ja, aan welke?

In Dec. 1918 ontvingen zij als antwoord een breedvoerig rapport van de Alg. Vergadering, gedateerd 19 Sept. 1918 waarin o.a. werd medegedeeld :

1. dat de Regeering de behoefte aan deze kweekschool erkent en derhalve bereid is haar te subsidieeren ;

2. dat gewenscht is ook leerlingen van buiten het zendingsterrein der Geref. kerken tot de school toe te laten weshalve het aanbeveling zou verdienen de school te noemen: Christelijk Hollandsche Inlandsche Kweekschool ;

3. dat de duur der opleiding wordt bepaald op 5 jaren ;

4. dat bij de toelating als eisch moet gesteld, dat de adspirant leerling eene Holl. Inl. School met vrucht hebbe doorloopen ;

5. dat het leerplan gelijk moet staan met dat van de Gouvernements Kweekschool ;

6. dat aan de School een internaat verbonden moet worden ;

7. dat bij volle ontwikkeling der school 4 à 5 leerkrachten noodig zullen zijn en een Inl. onderwijzer ;

8. dat de benoemde leerkrachten behooren te streven naar het bezit der akten van Maleisch, Land- en Volkenkunde en Javaansch ;

9. dat men over de plaats van vestiging niet eenstemmig dacht en geen eenparig advies kan geven ;

10. dat het te verleenen diploma recht moet verleenen tot het geven van onderwijs aan Holl. Inl. scholen, terwijl de geslaagden niet tegen hun wil gedwongen moeten worden het bijzonder onderwijs te dienen ;

11. dat wanneer men ook voor 5 Eurp. leerkrachten flinke woningen wil bouwen, deze school, als zij geheel voltooid is, naar ruime raming zou kosten f 179.000 waarvan $\frac{2}{3}$ door subsidie worden gedekt.

De raming der kosten viel niet mede. Deputaten meenden echter, dat het bouwen van 5 woningen niet bepaald noodig was en dat bovendien wel wat zou kunnen worden bezuinigd, terwijl ook alle gebouwen niet in eens behoeften gebouwd te worden. Derhalve hebben zij geoordeeld tot de oprichting der school te moeten overgaan.

Wijl echter in Indie de gevoelens over de plaats van vestiging verdeeld waren is goed gevonden, dat de school zou worden begonnen in een gehuurd gebouw.

Dien overeenkomstig is aan de Alg. Vergadering opdracht verleend de school te doen beginnen in een gehuurd perceel. Den 29 Aug. 1919 is de school geopend in het zeer ruime huis van den directeur, Br. H. MEIJERINK te Solo.

2. Plaats van vestiging.

De Deputaten hebben zich andermaal gewend tot de Alg. Vergadering om nader gemotiveerd advies betreffende de plaatsen, die in aanmerking komen om er de school te vestigen. Daarop zijn twee rapporten ontvangen ; één van de meerder-

heid pleitend voor Djokja en één van de minderheid pleitend voor Solo. Voor beide plaatsen is veel te zeggen. De Deputaten hebben de beslissing overgelaten aan Uwe Vergadering. Te Solo is gratis een geschikt bouwterrein te verkrijgen.

3. Europeesch personeel.

De keuze van een Directeur was niet gemakkelijk. Het spreekt van zelf, dat ernstig gedacht is om hetzij Br. KOELEWIJN, hetzij Br. DIJKEMA te benoemen.

Mede echter met het oog op het besluit der Generale Synode om allereerst de Keucheniusschool te handhaven hebben de Deputaten geoordeeld, dat het ongetwijfeld tot ernstige schade van de Keucheniusschool wezen zou, indien zij haar directeur of haar leeraar moest missen, hoezeer dezen anders geschikt zouden zijn, om als directeur der nieuwe Kweekschool op te treden. Zij hebben derhalve gemeend, dat zij aan de Keucheniusschool geen leerkracht mochten onttrekken, want het belang der Keuch. school gaat boven het belang der nieuwe Kweekschool.

Nadat dit was vastgesteld, viel hunne keuze op den heer H. MEIJERINK, hoofd der Christ. Holl. Jav. school te Solo, die te kennen gegeven had wel in aanmerking te willen komen en van wien hier te lande zeer gunstige inlichtingen waren ingewonnen.

De heer MEIJERINK heeft die benoeming aangenomen en is daardoor in dienst der Kerken getreden.

Weldra bleek, dat de directeur dringend hulp behoefde. In overleg met de Alg. Vergadering verzocht hij telegrafisch, dat tot leeraar zou worden benoemd, de heer D. J. BOSMAN, een zeer bekwaam onderwijzer aan een Holl. Inl. school te Solo. Aan dit verzoek is voldaan en de heer BOSMAN heeft de benoeming aanvaard en is 29 Jan. j.l. in functie getreden en werkt zeer ten genoegen van den directeur.

4. Instructie.

In nauwe aansluiting aan de instructie voor de leeraren der Keucheniusschool is een instructie vastgesteld voor den directeur en den eersten leeraar der Christ. Holl. Inl. Kweekschool. Deze instructie's die door beiden zijn aanvaard en geteekend, zijn als bijlage toegevoegd aan dit rapport.

5. De school is begonnen met 11 leerlingen: 9 jongens en 2 meisjes, waaronder 5 Javanen, waarbij 1 meisje, 1 Batakker, 2 Menadoneezen, waarbij 1 meisje, 1 Chinees en 2 Amboneezen. Enkele weken later zijn er nog 10 leerlingen bijgekomen n.l. 3 Batakkers, 5 Menadoneezen, waarbij 1 meisje en 2 Amboneezen. Op twee na zijn al deze leerlingen Christenen.

6. Inlandsch personeel.

De directeur heeft voor het onderwijs in 't Maleisch en Javaansch Inlandsche leerkrachten gezocht en aan de school verbonden.

7. Gelijkstelling.

Met het oog op de wenschelijkheid, dat de school deele in de gunstige subsidiebepalingen voor bijzondere kweekscholen, die met Gouvernements Kweekscholen zijn gelijkgesteld en dat haar diploma gelijkwaardig zij aan dat van openbare Kweekscholen, is een verzoek tot gelijkstelling ingediend, waarover wellicht reeds gunstig is beschikt.

8. Leerplan.

Wat het peil van het onderwijs betreft is het leerplan gelijk aan dat van de openbare Kweekscholen.

9. Finantiën.

Het spreekt van zelf, dat voor deze school nog geen subsidie is ontvangen. Wjl het eerste cursusjaar nog niet is afgelopen is er nog geen rekening en verantwoording ingediend.

Vanuit Holland is gezonden f 3000.— en f 4000.— tezamen f 7000.— en voorts vanaf 1 Dec. '19 f 800.— per maand; een en ander op verzoek van den Directeur, gesteund door de Alg. Vergadering.

Door de Deputaten is aan de Christ. Holl. Inl. scholen een verzoek gericht, de nieuwe Kweekschool, die vooral in haar belang werkt, te steunen met een bedrag in eens en een jaarlijksche bijdrage.

De directeur berichtte, dat hij ontving:
 Van het bestuur der schoolvereniging te Solo f 300.—
 " " " " Chr. Holl. Jav. school te Magelang - 100.—

Van het bestuur der Chr. Holl. Chin. school te Magelang f 100.—
 " " " " Chr. Holl. Jav. school te Djokja - 100.—
 " " " " Chr. Holl. Chin. school te Djokja - 100.—
 " Voor noodzakelijke verandering in zijn woning om er de school tijdelijk te
 kunnen vestigen is den directeur toegestaan een uitgave van f 350.—.

10. *Raad van Toezicht.*

De Raad van Toezicht voor de Keuchenius-school is uitgenoodigd ook als Raad van Toezicht voor de nieuwe Kweek-school te fungeeren.

Hij heeft ook dit toezicht aanvaard, maar in verband hiermede is in de regeling van zijn arbeid deze wijziging gebracht, dat voortaan beide scholen niet driemaal doch tenminste eenmaal in 't jaar zullen worden bezocht, waarmede de Deputaten zich wel konden vereenigen.

11. *De Algemeene Vergadering.*

Met de Algemeene Vergadering is ter zake van deze school veelvuldige en breedvoerige correspondentie gevoerd. Dankbaar mag vermeld, dat zij door haar adviezen en medewerking een ruim aandeel had in de oprichting dezer Kweek-school.

12. *Reglement.*

Het reglement, dat voor de Christ. Holl. Inl. Kweek-school met advies van de Algemeene Vergadering is vastgesteld, vergezelt als bijlage dit rapport.

D.

Ter zake van „de school voor voortgezet onderwijs” inzonderheid ten behoeve van de opleiding van helpers bij den Medischen dienst, hebben de Deputaten deze drie jaren niets te doen gehad.

Afzonderlijke rapporten betreffende deze school kwamen niet in.

E.

Bij schrijven d.d. October 1918 hebben Deputaten voor de zending op Soemba tot de Deputaten van de Generale Synode voor de zending onder Heidenen en Mohammedanen het gemotiveerde verzoek gericht om na overweging, bij de e.k. Synode van Leeuwarden in 1920 voorstellen te doen, bedoelende een aanvulling van art. 11 zendings-orde, in dien zin, dat de gezamenlijke Kerken op het zendingsterrein ook voor Soemba een school onderhouden tot opleiding van Inlandsche helpers bij den dienst des Woords.

Hiervoor gesteld hebben uwe Deputaten niet gearzeld dit verzoek in ernstige overweging te nemen. Immers bleek inderdaad de ontwikkeling der zending op Soemba een opleidingsschool voor den d. d. W. op dat eiland te eischen, dan konden zij zich geheel vereenigen met de meening van Soemba-deputaten, dat in overeenstemming met art. 11 Z.O. hetwelk de opleiding aan de gezamenlijke Kerken opdraagt, deze zaak ook bij de Generale Synode thuis hoort.

Wat de Soemba broeders niet noemden, maar wat uwe Deputaten zelf overwogen, was de gedachte der billijkheid. Daar de Java-zending de voordeelen genoot van een opleidingsschool onderhouden door de gezamenlijke Kerken, daar kan men tot de Soemba-zending niet zeggen: „Sticht en onderhoud gij uw opleidingsschool, die gij noodig hebt maar zelve en draagt ondertusschen voor uw deel bij aan de opleidingsschool op Java.”

Ook is het vanzelf uitgesloten, dat Soemba voor haar helpers gebruik kan maken van de school te Djokja. Reeds de taal die daar als voertuig van onderwijs dient, maakt zulks onmogelijk.

Op grond van een en ander konden uwe Deputaten niet aarzelen het verzoek van Soemba-deputaten in overweging te nemen en meenen zij dat een eventueele oprichting en instandhouding van een opleidingsschool voor helpers bij den dienst des Woords van de gezamenlijke Kerken behoort uit te gaan.

Dit verzoek dus overwegende konden uwe Deputaten gemakkelijk tot het inzicht komen, dat het hebben van een opleidingsschool voor helpers bij den d. d. W. voor de verdere ontwikkeling van den zendingsarbeid op Soemba noodig is.

Zij leggen het volgende voor uwe aandacht.

Nauwelijks behoeft het meer betoog, dat geen enkele zending in haren arbeid kan slagen, indien zij er niet van stonde af aan op uit is zich de hulp van inlandsche krachten te verzekeren. Zonder den inlandschen helper bereikt zij het hart van den inlandschen heiden niet. Zonder den inlandschen helper blijft en

moet blijven het allergrootste gedeelte van het zendingsterrein onbearbeid. Zonder de medewerking van den Inlander zelf ook geen inlandsche Kerken. Deze noodzakelijkheid, evangelisatie en prediking door den inlander zelf, geldt voor Soemba nog meer dan voor Java. Voor colportage, op midden-Java een uitnemend zendingsmiddel, is op Soemba nog niet veel gelegenheid. Daar kan de onontwikkelde bevolking voor het grootste gedeelte slechts door het gesproken woord bereikt worden. Daarom zoekt men daar inzonderheid kracht in de evangeliesatiesamenkomsten. (Zie het Zendingsblad Nov. 1918 p. 170.) Om dit Woord te spreken zijn hulpkrachten van noode. En deze krachten behooren te worden opgeleid, bij welke opleiding de theologische vorming hoofdzaak moet zijn. Hoeveel invloed de zending ook tracht uit te oefenen door onderwijs en ziekenverpleging, zij mag nooit uit het oog verliezen dat zij allereerst de roeping heeft het evangelie te verkondigen (Zie Maced. XIX 1 p. 3).

Toch zal men daarom niet op een zendingsterrein met het oprichten van een aparte opleidingsschool voor helpers in den d. d. W. beginnen. In den aanvang kan er gewoonlijk met een eenvoudige opleiding van eenige helpers worden volstaan, die dan zoowel den eenvoudigen school- als den nog beperkten evangelisatiearbeid verrichten en tevens wat medicijnen kunnen uitreiken. Behoeft aan aparte opleiding ontstaat eerst bij ontwikkeling en uitbreiding van den arbeid. Het is een bewijs van den rijken zegen des Heeren over den arbeid der zending op Soemba, dat in de laatste jaren de evangelisatiearbeid zich ging uitbreiden en de vraag naar helpers en hunne opleiding zich gestadig naar voren drong. Tot nog toe stond op Soemba het schoolonderwijs op den voorgrond. En het is vooral sinds de bekende Soemba-regeling in werking trad, dat deze hulpdienst der zending zich prachtig ontwikkelde. Volgens den staat van den schooldienst op Soemba gepubliceerd in het Zendingsblad van Nov. 1918 arbeiden op Soemba 48 inl. onderwijzers en 2 inl. onderwijzeressen aan 38 scholen op 37 verschillende plaatsen, met een getal van 1427 leerlingen. Hunne opleiding ontvangen deze onderwijzers aan den normaalcurcus te Pajeti, aan het hoofd waarvan tot dusverre stond de schoolopziener br. T. VAN DIJK. Benoemd werd reeds de heer T. MOBACH om in den loop van 1920 de leiding van standardschool en normaalcurcus over te nemen. Nu de zendingarbeid in deze richting op zoo krachtige wijze zich ontwikkeld heeft en ook tegelijkertijd de eigenlijke evangelisatie al meer naar voren kwam, moet de vraag naar de opleiding voor den hoofddienst van zelf aan de orde komen.

Wel bestaat er reeds op Soemba een beginsel van theol. opleiding. Voor den arbeid in den d. d. W. werden tot heden gebruikt onderwijzers, die eenige geschiktheid voor evangelisatie toonden te bezitten. Voor enkele jaren werd mede met het oog hierop aan den normaalcurcus een theol. cursus verbonden, waar de toekomstige onderwijzers nog een jaar les krijgen in de religie van de broeders WIELINGA en DE BRUIJN. Dit kan echter in het stadium waarin thans de zending op Soemba is gekomen op den duur niet zoo blijven. Zij krijgt aparte onderwijzers en aparte helpers noodig. Beider opleiding behoort gesplitst te worden, terwijl dan ook de opleiding tot helpers voor den dienst des Woords een man vraagt, die zich met zijn geheele kracht aan dien gewichtigen arbeid kan geven.

Mag het nu geacht worden, dat hiermede voldoende is aangetoond, dat met het oog op de toekomstige ontwikkeling der zending op Soemba nu de tijd gekomen is voor de oprichting eener aparte opleidingsschool, dan komt het uwen Deputaten voor, dat er voorloopig mede volstaan kan worden, dat aan deze school één leerkracht verbonden wordt; één docent aan wien de gansche opleiding wordt opgedragen. Dit zij een man en theoretisch en practisch voor deze zaak bekwaam. Bij de opleiding vooral moeten de lijnen principieel getrokken worden, moet fundamenteel gearbeid worden. Het zij dus een man, terdege wetenschappelijk onderlegd, en tevens een man, practisch op de hoogte van de eischen die zendingarbeid en volksleven bepaaldelijk op Soemba stellen.

Evenals op Java zullen de leerlingen dezer school moeten gekozen worden uit de bestaande onderwijzers, die, naar te stellen regelen daarvoor geschiktheid vertoonen.

De gebouwen die noodig zullen zijn, zijn drieërlei: 1e schoolgebouw, 2e woning voor den docent, 3e leerlingen-woningen. Men zal zeker niet te hoog gaan als het bedrag daarvoor benoedigd op f 30.000 gesteld wordt. Wellicht ware aan het geld te komen door het uitschrijven van een extra collecte.

Wat ten slotte de plaats van vestiging betreft, deze ware in opdracht der Synode door Deputaten vast te stellen in overleg met de broeders op Soemba.

Ten einde nu een en ander in eenige voorstellen te belichamen hebben Deputaten de eer u voor te stellen:

- 1e. art. 11 zendings-orde 1e alin. aldus te doen luiden :
de gezamenlijke Kerken onderhouden op het Zendingsterrein van Midden-Java een kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzers, als mede *op elk der beide Zendingsterreinen van Midden-Java en Soemba* een opleidingsschool tot vorming van helpers bij den dienst des Woords.
 - 2e. over te gaan tot oprichting van een opleidingsschool op het eiland Soemba, en voor deze school een regeling vast te stellen ;
 - 3e. de uitvoering van het besluit tot oprichting op te dragen aan de Dep. der Generale Synode voor de Zending en deze derhalve te machtigen :
 - a. in overleg met de Dep. voor de Zending op Soemba met de algem. vergadering op Soemba alsdan de plaats te bepalen waar deze school zal verrijzen ;
 - b. de noodige gebouwen voor deze school te doen bouwen, voor welken bouw de som van f 30.000.— niet overschreden mag worden ;
 - c. het hiervoor benoodigde geld uit de Generale Zendingskas te betalen en, zoo noodig, voor dit doel een extra collecte uit te schrijven ;
 - d. na gehoord advies van de afzonderlijke vergadering op Soemba en van de dep. voor de Zending op Soemba een dienaar des Woords tot docent aan de opleidingsschool te benoemen ;
 - e. na gehoord advies van de afzonderlijke vergadering op Soemba de instructie van den docent vast te stellen, alsmede de bepaling van zijn tractement en pensioen.
- Een concept-regeling voor de opleidingsschool op Soemba alsmede een concept-instructie voor den te benoemen docent vergezelen als bijlagen dit rapport.

F.

Reeds werd opgemerkt, dat de opleiding van onderwijzers voor de zendings-scholen zich steeds uitbreidt.

De Keucheniuschool telt thans 83 leerlingen. Tenzij men parallel klassen invoert, is dit getal eigenlijk al te groot. De vraag is nu gedaan wat er verder gebeuren moet. Men zou de Keucheniuschool kunnen opvoeren tot een school met 100 à 120 leerlingen. Men zou echter ook op een andere plaats een tweede school kunnen oprichten. Br. KOELEWIJN is van oordeel, dat het laatste verre te verkiezen is boven het eerste.

Nu is uit Solo het voorstel gekomen om daar een Christelijke Normaalschool te stichten.

Opgemerkt zij, dat de Keucheniuschool wel een Kweekschool heet, maar feitelijk is, wat in het Indisch onderwijs-stelsel een Normaalschool heet. Men wenscht te Solo een Inrichting, die als een tweede school naast de Keucheniuschool zal arbeiden. De directeur van de Keucheniuschool beveelt dit plan met warmte aan. Ook de Algemeene Vergadering steunt dit voorstel. De Deputaten zijn eveneens van meening, dat het plan om een 2e school te stichten meer aanbeveling verdient dan de opvoering van de Keucheniuschool tot een school met meer dan 100 leerlingen en dat derhalve het voorstel, dat uit Solo gedaan werd zeer ernstige overweging verdient.

Met het oog echter op de vraag of dit plan finantieel uitvoerbaar is, zou het misschien wel aanbeveling verdienen, dat nu nog geen definitieve beslissing werd genomen, maar aan de te benoemen Deputaten werd opgedragen deze zaak nader te overwegen en hiertoe over te gaan, indien niet slechts de behoefte aan deze school voldoende is gebleken maar ook de oprichting en instandhouding naar hun oordeel finantieel uitvoerbaar is.

14. De Zendings-adviseur (taalgeleerde).

In 1914 besloot de Generale Synode van 's Gravenhage o.a. (art. 95, 3): „aan de te benoemen Deputaten aan te bevelen, zich te beijveren, om het daarheen te leiden, dat op Java een man van wetenschappelijken zin in gebondenheid aan de Gereformeerde beginselen zich wijde aan de principiële bestrijding van de pseudo-religie en als taalgeleerde de leiding der taalstudie van de missionaire dienaren op zich geme. Zoodra Deputaten achten, dat zij den rechten man hebben gevonden, treden zij met de zendende Kerken in overleg, opdat hij in samenwerking met deze en mede door haar finantieelen steun worde uitgezonden”.

De toen benoemde Deputaten hebben zich met die aangelegenheid bezig gehouden, doch moesten aan de Rotterdamsche Synode in 1917 rapporteeren (Acta blz. 108) dat zij, tot hun groot leedwezen nog geen taalgeleerde voor Java hadden kunnen vinden.

De Synode van '17 heeft toen aan de Deputaten, die zij benoemde, opgedragen ten opzichte van den taalgeleerde werkzaam te zijn overeenkomstig hetgeen door de Synode van den Haag blijkens art. 95 der Acta was bepaald. (Acta '17 blz. 152).

Die hebben daarom deze belangrijke aangelegenheid ook weer onder de oogen moeten zien. En zij hebben er zich, sinds het midden van het vorige jaar, toen er hope kwam, dat zij zouden kunnen slagen, vooral mede bezig gehouden.

Wij kwamen toen, na breed overleg, tot het besluit dat wij in den geest van wat op de Synode van '14 en '17 besproken was, trachten moesten iemand aan deze Synode voor te stellen, die:

- a. met goed gevolg candidaats-examen in de theologie had gedaan hetzij aan de Theol. School te Kampen, hetzij aan de Vrije Universiteit te Amsterdam;
- b. lust had om dan naar de Universiteit te Leiden te gaan voor indologische studiën en daar binnen afzienbaren tijd te promoveeren in de taal en letterkunde van den O. I. archipel, en
- c. daarna werd uitgezonden naar Java voor het in de Synodale besluiten omschreven doel.

Een en ander hebben deputaten breeder uitgewerkt in eene instructie, die als Bijlage VI is opgenomen, en waarin meteen eene finantiële regeling en nog enkele andere bepalingen op ziekte, verlof, ontslag enz., betrekking hebbende, zijn opgenomen.

Naar Deputaten hopen laat die instructie aan duidelijkheid weinig te wenschen over; alleen is misschien wel goed den naam, in art. 2 genoemd, even toe te lichten.

Art. 2 luidt: hij zal den naam dragen van Adviseur voor Arabische en Inlandsche aangelegenheden ten dienste van de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland of korthedshalve „Zendings-adviseur”.

De naam „taalgeleerde” vervalt daarmee. Die geeft, zooals uit het synodaal besluit van 1914 overduidelijk blijkt niet genoegzaam weer, wat de taak is van den bedoelden geleerde.

Ook de naam „rechtsgeleerde” zelfs met eenige bijvoeging b.v. inzake het Mohammedanisme zegt niet genoeg.

Van zeer bevoegde zijde werd Deputaten, die op informatie uit zijn geweest, geraden den in art. 2 genoemden naam te kiezen.

Die naam gaf eenzijdig duidelijk aan:

- a. dat bedoelde geleerde zich met den Islam moest bezig houden. („Arabische aangelegenheden”);
- b. dat hij zich ook met „Javaansche pseudo-religie's” moest bezighouden („Javaansche aangelegenheden”);
- c. dat hij met zijne studie's de Zending moest trachten te dienen („ten dienste van de Zending enz.”).

Anderzijds werd echter — en dat was van *het hoogste belang* — tevens voorkomen:

dat die naam, welke ongetwijfeld bekend werd, ook maar iets inhield dat kwetsend zou kunnen zijn voor den Mohammedaan of voor wien ook, die de Chr. religies nog niet beleed, zoodat reeds van te voren alle toegang tot Mohammedaan of aanhanger van eenige Javaansche pseudo-religie reeds om den naam was afgesneden en onmogelijk gemaakt.

Deputaten hebben daarom den in art. 2 genoemden naam gekozen; alleen er nog bijgevoegd dat wel het beste zal zijn, om evenals wij kortweg spreken van Zendings-consul, hier maar kortheds-halve te spreken van „Zendings-adviseur”.

Uwe Deputaten meenden voorts dat zij in den persoon van den heer A. RINGNALDA, theol. stud. a/d V. U. te Amsterdam, iemand gevonden hadden, dien zij aan uwe vergadering ter definitieve benoeming zouden kunnen voordragen.

Na bespreking met dezen stelden zij zich voor dat hij vóór de Generale Synode van '20 wel candidaat in de theologie zou zijn. Om echter het jaar 1919—'20 ook reeds voor het gewenschte doel te kunnen doen dienen, kwamen zij met hem overeen dat hij reeds in 1919 naar Leiden zou gaan om de Indologische studiën meteen aan te vatten.

In het najaar van '19 bleek echter reeds dat èn theol. studie voor het candidaats-examen èn tegelijk indologische studie niet wel ging. Deputaten hebben toen gezegd: laat dan de studie van taal en letterkunde van den O. I. archipel tijdelijk varen en zorg, onverwachte omstandigheden daargelaten, vóór de Generale Synode, candidaat in de theologie te zijn.

Er werd veel hoop gegeven dat dit zou gaan, doch in Maart berichtte de heer RINGNALDA dat hij nu nog niet vóór de Synode voor het candidaats-examen gereed zou kunnen zijn.

Deputaten zijn door dezen gang van zaken wel teleurgesteld. Zij hebben dat

geschreven en ook in alle vriendelijkheid met den heer RINGNALDA besproken. Hij zag dat ook zeer wel in en begreep ook wel dat deputaten hem nu moeilijk ter definitieve benoeming tot „Zendings-adviseur” zouden kunnen voordragen.

Van weerszijden werd eindelijk, zonder eenige animositeit, goedgevonden, dat aan de Synode een kort objectief verslag van den loop der dingen zou worden gedaan en zij dan geheel vrij en zelfstandig eene beslissing zou kunnen nemen.

Wij leggen dit punt daarom voor uwe aandacht en zien met belangstelling uit naar uw besluit.

15. De „Pandita” (inlandsche predikant).

Op de Generale Synode te Rotterdam in 1917 gehouden, kwam een schrijven ter tafel van de „Bijzondere Vergadering” van missionaire Predikanten op Java¹⁾, waarvan de kern luidde: „men heeft hier en daar reeds Javaansche ouderlingen en diakenen; zal de Javaansche Kerk tot vollen wasdom komen, dan moeten er ook Javaansche predikanten komen”. Op Java had men over dat punt dan ook reeds gedurig gesproken en de „bijzondere vergadering” achtte het wel gewenscht, dat de Generale Synode nu enkele regelen stelde, waarnaar gehandeld moest worden, indien de instelling van het ambt van Dienaar des Woords noodzakelijk werd geacht door een of meer zendende Kerken”.

De Synode besloot, op praeadvies van de subcommissie ad hoc, die dit punt uitvoerig besprak en overwoog:

- a. deze belangrijke aangelegenheid toen nog niet in behandeling te nemen, maar
- b. aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending op te dragen over deze zaak een praeadvies op te stellen voor de volgende Generale Synode en daartoe vooraf ook in te winnen het oordeel over deze geheele materie, zoowel van de missionaire dienaren in Indië, als van de Inlandsche Kerken op Java en Soemba.²⁾

Die Deputaten hebben zich met deze materie bezig gehouden. Vooraf vroegen zij in Indië, zooals hun opgedragen was, om advies aan de mission. predikanten en de inlandsche Kerken en wendden zich ook om advies tot een aantal vooraanstaande geleerden hier te lande, doch zij hebben niet zooveel inlichtingen ontvangen, als zij wel gehoopt hebben.³⁾

In de volgende punten meenden uwe Deputaten hun advies aan de Synode te moeten aanbieden:

- 1°. de „Bijzondere vergadering” op Java spreekt er in haar schrijven (uit 1917) over, dat het voorkomen kan, dat één of meer zendende Kerken de instelling van het ambt van dienaar des woords (op het zendingsterrein) noodzakelijk achten; waarom dan gewenscht is, dat er eenige regelen worden gemaakt.

Nu is zeker vooruit moeilijk te zeggen, wanneer die noodzakelijkheid, naar het oordeel van eene of meer zendende Kerken bestaat; de eene Kerk zal spoediger van noodzakelijkheid spreken dan de andere. En Deputaten achten niet wenschelijk, de zendende Kerken in dit relatieve vraagstuk in groote mate te willen beperken in hun oordeel; toch meenen zij, in het belang der zaak, twee dingen te moeten noemen:

- a. de vraag te moeten stellen, of niet goed is dat de Synode uitspreke dat men het instellen van het ambt van inlandsch predikant op eenig zendingsterrein nog niet als noodzakelijk beschouwe, als er op het terrein zelf, bij de inlandsche gemeenten nog niet eene zekere algemeene begeerte is naar eigen inlandsche dienaren. Komt zoo'n begeerte op uit b.v. één of twee gemeenten en niet uit nagenoeg alle, dan moet naar het oordeel van Uwe Deputaten, nog niet worden overgegaan tot het instellen van het ambt van dienaar des Woords op dat terrein, wijl dan de noodzakelijkheid nog niet genoegzaam is gebleken;
 - men zou anders teveel „maken” wat men moet laten „groeien”;
- b. Deputaten zijn ook van oordeel, dat men de begeerte der inlandsche gemeenten om een eigen predikant te hebben niet eerder moet inwilligen dan wanneer blijkt, dat die gemeente — of gemeenten, als combinatie gewenscht en mogelijk is — ook zelve voor het onderhoud van den dienaar des Woords zal kunnen en willen zorgen. Het rijp-zijn van een gemeente voor „zelfstandig optreden met een eigen inlandsch dienaar des Woords”, kan zeker

1) Zie Acta Synodi, blz. 109, waar het geheele schrijven is vermeld.

2) Zie Acta Synodi, blz. 29 en 149.

3) Ook waren aan Deputaten geen historische gegevens uit het verleden bekend, die tot leidraad konden dienen.

ook uit dat zelf-kunnen en willen zorgen voor den dienaar mede worden opgemaakt. Dies mag ook deze factor — zoo meenen Deputaten — niet over het hoofd worden gezien bij de overweging van de vraag of er noodzakelijkheid is voor het instellen van het ambt van een inlandsch Herder en Leeraar¹⁾.

- 2°. Wanneer de Bijzondere vergadering op Java wenschelijk oordeelt dat „eenige regelen” worden gesteld, dan ligt daarin zeker de aanwijzing, dat men in deze geheel nieuwe aangelegenheid, dadelijk niet al te veel moet bepalen. Men moet dan vooreerst beginnen met enkele regelen te maken; later zal daaraan dan nog wel een of andere nader e bepaling moeten worden toegevoegd.

Met deze gedachten stemmen uwe Deputaten wel in. Omdat nu misschien nog niet alles te regelen is wat zich bij dit punt zal kunnen voordoen, is het wel verstandig en gewenscht dat men zich aanvankelijk tot enkele meer „algemeene” regelen bepare, die naderhand naar gelang van bijzondere omstandigheden en concrete gevallen kunnen worden aangevuld.

- 3°. Zulke meer algemeene regelen zouden dan deze zes kunnen zijn, die het antwoord vormen op deze vragen:

- a. Wie zal in aanmerking kunnen komen voor inlandsch predikant?
- b. Moet er praeparatoir examen worden afgelegd?
- c. Hoe behoort de beroeping te geschieden?
- d. Wat dient te gelden van een peremptoir examen?
- e. Wat is omtrent de bevestiging te bepalen?
- f. Moeten de inlandsche predikanten ook een officieelen naam hebben, waaronder zij bekend staan?

- a. Wie zal in aanmerking kunnen komen voor inlandsch predikant? — Daarop meenen Deputaten te moeten antwoorden: inlandsche broeders die uitmunten in goede belijdenis, door een vroom leven, degelijk zijn van karakter²⁾ en die zooveel kennis hebben als de leerlingen van de Opleidingsschool te Jogja, (waaraan thans Ds BAKKER als docent is verbonden) of eventueel ook op Soemba, welke eind-examen deden met goed gevolg.

De volgende vakken zijn hun dan aan die Opleidingsschool onderwezen:

De Inleiding op de Heilige Schrift.

De Exegese Oude en Nieuwe Testament.

De Dogmatiek.

De Catechismus.

De Ethiek.

De Bijbelsche Geschiedenis.

De Archeologie.

Het Bijbellezen.

De Valsche Godsdienst.

De Kerkgeschiedenis.

De Zendingsgeschiedenis.

De ambtelijke vakken.

Het schetsen maken.

[Eenige kennis van de Hollandsche taal³⁾].

Hoogere eischen te stellen met betrekking tot de kennis zal vooreerst wel niet kunnen; dan zou eene theologische school of faculteit op Gereformeerden grondslag in Indië moeten zijn. Daartoe moet het op den duur zeker komen, zelfs tot eene Gereformeerde Universiteit, doch die is er nu nog niet.

Toch moet naar het oordeel der Deputaten hierbij nog een ander criterium in aanmerking komen, en wel een van practischen aard. Huns inziens moet de geschiktheid om beroepen te kunnen worden niet alleen blijken uit de genoten opleiding, maar ook uit gebleken practische bekwaamheid (b.v. ijver, tact, gave om te kunnen leiden). Daarvoor is dus noodig dat zij, die eind-diploma Opleidingsschool hebben of een daarmede gelijkstaand diploma, eerst enkele jaren, twee, drie of vier als „helper” bij den dienst des Woords werkzaam zijn geweest. En uit zulke helpers zouden dan door de inlandsche Kerken, bijgestaan door de Bijzondere Vergadering van miss. predikanten, de meest uitnemenden kunnen worden beroepen tot inlandsch predikant.

- b. Moeten zulke broeders dan, om beroepen te kunnen worden eerst nog een praeparatoir examen met goeden uitslag hebben gedaan? Eigenlijk wel. De Inlandsche Kerken, bijgestaan door de „Bijzondere vergadering” van missio-

1) Bij den Kerkeraad van Poerbolinggo en ook bij de meeste „niet geïnstitueerde” kringen op het Zendingsterrein van Rotterdam bestaat bezwaar tegen het „zelfonderhoud” door de gemeente.

2) De broeders op Soemba dringen hierop ook zeer aan. Door belijdenis en wandel moet eerbied worden afgedwongen.

3) Poerbolinggo beveelt dit zeer aan.

- naire predikanten zouden dat examen moeten afnemen. Besluit men echter nu reeds tot zoo'n praeparatoir examen, dan zou zich wel spoedig het geval kunnen voordoen, dat er meer dan één broeder kwam, die wel beroepbaar was, doch geen beroep kreeg, omdat er nog te weinig gemeenten zijn, die beroepen. Er zou dan op het zendingsterrein een soort „proponentenstand” kunnen komen. En de vraag is nu maar of dat wel gewenscht mag worden geacht. Deputaten meenen van neen, wijl zoo'n proponent zich voor „helper” te hoog zou kunnen gaan gevoelen, en omgekeerd „teleurgesteld” zou zijn als hij eens niet spoedig werd beroepen. Zou daarom vooreerst niet het beste zijn, dat beroepen konden worden, zulke broeders, die het diploma eind-examen opleidingsschool of een daarmee gelijkstaand diploma¹⁾ bezitten en 2, 3 of 4 jaar als helper werkzaam zijn geweest?
- c. Hoe behoort de beroeping te geschieden?
- Daarbij ga het in het algemeen toe zooals hier te lande in de Gereformeerde Kerken gebruikelijk is (opmaken van 2- of 3-tal enz.; verkiezing; beroepsbrief). Alleen verdient hierbij misschien deze opmerking te worden gemaakt, dat bij de bepaling omtrent het tractement, waarvan in den beroepsbrief sprake is, bedacht worde, dat men dit tractement, indien al hooger, dan toch vooreerst niet veel hooger make dan dat van de helpers, opdat laatstgenoemden zich niet te zeer minderwaardig gevoelen in vergelijking met den inlandschen predikant.
- d. Na de beroeping en de aanneming volge dan het peremptoir examen. Dat worde afgenomen door de Kerken op het zendingsterrein, bijgestaan door de Bijzondere Vergadering van missionaire predikanten, die hiertoe door de Generale Synode moeten worden uitgenoodigd en gemachtigd.
- Vóór het examen moeten ter tafel zijn:
- 1°. de beroepsbrief en de verklaring van aanneming;
 - 2°. bewijzen, dat de beroepene in de inlandsche Kerken mocht worden beroepen;
 - 3°. eene goede attestatie van de Kerk of de Kerken waartoe hij behoorde, sinds hij die bewijzen ontving.
- Bij het examen zelf worde onderzoek gedaan naar het volgende:
- a. geschiktheid voor de prediking. Deze kan blijken uit het uitspreken van eene korte leerrede, die acht dagen vóór het examen is ingeleverd over een tekst, die 14 dagen te voren is opgegeven;
 - b. bekwaamheid in de uitlegging van de H. Schrift, waartoe minstens drie weken van te voren aan den beroepene twee kapitels uit het Oude en twee uit het Nieuwe Testament worden opgeven;
 - c. de kennis van den inhoud der Heilige Schrift;
 - d. de kennis van de leerstellige godgeleerdheid, benevens kennis van de Gereformeerde belijdenisschriften;
 - e. de kennis van de Kerk- en Zendingsgeschiedenis, (deze laatste in 't bijzonder met betrekking tot Java of Soemba);
 - f. de kennis van de Elenctiek, in betrekking tot de pseudo-religie op het zendingsterrein, waartoe de beroepende Kerk behoort; en
 - g. de kennis van de ambtelijke vakken en eenige kennis van het Kerkrecht.²⁾ Na de toelating moet worden verklaard, dat niets zal worden geleerd, dat in strijd is met de gezonde leer.
- e. Wat is omtrent de bevestiging te bepalen?
- De bevestiging geschiede op de manier als hier te lande in de Gereformeerde Kerken gebruikelijk is, tenzij bijzondere toestanden op het Zendingsterrein wijziging van dat gebruik noodzakelijk maken.
- f. Moeten de inlandsche predikanten ook een officieelen naam hebben, waaronder zij bekend staan, als zij den dienst betreden hebben?
- Die vraag zou zeker niet behoeven te worden gesteld, als het hier ging over a.s. predikanten in Nederland. Hier te lande is zoo'n officieele naam

¹⁾ De Bijzondere Vergadering van mission. dienaren op Java is van oordeel dat ook personen „die de school-opleiding niet genoten hebben, toch beroepen moeten kunnen worden”. Eene soort „octavisten” (mannen van art. 8. K. O.) alzoo.

Bij deputaten is hiertegen, geen bezwaar.

²⁾ De Bijzondere vergadering van miss. dienaren op Java is van oordeel, dat het examen — omdat het soms misschien tien of meer jaren na den schooltijd zou kunnen vallen — veel eenvoudiger moet worden ingericht en beperkt moet worden tot een onderzoek naar de zuiverheid in de leer, de bekwaamheid in het leeren en de getrouwheid in den arbeid.

Deputaten zijn van oordeel dat het in den tekst sub a—g genoemde als regel moet worden gehandhaafd, doch dat daaraan wel toegevoegd kan worden, dat in bijzondere gevallen, te beoordeelen door de inlandsche Kerken, bijgestaan door de Bijzondere vergadering van miss. predikanten, van sommige vakken dispensatie kan worden verleend.

niet noodig, doch in Indië hecht men nogal aan een naam. Wellicht is het daarom aanbevelenswaardig om te bepalen, dat de officieele naam zou kunnen zijn: „Pandita”. De Europeesche predikanten heeten in Indië ook zoo, doch deswege is er geen bezwaar tegen dien naam ook voor inlandsche predikanten: de gelijkheid met betrekking tot het ambt wordt dan juist te beter gevoeld. In geval het noodig was onderscheid te maken, zou men den Europ. predikant kunnen noemen panditablanda en den inlandschen predikant panditadjava (op Java) en pandita-Soemba (op Soemba).

Meerdere bepalingen zijn vooreerst, naar het oordeel der Deputaten, niet noodig. Blijkt dit spoedig wel zoo te zijn, dan kan daarin door eene volgende Generale Synode worden voorzien. Concludeerende stellen de Deputaten dies voor: de Synode besluite, dat vorengaand advies leidraad wezen zal, wanneer men op het zendingsterrein zal overgaan tot de instelling van het ambt van dienaar des Woords.

16. Het bijwonen van conferentie's enz.

Uwe Deputaten zijn telken jare uitgenoodigd tot het bijwonen van conferentie's, tot het komen op jaarvergaderingen enz. Soms werd zoo'n bijeenkomst door een hunner bezocht, meestal echter de uitnoodiging met brief of telegram beantwoord.

Moge hier tevens vermeld worden dat zij, op eigen initiatief, in begin dezes jaars ter audientie zijn geweest bij den nieuwen Minister van Koloniën, Z. Exc. de Graaf, ten einde hem geluk te wenschen met zijn optreden en de zending van de Gereformeerde Kerken bij hem aan te bevelen.

Z. Excellentie stelde het bezoek van Deputaten op zeer hoogen prijs, informeerde naar velerlei van onzen zendingsarbeid, vooral naar de gedachte van de Geref. kerken in zake het bekende „art. 123”¹⁾ en beloofde zijne hulp voor de zending, zooveel hij kon.

17. De Finantiën (van 1917-1920 en voor 1920-1923.)

Wat de finantieele aangelegenheden der zending betreft, hebben de Deputaten het volgende te rapporteeren.

1. Overeenkomstig de hun gegeven opdracht — zie Acta Gen. Synode 1917. D. 1 f. — hebben de Deputaten de quaestors benoemd.

Als eerste quaestor, die de gelden ontvangt, werd benoemd W. BREUKELAAR. De heer L. G. WEISZ werd opnieuw benoemd tot tweeden quaestor. In Sept. 1919 heeft echter de Heere hem naar den hemel geroepen. De zending heeft in hem een zeer trouw en voorzichtig administrateur verloren. Reeds sinds 1896 administreerde en beheerde hij de gelden der Generale kas zonder daarvoor eenige vergoeding te genieten. Na zijn overlijden is zijn zaak overgegaan op de firma DE BRUYN en WEISZ, aan wie ook het tweede quaestoraat der Generale kas is opgedragen, dat zeer ten genoegen van Deputaten door die firma wordt waargenomen. Als derde quaestor was aangewezen de heer F. D. THEIJSE. In de instructie der quaestoren is geen verandering gebracht.
2. Behalve tot de voortzetting van de te voren reeds vastgestelde geregelde uitgaven is de 2de quaestor gemachtigd tot het doen van de volgende betalingen.
 - 29 Sept. '17²⁾.
 1. Aan Ds D. BAKKER te Djokjakarta:
 - a. Voor het Christ. Jav. Boekenfonds *f* 1000.—
 - b. Voor kosten van de Alg. Verg. *f* 100.
 - c. Voor de zendingbibliotheek *f* 121.09⁵.
 - d. voor kosten der visitatiën *f* 51,43.
 2. Aan W. BREUKELAAR voor kosten van de deputaten *f* 200.
 - 4 Oct. '17. Aan Ds W. BREUKELAAR:
 - a. Voor kosten van het Zendingsblad *f* 200.—
 - b. Voor de Zendingsbibliotheek in Nederland *f* 100.—
 - 29 Oct. '17.
 1. Aan den Zendingsstudieraad subsidie over 1917 *f* 100.—
 2. Voor rekening van de Geref. Kerk te Batavia in mindering der subsidie,

¹⁾ Er is door deputaten uiteengezet wat daaromtrent door de Generale Synode van 1914 is besloten.

²⁾ Zie copieboek fol. 146 en v.v.

voor Coupons, losbare obligaties en advertentiekosten *f* 564.37 en aan de vereeniging Barnabas *f* 192.— te samen *f* 756.37.

27 Nov. '17.

a. Aan de Geref. Kerk te Amsterdam, subsidie voor den Medischen dienst over het jaar 1917, *f* 1500.—

b. Aan J. A. ZUIDEMA, Hoogt 12 Utrecht, voor passagekosten *f* 1500.— te verrekenen bij de geldzending aan J. ZUIDEMA door *f* 100.— per maand in te houden.

22 Dec. '17.

Aan het Ned. Bijb. Genootschap voor kosten van het Zendingsconsulaat *f* 1000.—
27 Dec.

Aan de Deputaten voor den arbeid onder de verstrooiden in Ned. Indië het voor dat doel bij de Generale kas-der zending ingekomen bedrag.

10 Jan. '18.

Aan H. WIJLAND te Utrecht *f* 50.— per maand in plaats van *f* 100.— te verrekenen met Br. J. ZUIDEMA.

22 Maart '18.

Aan J. BRUIN te Zaandam *f* 79.75 ter voldoening van zijn rekening aan de Zendingsbibliotheek op Java.

23. Mei '18.

Aan W. BREUKELAAR voor kosten van de Deputaten *f* 400.—

20 Juni '18.

a. Aan J. BRUIN te Zaandam, voor rekening van Br. D. KOELEWIJN ten behoeve van diens kinderen in Nederland;

1. een bedrag van *f* 250;

2. per maand *f* 25.— boven het gewone bedrag.

b. Aan Ds A. DELFOS over het jaar 1918 een toeslag *f* 400.—

29 Juni '18.

Aan Ds H. DIJKSTRA ten behoeve van de Zendingsbibliotheek in Nederland.

a. voor aankoop *f* 336.—

b. voor bindwerk *f* 100.—

16 Juli '18.

a. aan de Geref. Kerk te Soerabaja subsidie over 1918 *f* 1800.—.

b. aan de Geref. Kerk te Amsterdam subsidie van den Med. dienst over 1918 *f* 1200.—.

c. aan den Zendingsstudieraad subsidie over 1918 *f* 100.—.

27 Juli '18.

Aan Mevr. de Wed. HUIZING een toeslag van 12% zijnde *f* 120.— te rekenen vanaf 1 Jan. '18.

8 Aug. '18. Aan W. BREUKELAAR:

a. voor kosten van de Deputaten *f* 300.—.

b. voor kosten aan het Zendingsblad *f* 100.—.

3 Oct. '18.

Aan J. BRUIN te Zaandam de verhooging van *f* 25.— per maand voor de kinderen van Br KOELEWIJN tot Maart 1919 in eens te voldoen.

24 Oct. '18. Aan Ds D. BAKKER:

1. Voor het Chr. Jav. Boekenfonds *f* 1000.—.

2. voor kosten van de Algemeene Vergadering *f* 100.—.

3. voor de Zendingsbibliotheek op Java *f* 120.—.

24 Dec. '18.

1. Aan het Ned. Bijbelgenootschap voor kosten van het Zendingsconsulaat *f* 2075.—.

2. Aan J. ZOMER onder afgifte van schuldbekentenis te leenen ad 4% rente *f* 8000.—.

6 Febr. '19.

a. Aan Ds W. BREUKELAAR:

1. Voor kosten van de Deputaten *f* 400.—.

2. Voor kosten van de Zendingsbibliotheek in Nederland *f* 150.—.

3. Voor kosten van het Zendingsblad *f* 200.—.

b. Aan J. BRUIN te Zaandam voor aan de Zendingsbibliotheek op Java geleverde tijdschriften *f* 83.24.

20 Febr. '19.

Voor rekening van de Kerk te Batavia in vermindering der haar toegekende subsidie over 1918:

1. Aan den Heer J. H. KOK te Kampen *f* 620.50.

2. Aan den Heer A. JONGBLOED te Leeuwarden *f* 8.50.

- 8 April '19.
 Aan Ds W. BREUKELAAR voor kosten van de Deputaten *f* 300.—
 11 Juni '19.
 Voor de Kerk te Batavia in vermindering van de subsidie:
 1. Aan J. A. DE WIT te Berkel *f* 89.50.
 2. Aan J. H. KOK te Kampen *f* 625.—
 20 Juni '19.
 Aan Ds A. DELFOS toeslag over 1919 ad *f* 340.—
 26 Juni '19.
 Aan Ds D. BAKKER te Djokjakarta voor de opleidingsschool *f* 500.—
 3 Juli '19. Aan Ds W. BREUKELAAR:
 a. Voor kosten van de Deputaten *f* 200.—
 b. Voor kosten van het Zendingsblad *f* 200.—
 24 Juli '19.
 1. Voor rekening van Ds D. BAKKER te Djokjakarta eene verhooging van het bedrag aan F. L. V. D. BOM per maand tot *f* 200.—
 2. Voor de Christ. Holl. Inlandsche Kweekschool van Ds D. BAKKER in eens *f* 3000.— en per maand *f* 800.— ingaande 1 Sept. '19.
 14 Aug. '19.
 Aan Ds D. BAKKER voor de overtocht van zijn zoon *f* 842.06 waarvan *f* 400.— te zenden naar Indië en *f* 432.60 te voldoen aan F. L. V. D. BOM.
 19 Aug. '19.
 Aan den heer J. BRUIN voor geleverde werken ten behoeve van de Holl. Inl. Kweekschool *f* 676.48.
 26 Aug. '19.
 Aan H. WEILAND te Utrecht voor rekening van J. ZUIDEMA in plaats van *f* 50.— eenmaal *f* 150.— en voorts per maand *f* 60.—
 17 Sept. '19.
 Aan den heer A. RINGNALDA te den Haag *f* 200.—
 9 Oct. '19.
 a. Aan Ds. W. BREUKELAAR voor kosten van de Deputaten *f* 500.—
 b. Aan Ds D. BAKKER:
 1. Voor kosten van de Alg. Vergadering *f* 100.—
 2. Voor de Zendingsbibliotheek op Java *f* 116.75⁵.
 8 Dec. '19.
 a. Aan de Geref. Kerk te Soerabaja, de subsidie over 1919 ad *f* 1800.—
 b. Aan de Geref. Kerk te Batavia *f* 1500.—
 c. Aan den Zendingsstudie-raad *f* 150.—
 d. Aan de Geref. Kerk te Amsterdam subsidie voor den medischen dienst voor 1919 *f* 1200.—
 e. Aan den heer A. RINGNALDA in den Haag voor de maanden Sept.-Dec. 1919 *f* 533.33⁵ en voorts per drie maanden *f* 400.—
 f. Aan Ds W. BREUKELAAR voor administratiekosten als eerste quaestor *f* 100.—
 11 Dec. '19.
 Aan het Ned. Bijb. Genootschap voor kosten van het Zendingsconsulaat *f* 2075.—
 12 Jan. '20.
 Aan den Heer V. D. BOM voor rekening Ds BAKKER van een verhooging van het bedrag per maand tot *f* 225.—
 5 Maart '20. Aan Ds W. BREUKELAAR:
 1. Voor kosten van de Deputaten *f* 400.—
 2. Voor kosten van het Zendingsblad *f* 200.—
 3. Voor kosten van de Zendingsbibliotheek *f* 200.—
 20 Maart '20.
 Aan den heer J. BRUIN te Zaandam voor aan de Zendingsbibliotheek op Java geleverde tijdschriften *f* 52.94⁵.
 28 Maart '20.
 Aan H. WIJLAND te Utrecht voor rekening van Br J. ZUIDEMA, een bedrag in eens van *f* 100.— en een verhooging van het bedrag per maand tot *f* 70.—
 31 Maart '20.
 Aan H. MEIJERINK te Solo een bedrag van *f* 4000.— voor de Christ. Holl. Inl. Kweekschool en het bedrag per maand ad *f* 800.— voortaan aan diens adres.
 16 April '20.
 Aan K. DIJKEMA te Ten Boer ter nadere verrekening een bedrag van *f* 600.—
 17 April '20.
 1. Aan G. F. HUMMELEN te Assen voor aan de Zendingsbibliotheek in Holland geleverde werken *f* 75.95.

2. Aan Ds W. BREUKELAAR voor kosten van de deputaten *f* 300.—.
 21 April '20.
 Aan de Geref. Kerk te Batavia, op haar verzoek de subsidie over 1919 te zenden aan H. WIERENGA te Weltevreden.
 5 Mei '20.
 Aan den heer A. RINGNALDA voor Bibliotheekkosten een bedrag van *f* 200.—.
 20 Mei '20.
 Aan den WelEd. heer K. DIJKEMA, Nassaulaan 1, Apeldoorn:
 a. Voor verlofstratement vanaf heden aan het eind van elke maand *f* 300.—.
 b. Voor gemaakte onkosten *f* 294.—.
 8 Juni '20.
 Aan Ds D. BAKKER te Djokjakarta *f* 1000.— voor de Opleidingschool.
 De laatste drie jaren waren de ontvangsten en uitgaven der Generale Kas als volgt:

In 1917 ontvangsten:

Per giften en schenkingen	<i>f</i>	3299.25
" Ned. Geref. Zendingsvereniging	-	3600.—
" opbrengst Zendingsblad	-	7665.91
" bijdrage van de zendende Kerken	-	12501.68
" Interest	-	332.49
Totaal	<i>f</i>	27399.33

Uitgaven:

Aan subsidies Geref. Kerk Soerabaja	<i>f</i>	2100.—
" " " Batavia	-	1500.—
" Administratie-Beheer	-	274.65
" Zend. Bibliotheek in Nederland	-	207.50
" " " op Java	-	200.54
" kosten van de Deputaten	-	972.13
" Christ. Jav. Boekenfonds	-	1331.66
" kosten Alg. Vergadering	-	200.—
" kosten zendingsconsulaat	-	1000.—
" subsidies zendingsstudie-raad	-	100.—
" " Med. dienst Amsterdam	-	1500.—
" Opleidingsschool	-	7500.—
" Pensioenen en Wachtgelden	-	2549.96
" kosten der visitatie in Indië	-	51.43 ⁵
" afschrijving gebouw in Indië	-	1707.50
Totaal	<i>f</i>	21196.37 ⁵

In 1918 ontvangsten:

Per giften en schenkingen	<i>f</i>	1551.02 ⁵
" Ned. Geref. Zendingsvereniging	-	550.—
" Opbrengst Zendingsblad	-	8412.08
" Legaten	-	9365.69
" bijdragen van de zendende Kerken	-	12928.21
" Interest	-	567.54
Totaal	<i>f</i>	33374.54 ⁵

Uitgaven:

Aan subsidie Geref. Kerk te Soerabaja	<i>f</i>	1800.—
" " " Med. dienst Amsterdam	-	1200.—
" " " zendingsstudie-raad	-	100.—
" Zendingbibliotheek in Nederland	-	436.—
" " " op Java	-	203.24 ⁵
" Administratie-Beheer	-	271.60
" kosten alg. vergadering op Java	-	100.—
" kosten zendingsconsulaat	-	2075.—
" kosten van de deputaten	-	700.—
" Christ. Jav. Boekenfonds	-	716.66
" Pensioenen en Wachtgelden	-	2944.96
" Opleidingsschool	-	7500.—
" Afschrijving gebouw in Indië	-	1707.50
Totaal	<i>f</i>	19754.96 ⁵

In 1919 ontvangsten :

Per giften en schenkingen	f	1431.36
„ Ned. Geref. Zendingsvereniging	-	1200.—
„ Christ. Jav. Boekenfonds	-	600.—
„ Legaten	-	100.—
„ Opbrengst Zendingsblad	-	11465.97 ⁵
„ bijdrage zendende Kerken	-	15068.12
„ Interest	-	1095.06 ⁵
Totaal	f	30960.52

Uitgaven :

Aan Administratie-Beheer	f	372.03
„ Zendingbibliotheek op Java	-	116.75
„ „ in Nederland	-	150.—
„ kosten der alg. vergadering	-	100.—
„ kosten van de Deputaten	-	1400.—
„ subsidie Geref. Kerk Batavia 1918-1919	-	3000.—
„ „ Soerabaia	-	1800.—
„ „ Med. dienst Amsterdam	-	1200.—
„ „ Zendingstudie-Raad	-	150.—
„ kosten zendingconsulaat	-	2075.—
„ Pensioenen en Wachtgelden	-	2509.96
„ Opleidingsschool	-	9017.06
„ Christ. Holl. Inl. Kweekschool	-	6876.48
„ A. RINGNALDA	-	733.33 ⁵
„ afschrijving gebouwen in Indië	-	1707.50
Totaal	f	31208.12

4. Op 1 Jan. 1917 bedroeg de reserve der generale kas f 14175.34⁵. In dit jaar zijn de gebouwen in Indië in de boeken opgenomen voor een waarde van f 66500.—. Voorts steeg de reserve dit jaar met een bedrag van f 6202.93⁵, zoodat zij in Jan. 1918 bedroeg f 86878.28. In 1918 is de reserve weer gestegen met het bedrag van het voordeelig saldo ad f 13619.88, zoodat op 31 Dec. de reserve bedroeg f 100498.16. Dit jaar was bijzonder gunstig, wijl de generale kas een legaat ontving van £ 946.16, waarvoor ontvangen werd f 8865.69. Het jaar 1919 was minder voordeelig. Dit jaar gaf een nadeelig saldo van f 247.60. Op 1 Jan. 1919 was mitsdien de reserve f 100250.56.
- Men houde echter wel in het oog, dat in dit bedrag is opgenomen de waarde der gebouwen, die 31 Dec. j.l. bedroeg f 61387.50, alsmede de renteloze leening aan de Kerk te Soerabaia ad. f 4412.75. De staat der generale kas geeft echter alleszins reden tot tevredenheid.
5. De generale kas heeft in bewaring een bedrag van een nieuwen post op de Buitenbezittingen. Oorspronkelijk was dit een som van f 3000, geschonken met de bepaling dat indien er geen Kerk is, die een nieuwen post op de Buitenbezittingen opent of wil openen, de Generale Synode van 1920 heeft te beslissen over de bestemming van dit bedrag. Door gekweekte rente en voor dit doel nog ingekomen giften was dit bedrag 31 Dec. 1919 gestegen tot f 4535.73.
6. De administratie is telken jare door drie deskundigen nagezien. In de plaats van den heer J. C. VAN SCHAICK, die verzocht niet meer in aanmerking te komen wegens vertrek naar elders, is de heer R. C. VAN VULPEN als deskundige opgetreden, die met de heeren H. D. VAN MEIJENFELDT en H. V. D. GRAMPPEL, allen te Amsterdam, bereidwillig en belangeloos de boeken der zending nagezien heeft. Zij hebben telken jare de administratie geheel in orde bevonden en de balans geteekend. Overeenkomstig hun advies zijn de quaestoren gedechargeerd.
7. Voor hunne huishoudelijke uitgaven, als reis- en verblijfkosten, vergaderingskosten, drukloonen, bureau-uitgaven enz. enz. hebben de Deputaten gebruikt f 3405.66. De verantwoording hiervan is te vinden in het kasboek der Deputaten, dat met de noodige bescheiden bij dit rapport wordt overgelegd. Hierin is tevens opgenomen de speciale verantwoording van de uitgaven voor de bezorging van *het Zendingsblad* en van de Zendingbibliotheek in Nederland.
8. Wegens gebleken behoefte is aan br. A. DELFOS een toeslag gegeven op zijn pensioen van f 400 in 1918 en van f 340 in 1919, terwijl het pensioen van Mevr. de Wed. HUIZING met 12% is verhoogd.

Voorts is de toelage ad *f* 125 per maand aan de Kerk van Utrecht voor het pensioen van Ds ADRIAANSE opgehouden, wyl deze Kerk berichtte, dat deze betaling niet meer noodig was.

9. Ten behoeve van het Chr. Jav. Boekenfonds is conform het besluit der Generale Synode van 1914 (art. 147 der Acta) drie maal *f* 1000 gezonden.
Hiervan is tot heden bijgedragen door de zendende Kerken en de met haar medewerkende Kerken; Heeg *f* 200, Utrecht *f* 225, Delft *f* 166.68, Amsterdam *f* 600, Rotterdam *f* 300, Middelburg *f* 200. Wegens de zeer hooge papierprijzen is de bezorging van uitgaven geruimen tijd uitgesteld en eerst in den loop van dit jaar aangevangen.
10. Telken jare is de rekening en verantwoording van de kosten der Algemeene Vergadering en van de Zendingsbibliotheek op Java bij de Deputaten ingediend, na in Indië te zijn nagezien en accoord bevonden. Zij worden bij dit rapport overgelegd.

18. Opdrachten van de Synode te Rotterdam.

Aan de verschillende opdrachten, door de Rotterdamsche Synode aan uwe Deputaten gegeven, hebben zij, voorzoover zij weten, voldaan. Zij hadden betrekking op:

- a. de toekenning van subsidie voor de Kerk van Soerabaia.
- b. de toekenning van subsidie voor den Zendings-arbeid en voor het pensioen van den emeritus-predikant van Batavia;
- c. de toekenning van subsidie aan de Kerk van Amsterdam ten behoeve van het Petronella-hospitaal;
- d. het Zendings-consulaat;
- e. den „pandita” (inlandschen predikant);
- f. den Zendings-adviseur („taalgeleerde”);
- g. het Zendingsblad;
- h. de Keuchenius-school;
- i. eene Christelijke Hollandsche Inlandsche Kweekschool;
- j. het Christelijk Javaansch boekenfonds;
- k. de regeling in zake de taal-studie.

Hiervoor is eene regeling gemaakt in 1917. (Acta, bijlage V). Onlangs hebben Deputaten naar aanleiding van eene te hunner kennis gebrachte opmerking van de Deputaten naar art. IV der Zendingsorde er bij de bijzondere vergadering van de missionaire arbeiders op Java zeer op aangedrongen, daaraan wel de hand te houden.

- l. gelden voor den Zendings-studieraad;
- m. kosten voor de Zendings-bibliotheek;
- n. het buitenlandsch verlof voor br. DIJKEMA;¹⁾
- o. de benoeming en instrueering van quæstores missionis;
- p. het uitschrijven van extra-collecten ten behoeve van de Generale kas;
- q. de visitatie der Zendings-posten op Java en Soemba;
- r. den Zendings-arbeid onder de Chineezen;
- s. de regeling van de plaats der Zendings-bibliotheek.²⁾

19. Punten, waarover de Synode te Leeuwarden moet beslissen.

Uwe vergadering zal nu over een aantal punten, die in het voorgaande genoemd zijn en over nog enkele andere moeten beslissen; o.a. over deze:

- 1°. over den arbeid der Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammeden in het algemeen en in het bijzonder over hun financieel beheer;
- 2°. over het toekennen van subsidie aan de Kerk van Soerabaia over 1920—'23;
- 3°. over de subsidie voor Batavia:
 - a. voor Zendings-arbeid;
 - b. voor emeritaats-pensioen;
- 4°. over sommige plaatsen naar art. 2 der Zendings-orde. Sinds de vorige Synode

¹⁾ Deze is in Holland en vraagt ontslag tegen November e.k.

²⁾ Al deze punten zijn vermeld in de Acta der Rotterd. Synode op blz. 22—31. Zie voorts: voor punt a, b, c, i, l, m, o en p hoofd 17 van dit rapport; voor punt d hoofd 10; voor punt e hoofd 15; voor f hoofd 14; voor g en s hoofd 12; voor h, i en n hoofd 13; en voor punt r hoofd 11.

- is niet ééne nieuwe post bezet. Wat in 1917 is vastgesteld, zou daarom nu, met eene kleine wijziging, weer besloten kunnen worden. ¹⁾
- 5°. Over finant. steun aan de Kerk van Amsterdam ten behoeve van haar „medische dienst” te Jogja;
 - 6°. over de voortzetting van het Zendings-consulaat; ²⁾
 - 7°. over den „pandita”; ³⁾
 - 8°. over den Zendings-adviseur ⁴⁾ (taalgeleerde);
 - 9°. over de Zending onder de Chineezzen; ⁵⁾
 - 10°. over het rapport in zake de op Java en Soemba gehouden visitatie;
 - 11°. over het voorstel van Deputaten om aan de te benoemen Deputaten in zake de Generale kas hetzelfde mandaat te geven, dat in 1917 is verleend; ⁶⁾
 - 12°. over het benoemen en instrueeren van de te benoemen quæstores missionis;
 - 13°. over het verzoek om ontslag door br. K. DIJKEMA; ⁷⁾
 - 14°. over de voorstellen in zake reorganisatie van de Keucheniusschool; in zake de opleidingsschool te Jogja en te Soemba; in zake de oprichting van eene normaalschool te Solo; en in zake de Chr. Holl. Inlandsche Kweekschool zoolwel wat de plaats als de regeling betreft;
 - 15°. over steun aan den Zendings-studie-raad; ⁸⁾
 - 16°. over een verzoek van de Algemeene Vergadering van miss. arbeiders op Java om over de e.k. drie jaren weer te mogen ontvangen:
 - a. steun voor de kosten der vergaderingen;
 - b. subsidie voor de Zendings-bibliotheek;
 - 17°. over de herziening van enkele salaris-regelingen;
 - 18°. over een verzoek van den emeritus-predikant Ds A. BOLWIJN, die vroeger een aantal jaren in dienst der Zending was op Java;
 - 19°. over een vraag van de bijz. vergadering van miss. arbeiders op Java of in art. 23 Zend.-orde de *inlandsche* Kerken al of niet met opzet waren wegelaten en of dit nu zoo blijven moet.
Deputaten hebben geantwoord dat het bestaande artikel indertijd met opzet aldus was geredigeerd, doch dat zij dit punt nu ter Generale Synode zouden brengen.
 - 20°. Over het regelen van „de loopende zaken der Zending” totdat de nieuw te benoemen Deputaten hebben vergaderd; ook omtrent het afdoen van noodzakelijke dingen, die nu niet kunnen worden behandeld en waarover toch vóór de e.v. Generale Synode moet worden beslist.

Namens de Deputaten der Generale Synode voor de Zending:

Ds H. DIJKSTRA, *h. t. Voorz.*
Dr J. HANIA, *h. t. Scriba.*

Bijlage I.

(Zie hoofd 13 van dit rapport).

Instructie van den Directeur der Christelijke
Hollandsch Inlandsche Kweekschool.

Ingevolge de opdracht door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland hun verstrekt, hebben de Deputaten der Generale Synode voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen de volgende instructie vastgesteld, die gij door onderteekening uwerzijds wel als u bindende zult erkennen:

1. Het is u opgedragen als Directeur der Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweekschool op het zendingsterrein der Gereformeerde Kerken op Midden-Java te arbeiden in gebondenheid aan Gods Woord en de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland en voorts aan alles, wat door of vanwege de Generale Synode in betrekking tot de School is of wordt bepaald.

2. Daarbij zal tot uw arbeid behooren:

- a. het ontwerpen van het leerplan en den rooster van lessen, alsmede de regeling der schooltijden en der vacantes, terwijl de vaststelling geschiedt door

¹⁾ Acta Rotterd. Synode, blz. 23.

²⁾ Zie hoofd 10 van dit rapport.

³⁾ " " 15 " " "

⁴⁾ " " 14 " " "

⁵⁾ " " 11 " " "

⁶⁾ Acta Rotterd. Synode, blz. 22g.

⁷⁾ Zie hoofd 13 van dit rapport.

⁸⁾ Acta Rotterd. Synode, blz. 27.

- de Algemeene Vergadering van zendingsarbeiders (art. 15 der zendingsorde);
- b. het opstellen van alle stukken voor de Overheid, betreffende de School, zooover u dit wordt opgedragen door den Raad van toezicht, die tegenover de Regeering als bestuur der school fungeert;
 - c. de huishouding der internen te besturen en toezicht te houden op de leerlingen;
 - d. de aanneming en verwijdering van leerlingen volgens de regeling, daarvoor gesteld;
 - e. de benoeming van Inlandsche leeraren, doch niet zonder goedkeuring van de Algemeene Vergadering;
 - f. de regeling van den arbeid der Europeesche en Inlandsche leeraren onder advies van den Raad van toezicht;
 - g. de correspondentie te voeren met de Deputaten der Generale Synode voor de Zending; hun tenminste elke zes maanden rapport betreffende de School te doen toekomen; telken jare, zoo spoedig mogelijk aan hen rekening en verantwoording te doen van alle ontvangsten en uitgaven over het laatst verlopen boekjaar, aanvangende met het cursusjaar, welke rekening en verantwoording moet zijn nagezien en goedgekeurd door den Raad van toezicht, en voorts uit te voeren, wat door hen u wordt opgedragen in het belang der School;
 - h. bij te wonen de samenkomsten van de Algemeene Vergadering en aan den arbeid daarvan deel te nemen, voor zoover de gang van het onderwijs aan de kweekschool dit toelaat;
 - i. aan den Raad van toezicht alle inlichtingen betreffende de School te verstrekken, die hij van u vragen zal; het advies van den Raad in alle belangrijke zaken der school in te winnen en aan zijn advies u te houden, met dien verstande evenwel, dat u beroep openstaat op de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, die in alle geschillen tusschen u en den Raad van toezicht zullen beslissen.

3. Gij zult geen andere betrekking mogen bekleeden of u tot anderen arbeid mogen verbinden, tenzij de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, gehoord het advies van den Raad van toezicht, u verlof daartoe verleen.

4. Uw salaris in dienst en tijdens buitenlandsch verlof, alsmede het pensioen voor u en eventueel voor uw nagelaten betrekkingen, wordt bij afzonderlijke regeling bepaald.

5. Telkens na zes jaar dienst hebt gij recht op een jaar verlof, de reis heen en terug begrepen. De reiskosten 2e klas voor u en uw gezin worden u vergoed, terwijl bij repatriëring voor inrichting in Nederland u een alsdan te bepalen bedrag zal worden toegelegd.

6. Bijaldien de staat uwer gezondheid of die van uw gezin een binnen- of buitenlandsch verlof noodzakelijk maakt, zult gij u voorzien van een attest van een bevoegd geneeskundige, zoo mogelijk van één of meer der missionaire artsen, op het zendingsterrein werkzaam. Met dit attest zult gij u wenden tot den Raad van toezicht. In dringende gevallen heeft de Raad de bevoegdheid u een binnenlandsch verlof te verleen en ook een buitenlandsch verlof, met dien verstande, dat dit laatste alleen met algemeene stemmen kan geschieden. In alle gevallen echter, waarin de beslissing van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending kan worden afgewacht, zult gij onder overlegging van het medisch attest en het advies van den Raad van toezicht u tot hen wenden, die alsdan beslissen. Deze regeling geldt ook voor de leden van uw gezin.

7. Eventueel ontslag of pensioeneering kan u alleen worden verleend door de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, doch niet zonder advies van den Raad van toezicht.

Behoudens het geval sub 8 genoemd, zullen tusschen den datum van aanvraag of aanzegging van ontslag of pensioeneering en den datum waarop ontslag of pensioeneering ingaat, ten minste 6 maanden verlopen. Voorts gelden voor u de bepalingen betreffende het pensioen door de Regeering gesteld.

8. Wat betreft uw belijdenis en wandel zult gij staan onder het toezicht van de Kerk op wier terrein de School is gevestigd.

Bij onverhoopde toepassing op u van art. 23 der zendingsorde staat het ter oordeeling van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending in hoeverre eventueele schorsing zal zijn met of zonder behoud van traktement.

Indien de censuur tot afsnijding voortvaart, zijt gij van datzelfde tijdstip af ontslagen uit uw dienst en vervallen voor u en de uwen alle aanspraken op salaris of pensioen.

9. Gehoord het advies van den Raad van toezicht kan deze instructie door de

Deputaten der Generale Synode voor de Zending worden gewijzigd, doch wat uw finantieele rechten betreft, niet zonder uwe bewilliging.

Bijlage II.

(Zie hoofd 13 van dit rapport).

Instructie van den Leeraar der Chr. Hollandsch Inlandsche Kweekschool.

Ingevolge de opdracht door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland hun verstrekt, hebben de Deputaten der Generale Synode voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen de volgende instructie vastgesteld, die gij door onderteekening uwerzijds wel als u bindende zult erkennen:

1. Het is u opgedragen als leeraar aan de Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweekschool op het zendingsterrein der Gereformeerde Kerken op Midden Java te arbeiden in gebondenheid aan Gods Woord en de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland en voorts aan alles, wat door of vanwege de Generale Synode in betrekking tot de School is of wordt bepaald.

2. Uw arbeid is:

- a. de lessen te geven, die de directeur u volgens advies van den Raad van toezicht zal aanwijzen;
- b. den directeur in het houden van toezicht en in allen verderen arbeid op zijn verzoek behulpzaam te zijn en broederlijk met hem en al het onderwijzend personeel samen te werken;
- c. bij verschil tusschen u en den directeur u te wenden tot den Raad van toezicht en diens uitspraak te eerbiedigen, behoudens beroep op de Deputaten der Generale Synode voor de zending;
- d. bij te wonen de samenkomsten der Algemeene Vergadering van zendingsarbeiders op Midden-Java en aan den arbeid daarvan deel te nemen, voor zoover de gang van het onderwijs aan de Kweekschool dit toelaat;
- e. den Raad van toezicht de inlichtingen te verstrekken, die hij van u vragen zal en evenzoo aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending.

3. Gij zult geen andere betrekking mogen bekleeden of u tot anderen arbeid mogen verbinden, tenzij de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, gehoord het advies van den Raad van toezicht, u daartoe verlof verleenen.

4. Uw salaris in dienst en tijdens buitenlandsch verlof, alsmede het pensioen van u en eventueel van uw nagelaten betrekkingen wordt bij afzonderlijke regeling bepaald.

5. Telkens na zes jaar dienst hebt gij recht op één jaar verlof, de reis heen en terug inbegrepen.

De reiskosten 2e klas voor u en uw gezin worden u vergoed, terwijl bij repatriëering voor inrichting in Nederland u een alsdan te bepalen bedrag zal worden toegelegd.

6. Bijaldien de staat uwer gezondheid of die van uw gezin een binnen- of buitenlandsch verlof noodzakelijk maakt, zult gij u voorzien van een attest van een bevoegd geneeskundige, zoo mogelijk van één of meer der Missionaire artsen, op het zendingsterrein werkzaam. Met dit attest zult gij u wenden tot den Raad van toezicht.

In dringende gevallen heeft de Raad de bevoegdheid u een binnenlandsch verlof verleenen en ook een buitenlandsch verlof, met dien verstande, dat dit laatste alleen met algemeene stemmen kan geschieden.

In alle gevallen echter, waarin de beslissing der Deputaten der Generale Synode voor de Zending kan worden afgewacht, zult gij, onder overlegging van het medisch attest en het advies van den Raad van toezicht, u tot hen wenden, die alsdan beslissen.

Deze regeling geldt ook voor de leden van uw gezin.

7. Eventueel ontslag of pensioeneering kan u allen worden verleend door de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, doch niet zonder advies van den Raad van toezicht.

Behoudens het geval sub 8 genoemd zullen tusschen den datum van aanvraag of aanzegging van ontslag of pensioeneering en den datum, waarop ontslag of pensioeneering ingaat, tenminste zes maanden verlopen.

Voorts gelden voor u de bepalingen betreffende het pensioen door de Regeering gesteld.

8. Wat betreft uw belijdenis en wandel zult gij staan onder het toezicht der Kerk op wier terrein de school is gevestigd.

Bij onverhoopte toepassing op u van art. 23 der zendingsorde staat het ter beoordeeling van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending in hoeverre eventueele schorsing zal zijn met of zonder behoud van traktement. Indien de censuur tot afsnijding voortvaart, zijt gij van datzelfde tijdstip ontslagen uit uw dienst en vervallen voor u en de uwen alle aanspraken op salaris en pensioen.

9. Gehoord het advies van den Raad van toezicht, kan deze instructie door de Deputaten der Generale Synode voor de Zending worden gewijzigd, doch wat uw finantieele rechten betreft, niet zonder uwe bewilliging.

Bijlage III.

(Zie hoofd 13 van dit rapport.)

**Reglement voor de Christelijke Hollandsch
Inlandsche Kweekschool.**

Art. 1. De gezamenlijke Kerken onderhouden op het zendingsterrein van Midden-Java eene Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweekschool ter opleiding van Inlandsche onderwijzers, inzonderheid ten behoeve van de Christelijke Hollandsch Inlandsche scholen.

Art. 2. Aan het hoofd der School staat een Europeesche onderwijzer met den titel van Directeur.

Art. 3. Het bestuur van de huishouding der internen wordt bij afzonderlijke regeling vastgesteld.

Art. 4. De benoeming en instrueering, alsmede de bepaling van traktementen en pensioenen van allen, die aan de Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweekschool zijn verbonden, geschiedt door de Generale Synode of, zoo deze niet is vergaderd, door de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, volgens door de Synode gegeven instructie.

Art. 5. De School staat onder leiding van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Art. 6. De regeling der inrichting van het onderwijs met name de vaststelling van het leerplan, de bepaling der vereischten bij alle examina, de duur en de omvang van het onderwijs geschiedt door de Algemeene Vergadering, met dien verstande, dat elk besluit de goedkeuring van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending behoeft.

Het peil van het onderwijs behoort gelijk te staan met dat van de Gouvernements Kweekscholen,

Art. 7. Het toezicht op de School wordt uitgeoefend door een Raad van toezicht. Leden van den Raad van toezicht zijn de leden der Algemeene Vergadering, uitgezonderd de leden, die zelf aan de School zijn verbonden.

De Raad heeft niet alleen in zijn geheel, maar ook voor elk van zijn leden het recht ten allen tijde de School te bezoeken en de lessen bij te wonen. Hij oefent dit toezicht volgens een door hem zelf ontworpen en door de Deputaten der Generale Synode voor de Zending goedgekeurd reglement.

Art. 8. Bij verschil tusschen de leeraren onderling besluit de Raad van toezicht, behoudens beroep op de Deputaten der Generale Synode voor de Zending.

De beslissing in alle verschillen tusschen de leeraren eenerzijds en de Algemeene Vergadering anderzijds of den Raad van toezicht staat bij deze Deputaten.

Art. 9. Het toezicht op de belijdenis en den wandel van allen, die aan de School zijn verbonden, berust bij de Kerk, op welker terrein de School gevestigd is.

Art. 10. De Directeur is gehouden, op elke samenkomst van de Algemeene Vergadering te rapporteeren inzake de School en aan den Raad van toezicht steeds alle gevraagde inlichtingen betreffende de School te verstrekken. Hij zal tevens tenminste elke zes maanden en voorts zoo vaak dit gevraagd wordt rapport doen toekomen aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending. Ook de Algemeene Vergadering en de Raad van toezicht doen minstens eenmaal per jaar en voorts zoo vaak zij dit noodig achten of daartoe worden uitgenoodigd, aan deze

Deputaten mededeeling van de zaken de Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweek-school betreffende.

Bijlage IV.

(Zie hoofd 13 van dit rapport.)

Concept-regeling voor de
opleidingsschool op Soemba.

Art. 1. De gezamenlijke Kerken onderhouden op het Zendingsterrein van Soemba een school ter opleiding van Inl. helpers bij den dienst des Woords.

Art. 2. Aan het hoofd der School staat een dienaar des Woords met den titel van Docent. De Docent is belast met het toezicht op de vorming van de leerlingen.

Art. 3. De benoeming en instrueering alsmede de bepaling van tractement en pensioen van den Docent geschiedt door de Generale Synode, of zoo deze niet is vergaderd door hare Deputaten voor de Zending, volgens de door de Synode gegeven instructie.

Art. 4. De School staat onder leiding van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Art. 5. De regeling der inrichting van het onderwijs, met name vaststelling van het leerplan, de duur van den studietijd, de bepaling der vereischte ontwikkeling bij de examina, geschiedt door de Afzonderlijke Vergadering van de dienaren des Woords op Soemba, met dien verstande evenwel, dat elk besluit de goedkeuring van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending behoeft.

Art. 6. Het toezicht op de School wordt uitgeoefend door een Raad van Toezicht. Leden van den Raad van Toezicht zijn de leden der Afzonderlijke Vergadering, uitgezonderd het lid dat zelf aan de School is verbonden (de leden die zelf aan de school zijn verbonden).

Art. 7. Als leerlingen worden alleen zij toegelaten die door één der Kerken ter opleiding worden gezonden en aan de vereischten, voor de toelating gesteld, voldoen. (Het afloopen van den Normaalcurcus?) Hun onderhoud en verzorging komt ten laste van de Kerk, voor welker rekening zij worden opgeleid. Zij kunnen alleen na voorafgaand overleg met den dienaar der betrokken Kerk door den Docent worden verwijderd.

Art. 8. De examina worden afgenomen door den Docent in tegenwoordigheid van de Afzonderlijke Vergadering of door de voor dat doel gecommiteerden.

Art. 9. De bepaling der kosten voor voeding, huisvesting enz. voor zoover die door de School worden verstrekt, geschiedt door de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, de Afzonderlijke Vergadering gehoord.

Art. 10. Het toezicht op de belijdenis en den wandel van allen, die aan de School zijn verbonden, berust bij de Kerk op welker terrein de School is gevestigd.

Art. 11. De Docent is gehouden op elke samenkomst der Afzonderlijke Vergadering te rapporteeren in zake de School. Hij zal tevens, ten minste elke zes maanden rapport doen toekomen aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending. Ook de Afzonderlijke Vergadering en de Raad van Toezicht doen minstens éénmaal per jaar en voorts zoo vaak zij dit noodig achten of daartoe worden uitgenoodigd aan deze Deputaten mededeeling van de zaken, de School betreffende.

Bijlage V.

(Zie hoofd 13 van dit rapport.)

Concept-instructie voor den WelEerw. Zeergel. Docent
der Opleidingsschool te

Waarde Broeder in Christus!

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Leeuwarden 1920, heeft aan hare Deputaten voor de Zending onder de Heidenen

en Mohammedanen opgedragen om, gehoord het advies der Algem. Vergadering op Soemba de instructie vast te stellen van den te benoemen Docent aan de opleidingsschool tot vorming van helpers voor den dienst des Woords op Soemba.

Ter uitvoering van deze opdracht leggen genoemde Deputaten u de volgende instructie voor, vertrouwend daarbij, dat gij wel bereid zijt haar door onder-teekening uwerzijds als u bindende te erkennen;

1. Het is u opgedragen als Docent aan de Opleidingsschool te arbeiden en zulks onder gebondenheid aan alles wat door de Generale Synode in betrekking tot deze School bepaald.
2. Daarbij zal het tot uwen arbeid behooren :
 - a. het onderwijs te geven volgens een leerplan, zooals vastgesteld wordt door de Afzonderlijke Vergadering van dienaren des Woords op Soemba;
 - b. toezicht te houden op de leerlingen;
 - c. leerlingen aan te nemen, tot een hoogere klasse te bevorderen en des noodig te verwijderen en zulks volgens de regelen door de Synode daarvoor gesteld;
 - d. de correspondentie te voeren met de Deputaten der Generale Synode voor de Zending; hun tenminste elke zes maanden rapport betreffende de school te doen toekomen; telken jare zoo spoedig mogelijk rekening en verantwoording te doen van ontvangst en uitgaaf over het laatstverloopen boekjaar; en voorts uit te voeren, wat door hen u zal worden opgedragen in het belang der School;
 - e. bij te wonen de Algem. Vergadering van arbeiders op Soemba, alsmede de Afzonderlijke Vergadering van dienaren des Woords en aan den arbeid dier vergaderingen deel te nemen, terwijl de noodzakelijke kosten, daaraan verbonden, u na ontvangen nota, zullen worden vergoed uit de generale kas;
 - f. aan den Raad van toezicht alle inlichtingen betreffende de School te verstrekken die hij van u vragen zal; het advies van dien Raad in alle zaken der School in te winnen en aan zijn adviezen u te houden; met dien verstande, dat u beroep openstaat op de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, die in alle zaken van verschil tusschen u en den Raad van toezicht zullen beslissen.
3. Indien dit zonder schade voor uwen arbeid als Docent kan geschieden, kunnen Deputaten der Generale Synode voor de Zending, gehoord het advies van den Raad van toezicht u toestaan, dat gij bij uwen arbeid aan de School nog anderen missionairen arbeid aanvaardt, waarbij echter het recht blijft voorbehouden om het traktement of honorarium dat gij daarvoor zult genieten, in mindering te brengen, hetzij geheel, hetzij ten deele, op het dienst-traktement, dat gij als Docent ontvangt.
4. Uw diensttraktement zal zijn :
 - a. vrije woning of vergoeding van woninghuur tot een maximum van f per maand.
 - b. een salaris van f per maand als gij geen onverzorgde kinderen hebt, een salaris van f per maand als gij hebt één onverzorgd kind enz.

Ingeval van buitenlandsch verlof zal gedurende de reis en het verblijf in Nederland het traktement de helft bedragen van het diensttraktement vermeerderd met vergoeding van huishuur tot een maximum van f per maand.

Het pensioen bij emeriteering of eervol ontslag zal bedragen f per jaar en een toelage van f per jaar voor het eerste onverzorgde kind en f voor elk volgend onverzorgd kind.

Het weezenpensioen zal zijn: voor den eersten onverzorgden wees uit eenzelfde gezin f , den tweeden f en elken volgenden f per jaar. Onder onverzorgde kinderen of weezen worden verstaan kinderen of weezen beneden 23 jaren, die ongehuwd zijn en niet in staat zijn in hun onderhoud te voorzien.

Bij uitzending en repatriëering met goedkeuring van de Deputaten worden u de reiskosten tweede klas voor u en uw gezin vergoed, terwijl voor eerste uitrusting en bij repatriëering voor inrichting in 't land u toegezegd wordt een alsdan te bepalen bedrag.
5. Bijaldien de staat uwer gezondheid of die van uw gezin een binnen- of buitenlandsch verlof noodzakelijk doet zijn, zult gij u voorzien van een attest van een bevoegden geneesheer, zoo mogelijk van één of meerdere missionaire artsen op het Zendingsterrein werkzaam. Met dit attest zult gij u wenden tot

- den Raad van toezicht. In dringende gevallen heeft deze Raad de bevoegdheid, om u een binnenlandsch verlof te verleen en ook een buitenlandsch verlof met dien verstande, dat het besluit daartoe met algemeene stemmen genomen moet worden. In alle gevallen echter, waarin de beslissing van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending kan worden afgewacht zult gij onder overlegging van het medisch attest en het advies van den Raad van toezicht u tot dezen wenden, die alsdan zullen beslissen. Deze regeling zal ook gelden voor de leden van uw gezin.
6. Eventueel ontslag of emeritaat kan u alleen worden verleend door de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, doch niet zonder advies van den Raad van toezicht. Bij aanvraag van ontslag of emeritaat zult gij vooraf kennis geven aan den Raad van toezicht. Behoudens het geval sub 7 genoemd zullen tusschen den datum der aanvraag of aanzegging van ontslag en den datum waarop het ontslag ingaat, ten minste zes maanden verlopen.
 7. Wat betreft uw belijdenis en wandel zult gij staan onder het toezicht der Kerk op welke Zendingsterrein de School is gevestigd.
Bij onverhoopte toepassing op u van art. 23 der Zendingsorde staat het ter beoordeeling van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending in hoeverre eventuele schorsing zal zijn met of zonder behoud van traktement. Indien de censuur tot afsnijding voortvaart, zijt gij van dat zelfde tijdstip af ontslagen uit uwen dienst en vervallen voor u en de uwen alle aanspraken op traktement of pensioen.
 8. Gehoord het advies van den Raad van toezicht kan deze instructie door Deputaten der Generale Synode voor de Zending worden gewijzigd, doch wat de financieele regelingen betreft niet zonder uwe bewilliging.

Bijlage VI.

(Zie hoofd 14 van dit rapport.)

Concept-Instructie voor den Adviseur voor Arabische- en Inlandsche aangelegenheden ten dienste van de Zending van de Gereformeerde Kerken.

Artikel 1. De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland of de door haar daartoe gemachtigde Deputaten voor de Zending benoemen een „taalgeleerde”, (zie Acta 1914 art. 95).

Art. 2. Hij zal den naam dragen van „adviseur voor Arabische- en Inlandsche aangelegenheden ten dienste van de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland” of kortheidshalve „Zendingsadviseur”.

Art. 3. De Zendingsadviseur verbindt zich, voor hij als zoodanig optreedt, na met goed gevolg het candidaatsexamen in de theologie aan de Theol. School te Kampen of aan de Vrije Universiteit te Amsterdam te hebben afgelegd, te volgen de colleges voor de taal- en letterkunde in den O.-I. Archipel aan de Universiteit te Leiden (4e afd. van de faculteit van letterkunde en wijsbegeerte: Indische letteren), waarvoor als studietijd wordt vastgesteld:

- a. 3½ jaar voor het candidaatsexamen;
- b. 3½ jaar voor het doctoraalexamen;
- c. 2 jaar voor de promotie.

Verlenging van dezen studietijd kan alleen toegestaan worden door de Gen. Synode of door hare Deputaten voor de Zending.

Art. 4. Gedurende dien voorbereidingstijd zullen hem uitgekeerd worden:

- 1e. de collegelden;
- 2e. een som van f 1600.— per jaar, in driemaandelijksche termijnen;
- 3e. examengeld $2 \times f 50.—$;
- 4e. promotiegeld p. m. f 500.— à f 600.—;
- 5e. vergoeding voor aankoop van boeken tot een maximum van f 200.— per jaar.

Art. 5. Nadat de Zendingsadviseur den doctorstitel behaald heeft, begeeft hij zich ten spoedigste naar Java om zich te vestigen ter plaatse hem door de Generale Synode of door hare Deputaten voor de Zending aan te wijzen.

Art. 6. Zijn taak op Java omvat:

- 1e. het bestudeeren van de Javaansche „pseudo-religies”, met name van den Islam;
- 2e. het beoordeelen van die „religies” naar de Gereformeerde beginselen;
- 3e. het publiceeren in geschriften van de resultaten van zijn wetenschappelijk onderzoek;
- 4e. het leiding geven aan de missionaire Dienaren, die op Java komen bij hun taalstudie en verdere voorbereiding tot hun missionairen arbeid;
- 5e. het eventueel geven van onderwijs aan „de Opleidingsschool” in overleg met de Deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Art. 7. Bij al zijn studie en arbeid is de Zendingsadviseur gebonden aan de Gereformeerde beginselen.

Hij is van al zijn arbeid verantwoording schuldig aan de Generale Synode of aan hare Deputaten voor de Zending. Minstens eenmaal per jaar dient hij een schriftelijk rapport van zijn verrichten arbeid bij Deputaten in, en eenmaal in de drie jaren een breeder rapport bij de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Art. 8. De Zendingsadviseur heeft als lid zitting in de Algemeene Vergadering van Zendingsarbeiders op Java met concludeerende, alsmede in de Bijzondere Vergadering van missionaire Dienaren des Woords met adviseerende stem.

Art. 9. Het honorarium van den Zendingsadviseur zal in den aanvang bedragen *f* 500.— per maand, met zes drie-jaarlijksche verhoogingen van *f* 50.— per maand. De zorg voor eventueele pensioeneering verblijft aan hemzelf, waarvoor het sluiten eener levensverzekering aanbevelenswaardig is.

Voor kosten van uitrusting bij de eerste uitzending zal hem *f* 1500.— uitgekeerd worden als hij gehuwd, *f* 1000.— als hij ongehuwd is.

De kosten van overtocht (2e klas) zoowel bij eerste uitzending als bij reparieering, worden vergoed.

Voor inrichting in het land tijdens buitenlandsch verblijf zal een alsdan te bepalen bedrag worden uitgekeerd.

Gedurende de reis en het buitenlandsch verlof zal het honorarium de hefft bedragen.

Art. 10. De Zendingsadviseur verbindt zich:

- a. bijaldien hij tijdens den voorbereidingstijd het contract verbreekt, de volle som der genoten studietoelage terug te betalen;
- b. bijaldien hij binnen tien jaar na de aanvaarding van zijn taak op Java tot een andere betrekking mocht overgaan, zooveel malen $\frac{1}{10}$ van de genoten studietoelage en vergoeding van uitzending en overtocht te restitueeren als hij minder dan tien jaren in Indië als Zendingsadviseur werkzaam was;
- c. een borgstelling voor het sub a en b genoemde te leveren ten genoegen van de Generale Synode of van hare Deputaten voor de Zending.

Art. 11. Ieder jaar wordt den Zendingsadviseur gedurende een maand vacantie verleend, en na acht jaar arbeid in Indië gedurende een jaar buitenlandsch verlof.

Voor ziekteverlof (hetzij binnen- of buitenlandsch) zal noodig zijn een medisch attest van minstens twee der missionaire artsen op het Zendingsterrein werkzaam.

Art. 12. Eventueel ontslag wegens handelingen in strijd met deze instructie kan alleen gegeven worden door de Generale Synode of door hare Deputaten voor de Zending, waartoe echter niet zal worden overgegaan dan na gehoord advies van de Algemeene Vergadering van de Zendingsarbeiders op Java.

Art. 13. Indien de Zendingsadviseur onverhoopt met de Gereformeerde beginselen mocht breken en dies niet meer Zendingsadviseur van de Gereformeerde Kerken zal kunnen zijn, wordt van hem verwacht, dat hij zich zedelijk verplicht zal gevoelen de genoten studiegelden te restitueeren.

Art. 14. Wat zijn belijdenis en wandel aangaat, staat hij onder toezicht van die Gereformeerde Kerk, waartoe hij als lid behoort.

Art. 15. Bij onverhoopte toepassing van art. 23 van de Zendingsorde staat het ter beoordeeling van de Generale Synode of van hare Deputaten voor de Zending,

in hoeverre het eventueele ontslag met of zonder behoud van honorarium zal plaats hebben.

Indien de censuur tot afsnijding voortvaart is de Zendingsadviseur als zoodanig afgezet en vervalt mitsdien elke aanspraak op honorarium.

Art. 16. Deze instructie zal in duplo worden opgesteld en geteekend door den Zendingsadviseur en namens Deputaten der Generale Synode voor de Zending door praeses en scriba. Één exemplaar wordt bewaard in het archief dier Deputaten en één door hemzelf.

BIJLAGE VIII.
Art. 42.

RAPPORT over de Keucheniusschool (Agendum C¹ Zendingsschool 13 A¹, 2, 3, 4, 5—7 en 9—13).

Agendum C 1 Zendingsschool 13 A 1, 2, 3, 4, 5—7 en 9—13.

Ter zake van de Keucheniusschool heeft uwe Commissie van advies betreffende de aangelegenheden der Zending niet alleen het rapport overwogen, dat door de Deputaten der zending is ingediend, maar ook alle stukken nagegaan, die hierover uit Indië zijn ingekomen. Genoemd rapport vermeldt de hoofdzaken, die omtrent de Keucheniusschool kunnen medegedeeld worden. Het is niet noodig deze hier weer te herhalen. Slechts wenscht uwe Commissie u op het navolgende te wijzen.

1. De Deputaten voor de Zending hebben de laatste drie jaren met de Keucheniusschool veel bemoeiing gehad. Voorzoover uwe Commissie kon nagaan, hebben zij alles uitgevoerd, wat krachtens de besluiten van voorgaande Synodes hun was opgedragen, terwijl zij niets hebben gedaan, wat daarmede in strijd was. Naar het oordeel uwer Commissie zouden deze Deputaten hiervoor wel décharge kunnen ontvangen.

2. Het personeel der Keucheniusschool heeft met ijver en toewijding zijn taak vervuld.

Toen de heer MEIJERINK benoemd was tot Directeur van de Christ. Holl. Javaansche Kweekschool en de motieven voor die benoeming in Indië nog niet voldoende bekend waren, ontstond er bij de B.B. D. KOELEWIJN en K. DIJKEMA ernstige ontstemming, wijl zij zich gepasseerd achtten. Tengevolge daarvan werd de school bedreigd met het verlies van haren bekwamen en volijverigen Directeur. In breedvoerige correspondentie hebben de Deputaten voor de Zending den directeur en den eersten leeraar der Kweekschool aangetoond, dat juist het belang der Keucheniusschool had gedrongen om haar niet ten behoeve van de nieuwe Kweekschool van hare zoo gewaardeerde krachten te berooven. Hierdoor is het gelukt het misverstand, dat was ontstaan, weg te nemen en Br. D. KOELEWIJN voor de Keucheniusschool te behouden. Ook „de Algemeene Vergadering” en de „Raad van Toezicht” hebben hiertoe krachtig medegewerkt. Het komt uwe Commissie voor dat aan deze beide colleges hiervoor dank mag betuigd en inzonderheid, dat uwe vergadering hare ingenomenheid en dankbare waardeering uitspreke voor het besluit van Br. D. KOELEWIJN om de Keucheniusschool te blijven dienen.

3. Br. K. DIJKEMA heeft eervol ontslag aangevraagd tegen 1 Nov. a.s. Als motief heeft hij daarvoor genoemd, dat naar zijn oordeel één Europeesche leerkracht voor de Keucheniusschool wel voldoende is. De Directeur en de Raad van Toezicht waren echter steeds van meening, dat er ook met het oog op de inspectie der Zendingsscholen en het ontwerpen van Christelijke leerboekjes voor deze scholen tenminste twee Europeesche leerkrachten noodig waren. Het is aan uwe Commissie gebleken, dat de Deputaten voor de Zending getracht hebben Br. K. DIJKEMA voor de Keucheniusschool te behouden. Ofschoon de samenspreking met hem in broederlijken geest werd gehouden en ook Br. K. DIJKEMA het belang der genoemde inspectie voor de Zendingsscholen wel erkende, bleef hij echter toch zijn verzoek van ontslag handhaven.

Uwe Commissie, hoewel betreurende, dat Br. DIJKEMA den dienst der zending gaat verlaten, is nochtans van oordeel, dat aan zijn verzoek behoort te worden voldaan. Zij wenscht u derhalve te adviseeren aan Br. K. DIJKEMA eervol ontslag te verlenen onder dankbetuiging voor de diensten, die hij als Leeraar en waar-

nemend Directeur der Keuchschool aan de zending heeft bewezen. Wijn de tijd voor zijn verblijf in Holland met verlof, waarop hij krachtens in Indie vermelde dienstjaren recht had, tegen November ongeveer afloopt, is het ook billijk, dat het ontslag met 1 November a.s. inga.

4. In verband met het ontslag van Br. K. DIJKEMA rijst de vraag, of er in zijn plaats weer een Europeesch leeraar moet worden benoemd. Uwe Commissie durft u hierover niet definitief te adviseeren. Zij acht het gewenscht, dat over deze aangelegenheid in overleg getreden worde met de „Algemeene Vergadering”. Bijaldien het dan mocht blijken, dat ook thans nog naast den Directeur een Europeesch leeraar door de Algemeene Vergadering noodig geacht wordt en de te benoemen Deputaten voor de zending met dat oordeel instemmen, zou het naar de meening uwer Commissie wel gewenscht zijn, dat dezen ook gemachtigd waren tot de benoeming van een leeraar over te gaan.

5. Door de Algemeene Vergadering alsmede door den Directeur der Keuchenius-school is de noodzakelijkheid uitgesproken, dat de gebouwen der Keuchenius-school moeten worden vernieuwd. Enkele lokalen zijn veel te klein. Bovendien beantwoorden zij niet meer aan de eischen, die tegenwoordig in Indie voor een opleidingsschool worden gesteld. Reeds enkele maanden geleden is de toezending der verbouwingsplannen in uitzicht gesteld. Tot nu toe zijn echter die plannen nog niet ingekomen. Wel heeft de Algemeene Vergadering verwacht, dat de Generale Synode hare te benoemen Deputaten machtige over de in te dienen voorstellen beslissing te nemen. Het komt uw Commissie voor, dat het 't beste zal zijn, de te benoemen Deputaten op te dragen, de plannen tot vernieuwing der Keuchenius-school te overwegen en tot de uitvoering daarvan over te gaan, indien zij dit noodig en mogelijk achten.

6. Wat de geldmiddelen betreft wenscht uwe Commissie op te merken, dat de staat der financiën deze drie jaren vrij gunstig is geweest. Ofschoon er nog wel enkele buitengewone uitgaven zijn geweest, was er geen geldzending uit Holland noodig. Wel is echter het kassaldo sterk gedaald.

Voorts heeft uwe Commissie zich overtuigd, dat telken jare de rekening en verantwoording door eene Commissie ad hoc vanwege den Raad van Toezicht is nagezien en behoorlijk geteekend. Ook de Deputaten hebben telkens de rekening en verantwoording nagezien en goedgekeurd en mitsdien den Directeur gedechargeerd voor zijn gevoerde beheer.

Uwe Commissie oordeelt dat uwe Vergadering hieraan hare goedkeuring kan hechten.

7. In overeenstemming met de daarvoor vastgestelde Regelingen hebben de „Algemeene Vergadering” en de „Raad van Toezicht” zich met de zaken der Keuchenius-school bemoeid. De ingediende rapporten stemden tot tevredenheid.

Uwe Commissie wenscht u te adviseeren aan de Algemeene Vergadering en den Raad van Toezicht dank te betuigen voor hunnen arbeid.

Ten slotte stelt uwe Commissie u voor te besluiten als volgt: [volgen de conclusiën in art. 42].

W. BREUKELAAR, Rapporteur.

BIJLAGE IX.
Art. 49.

RAPPORT over punt C van het agendum en dan van het daar genoemde rapport hoofd 19, punt 19 handelende over eene vraag omtrent art. 23 der Zendingsorde.

De Bijzondere Vergadering van Miss. arbeiders heeft aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen de vraag gedaan of in art. 23 Zendingsorde de *inlandsche* Kerken al dan niet met opzet waren weggelaten en of dit zoo blijven moest.

Genoemd art. 23 handelt over het *tucht oefenen* op het Zendingsterrein met betrekking tot Europeanen, die zich in leer of wandel misgaan.

En bij die gevallen moet dan o.a. wel advies worden ingewonnen van eene genabuurde Kerk van *Europeanen*, doch van advies bij *inlandsche* Kerken in te winnen in zulke gevallen, wordt niet gewaagd.

Vandaar de ingekomen vraag.

De Deputaten hebben op die vraag geantwoord, dat het bestaande artikel indertijd met opzet aldus was geredigeerd.

Toen, in 1902, kon van *inlandsche* Kerken nog geen sprake zijn. En waar toch wenschelijk was om in zake sommige tuchtgevallen ook met „naastgelegene gemeenten” te raadplegen, naar art. 79 der Kerkenorde, is toen in de Zendingsorde alleen maar opgenomen kunnen worden, dat advies moest worden ingewonnen van eene genabuurde Kerk van Europeanen.

Wij zullen dit punt echter, zoo voegden Deputaten er in hun antwoord aan de Bijzondere Vergadering van Miss. arbeiders in Indië nog bij, ter e.k. Generale Synode brengen, opdat die er over oordeele.

Uwe Commissie heeft dit punt besproken. Zij overwoog, dat indien thans art. 23 van de Zendingsorde geredigeerd moest worden, daarin dan misschien ook wel niet alleen de Kerken van Europeanen, maar ook de *inlandsche* Kerken zouden zijn genoemd.

Toch vond zij niet geraten om die „*inlandsche Kerken*” nu zoo maar zonder meer even in te voegen in genoemd artikel, omdat zij niet wist hoe de Bijzondere Vergadering van Miss. arbeiders in Indië hier over denkt: of die advies van de „*inlandsche Kerken*” in sommige gevallen gewenscht acht, dan wel in *alle* gevallen, waarvan sprake is in art. 23 Zendingsorde.

Voorzichtigheidshalve meende uwe Commissie, dat het wel het beste zou zijn, dat deze Synode aan hare Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen opdroeg, om over deze *materie* nader te correspondeeren met de „*Bijzondere Vergadering*” in Indië zoowel op Soemba als op Java, haar advies daarover in te winnen, en dan desnoods, eene wijziging van art. 23 voor te bereiden *voor* en te onderwerpen aan het oordeel *van* de volgende Synode.

Zij overwoog hierbij voorts dat mogelijk ware, dat naar aanleiding van besluiten dezer Synode o.a. inzake de Scholen op Java en Soemba, ook nog wel één of meer van de andere artikelen der Zendingsorde gewijzigd zou moeten worden.

De Deputaten der Synode voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen mochten, naar het oordeel der Commissie, ook dienaangaande dan wel wijzigingen concipieeren voor de volgende Synode, na vooraf daarover het advies gevraagd te hebben van de „*Bijzondere Vergaderingen*” in Indië.

En zoo komt uwe Commissie dan tot deze conclusie: *[volgt de conclusie in art. 49].*

Dr J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE X.

Art. 52.

RAPPORT over den tijd van inlevering van rapporten.

In handen van uw Commissie was gesteld het voorstel van de Particuliere Synode van Overijssel, die aan uw vergadering voorstelde, dat aan Deputaten der Synode, aan wie belangrijke zaken werden toevertrouwd ter fine van advies, zou worden opgedragen hun voorstellen of rapporten binnen anderhalf jaar ter kennis van de Kerken te brengen; alsmede

een betuiging van instemming met dit voorstel afkomstig van de Particuliere Synode van Groningen.

Uw Commissie overwoog, dat zeer zeker wenschelijk zou zijn, indien geschiedde wat door de beide Particuliere Synoden wordt gevraagd.

Evenwel zullen menigmaal, zoo niet bijna steeds, onoverkomelijke bezwaren rijzen. De arbeid van Deputaten kan doorgaans niet beginnen voor de Acta zijn verschenen, zoodat, zouden de rapporten anderhalf jaar na de Synode moeten zijn verschenen, voor de uitwerking van die rapporten nauwelijks een jaar overblijft. Rekent men daar nu bij, dat juist bij belangrijke zaken zich gewoonlijk allerlei verschil van gevoelen openbaart, zoodat tal van vergaderingen moeten worden gehouden, eer overeenstemming is bereikt; dat juist bij dergelijke zaken veelal tijdroovend historisch onderzoek behoort te worden ingesteld, en dat het opstellen van adviezen over de bedoelde zaken doorgaans wordt opgedragen aan broeders,

die met arbeid overladen zijn, dan ziet ieder in, dat het niet mogelijk is om dergelijk werk binnen den korten tijd van één jaar gereed te krijgen.

Redenen, waarom uwe Commissie voorstelt te besluiten: *[volgt de conclusie in Art. 52].*

Dr F. W. GROSHEIDE, *Rapporteur.*

BIJLAGE XI.
Art. 63.

RAPPORT van Deputaten der Generale Synode tot bijwoning der examina volgens Artikel 4 der Zendingsorde.

Deputaten naar Art. IV der Zendingsorde benoemd door de Generale Synode van Rotterdam 1917 (D 6) hebben de eer u mede te deelen, dat zij gedurende dit drietal jaren slechts éénmaal zijn geroepen om deel te nemen aan het examen van een Missionaire Dienaar des Woords nl. 9 Juni 1920 bij het examen van den Eerwaarden Heer A. POS, candidaat tot den Dienst des Woords en beroepen predikant van de Kerk van Amsterdam voor den Dienst der Zending. De Deputaten konden met vrijmoedigheid hunne toestemming tot de toelating van genoemden broeder geven.

- Deputaten meenden voorts in het belang van hun arbeid u te moeten voorstellen
- 1e in het vervolg niet *vijf* deputaten te benoemen met vier secundi, maar *acht* deputaten, opdat wanneer een der deputaten verhinderd mocht wezen het examen bij te wonen, gelijk meermalen voorgekomen is, een ander voor hem in de plaats kunne treden; in verband daarmede zou Art. 1 van de Instructie van de Gedeputeerden naar Art. 4 alinea 2 van de Zendingsorde aldus gewijzigd moeten worden: *Elke Generale Synode benoeme acht Gedeputeerden naar Art. 4 alinea 2 van de Zendingsorde.*
 - 2e in Artikel 7 van de Zendingsorde alinea 2 deze wijziging aan te brengen, dat het vak: kennis van de religie in betrekking tot het aangewezen Zendings-terrein, worde overgebracht naar alinea 4 onder de Elenctiek, omdat het daar meer thuis behoort.

Namens Deputaten voornoemd,

Bloemendaal, 17 Juli 1920.

Dr H. H. KUYPER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE XII.
Art. 64.

RAPPORT in zake het verzoek van den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Batavia betreffende de verhouding van het Hollandsch- en het Maleisch-sprekend deel der gemeente. (Agendum Letter I 2^a en 2^b).

Bij schrijven van 8 Mei 1920 vraagt de Kerkeraad van Batavia „advies en zoo mogelijk goedkeuring over zijn besluit en de getroffen regeling inzake de verhouding tusschen het Hollandsch-sprekend gedeelte en het Maleisch-sprekend gedeelte der gemeente”.

Daarbij werden, behalve de desbetreffende stukken van de dienaren des Woords en van den Kerkeraad van Batavia, overgelegd twee adviezen:

- I. Van de afzonderlijke Vergadering van Missionaire Dienaren des Woords van Midden-Java d.d. 19 Mei 1920, aldus luidende:

„dat het gewenscht is in de gemeente te Batavia eene splitsing naar de taal aan te brengen, zoo spoedig mogelijk gevolgd door eene afzonderlijke institueering van het Maleische gedeelte, met dien verstande, dat het aan de personen zelf worde overgelaten, bij welke gemeente zij wenschen te behooren. De regeling dezer materie in bijzonderheden, laat de Vergadering voornoemd voor rekening van den Kerkeraad te Batavia.”

II. Van de 4de Vergadering der Voorloopige Classis Batavia, op 23 en 24 Juni te Soerabaja, aldus luidende:

„dat zij het principe in die conceptregeling naar voren gebracht als juist erkent; en dat zij zich aansluit bij het advies gegeven door de Afzonderlijke Vergadering van Missionaire Dienaren des Woords op Midden-Java”.

Uwe Commissie kan zich met bovenstaande adviezen geheel vereenigen. In deze op zich zelf reeds moeilijke en door den loop der geschiedenis uiterst ingewikkelde zaak heeft de Kerkeraad van Batavia haars inziens het juiste standpunt ingenomen. Toch wil zij de aandacht vestigen op één punt, dat minder gelukkig geregeld schijnt. Er is eenige onvastheid in de benaming van een Dienaar des Woords, aan wien het Zendingswerk is opgedragen. Nu eens heet hij „Dienaar des Woords van de Maleische gemeente” dan weer „Missionair Dienaar des Woords”. De eerste benaming, vermoedelijk verband houdende met de vroegere regeling van de positie van Ds TIEMERSMA, heeft er waarschijnlijk toe geleid, dat aan den Missionairen Dienaar des Woords alleen in de zaken, die het Maleisch-sprekend gedeelte en den Missie-arbeid raken keurstem werd verleend, terwijl de andere Dienaar des Woords in alle zaken „ook den Missionairen arbeid en de Maleische gemeente betreffende” keurstem werd verleend. Vermoedelijk vloeit hieruit evenzeer voort de regeling van het Consulentschap, waarbij aanbevolen wordt het consulentschap voor de Maleische gemeente op te dragen aan een der Missionaire predikanten op Java en dat der Hollandsche gemeente aan een der dienaren des Woords van een Hollandsche Gereformeerde Kerk.

Bij de regeling wordt vergeten, dat de Missionaire predikanten op Java tegenover de Maleische taal een vrijwel gelijke positie hebben als de Dienaar des Woords van de Hollandsche Kerk van Batavia, terwijl hij van de zaken van de Maleische gemeente veel beter op de hoogte behoort te zijn dan zij. Evenzeer wordt vergeten, dat de Missionaire Dienaar des Woords tegenover de Hollandsche taal heel anders staat dan de Dienaar des Woords van de Hollandsche Kerk van Batavia tegenover de Maleische taal, terwijl hij veel beter op de hoogte behoort te zijn van de zaken der Hollandsche Kerk dan een der Dienaren des Woords van een andere Hollandsche Kerk.

Naar het oordeel Uwer Commissie behoort de Miss. Dienaar des Woords krachtens zijne positie als Dienaar des Woords van de Kerk van Batavia bij toerbeurt Voorzitter van den Kerkeraad te zijn, opdat ook in dezen gelijkheid onder de Dienaren gehouden zal worden. De Missionaire Dienaar des Woords zal dus bij afwezigheid van zijn collega ambtshalve geregeld Voorzitter van den Kerkeraad zijn.

Uwe Commissie stelt daarom voor, dat de Synode besluite: *[volgen de conclusiën in Art. 64].*

Dr H. A. VAN ANDEL, *Rapporteur.*

BIJLAGE XIII.
Art. 73.

**RAPPORT over de beroepbaarstelling van repatrieerende
Dienaren des Woords uit Z.-Amerika.**

Aan de Generale Synode.

In handen Uwer 5e Commissie is gesteld een verzoek der Particuliere Synode van Zuid-Holland Z. G., inhoudende, dat de Generale Synode een weg aanwijze, waarlangs repatrieerende Dienaren des Woords uit de Gereformeerde Kerken van Zuid-Amerika voor de Kerken in Nederland beroepbaar kunnen worden verklaard, met het oog op een dienaar, die uit Argentinië wederkeerde.

Ter toelichting van dit verzoek diene het volgende:

De Gen. Synode te Rotterdam 1917 (Acta J 3, pag. 43) besloot de Classis Buenos Ayres toe te voegen aan de Classis der Particuliere Synode van Zuid-Holland Z. G., en gaf eenige wenken voor de wijze van kerkelijke samenleving, doch bepaalde daarbij, uit aanmerking van de veelszins abnormale omstandigheden, waarin de Argentijnsche Kerken vooralsnog verkeerden, dat dit alles niet zou uitsluiten de beroepbaarheid van de Dienaren des Woords dezer Kerken bij de Geref. Kerken in Nederland.

Sedert is Ds S. RIJPER, die de Argentijnsche Kerken op de meest loffelijke

wijze gediend heeft, door krankheid en overmatigen arbeid genoopt naar het vaderland terug te keeren. Thans is hij in zooverre hersteld, dat hij verschillende Kerken in Nederland des Zondags heeft kunnen dienen, doch terugkeer naar Argentinië is met het oog op zijn gezondheidstoestand niet mogelijk. De Part. Synode van Zuid-Holland Z. G. voelt nu zeer het gemis van een bepaling, waardoor voor de Argentijnsche Kerken de weg ter beroepbaarstelling in Nederland wordt aangewezen. Uwe Commissie is met haar van oordeel, dat zulk een weg alsnog behoort te worden geopend. Immers, waar de Kerken der Classis Buenos Ayres in het kerkverband van de Geref. Kerken in Nederland zijn opgenomen, daar is 't principiëel onverdedigbaar, de Dienaren dezer Kerken absoluut uit te sluiten van beroepbaarstelling in Nederland. Wel is Uwe Commissie van oordeel, dat deze Dienaren niet zonder meer beroepbaar kunnen worden verklaard, aangezien ze door de Classis Buenos Ayres zijn geëxamineerd zonder medewerking van Deputaten voor Art. 49 K. O. Doch zij meent, dat in geval van repatriëring de Part. Synode, onder welke de Classis Buenos Ayres ressorteert bevoegd moet zijn den gerepatriëerde te onderwerpen aan een examen, dat leiden kan tot zijne beroepbaarstelling ook voor de Nederlandsche Kerken door eene der Classes onder haar ressorteerende.

Derhalve heeft Uwe Commissie de eer aan Uwe vergadering voor te stellen: *[de conclusiën volgen in Art. 73].*

Dr C. VAN GELDEREN, *Rapporteur.*

BIJLAGE XIV.
Art. 74.

RAPPORT inzake M 3 en 5 van het Agendum. N. C. S. V.

De Classis Dokkum heeft bij de Particuliere Synode van Friesland (N.), gehouden te Leeuwarden 11 Juni 1919 een bezwaar ingezonden ten opzichte van de Nederlandsche Christen Studentenvereniging. De Classis Dokkum overwoog dat — hoewel zij het goede erkennen wilde dat de N. C. S. V. tot stand bracht — de overheerschende strooming in deze vereniging groot gevaar opleverde voor de aanstaande dienaren des Woords bij de Geref. Kerken, omdat het standpunt van de N. C. S. V. onbelijnd en subjectief is, 't niet blijkt dat de Christus der Schriften beleden wordt, en 't optreden van een groot aantal leden onkerkelijk is.

De Synode van Friesland (N.) stemde in met dit bezwaar van de Classis Dokkum, achtte dat de medewerking onzer Geref. studenten met de N. C. S. V. vanwege het vage standpunt dier Vereniging een gevaar meebrengt voor de toekomst onzer Kerken en besloot dit bezwaar door te zenden naar de Generale Synode met verzoek dat deze

- a. met alle waardeering van het *goede*, door de N. C. S. V. bedoeld en gewerkt, toch tegen het *gevaar* van deze vereniging voor onze jeugdige studenten ernstig waarschuwe,
- b. opdracht geve, dat bij alle kerkelijke examina de examinandi inzonderheid onderzoekt zullen worden ten aanzien van het standpunt met betrekking tot de H. Schrift, den Persoon en het Middelaarswerk van Christus en het stuk der Kerk.

De Classis Harderwijk zond een voorstel in van den volgende inhoud:

De Generale Synode dringe er bij de Geref. Kerken ten sterkste op aan, om toe te zien, dat onze Geref. jongelieden, en bijzonder onze aanstaande dienaren des Woords zich onthouden van deelneming aan de Nederlandsche Christen-Studenten-Vereeniging.

Uwe Commissie is met de Synode van Friesland (N.) van oordeel dat de N. C. S. V. gedurende hare bijna vijf-en-twintigjarige werkzaamheid in de studentenwereld op verschillend gebied een goeden invloed heeft uitgeoefend: tot verheffing van het zedelijk en geestelijk peil onder de studenten aan de publieke universiteiten heeft zij het hare bijgedragen.

Zij schenkt eveneens hare adhaësie aan de uitspraak der Friesche Synode dat het standpunt der N. C. S. V. vaag genoemd moet worden. In de eerste jaren van haar bestaan was de Apostolische Geloofsbelijdenis de basis van de N. C. S. V. Later werd deze grondslag vervallen verklaard en veranderd in een doelstelling, in art. 1 van het algemeen reglement aldus omschreven:

„De N. C. S. V. stelt zich ten doel een band te vormen tusschen studenten, die

gelooven in God den Vader, en in Jezus Christus, Zijnen eeniggeboren Zoon, eenig Verlosser der wereld, en in den Heiligen Geest, om:

- a. elkander op te bouwen in het geloof;
- b. zoowel door wetenschappelijke als door andere vereenigingen onder studenten een actieve belangstelling te bevorderen in de zaak des Heeren op elk gebied, zoowel in ons vaderland als daarbuiten;
- c. in de studentenwereld te getuigen van Jezus Christus."

In Juli 1918 bleek deze doelstelling nog te beperkt en is zij in dezen vorm gewijzigd:

"De N. C. S. V. stelt zich als vereeniging ten doel de Nederlandsche studenten in te leiden tot en op te bouwen in de Christelijke levens- en wereldbeschouwing, welke, op den bijbel gegrond, en zich aansluitend bij de historische ontwikkeling van het Christendom, rekening houdt met de behoeften en eischen van den tegenwoordigen tijd.

Daartoe vereenigt zij haar leden, om elkander:

- a. te versterken in het geloof in Jezus Christus, als Heiland en Heer;
- b. te doordringen van hun roeping om van Hem door woord en daad in de studentenwereld te getuigen;
- c. op te wekken tot actieve belangstelling in den socialen arbeid en het werk der zending."

Wanneer er nu nog bijgevoegd wordt dat de leden der vereeniging niet ieder persoonlijk deze doelstelling als de hunne hebben te aanvaarden, maar het voldoende geacht wordt, wanneer men zich in den kring der N. C. S. V. thuis gevoelt en deze doelstelling als die van de vereeniging erkent, is het duidelijk dat de Particuliere Synode van Friesland (N.) het standpunt der vereeniging terecht vaag genocmd heeft. Een bepaalde basis ontbreekt en de doelstelling is zóó algemeen geformuleerd dat ook studenten van vrijzinnigen huize zich bij de N. C. S. V. kunnen aansluiten. In de doelstelling ontbreekt b.v. de belijdenis van de H. Schrift als het Woord van God, van de Drieëenheid, van de Godheid van den Heere Jezus Christus. De bedoeling van dit ruime standpunt der N. C. S. V. is, zooveel mogelijk studenten in haar kring te verzamelen en te trachten hen die buiten het Christendom staan voor de Christelijke beginselen te winnen.

Hoewel tegen dit standpunt der vereeniging groote bezwaren moeten worden ingebracht en de N. C. S. V. ter bereiking van haar doel een verkeerde methode kiest, mag toch met waardeering erkend worden, dat het oog van de leidende mannen in deze vereeniging geopend is voor den schreienden zedelijken en geestelijken nood in de studentenwereld. De vraag rijst of ook de Gereformeerde Christenen met hun heerlijke belijdenis en vaste positie hier niet een roeping hebben tot evangelisatie onder de toekomstige leidslieden des volks, die voor een groot deel van de eerste beginselen van het Christelijk geloof vervreemd zijn.

Uwe Commissie heeft daarna de vraag behandeld of het een gevaar geacht moet worden, wanneer Geref. studenten lid worden van de N. C. S. V. Naar het oordeel uwer Commissie is, in het algemeen genomen, dit gevaar inderdaad aanwezig. Als motief dat Geref. studenten lid worden van de N. C. S. V. wordt wel aangevoerd, dat zij een roeping hebben tegenover de niet-Christelijke studenten, hen voor Christus moeten trachten te winnen, en hen die zich in de richting naar het Christendom bewegen, moeten steunen en leiden. „Studenten moeten door studenten voor Christus gewonnen worden". Hierop kan geantwoord worden dat, wanneer Geref. studenten, die oprecht den Heere vreezen en reeds tot een gerijpte levensovertuiging zijn gekomen, hun geloof publiek in de studentenwereld door woord en daad belijden, er onder Gods zegen van hen een goede werking op studenten van ongelooften huize kan uitgaan. Indien een Geref. student met vaste overtuiging daartoe lid wordt van de N. C. S. V., zijn aan dat lidmaatschap bezwaren verbonden, omdat hij als lid dezer religieuze vereeniging in groote moeilijkheden geraakt; hij moet b.v. als lid samen bidden met hen die Jezus Christus niet erkennen als den Zoon van God, hij moet als lid op de N. C. S. V. vergaderingen zoo nu en dan redevoeringen aanhooren, die de grondslagen van het Christelijk geloof ondermijnen en de Kerk van Christus oneere aandoen.

Is dus voor studenten met een gerijpte Christelijke levensovertuiging het deelnemen aan de N. C. S. V. niet zonder bezwaar, het is naar het oordeel uwer Commissie bepaald af te raden aan studenten in de eerste studiejaren, lid te worden van de N. C. S. V. Terwijl bij deze jonge menschen het geloof in den regel nog zwak is en de godsdienstige overtuiging niet vast, zijn ze minder geschikt om zelf leidslieden te zijn voor andere studenten en bestaat er gevaar dat zij in den kring der N. C. S. V. niet in het geloof zullen worden gesterkt, maar veeleer geschokt. Er zijn voorbeelden van studenten van geloofvigen huize, die

door den invloed van het N. C. S. V. milieu jaren lang in twijfel geraakten of ook het geloof verloren. Terwille van het vage standpunt en de aan de gezonde ontwikkeling van het geestelijke leven niet bevorderlijke N. C. S. V.-sfeer, moet het deelnemen van jeugdige studenten aan de N. C. S. V. worden ontraden. Dit geldt voor studenten van alle faculteiten, maar inzonderheid voor hen die theologie studeeren. Voor dezen is het allerminst geschikt dat ze in tal van theologische en religieuze vraagstukken worden ingeleid door personen die verre van de Geref. belijdenis staan.

Een andere vraag is, wie onze studenten op dit gevaar opmerkzaam moeten maken en hen voor het verkeerde waarschuwen. Het komt uw Commissie voor, dat het weinig baten zal, wanneer de Generale Synode onzer Kerken, gansch in het algemeen, een waarschuwing doet hooren gelijk de Friesche Synode wil. Zij acht het ook niet gewenscht, gelijk Harderwijk voorstelt, dat de Generale Synode er bij de Kerken ten sterkste op aandringe, dat onze Geref. jongelieden zich onthouden van deelneming aan de N. C. S. V. Dit voorstel komt hierop neer dat de Kerken aan de studenten het lidmaatschap van de N. C. S. V. zullen verbieden. Zulk een verbod zou — afgedacht van vele andere bezwaren die ertegen zouden kunnen worden ingebracht — niet paedagogische werken.

Er moet naar het oordeel uwer commissie een andere gedragslijn gevolgd worden. Waar het hier een paedagogische quaestie geldt, hebben allereerst zij een taak te vervullen, die van Godswege geroepen zijn onze Geref. studeerende jongelingschap te leiden. In de eerste plaats is het de roeping van Gereformeerde ouders hunne zonen op de gevaren, die hier dreigen, te wijzen. In de tweede plaats behoort het tot de taak van de opzieners der Kerk de studenten in deze richting te bearbeiten. Het behoeft niet nader geadstrueerd te worden dat, zal deze bearbeiding in den middelijken weg effect sorteeren, voor dit werk zulke mannen gekozen moeten worden, die in staat zijn op een voor studenten geëigende wijze deze quaestie te bespreken. Ten derde kunnen onze Geref. Hoogleraren in de onderscheidene faculteiten door individueele samenspreking invloed ten goede uitoefenen. In deze lijn ligt ook de uitspraak van het Curatorium van de Theol. School, dat het er prijs opstelt, dat het deelnemen aan de N. C. S. V. beweging den studenten door de Hoogleraren zal worden ontraden. Het komt uw Commissie voor dat de Generale Synode er bij deze onderscheidene groepen op moet aandringen in bovenomschreven richting werkzaam te zijn.

Om deze reden is uw Commissie van oordeel, dat de Synode het voorstel van Harderwijk en het voorstel der Particuliere Synode van Friesland (N.) ter zijde moet leggen en uitspreken dat zij de daarin aangevoerde bezwaren tegen de N. C. S. V. gegrond achtende, er bij allen die geroepen zijn aan onze studeerende Gereformeerde jongelingschap leiding te geven, op aandringt dat zij de Gereformeerde studenten deze bezwaren onder het oog brengen.

Inzake Friesland's verzoek onder *b* genoemd, overwoog uw Commissie dat aangaande een mindere degelijkheid van de Kerkelijke examina geen enkele klacht bij de Synode is ingekomen en alzoo verwacht mag worden dat bij de Kerkelijke examina in de leerstellige Godgeleerdheid niet slechts naar een enkele locus maar naar de voornaamste stukken der leer een onderzoek wordt ingesteld en het onderzoek op zulk een wijze geschiedt, dat duidelijk blijkt, dat de candidaat het met de Geref. belijdenis van harte eens is. Uwe Commissie acht een opdracht als Friesland (N) wil, thans præmatuur.

Uw Commissie heeft de eer de volgende conclusiën voor te stellen: *[volgen de conclusiën in Art. 74.]*

Dr T. HOEKSTRA.

BIJLAGE XV.
Art. 82.

RAPPORT over punt 3 van letter C. van het agendum, handelende over vragen van de Geref. Kerk van Groningen (A) inzake het vragen om den Doop, voor of het toegang krijgen tot het H. Avondmaal in sommige gevallen in Indië.

De Kerkeraad van de Geref. Kerk te Groningen (A) heeft aan deze Synode de volgende vragen gedaan:

1°. Acht uwe vergadering dat wanneer in Indië in de verstrooijing, leden van

andere Kerken, op plaatsen waar zij geen Kerk van eigen belijdenis vinden, zich bij onze Kerken of (Miss.) predikanten aanmelden om, hetzij den H. Doop voor hun kinderen, hetzij voor zichzelf den toegang tot het H. Avondmaal te vragen, het in sommige gevallen geoorloofd is aan zulk een verzoek te voldoen, zoodat dus aan zulke leden wordt toegestaan tijdelijk bij onze Kerken in te wonen?

2°. Zoo ja, zou Uwe vergadering dan in het algemeen kunnen aangeven:

- a. in welke gevallen;
- b. binnen welke confessioneele grenzen;
- c. onder welke voorwaarden dit mag geschieden?

Deze vragen zijn bij den Kerkeraad van Groningen (A) ingezonden door een van de Miss. dienaren van Soemba, naar aanleiding van een bijzonder geval dat zich te dezer zake had voorgedaan.

Ter toelichting van de vragen werd er bijgeschreven:

- a. In Indië, waar zooals bekend is alle Protestanten, tenzij zij zelf verklaren dit niet te wenschen, gerekend worden rechtens te behooren tot het Protestantsche Kerkgenootschap van Ned. Indië, welks predikanten ook de Sacramenten bedienen, geldt het in hoofdzaak de volgende vier gevallen, waarin men zich bij ons aanmeldt:
 - 1e Protestanten die zich wel in de Indische Kerk thuis gevoelen, maar om persoonlijke redenen de sacramenten niet willen ontvangen van den predikant, onder wiens ressort zij behooren, b.v. omdat deze ultra-modern is.
 - 2e Protestanten die zoo afgelegen wonen, dat zij nooit of bijna nooit een predikant van de Ind. Kerk ontmoeten, maar wel af en toe in aanraking komen met den arbeid van een Gereformeerde Kerk.
 - 3e Protestanten die Orthodox-Hervormd opgevoed, wel met de Ind. Kerk geen vrede hebben, en zich sterk tot de Gereformeerde Kerk aangetrokken gevoelen, ook in alle opzichten met de Gereformeerden meelevende, maar toch door familie- of historische banden nog weerhouden worden, om tot ons kerkverband over te komen.
 - 4e Protestanten, van huis uit behoorende tot een van de Kerkgemeenschappen met meer afwijkende belijdenis, die dus wel van de Ind. Kerk gebruik zouden kunnen maken, maar uitteraard voor dit genootschap geen voorkeur gevoelen en daarom, wanneer de omstandigheden dat zoo meebrengen, even gaarne voor het gebruik der sacramenten zich aanmelden bij een Gereformeerde Kerk of predikant.
- b. — wordt er ter toelichting bijgevoegd — Komen eventueel alleen Protestanten van orthodoxe belijdenis, die hoofdzakelijk in het kerkelijk standpunt van ons verschillen, in aanmerking, of ook zij die een vrijere opvatting (ethisch dan wel een meer afwijkende belijdenis: Darbisten, Irvingianen e.a.) zijn toegegaan?
- c. Welke stipulaties o.a. moeten eventueel met zulke leden worden aangegaan?

Eindelijk wordt in de toegezonden stukken nog medegedeeld dat op de voorloopige „classicale” vergadering van de Gereformeerde Kerken op Java, voor eenige maanden te Bandoeng gehouden, dergelijke vragen reeds ter sprake zijn gebracht, doch dat de meeningen daar verdeeld waren, zoodat de voorsteller ze terugnam en geene beslissing werd genomen.

De vragen zijn toen echter opgezonden naar den Kerkeraad van de Reform. Kerk van Groningen (A), en deze zond ze nu, na overleg met de Deputaten voor de Zending op Soemba uit de 3 provincies Groningen, Drenthe en Overijsel, aan deze Generale Synode toe met vriendelijk verzoek om antwoord.

Uwe commissie heeft de belangrijke vragen in hare vergadering besproken. Zij was met 't oog op de formeele zijde, of deze Synode ze wel behandelen mocht omdat zij nog niet ter sprake waren gebracht op de classis Groningen en evenmin op de particuliere Synode van Groningen, aangezien de brief waarin zij voorkwam eerst onlangs, in het begin van de maand Augustus, bij den Kerkeraad van Groningen (A) was ingekomen,

van oordeel, dat deze vragen toch niet eerst behoeften teruggewezen te worden naar genoemde classes of Synode omdat

- a. juist nu de Generale Synode — d. i. de breedste of meest talrijke vergadering van de Reform. Kerken — bijeen is; zich tot haar dan wenden mag elke Kerk en ieder lidmaat harer Kerk, met kerkelijke zaken, die nog niet afgehandeld hadden kunnen worden: en die Synode zich ook, juist omdat zij niet is een *hoogste* bestuurscollege, dat zich wel wachten moet om dat ook niet te doen wat tot de competentie van lagere bestuurscolleges behoort, maar eene vergadering van Kerken is, die zich met de vragen bezig *mag* houden en *behoort* bezig te houden, die dan uit de Kerken bij haar inkomen en

b. moeten de genoemde vragen ook daaraan reeds ter Gener. Synode worden behandeld, omdat daarin zaken ter sprake worden gebracht, die behooren tot die dingen, welke den Kerken „in het gemeen” aangaan (art. 30 K. O.)

Wat voorts die zaken zelf aangaat, die in de vragen worden genoemd, meent uwe Commissie

allereerst te moeten opmerken, dat het niet doenlijk is om hier regelen te stellen die voor alle dergelijke gevallen, als waarvan in de toelichting der vragen gesproken wordt, eene volledige beslissing geven; het moet ook hier gaan gelijk de goede kerkelijke practijk vroeger was en nu nog is, dat men ieder voorkomend geval op zich zelf moet gaan beoordeelen. Wat de Generale Synode *kan* en *behoort* te doen is dat, dat zij de *hoofdregelen* aangeeft, die bij die vele en onderscheidene gevallen altijd moet worden vastgehouden. De Kerkeraad van de Geref. Kerk van Groningen (A) heeft dat zelf ook wel begrepen en vraagt dan ook, evenals de steller van de vragen, niet meer.

Welke hoofdregelen dan moeten gelden wanneer leden van andere Kerken op plaatsen waar zij geene Kerk van eigen belijdenis vinden, zich bij onze Kerken of miss. predikanten aanmelden, om, het zij den doop voor hunne kinderen, het zij voor zich zelf den toegang tot het H. Avondmaal te vragen, is niet moeielijk te zeggen.

Ze zijn door deze Synode hier weer eens vastgesteld door het aannemen van de conclusie's, waarmee het zakelijke en duidelijke en grondige rapport over punt 2 van lett. B van de dagorde dezer Synode werd besloten: handelende over de vraag of, ingeval het H. Avondmaal bediend mocht worden in stichtingen, aan leden van Geref. Kerken, welke in die stichtingen verpleegd worden en die zonder groote bezwaren de gewone samenkomsten der Gemeente niet kunnen bezoeken, ook verpleegden, die *niet* tot eene Geref. Kerk behooren, op hun verzoek, kunnen toegelaten worden, zoo zij waarlijk begeerte tot dit genademiddel hebben en voor het geval dat in wijden omtrek deze hunne begeerte niet in den gewonen weg kan worden bevredigd.

De conclusie's over deze vraag luidden en zijn ook door de Synode tot besluit gemaakt:

Zulke verpleegden kunnen ook wel worden toegelaten tot het H. Avondmaal: mits zij:

- a. in den eigen kerkelijken kring, waartoe zij behooren, ook reeds gerechtigd waren om het H. Avondmaal te gebruiken;
- b. instemmen met de hoofdstukken der Chr. religie;
- c. godvruchtig zijn in den wandel; en
- d. en zich ook, zoolang zij als gasten aan het Avondmaal deelnemen, aan het toezicht van den Kerkeraad onderwerpen.

En dezelfde hoofdregelen zijn ook reeds genoemd en eigenlijk ook vastgesteld door de Generale Synode die in 1908 te Amsterdam gehouden is geworden.

Door die Synode is nl. o.a. goedgekeurd de handeling van hare Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen, met betrekking tot de Kerk van Amsterdam, van wien zij op een desbetreffende vraag bericht hadden volkomen in te stemmen met een advies dat aan die Kerk, op haar verzoek gegeven was door den kenner van het Gereform. Kerkrecht bij uitnemendheid, nl. door wijlen Prof. Dr. F. L. RUTGERS, in zake de toelating tot het H. Avondmaal te Djocja Karta, wanneer die (toelating) voor eenmaal gevraagd werd door iemand (die niet tot de Kerk te Jogja behoorde) doch er tijdelijk vertoefde.

Men vindt dit zeer belangrijke en glasheldere advies van die Synode, verscholen in het midden van een klein heirleger andere Bijlagen op blz. 131—134. Daarin wordt eerst besproken hoe vroeger gehandeld *werd* en nu gehandeld *wordt* en *moet* worden als *hier te lande* iemand is, die niet tot eene Gereform. Kerk behoort, doch tijdelijk vertoeft ter plaatse waar eene Geref. Kerk is en die dan aan het H. Avondmaal wenscht deel te nemen.

Eenerzijds, zoo wordt met nadruk gezegd, moet men niet alle vreemdelingen *onvoorwaardelijk afwijzen*, doch anderz zijds — en dat is van niet minder beteekenis, voegt Prof. RUTGERS er bij — moet men ook niet alle vreemdelingen *onvoorwaardelijk toelaten*, wijl men dan feitelijk en principieel de kerkelijke discipline ter zijde stelt en de grenslijn tusschen *heilig* en *onheilig* — eene levensvoorwaarde voor de Kerken — niet meer erkent. Bij de viering van het H. Avondmaal moet er *kerkelijk toezicht* zijn op de belijdenis en den wandel van hen, die tot die viering worden toegelaten.

Prof. RUTGERS zegt dan verder, dat ook hier geen regelen voor alle gevallen kunnen worden gegeven, maar dat elk voorkomend geval op zich zelf moet worden beoordeeld, dat, zoo staat er dan letterlijk: „altijd met vasthouding, van hetgeen als hoofdzaak te stellen is”; nl. dat genoegzaam blijken moet:

- 1°. dat de aanvrager [van het H. Avondmaal] in zijn eigene Kerk tot het H. Avondmaal is toegelaten ;
- 2°. dat zijn levenswandel onbesproken is ; en
- 3°. dat zijne persoonlijke geloofsovertuiging overeenkomt met de chr. belijdenis, gelijk die voor toelating tot het H. Avondmaal in den Catechismus onzer Kerken is ontwikkeld ; een punt dat in zake de conclusie, welke uwe vergadering reeds aannam wordt aangeduid door te spreken van instemming met de hoofdstukken der chr. religie ; eene aanduiding, die de zaak, waarover het gaat, n.l. hoe het met iemands leer of belijdenis staat, nog wat nader begrenst.

En dan laat Prof. RUTGERS, na het in 't kort meegedeelde omtrent den kerkelijken plicht en praktijk hier te lande in zulke gevallen, daarop volgen :

Op soortgelijke wijze zullen onze Kerken zeker ook op Midden-Java hebben te handelen.

Uwe Commissie kan hieraan dan toevoegen, op soortgelijke wijze zal ook moeten worden gehandeld op Soemba ; en dan niet alleen als iemand vraagt om toegang tot het H. Avondmaal voor zich, maar ook als iemand het andere verbandszegel of Sacrament, n.l. den doop, vraagt voor zijn kind of kinderen.

En daarom wordt aan uwe vergadering voorgesteld om te besluiten, dat aan den Kerkeraad van de Geref. Kerk te Groningen (H) zal worden bericht als antwoord op hare bovengenoemde vragen, met verzoek om hiervan zoo spoedig mogelijk kennis te geven aan de Afzonderlijke vergadering van Miss. dienaren op Soemba : [Volgen de conclusiën in Art. 82].

Dr J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVI
Art. 86.

RAPPORT inzake de opstelling van een nieuw catechetisch leerboek, A 1^b, 5 alinea 2 ; 6 tweede gedeelte 3, 86^e 8 sub tertio, 10^b, 11.

Onder de vele desiderata, welke van de zijde der Particuliere Synoden aan de Generale Synode zijn kenbaar gemaakt, behoort ook de wensch, dat door de Generale Synode de opstelling van een nieuw leerboek ten dienste van het catechetisch onderwijs zal worden ter hand genomen. Zoo stelt *Noord-Holland* de Synode voor „om een kort leerboek te ontwerpen, ten behoeve van het catechetisch onderwijs.” *Zuid-Holland* (Z. G.) verzoekt „het initiatief te nemen tot het samenstellen van een leerboek voor het catechetisch onderwijs, geschikt voor het gebruik op de catechisaties in onzen tijd.” *Friesland (Noord)* doet een gelijk verzoek, doch voegt er ook den wensch aan toe, dat dit leerboek dan zal worden opgesteld, in aansluiting aan den Catechismus.” Ook *Drente* wenscht dit, althans „zooveel mogelijk.” Verder dan de Particuliere Synoden gaat echter nog de Raad der Gereformeerde Kerk van *Amsterdam-Zuid* (Overtoom). In zijn verzoek wordt o. m. geconstateerd, dat „de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland, sedert hare vaststelling op de Nationale Synode van Dordrecht in 1618 en '19 geenerlei nadere uitwerking of aanvulling hebben verkregen, terwijl toch èn het belijdend inzicht in de waarheid Gods, èn de ontwikkeling der dwaling, waarmede de Kerk des Heeren hier te lande te kampen heeft, in de laatste drie eeuwen niet onbeduidende vorderingen hebben gemaakt, zoodat over menig aangelegen punt, niet alleen „de belijdenis”, maar ook „het leerboek dat onze Kerken gebruiken op de catechisatie en bij de prediking zich niet, of niet „genoegzaam” uitsprekt (c. s.) Als voorbeelden wijst genoemde Kerkeraad dan o. a. op het ontbreken van officieele leerformuleering inzake de Heilige Schrift en hare inspiratie, in verband met de sedert Dordrecht opgekomen Schriftcritiek, en inzonderheid tegenover de zoogenaamde Ethische richting ; inzake de eenheid en de pluri-formiteit der Kerk „inzake de verhouding van bijzondere en algemeene genade, inzake het Adventisme, het Chiliasme, de Christian-Science, het Sabbathisme, het Spiritisme, de Theosopie en dergelijke”. Voorts overwoog hij „dat eenerzijds zelfs elke redactiewijziging onzer drie Formulieren van Eenigheid, nog afgedacht van de bezwaren, die daartegen kunnen rijzen met het oog op den klassieken vorm dezer geschriften, noodzakelijk moet worden geacht in verband met het feit, dat de confessioneele eenheid zooveel mogelijk dient te worden bewaard

met die Gereformeerde Kerkgenootschappen en groepen, waarmee wij thans; helaas! nog niet in één kerkverband leven; daar anderzijds de behoeften van het eigen kerkelijke leven in dezen tijd „ook aan genoegzame belijdenisformuleering” „dringend voorziening eischen.”

En verzoekt aan de Generale Synode o. m., na eerst zich op het standpunt van algeheele en ongewijzigde handhaving van de bestaande drie Formulieren van Eenigheid te hebben gesteld, om niet alleen voor de catechisatiekamer, maar ook „voor den kansel”, „een catechetisch leerboek op te stellen in overeenstemming met de tegenwoordige behoeften”. Ten laatste vermelden we nog een „ernstig en dringend” verzoek aan de Synode van „de Gereformeerde Scholen in ons vaderland, die in „Gereformeerd Schoolverband” verbonden zijn, tot het nemen van maatregelen, om zulk een leerboek tot stand te doen komen „als onze Gereformeerde Scholen behoeven”, en hiertoe met het oog op de pædagogische en methodologische eischen, die voor het onderwijs in onze Gereformeerde Scholen gesteld moeten worden, de medewerking te zoeken van mannen, die in dezen tot oordeelen bevoegd geacht worden. In den kring van deze scholen wordt volgens het ingediende adres, als vaststaand, de verplichting gevoeld „om naar het Verbond Gods, in den heiligen Doop bezegeld, heel het onderwijs met de belijdenis der Kerk in overeenstemming te doen zijn”, en voorts „om in overeenstemming met die belijdenis niet alleen de Bijbelsche Geschiedenis” in de scholen te onderwijzen, maar naar een goed leerplan ook regelmatige onderwijzing te geven in de kennis der goddelijke waarheid, mede tot voorbereiding der leerlingen voor de latere verdere onderwijzing in de Kerk des Heeren”. „Hiertoe”, zoo heet het dan, „is hun tot heden de Heidelbergsche Catechismus aangewezen. En de Gereformeerde Scholen vatten de verplichting om zich daaraan te houden niet alleen aldus op, dat zij „slechts naar den inhoud van den Catechismus de leer der waarheid voor de leerlingen” hebben „in het licht te stellen bij het onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenis en van de kennis der Heilige Schrift”, maar dat zij „ook regelmatig de Catechismus” hebben „te onderwijzen” „en de woorden, waarin de Kerk haar geloof belijdt in het geheugen der leerlingen” hebben „te doen opnemen”.

Hierbij treden dan echter volgens het adres, „bij toeneming belangrijke bezwaren naar voren. Vele woorden en uitdrukkingen van den Catechismus zijn niet meer in overeenstemming met de taal, die althans door de leerlingen onzer lagere scholen in den tegenwoordigen tijd gebruikt en verstaan wordt. Dit geldt niet minder van den zinsbouw in vele gewichtvolle antwoorden van den Catechismus. Zelfs in de hoogste klassen onzer scholen stuiten wij op deze moeilijkheden, Indien het dan ook al gelukt, heel den Catechismus in het geheugen der scholieren te doen opnemen, zoo leeft deze daar toch niet voldoende in de taal en zeggwijze, die onzen kinderen eigen zijn, en daarmee in hun kennen en verstaan; en een gevolg hiervan is weder, dat ook het geheugen het woordelijk geleerde niet getrouw bewaren kan.”

Bij dit eene „paedagogische en methodische bezwaar” komt dan nog een ander, namelijk dat „paedagogiek en methodiek vorderen voor het onderwijzen van alle leervakken in onze scholen een overschrijden van het lagere tot het hogere, van het eenvoudige tot het minder eenvoudige.” „Dit geldt ook voor het onderwijs in de Christelijke religie en de geloofskennis, die de Catechismus bedoelt. Daarom is er voor de Gereformeerde scholen behoefte aan een leerboek, dat voor zulk een methodisch gebruik geschikt is, en ook aan den genoemden paedagogischen eisch voldoet. Het „Kort Begrip der Christelijke religie” is zeker als eenvoudiger en korte saamvatting van den inhoud van den Catechismus ook voor onze scholen te gebruiken, zoodat het leeren daarvan aan dat van den Catechismus kan voorafgaan; maar toch „is hiermede nog niet aan de behoefte voor het onderwijs in onze scholen genoeg gedaan, omdat het taalbezwaar ook hier doorgaat, de woorden van het „Kort Begrip” niet steeds met die van den Catechismus precies overeenkomen, alle geloofsstukken ook hier tegelijk gegeven worden „en de onderwijzing in de geboden van de Wet des Heeren en in de beden van het „Onze Vader” hier ontbreekt.” Nu was een gedachte naar voren gekomen, „om uit den kring der scholen zelf een leerboek voor de Christelijke geloofsleer te doen opkomen, dat in overeenstemming met de belijdenis van de Gereformeerde Kerken en met de paedagogische en methodologische eischen die aan onze Gereformeerde Scholen gesteld moeten worden, met concentrische indeeling der leerstof, aan de behoefte van onze scholen voldoet.” Toch beseften de vertegenwoordigers dezer scholen, zoo bestuurders als onderwijzers, in de Algemeene Vergadering van „Gereformeerd Schoolverband”, dat de uitvoering dezer gedachte door gewichtige bezwaren gedrukt wordt.” Zij oordeelden dat de band tusschen de Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Scholen althans in de onderwij-

zing der Christelijke religie moet bewaard en versterkt worden; dat de preciese woorden der geloofsleer niet door de scholen, maar door de Kerken moeten worden gegeven, en dat het leerboek der scholen en daarmee het onderwijs der scholen, zich bij dat der Kerken moet aansluiten en meer aan het volgend onderwijs der scholieren op de catechisatiën bevorderlijk moet zijn.’ „Aan de andere zijde echter werd geoordeeld, dat ook de Gereformeerde Kerken er prijs op zullen stellen, te zorgen, dat voor de kennis en belijdenis van het Christelijk geloof een geschikt leerboek niet ontbreekt, een leerboek dat aan de behoefte dier Scholen voldoet en tegelijk aan de volgende onderwijzing der Kerk voorbereidend ten goede komt.” Zoo wendden de Scholen in „Gereformeerd Schoolverband” zich dan met hun verzoek tot de Synode.

Tot zoover het aldus in allerlei vorm aan de Synode gericht verzoek, waarbij het adres van „Gereformeerd Schoolverband” om zijn helderheid en bondigheid wel waard scheen uitvoerig in ons rapport te worden opgenomen.

Uw Commissie nu, het eene en andere overwegende, is van oordeel, dat er alleszins aanleiding is, om aan den daarmede uitgesproken wensch, althans voor *catechisatiekamer* en *school* te voldoen. Reeds dat dit verzoek van zoo onderscheiden zijden tot de Synode kwam, mag als een bewijs worden opgevat, dat de behoefte aan een nieuw leerboek in de Kerken, en volgens het adres van „Gereformeerd Schoolverband” ook voor de scholen in breeden kring levendig wordt gevoeld. En metterdaad zal wel niemand, die ook maar eenigszins met onze catechisatiën bekend is, kunnen of willen ontkennen, dat het gebruik van den Catechismus, als leerboek op onze catechisatiën den catecheet dikwijls voor groote en ernstige moeilijkheden stelt. In trouwe moet toch worden toegegeven, dat menig, vooral in onzen tijd zeer „aangelegen punt” in onzen tegenwoordigen Catechismus, niet of niet genoegzaam wordt besproken, terwijl andere stukken der belijdenis — we denken o. m. aan de Zondagen over de Sacramenten, doch aan deze waarlijk niet alleen — althans voor onzen tijd daarin buiten alle evenredigheid breedvoerig behandeld zijn. Niets willen we afdoen van den hoogen lof welke onzen Catechismus ook als leerboek is toegezwaaid, met name om zijn stichtelijk karakter en den warmen toon van persoonlijk, en welverzekerd geloof, welke ons zoo dikwijls uit den Catechismus toeklinkt. Ook danken we hem de schoone omschrijving van een aantal, ook voor het onderwijs op de catechisatie zeer belangrijke religieuze begrippen, waarbij als voorbeeld wel de 21e vraag, over het geloof, mag worden genoemd. En het bekende, zeer waardeerende oordeel over onzen Catechismus mag ook in dit verband wel eens in herinnering worden gebracht, dat daarin „de innigheid van een Lutber, de helderheid van een Melancton, de eenvoud van een Zwingli en de vurigheid van een Calvijn tot een geheel zijn saamgesmolten” (M. GÖBEL). Doch dit alles mag toch ook weder geen oorzaak zijn, dat wij onze oogen mede voor zijn gebreken als leerboek zouden sluiten. Met name kan kwalijk worden ontkend, dat de bezwaren van methodischen en pædagogischen aard, als in het adres van „Gereformeerd Schoolverband” tegen het gebruik van den Catechismus op de scholen zijn in het midden gebracht, vooral die aan taal en zinsbouw zijn ontleend, niet minder voor het gebruik op de catechisatiën van kracht zijn. Voor het memoriseeren zijn een groot deel van zijn vragen en antwoorden te ingewikkeld en te lang. Bij de jongere leerlingen, maar ook bij de oudere missen zij daardoor vaak de gewenschte aansluiting. Wanneer de Catechismus desniettemin als leerboek op de Catechisatiën wordt gebruikt, is het dikwijls minder uit voorkeur dan uit plichtsgevoel, terwijl door allerlei hulpmiddelen de gebreken moeten worden ondervangen.

Wanneer uw Commissie om deze reden de Synode adviseert, tot het opstellen van een nieuw leerboek, ten minste voor het gebruik bij de catechisaties en op de scholen, nu het initiatief te nemen, dan bedoelt zij daarmee echter niet de opstelling van een nieuw „belijdenisschrift”, maar van een *leerboek*, dat uitsluitend *om dit te zijn*, in opdracht van de Synode worde vervaardigd, en door de Synode bij de Kerken en voor de scholen worde aanbevelen. Uw Commissie overwoog ook de vraag, of het misschien de voorkeur verdiende, de opstelling er van aan particuliere handen over te laten. Doch reeds daarom zag zij van dit denkbeeld af, dat het dan alles behalve zeker zou zijn, of het wel ooit tot de opstelling van zulk een leerboek komen zou. Ook acht uw commissie het alleszins te waardeeren, dat ook van de zijde der scholen het opstellen van een leerboek van de Kerken wordt verwacht, opdat aldus de eenheid van het onderwijs in de leer de waarheid, in Kerk en school, gehandhaafd blijve. Ook zal een leerboek, als wordt bedoeld, wanneer het mede met het gezag der Kerken wordt ingevoerd, lichtelijk meer kans hebben er in te gaan. De Commissie is echter van oordeel, dat de Kerken dan uitsluitend de verantwoordelijkheid van de opstelling moeten dragen, en de op-

stelling aan een uitsluitend door haar benoemde en geïnstrueerde, en aan haar verantwoordelijke Commissie moet worden toebetrouwd, en in overeenstemming hiermede de kosten ook alleen door de Kerken moeten worden op zich genomen. Hoewel hiermede niet bedoeld is, dat de leden dezer Commissie nu ook uitsluitend uit den engeren kerkelijken kring zouden moeten worden gekozen. Wordt — gelijk wij u in overweging geven — de eventueele opstelling aan een Commissie van drie leden toevertrouwd, dan zouden we willen voorstellen, om op deze wijze zoo mogelijk van alle zijden leden te ontvangen, daarin te benoemen een Hoogleraar in de theologie, een Dienaar des Woords, en een onderwijs-man. Ook is overwogen, of het niet beter zou zijn, de opstelling van een nieuw leerboek uit te stellen, tot in onze Kerken de beweging, om tot een nadere formulering van sommige stukken der belijdenis te geraken, weer tot rust gekomen is. Uwe Commissie is echter van oordeel, dat het resultaat van dezen arbeid niet zooveel invloed op de samenstelling van het leerboek zou hebben, dat die samenstelling daarop wachten moet. Wel acht zij het zeer gewenscht, dat de Commissie tot opstelling van het leerboek in dit opzicht met de eventueele Commissie over de belijdenis kwesties goede voeling houdt. Ten aanzien van de andere vraag, namelijk naar de aansluiting van het bedoelde leerboek aan den Catechismus, wenschen we op het gevoelen van de te benoemen Commissie zelf, niet vooruit te loopen. Gelet op de eenheid van het onderwijs van de leer op den kansel, en in leerkamer en school, zou er voor zulk een aansluiting zonder twijfel wel wat zijn te zeggen. Met het oog op de volgorde van de hoofdstukken der leer wordt echter door anderen naar pædagogische redenen met niet minder klem juist veeleer een aansluiting aan onze Confessie bepleit. In ieder geval mag zulk een aansluiting aan den Catechismus naar het oordeel uwer Commissie niet in dien zin worden opgevat, alsof het nieuwe leerboek, door uitbreiding, aanvulling, verkorting of op andere manier toch weder een gewijzigde of verbeterde Catechismus verwacht worden. Want dan kreeg men toch geen *nieuw leerboek*, gelijk immers met het oog op de behoefte van onzen tijd juist wordt begeerd. Dan zette men toch weder *nieuwe lappen op een oud kleed* en bleef onze Heidelberger toch als „authentiek stuk van historische waarde” niet ongeschonden. En ging men, hoe onbedoeld ook, onwillekeurig toch weer den weg op van een revisie van onze Formulieren van Eenigheid, welke, zooals uit de ingekomen voorstellen blijkt, vrij wel eenstemmig in onze Kerken beslist ontraden wordt.

Adviseert aldus uw Commissie ten aanzien van het verzoek om opstelling van een nieuw leerboek voor *catechisatie* en *school* in beslist gunstigen zin, ditselfde kan niet worden gerapporteerd, met betrekking tot het verzoek van den Raad der Gereformeerde Kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom) om een dergelijk leerboek ook voor den kansel op te stellen of te doen dienen. Een verandering van leerboek voor den kansel grijpt veel dieper in het leven der Kerken in, dan voor catechisatie of school. Door den grooten zegen, bij de prediking van den Catechismus genoten, zijn onze Kerken gedurende het eeuwen lang gebruik aan den Catechismus op den kansel gewoon en gehecht geraakt. Iets, dat volstrekt niet in die mate van het gebruik op de catechisatiën geldt, gelijk o. m. in het opkomen, reeds zoo spoedig, van andere handboekjes, zooals het „Kort begrip” e. a. duidelijk is te zien. Daarbij komt, dat ook de behoefte aan een ander leerboek voor den kansel in onze Kerken waarlijk niet zoo algemeen en diep wordt gevoeld. Wel zou ook in dit opzicht weder van den Catechismus kunnen worden gezegd, dat er sommige „aangelegen punten” der belijdenis althans niet op zulke wijze in worden besproken, als misschien voor onzen tijd wel wenschelijk zou kunnen worden geacht, terwijl andere stukken er een misschien voor onzen tijd onevenredig uitvoerige behandeling krijgen. Doch men is bij de Catechismusprediking toch weder niet aldus aan de letter van den Catechismus gebonden, dat zulke bezwaren bij de prediking niet gemakkelijk zouden zijn te overwinnen. Onze Kerkenordering schrijft in artikel 68 alleen voor, dat de Dienaars „alomme des Zondags, ordinaarlijk in de namiddagsche predikatiën” — niet den Catechismus, maar — „de *somma der Christelijke leer in den Catechismus*, die tegenwoordig in de Nederlandsche Kerken aangenomen is, *vervat*” kortelijk uitleggen zullen. En wel gaat ze dan verder, dat „dezelve zooveel mogelijk jaarlijks mag geëindigd worden volgens de afdeling des Catechismus” zelf daarop gemaakt. Doch dat „zooveel mogelijk” laat toch ook nog weder ruimte genoeg over, om, waar dit noodig bleek, bij de prediking Zondagen te splitsen of desnoods bijeen te voegen, en zoo de behandeling van den Catechismus over de grenzen van een jaarkring uit te breiden, gelijk dit ook de nu en dan in onze Kerken gevolgde praktijk wel bewijst. Ook zou de invoering van een nieuw leerboek mede voor den kansel toch eigenlijk niet anders betee-

kenen dan dat bij een dusgenaamde „algeheele en ongewijzigde handhaving van de drie Formulieren van Eenigheid” de Catechismus feitelijk als belijdenisschrift door de Kerken werd op stal gezet. Het is om deze redenen, dat wij anders, dan voor catechisatie en school, de Synode de opstelling van een nieuw leerboek ook voor den kansel, als *niet* bepaald *noodzakelijk* en vooralsnog ook *ongewenscht*, beslist ontraden moeten.

Alles samenvattend stelt derhalve uw Commissie u op de genoemde gronden de volgende conclusiën voor: *[volgen de conclusiën in Art. 115]*.

Dr W. A. VAN ES, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVII
Art. 87.

RAPPORT over Nieuw-Testamentische Kerkliederen.

A

L. S.

Ter begeleiding van een kleine verzameling Nieuw-Testamentische Kerkliederen wordt aan de komende Generale Synode van „De Gereformeerde Kerken in Nederland” het navolgende verzoekschrift gezonden door de heeren Mr A. J. L. VAN BEECK CALKOEN te 's Hage, Ds H. C. VAN DEN BRINK te Zandvoort, Ds S. HUISMANS te Doetinchem, Dr J. G. GEELKERKEN te Amsterdam (Zuid), Prof. L. LINDEBOOM te Kampen, JOH. VAN DEN BERG, C. BESSELAAR, H. ROBIJN en H. J. TOLLIG te Rotterdam, Dr B. WIELENGA te Amsterdam en Mevr. Wed. J. C. BRUMMELKAMP-ESSER, allen behorende tot den Kring van Belangstellenden in de verrijking van Ons Kerkgezag.

De ondertekenaars nemen de vrijheid, aan de heeren leden en hun secundi en adviseerende leden der Synode bij dezen een afschrift aan te bieden.

Afschrift.

Aan de Generale Synode van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, vergaderd te Leeuwarden, 23 Augustus v.v. 1920.

Eerwaarde Vergadering,

Ondergeteekenden, allen belijdende leden van Gereformeerde Kerken in Nederland, nemen de vrijheid, U aan te bieden een kleine verzameling van Nieuw-Testamentische Kerkliederen, met het bescheiden en dringend verzoek, deze aan te bevelen voor gebruik, nevens de Psalmen en „Eenige Gezangen”, in de onderlinge bijeenkomst der gemeente, indien en voor zoover ze door onderzoek van Uwentwege zullen bevonden zijn zuiver Gereformeerd en door inhoud en vorm, desnoodig gewijzigd, vermeerderd of verminderd, voor Kerkgezag geschikt te wezen.

Na al wat in den boezem onzer Kerken over de behoefte aan het Nieuw-Testamentische Kerklied is gesproken en geschreven, moet, onzes inziens, nu wel de tijd geacht worden gekomen te zijn, dat de Synode maatregelen berame om de Kerken, die dit begeeren, in staat te stellen, meer dan tot dusver, de *vervulling* van de beloften, profetieën en schaduwen van het Oude Testament, „het Nieuwe Testament in Mijn bloed”, te bezingen, in de nieuwe taal der bedeeeling des Heiligen Geestes, die door den verheerlijkten Zaligmaker is uitgestort en inwoont in de gemeente. Van dien Geest heeft Jezus getuigd: „Die zal Mij verheerlijken” en aan de apostelen beloofd: „Hij zal u in al de waarheid leiden”. Door dien Geest heeft Hij ons de boeken des Nieuwen Testaments gegeven; door dien Geest werkt Hij het geloof, vergadert Hij Zijne gemeente en bezorgt Hij voortdurend de voor haar leven en arbeid onmisbare krachten, gaven en ambten in haar. Zouden nu de Kerken verantwoord kunnen zijn voor God en Zijnen Christus, wanneer zij de gemeente niet meer en meer opwekken tot en leiden en sterken in de ver-

heerlijking van haren gekruisten en gekroonden Borg en Middelaar, Verlosser en Koning, zoowel in het gezang als in de prediking en de gebeden?

Ongetwijfeld bezitten de Gereformeerde Kerken in haar bundel „Eenige Gezangen” ook reeds enkele Nieuw-Testamentische Kerkliederen en is zoo het *begin* erkend, dat naast de Oud-Testamentische Psalmen ook het Nieuw-Testamentische lied een plaats mag hebben in den Gereformeerden eeredienst. Edoch, *feitelijk* ontbreekt, gezien het uiterst geringe aantal dezer liederen in den bundel „Eenige Gezangen”, het Nieuw-Testamentische Kerklied onzer Gereformeerden Kerken zoo goed als geheel en bestaat er dringende behoefte aan vermeerdering ervan uit den rijken schat der Kerk, uit wier ziel immers van de dagen der apostelen af tal van liederen zijn geweld, welke te missen in den eeredienst voor de Gereformeerde Kerken dezer landen geestelijke schade is, welke te zingen ook voor haar geestelijke winst zou zijn.

Wie acht geeft op de teekenen der tijden, hoort en ziet van jaar tot jaar duidelijker, in ruwe en fijne vormen, het schandelijk en schrikkelijk, veelvuldig werken, woelen en woeden van den anti-christelijken geest. Op elk gebied, van de wetenschap en van het practisch leven, ook in tal van Kerken, wordt, openbaar en bedekt, de strijd gevoerd tegen God en den Heere Jezus Christus. Meer dan ooit tevoren stellen vorsten en volken, aanzienlijken en geringen, patroons en knechten, geleerden en onkundigen, in woord en werk zich op tegen den HEERE en Zijnen Gezalfde, zeggend en zingend: „Laat ons hunne banden verscheuren en hunne touwen van ons werpen!” Zal, mag de Kerk des Heeren; zullen, mogen de door den Geest van God uit het diensthuis uitgeleide Gereformeerde Kerken nog langer aarzelen, om tegenover die lasterkreten en lasterliederen de majesteit en heerlijkheid van God en den Heere Jezus Christus *ook in haar lied* in volle tonen uit te roepen? Zullen wij, op wie de einden der eeuwen gekomen zijn, niet luide het nieuwe lied zingen, dat reeds in de Psalmen en profetiën aangekondigd, en al den tijd des Nieuwen Testaments in den hemel gezongen is door de gekochten en verlost door het bloed des Lams? Ach, waarom wordt de gemeente, die in de vrijheid is gezet door haar Hoofd en Heere en tot vrijheid geroepen, van geslacht tot geslacht, door allerlei aan misverstand, eigenzinnigheid en vrees ontleende bezwaren bijna geheel verhinderd om, zelfs in de lijdensweken en op de feestdagen, het lied des Lams op de lippen te nemen: „Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed”? Kan dit geacht worden Gode welbehaaglijk te wezen en naar de meening van den Heiligen Geest? Mogen wij niet verwachten, dat een Synode van Gereformeerde Kerken dezen toestand niet langer zal willen bestendigen?

Eerwaarde en hooggeachte Vaders en Broeders, wij zijn overtuigd, met deze aanbieding van dit bundeltje de tolk te zijn van een groot deel der leden van De Gereformeerde Kerken en van vele Gereformeerden buiten haar, die sedert vele jaren het *ontbreken*, ja, het *verbod* van schier elk Nieuw-Testamentisch Kerklied in de onderlinge bijeenkomst der gemeente pijnlijk gevoelen als een schuld tegenover den Heere, een gebrek in de openbare godsdienstoefening, een schade voor hun geestelijk en kerkelijk leven. Het is de bede onzer harten, dat het Gode genadiglijk moge behagen, U door Zijnen Geest te leiden in de overweging dezer hoogstgewichtige zaak. Opdat de slagboomen worden verwijderd en de Kerken eerlang in staat gesteld, om van de bediening der verzoeking door en in Jezus Christus, den Gekruiste, den Zoon van God, die Zichzelven voor ons gegeven heeft tot een schuldoffer, niet alleen te hooren, maar ook voluit te zingen. Tot eere van God's nooit volprezen gerechtigheid en barmhartigheid; tot beschaming van den duivel en alle booze geesten, en tot opwekking en versterking des geloofs van het volk, waarvan God de HEERE getuigt: „Dit volk heb Ik Mij gereformeerd; zij zullen Mijnen lof vertellen” (Jes. 43 : 21).

B.

RAPPORT over punt A 12, schrijven van den kring van belangstellenden in de verrijking van ons kerkgezag

Door den zich noemenden „kring van belangstellenden in de verrijking van ons kerkgezag” is aan uwe vergadering toegezonden eene „kleine verzameling Nieuw-Testamentische kerkliederen”, met het verzoek, „deze aan te bevelen voor gebruik, nevens de Psalmen en „Eenige Gezangen”, in de onderlinge bijeenkomst

der gemeente, indien en voor zoover ze door onderzoek van uwentwege zullen bevonden zijn zuiver Gereformeerd en door inhoud en vorm, desnoodig gewijzigd, vermeerderd of verminderd, voor kerkgezang geschikt te wezen."

Ter begeleiding dezer kleine verzameling is een „verzoekschrift” erbij gevoegd door eenige broeders en een zuster der gemeente, allen behoorende tot bovengenoemden kring, dat wij hier slechts vermelden, omdat het aan alle leden der Synode is toegezonden, bovendien in de pers is bekend gemaakt, en dus het geven van een uittreksel ervan overbodig geacht mag worden.

Alvorens dit punt in behandeling te nemen, overwoog uwe Commissie de praealabele vraag, of zij met het onderzoek van dezen bundel niet behoorde te wachten totdat door u naar aanleiding van verschillende op het Agendum voorkomende voorstellen eene principiële beslissing in de Gezangenquaestie genomen zou zijn. Neem aan, dat deze beslissing *niet* was naar den in het verzoekschrift aangegeven wensch, dan zou het geen zin hebben, nog aandacht te wijden aan deze verzameling, welke een quaestie van uitvoering en niet van beginsel betreft.

Dat uwe Commissie nochtans eene andere werkmethode heeft gevolgd en ook u zou willen raden, zulks te doen, is omdat haars inziens de Synode alleen dan eene juiste en vrije beslissing kan nemen over de principiële quaestie, indien zij eerst dezen bundel heeft ter zijde gelegd en verklaard: op *deze* manier zal het in geen geval moeten geschieden. Doordat nl. genoemde verzameling reeds lang tevoren in de pers is aangekondigd en ook thans aan haar toezending groote publiciteit is gegeven, moet het gevaar niet denkbeeldig worden geacht, dat men de voorstellen tot uitbreiding van den bundel „Eenige Gezangen” in zoo nauw verband zou brengen met wat hier aangeboden wordt, dat de beslissing der Synode onzuiver zou kunnen worden. Dit ware dan èn materieel èn formeel geheel tegen de bedoeling van inzenders, want zij wenschen wat zij noemen het Nieuw-Testamentisch lied en zij verklaren, dat de Synode hun proeve mag onderzoeken, wijzigen enzv. Doch het zou niet de eerste maal zijn, dat een goede zaak op een slecht voorbeeld mislukte; reden waarom wij het gewenscht achten, dat uwe vergadering zonder nog over het beginsel zich uit te spreken (dienaangaande hoopt onze Commissie u later van rapport te dienen) reeds bij voorbaat verklaart, dat *deze* verzameling *geen* dienst zal kunnen doen.

Dit ons oordeel vereischt motiveering, en wij zullen u die gaarne geven.

Bedoelde bundel bestaat uit 51 Liederen van grooter of kleiner omvang. Daarvan zijn 30 bestemd voor gebruik op de Christelijke feestdagen, in den Lijdens-tijd en voor Avondmaal, Huwelijk, Oude Jaar en Zending, terwijl 21 een meer algemeen karakter dragen.

Het overgrootste deel daarvan (er zijn slechts zeer enkele uitzonderingen) is ontleend aan den bundel Evangelische Gezangen, bij de Ned. Herv. Kerk in gebruik, aan den Vervolgbundel daarop en aan het daarop weer volgende Aanhangsel met vertaalde klassieke liederen. Sommige Gezangen zijn geheel overgenomen, andere gedeeltelijk, sommige gewijzigd, andere ongewijzigd.

Daar geen Memorie van Toelichting was bijgevoegd anders dan het „Verzoekschrift”, en dit wel de principiële gedachte maar niet de praktische uitvoering behandelt, moest uwe Commissie bij de beoordeeling trachten, de bedoeling der verzamelaars te raden. Mocht zij daarin niet geslaagd zijn, dan duide men haar zulks niet euvel, waar gegevens haar ontbraken.

a. Dat inzenders zich zoo goed als geheel bepaald hebben tot een keuze uit den bundel der Ned. Herv. Kerk, en slechts enkele andere liederen zooals b.v. het bekende

Als een stemme veler waatren
Hoordeet gij op Patmos' rots enzv. (Lied 31)

en

Ach blijf met Uw genade,
Heer Jezus, ons nabij enzv. (Lied 51)

opnamen, zal wellicht zijn verklaring vinden in de bekendheid dezer verzen, waardoor zij gemakkelijker in gebruik genomen zullen kunnen worden; terwijl men van sommige als het „Te Deum” (Lied 2) en „Een vaste burcht is onze God” (Lied 4) zou kunnen zeggen, dat deze klassieke verzen, die gemeengoed der christenheid zijn, niet werden gekozen omdat ze in den Gezangenbundel staan, doch daarin voorkomen omdat ze dit zijn.

Nochtans meent uwe Commissie te moeten opmerken, dat wegens de ge-

schiedenis der Gezangen-quaestie het uit tactisch en paedagogisch oogpunt ten zeerste is af te keuren, eenen bundel te geven, die bijna niets anders is dan een extract uit den bundel der Ned. Herv. Kerk. Door van Lied No. zooveel te spreken, de volgorde wat te veranderen en eenige wijzigingen aan te brengen, bedekt men dit niet doch zal juist den argwaan van velen versterken, die zullen zeggen: nu wordt onder een mom, naar de methode: een vinger geven en de hand nemen, datgene, waartegen onze vaders zoo krachtig mogelijk hebben gestreden en wat een punt van groote beteekenis was in de beide reformatorische bewegingen van 1834 en 1886, listiglijk bij ons ingevoerd. Uwe Commissie houdt zich overtuigd, dat dit groote beroering in den lande zou geven, en meent, dat reeds daarom de Synode, nog eer zij de principiele quaestie behandelt, moet zeggen: in elk geval willen wij het zó niet.

b. Wij voegen hieraan de practische opmerking toe, dat o.i., overeenkomstig door ons ingewonnen juridisch advies, de wet op het auteursrecht en het contract tusschen de Synode der Ned. Herv. Kerk en de firma's, bij welke de Gezangenbundel gedrukt wordt, niet geringe moeilijkheden zouden leggen op den weg dergenen, die deze „kleine verzameling" zouden willen uitgeven; wat toch noodig ware indien zij in practisch gebruik genomen zou worden, tenzij de verzamelaars de bedoeling hebben, den bundel Evangelische Gezangen in de bekende uitgave te doen gebruiken met een gedrukt lijstje, welke nummers daaruit en b.v. uit den bundel van JOH. DE HEER in onze godsdienstoefeningen nevens de Psalmen gezongen mogen worden. Met die gedachte zijn echter de aangebrachte wijzigingen weer in strijd.

c. Wat die keuze en die wijzigingen betreft, brengen wij het volgende onder uwe aandacht.

Wij zullen niet spreken over de vraag, waarom sommige Gezangen wel, andere niet gekozen zijn. Bij elke bloemlezing staat men voor die vraag, en zij is bezwaarlijk te beantwoorden. Maar wel vroeg uwe Commissie zich af, waarom van sommige Gezangen enkele, van sommige zelfs verscheidene coupletten zijn weggelaten. Lied 33 is b.v. couplet 10 van Gezang 48:

Ja, U kiest ons hart
Eeuwig tot zijn Koning enzv.

De andere 9 mochten geen genade in de oogen der verzamelaars vinden, terwijl toch het 5e althans even bekend en schoon is:

Die ons, bij de hand,
Door dit moeilijk leven
Leidt naar 't vaderland;
En wie op Hem bouwt
Woord en trouwe houdt
Tot in 't eeuwig leven.

Nog een voorbeeld: uit Gezang 112 (Lied 10) is het derde couplet weggelaten:

Als ik dit wonder vatten wil
Staat mijn verstand vol eerbied stil.
't Verstomt bij 't geen het niet doorziet,
'k Aanbid, maar ik doorgrond het niet.

terwijl uit een klassiek lied als GERHARD's: „Hoe zal ik u ontvangen" (Gezang 270, Lied 6), dat zulk een operatie toch zeker niet verdient, 7 coupletten van de 9 zijn weggelaten, o.a. het stichtelijke:

'k Lag machteloos gebonden —
Gij komt en maakt mij vrij!
Ik was bevekt met zonden:
Gij komt en reinigt mij!
Het leven was mij sterven,
Tot Gij mij op deedt staan.
Gij doet mij schatten erven,
Die nimmermeer vergaan.

Het is uwe Commissie niet mogen gelukken, te ontdekken, welke leidende gedachte tot deze en andere besnoeiingen gevoerd heeft.

Thans komen we tot de bespreking der aangebrachte wijzigingen.
Deels zijn deze van enkel redactioneelen aard. Zoo is b.v. in Gezang 123 (Lied 13), het bekende:

Is dat, is dat mijn Koning?

in het derde couplet de inderdaad slappe regel (Herinner alle harten)

't Aandoenlijk: Zie den mensch!

veranderd en o. i. verbeterd in het krachtige:

't Aangrijpend: Zie den mensch!

Andere wijzigingen zijn grooter; zoo b.v. in het straks genoemde Adventslied van GERHARD luiden de laatste regels van het eerste couplet niet meer:

Dat ons uw Geest verlichte.
Houd Zelf den fakkel bij,
Die, Heer! ons onderrichte
Wat U behaaglijk zij!

doch:

Geef dat ik, Heer der Heeren,
Uw Geest in 't harte draag';
Die kan alleen mij leeren
Hoe ik U 't meest behaag.

en is in het bekende Adventslied van BEETS (Gezang 229, Lied 7) het laatste couplet gewijzigd van:

O Vrededorst, Gij kunt gebieden
Den vreed' op aard en in mijn ziel!
Doe elken zondaar tot U vlieden,
Dat al wat ademt voor U kniel!

in

O Vrededorst, Gij kunt bestellen
Den vrede op aard en in mijn ziel!
Doe heel mijn hart u tegensnellen;
Dat al wat ademt voor U kniel!

wat ons ongemotiveerd en in het laatste geval een daad van vandalisme toeschijnt te zijn; hetgeen onder ons niet alzoo behoorde te geschieden.

Nog een voorbeeld (om van andere te zwijgen) van verslechtering is Gezang 114 : 8, waar het levendige

God mensch voor ons! Voor menschen? Ja!
O diept', o rijkdom van genâ!

verhanseld is tot het vlakke

God sloeg ons in ontferming gâ;
O diept', o rijkdom van genâ!

Andere wijzigingen schijnen meer van dogmatischen aard te zijn. Laat ons ten besluite u als voorbeeld daarvan een drietal mogen voorleggen. In het beroemde „O Hoofd, bedekt met wonden”, Gezang 271 : 1 (Lied 12) is:

'k Breng zeegnend U mijn groet!

dat noodzakelijk is tot besluiting der evocatie van het eerste couplet, ver-
vormd tot:

Van Uw verzoenend bloed.

In Gezang 160 : 1 (Lied 41), het overbekende :

Uren, dagen, maanden, jaren

is de meermalen op dogmatische gronden aangevochten regel :

Schoon 't ons toegerekend blijft

voor het gebruik in de Gereformeerde Kerken pasklaar gemaakt door deze wijziging:

Waarvan slechts de heugnis blijft.

Ten slotte is in Gezang 265 : 2 (Lied 27) over het Lutherlied een kwast Gereformeerd vernis gehaald door de regels:

Maak ons vrij van alle dwaling,
Vrij van alle fabelleer,
Trouw aan Christus, onzen Heer

aldus te wijzigen :

Wil van dwaling ons bevrijden,
En voor allen wind van leer
Hoed ons, trouw aan onzen Heer.

Genoeg van deze dingen. Wij meenen, afgedacht van nog andere bezwaren, die in uwe Commissie bestonden tegen wat hier geboden wordt en wat hier ontbreekt, voldoende gemotiveerd te hebben het stellen van de volgende conclusie: *[volgt de conclusie Art. 87].*

Dr J. C. DE MOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVIII.
Art. 88.

**RAPPORT-Formulier voor openbare belijdenis (A. 1 f.
A. 4. 3^e alinea. A. 6. 2. e.)**

Aan Uwe Commissie werd opgedragen rapport uit te brengen en te adviseeren aangaande de voorstellen, bij de Synode ingediend in zake een te ontwerpen Formulier voor het afleggen van openbare belijdenis ter toelating tot het Heilig Avondmaal.

De Partic. Synode van Noord-Holland diende het voorstel in, zulk een formulier te ontwerpen; die van Groningen verzocht, de vraag te overwegen, of het niet wenschelijk is, en zoo ja, een formulier vast te stellen tot gebruik bij het doen van openbare belijdenis des geloofs, terwijl de Partic. Synode van Friesland (N. G.) bij de Generale Synode het verzoek indiende, om ter hand te nemen de bezorging van een beknopt formulier ten gebuike bij het afleggen van geloofsbelijdenis.

Gronden voor dit voorstel of deze verzoeken worden door de verschillende Particuliere Synoden niet aangegeven.

Toch is naar het oordeel uwer Commissie de behoefte aan datgene, wat in deze voorstellen gevraagd wordt, reeds lang in onze Kerken gevoeld.

Uniformiteit ten opzichte van deze zaak, welke toch zeker niet ongewenscht is, wordt tot hiertoe in onze Kerken gemist.

In verschillende Kerken worden dikwijls ook verschillende vragen gesteld aan hen, die tot het Heilig Avondmaal wenschen te worden toegelaten.

Sommige Classes en Particuliere Synoden ontwierpen, om in deze materie meer éénheid te verkrijgen, reeds eenige vragen, welke in eigen ressort ten gebuike werden aanbevolen.

Het komt uwe Commissie voor, dat het wenschelijk is, wat deze zaak betreft, tot meer eenheid in *alle* onze Kerken te komen en dat daartoe eenige vragen worden geformuleerd, van welke de Kerken zich zouden kunnen bedienen bij de openbare belijdenis ter toelating tot het Heilig Avondmaal.

Zij adviseert daarom de Generale Synode, aan de wenschen der Particuliere Synoden van Noord-Holland, Groningen en Friesland (N. G.) te voldoen en stelt daartoe aan Uwe vergadering het navolgende voor: *[volgt de conclusie in Art. 88]*.

G. RENTING, *Rapporteur*.

BIJLAGE XIX.

Art. 89.

A.

RAPPORT van de Deputaten der Generale Synode van 1917 ter verbetering van de tractementen van de predikanten in de Gereformeerde Kerken. (Met 7 bijlagen.)
Agendum, N. 1.

De Deputaten der Generale Synode van 1917 ter verbetering van de tractementen van de predikanten in de Gereformeerde Kerken hebben de eer het volgende rapport van hun arbeid aan te bieden aan uwe vergadering.

- a. In hunne eerste vergadering kozen zij tot Voorzitter Prof. L. LINDEBOOM, tot Penningmeester Br L. DE VRIES HZN en tot Scriba Dr J. HANIA. Helaas kon daar al niet meer tegenwoordig zijn Prof. Dr P. A. E. SILLEVIS SMITT, die eenige tijd te voren overleden was.
- b. Enkele malen zijn Deputaten bijeen geweest ten einde de hun gegeven mandaten te bespreken en naar aanleiding daarvan de noodige maatregelen te nemen.
- c. Zij hebben dientengevolge zich driemaal tot de Kerken gewend per circulaire, ten einde opgaven te vragen omtrent tractementen, kindergelden, vrije woning, belastingen, toeslagen, en andere emolumenten: alsmede om de Kerken op te wekken dat de verbetering van de tractementen der dienaren" toch voortdurend weer zou worden overwogen.

Genoemde circulaire luiden *als volgt* (zie) en gaan als Bijlage I, II, en III bij dit rapport.

- d. Uit de opgaven die in de maanden *Mei* en *Juni* van dit jaar zijn ingekomen hebben uwe Deputaten zooveel mogelijk eene groote tabel gemaakt, waarin tractementen, emolumenten enz. uit alle provincies zijn vermeld. Zie Bijlage VII.

Daaruit kan blijken:

- 1°. dat op dit oogenblik slechts ééne Kerk — die een oefenaar heeft — minder dan *f* 1000 uitkeert; 11 Kerken meer dan *f* 1000 doch minder dan *f* 1500; en 43 Kerken meer dan *f* 1500 doch minder dan *f* 2000. Alle andere Kerken, de ruim 650 geven thans *f* 2000 of meer dan *f* 2000, hetzij dan al of niet geholpen door steun van de andere Kerken in Classis of provincie. Op Bijlage IV vindt men al de Kerken die *f* 2000 nog niet haalden, vermeld.
- 2°. blijkt uit die tabel, vergeleken met de opgaven van 1917, dat de tractementen over het geheel in de laatste drie jaren weer zeer vermeerderd zijn. Werden zij tusschen 1914 en 1917 verhoogd met ruim *f* 50.000, tusschen 1917 en '20 is die som globaal berekend *f* 680.000.

In Bijlage V wordt vermeld hoe groot de verhooging pl.m. in elke Classis is; in Bijlage VI, hoe hoog dat bedrag in iedere provincie is.

- 3°. blijkt uit die tabel dat in sommige Kerken nog wel toeslag wordt gegeven, doch dat in verreweg het meerendeel de toeslag is veranderd in vaste verhooging van het tractement.

Een en ander moet, naar het oordeel der Deputaten, opwekken tot hartelijken dank, allereerst aan den Heere en daarna ook aan de Kerken zelf, die zich over 't geheel niet onbetuigd hebben gelaten, al kon in deze of gene Classis misschien nog wel meer zorg voor de dienaren zijn getoond. ¹⁾

¹⁾ Getuige, om dit ééne te noemen, dat ten vorigen jare in ééne Classis in 't geheel nog geen duurtetoeslag van 12% was toegekend; hoewel hier bijgevoegd moet dat de emolumenten heel wat verbeterd waren.

- e. Uwe Deputaten hebben in hunne 2de en 3de circulaire ook gewezen op het gewenschte van de verhooging der pensioenen van de Emeriti-predikanten, predikants-weduwen en -weezen.

Uit de ingekomen antwoorden op de vraag, die gedaan is aan de Kerken of daaraan gedacht was geworden, bleek hun, dat wel hier en daar ook aan de Emeriti enz. soms 12°/_o, soms 20°/_o of nog iets meer was toegekend, doch dat over het geheel aan *hen* minder was gedacht dan aan de dienstdoende predikanten en

- f. Deputaten werden ook gemachtigd, wanneer een verzoek tot hen kwam van broeders die bereid waren „eene bijzondere gave” af te staan voor sommige predikanten, die broeders voor te lichten, welke predikanten voor zulk eene ondersteuning het meest in aanmerking kwamen.

Tot hunne groote blijdschap kunnen uwe Deputaten u rapporteeren dat zich een „geheim comité” heeft gevormd van broeders en zusters, die hunne namen niet bekend wenschen te hebben, doch die een *f* 20.000 hebben bijeengebracht en — voorgelicht door den scriba uwer Deputaten — die gelden ook hebben verzonden in alle stilte, onder volkomen geheimhouding.

Uwe vergadering spreke openlijk haar dank uit voor de betoonde toewijding en dat hartelijk medegevoel met de dienaren des Woords.

- g. Eindelijk meenen uwe Deputaten dat uwe vergadering te overwegen heeft:
- 1°. of opnieuw Deputaten voor deze zaak zullen worden benoemd: met hetzelfde mandaat als de Synode van 1917 gaf (zie Acta 1917, blz. 44/45) of indien noodig, eenigszins gewijzigd;
 - 2°. of de Synode ook noodig vindt dat in de komende tijden ook nog wat meer de aandacht der Kerken behoort gevestigd te zijn op de behoeften van de Emeriti-predikanten, predikants-weduwen en weezen, en
 - 3°. of de Synode ook vrijheid geven moet aan die Deputaten om, indien gewenscht, eens per jaar eene collecte te vragen aan al de Kerken, ten einde de tractementen der dienaren die pl.m. *f* 2000 of nog minder hebben nog wat te suppleeren, nadat hun gebleken is dat de Kerken, bij wie die predikanten dienen, en ook de classen en partic. Synoden, waaronder zij ressorteeren, ook nadat zij daartoe opgewekt zijn, niet in staat zijn meer te doen.

Namens Deputaten voornoemd,

Kampen, }
Geldermalsen, } Juni '20.

L. LINDEBOOM, *h. t. Voorzitter*.
J. HANIA, *h. t. Scriba*.

B.

ADVIES over het rapport der Deputaten inzake de verbetering der predikantstraktementen.

In handen van Uwe Commissie werd gesteld het rapport der Deputaten door de Generale Synode van Rotterdam (1917) opnieuw benoemd, om ook voor de volgende drie jaren werkzaam te zijn tot verbetering der predikantstraktementen.

Uit dit rapport en de 7 bijlagen welke daaraan toegevoegd zijn, alsmede uit de mondelinge toelichting door den rapporteur der Deputaten, Dr J. HANIA, in de vergadering Uwer Commissie bovendien nog gegeven, is haar duidelijk gebleken, welken uitnemenden arbeid door de Deputaten, overeenkomstig hun mandaat, is verricht.

Niet alleen toch, mochten zij er toe medewerken, dat het totaalbedrag van de traktementen der predikanten in deze drie jaren met niet minder dan *f* 680.000 is verhoogd, maar ook werden door den Secretaris der Deputaten de van de Kerken in dezen gevraagde en verkregen opgaven op zoodanige wijze in tabel gebracht, dat een volledig en duidelijk overzicht van den stand der traktementen over heel het land is gegeven. En dan blijkt uit deze tabellen o.m. dat op dit oogenblik nog ééne Kerk aan den oefenaar die haar dient minder dan *f* 1000 uitkeert; 11 Kerken een traktement geven minder dan *f* 1500; dat er nog 43 Kerken zijn waarbij het traktement méér dan *f* 1500, maar minder dan *f* 2000 is, terwijl de overige Kerken een bedrag van minstens *f* 2000 aan traktement uitkeeren.

Ook hebben Deputaten, volgens hun rapport, de aandacht der Kerken gevestigd op de noodzakelijkheid der verhooging van de pensioenen der Emeriti-predikanten, Pred.-weduwen en weezen.

Voorts maken Deputaten in hun rapport met groote blijdschap melding van het feit, dat zich een geheim Comité heeft gevormd dat een som van pl.m. f 20000 heeft bijeengebracht en, voorgelicht door den Scriba der Deputaten, deze in alle stilte, onder volkomene geheimhouding, heeft doen toekomen aan die Predikanten, Emeriti of Pred.-Weduwen, welke aan finantieelen steun het meest behoefte hadden.

Uwe Commissie stemt volkomen in met den wensch der Deputaten, dat de Synode openlijk haar dank zal uitspreken voor deze betoonde toewijding, vooral ook omdat zij op zoo discrète wijze betoond is. Maar eveneens zal, naar het oordeel der Commissie, een woord van erkentelijkheid jegens de Kerken in het algemeen voor de bewezen offervaardigheid in dezen, blijkens het straks genoemde verhoogingscijfer der traktementen, niet achterwege mogen blijven. In aanmerking nemende wat te dezen opzichte van andere kerkelijke kringen openbaar wordt, mag de Synode, ook zonder daarop zich in het minst te willen verheffen, toch voorzeker met dankbaarheid constateeren, dat uit dit cijfer van f 680.000 overtuigend blijkt, hoezeer de Gereformeerde Kerken zich hare roeping, naar eisch der H. Schrift, jegens hare predikanten over het algemeen bewust zijn en er met ernst naar staan, om dezelve naar vermogen te betrachten.

Hoezeer nu echter het bovengemelde over het geheel ook reden tot dankbaarheid geeft, zoo oordeelt Uwe Commissie toch, dat het einde van dezen arbeid nog geenszins is bereikt en daarom de eerste vraag, door Deputaten aan het slot van hun rapport ter overweging aangeboden, te weten, of opnieuw Deputaten voor deze zaak zullen worden aangewezen, beslist bevestigend moet worden beantwoord. Reeds de straks aangehaalde cijfers van de traktementen motiveeren dit afdoende. Zoolang er nog zoo groot aantal Kerken gevonden wordt waarbij het traktement van de predikanten nog zelfs beneden f 2000 is, mag voorzeker niets onbeproefd gelaten worden, om aan dezen misstand zoo spoedig mogelijk een einde te doen komen. Te meer is uwe Commissie hiervan overtuigd geworden, door wat de geachte rapporteur der Deputaten, ter nadere toelichting van een en ander haar mededeelde omtrent de, inderdaad, schreiënde toestanden en nooden, welke, blijkens door hem ontvangen gegevens in sommige pastorieën gevonden worden.

Wat, in verband hiermede, dan ook het 2e gedeelte betreft van de vraag door Deputaten gesteld, of n.l. bij opnieuw benoeming van Deputaten voor deze zaak, het mandaat door de Synode van Rotterdam hun gegeven al of niet dient gewijzigd te worden, is uwe Commissie van oordeel, dat niet zoozeer wijziging, als wel uitbreiding van dit mandaat gewenscht zal zijn, en dit wel in dien zin, gelijk Deputaten zelf ook in hun rapport in overweging geven, dat hun de weg worde geopend, om, waar noodig meer rechtstreeks ook finantieelen steun te kunnen verleen. Niet altijd toch is onwil, of het niet verstaan van hare roeping door de Kerken oorzaak, dat het inkomen van sommige predikanten verre beneden peil is. Integendeel, in onderscheidene gevallen moet onmacht als de eenige, maar tevens zoo pijnlijke reden hiervan worden erkend. En het is met het oog op dergelijke gevallen, dat Deputaten de vrijheid zouden wenschen (en uwe Commissie stemt daarmede gaarne in) om ééns per jaar b.v. een extra bijdrage van alle Kerken te mogen vragen ten einde daarmede in de dringendste behoeften te kunnen voorzien.

Natuurlijk blijft daarbij van kracht, ook naar de bedoeling der Deputaten, het gestipuleerde onder letter K.C. bladz. 45 der Acta Synodi van Rotterdam „dat „het de roeping is van de Kerken die zelf niet bij machte zijn, voldoende voor „het traktement van haar Dienaar te zorgen, om hulp te vragen bij de Classis, „Particuliere Synode voor de hulpbehoevende Kerken, en dat het de roeping is „van de Kerken in het algemeen, om deze hulpbehoevende Kerken zooveel mogelijk „te steunen”. Maar de bedoeling is, dat, indien deze weg is bewandeld en er, niettegenstaande de aanmaning der Deputaten, nóch door de betrokken Classis, nóch vanwege de Particuliere Synodes voldoende steun wordt geboden óf kán worden geboden, noch ook het beroep op de Deputaten der Generale Synode voor de hulpbehoevende Kerken voldoende resultaat oplevert, Deputaten vrijheid hebben, om van alle Kerken eene bijdrage te vragen, ten einde het inkomen der dienaren, dat nog beneden f 2000 is, bij gebleken behoefte, te kunnen suppleeren. Uwe Commissie heeft de eer, aan de Synode voor te stellen: [*volgen de conclusiën in Art. 89*].

H. MEIJERING, *Rapporteur.*

BIJLAGE XX.
Art. 95.

**RAPPORT inzake een betere verdeling van het Zendings-
terrein op Java van de Gereformeerde Kerken in
Nederland. (Agendum Letter C 4.)**

De Raad der Gereformeerde Kerken van Amsterdam heeft zich gericht tot uwe Vergadering d.d. 5 Aug. 1920 met de mededeeling: 1°. dat het zendingswerk in de Vorstenlanden in de laatste jaren door den Heere met zeldzaam rijken zegen werd gekroond, en dat de verzorging van dit werk te zwaar wordt voor de Kerk van Amsterdam en de andere Kerken van Noord-Holland; 2°. dat op advies van de „Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woods” door de Kerk van Amsterdam een poging aangewend is om te komen tot een betere arbeidsverdeling op het zendingsveld der Gereformeerde Kerken in Nederland, welke poging echter niet met goeden uitslag is bekroond; en met de vraag, of de Synode „een weg zou kunnen wijzen, die zou kunnen dienen om uit deze steeds grooter wordende moeilijkheid te geraken”.

Het advies van de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woods betoogt, dat na de Synode van Middelburg (1896) het gezamenlijk zendingswerk van de Gereformeerde Kerken op Java onder groepen van Kerken is verdeeld, toen men nog niet wist, hoe dat werk zich ontwikkelen zou, en dat het eisch is dat men tot een nieuwe arbeidsverdeling komt, indien door den zegen des Heeren het werk in een bepaalde streek zoo groote uitbreiding verkrijgt, dat de last onevenredig zwaar drukt op de Kerken, die het werk in die streek verzorgen.

In dit advies wordt verder aangetoond, dat dit geval zich voordoet bij de Kerken van Noord- en Zuid-Holland. Immers, het aantal posten, d.w.z. plaatsen waar geregeld godsdienstonderwijs gegeven wordt, bedraagt op de terreinen van Zuid-Holland zes, op die van Noord-Holland 25, het aantal zendingscholen van Zuid-Holland vijf, van Noord-Holland zeven, het aantal Inlandsche Christenen op de terreinen van Zuid-Holland 400, op die van Noord-Holland 1000, het aantal helpers van Zuid-Holland 25, van Noord-Holland 48. (Deze getallen geeft voornoemd advies). Het zendingswerk in de Vorstenlanden stelt dus minstens 1½ maal zooveel geldelijke eischen aan Noord-Holland, als het zendingswerk in Banjoemas en Wonosobo te zamen aan Zuid-Holland, zoodat een groep van Kerken, die 65.000 leden tellen, meer dan 1½ maal zooveel voor de Zending te doen heeft, als 2 groepen van Kerken, die tezamen 140.000 leden tellen.

De meer dan tweemaal zooveel Gereformeerden van Zuid-Holland verzorgen dus een 1½ maal kleiner zendingswerk dan die van Noord-Holland. De last, die op Noord-Hollandsche Gereformeerde schoulers drukt is dus drie maal zoo zwaar als die op Zuid-Hollandsche schoulers.

Deze geldelijke lasten zijn voor Noord-Holland te zwaar om te dragen, wat tot ernstige schade van het zendingswerk zal leiden.

Uwe Commissie betuigt instemming met de gedachte, die aan dit verzoek van den Raad der Gereformeerde Kerken van Amsterdam ten grondslag ligt, namelijk, dat de gezamenlijke Kerken verantwoordelijkheid dragen voor den zendingsarbeid in zijn geheel. Aan deze gedachte werd door de Synode van Middelburg 1896 uiting gegeven in dezen vorm: „De gezamenlijke Kerken stellen vast, naar welk arbeidsveld onze Kerken zullen uitzenden. Zij nemen dit veld *niet grooter* dan in evenredigheid is met onze kracht. Zij scheiden terrein van terrein Zij verdeelen de terreinen en het erf van elk terrein”

Deze gedachte werd ook belichaamd in de Zendingssorde, Art. 1: „Het Zendingsterrein van de Gereformeerde Kerken in Nederland wordt door de Generale Synode bepaald.” Uwe Commissie meent, dat bij de decentralisatie, die op de verantwoordelijkheid der plaatselijke Kerken nadruk legt, deze verantwoordelijkheid der gezamenlijke Kerken niet vergeten mag worden.

Uit deze verantwoordelijkheid der gezamenlijke Kerken vloeit voort, dat de last van den Zendingarbeid gelijkelijk drukke op elk der plaatselijke Kerken in evenredigheid met hare kracht.

Het werd uwe Commissie duidelijk, dat door den bizonderen zegen des Heeren in de Vorstenlanden Noord-Holland veel zwaarder belast is dan Zuid-Holland. Het zal daarom wenschelijk zijn door een andere verdeling van den arbeid den last meer gelijkelijk te doen drukken.

Toch oordeelt uwe Commissie het niet noodig, dat uw Vergadering aan het verzoek van den Raad der Gereformeerde Kerk van Amsterdam voldoet, om „een

weg te wijzen, die zou kunnen dienen om uit deze steeds grooter wordende moeilijkheid te geraken."

Het zoeken van dezen weg, die toch ook niet zoo moeilijk te vinden is, kan veilig overgelaten worden aan de Kerken van Noord- en Zuid-Holland.

Uwe Commissie stelt voor, dat de Synode besluite : *[volgt de conclusie in Art. 95].*

Dr H. A. VAN ANDEL, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXI.
Art. 96.

RAPPORT der Deputaten voor de geestelijke bearbeiding van de verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch-Indië.

Aan de Generale Synode te Leeuwarden.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders.

Het is den Deputaten voor de geestelijke bearbeiding van de verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch Indië een aangename taak, voor de eerste maal verslag te mogen doen van hunnen arbeid, want dit eerste rapport kan reeds van vele goede en verblijdende dingen spreken. Niet alleen werden de Deputaten in de volvoering van de taak, welke de Gen. Synode van Rotterdam 1917 (zie Acta p. 26, 27) hun had opgedragen, verrassend gesteund door de offervaardigheid der Kerken in ons vaderland, doch vooral gaf de arbeid onder de verstrooiden zelf alle reden tot dankbaarheid aan den Heere, Die dit moeilijke werk reeds zoo kennelijk zegende. Het is dan ook in opgewekten toon dat de Deputaten van hunne verrichtingen aan uw vergadering kunnen rapporteeren, welk verslag zich laat indeelen naar de volgende punten :

A. Samenstelling van het Moderamen.

Moderamen.

Op de eerste vergadering, die namens de Generale Synode van Rotterdam door Dr K. DIJK van 's Gravenhage samengeroepen was, en den 9 November 1917 te Den Haag is gehouden, werden gekozen tot praeses Dr J. C. DE MOOR, tot scriba Dr K. DIJK en tot fiscus broeder H. BOS KZN, Parklaan 20, Rotterdam, welke broeders hunne functien tot nu toe vervulden. Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat tot groote blijdschap der Deputaten, Z.Exc. A. W. F. IDENBURG, die in September 1918 geroepen werd tot Minister van Kolonien, gedurende zijn ministerschap, als deputaat de belangen der verstrooide Gereformeerden is blijven dienen, en dat eveneens de heer H. COLIJN, die tijdelijk naar Engeland vertrok, zich bereid verklaarde dezen arbeid te blijven voortzetten. Met groote dankbaarheid mag melding gemaakt worden van de veelvuldige onmisbare hulp, die bij de correspondentie naar Indië van deze beide broeders genoten is.

B. Vergaderingen.

Vergaderingen.

Door de Deputaten zijn zes vergaderingen gehouden, waarvan enkele bijgewoond zijn door sommige broeders uit Indië. Op de vergaderingen van 9 November 1917 en 1 Mei 1918 was Dr HARRENSTEIN, als aanstaand Dienaar des Woords van de Kerk van Medan, tegenwoordig, terwijl de vergadering van 24 October 1919 bijgewoond werd door de brs. P. L. DE GAAY FORTMAN uit Bandoeng, Dr A. A. L. RUTGERS van Medan en Dr J. H. BAVINCK aanstaand hulp-prediker aan de Kerk van Medan. De aanwezigheid der genoemde broeders werd door de Deputaten zeer op prijs gesteld, en was voor het nemen van de rechte beslissingen zeer bevorderlijk.

C. Verhouding tot de Deputaten der Cl. 's Gravenhage voor de Correspondentie met de buitenkerken in Ned.-Indië.

Verhouding tot de Deputaten der Classis 's Gravenhage.

Op de vergadering van 9 Nov. '17 werd uitgesproken dat deze verhouding aldus

diende te worden geregeld dat aan de Deputaten der Generale Synode meer de stoffelijke verzorging van een Kerk als die te Medan is toevertrouwd, terwijl de Deputaten der Classis meer de geestelijke belangen dier Kerk hebben te behartigen. Daar de Scriba der Deputaten van de Generale Synode tevens het scribaat van het tweede Deputaatschap waarnam, is voor nader verband geen poging in het werk gesteld.

Inzameling
der gelden.

D. Verzameling der gelden.

In opdracht der Generale Synode van Rotterdam is door de Deputaten aan de Kerken een collecte per jaar gevraagd, en zij hebben dit gedaan

a. in een circulaire van November '17 (zie Bijlage I).

b. in een circulaire van Januari '19 (zie Bijlage II).

c. in een circulaire van November '19 (zie Bijlage III).

terwijl aan de nalatige Kerken nog een herinnering en tweede opwekking om te collecteeren of een gift te zenden, gezonden is (zie Bijlage IV).

Over het resultaat van deze inzameling zal de fiscus nader rapporteeren.

Medan.

E. Arbeid in en door de Kerk van Medan.

Financieele steun.

1°. *Financieele steun aan deze Kerk.*

Op last van de Generale Synode van Rotterdam is door de Deputaten aan de Kerk van Medan voor het jaar 1917—1918 een subsidie verleend van f 4000, welk bedrag over 1918—1919 f 3750 is geweest, (op voorstel van Medan zelf), en welke subsidie over 1919—1920 f 3500 heeft bedragen (zie verslag penningmeester).

Arbeid in en buiten
Medan.

2°. *Geestelijke arbeid in en namens deze Kerk.*

Toen de Deputaten hun arbeid aanvingen, was de Kerkeraad van Medan er reeds in geslaagd Dr W. G. HARRENSTEIN, dienaar des Woords te Noord-Scharwoude, bereid te vinden een roeping naar die Kerk aan te nemen, welke roeping in September 1917 op hem uitgebracht en door hem is aanvaard. Het werd echter Dr HARRENSTEIN onmogelijk gemaakt spoedig naar Medan te vertrekken. Eerst kon hij, geen visum op zijn pas verkrijgen; toen op een oorlogsbodem hem een plaats werd gegund, werd hij weer teleurgesteld, doordat het schip schipbreuk leed en terug moest keeren, zoodat hij pas in het najaar van 1918 in Medan is aangekomen. Doch na die tegenheden gaf de Heere rijken zegen op den arbeid van dezen onvermoeiden, werkzamen broeder. En te Medan en op de vele plaatsen, waar verstrooide Gereformeerden wonen, vond hij ruimen ingang in de harten, en uit zijn geregelde en breede correspondentie bleek den Deputaten telkens, dat hier de rechte man op de rechte plaats arbeidzaam was, en de Synode van Rotterdam niet tevergeefs tot dezen arbeid besloten had. Dr HARRENSTEIN zond een zestal rapporten, nl. (Bijlage V—X) een brief van 28 Oct. 1918; een van 27 Dec. 1918; een van 26 Maart 1919; een van 21 Juli 1919; een van 16 Febr. 1920 en een van Mei 1920. Het is den Deputaten een behoefte hun groote waardeering uit te spreken voor het werk van dezen broeder, en tevens met hartelijken dank te erkennen dat de Kerk van Medan ook in financieel opzicht van zijn royale medewerking meer dan eens mocht genieten.

Dr HARRENSTEIN.

Hulpprediker
Dr BAVINCK.

Zelfs zijn de werkzaamheden van Dr HARRENSTEIN in die mate toegenomen, dat de Kerkeraad van Medan heeft moeten omzien naar een hulpprediker, en dien gevonden heeft in den persoon van Dr J. H. BAVINCK, proponent te Rotterdam, welke zich voor anderhalf jaar verbonden heeft, en de Kerk van Medan als ouderling dient. De Deputaten willen hierbij opmerken, dat deze zaak buiten het advies van hen om geschied is, hoewel zij gaarne erkennen, dat br. BAVINCK in de vergadering van de Deputaten een uitnemenden indruk gemaakt heeft. Reeds is van Dr BAVINCK een rapport ingekomen (Bijlage XI).

Verdere
werkzaamheden.

3°. *Verdere werkzaamheden voor de Kerk van Medan.*

Door de Deputaten zijn ook, op verzoek van den Kerkeraad van Medan, verschillende bemoeiingen gedaan voor de aanschaffing van een luiddklok en een orgel voor genoemde Kerk.

Bandoeng.

F. De Kerk van Bandoeng.

Op de vergadering van de Deputaten van 24 October 1919 kwam het verzoek

(Bijlage XII) in van den raad der Gereformeerde Kerk van Bandoeng om subsidie, opdat ook van deze Kerk uit de arbeid onder de verstrooiden kon aanvangen. Broeder DE GAAY FORTMAN, die op deze vergadering tegenwoordig was, lichtte deze aanvraag in den breede toe, en besloten werd voor Bandoeng voorloopig f 4000 beschikken te stellen, nl. in het geval dat deze Kerk een eigen dienaar des Woords ontvangt. Tot verwerkelijking van deze beslissing behoefden de Deputaten nog niet over te gaan.

G. Uitbreidingsplannen.

Uitbreiding.

Na de laatste vergadering van de Deputaten kwam er nog een schrijven in van den heer P. COLIJN, in opdracht van Medan's kerkeraad, (Bijlage XIII) waarin gewezen wordt op de noodzakelijkheid van uitbreiding van den arbeid, en de onmogelijkheid dat één predikant het geheele werk voor zijn rekening houdt. Het is wenschelijk dat nog een kerk op Sumatra geïnstituëerd wordt, om te dienen als centrum, hoewel nog niet met zekerheid is te zeggen, welke de aangewezen plaats moet zijn. Naar den velen en zich steeds uitbreidenden arbeid vraagt de Kerkeraad weer een subsidie van f 4000 nl. f 2000 voor Medan's kerk; f 1000 voor den hulpprediker en f 1000 voor den arbeid op overig Sumatra. Het komt den Deputaten voor, dat de Synode goed deed haar te benoemen Deputaten blanco mandaat te verleenen, om in overleg met de kerken van Medan en Batavia, en de Classes den Haag en Batavia deze zaak verder te behandelen.

H. Slotvoorstellen.

Voorstellen.

De Deputaten hebben de eer U ten slotte in overweging te geven

- 1°. uwe goedkeuring te hechten aan den verrichten arbeid der Deputaten;
- 2°. voor dezen arbeid wederom Deputaten te benoemen (zoo mogelijk acht) met soortgelijke opdracht als de Synode van Rotterdam hun verleende;

en 3°. dezen Deputaten blanco mandaat te verleenen om te handelen gelijk in punt G laatste alinea is uiteengezet.

De Heilige Geest zij u met Zijn licht nabij.

Namens genoemde Deputaten,

Den Haag, Juli '20.

W. DIJK, Scriba en rapporteur.

BIJLAGE XXII.

Art. 99.

RAPPORT Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweek-school. (Agendum C 1. Zendingsrapport 13 C. en Bijlage I, II, III.)

Ter fine van advies is in handen uwer Commissie van de zaken der Zending onder meer ook gesteld het Rapport betreffende de Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweekschool, door de Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen bij uwe Vergadering ingediend. Van al den arbeid dezer Deputaten was de oprichting dezer School het meest omvangrijk en wellicht ook het meest beteekenisvol gedeelte. Deze School toch is de eerste Christelijke Hollandsch Inlandsche Kweekschool in geheel Nederlandsch-Indië en heeft beteekenis niet enkel voor het Zendingsterrein van de Gereformeerde Zending maar voor de ontwikkeling van het Christelijk Inlandsch Onderwijs in geheel Indië.

Uwe Commissie heeft het ingediende rapport met de bijlagen en alle op deze School betrekking hebbende stukken overwogen. Wijl de hoofdzaken alle in het Zendingsrapport zijn opgenomen en dit rapport in druk aan alle leden uwer vergadering is toegezonden, acht uwe Commissie niet noodig dit alles hier te herhalen.

Zij wenscht slechts op het navolgende uwe aandacht te vestigen.

1. Het is aan uwe Commissie gebleken, dat de Deputaten voor de Zending bij de oprichting dezer School zich stiptelijk hebben gehouden aan de opdracht door de Generale Synode van Rotterdam, blijkens haar Acta pagina 27 aan deze Deputaten te dezer zake gegeven. Wel was door de Synode hun opgedragen „ten spoedigst” het besluit tot oprichting om Christelijke Hollandsche

Inlandsche Kweekschool uit te voeren en is eerst den 29^{en} Augustus 1919 deze School geopend, dus twee jaar nadat de Synode het besluit tot oprichting had genomen. Maar de vertraging lag niet bij de Deputaten, maar is vooral veroorzaakt door de in die dagen zeer trage correspondentie tusschen Indië en Holland. Uwe Commissie is mitsdien van oordeel, dat de handelingen der Deputaten betreffende de oprichting der Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool kunnen worden goedgekeurd.

2. Over de plaats van vestiging van de School is er tusschen de Broeders in Indië geen eenstemmigheid van gevoelen. De meerderheid van de Algemeene Vergadering acht Djokja het meest geschikt; een belangrijke minderheid pleit voor Solo. Voorloopig is de School gevestigd in de nieuwe woning van den Directeur, den heer H. MEIJERINK te Solo. De Deputaten voor de Zending hebben zich van een beslissing over de plaats van vestiging onthouden. Naar het oordeel uwer Commissie is er voor beide plaatsen ongeveer evenveel te zeggen.

Te Solo is echter een geschikt bouwterrein kosteloos beschikbaar, terwijl te Djokja wellicht een terrein moet worden gekocht, wat ongetwijfeld een aanmerkelijk bedrag zal vorderen.

Het is daarom, dat uw Commissie u meent te moeten aanbevelen Solo als plaats van vestiging aan te wijzen.

3. Het zal spoedig noodig worden voor de Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool eigen gebouwen te stichten. Als de School allengs uitgroeit kan zij natuurlijk in het huis van den Directeur niet gevestigd blijven. Er zal dus moeten worden gebouwd. De noodige gebouwen voor School en Internaat met inventaris zonder woningen voor de leeraren zullen waarschijnlijk een som vragen van tusschen de f 70.000 en f 80.000, waarvan echter naar de bestaande subsidie-regeling $\frac{2}{3}$ door de subsidie gedekt wordt. In hoeverre de gebouwen, die bij volledige uitgroeiing der School zullen noodig zijn, reeds nu moeten worden opgericht, durft uwe Commissie niet te bepalen, zij acht het 't beste, aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen, dat zij ter zake van de stichting der gebouwen in overleg treden met de Algemeene Vergadering en daarna eene beslissing nemen zooals hnn het meest geschikt zal voorkomen.
4. Wat aangaat de benoeming van een directeur en een leeraar der Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool oordeelt uwe Commissie, dat het door de Deputaten voor de Zending ingenomen standpunt uwe instemming verdient.

Met blijdschap kan worden geconstateerd, dat er tusschen het personeel een zeer aangename samenwerking bestaat en Directeur en Leeraar met volle toewijding arbeiden aan den bloei der School. Het ligt in het plan, bij het begin van den nieuwen cursus 1920/1921 aan de beste leerlingen der 2e klas per week één uur les te geven in de Engelsche taal. De heer G. P. v. D. WAAL, onderwijzer aan een Christelijke School te Solo, die in het bezit is van de acte Engelsch M. O. is bereid deze lessen te geven. Ook spreekt het vanzelf, dat er weldra nog meer Europeesche leerkrachten aan deze school moeten worden verbonden. Bij volledige ontwikkeling zullen er vier of vijf Europeesche leeraren noodig zijn. Het zal wat deze aangelegenheid betreft, wel het beste zijn aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen, dat zij, voorzooveel noodig en gewenscht, na overleg met de Algemeene Vergadering of den Raad van Toezicht, de noodige leerkrachten benoemen.

5. De instructie voor den Directeur is als Bijlage I toegevoegd aan het Zending-rapport en de instructie voor den Leeraar als Bijlage II. Uwe Commissie heeft deze instructies, die veel overeenkomst hebben met de instructies voor het Europeesch Personeel der Keucheniusschool, nauwkeurig nagegaan. Zij heeft daarin niets gevonden, wat afkeuring zou verdienen, weshalve zij u wenscht voor te stellen aan deze instructies uwe goedkeuring te hechten.
6. Uit de aanduiding van den landaard der leerlingen blijkt, dat deze uit zeer verschillende deelen van Indië herkomstig zijn. Gedurende den eersten cursus, die natuurlijk alleen met een eerste klas is gehouden, hebben vijf Javanen, vier Batakkers, zeven Menadoneezen, vier Amboneezen en één Chinees het onderwijs gevolgd. Onder deze 21 leerlingen waren drie meisjes. Wanneer bij den voortduur uit alle deelen van Indië de leerlingen toestroomden, kan deze kweekschool van verstrekkende beteekenis en invloed worden. Alle leerlingen zijn opgenomen in het internaat en ontvangen daar een positief Christelijke vorming.

7. Op het door den Directeur ingediende verzoek om gelijkstelling van deze School met de Openbare Kweekscholen is goedgunstig beschikt. Uwe vergadering zal dit ongetwijfeld met genoegen vernemen. Hierdoor toch is het diploma der Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool gelijkwaardig met het diploma der Gouvernementskweekscholen.
8. Met aandacht heeft uwe Commissie het Reglement overwogen, dat door de Deputaten voor de Zending is opgesteld en als bijlage is toegevoegd aan het Zendingrapport. Uwe Commissie oordeelt, dat uwe vergadering aan dit Reglement wel haar sanctie kan hechten.
9. Onder dagteekening van 27 Mei 1920 is nog ingekomen een schrijven van de „Vereeniging voor Christelijk Meer Uitgebreid Lager en Middelbaar Onderwijs te Djokjakarta” welke Vereeniging den 25^{en} Mei j.l. is opgericht. Zij deelt in dit schrijven mede, dat het in hare bedoeling ligt, een Christelijke M. U. L. O. School te stichten, wier onderwijs als onderbouw kan dienen voor de Christelijke Kweekschool en tevens, dat zij hoopt te komen tot de oprichting eener Christelijke Kweekschool voor allerlei landaard; dat is een zogenoemde Hoogere Kweekschool.

Voorts stelt zij de vraag of men bereid zou zijn tot overdracht van de Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool aan deze Vereeniging. Zelfs spreekt men den wensch uit, dat uwe Vergadering hare te benoemen Deputaten voor de Zending machtige een eventueel voorstel tot overdracht dezer Kweekschool door genoemde Vereeniging in behandeling te nemen, waarbij dan echter finantieele steun uit de kas der Zending noodig zal blijven.

Uwe Commissie heeft deze zaak ernstig overwogen. Zij ziet enerzijds wel in, dat de exploitatie dezer Hollandsch-Inlandsche Kweekschool geen rechtstreeksch Zendingswerk is. Maar anderzijds wil zij u herinneren, dat juist op sterken aandrang van de Broeders op Midden-Java door de vorige Synode tot de oprichting dezer Kweekschool is besloten, wijl anders, als eene Vereeniging het zou moeten doen, de zaak niet tot stand komen zou. Het schijnt dus wel wat haastig reeds nu in beginsel tot overdracht te besluiten. Uwe Commissie acht gewenscht, aan de te benoemen Deputaten op te dragen eventueele voorstellen tot overdracht in ontvangst te nemen en hierover dan de volgende Synode te dienen van rapport en advies zonder te dezer zake zelf eene beslissing te nemen, en hiervan aan genoemde Vereeniging bericht te zenden.

10. Met blijdschap heeft uwe Commissie opgemerkt, dat de meeste Besturen van de Christelijke Hollandsch-Javaansche of Hollandsch-Chineesche Scholen op Midden-Java voor de Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool een gift hebben gegeven, zij het ook, dat de bedragen niet extra hoog zijn. Uwe Commissie oordeelt, dat het wel op den weg der Besturen zou liggen deze Kweekschool ook verder finantieel te blijven steunen, wijl zij immers inzonderheid werkt ten behoeve van het Christelijk Hollandsch-Inlandsch Onderwijs. Wellicht zou het daarom wel goed zijn, dat deze Besturen hiertoe door de te benoemen Deputaten voor de Zending werden uitgenoodigd.
11. De Raad van Toezicht van de Keucheniusschool funcert ook als Raad van Toezicht van de Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool. De wijziging, die in verband hiermede in de regeling van zijn arbeid is aangebracht, kan naar het oordeel uwer Commissie worden goedgekeurd.
12. Eindelijk acht uwe Commissie gewenscht de Algemeene Vergadering dank te betuigen voor al zijn arbeid in het belang dezer Kweekschool.

Ten slotte stelt uwe Commissie u voor, te besluiten als volgt: *[volgen de conclusiën in Art. 99].*

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIII.
Art. 101.

A.

**RAPPORT behartiging der geestelijke belangen der
Gereformeerde Nederlanders in Duitschland bij de
Overheidspersonen in Duitschland.**

*Aan de Generale Synode van Gereformeerde Kerken
te Leeuwarden.*

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders in Christus!

Aan uwe eerwaarde Vergadering rapport doende, volgens opdracht van de Synode Generaal van Rotterdam 1917, in zake de behartiging van de belangen der Gereformeerde Hollanders in Duitschland bij de Deutsche Overheidspersonen (cf. Acta Rotterdam, lit. T 4 bladz. 16 en 43 en bijlagen LXII bladz. 240 en 241), heb ik eer Uwe Vergadering mede te deelen, dat in den tijd van den ontzettende wereldoorlog, van regeeringsverandering zoowel als van vóórturende onregelmatige en oorlogszuchtige vredes- en revolutie-toestanden aanzoeken van zeer verschillenden aard, om hulp te verleenen mij toekwamen; waarvan sommige meer inhielden dan een bloot gevaar de grenzen van mijn mandaat te forceeren.

De ingeroepen tusschenkomst der Nederlandsche Regeering en van hare onderscheidene ambtenaren werd op zulk een wijze verleend dat ze boven allen lof is verheven. Niet het minst in een speciaal geval, dat een Gereformeerd jongmensch spoorloos was verdwenen.

Toen het bleek, dat door onvoorzichtigen omgang met personen, welke aan spionage zich schuldig maakten, óók hij in de gevangenis was geworpen en gevaar liep van zijn leven, zoowel door onthouding van voedsel en uiterst straffe behandeling als door een hangend vonnis, is toestemming verkregen van de Directie van de gevangenis tot 't toezenden van levensmiddelen; zijn de strafmiddelen verzacht, en is eindelijk een bevrijdingsbevel verkregen van de Deutsche Regeering.

Dankbaar voor het in mij geschonken vertrouwen, en verheugd iets te hebben mogen doen om officieel, met uw mandaat bekleed, gedaan te krijgen, dat eenige verzachting en verkoeling werden aangebracht aan de zwaar beproefde geloofsgenooten in den vreemde, veroorloof ik mij toch nog de vrijheid het navolgende voorstel bij uwe Vergadering in te dienen. Een voorstel, dat den bijval van mijn classicale mede-deputaten heeft verworven, alsook van de Classis Arnhem en van de laatst gehouden Particuliere Synode van Gelderland, om nl. uit het mandaat, hetwelk van Synode tot Synode is verlengd, en dat omschreven is in de Acta van de Synode van Utrecht 1905 art. 138 te schrappen de passus:

„Uit dit mandaat zullen geen finantieele gevolgen voor de gezamenlijke Kerken voortvloeien”.

De Particuliere Synode van Gelderland heeft zelfs bij uwe Vergadering ingediend een schrijven om mijn voorstel te steunen.

Reden hiertoe is vooral, dat de Classis Arnhem en de Particuliere Synode van Gelderland van oordeel zijn, dat de Generale Synode het mandaat verstrekt en dus ook de kosten daaruit vloeiende op de gezamenlijke Kerken mag leggen.

Mij komt de mogelijkheid niet ondenkbaar voor, dat uwe Vergadering een nog beteren weg kan aanwijzen om verder denkbare bezwaren te voorkomen, door nl. zelve rechtstreeks iemand tot haren Deputaat te benoemen, zoodat, wat nu moeilijkheden oplevert en gevaar loopt de beteekenis van dezen arbeid te vernietigen, dan automatisch in rechte en juiste sporen leidt.

Het bovenstaande aan de welwillende aandacht uwer Vergadering biedende bid ik u toe de bijzondere leiding en voorlichting des Heiligen Geestes.

Wageningen, Augustus 1920.

C. L. F. VAN SCHELVEN.

B.

**ADVIES over het rapport van Ds C. L. F. van Schelven,
inzake de behartiging van de belangen der Neder-
landsche Gereformeerden bij de Overheidspersonen
in Duitschland.**

In handen van uwe Commissie is gesteld het rapport van Ds C. L. F. VAN

SCHELVEN inzake de behartiging van de belangen der Nederlandsche Gereformeerden bij de Overheidspersonen in Duitschland.

Na enkele mededeelingen over dien arbeid, waar van uwe Commissie met belangstelling kennis nam doet Zijneerw. in zijn rapport het voorstel aan uwe Vergadering, om uit zijn mandaat voorkomende in de Acta van de Synode van Utrecht 1905 art. 138 te schrappen de passus: „uit dit mandaat zullen geen financiële gevolgen voor de gezamenlijke Kerken voortvloeien”. Zijneerw. gaat bij dit voorstel van de gedachte uit dat zijn mandaat, hetwelk dagteekent van den jare 1905 ook door deze Synode zal worden vernieuwd.

Zijn voorstel mocht den bijval verkrijgen van zijn Classicale mededeputaten van de Classis Arnhem en van de laatst gehouden Particuliere Synode van Gelderland.

De Particuliere Synode zond zelfs een schrijven in bij de Synodale Kerk om zijn voorstel te steunen. (I 7.) Hoe ook geschraagd, toch kon uwe Commissie u niet adviseeren dit voorstel aan te nemen. De bedoeling van het voorstel is — zooals ook duidelijk blijkt uit het schrijven van de Particuliere Synode van Gelderland — om de kosten, door hem te maken bij de volbrenging van zijn mandaat, te doen dragen door de gezamenlijke Kerken.

Het verwondert uwe Commissie geenszins dat Gelderlands Deputaat met dit voorstel komt. Evenmin dat genoemde Kerkelijke Vergaderingen in de provincie Gelderland het zoo van harte steunen.

Het heeft in den loop der jaren zoo den schijn gekregen dat Ds C. L. F. VAN SCHELVEN *Deputaat is van de Generale Synode*. Ware dit zoo, dan heeft Gelderlands Synode gelijk: „hij, die deputeert, dient ook te zorgen voor de dekking der te maken kosten”. Uw Commissie betwijfelt echter *dit* Deputaatschap. Immers, op de Generale Synode van Utrecht was een verzoek van de Particuliere Synode van Gelderland, dat deze hare medewerking wilde verleen voor den arbeid in de Rijnprovincie, bepaaldelijk voor dien te Duisburg, door bijv. twee of meer Deputaten te benoemen.

In eerste instantie ging de Synode daarop niet in, wel zouden de Gereformeerde Kerken opgewekt worden tot financieelen steun; van het benoemen van Deputaten zag men af. Zie art. 51 Acta Utrecht.

Daarna echter besloot de Synode „op voorstel van den praeses”, dit beslotene, aldus aan te vullen dat het moderamen werd opgedragen, den Deputaat van de Kerken in Gelderland voor deze aangelegenheid, namens haar mandaat te geven om voor deze belangen op te kunnen treden bij de Overheidspersonen in Duitschland, als door haar gevolmachtigd. In de Rijnprovincies toch woonden Nederlanders uit alle provinciën.

Deze Deputaat zou echter verantwoordelijk blijven aan de Particuliere Synode van Gelderland.

Uit dit mandaat zouden geene financiële gevolgen voor de gezamenlijke Kerken voortvloeien. Zie art. 138 acta van Utrecht.

Schoon op de volgende Generale Synodes nimmer weer een verzoek inkwam, betreffende deze zaak, van Gelderlands Kerken, hebben die Synodes toch gemeend, het te Utrecht gegeven mandaat telkens te moeten vernieuwen.

In 1908 „boven het advies” van de Commissie voor de zaken van Rijnpruisen.

In 1911 geschiedt het bij de benoemingen, art. 111.

In 1914 verzoekt de broeder deputaat bescheidenlijk zijn mandaat te vernieuwen 't welk geschiedt: art. 157.

In 1917 heeft de Synode op advies van de Commissie van voorbereiding het mandaat vernieuwd. Daarbij werd ook gevraagd om rapport, ofschoon te Utrecht was besloten, dat de Deputaat verantwoordelijk bleef aan de Particuliere Synode van Galderland.

Immer blijkt alzoo, dat de broeder, aangewezen voor deze zaken, Deputaat is en blijft van de Classis Arnhem en van Gelderlands Kerken, maar die deputaat mag in een speciaal geval optreden met een mandaat, hem namens de gezamenlijken Kerken verstrekt. Maar verheft dit hem in eens tot Deputaat dier gezamenlijke Kerken? Uwe Commissie meent die vraag ontkennend te moeten beantwoorden.

Uwe Commissie twijfelt er geen oogenblik aan, of de achtereenvolgende Synodes hebben er goede redenen voor gehad het te Utrecht gegevene mandaat telkens, ongevraagd, te hernieuwen.

Zij is van oordeel dat nu ook deze Synode naar gronden heeft te zoeken, waarop zij kon besluiten tot hernieuwing.

Gelderlands Kerken zouden *ze moeten* geven.

Zij doen het echter niet. Zij vragen niet om medewerking van de Synode.

Ook Gelderland's Deputaat, die tot nu toe dit mandaat ontving, biedt niet die gronden. Bij hem is de stille gedachte blijkens het rapport: de Generale Synode

zal mijn mandaat wel vernieuwen, uwe Commissie is daarop gaan zoeken naar gronden, maar heeft ze niet kunnen vinden.

Integendeel is zij van oordeel, dat, zoo men iemand mandaat verstrekt ter behartiging van de belangen der Nederlandsche Gereformeerden bij de Duitse Overheid, men ook zulk een mandaat moet geven ter behartiging van de belangen der Nederlandsche Gereformeerden bij de Belgische Overheid en bij de Engelsche en Amerikaansche Overheid, ja bij elke overheid in welker gebied Nederlanders wonen. En als de gezamenlijke Kerken ook nog de kosten zullen dragen, die de vervulling van zulk een mandaat met zich meebrengen, voor welke uitgaven zal de Synode dan komen te staan!

In buitengewone gevallen en omstandigheden laat het zich denken, dat iemand benoemd wordt met mandaat van de gezamenlijke Kerken. Maar in gewone gevallen en omstandigheden, is het dan niet meer de taak van de Deputaten bij de Hooge Overheid, om, zoo noodig, zich te richten tot de Nederlandsche Overheid en haar te verzoeken, zich in de bresse te stellen ook voor de Nederlandsche Gereformeerden bij de overheid in eenig ander land.

Resumeerende komt uw Commissie tot de volgende conclusie, dat zij u voorstelt te besluiten:

Ds C. L. F. VAN SCHELVEN hartelijk dank te zeggen voor zijn rapport en voor den arbeid door hem verricht.

D. KOOPMANS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIV.
Artt. 102, 161.

RAPPORT Generale Kas voor Hulpbehoevende Kerken
naar Art. XI K. O.

*Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken
in Nederland, te houden 24 Augustus en v.v. 1920
te Leeuwarden.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders.

Deputaten der Generale Kas voor hulpbehoevende Kerken naar Art. XI K. O. hebben bij dezen de eer u het volgende te rapporteeren.

Geroepen, om verslag te doen van hunne werkzaamheden en den staat der Kas over de jaren 1917/'18, '18/'19 en '19/'20, mogen zij zich met opgewektheid van deze taak kwijten.

Immers, niettegenstaande de zware, finantieel drukkende tijdsomstandigheden, waren de inkomsten der kas, aan hunne zorgen toevertrouwd, van dien aard, dat zij niet slechts aan de hiervoor in aanmerking komende Kerken en personen den noodigen steun konden verleen, maar bovendien werd de kas ook nog op bijzondere wijze gedurende dit tijdvak aanmerkelijk versterkt.

Om met dit laatste aanstonds te beginnen, kunnen we mededeelen, dat in Mei 1918 uwen Deputaten een wissel werd toegezonden door de Algemeene Armencommissie, in opdracht van Z.Ex. den Minister van Binnenlandsche Zaken, met de mededeeling, dat het bedrag van dezen wissel afkomstig was uit de nalatenschap van wijlen Reverend GEORGE WILLIAM VAN DEN BOS uit Kaapstad en bestemd voor de hulpbehoevende Gereformeerde Kerken A en B in Nederland. Ofschoon genoemde legateur aan geen der Deputaten zelfs bij name bekend was en alle informatie hieromtrent zonder resultaat bleef, hebben zij toch dezen wissel met dankbaarheid aanvaard en doen incasseeren op een bedrag van f 2291.80.

Hierbij gevoegd het feit, dat de bijdragen der Kerken over deze jaren niet alleen vrij geregeld inkwamen, maar over 't algemeen ook hooger waren dan te voren, zal het duidelijk zijn, dat de staat der kas alle redenen tot dankbaarheid geeft. Beliepen deze bijdragen in het boekjaar 1917/18 f 2945.39⁵, in 1918/19 klommen ze met inbegrip van de gekweekte rente tot f 3104.44⁵ en in 1919/20 zelfs tot f 3731.89⁵.

Nu kwam deze vermeerdering der inkomsten wel te stade. Immers, ook de uitgaven waren meerder, zoowel door verhoogde aanvragen om steun met het oog op de dure tijden, als door vermeerdering van het aantal. Behalve aan de

Kerken van Kootwijk, Helmond en Hijken, meenden Deputaten op haar verzoek ook steun te moeten verleen en aan de Kerken van Eestrum, Kooten, Schiermonnikoog en Vledder. Wat de uitkeering aan de Kerk van Helmond betreft, hebben Deputaten zich niet durven houden aan het besluit der vorige Synode, om n.l. aan deze Kerk, zoolang zij geen eigen D. d. W. bezit, slechts *f* 100 toe te leggen, aangezien hun uit de gegevene inlichtingen bleek, dat deze vermindering van steun voor de Kerk van Helmond niet te verantwoorden gevolgen zou hebben.

Betreffende Kootwijk is overeenkomstig het besluit der Synode gehandeld en bij de emeriteering van Ds HOUTZAGERS het $\frac{2}{3}$ gedeelte van Z.Eerw.'s pensioen aanvankelijk uit de Gen. Kas toegewezen. Toch vraagt dit punt nog de bijzondere aandacht. Van meet af beklaagde zich n.l. Ds H. over het weinige pensioen, dat hem na 33-jarigen dienst bij de Kerk van Kootwijk werd toegekend. En dit zeker niet ten onrechte, wanneer men weet, dat dit slechts *f* 700 bedroeg en daarbij in aanmerking neemt de gansch bijzondere positie welke Ds H. als predikant bij deze eerste Kerk der Doleantie heeft ingenomen en de beloften hem daarbij oorspronkelijk gedaan. Uwe Deputaten meenden dan ook, toen de Classis voorging met haar aandeel van *f* 200 op *f* 300 te brengen, met verhooging niet te mogen achterblijven en in plaats van *f* 500 (plm. *f* 50 toeslag voorloopig) *f* 700 uit te keeren. Bij de nadere behandeling van dit punt op hunne laatstgehoudene vergadering werd evenwel door verschillende Broeders Deputaten bezwaar tegen deze pensioenuitkeering aan Ds H. ingebracht. Vooreerst omdat het niet op den weg der Deputaten ligt om het bedrag van het pensioen te bepalen, hetwelk Ds H. zal hebben te ontvangen. Maar vooral hadden de Br.'s dit bezwaar, dat deze zaak feitelijk bij de kas voor hulpbehoevende Kerken in 't geheel niet behoort, maar bij de Generale Kas voor Art. XIII K. O. In verband met het feit, dat de aanvragen om steun door Kerken (waarvoor de gelden dezer kas toch bestemd zijn) vermeerderen, alsmede met het oog op de aanhangige voorstellen, om de cijfers voor de minima pensioenen te verhoogen, hebben Deputaten dan ook na ernstige overweging besloten, aan de Generale Synode voor te stellen, te besluiten, dat de voor het pensioen van Ds H. benoedigde uitkeering voortaan geschiede door de Deputaten der Gen. Kas voor Art. XIII, als zijnde in de zuivere kerkelijke lijn, terwijl de regeling voor deze kas, wat hare inkomsten betreft, ook voor de toekomst beteren waarborg geeft, dat in dezen aan de noodige verplichting kan worden voldaan.

Wat aangaat den steun aan „Catechiseermeesters, die door de actie van '86 in financieele moeilijkheden geraakt zijn”, van deze Broeders is in den loop van dit tijdvak één door den dood weggevallen, zoodat thans nog slechts een drietal overig is. Niet het minst ook met het oog op deze Broeders was het Deputaten een oorzaak van blijdschap, dat de staat der kas toeliet hun een ruimere uitkeering voor deze dure tijden te doen toekomen. Bij de bepaling van deze bedragen meenden zij echter rekening te moeten houden met de verschillende omstandigheden dezer Broeders, zoodat niet aan allen een gelijk bedrag werd toegewezen.

Rest tenslotte nog de zaak Ds PLOOS VAN AMSTEL, waaromtrent de vorige Generale Synode besloot „op te dragen aan de Deputaten naar Art. XI K. O., te onderzoeken welke Particuliere Synoden, Classes en Kerken aan Ds PLOOS VAN AMSTEL tot dusver hulp hebben verleend, om uit diezelfde bron steun voor hem te ontvangen tot een maximum bedrag door Deputaten vast te stellen.” Aan dit besluit is, wat het eerste gedeelte betreft, uitvoering gegeven en wel bepaaldelijk door den praeses der Deputaten, Ds B. VAN SCHELVEN, die ook reeds te voren met deze zaak annex was. Een bepaald maximum bedrag dat genoemde Emiritus Predikant zou mogen ontvangen, werd door Deputaten niet vastgesteld, aangezien hen uit de door den praeses overgelegde cijfers duidelijk bleek, dat van een overvloedig inkomen voor Z.Eerw. voor als nog geen sprake is.

Alvorens hun rapport te beeindigen, meenen Deputaten nog op één punt te moeten wijzen. Kunnen zij tot hunne blijdschap constateeren dat de Classis Grootegast, zoo dikwerf in hun rapport als nalatig in het zenden van bijdragen genoemd, zich van deze Kerkelijke onregelmatigheid heeft bekeerd, daartegenover staat, dat ditmaal de Classis Utrecht als nalatig in het zenden van een bijdrage moet worden aangeduid. Bij onderzoek is ons gebleken dat de oorzaak hiervan is gelegen in het verzuim, om, bij vertrek van den hiervoor aangewezen Deputaat, een plaatsvervanger aan te wijzen, of althans dezen op de verplichting tegenover de Generale kas te attendeeren. Aangezien dit feit meer voorkomt en daarvoor soms onregelmatigheid in het afdragen van het $\frac{1}{3}$ gedeelte der eerste collecte voor Hulpbehoevende Kerken voorkomt, vestigen Deputaten hierop nogmaals de aandacht.

Dat er ook in de cijfers van de bedragen, welke uit de verschillende Provincies in deze kas gestort worden, nog wel eenige onbillijkheid schuilt in verband met de finantieele draagkracht en het aantal der Kerken, zal uit het finantieel overzicht, dat wij de eer hebben hierbij over te leggen, een ieder duidelijk zijn. Er wordt evenwel aan gewerkt om dezen misstand weg te nemen en uwe Deputaten meenen gegronde redenen te hebben voor de verwachting, dat dit tegen een volgende Synode in orde zal zijn.

Meenende hiermede, ter voldoening aan onze opdracht, te kunnen volstaan, bidden Deputaten, onder dank voor het in hen gestelde vertrouwen, der Synode de leiding des Heiligen Geestes toe bij al haren arbeid.

Namens Deputaten voornoemd,

H. MEIJERING LZN, *Rapporteur.*

Ontvangsten en Uitgaven der Generale Kas voor hulpbehoevende Kerken over de jaren 1917/18, 1918 19 en 1919 20.

Ontvangsten en Uitgaven boekjaar 1 Aug. 1917—31 Juli 1918.

ONTVANGSTEN:		UITGAVEN:	
1917 Saldo vorig boekjaar . . .	f 1278.76 ⁵	Aan de Kerk van Kootwijk . . .	f 900.—
Classis Leeuwarden . . .	- 71.09	" " " " Helmond . . .	- 300.—
" Dokkum . . .	- 74.80	" " " " Hijken . . .	- 300.—
" Sneek . . .	- 52.24 ⁵	Aan de Catechiseermeesters . . .	- 775.—
" Breukelen (2 j.) . . .	- 89.65	Aan reis- en correspond. kosten . . .	- 15.70
" Apeldoorn . . .	- 51.19	Kassaldo . . .	- 1933.46
" Harderwijk . . .	- 59.20		
" Groningen . . .	- 100.—		
" Zierikzee . . .	- 35.62		
Prov. Zuid-Holland (z. d.) . . .	- 50.—		
1918 Classis Almkerk . . .	- 43.40		
" Warffum . . .	- 135.—		
" Kollum . . .	- 66.53		
" Goes . . .	- 64.—		
" Stadskanaal . . .	- 52.50		
" Appingedam . . .	- 25.—		
" 's Hertogenbosch . . .	- 26.48		
" Bolsward . . .	- 47.—		
" Drachten . . .	- 50.—		
" Heerenveen . . .	- 64.89 ⁵		
" Hallum . . .	- 15.—		
" Winschoten . . .	- 44.66		
" Arnhem . . .	- 71.50		
" Tiel . . .	- 23.—		
" Amersfoort . . .	- 45.—		
" Franeker . . .	- 40.—		
Prov. Drenthe . . .	- 100.—		
" Overijssel . . .	- 218.—		
" Noord-Holland . . .	- 586.02		
" Zuid-Holland (n. d.) . . .	- 150.—		
" Zuid-Holland (z. d.) . . .	- 50.—		
" Zeeland (¹⁶ / ₁₇ en ¹⁷ / ₁₈) . . .	- 443.61 ⁵		
	Totaal f 4224.16		Totaal f 4224.16

Ontvangsten en Uitgaven van 1 Aug. 1919—31 Juli 1920.

ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.
1919 Saldo vorig boekjaar . . . f 5032.20 ⁵	Aan de Kerk van Helmond . . . f 325.—
Classis Hallum - 15.—	" " " " Hijken - 350.—
" Leeuwarden - 95.30	" " " " Vledder - 300.—
" Dokkum - 88.—	" " " " Kootwijk - 250.—
" Harderwijk - 69.32	" " " " Elst - 250.—
" Apeldoorn - 56.17	" " " " Kooten - 250.—
Prov. Zuid-Holland (z. d.) - 50.—	" " " " Schierm. oog - 300.—
1920 Classis Sneek - 68.80	" pensioen Ds H. - 700.—
" Klundert - 34.—	" de Catechiseermeesters - 1250.—
" Warffum - 175.—	" reis-, vergadering- en corres-
" Groningen - 150.—	" pondentiekosten - 181.90
" Grootegast (3 j.) - 173.98	" Kassaldo - 4607.20
" Goes - 70.—	Totaal f 8764.10
" Kollum - 60.46	
" Amersfoort (2 j.) - 95.—	
" 's Hertogenbosch - 18.—	
" Hallum - 15.—	
" Drachten - 70.—	
" Appingedam - 25.—	
" Stadskanaal - 74.58	
" Heerenveen - 77.—	
" Arnhem - 96.—	
" Tiel - 26.—	
" Breukelen - 60.—	
" Workum (3 j.) - 161.43	
Prov. Drenthe - 200.—	
" Overijssel - 280.—	
" Noord-Holland - 769.09 ⁵	
" Zuid-Holland (N. d.) - 150.—	
" " " (Z. d.) - 50.—	
" Zeeland - 298.20	
Aan rente - 160.56	
Totaal f 8764.10	

BIJLAGE XXV.
Art. 105.

**ADVIES in zake predikanten, die tot een anderen staat
des levens begeeren over te gaan. P 1 en 2.**

Het feit, dat in den laatsten tijd meermalen predikanten hun ambt hebben neergelegd om tot een anderen staat des levens over te gaan, zonder dat daarbij gebleken was, dat groote en gewichtige oorzaken hun hiertoe het recht gaven, en evenzoo, dat verschillende Classes, die volgens Art. 12 K.O. geroepen werd over zulke gevallen te oordeelen, in het algemeen niet eenparig hebben gehandeld ten opzichte van de rechtsgevolgen aan zulk een overgang tot een anderen staat des levens verbonden, met name ten opzichte van de vraag, of zulke dienaren, ook na hun ambt te hebben neergelegd, de bevoegdheid konden behouden om het Woord en de Sacramenten te bedienen, heeft aan de Classes Haarlem en Leeuwarden aanleiding gegeven om zich te dien opzichte met voorstellen en vragen tot uwe Synode te wenden. De Classis Haarlem, die het voornamelijk te doen was om meer *uniformiteit* in de behandeling van dergelijke gevallen te verkrijgen, heeft daartoe een uitvoerig voorstel bij de Synode ingezonden, waarin zij aangeeft hoe, naar haar oordeel, in de onderscheidene gevallen, die hierbij kunnen voorkomen, gehandeld dient te worden; de Classis Leeuwarden wenscht vooral maatregelen, opdat de Dienaren des Woords voortaan niet meer op lichtvaardige wijze het ambt hun toebetrouwd, zullen verlaten.

Uwe Commissie, die met belangstelling en waardeering van deze voorstellen

heeft kennis genomen, erkent, dat er reden is voor de Generale Synode om zich over dit punt nader uit te spreken. Eenerzijds toch valt het niet te ontkennen, dat het besef, dat wie aan den Dienst zich wijdt, daaraan voor heel zijn leven zich heeft verbonden, onder allerlei verkeerde invloeden in onze dagen verzwakt is en er gevallen zijn voorgekomen, waarin predikanten hun ambt hebben prijsgegeven om tot een wereldlijk beroep over te gaan, zonder dat daartoe naar het algemeen oordeel genoegzame gronden aanwezig waren. En anderzijds heeft de verschillende wijze, waarop de Classen in zulke gevallen gehandeld hebben, door nu eens aan zulk een ex-predikant de bevoegdheid toe te kennen om het Woord en de Sacramenten te blijven bedienen en dan weer deze bevoegdheid hem geheel te ontnemen of hem tot proponent te degradeeren, die alleen de bevoegdheid had nog een stichtelijk woord te spreken, het gevoel gewekt, dat hier niet altoos met toepassing van dezelfde regelen tegenover de betrokken personen is gehandeld en daardoor onbillijkheid is begaan.

Maar hoezeer uwe Commissie van oordeel is, dat een nadere uitspraak der Generale Synode over deze materie, die het belang van alle Kerken raakt, wel noodig is, meent zij toch, dat het niet wel doenlijk is voor de Generale Synode op zoo uitvoerige wijze, als de Classis Haarlem dit gedaan heeft, zich uit te spreken over de vraag, in welke gevallen de Classis hare toestemming heeft te verleenen tot zulk een overgang naar een anderen staat des levens. Al kan uwe Commissie in hoofdzaak zich wel vereenigen met hetgeen de Classis Haarlem dienaangaande heeft uitgesproken, toch is zelfs deze uiteenzetting nog verre van volledig en zijn er tal van gevallen denkbaar, waarover dit voorstel geen voorlichting aan de Kerken geeft. Onze Generale Synodes hebben zich dan ook steeds wijselijk onthouden van het geven van regelen voor het kerkelijk leven, die al te veel in bijzonderheden afdalen, en zich beperkt tot het aanwijzen van de *beginselen*, terwijl de *toepassing* dier beginselen aan de prudentie der Kerken werd overgelaten. Vooreerst is het leven veel te gevarieerd dan dat voor elk afzonderlijk geval eene regeling zou kunnen gegeven worden; en ten tweede zouden onze Kerken aldus onder een reglementenbundel gebracht worden, die de vrijheid en zelfstandigheid der Kerken zou belemmeren. Het is daarom, dat uwe Commissie meent de Synode evenzeer te moeten ontraden aan het verzoek te voldoen van de Classis Leeuwarden om een duidelijke aanwijzing te geven van de groote en gewichtige oorzaken in Art. 12 genoemd, opdat in het verleenen van een eventueele toestemming door de onderscheidene Classen behoorlijke uniformiteit kan worden betracht. Voorzover de Kerken in dit opzicht aan voorlichting behoefte hebben, meent uwe Commissie, dat het veel meer op den weg ligt van de Hoogleraren in het Kerkrecht om daarin de Kerken van advies en voorlichting te dienen. De Generale Synode kan alleen de algemeene regelen geven en voorts in een bepaald geval, wanneer er verschil van gevoelen over de toepassing dezer regelen bestaat, uitspraak doen.

Wat nu deze generale regelen aangaat, is uwe Commissie van oordeel, dat zij in onze Kerkenorde duidelijk genoeg zijn aangegeven. Op den voorgrond wordt in Art. XII het beginsel gesteld, dat een Dienaar des Woords, eens wettelijk beroepen zijnde, zijn leven lang aan den Kerkdienst verbonden is, waarom het hem niet geoorloofd zal zijn zich tot een anderen staat des levens te begeven. Dit beginsel, dat reeds in de oudste Gereformeerde Kerkenordering, die van de Fransche Kerken in 1559, is uitgesproken en ook in onze Kerkenordering is overgenomen, is volkomen in overeenstemming met wat het Woord van God ons leert (Luc. 9:62, Hand. 15:26, I Cor. 9:16, 17 en het afkeurend oordeel over Demas uitgesproken II Tim. 4:10). Wie bij de aanvaarding van zijn ambt verklaart, zich inwendig door God zelf tot dit ambt geroepen te weten en zich verbindt tegenover de Kerk om dit ambt levenslang te bedienen, mag dit ambt niet loslaten om tot een ander beroep over te gaan, zelfs al zou de uitoefening van zijn ambt hem bezwaarlijk vallen of een ander beroep hem meer eere of geldelijk voordeel bezorgen. Of het daarom wenschelijk is, gelijk de Classis Leeuwarden voorstelt, te bepalen, 1°. dat bij ieder praeparatoir examen naarstiglijk zal worden onderzocht, of de proponent zich van zijn geestelijke roeping bewust is en dat van dit onderzoek kortelijk op het diploma van dit examen melding worde gemaakt, en 2°. dat na ieder peremptoir examen bij de onderschrijving van het onderteekningsformulier van den beroepen Dienaar des Woords de verklaring zal worden gevorderd, dat hij weet, dat hij eens wettelijk beroepen zijnde (behoudens groote en gewichtige oorzaken, waarvan de desbetreffende Classis kennis nemen en oordeelen zal) zich voor zijn leven lang aan den kerkdienst verbindt, meent uwe Commissie te moeten betwijfelen. Wat het eerste betreft, heeft zulk een onderzoek naar de beweegredenen, die den examinandus geleid hebben tot het staan naar het ambt van Dienaar des Woords, of wil men naar de bewustheid van zijn geestelijke

roeping tot dit ambt, reeds bij al onze Kerken plaats en heeft de Synode van Arnhem reeds uitgesproken, dat dit onderzoek liefst moet plaats vinden bij het praeparatoir examen (Art. 196), weshalve de Commissie het niet noodig oordeelt dienaangaande een nieuwe bepaling te maken, terwijl het afzonderlijk vermelden van dit onderzoek op het diploma van het examen aan de vrijheid der Classes behoort te worden overgelaten. En wat de opzettelijke verklaring betreft bij het peremptoir examen te vorderen van den beroepen Dienaar des Woords, dat hij weet, dat hij voor zijn leven lang zich aan den dienst verbinden gaat, zoo schijnt uwe Commissie het vorderen van zulk een opzettelijke verklaring overbodig, waar dit beginsel in onze Kerkenorde uitdrukkelijk staat uitgesproken, en van iederen Dienaar des Woords toch ondersteeld mag worden, dat hij de bepalingen onzer Kerkenorde kent en bereid is zich daaraan te onderwerpen. Indien zulk een nadere verklaring noodig was, zou zij bovendien in het Formulier der bevestiging onder de stipulatiën bij de aanvaarding van het ambt behooren opgenomen te worden. Hoogstens zou het wenschelijk wezen, dat de praeses van de Classis bij de onderteekening van het belijdenisformulier den beroepen Dienaar uitdrukkelijk er op wees, dat hij door dit ambt te aanvaarden, zich volgens de Kerkenorde ook voor zijn levenlang aan den Kerkdienst verbond. Maar de Commissie meent, dat ook dit aan de prudentie der Classis moet worden overgelaten en de Synode dienaangaande geen bindend voorschrift heeft te geven.

Onze Kerkenorde spreekt in de tweede plaats uit, dat hoewel dus in het algemeen als beginsel heeft te gelden, dat een Dienaar des Woords, eens wettiglijk beroepen zijnde, zich voor zijn levenlang aan den Kerkdienst verbindt, zoodat het hem niet geoorloofd is zich tot een anderen staat des levens te begeven, toch op dezen regel *uitzonderingen* kunnen voorkomen. Zoo voegde reeds de Synode van Dordt 1578 aan Art. 7 toe „ten ware dat sy gheen ghemeynte en hadden om te dienen” wat blijkbaar sloeg op gevallen, dat een predikant losgemaakt of verlaten zijnde van zijne gemeente, geen andere vinden kon, die bereid was om hem te beroepen. De latere Synodes hebben deze ééne uitzondering uitgebreid door te verklaren, dat zulk een overgang tot een anderen staat des levens ook geoorloofd was wegens *grootte* en *gewichtige oorzaken*, terwijl in de tweede plaats bepaald werd dat het oordeel over de grootheid en gewichtigheid van deze oorzaken niet staan zou bij den predikant, zelfs niet bij de Kerk alleen, die hij diende, maar bij de Classis. Zoo hebben onze Kerken zorg gedragen, voorzoover aan haar stond dit te beletten, dat zulk een overgang tot een anderen staat des levens niet geschieden zou dan om zeer gewichtige oorzaken en niet zonder dat de meerdere vergadering der Kerken daarover haar oordeel had uitgesproken. Een nadere omschrijving te geven, welke grootte en gewichtige oorzaken hier bedoeld zijn, acht uwe Commissie, gelijk zij reeds opmerkte, niet wel mogelijk. Onze Synodes hebben dan ook met opzet zich hiervan onthouden, zooals o. a. daaruit blijkt, dat de oorspronkelijke uitzondering op den regel door de Synode van Dordt 1578 genoëmd, later door een meer algemeene formulering is vervangen. Wel is het in het algemeen juist, wat de Classis Haarlem opmerkt, dat de Classis onderzoek zal hebben te doen naar de *motieven*, die zulk een Dienaar des Woords leiden, en naar het *beroep*, waaraan hij zich wenscht te wijden, maar daarmede is toch niet genoeg gezegd. Het kan evenzeer voorkomen, gelijk de Synode van Dordt in 1578 reeds onderstelde, dat een Dienaar des Woords, die losgemaakt is van zijne gemeente, geen ander beroep krijgt en daarom zich genoodzaakt ziet naar een ander middel van bestaan om te zien. En evenzoo zal er natuurlijk onderscheid gemaakt moeten worden, of zulk een Dienaar eigenmachtig zijn ambt wenscht neer te leggen, omdat hij een voordeelijker beroep wil kiezen, dan wel of hij langs den weg van Gods providentieel beleid geroepen wordt tot eene betrekking, waarin hij de hem geschonken gaven nog rijker gebruiken kan in den dienst van Gods Koninkrijk. Een algemeene regel is hiervoor echter niet te geven, daar elk geval afzonderlijk moet behandeld worden. Wel meent uwe Commissie dat de Synode goed zal doen met uit te spreken, dat het kiezen van een ander beroep, omdat het salaris van den predikant niet genoegzaam is om zonder zorg voor het Evangelie te leven, geen voldoende grond is. De Apostel Paulus, ook al hebben de gemeenten, die hij diende, hem niet genoeg toegelegd om daarvan te leven, heeft daarom het Goddelijk ambt hem toebetrouwd niet prijs gegeven, maar liever door eigen handenarbeid in zijn nooddruf voorzien. Wat echter niet wegneemt, dat eene gemeente, die door te karig loon uit te keeren aan haar Dienaar, hem noodgedrongen drijft om naar een betere levenspositie om te zien, dan minstens evenzeer de schuld draagt aan deze verlaten van het ambt als de Dienaar zelf.

Slechts op twee punten meent uwe Commissie, dat de Synode nader heeft in te gaan. Het eerste betreft de vraag, of het oordeel over deze grootte en gewichtige

oorzaken voortaan alleen bij de Classis zal staan, gelijk onze Kerkenorde bepaalt, dan wel, gelijk de Classes Haarlem en Leeuwarden, voorstellen, hiervoor het advies en de approbatie van de Deputaten der Particuliere Synode zal noodig zijn. Uwe Commissie adviseert de Synode in laatstgemelden zin te besluiten. Oorspronkelijk stond het oordeel over deze gevallen aan de Provinciale Synode; en al is er iets voor te zeggen, dat de Classis, die in alle zaken betreffende de beroeping en het ontslag van de Dienaren des Woords heeft te beslissen, ook over deze gevallen uitspraak doet, toch behoort het advies en oordeel van de Deputaten der Synode in zoo ernstige gevallen niet te ontbreken. Indien volgens Art. 11 onzer Kerkenorde zelfs de tijdelijke losmaking uit den dienst niet geschieden mag zonder kennis en approbatie van de Deputaten der Particuliere Synode, dan is hiervoor nog te meer oorzaak, waar het den overgang van een Dienaar des Woords tot een anderen staat des levens geldt.

Het tweede punt betreft de vraag, hoe gehandeld moet worden, wanneer de betrokken Dienaar met het oordeel der Classis niet accoord gaat en in zijn voornemen om tot een anderen staat des levens over te gaan volhardt. Uwe Commissie meent, dat die vraag op zichzelf niet moeilijk te beantwoorden is. Aangezien de Dienaar des Woords door de aanvaarding van zijn ambt zich levenslang tot den kerkendienst verbonden heeft, kan deze verbintenis naar recht niet eenzijdig door den Dienaar des Woords verbroken worden zonder de bewilliging der Kerken. De Classis heeft daarom bij haar uitspraak niet te vragen, of de Dienaar met haar oordeel accoord gaat, maar zelfstandig te beslissen, of zij oordeelt, dat er genoegzame oorzaken zijn om het verzoek van den Dienaar in te willigen en wanneer zij deze oorzaken onvoldoende acht, het verzoek te weigeren. De betrokken Dienaar kan dan, wanneer hij deze beslissing onjuist acht, zich beroepen op de meerdere vergadering. Doet hij dit niet, maar legt hij eigenmachtig zijn ambt neer, dan zal de Classis hem deswege te vermanen hebben. Schorsing of afzetting uit het ambt van Dienaar des Woords kan dan echter niet plaats vinden, omdat hij door zijn ambt neer te leggen, de facto heeft opgehouden Dienaar des Woords te zijn. Indien er censuur zou moeten toegepast worden, zou dit alleen kunnen geschieden op hem als gemeentelid. Uwe Commissie oordeelt echter, dat men met het toepassen van zulk een censuur uiterst voorzichtig moet wezen, aangezien het zeker niet gewenscht is met dwangmiddelen iemand tot het ambt weder te brengen, die aldus getoond heeft voor de heilige roeping tot dit ambt zoo weinig te gevoelen.

Tenslotte heeft uwe Commissie de Synode nog te adviseeren over de vraag, door de Classis Haarlem gesteld, in welke gevallen zulk een Dienaar des Woords, die tot een andere levenspositie overgaat, de bevoegdheid kan behouden om het Woord en de Sacramenten te bedienen. Te meer reden is er om deze vraag te beantwoorden, niet alleen omdat de verschillende Classes hierbij zeer ongelijk hebben gehandeld en daarin eene onbillijkheid schuilt tegenover de personen, aan wie deze bevoegdheid is ontzegd, maar ook omdat uwe Commissie zich niet onteveinen kan, dat in meer dan een geval deze bevoegdheid is verleend, waar ze naar haar oordeel niet verleend had mogen worden. Uwe Commissie stelt daarom op den voorgrond, dat deze bevoegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen naar de beginselen van het Gereformeerde Kerkrecht niet kleeft in den persoon, maar verbonden is aan het *ambt*, waartoe men wettig geroepen is. Wanneer iemand dus verklaart dit ambt te zullen nederleggen om tot een anderen staat des levens over te gaan, volgt daaruit van zelf, dat hij ook ophoudt de bevoegdheid te hebben het Woord en de Sacramenten te bedienen. Er kan nooit sprake zijn van een *recht*, dat hij behoudt om het Woord en de Sacramenten te bedienen, maar alleen van een *voorrecht*, dat door de Kerken hem kan verleend worden. Zal zulk een persoon de bevoegdheid behouden om het Woord of de Sacramenten te bedienen, dan is het dus niet voldoende, dat de Classis oordeelt, dat er gewichtige oorzaken zijn om hem ontslag uit zijn dienst te verleenen en zelfs niet dat dit ontslag hem eervol verleend wordt, maar dan zal de Classis uitdrukkelijk moeten verklaren, dat zulk een persoon den „naam en de eere van een Dienaar” behouden blijft m. a. w. hem tot emeritus-predikant moeten verklaren. En evenzeer spreekt het van zelf, dat wanneer de Classis aan zulk een persoon niet de bevoegdheid schenkt om het Woord en de Sacramenten te bedienen, hij dan ook niet terugkeert tot den staat van proponent of dat de Classis hem dan de bevoegdheid kan geven om te proponeeren. Het proponent-schap is toch niet een afzonderlijk ambt, maar dient alleen om zich aan de Kerken voor te stellen ten einde een beroep te krijgen; men is dan „candidaat tot den Heiligen Dienst.” En wie tot een anderen staat des levens overgaat en daarom zijn ambt neerlegt, kan geen candidaat tot den Heiligen Dienst worden. Aan de beroeping der Kerken blijft hij niet onderworpen.

In welke gevallen nu de Classes aan zulk een Dienaar, die tot een ander beroep overgaat, de bevoegdheid kunnen behouden om het Woord en de Sacramenten te bedienen, is niet zoo gemakkelijk te bepalen, en uwe Commissie meent, dat de Synode wijs zal doen met zich te onthouden van een opsomming dezer gevallen. Onze Kerkenorde spreekt van het behoud van de eere en naam van Dienaar des Woords alleen in het geval een Dienaar door ouderdom, ziekte of anderszins niet meer in staat is zijn dienstwerk te verrichten (Artikel XIII) en al is dit artikel niet limitatief, maar præscriptief op te vatten, d. w. z. dat hier niet de eenige uitzondering wordt genoemd, maar alleen voorgeschreven wordt, dat aan zulke Dienaren dit recht moet worden toegekend, toch ligt in deze soberheid wel een wenk aan de Kerken om met het verleenen van dit voorrecht niet te gul te zijn. Onze Kerken hebben dan ook, voorzoover zij in Generale Synode zich over dit vraagstuk uitgesproken hebben, het alleen goedgekeurd, dat dit voorrecht gegeven werd aan predikanten, die geroepen werden om Professor in de Theologie aan eene Hoogeschool te worden, die op den grondslag der Gereformeerde belijdenis staat, of aan dezulken, die geestelijke verzorgers werden aan stichtingen, die dezen zelfden grondslag hebben, omdat dan niet in eigenlijken zin van een overgang tot een anderen staat des levens sprake is. Onze Kerkenorde rekent toch de Doctoren of Professoren in de Theologie onder de kerkelijke diensten en al geldt dit niet van de geestelijke verzorgers aan stichtingen, zoolang hunne kerkelijke positie niet geregeld is, toch staat ook hun arbeid in zoo nauw verband met de verkondiging van het Evangelie, dat deze werkring niet met een gewoon wereldlijk beroep zooals Hoogleeraar in een niet-theologische faculteit, advocaat enz. op één lijn te stellen is. Het is dan ook nimmer de gewoonte onzer Kerken geweest om aan predikanten, die tot hoogleeraar in de Theologie of tot geestelijken verzorger aan deze stichtingen geroepen worden, volgens Art. 12 K. O. verlof te verleenen om tot een *anderen staat des levens* over te gaan, maar ze werden, gelijk ook de Synode van 's Gravenhage 1914 uitdrukkelijk goedgekeurde, volgens Art. 13 tot emeritipredikanten verklaard. Uwe Commissie erkent, dat in deze emeriteering naar Art. 13 K. O. feitelijk iets incongruens is, omdat dit Artikel bepaald handelt over zulke Dienaren des Woords, die door ouderdom, ziekte of anderszins onbekwaam worden tot den Dienst, wat van bovengenoemde personen natuurlijk niet gezegd kan worden. Bij eene revisie van de Kerkenorde zou het dan ook zeker gewenscht zijn deze leemte in onze Kerkenorde aan te vullen en tusschen Artikel 12 en 13 een Artikel in te voegen, waarin gehandeld wordt over die Dienaren, die tot een anderen geestelijken arbeid geroepen worden, maar die den naam en eere van een Dienaar des Woords behouden kunnen. Zoolang deze leemte echter niet is aangevuld, zullen onze Kerken het beste doen in geval zij oordeelen, dat zulk een Dienaar des Woords den naam en eere van een Dienaar kan behouden, hem naar analogie van Art. 13 K. O. te emeriteeren, maar in geen geval naar Art. 12 hem verlof te vergunnen tot een anderen staat des levens over te gaan.

Onze Kerken hebben toch met opzet in Art. 12 K. O. de uitdrukking gekozen: tot een anderen *staat des levens* over te gaan om daarmee aan te duiden, niet het overgaan tot een anderen dienst in of ten behoeve der Kerk, maar het kiezen van een werkring of beroep, welke hoe eervol en belangrijk ook op zichzelf, toch met den dienst der Kerk of de roeping tot de verkondiging van het Evangelie in geenerlei verband staat. Wie tot zulk een geheel anderen staat des levens, of wil men tot een wereldlijk beroep, overgaat, toont daarmee, dat de inwendige roeping tot het ambt van Dienaar des Woords voor hem heeft opgehouden; en waar deze roeping ophield blijkens zijn eigen daad, behooren de Kerken hem ook niet langer de bevoegdheid te verleenen het Woord en de Sacramenten te bedienen. Waar nog bijkomt, dat door het lichtvaardig verleenen van deze bevoegdheid de prikkel der conscientie zou verslappen om aan het ambt van Dienaar des Woords getrouw te blijven. De verleiding zou nog sterker worden, om dit ambt prijs te geven en een wereldlijk beroep te kiezen, wanneer men wist, dat men toch den naam en eere van een Dienaar des Woords behouden kon. Het behoud van den naam en eere van een Dienaar des Woords behoort daarom, naar het oordeel uwer Commissie, alleen aan die predikanten geschonken te worden, die niet hun ambt verlaten om een wereldlijk beroep te kiezen, maar die geroepen worden tot een anderen dienst in of ten behoeve van de Kerk, zooals de Doctoren of Professoren in de Theologie, aan wie de opleiding van de aanstaande Dienaren der Kerk wordt toebetrouwd, of tot zulk een geestelijken arbeid, die met de verkondiging van het Evangelie in zeer nauw verband staat, zooals dit het geval is met de geestelijke verzorgers aan stichtingen enz. [*volgt het advies in Art. 105*].

Dr H. H. KUYPER, Rapporteur.

BIJLAGE XXVI.
Art. 106.

ADVIES in zake een verzoekschrift van Prof. Dr A. A.
van Schelven (I 3).

In handen van uwe Commissie is gesteld een verzoekschrift van Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN, die in den voorzomer van 1918 benoemd zijnde tot hoogleeraar in de Faculteit der Letteren aan de Vrije Universiteit, aan de Classis Middelburg verzocht haar oordeel uit te spreken over de vraag, of in dit geval volgens Art. 12 groote en gewichtige oorzaken waren, om tot een anderen staat des levens over te gaan en in de tweede plaats hem aan de Kerk van Vlissingen, die dit zelf evenzeer wenschte, als Dienaar des Woords verbonden te doen blijven, onder vrijstelling van alle ambtelijk werk behalve jaarlijks acht preekbeurten, zonder finantieele verplichtingen dezer Kerk, en daarop ten antwoord ontving, dat de Classis wel oordeelde, dat er groote en gewichtige oorzaken waren, waarom hem vergund kon worden tot een anderen staat des levens over te gaan, maar dat zij zulk een ambtelijke positie hem niet kon verleen, omdat dit in strijd zou wezen met Art. 12 K. O.; het bedoeld hoogleeraarschap als een wereldlijk beroep niet kan samengaan met het ambt van predikant, terwijl bovendien daardoor een antecedent zou gesteld worden voor allerlei uittreden uit den Kerkendienst. Prof. VAN SCHELVEN ging daarna van deze uitspraak in hooger beroep bij de Particuliere Synode van Zeeland, die het besluit der Classis Middelburg echter handhaafde. Thans heeft genoemde Hoogleeraar zich gewend tot uwe Synode met tweemaal verzoek: 1^e de tenietdoening van de besluiten der vorige instanties en regeling van zijne kerkelijke positie, zoodat hij naam en eere van een Dienaar des Woords kan behouden; en subsidiair 2^e een einde te maken aan zijne uitzonderingspositie in dezen en algemeene beginselen aan te geven voor de toepassing van Art. 12 en 13 K. O. waardoor willekeur in deze voortaan uitgesloten is.

Uwe Commissie meent, dat de gronden, die Prof. VAN SCHELVEN aanvoert in dit verzoekschrift om de besluiten van de Classis Middelburg en de Particuliere Synode van Zeeland te niet te doen, niet voldoende zijn. Het beroep van Prof. VAN SCHELVEN op hetgeen Prof. Dr H. H. KUYPER schreef in de Heraut (Nrs. 1942 (48) om aan te toonen, dat volgens dezen hoogleeraar het behoud van de eer en naam van een Dienaar wel mogelijk zou zijn ook bij den overgang tot een anderen staat des levens volgens Art. XII, berust blijkbaar op een misverstand, aangezien genoemde hoogleeraar in het rapport door hem ingediend op de Synode van 's Gravenhage blz. 293 juist omgekeerd verklaard heeft, dat „onze Kerken steeds geoordeeld hebben, dat het overgaan tot een anderen staat des levens, waarvan in dit artikel sprake is, van zelf als gevolg heeft, dat men zijn radicaal als predikant verliest.” Evenmin kan uwe Commissie steekhoudend achten den tweeden grond, door Prof. VAN SCHELVEN aangevoerd, n.l. dat de Kerken in vroeger tijd meermalen een predikant, die zijn gemeente verliet tot predikant in de Kerk der Academiestad beriepen, niettegenstaande men meende, dat hij door dit professoraat te aanvaarden tot een anderen staat des levens was overgegaan. Vooreerst toch is het uwe Commissie onbekend, dat destijds ooit een predikant, die professor in de Theologie werd, volgens Art. XII verlof heeft gevraagd om tot een anderen staat des levens over te gaan. En ten tweede gaat het hier niet om de vraag of een professoraat in de Theologie vereenigbaar is met een kerkelijke positie als predikant, wat nooit bestreden is, maar of het Hoogleeraarschap in een vak, dat met de eigenlijke opleiding tot den Dienst des Woords niets uitstaande heeft, met het behoud van het radicaal van predikant kan samengaan. Ook het laatste argument door Prof. VAN SCHELVEN tegen het besluit van de Classis Middelburg aangevoerd, dat een ongewenscht antecedent op deze manier niet kan geschapen worden, aangezien de Kerken nooit toestemming zullen mogen geven tot het verlaten van den Kerkdienst, tenzij zij in gemoede overtuigd zijn, dat daarvoor metterdaad groote en gewichtige oorzaken aanwezig zijn, en dat de Kerken er dus nooit toe zullen mogen medewerken, iemand naam en eere eens Dienaars te laten, of er moet op zijn overgang tot een anderen levensstaat geen gegronde aanmerking zijn te maken, acht uwe Commissie niet juist. Het geval laat zich toch zeer goed denken, dat een predikant, die op een belangrijk punt met de Confessie der Kerk zich niet meer vereenigen kan, verzoekt van den dienst der Kerk ontslagen te worden om tot een anderen levensstaat over te gaan en dat de Classis in dit geval deze redenen volkomen billijken zal. Volgens den hier gestelden regel zou zulk een persoon dan toch den naam en eere van een Dienaar mogen behouden. Reeds uit dit ééne voorbeeld blijkt, waarom deze regel niet opgaat. Het feit, dat de Classis oordeelt, dat er groote en gewichtige oorzaken zijn voor zulk een persoon om den Kerkdienst te verlaten kan op zich zelf nooit de grond wezen om hem de eere en naam van een Dienaar te laten behouden.

Op de praktische overwegingen, die Prof. VAN SCHELVEN hier verder aan toevoegt, zooals, dat het niet wenschelijk is onder de gegeven omstandigheden meer dan noodzakelijk is, het aantal te beperken van hen, die door hunne theologische vorming voor de verkondiging des Woords de bekwaamheid bezitten, omdat anders automatisch de toestand terugkeert, dat menige Kerk in de prediking voortdurend op de hulp van oefenaars is aangewezen; dat het niet billijk is, dat in de regeling van de kerkelijke positie van hen, die tot een anderen staat des levens overgaan, geen onderscheid gemaakt wordt, of dit geschiedt met of zonder bewilling der Classis; en eindelijk, dat wanneer de weg door Prof. VAN SCHELVEN aangewezen, wordt ingeslagen daarmede de verkeerde toepassing van Art. 13 K.O. vervallen zou, waarbij het emeritaat verleend wordt aan professoren in de Theologie, geestelijke verzorgers enz., hoewel van onbekwaamheid tot beoefening van den Dienst des Woords hier geen sprake is, meent uwe Commissie niet even uitvoering te moeten ingaan. Zulke praktische overwegingen, hoe belangrijk zij ook zijn mogen, kunnen toch niet den doorslag geven, waar het gaat om het principiele vraagstuk, of de Kerken een Dienaar des Woords, die uit wat gewichtige oorzaken dan ook, den Kerkendienst verlaat om tot een anderen staat des levens over te gaan den naam en eere van een Dienaar des Woords zullen laten behouden. Zooals Uwe Commissie reeds in een ander rapport over ditzelfde onderwerp heeft uiteengezet, is naar haar oordeel dit laatste alleen dan geoorloofd, wanneer, gelijk onze Vaders het uitdrukten, hier niet sprake is van een overgang tot een gewoon wereldlijk beroep, maar tot een geestelijken arbeid, die met de roeping van den Dienaar des Woords in verband staat. Van het Hoogleeraarschap in de Letteren, bepaaldelijk met het doel om onderwijs in de Geschiedenis te geven, nu kan dat laatste niet gezegd worden. En wijkt de Kerk eenmaal van dezen regel af, dan wordt de deur opengesteld om ook degenen, die advocaat, doctor, burgemeester worden of welke andere betrekking ook gaan bekleden, de bevoegdheid te verleen om het Woord en de Sacramenten te blijven bedienen.

Maar al meent uwe Commissie daarom de Synode te moeten adviseeren het verzoek van Prof. VAN SCHELVEN niet in te willigen, toch ontkent zij niet, dat de verschillende gevallen, waarop Prof. VAN SCHELVEN in het slot van zijn verzoekschrift wijst en waarin onderscheidene Classen van dezen regel min of meer zijn afgeweken, voor hem een uitzonderingspositie hebben geschapen, die niet alleen onaangenaam is, maar voor zijn rechtsbesef zelfs „krenkend” mag heeten. Voor de Synode, die voor deze gevallen niet aansprakelijk is, kan dit echter geen reden wezen om waar zij in dit bepaalde geval uitspraak heeft te doen, af te wijken van hetgeen naar haar oordeel juist en in het belang der Kerken is. Maar wel kan uwe Commissie zich van harte vereenigen met den wensch van Prof. VAN SCHELVEN, dat de Generale Synode de algemeene beginselen zal aanwijzen voor de toepassing van Art. 12 en 13 K.O. om willekeur voortaan uit te sluiten. Uwe Commissie meent in het rapport over deze materie bij de Synode ingediend, daartoe den weg te hebben aangewezen.

De Commissie stelt daarom de volgende conclusies aan de Synode voor: *[volgt de conclusie in Art. 105.]*

Dr H. H. KUYPER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXVII
Art. 107.

RAPPORT van de Deputaten voor de Generale Kas tot steun der verzorging van Emeriti-Predikanten, Predikants-weduwen en -weezen aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te houden 24 Augustus a.s. te Leeuwarden.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

De Deputaten voor de Generale Kas tot steun der verzorging van Emeriti-Predikanten, Predikants-weduwen en -weezen hebben de eer over het tijdvak 1917 tot 1920 aan de Generale Synode van Leeuwarden het volgende te rapporteeren.

Door de Generale Synode van Rotterdam werden tot Deputaten voor deze aanlegenschap benoemd Ds W. B. RENKEMA, Ds D. POL, Ds A. SCHWEITZER, Br G.

J. BRUGSMA en Br H. BRINK. Tot hun leedwezen mocht Ds W. B. RENKEMA dit driejarig tijdperk met hen niet ten einde brengen. Den 2^{den} Januari 1919 werd hij na een langdurig en smartelijk lijden door den dood weggenomen, om het loon der getrouwe dienstknechten te ontvangen. Met bijzondere waardeering herinneren zij in dit Rapport er aan, dat de overledene gedurende ruim 13 jaren als Deputaat, en ook vele jaren, eerst als Secretaris en sinds 1912 als Secretaris-Penningmeester der Deputaten de belangen der Generale Kas met groote toewijding heeft behartigd. De zaak van art. 13 K. O. en met name de toepassing en naleving van de Regeling, zooals die door de Generale Synode van Utrecht van 1905 den Kerken werd aanbevolen, had bij zijn veelomvattenden arbeid, zijne bijzondere belangstelling. Zijne nagedachtenis zal ook daardoor in gezegend aandenken bij ons blijven.

In zijne plaats werd door de Classis Arnhem benoemd Ds S. DE VRIES te Elst.

Deputaten hebben in hun rapport allereerst met dank aan den Heere mede te deelen, dat deze drie jaren aan legaten werd ontvangen van wijlen Mej. C. A. F. TEN HOOPEN te Haaksbergen *f* 3000, vrij van successie-rechten; en van wijlen Mevrouw de Weduwe CAVALJÉ te Ede *f* 10.000, van welk legaat successie-rechten moesten worden betaald tot een bedrag van *f* 2020.—. Deze gelden werden belegd in Aandeelen Nederl. Werkel. Schuld, idem Staatsspoorweg M^u, idem Holl. IJz. Spoorweg M^u.

De bezittingen der Generale Kas zijn thans de volgende:

- 1e *f* 20.000 aan Aandeelen in de Geldleeningen van de Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen te Veldwijk, rentende 4 pCt., belast met vruchtgebruik;
- 2e *f* 2200 Obligatie ten laste van de Gereformeerde Kerk te Tholen, rentende 4 pct.;
- 3e *f* 700 aan Aandeelen in de Geldleening van de Gereformeerde Kerk te Baarn, rentende 3½ pct.;
- 4e *f* 7300 aan Aandeelen Nederl. Werkelijke Schuld, rentende 3½ pct.;
- 5e *f* 3000 " " " " " " " 4 pct.;
- 6e *f* 3000 " " " " " " " 4½ pct.;
- 7e *f* 2000 " " Staatsspoorweg Maatschappij, rentende 3½ pct.
- 8e *f* 2000 " " Hollandsche IJz. Spoorweg M^u, rentende 3 pct.

Het bezit der Generale Kas ad art. 13 K. O. is thans totaal-nominaal *f* 40.200, terwijl hier nog bij moet gevoegd worden een bedrag van *f* 1222.44⁵, zijnde het batig-saldo, waarmee het boekjaar 1919/1920 werd afgesloten.

Deputaten hebben in het belang van een goede bewaring, van de Directie der Ontvang- en Betaalkas te Amsterdam het loket No. 1055 in haren brandkelder gehuurd, onder deze bijzondere bepaling, dat slechts aan niet minder dan twee personen tegelijk toegang tot het loket zal worden verleend. Om het loket te openen zijn twee sleutels noodig, waarvan een berust bij den Voorzitter en de andere bij den Secretaris-Penningmeester der Deputaten.

Wat de werkzaamheden der Deputaten aangaat, kan worden meegedeeld, dat aan de Particuliere Synoden die hulp noodig hadden, genoegzame steun kon worden geboden door de bijdragen die ontvangen werden van de Particuliere Synoden die niet ten volle belast waren.

Wel maakten in 1918 de Particuliere Synoden van Friesland ten Noorden, Groningen en Zuid-Holland ten Zuiden bezwaar tegen den steun die van deze ressorten gevraagd moest worden, maar een samenspreking met de Deputaten van elk dezer drie Particuliere Synoden wist de bezwaren weg te nemen.

In 1919 scheen het dat er moeite zou rijzen met de Particuliere Synode van Friesland ten Zuiden, maar later bleek het, dat die gedachte ongegrond was geweest.

Met blijdschap kan hierdoor worden geconstateerd, dat alle Particuliere Synoden het gevraagde ons ten volle hebben doen toekomen.

Naar aanleiding van de vraag, vanwege de Particuliere Synode van Friesland ten Zuiden bij Uwe Vergadering ingekomen, om te mogen vernemen waaruit Deputaten het tekort dekken bij eventueele geheele of gedeeltelijke weigering van een of meer Particuliere Synoden, zij het Uwen Deputaten vergund op te merken, dat het voor hen vaststaat dat zoo het geval, in de vraag genoemd, zich eventueel mocht voordoen, door hen zulke maatregelen moeten worden getroffen dat de Particuliere Synoden die hulp noodig hebben, niet in het gedrang komen. Tot dusverre deed het geval zich echter niet voor, dat de Kas niet toereikende was tot het uitkeeren van wat werd toegezegd, en mitsdien behoefden de Deputaten de vraag niet onder het oog te zien welke maatregelen zij hadden te nemen. Wel kunnen zij nu reeds uitspreken, dat naar hun oordeel verkoop van de effecten is buitengesloten, en dat daarvoor eerst zal moeten gevraagd worden de machtiging der Generale Synode.

Zij meenen intusschen ook te moeten verwijzen naar de uitspraak der Generale Synode van Rotterdam, behelzende de verklaring dat de Synode zich ten volle kon

vereenigen met den gerechtigden wensch der Deputaten, dat alle Particuliere Synoden aan hare verplichtingen ten opzichte der Generale Kas zullen voldoen. Zie Acta 1917, pag. 203.

Ook meenen zij nog in verband met de overige vragen van Friesland ten Zuiden, voorkomende op pag. 17 van het voorloopig agendum van Uwe vergadering te mogen herinneren aan hun rapport van 1917, in welk rapport zij het volgende neerschreven: „Uwe Deputaten spreken met alle vrijmoedigheid uit, dat zij immer „naar hun beste weten de sommen vaststellen, die van de financieel sterke Particuliere Synodes worden gevraagd. Zoo goed als altijd blijven zij nog voor een „belangrijk deel beneden de grens in de Utrechtsche instructie hun aangewezen”.

Volgens de ingekomen opgaven is er voor het Synodejaar 1920/1921 ruim *f* 200.000 noodig.

De uitgaven voor de verzorging naar art. 13 K. O. zijn dus sterk toegenomen. Want moesten Uwe Deputaten in hun rapport over het vorige driejarig tijdvak er op wijzen dat de uitgaven van jaar tot jaar vermeerderden, nochtans was toen het generaal budget slechts *f* 10.000 boven de helft van wat nu noodig is.

Deze enorme uitzetting der uitgaven moet voornamelijk worden toegeschreven aan de buitengewone stijging der kosten voor levensonderhoud. Want besloot de vorige Generale Synode de Kerken te adviseeren een duurte-bijslag toe te kennen van 10 pct, al spoedig bleek het dat de Kerken aanmerkelijk verder moesten gaan.

De Particuliere Synoden van Groningen, Friesland ten Noorden, en Friesland ten Zuiden geven reeds een bijslag van 50 pct; de Particuliere Synode van Zuid-Holland ten Zuiden zegde een bijslag toe van 25 pct toe, met dien verstande dat het minimum-pensioen *f* 800.— zal bedragen.

De Particuliere Synode van Drente brak met het toekennen van bijslag en ging over tot het vaststellen van een Regeling, waarbij werd bepaald, dat geen enkel pensioen minder dan *f* 1600.— zal bedragen, ook zelfs in die gevallen dat het pensioen moet worden verleend na een diensttijd van minder dan 40 jaar, en voorts dat het pensioen voor een weduwe niet minder dan $\frac{2}{3}$ van het genoemde bedrag zal bedragen; terwijl genoemd bedrag van *f* 1600.— nog zal worden vermeerdert met 25 pct voor het genot van pastorie, enz.

De Particuliere Synode van Zuid-Holland ten Noorden meende eveneens met het toekennen van duurte-bijslag te moeten breken en tot verhooging der pensioenen te moeten overgaan.

Het laatste oordeelde ook de Classis Haarlem. Zij besloot, dat het bedrag der pensioenen geëvenredigd zal blijven aan het bedrag van het diensttraktament, zoodat bij verhooging van het laatste ook het eerste wordt verhoogd en zulks met handhaving van de verhoudingscijfers in de Regeling van Utrecht genoemd, terwijl genoemde Classes voorts al de in de Regeling van Utrecht genoemde minima met 100 pct verhoogde.

Met blijdschap namen Uwe Deputaten van deza algemeene actie om de pensioenen op peil te brengen, kennis, en zij wenschen ook gaarne de voorstellen die van onderscheidene Particuliere Synoden bij Uwe vergadering inkwamen, in Uwe belangstelling aan te bevelen, voor zoover deze voorstellen bedoelen om na de ingetreden stijging der kosten voor levensonderhoud, de verzorging naar art. 13 K. O. weer op peil te brengen.

Het meest konden zij zich vereenigen met de voorstellen van de Particuliere Synoden van Groningen, Gelderland, Noord-Holland en Overijsel, om de pensioenen in overeenstemming te brengen met het traktament dat door de betrokken Kerken aan den tegenwoordigen Dienaar des Woords wordt betaald.

Mocht door Uwe vergadering in dien geest worden besloten, dan zal daarmee tevens worden voldaan aan de Particuliere Synoden van Friesland ten Noorden, Zeeland en Zuid-Holland ten Zuiden, terwijl, gelet op het voorstel van Friesland ten Zuiden, verwacht mag worden dat ook deze Particuliere Synode zich in een dergelijke beslissing zal kunnen vinden.

Uwe Deputaten besloten, van oordeel

dat sinds de Generale Synode van 1905 de noodzakelijke kosten voor levensonderhoud met ten minste 100 pct zijn gestegen;

dat mitsdien de door deze Synode genoemde minima voor de pensioenen ad art. 23 K. O. volstrekt ontoereikend zijn;

dat bij verhooging van het diensttraktament het eisch van billijkheid ist ook de pensioenen naar evenredigheid te verhoogen;

aan Uwe vergadering te verzoeken, het advies door de Generale Synode van Utrecht 1905 aan de Kerken gegeven inzake de uitvoering van Art. 13 K. O. te herzien in dezer voege:

1e dat het bedrag der pensioenen geëvenredigd blijve aan het bedrag van het dienst-

traktement, zoodat bij verhooging van het laatste ook het eerste wordt verhoogd; en zulks met handhaving van de verhoudingscijfers in de Regeling van Utrecht genoemd, en met dien verstande, dat verkregen rechten steeds blijven gehandhaafd; 2e dat al de in de Regeling van Utrecht genoemde minima, alsmede de bedragen voor de kinderen met 100 pct worden verhoogd en mitsdien worden verdubbeld.

Dit voorstel is eensluidend met het voorstel van Noord-Holland.

Met wat deze Particuliere Synode aan Uwe vergadering verzoekt, konden Uwe Deputaten zich geheel vereenigen en zij meenden het te moeten overnemen en als eigen voorstel U aan te bieden.

Zoo door Uwe vergadering tot de voorgestelde herziening van het advies, door de Generale Synode van Utrecht gegeven, wordt besloten, dan zullen de uitgaven voor de verzorging naar art. 13 K. O. ongetwijfeld in de eerstvolgende jaren nogmaals een sterke vermeerdering ondergaan, maar gelet op wat nu reeds door onderscheidene Particuliere Synoden en de Classis Haarlem wordt gedaan, mag naar het oordeel van Uwe Deputaten de verwachting worden gekoesterd, dat de noodzakelijk geachte verhooging niet boven de draagkracht der Kerken zal uitgaan.

Uwe Deputaten stelden de behandeling van de aanvragen om financieelen steun uit; zij verzoeken U aan de te benoemen Deputaten de behandeling van deze aanvragen op te dragen, daarbij rekening houdende met het dan door Uwe vergadering genomen besluit inzake de gevraagde herziening.

Aanvragen om steun kwamen bij hen in van de zijde van drie Particuliere Synoden tot een gezamenlijk bedrag van f 7500.—, terwijl bovendien aan de Kerken van Antwerpen, Brussel en Duisburg steun zal geboden moeten worden tot een gezamenlijk bedrag van f 3605.—

Door den oorlog is de financieele toestand van deze buitenlandsche Kerken zoo ongunstig geworden, dat deze Kerken de eerste jaren althans, bijna met het volle bedrag, dat zij aan pensioenen hebben uit te keeren, gesteund moeten worden.

Aan het einde van dit verslag spreken Uwe Deputaten hunnen dank uit voor het in hen gestelde vertrouwen; zij verzoeken de Generale Synode van Leeuwarden beleefd te besluiten overeenkomstig hun uitgebrachte adviezen, en bidden haar over al haren arbeid, bijzonderlijk ook over de besluiten inzake de verzorging van de Emeriti-predikanten, Predikants-weduwen en -weezen, des Heeren zegen toe.

Uwe Deputaten voornoemd,

D. POL, *Praeses.*

A. SCHWEITZER, *Scriba.*

Bijlage A.

FINANCIEEL RAPPORT.

Generale Kas Art. 13 K. O. Staat van Ontvangst en Uitgaaf van 1917—1920.

1917—1918.		1917—1918.	
Aan Bijdragen Partic. Synoden.	f 3500.—	Per Nadeelig Saldo A. P.	f 292.40
„ Rente-rekening	- 1094.—	„ Toelagen Partic. Synoden	
„ Nadeelig Saldo	- 39.45	„ en Kerken	- 3687.50
		„ Vergaderingskosten	- 88.40
		„ Correspondentie, Geldver-	
		„ zending, Verschotten	- 65.15
		„ Uitkeering wegens vrucht-	
		„ gebruik	- 500.—
	Totaal f 4633.45		Totaal f 4633.45
1918—1919.		1918—1919.	
Aan Bijdragen Partic. Synoden.	f 4700.—	Per Nadeelig Saldo A. P.	f 39.45
„ Terug ontvangen van ver-		„ Toelagen Partic. Synoden	
„ leenden steun	- 492.90	„ en Kerken	- 5865.—
„ Kasgeld, overgenomen van		„ Vergaderingskosten	- 121.65
„ wijlen Ds W. B. RENKEMA	- 500.—	„ Correspondentie, Geldver-	
„ Rente-rekening	- 1154.26 ⁵	„ zending, Verschotten	- 117.16 ⁵
„ Legaten	- 3000.—	„ Aankoop van fondsen	- 1514.22
	Totaal f 9847.16 ⁵	„ Gegeven op prolongatie en	
		„ Saldo rek. courant.	- 1254.16 ⁵
		„ Uitkeering wegens vrucht-	
		„ gebruik	- 500.—
		„ Batig Saldo	- 435.51 ⁵
			Totaal f 9847.17 ⁵

1919—1920.		1919—1920	
Aan Batig Saldo A. P.	f 435.51 ⁵	Per Toelagen Partic. Synoden . . .	f 7535.—
„ Bijdragen Partic. Synoden . . .	- 6000.—	„ Vergaderingskosten	- 140.42 ⁵
„ Rente-rekening	- 1352.65	„ Correspondentie, Geldver-	
„ Terug ontvangen van op		zending, Verschotten	- 41.11
prolongatie gegeven gelden . . .	- 1250.—	„ Uitkeering wegens vrucht-	
„ Legaten	- 10000.—	gebruik	- 500.—
		„ Successierechten	- 2020.—
		„ Aankoop van fondsen	- 7579.18 ⁵
		„ Batig Saldo	- 1222.44 ⁵
	Totaal f 19038.16 ⁵		Totaal f 19038.16 ⁵

Nagezien en in orde bevonden:

*De Commissie vanwege de Deputaten ad Art. 13 K. O.
Generale Kas,*

w.g. G. J. BRUGSMA.
„ S. DE VRIES.

Nagezien en in orde bevonden:

De Commissie benoemd door de Generale Synode,

w.g. D. DE BRUIJN JZN.
„ P. S. VAN DORP.

26 Aug. 1920.

Bijlage B.

L. S.

Door dezen verklaart de Commissie vanwege de Deputaten voor de Generale Kas ad Art. 13 K. O., dat zij op heden, den 8sten Juli 1920, zich verzekerd heeft van de aanwezigheid van de effecten (nominale waarde volgens de fondsenrekening f 40200), en andere geldswaardige stukken en van de goede bewaring daarvan in de Safe der Ontvang- en Betaalkas te Amsterdam.

Deze verklaring geeft zij voor de eerstvolgende Generale Synode, ten behoeve van den Penningmeester.

De Commissie voornoemd,

S. DE VRIES.
G. J. BRUGSMA.

Amsterdam, 8 Juli 1920.

BIJLAGE XXVIII. Art. 109.

ADVIES inzake de voorstellen tot het ontwerpen eener nieuwe regeling ter uitvoering van art. 13 K. O. (Agendum O 3—6.)

In handen Uwer Commissie werden gesteld een viertal voorstellen betreffende de te Utrecht 1905 aan de Kerken aanbevolen regeling ter uitvoering van art. 13 K. O.

De particuliere Synode van Noord-Holland wenscht, met handhaving van het grondbeginsel van art. 13 den ouden koers toch in dezen te wijzigen, dat ook de Kerken, die vroeger genoten hebben van een Dienaar des Woords, een bepaald quotum bijdragen.

De particuliere Synode van Overijsel stelt voor, eene Commissie te benoemen, die onderzoekt, of het mogelijk is, met behoud van art. 13 K. O. eene uniforme onderlinge regeling te ontwerpen, waar reeds verschillende provincies zulk eene onderlinge regeling bezitten of in deze richting werkzaam zijn.

De raad van de Gereformeerde Kerk te Den Helder wenscht eene regeling in dezen geest, „dat het benodigd bedrag telken jare van de particuliere Synoden, Classes en Kerken wordt gevraagd volgens een billijk quotum, tengevolge waarvan de lasten èn over de verschillende Kerken èn over de opeenvolgende jaren gelijkmatig verdeeld zouden worden.” Dit voorstel wordt gesteund door de Classis Dokkum.

Ouderling D. WAKKER te Wormer vraagt „eene regeling, naar welke de kerken, die naar art. 13 K.O. uitkeering hebben te doen, daartoe in staat kunnen worden gesteld door de gezamenlijke Kerken van ons land.”

Verschillende motieven liggen aan deze voorstellen ten grondslag.

Noord-Holland acht het blijkbaar billijk, dat alle Kerken, bij welke een Dienaar des Woords werkzaam was, tot zijn pensioen bijdragen in evenredigheid van het aantal aan haar gewijde dienstjaren.

Overijssel wijst op het feit, dat onderscheidene provinciën reeds eene „uniforme onderlinge regeling” bezitten.

Den Helder acht het onbillijk, dat alleen de Kerk, waaraan de Dienaar des Woords het laatst verbonden was, aansprakelijk wordt gesteld; meent voorts, dat de noodzakelijke verhooging der pensioenen enz. hierdoor wordt tegengehouden; en acht deze regeling oorzaak, dat menige Kerk geen predikant boven 50 jaar wenscht te beroepen.

Ouderling WAKKER grondt zijn voorstel op het reeds genoemde billijkheidsbezwaaar, waarbij hij er nog op wijst, dat in tegenstelling met hetgeen in 1905 vermoed werd het juist geen groote Kerken zijn, die emeritus-dienaren hebben, wat door eene toegevoegde statistiek wordt aangetoond.

Over het algemeen zijn deze bezwaren dezelfde als die op de Generale Synode te Rotterdam 1917 zijn ingebracht. De Commissie van voorbereiding heeft deze bezwaren toen in een vrij uitvoerig rapport besproken, en gemeend, dat ze toch niet van zulk een aard waren, dat wijziging der bestaande regeling daardoor noodig of wenschelijk zou worden.

Inzoverre zou er veel voor pleiten, met eene eenvoudige verwijzing naar het toen genomen besluit en de in het genoemde rapport daarvoor aangevoerde gronden de ingekomen voorstellen ook thans zonder meer af te wijzen.

Intusschen is er in de ingekomen voorstellen één element, dat o.i. aanleiding kan zijn, om de zaak nog nader te overwegen. Overijssel wijst erop, dat reeds verschillende provinciën „eene uniforme onderlinge regeling” bezitten of in deze richting werkzaam zijn. Bedoeld is blijkbaar het ook in het te Rotterdam uitgebrachte rapport vermelde stelsel, dat daar met den naam van „onderlinge verzekering” is aangeduid, en dat ook toen reeds in verschillende provinciën was ingevoerd. De toenmalige Commissie van voorbereiding oordeelde, dat tegen een dergelijk stelsel, mits op juiste wijze geregeld, geen principieel bezwaar was in te brengen, maar dat het wegens ernstige praktische bezwaren toch te ontraden was. Nu verneemt Uwe Commissie, dat het aanvaarden eener dergelijke regeling verderen voortgang neemt. Daarom schijnt het niet ongewenscht, dat de Synode door daartoe te benoemen Deputaten nog eens een nauwgezet onderzoek doe instellen aangaande de vraag, of er eene wijze van uitvoering van art. 13 K.O. kan gevonden worden, die op minder bezwaren stuit dan de te Utrecht aanbevolen regeling. Daar blijkbaar naar veler oordeel het stelsel der z.g.n. onderlinge verzekering aan minder bezwaren onderhevig is, zou, zoo dit oordeel juist bevonden werd, eene volgende Synode dit stelsel ook aan de andere Kerken kunnen aanbevelen; allicht vond ze tevens gelegenheid te waarschuwen tegen gevaren, die zulk een regeling bij eene minder juiste uitvoering met zich kan medebrengen. En werd het genoemde oordeel onjuist bevonden, dan zou eene waarschuwing aan de Kerken vanwege de Synode zeker niet ongewenscht zijn.

Op grond van het bovenstaande adviseert de Commissie, dat de Synode aldus besluite: *[Volgt de conclusie in Art. 109].*

Dr J. RIDDERBOS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIX.
Art. 110.

ADVIES aangaande de verhooging van emeritaatsgelden en pensioenen (Agendum O 7—15).

In handen Uwer Commissie werden gesteld voorstellen van onderscheiden particuliere Synoden, alle ten doel hebbende, dat de emeritaatsgelden en de pensioenen van emeriti-predikanten, predikants-weduwen en weezen naar art. 13 K. O. der-

mate verhoogd worden, dat ze in overeenstemming zijn met de geheel gewijzigde oeconomische omstandigheden.

Hierbij valt uit het (ook in handen Uwer Commissie gestelde) Rapport van de Deputaten tot de Generale Kas voor emeriti-predikanten, predikantsweduwen en weezen te memoreeren, dat deze Deputaten hun blijdschap over deze voorstellen uitspreken, en speciaal dat van Noord-Holland ook als het hunne der Synode aanbieden.

Ook Uwe Commissie meent, dat de algemeene strekking dezer voorstellen op het warmst moet worden toegejuicht. De enorme waardevermindering van het geld is oorzaak, dat pensioenen, die nog gebaseerd zijn op toestanden van vóór den oorlog, totaal onvoldoende zijn geworden, en dat ook de door de Generale Synode van Rotterdam aanbevolen toeslag van minstens 10 pct reeds lang eene al te geringe hulp verleent — zoover men zich nl. aan de als minimum genoemde 10 pct houdt, wat gelukkig in vele Kerken niet het geval is.

De vraag is nu, op welke wijze de in deze voorstellen belichaamde gedachte het best kan worden uitgevoerd.

In de voorstellen is te onderscheiden tusschen tweeërlei :

1°. is er sprake van wijzigingen, aan te brengen in het advies, door de Generale Synode van Utrecht 1905 (aangevuld door de Generale Synode van Amsterdam 1908) aan de Kerken gegeven, inzake de uitvoering van Art. 13 K. O. ;

2°. wordt er gewaagd van eene opwekking vanwege de Synode aan de Kerken tot verhooging van de thans uitgekeerde pensioenen.

Wat het 1^e punt betreft, stemt Uwe Commissie uit den aard der zaak in met alle voorstellen, die bedoelen de in 'het synodale advies van 1905 genoemde cijfers in overeenstemming te brengen met de veranderde tijdsomstandigheden. Hierbij oordeelde de Commissie, dat terecht in onderscheidene der voorstellen wordt uitgesproken, dat de kosten van het levensonderhoud zeker met 100 pct zijn verhoogd. Dienovereenkomstig meenen we, dat zoover in het advies van Utrecht bepaalde sommen zijn genoemd, deze verdubbeld dienen te worden.

Nu worden in een deel der voorstellen nog andere wijzigingen gewenscht.

De particuliere Synode van Noord-Holland en blijkbaar ook die van Groningen wenschen in de door de Synode aanbevolen regeling als basis voor de berekening van het pensioen te nemen *niet* het traktement, dat de betrokken Dienaar des Woords het laatst heeft genoten, *maar* het traktement, dat door de betrokken Kerk aan den dienstdoenden Dienaar wordt of zal worden uitbetaald.

Zoover deze voorstellen nu beoogen, de tegenwoordige emeritaatsgelden en pensioenen te brengen in evenredigheid met de thans uitbetaalde traktementen, stemt Uwe Commissie met deze gedachte ten volle in, en daarom komt ze ook met een voorstel, dat de Synode de Kerken daartoe opwekke. Zoover daarentegen deze voorstellen ook inhouden, dat er *in de door de Synode aanbevolen regeling* eene wijziging zou worden aangebracht in dezen geest, meent de Commissie, dat dit zou zijn het invoeren van een geheel nieuwen regel voor de berekening van het pensioen, die *als vaste regel* toch niet zonder bedenking zou zijn.

Eene andere wijziging is voorgesteld door de particuliere Synode van Zuid-Holland (Z. G.), nl. deze, dat ter bepaling van het traktement, waarnaar emeritaatsgeld en pensioen wordt berekend, ook in aanmerking genomen worde de vrijdom van belasting, berekend naar de uitkeering van het laatstverloopen kalenderjaar ; terwijl tevens wordt voorgesteld, zoo de predikant kindergeld genoot, deze uitkeering overeenkomstig de oorspronkelijk door den betrokken Kerkeraad getroffen regeling voor $\frac{3}{5}$ te handhaven.

Met het eerste voorstel stemt Uwe Commissie gaarne in. Het komt ook haar voor, dat dit voordeel zakelijk evengoed tot het traktement behoort als genot van pastorie of vergoeding van huishuur, en daarom mede aan de berekening van het pensioen ten grondslag behoort te liggen.

Eenigszins anders staat de Commissie tegenover het voorstel inzake kindergeld. Wel schijnt ook de hieraan ten grondslag liggende gedachte der Commissie niet onbillijk toe, en meent ze daarom, dat de betrokken Kerken goed zullen doen, bij de berekening van emeritaatsgeld of pensioen ook hiermede rekening te houden. Wat echter in dezen betreft het opnemen eener algemeene clausele in de Synode aanbevolen regeling, dit schijnt der Commissie met het oog op de hieraan verbonden praktische moeilijkheden niet aan te bevelen.

Tenslotte blijft nog over het 2^e punt, dat het bovengenoemde voorstellen ter sprake komt : dat de Synode de Kerken opwekke, de thans uitgekeerde pensioenen dermate te verhoogden, dat ze in overeenstemming komen met den tegenwoordigen levensstandaard. Een enkel voorstel wil, dat de Synode in dezen eene bindende

bepaling zou maken, maar hiertoe mist de Synode naar de onder ons aanvaarde kerkrechtelijke beginselen de bevoegdheid. Daarentegen heeft de gedachte eener van de Synode uitgaande opwekking tenvolle de instemming Uwer Commissie. Eveneens sluit ze zich gaarne aan bij de meening, dat de omvang der gewenschte verhooging in het algemeen het best kan worden aangegeven door te adviseeren, de pensioenen in evenredigheid te brengen met de tegenwoordig uitgekeerde traktementen. Slechts zij daarbij opgemerkt, dat deze maatstaf uitteraard alleen daar deugdelijk is, waar thans een traktement wordt uitgekeerd, dat beantwoordt aan de eischen van dezen tijd.

Op grond van de voorgaande overwegingen heeft Uwe Commissie de eer, U te adviseeren, te besluiten als volgt: *[volgen de conclusiën in Art. 110.]*

Dr J. RIDDERBOS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXX
Art. 116.

RAPPORT en ADVIES in zake de Voorstellen, het overzien en herzien der Liturgische Geschriften betreffende.
(A 1^c f² g, 3 laatste alinea, 4², 6¹, 7², 8², 9¹, 10 c.)

Aan Uwe Commissie werd opgedragen, rapport en advies uit te brengen over de voorstellen, welke bij de Generale Synode zijn ingediend in zake het overzien en herzien der Liturgische Geschriften in hun geheel, de herziening der Liturgische Gebeden en de revisie van het Huwelijksformulier.

De Particuliere Synoden van Noord-Holland, Noord-Brabant en Drente dringen er op aan, dat de Generale Synode moge besluiten, om de Liturgische Geschriften *in hun geheel* te overzien en te herzien, waarbij Noord-Holland nog in het bijzonder de aandacht vestigt op de Liturgische Gebeden.

De Raad der Gereformeerde Kerk van Amsterdam (Zuid) constateert, dat de Liturgische Geschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland niet kunnen geacht worden in elk opzicht meer in overeenstemming te zijn met de inzichten en praktische behoeften van het tegenwoordige Gereformeerde kerkelijke leven.

Voorname Kerkeraad wijst daarbij op de wenschelijkheid van een korter Avondmaalsformulier, op zinsneden als in het Huwelijksformulier: „de derde” [oorzaak waarom God den huwelijken staat heeft ingezet] „is” enz., en in het formulier van Bevestiging der ouderlingen en diakenen op die, welke de vermaning tot de armen behelst en geeft der Synode in overweging, om de bestaande Liturgische Geschriften onzer Kerken aan een algeheele herziening te onderwerpen.

Onderscheiden Particuliere Synoden, n.l. die van Noord-Holland, Groningen, Friesland (N.G.), Zuid-Holland (Z.G.) en Gelderland betoogen met nadruk de wenschelijkheid van een herziening van het Huwelijksformulier en gronden hun verzoek om revisie op nagenoeg dezelfde overwegingen.

Het vele schoone en goede in ons Huwelijksformulier erkennend, zijn ze niettemin van oordeel, dat er talrijke bezwaren tegen sommige gedeelten van dat formulier kunnen worden ingebracht. Eén van die bezwaren geldt uitdrukkingen, in het formulier gebezigd bij de omschrijving van de oorzaken, waarom God het huwelijk heeft ingezet. Verder wordt erop gewezen, dat *niet* tot uiting komt de erkenning *van* en het verband *met* de burgerlijke huwelijksluiting; dat het karakter van de kerkelijke huwelijksluiting niet voldoende tot uitdrukking wordt gebracht; dat meer rekening dient gehouden te worden met het Christelijk karakter van het huwelijk, inzonderheid wat betreft zijn beteekenis, niet uitsluitend in het voorkomen van de zonde, maar ook in de geestes- en liefdeseenheid tusschen man en vrouw; dat in de omschrijving van de oorzaken, waarom God den huwelijken staat heeft ingezet, eenige aanvulling gewenscht is betreffende het eerste doel des huwelijks, de voortplanting van het menselijk geslacht; en dat ten slotte een wijziging noodig is voor de huwelijksbevestiging van meer bejaarden.

Uwe Commissie, kennis genomen hebbende van de verschillende voorstellen en overwegingen, in de voorstellen voorkomend, is van oordeel, dat in het algemeen wenschelijk zal zijn tot een algeheel *overzien* en zoo noodig *herzien* der Liturgische Geschriften over te gaan.

Het komt haar echter voor, dat aan het verzoek van den Kerkeraad van Amsterdam-Zuid om een korter Avondmaalsformulier niet behoort te worden voldaan. Ze kan geen enkel gegrond motief vinden, om aan te dringen op verkorting van dat formulier, dat naar hare overtuiging en wat inhoud en wat vorm betreft, tot de schoonste en heerlijkste gedeelten van onze Liturgische Geschriften behoort.

Een algeheel overzien en herzien van de Liturgische Geschriften is echter reeds hierdoor gerechtvaardigd en aan te bevelen, omdat de behoefte aan een herziening van een deel dier Geschriften *algemeen* wordt gevoeld. Uwe Commissie wijst daartoe op de voorstellen van verschillende Particuliere Synoden in zake het Huwelijksformulier en het Bevestigingsformulier der ouderlingen en diakenen, waarop ze straks nader hoopt terug te komen. Komt het er toe, dat deze Formulieren worden herzien, dan moet daarmee, naar het oordeel Uwer Commissie, gepaard gaan een overzien en herzien, indien dit noodzakelijk blijkt, van alle Liturgische Geschriften, opdat de gelegenheid worde geopend, om deze geschriften, wat den vorm betreft, meer in overeenstemming te brengen met de taal en den stijl van onzen tijd en om uit deze geschriften, wat den inhoud aangaat, uit te lichten, wat schier nooit meer gebruikt wordt.

Uwe Commissie heeft daarbij het oog op een deel der Liturgische Gebeden, welke zeer goed kunnen worden gemist of, zoo noodig, door andere zouden kunnen worden vervangen.

Uwe Commissie herinnert in dit verband tevens aan een uitspraak, welke voorkomt in het Rapport, dat uitgebracht werd aan de Generale Synode van Rotterdam 1917 (Acta 3, Bijlage II) in zake een ingediend bezwaar tegen een zinsnede in het Gebed bij den Kinderdoop en welke luidt: „Ten slotte zij ter voorkoming van misverstand nog opgemerkt, dat met het voorafgaande natuurlijk in het minst niet bedoeld is, dat de genoemde kwestie van geenerlei belang zou zijn, noch ook, dat zij bij een eventueele, meer algemeene herziening der Liturgie geen ernstige overweging zou verdienen”.

In het bijzonder meent Uwe Commissie echter de aandacht te moeten vestigen op de wenschelijkheid van een herziening van het Huwelijksformulier en van het Bevestigingsformulier der ouderlingen en diakenen.

In het Huwelijksformulier wordt iets gemist, dat niet mag ontbreken.

Op het reeds te voren door de burgerlijke overheid voltrokken huwelijk wordt met geen enkel woord zelfs maar gezinspeeld; het karakter van het kerkelijk huwelijk wordt niet aangegeven, en hoewel naar het oordeel Uwer Commissie niet kan worden gezegd, dat de teekening van het Christelijk huwelijk ontbreekt, toch is het van zeer groot belang, naar hare overtuiging, dat meer uitdrukkelijk op de beteekenis van dat Christelijk huwelijk in het Huwelijksformulier wordt gewezen, en dat, overeenkomstig hetgeen in Efeze 5 staat geschreven, meer de nadruk wordt gelegd op de hoogere geestes- en liefdeseenheid van man en vrouw. Bovendien vindt ze het niet ongewenscht, dat in het formulier herinnerd worde aan de plaats, welke de vrouw in het Christelijk gezin inneemt, en aan de taak, welke zij als Christelijke huisvrouw heeft te verrichten bij de leiding en opvoeding der kinderen, die uit het huwelijk mochten worden geboren.

Wat aangaat de uitdrukking: „de derde” [oorzaak] „is” enz., oordeelt uwe Commissie, dat deze zinsnede niet moet gehandhaafd worden in den vorm, waarin ze in het bestaande formulier voorkomt. Op hetgeen daarin wordt genoemd, wordt als *oorzaak* van de huwelijksinzetting zoozeer de nadruk gelegd, omdat in den tijd van de opstelling van het formulier, hierop bijzonder de aandacht viel tengevolge van de groote zedelijke gevaren, welke het door de Roomsche Kerk verheerlijkte coelibaat medebracht.

Een andere vraag is het, of er in het formulier niet uitdrukkelijk gewezen moet worden op de groote zedelijke gevaren, welke het huwelijksleven bedreigen in onzen tijd door de propagandeering van allerlei anti-Christelijke leeringen en praktijken; waarbij uwe Commissie inzonderheid de aandacht vestigt op het zoogenaamde Neo-Malthusianisme. Ze zou het op prijs stellen, wanneer daartegen een ernstige waarschuwing in het formulier, in kieschen vorm, kon worden opgenomen.

Ten slotte komt het uwe Commissie gewenscht voor, door het aanduiden van eenige aan te brengen veranderingen het Huwelijksformulier beter geschikt te maken voor de huwelijksbevestiging van meer bejaarden.

Ook vestigt uwe Commissie de aandacht op het Bevestigingsformulier der ouderlingen en diakenen. Het kan, haars insziens niet worden ontkend, dat aan dit formulier gebreken kleven.

In de eerste plaats is de samenkoppeling in één formulier van hetgeen de bevestiging van ouderlingen en die van diakenen raakt, niet bevorderlijk geweest

aan een duidelijke en juiste uifeenzetting van hetgeen tot de taak der diakenen behoort.

In de tweede plaats kan op verschillende uitlatingen in dat formulier gegronde aanmerking worden gemaakt. Als voorbeeld daarvan wijst uwe Commissie op de vergelijking met de Priesters en de Levieten welke ten opzichte van de verhouding van de Dienaren des Woords tot de ouderlingen wordt gebezigd. Bepaald zwak is dat gedeelte, hetwelk betrekking heeft op de bevestiging der diakenen.

Vooraf in onzen tijd dient de taak der diakenen op een andere wijze te worden omschreven.

Dat sociale verheffing van den arme tot de roeping van het diakenambt behoort, wordt met geen enkel woord in het licht gesteld. Daartegenover mist de vermaning, aan het adres der armen gericht, de noodige teederheid en is deze, in den vorm, waarin ze voorkomt, niet op hare plaats.

Uwe Commissie meent, dat door al het genoemde genoegzaam is gemotiveerd het advies, dat zij ten opzichte van het overzien en herzien der Liturgische Geschriften aan uwe vergadering aanbiedt.

Ze stelt op grond van de in het rapport genoemde overwegingen aan de Generale Synode voor: [volgen de conclusiën in Art. 116.]

G. RENTING, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXI.
Art. 117.

RAPPORT over de punten sub A van het Agendum, betrekking hebbende op uitbreiding enz. van den bundel „Eenige Gezangen” achter de Psalmen.

De Particuliere Synode van N.-Holland heeft, met instemming van die van Gelderland, den wensch uitgesproken, dat eenige berijmde Schriftgedeelten mogen worden toegevoegd aan den bundel „Eenige Gezangen”, achter de Psalmen opgenomen. De Raad van Amsterdam-Zuid wil verder gaan en begeert Gereformeerde Kerkliederen, evenals het verzoekschrift van br VAN BEECK CALKOEN c.s. (waarbij de inmiddels door uw vergadering behandelde kleine verzameling N. Testamentische Kerkliederen als proeve was gevoegd); een drietal leden der kerk van Haarlem verzoekt u evenwel zulk een, volgens hen: „ergerlijk”, besluit niet te nemen.

Uwe Commissie kan niet instemmen met de wijze, waarop in het verzoekschrift VAN BEECK CALKOEN c.s. onderscheid wordt gemaakt tusschen „Oud-” en „Nieuw-Testamentisch”. Zij oordeelt, dat het niet goed is, in zoo sterke bewoordingen daarover te spreken als in genoemd verzoekschrift geschiedt, omdat wat God vereenigd heeft door ons niet moet worden gescheiden; het Oude Testament door wie zoo schrijven schijnbaar niet voldoende wordt gewaardeerd; en vooral niet genoegzaam erkend wordt wat de Heere in den Psalmbundel schonk aan Zijn volk van alle eeuwen, ook om de heerlijkheid van den Christus in Zijn beide staten te bezingen. Genoemd verzoekschrift zou meer kracht gehad hebben, indien het zich, in meer sobere termen, beperkt had tot een betoog voor de wenschelijkheid om niet alleen in de woorden der prophetie doch ook in die der vervulling het ons geschonken heil te bezingen. Het Nieuwe Testament spreekt duidelijk uit het Oude, en de Gereformeerden hebben dit steeds zoo krachtig betoogd, dat wij bewoordingen als „een schuld tegenover den Heere”, en het „van de bediening der verzoening door en in Jezus Christus” „niet voluit te” kunnen „zingen”, liefst als minder gelukkig gekozen qualificeeren, omdat er overigens geen enkele reden is, de trouw der onderteekenaars aan deze specifiek Gereformeerde waarheid te betwijfelen.

Uwe Commissie meent met gerustheid de voorstellen van Noord-Holland en Gelderland u te mogen aanbevelen. Zij oordeelt, dat deze *noch te weinig* noch te *veel* geven. *Niet te weinig*, omdat het zeker wenschelijk is, aan den steeds sterker zich openbarenden drang tot uitbreiding van onze Kerkliederen toe te geven, daar het beginsel reeds voorlang door onze Kerken is aanvaard, dat nevens de Psalmen Schriftuurlijke liederen in de samenkomsten der gemeente mogen worden aangeheven. Het woord van Christus moge rijkelijk onder ons wonen, en de

gemeente zinge daarbij den Heere met Psalmen en lofzangen en geestelijke liederen, met aangenaamheid in haar hart.

Ook het „overzien” van den bundel „Eenige gezangen” achten wij gewenscht, aangezien daarin liederen voorkomen, die niet door de Kerken zijn gewettigd (als de Bedezang vóór en de Dankzegging na het eten), en de eerste berijming der 12 Geloofsartikelen met het curieuse:

'k Geloof één Kerk, één algemeen genootschap,
Geheiligd en vergaard door 's hemels boodschap,

proeve van hetgeen een ernstige revisie dezer liederen wenschelijk maakt.

Zelfs rees de vraag bij uwe Commissie, of het niet gewenscht ware, indien ook de Psalmberijming eens zorgvuldig werd overzien, omdat daar heel wat in voorkomt, dat den toets der critiek niet kan doorstaan, 1° om dogmatische redenen, 2° omdat de berijming hier en daar gedachten indraagt, die in den oorspronkelijken tekst niet voorkomen, 3° om aesthetische redenen. Aangezien echter zulk een voorstel ons niet ter overweging is toevertrouwd, onthouden wij ons zorgvuldig van een advies of voorstel in dezen. Mocht het echter uit uwe vergadering opkomen, dan behoeft het ons niet om advies te worden gezonden, aangezien wij bij voorbaat verklaren, dat het onze hartelijke instemming zou hebben.

De voorstellen van Noord-Holland en Gelderland geven (dit ten tweede) o. i. ook *niet te veel*. Moge principieel geen bedenking te maken zijn tegen kerkliederen, die niet een berijming van Gods Woord doch een vrije vertolking van wat het gemoed des Christens beweegt moeten heeten, voorzoover deze met Gods Woord naar onze belijdenis overeenkomen — *practisch* is er groot bezwaar tegen 1° om de geschiedenis der Gezangenquaestie in Nederland, die onbevangen beoordeeling dezer zaak nog tot op den huidigen dag onmogelijk heeft gemaakt, 2° om het blijkens de geschiedenis, ook in het buitenland, niet denkbeeldig gevaar, dat een eenigszins belangrijke uitbreiding van den bundel „Eenige Gezangen” telkens door nieuwe zal worden gevolgd, waardoor ten slotte de Psalmbundel, die rijke gave Gods aan Zijn Kerk, naar den achtergrond zou worden geschoven, 3° omdat allicht ook onder ons het in de vrijheid der Kerken laten van het al of niet gebruiken dezer Gezangen tot een bijzonder kenmerk van rechtzinnigheid zou kunnen leiden, en, zonder besliste noodzakelijkheid, de Kerken niet aan zulk een strijd gewaagd moeten worden.

Deze gevaren worden in bovengenoemde voorstellen echter op uitnemende wijze vermeden. Niemand kan bezwaar hebben dat ook andere dan de nu reeds gezongen berijmde gedeelten van Gods Woord der gemeente op de lippen worden gelegd; en wanneer men blijft bij den tekst der Schrift is een steeds voortgaande uitbreiding of een verdringen der Psalmen onmogelijk.

Een andere zaak is, of het zal blijken, dat wat theoretisch gewenscht wordt practisch uitvoerbaar is. Wij hebben echter geen reden, uit te spreken, dat het onmogelijk zou zijn, de voorstellen van Noord-Holland en Gelderland te verwerklijken, wanneer niet een serieuze poging gewaagd is om aan den wensch dezer Particuliere Synoden te voldoen.

Het is daarom, dat wij u adviseeren mee te gaan met de door Noord-Holland en Gelderland u gedane voorstellen, en dus Deputaten te benoemen (ten getale — zouden wij u raden — van zes), die hebben te beproeven of het mogelijk is, te komen tot wat deze provinciën wenschen, en aan de volgende Synode een concept daarvan voor te leggen; een half jaar tevoren den Kerken ter kennisneming toe te zenden, volgens den door u aangenomen regel.

Het zou ons raadzaam voorkomen, dat ook de zaak van het overzien der Liturgische Formulieren en gebeden in handen derzelfde Commissie werd gelegd, en, met een kleine wijziging van uw besluit, genomen in de zitting van 1 September l.l., eveneens het maken van een concept voor vragen bij de openbare Belijdenis des Geloofs.

Ten slotte merken wij op, dat de wijziging van Art. 69 K. O. kan wachten totdat gebleken is, dat zulk een bundel samengesteld kan worden, en deze door de Synode is aanvaard.

Onze conclusies luiden derhalve: *[volgen de conclusiën in Art. 117.]*

Dr J. C. DE MOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXII. **RAPPORT inzake het Bezwaarschrift van Dr C. M. Buizer.**
Art. 118.

A.

Door het lid van de Gereformeerde Kerk te Middelburg C. M. BUIZER, thans te Harderwijk, is dd. 30 Juli 1920 een schrijven gezonden aan de Generale Synode, waarbij genoemde broeder in hooger beroep komt tegen de beslissing van de Particuliere Synode van Zeeland inzake zijn gravamen tegen art. 27—30 van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis.

Dit gravamen was door hem ingediend bij den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Middelburg, onder dagteekening van 31 Mei 1917. De Kerkeraad verklaarde dit gravamen ontvankelijk, en benoemde eene Commissie, om hem in deze zaak te dienen van advies. Deze Commissie kwam echter in hare meerderheid tot de conclusie, dat het ingediend gravamen niet gegrond was; en de Kerkeraad verklaarde zich daarom tot nadere bespreking niet bereid.

Broeder BUIZER beriep zich daarom bij schrijven van 12 Februari 1918 op de Classis Middelburg en deed dit schrijven vergezeld gaan van eene inmiddels door hem uitgegeven brochure: „Eene aanslag op de gewetensvrijheid in de Gereformeerde Kerken”, waarin antwoord gegeven werd op het Rapport aan de Classis Middelburg inzake de kwestie Ds J. B. NETELENBOS”, en op de bedenkingen tegen het gravamen BUIZER in *de Heraut* no. 2087—2096, en daarbenevens nog van een begeleidend schrijven, waarin geantwoord werd op *de Heraut* no. 2097.

Wij de Classis Middelburg den Kerkeraad voornoemd in zijne ongegrondverklaring van het gravamen in het gelijk stelde, ging broeder BUIZER bij schrijven van 11 Juni 1918 in beroep bij de Particuliere Synode van Zeeland. Deze Synode verklaarde wel „dat Dr BUIZER's exegese van de desbetreffende artikelen historisch juist moet worden genoemd, maar dat de consequenties, door hem uit de woorden getrokken, den toets niet kunnen doorstaan. Het gravamen berust meer op de historie dan op de Heilige Schrift, maar ze is in strijd met den Geest van Christus, en weigert de leidingen Gods met zijne Kerk te erkennen.” Daarom vond Zeeland's Synode, in aansluiting aan de conclusie van hare Commissie van onderzoek, in hare vergadering van 18 en 19 Juni 1918, geen termen om het gravamen gegrond te verklaren. Zij keerde het rapport harer Commissie, die voorstelde „het gravamen van Dr BUIZER ongegrond te verklaren” goed, „nadat besloten is in de acta te vermelden, dat de uitdrukking in het rapport, welke aanleiding kan geven tot de meening, alsof in art. 27 Nederlandsche Geloofsbelijdenis de ware Kerk met de Gereformeerde Kerk vereenzelvigd wordt, zoo gewijzigd zal worden, dat duidelijk blijke, dat zulks noch het gevoelen van de Commissie, noch van de Synode is.” Tegen deze afwijzing van zijn gravamen komt Dr BUIZER in hooger beroep bij de Generale Synode.

Uwe Commissie, zonder in te gaan op de beschouwing van de Zeeuwsche Synode, dat BUIZER's exegese van de artikelen 27—30 onzer Nederlandsche Geloofsbelijdenis historisch juist moet worden genoemd, is met Zeeland's Synode van oordeel, dat Dr BUIZER niet heeft aangetoond dat zijn bezwaar tegen art. 27—30 der Belijdenis op de Heilige Schrift gegrond is. Trouwens Dr BUIZER verklaarde zelf dat dit deel onzer belijdenis „uitgaat van een beschouwing over de continuïteit, die strijdt met den geest van Christus, zooals die in de Schrift ons is geopenbaard”. Zijn bezwaar tegen sommige uitdrukkingen gaat meer in tegen een bepaalde opvatting van onze Belijdenis dan tegen de Belijdenis zelve. De oude Gereformeerde Kerken hebben steeds de Luthersche Kerk voor een ware Kerk erkend. En nimmer hebben „de Gereformeerde Kerken in Nederland” een interpretatie gehuldigd van art. 27—30 onzer Belijdenis, waarin werd uitgesproken dat de ware Kerk zich beperkte tot haar instituut. Feitelijk is het gravamen van Dr BUIZER niet een gravamen tegen art. 27—30 zelve, maar tegen een bepaalde exegese daarvan. Voorts trekt Dr BUIZER uit zijne opvatting allerlei consequenties, betreffende samenwerking met andere Kerken, het optreden van een Dienaar des Woords in andere Kerken, het formulier van den ban, enz., welke aan niet geringe bedenking onderhevig zijn.

Om die reden stelt Uwe Commissie U voor, dat Uwe vergadering uitspreke:
[volgen de conclusiën in Art. 118.]

Dr H. BOUWMAN, *Rapporteur.*

B.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, die D.V. te Leeuwarden 24 Augustus e.k. en volgende dagen vergaderen zal.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren en Broeders.

Den 31sten Mei 1917 werd door mij bij den Kerkeraad van Middelburg een gravamen ingediend tegen art. 27—30 der Geloofsbelijdenis. Op verzoek van een door den Kerkeraad benoemde Commissie van Advies heb ik dit gravamen op een vergadering van deze Commissie mondeling nader toegelicht. December 1917 ontving ik bericht, dat de Kerkeraad mijn gravamen ontvankelijk had verklaard, maar overnemende het Rapport van een deel der Commissie van Advies het niet kon steunen, integendeel niet gegrond moest verklaren. Na eenig heen en weer schrijven over de beteekenis van dit zonder gronden meegedeelde besluit kreeg ik verlot het Rapport der Commissie voornoemd bij den scriba te gaan lezen, onder voorwaarde, dat ik er niets van publiceeren zou. Daar het overgenomen deel van dit Rapport mijn bezwaren niet wegnam, en de Kerkeraad tot nadere bespreking niet geneigd was, ging ik bij een schrijven van 12 Februari 1918 in hooger beroep bij de Classis Middelburg en zond den 10den April 1918 aan deze Classis een exemplaar van de door mij geschreven brochure: „Een aanslag op de gewetensvrijheid in de Gereformeerde Kerken”, waarin o.m. geantwoord werd op de bedenkingen, in het „Rapport-aan de Classis Middelburg inzake de quaestie Ds J. B. NETELENBOS” en in *de Heraut*, No. 2087—2096 tegen mijn gravamen ingebracht. In een begeleidend schrijven, eveneens van 10 April 1918, antwoordde ik nog op een paar bedenkingen in No. 2097 van *de Heraut*, dat verschenen was nadat ik mijn brochure schreef. Van voorzitter en scriba der Classis ontving ik op 27 Mei 1918 bericht, dat zij in haar vergadering van 10 April 1918, „na ernstige bespreking” van het zooveen genoemde Rapport, ten opzichte van mijn gravamen besloot uit te spreken, „dat de Kerkeraad van Middelburg in zijn ongegrondverklaring onvoorwaardelijke instemming verdient”. Daarop ging ik 11 Juni 1918 in hooger beroep bij de Particuliere Synode van Zeeland. Dit beroep grondde ik inzonderheid op sprekende feiten, waaruit bleek, dat de Classis onvoldoende voorbereid was om in een zoo belangrijke materie een beslissing te nemen. De Particuliere Synode van 12 Juni 1918 benoemde een Commissie van Onderzoek, die mij verzocht bredere toelichting van mijn bezwaarschrift te geven, aan welk verzoek ik voldeed door toezending van mijn brochure en een nadere aanvulling. (Deze aanvulling en het Rapport dezer Commissie zijn opgenomen als Bijlage I en II in de Handelingen der Particuliere Synode van 18 en 19 Juni 1919.) Het Rapport der Commissie werd na kleine wijziging, genoemd in art. 4, goedgekeurd en de conclusies daarvan door de Synode aanvaard, die diensvolgens geen termen vond mijn gravamen aan te nemen en door te zenden.

In genoemd Rapport wordt uitgesproken, dat de Classis inderdaad „onvoldoende voorbereid” was, en dat mijn exegese van de desbetreffende artikelen „historisch juist moet worden genoemd”, terwijl het Rapport, door de Classis aangenomen, van een „onjuiste opvatting der gewraakte artikelen” uitgaat. Daarentegen acht de Commissie, dat mijn *consequenties* met beslistheid moeten worden gewraakt, en mijn *beroep op de Heilige Schrift* onvoorwaardelijk moet worden afgewezen. Tegen deze laatste twee conclusies en de daarop gegronde afwijzing van mijn gravamen kom ik in hooger beroep bij Uw vergadering.

Bij de motiveering van dit beroep meen ik echter de conclusie van het Rapport omtrent mijn exegese niet onbesproken te moeten laten. Over die exegese immers is een wetenschappelijke strijd ontbrand, waaraan niet alleen de Commissies van Classis en Particuliere Synode deelnamen, maar ook de *Heraut* door de artikelenreeksen van Dr H. H. KUYPER tegen mijn gravamen en tegen de uitspraak van Mr M. P. D. FABIUS, dat de Nederlandsch-Hervormde Kerk een schijnkerk zou zijn; verder door Dr K. DIJK in een Referaat op de Wetenschappelijke Samenkomst te Haarlem, 30 Juni 1920, en door vele anderen. Het is dus allesbehalve uitgesloten, dat uw vergadering zich niet vereenigen zal met het oordeel der Particuliere Synode over mijn exegese, en ook in dat geval eischt m. i. het belang der Kerken, dat de gerezen bezwaren tegen de Belijdenis door een besluit uwer vergadering zoo mogelijk ondervangen worden. Het is echter niet mijn plan in een breede herhaling te komen van de door mij aangevoerde argumenten met bestrijding der tegenargumenten, die beide vrijwel volledig te vinden zijn in de stukken, die ik U hierbij als Bijlage 1—5 doe toekomen, n.l. 1°. het Rapport aan

de Classis Middelburg in zake de quaestie Ds J. B. NETELENBOS, waarin mijn gravamen opgenomen is als Bijlage C.; 2°. een exemplaar van mijn brochure: „Een aanslag, enz.”; 3°. copie van mijn schrijven aan de Classis Middelburg, d.d. 10 April 1918, voorzoover het een bestrijding inhoudt van een artikel van Dr H. H. KUYPER in de *Heraut*, No. 2097; 4°. de Handelingen der Particuliere Synode van Zeeland, gehouden te Vlissingen, 18 en 19 Juni 1919; 5°. copie van mijn schriftelijk ingediende oppositie tegen het Referaat van Dr K. DIJK op bovengenoemde Wetenschappelijke Samenkomst.

In den wetenschappelijken strijd over art. 29 is de tegenstelling in het algemeen nog dezelfde, die ik in mijn schrijven aan Deputaten der Particuliere Synode korthedshalve aanduidde met de woorden absoluut en relatief. Van de relatieve opvatting krijgen we een duidelijk beeld, wanneer we een uiting van het Classis-rapport combineeren met een betoog van Dr H. H. KUYPER in de *Heraut*. Op bldz. 26 van genoemd Rapport worden met blijkbare instemming woorden van CALVIJN aangehaald, waaruit de rapporteurs schijnen af te leiden, dat volgens CALVIJN de Apostolische Kerk van den eersten tijd de eenige zou zijn, die ooit aan het ideaal „de ware Kerk” heeft beantwoord. In de *Heraut* betoogde Dr H. H. KUYPER, dat „de valsche Kerk” eerst zal komen aan het einde der dagen en synoniem is met het Rijk van den Antichrist. De trekken van het Idealbild der ware Kerk konden zoo aan de Schrift ontleend worden; voor de valsche Kerk had men geen historisch voorbeeld, nam dus als *voorloopig type* het Rome van de zestiende eeuw. Geen der bestaande instituten kan dan in stricten zin een ware of een valsche Kerk genoemd worden, en de absolute tegenstelling tusschen de Apostolische Kerk aan het begin en het Rijk van den Antichrist aan het einde moet voor den tusschentijd vervangen worden door de relatieve van meer of minder zuiver of onzuiver. Hoogstens kan men sommige plaatselijke Kerken als schijnkerken beschouwen.

In dezen gedachtengang is er natuurlijk geen plaats voor de pretensie, dat de Gereformeerde Kerk *de ware Kerk* zou zijn; en gaf deze gedachtengang inderdaad de opvatting van GUIDO DE BRÈS en van de vaderen, die zijn Belijdenis overnamen, weer, dan zou mijn hoofdbezwaar daarmee vervallen zijn. Nu ben ik voor mij er volkomen van overtuigd, dat deze „relatieve” opvatting geheel onhistorisch is, en dat men ze alleen kan blijven aanhangen, wanneer men bevooroordeeld is en het philologisch onderzoek geheel verwaarloost. Het is dan ook typeerend, dat de meeste argumenten van mij, die men onbestreden heeft gelaten, van philologischen aard zijn. (Dr V. HEPP zegt ten onrechte (*Heraut* 10 Juli, 1920), dat ik uitsluitend *logische* interpretatie zou willen). Het is er mij echter allerminst om te doen om in een wetenschappelijke quaestie mijn gelijk door een Kerkelijke vergadering erkend te zien. In dit verband herhaal ik nog eens de woorden van mijn brochure, bldz. 23: „En als in de wetenschappelijke quaestie van de uitlegging geen overeenstemming bereikt wordt, is m.i. de oplossing, dat de Kerken (thans voeg ik er bij: „in hoogster instantie”) een nadere verklaring geven van art. 27—29, of aan de bezwaarden uitdrukkelijk vrijheid laten voor hun opvatting tot er eenheid verkregen is. Bij zulk een voorloopige oplossing echter, waarop de Leeuwarder Kerkbode reeds wees (thans kan ik toevoegen „en in welken zin de Leeuwarder Classis een voorstel deed”) zou mijn *gewetensbezwaar* verdwenen zijn en dus mijn gravamen ondervangen.”

De wetenschappelijke vraag is en blijft moeilijk, zoolang we voor de Geloofsbelijdenis niet iets hebben als URSINUS' Schatboek voor den Catechismus. Maar niet moeilijk is de beslissing over de vraag, wat de buitenstaanders en de niet-gestudeerden onder de leden onzer Kerk moeten denken en inderdaad denken bij de lezing van art. 29. Maar al te veel is vergeten, dat DE BRÈS zijn belijdenis niet opstelde voor onze Kerken, maar in de eerste plaats voor koning PHILIPS II. En als die het pakket, dat over den muur van het kasteel in Doornik geworpen werd, heeft laten openen en voorlezen, heeft hij dan niet den indruk moeten krijgen, dat die verwaten Geuzenkerk aan zijn geliefde Rome den titel van de ware Kerk trachtte afhandig te maken en voor zich te usurpeeren? Zelfs volgens het Classis-rapport immers is de (relatieve) exegese van de genoemde artikelen „niet zulk een lichte zaak”. Hoe hadden dus PHILIPS hoftheologen, die zelf in de ware Kerkpretensie leefden, op de relatieve opvatting kunnen komen? Ook de Katholieken van onzen tijd, die over mijn gravamen in de bladen en persoonlijk schreven, willen van de relatieve opvatting niet weten. Onze vaderen hielden het ook al met de meest absolute opvatting, toen ze van de Overheid vervolging der „Martinisten” eischten. En voor de niet theologisch geschoolden onder de hedendaagsche Gereformeerden is typeerend, wat de Standaard van 6 Augustus 1917, onder Kerknieuws opnam: een vermaning aan de Gereformeerden in de Gereformeerde Kerken om

samenwerking te zoeken met de Gereformeerden en Confessioneeën in de Hervormde Kerk en zich niet te laten verblinden „door zijn *Warekerks-minachting voor de Synodalen*.” Gegeven de „Wortlout” van art. 29 kan alleen een ondubbelzinnige verklaring eener Generale Synode den volgens de „relatieven” bestaanden *misstand* verhelpen, dat onze Belijdenis ons tegenover de buitenstaanders en tegenover vele eigen leden onzer Kerk in een verkeerd daglicht stelt. Te meer is dit noodig na de beslissing der Particuliere Synode van Zeeland, waardoor de „relatieve” opvatting zelfs *kerkelijk veroordeeld* is. En als de Generale Synode iets wil geven, wat ik naar bldz. 8, 9 en 35 van mijn brochure een *kerkelijk geijkte minimumnorm* kan noemen, dan zal ook de levenspractijk zoowel wat het „instituut” als wat het „organisme” betreft, zich wel moeten aanpassen aan de aldus verklaarde of aangevulde Belijdenis. Dan zullen onze Kerken bij het zoeken van contact zich niet langer beperken tot de buitenlandsche Kerken van Gereformeerde Belijdenis, maar — met behoud van hun eigenaardigheid — vooral in den huidige nood der Christenheid, *alle* Christelijke Kerken officieel willen erkennen, contact er mee houden en samenwerken voor bepaalde doeleinden. Dan zal men naast den Christelijken Ban een kerkrechtelijken vorm gaan zoeken om te verklaren, dat een Christen, die van de Gereformeerde leer wordt geacht af te wijken, *niet langer lid onzer Kerken* kan blijven, terwijl de consequentie van de tucht nu nog eischt, dat hij door den Ban *van de gemeenschap van Christus* moet uitgesloten verklaard worden, als hij n.l. niet zoo goed is vrijwillig heen te gaan. Dan zal men ook niet meer op grond der Belijdenis een predikant lastig vallen, om het feit, dat hij in een kring van niet-Gereformeerden geestelijk contact zoekt met andersdenkende Christenen.

Ook het extra *ecclesiam nulla salus* wordt dan minder „widersinnig”, vooral als men er evenals de Westminster Confessie van 1647 een „ordinarie” invoegt (vergeleijk mijn brochure, bldz. 34).

Op het standpunt van het Rapport aan de Particuliere Synode ontkomt men echter niet aan het odium van de „Warekerks” *minachting* voor andere Kerken. Volgens dat Rapport toch beschouwden onze vaders de Kerk der Reformatie als de wettige voortzetting der ware (Apostolische) Kerk. En beschouwen de leden der Gereformeerde Kerk van thans hun Kerk niet als de wettige continuatie van de Kerk der Reformatie van de zestiende eeuw? Zeker: men erkent in overeenstemming met CALVIJN, dat in Rome nog wel „*flauwe sporen* van de Kerk” waren, en MARESIUS gaf al een „minimumnorm”, maar volgens het Rapport, bldz. 24, 25: Wie de tegenstelling *ware en valsche Kerk* (met betrekking tot de Kerk der Reformatie en de Roomsche) vervangt door of verklaart in den zin van de onderscheiding *meer of minder zuivere Kerken*, heeft de historische beteekenis van de woorden der Belijdenis losgelaten en schrijft haar een andere meening toe dan zij bedoelt. De „inconsequentie” der vaders betrof tegenover Rome blijkbaar alleen de doopspractijk en dat was nog zeer tendentieus tegenover de Wederdoopers.

Wat het extra *ecclesiam nulla salus* betreft, ook dit is niet door het aandurven van inconsequenties te redden, zooals de opstellers van de Westminster-Confessie blijkbaar gevoelden, toen zij het „ordinarie” invoegden.

Bovendien is het eigenaardig, dat „inconsequenties” nu eens toelaatbaar zijn, dan weer niet. Bij art. 27—29 wil de Particuliere Synode ze toelaten; wanneer een theoloog in strijd met den „Wortlant” van art. 4 het auteurschap van Paulus voor den brief aan de Hebreëën betwijfelt, schijnt dat ook een toegelaten „inconsequentie” te zijn; maar als een ander op duchtige gronden er aan twijfelt, of het Hooglied terecht in den Canon is opgenomen, dan bevestigt diezelfde Particuliere Synode een afzettingvonnis op grond van art. 4 en 5. *Zoo wordt leertucht tot de reinste willekeur*. Volgens het Rapport der Particuliere Synode zou ook het besluit der Generale Synode van Utrecht van 1905 inzake schrapping van de 3e alinea van art. 36 geheel en al verkeerd zijn. Het grondt zich n.l. op een Rapport, dat juist *verder consequenties* trekt, dan waartoe de „Wortlant” der betreffende zinsnede dwingt en achtte een gravamen gegrond, dat zich vooral er tegen richtte, dat deze zinsnede „aan de wereldlijke Overheid den plicht oplegt om afgoderij en valsche godsdienst *desnoods met het zwaard* uit te roeien”. Van de door mij onderstreepte woorden staat *letterlijk* niets in de Belijdenis. Hier vinden we dus juist de omgekeerde methode van behandeling van een gravamen. En toch was het toen o. m. te doen om de Gereformeerde Kerken van het odium van ketterjagerij te bevrijden, iets wat ook op politiek gebied met het oog op de samenwerking met door de geschrapte zinsnede bedoelde „kettters” niet zonder beteekenis was.

Voor het aanvaarden van logische inconsequenties schrik ik overigens niet terug, maar *dan moeten beide termen in de Belijdenis uitgedrukt worden*, zooals

dat het geval is met de „inconsequentie”: „de Kerk, vergadering der geloovigen” en „hypocrieten” in de Kerk; met, om iets specifiek Gereformeerd te noemen, de belijdenis van de uitverkiezing naast die der verantwoordelijkheid; zooals in de Confessio Gallicana opgenomen is de „belijdenis”, dat de Roomsche doop geldig bleef, iets wat DE BRÈS, die nog wel sterk tegenover de Wederdoopers georiënteerd, toch weg liet (vergelijk mijn brochure, bldz. 33).

Wil men de richting uitgaan, die Dr H. H. KUYPER tegenover dtt gravamen in tegenstelling met het mede door hem onderteekende Rapport omtrent het gravamen tegen art. 36 ingeslagen is, en beweren, dat wel onze vaders op het absolute standpunt stonden en met name in de Roomsche Kerk van toen de valsche Kerk zagen, maar dat dit *ons niet bindt*, dan moet ook deze verklaring nadrukkelijk met het hoogste kerkelijke gezag gegeven worden. Dan klemt de vraag van Dr GEELKERKEN op de Wetenschappelijke Samenkomst (volgens het verslag van *De Heraut* van 11 Juli, 1920): „Is de Confessie bindend voor ons, gezien de *historische opvatting* of *wat betreft de opvatting, die wij er van hebben*”, en meen ik met hem, „dat het nu de *tijd is niet voor algemeenheden, maar voor praktische belijning.*”

Ten slotte het Schriftbewijs voor de relatieve opvatting; de zgn. pluriformiteit, die ik liever bv. *pluraliteit* der Kerken zou noemen (vergelijk mijn brochure, bldz. 8). Ik gevoel het bezwaar door Dr H. BAVINCK op de Wetenschappelijke Samenkomst genoemd: „dat uit den term pluriformiteit zou kunnen afgeleid worden, dat de verschillende Kerkvormen gelijk recht van bestaan zouden hebben,” en bovendien vrees ik, dat men door dezen term den schijn wekt een zondigen toestand als normaal te iken. Wat ik onder „pluraliteit” versta, heb ik op blz. 7—10 van mijn brochure en in mijn schrijven aan de Commissie der Particuliere Synode naar ik meen zoo duidelijk gezegd, dat ik bij een welwillend en aandachtig lezer toch niet meer voor misverstand behoef te vreezen.

Mijn Schriftbewijs is nog hetzelfde, wat ik mondeling voor de Commissie van den Kerkeraad en schriftelijk voor die van de Particuliere Synode gegeven heb. Dat uit te werken meen ik het best aan theologisch-exegetisch geschoolde voorstanders van de „relatieve” opvatting, de „pluraliteit” te kunnen overlaten. Alleen rust op me de plicht aan te wijzen, waarin m. i. het tegenbewijs van de Commissie der Particuliere Synode mank gaat. De hoofdfout is m. i. dat de Commissie de Schrift feitelijk van haar historisch karakter ontdoet en den eisch stelt, dat men voor toepassing van de waarheid Gods in later tijden rechtstreeksche aanwijzing uit de Schrift kan geven. Uit de Schriftplaatsen, die de éénheid van de Kerk des Heeren leeren, kan men afleiden, dat die eenheid ons ideaal moet zijn en dat die eenheid in den tijd der Apostelen nog vrijwel ongebroken was maar niet, dat één bepaald kerkinstituut de éénige continuatie der Apostolische Kerk moet zijn in een tijd, dat verschillende instituten aanspraak maken op den naam van Christelijke Kerk. Dan moet men met analogieën werken, en als analogie en niet meer heb ik mijn „Schriftbewijs” gegeven. De Commissie kan daar blijkbaar niet in komen en toont ook verder, dat de gedachten gang „der relatieven” haar vreemd gebleven is, als ze op bldz. 28 me in de schoenen schuift, dat ik uit Marcus 9 : 38 zou willen afleiden n. b., dat een schisma geoorloofd is. En dat, terwijl ik heel duidelijk gezegd heb, dat de Apostolische Kerk „niet het minst om deze éénheid” het ideaal blijft, dat ons bidden en werken bepaalt, en dat het alleen de *methode* om naar die éénheid te streven het is, wat tusschen „absoluten” en „relatieven” verschil maakt (vergelijk de Handelingen der Particuliere Synode, bldz. 18 en 19). Ook verderop zet ze mijn woorden scheef. Als ik zeg: „Nu ontstonden er *plaatselijke* Kerken, hier *bijna* uitsluitend van Christenen uit de Joden, elders uit de heidenen” (bldz. 18), maakt ze er van, dat ik spreek: „van twee Kerken, *de* eene uit de Joden, en *de* andere uit de heidenen.” Mijn „relatieve” uiting dus in het „absolute” omgevormd. Verder heeft ze me niet begrepen met betrekking tot Handelingen 11 : 17. Ze denkt blijkbaar, dat het voor mij gaat over het „geen mensch gemeen of onrein heeten”, d. i. praktisch genomen het huis van Cornelius binnengaan en niet mijden, terwijl dit woord van Petrus gaat over iets anders, iets van veel verder strekking: het al of niet toedienen van den Christelijken doop. Wanneer Petrus voorts als argument aanvoert de daad Gods, die hun den Heiligen Geest gaf, moeten wij niet wijzer willen zijn door te beweren, dat hij alleen maar van het gezicht had mogen spreken en de uitstorting des Geestes had moeten aanduiden als *slechts* een bevestiging van het Woord Gods. (bldz. 30). Aan het slot van haar betoog toont de Commissie weer haar onhistorischen zin, doordat ze er blijkbaar niet in kan komen, dat Gods leidingen in de historie ons voor moeilijkheden plaatsen, waarvoor in de Schrift geen *rechtstreeksch* antwoord te vinden is, en in zooverre

kenbron, niet norm der waarheid is. Norm blijft de denheid, die de Schrift ons leert; uit de historie *kennen* we, wanneer we haar in het licht der Schrift beschouwen en van den Geest van Christus zijn, dat het Gods wil niet geweest is, de eenheid der Apostolische Kerk ongebroken te laten.

Wat eindelijk het extra *ecclesiam nulla salus* betreft, wijs ik er nogmaals op, dat *geen der texten*, bij art. 28 aangehaald, „éénigen steun biedt voor de (negatieve) uitspraak, dat er buiten de Kerk geen zaligheid is,” (mijn brochure, bldz. 35). Blijkens de hierbij gevoegde schriftelijke oppositie heb ik Dr K. DIJK nogmaals uitgenoodigd een Schriftbewijs hiervoor te geven, maar zoover ik uit het verslag van *De Heraut*, dat toch wel iets van mijn uitnoodiging mededeelt, — kan opmaken zonder resultaat. Als nu het Schriftbewijs niet geleverd kan worden, noch rechtstreeksch noch per analogiam, is daarmee *de grond van deze uitspraak vervallen* en moet ze geschrapt of gewijzigd worden (vergelijk mijn brochure, bldz. 23 en mijn schriftelijke oppositie, bldz. 17 en 18).

Hiermede meen ik mijn hooger beroep voldoende gemotiveerd te hebben. Gaarne zal ik het behoudens verhandeling mondeling nader toelichten, als nl. uw vergadering of een door haar benoemde commissie dit gewenscht acht en mij tijdig bericht zendt, wanneer het in behandeling zal komen.

Ik eindig nu met den wensch, dat het U gegeven worde een oplossing te vinden van de moeilijke vragen, waarvoor Gods leidingen met Zijn Kerk ons stellen, en wel een oplossing in den Geest van Christus, zooals we dien kennen uit Zijn Evangelie.

Met Hoogachting en broedergroeten,

Middelburg 30 Juli, 1920.

C. M. BUIZER.

Bijlage 1.

RAPPORT aan de Classis Middelburg inzake de kwestie Ds J. B. NETELNBOS. (Gedeponeerd in het Synodaal Archief.)

Bijlage 2.

„Een aanslag op de gewetensvrijheid in de Gereformeerde Kerken enz.” door Dr C. M. BUIZER. Uitg. A. H. KRUYT, Amsterdam, (zonder jaartal.) (Gedeponeerd in het Synodaal Archief.)

Bijlage 3.

GEDEELTELIJKE COPIE van een schrijven, door mij 10 April 1918 gericht aan de Classis Middelburg.

.....Tevens is daarmee (met mijn brochure nl.) vrijwel beantwoord, wat Dr. H. H. KUYPER in *De Heraut* van 31 Maart 1.1. (no. 2097) schreef. Alleen wilde ik de aandacht van de Classis nog vestigen op het feit, dat Dr H. H. KUYPER tegen mij aanvoert het gezag der Dordsche Synode van 1618 en '19, terwijl hijzelf in het Rapport omtrent het gravamen tegen de 3e zinsnede van art. 36 in strijd met de uitspraak dier Synode en overeenkomstig de op die Synode geuite bezwaren der Remonstranten verklaart, dat dit deel der Belijdenis *niet* tot de wederkomst van Christus bewaard moest blijven, wjl het z. i. in strijd was met den geestelijken aard van Christus' koninkrijk.

In de tweede plaats is het merkwaardig, dat Dr H. H. KUYPER spreekt van: „ietwat onvoorzichtige uitlatingen van enkele gezaghebbende Theologen van onzen tijd.” Deze gezaghebbende Theologen zijn blijkbaar Dr A. KUYPER Sr. en Dr H. BAVINCK. De zgn. „onvoorzichtige uitlatingen” van Dr A. KUYPER staan in een uitvoerig betoog van meer dan tien bladzijden in het 3de deel van de Gemeene Gratie en worden versterkt door wat hij schreef in zijn Encyclopaedie, II, 609 (in mijn brochure aangehaald op bldz. 32). Wat Dr H. BAVINCK schreef in zijn Gereformeerde Dogmatiek, IV, 341—343, is eveneens een zeer uitvoerig betoog, waarnaar op andere plaatsen verwezen wordt. M. i. kan dus kwalijk van „ietwat onvoorzichtige uitlatingen” gesproken worden, en was het de plicht geweest zoowel van de Deputaten van de Classis als van Dr H. H. KUYPER om deze uitspraken niet onvermeld te laten of er zich van af te maken, maar ze met klemmende bewijzen te weerleggen. Dat ze zich daaraan niet gewaagd hebben, wekt het vermoeden op, dat weerlegging hun moeilijk zou gevallen zijn. Geen wonder, waar b.v. de eigen woorden van GUIDO DE BRÉS, die ik op bldz. 28 van mijn brochure aangehaald heb, de woorden van Dr A. KUYPER Sr op bldz. 34 vermeld, zoo volkomen bevestigen.....

Bijlage 4.

HANDELINGEN der Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in Zeeland, gehouden te Vlissingen 18 en 19 Juni 1919. (Gedeponoord in het Synodaal Archief.)

Bijlage 5.

COPIE van mijn schriftelijke oppositie tegen het Referaat van Dr K. Dijk op de Wetenschappelijke Samenkomst, d.d. 30 Juni 1920 te Haarlem.

Met groote belangstelling heb ik het referaat van Dr K. DIJK gelezen. Na de in vele opzichten tegenover elkander staande beslissingen, die de Classis Middelburg en de Particuliere Synode van Zeeland omtrent mijn gravamen genomen hebben, dacht ik nieuw licht te ontvangen en bevrediging te vinden. Daarin ben ik echter, hoezeer ik alle eerbied heb voor de uitvoerige studiën en breede behandeling, geheel teleurgesteld. Ik vond niet de verwachte nieuwe gezichtspunten of argumenten, die niet door het bekende Rapport aan de Classis Middelburg, door de artikelenreeksen van Dr H. H. KUYPER in *de Heraut* en door het minder bekende Rapport aan de Particuliere Synode van Zeeland gegeven waren. Mijn bestrijding zou dus kunnen worden een herhaling van de bewijzen, die ik reeds in mijn brochure en in mijn breedere toelichting aan Deputaten der Particuliere Synode gaf voor mijn, van die van Dr DIJK verschillende, exegese van art. 27—30, waarvan hij er vele onbestreden heeft gelaten. Daar dit echter te uitvoerig zou worden, beperk ik me tot de hoofdzaken en speciaal tot dat, wat Dr DIJK op min of meer nieuwe wijze behandelt.

In de eerste plaats dan het extra *Ecclesiam nulla salus*. Hier trof me vooral de wijze, waarop hij op bldz. 54 een tegenargument wegmoffelt, en juist een tegenargument van beslissende beteekenis. In art. 27 spreekt DE BRÈS van een *extincta in hominum conspectu* en toont dus duidelijk, dat hij of zich vergist, of niet uitsluitend aan de Kerk naar haar onzichtbare zijde gedacht heeft. Nu past Dr DIJK de methode van PROCURSTUS toe en elimineert feitelijk, wat in zijn beschouwing niet past. Als hier n.l. reeds van de Kerk ook naar haar zichtbare zijde sprake is, vervalt immers de grond van zijn exegese, de onderstelling dat DE BRÈS het woord Kerk in verschillende artikelen in verschillende beteekenis gebruikt heeft en dat zonder zulks ook maar eenigszins aan te duiden. Ik behoef wel niet te zeggen, dat het onwetenschappelijk is ter wille van het systeem *feiten* te verdoezelen. Of het moet zijn, dat Dr DIJK veronderstelt, dat DE BRÈS even in de war is geweest. Maar die onderstelling strijdt met de doordachte woordenkeus en monumentalen denkstijl van DE BRÈS, waarvan de Hollandsche vertaling niet eens overal de volle kracht heeft kunnen weergeven. Geen wonder, dat Dr DIJK dan ook even later op dezelfde bladzijde zegt, dat DE BRÈS spreekt: „afgedacht van de nauwkeurige onderscheiding tusschen de twee zijden der Kerk”. Dit is ongeveer hetzelfde, als wat ik op pag. 29 van mijn brochure zei, terwijl Dr DIJK me op pag. 53 in de schoenen schuift, dat ik zou meenen, dat hier de Kerk eenzijdig als instituut bedoeld is. Hij geeft dan ook aan MARESIUS toe, dat met het extra *ecclesiam* de Kerk ook naar hare zichtbare zijde, en zelfs als instituut bedoeld is. 't Is trouwens ook te ongerijmd om aan een schrijver als DE BRÈS toe te dichten, dat hij in één en hetzelfde artikel 28 het woord Kerk in verschillende beteekenissen gebruikt zou hebben.

Maar nu de pogingen om aan het odium van exclusivisme te ontkomen. De oplossing van BULLINGER (bldz. 50) en MARESIUS (bldz. 56) wordt niet nader besproken. Dezen achtten, evenals Rome dit doet, dat de zaligheid hiermee alleen ontzegd wordt aan hen, die willens en wetens (per contemptum et *ἀνῳδέϊαν*) de gemeenschap der Kerk versmaad hebben, terwijl God hun die buiten hun schuld extra *Ecclesiam* bleven, genadig zal willen zijn. Dr DIJK construeert in navolging van het Classisrapport een *Ecclesia universalis*, die groter moet zijn dan de som van alle *singulæ Ecclesiæ, quæ oppidatim et vicatim . . . dispositæ sunt*. De laatste zijn dan de plaatselijke, *geïnstitueerde* Kerken, en de eerste omvat volgens hem allen, die het Evangelie hooren. Neemt men dit aan en let men voorts op het „feit” volgens Dr DIJK, dat de Confessie niet op uitzonderingen let, dan is volgens hem alle exclusivisme vermeden. Niet volgens ZWINGLI, want die denkt ook aan de miljoenen en nog eens miljoenen heidenkinderen (bldz. 42). Maar al nemen we, zooals Dr DIJK schijnt te weten, aan, dat het uitzondering is, dat God iemand buiten het Evangelie om de genade van Christus meedeelt, ook dan nog is zijn oplossing niet te aanvaarden, want de *ecclesia universalis*, zooals hij die opvat, is volgens het door hemzelf gegeven citaat van BULLINGER een *constructie*,

niets meer. Volgens BULLINGER n.l. wordt „Wt allen bysonderen Kercken in de gantsche wereldt ende uit allen haren sichtbaren leden . . . de algheimeine Kercke ofte Ghemeynte ghestelt.” Trekt men dus van de ecclesia universalis van BULLINGER de ecclesiae singulae of particulares, de plaatselijke, geïnstitueerde Kerken af, dan blijft er . . . niets over. En geen enkel der vele citaten over de ecclesia universalis weerspreekt BULLINGER ook maar eenigszins.

Men blijft voor het dilemma: of het extra ecclesiam uitsluitend op de onzichtbare Kerk te betrekken, en dan is het een zgn. identiek oordeel, een onschadelijke tautologie zonder eenige beteekenis, of het mede op de Kerk naar haar zichtbare zijde te betrekken en dan is er aanstonds het gevreesde exclusivisme, dat men dan weer moet wegedeneeren. Bovendien biedt geen enkel van de teksten, bij art. 28 aangehaald, éenigen steun voor de negatieve uitspraak, dat er buiten de Kerk geen zaligheid is. M. i. was het beter geweest, dat Dr DIJK eens onderzocht had, of er soms buiten die teksten ergens grond voor deze uitspraak der Confessie in de Schrift te vinden is. De Schrift drukt zich, voorzoover ik weet, nergens *negatief* uit. De eenige oplossing dan ook, die ten volle bevredigt, moet dus wel zijn *overeenkomstig de Schrift* het extra ecclesiam nulla salus te vervangen door het nulla salus nisi per Christum.

In de tweede plaats de ware Kerk. Hier schijnt Dr DIJK niet te weten, dat zijn opvatting geoordeeld is door het besluit der Particuliere Synode van Zeeland, die mij volkomen in het gelijk gesteld heeft in mijn exegese en speciaal in de stelling, dat ware en valsche Kerk niet in de eerste plaats als norm gesteld wordt, en dat de ware identiek is met de (nog niet in Gereformeerd, Luthersch, enz. definitief gescheiden) Kerk der Reformatie, en dat met de valsche Kerk inderdaad de Roomsche Kerk bedoeld is. Volgens het door de Particuliere Synode aangenomen Rapport gaan mijn conclusies wel te ver en moet men liever „inconsequenties” aanvaarden, maar heb ik: „van de betrokken artikelen onzer Confessie geen onjuiste opvatting”. Dr DIJK c.s. zullen dus genoodzaakt zijn, gegeven zijn exegese, tegen dit besluit der Particuliere Synode in hooger beroep te komen bij de Generale Synode.

Wat overigens de quaestie op zichzelf betreft, ook hier heerscht verwarring. Rome is consequent en exclusief. De mannen der Reformatie begonnen in dagen van strijd en idealisme even consequent en exclusief, maar moesten al spoedig het exclusieve standpunt verlaten en „inconsequenties” begaan. Het eert hen, dat ze het deden, maar vast staat, ook volgens Dr DIJK, dat door hen „phrases duriores” gebruikt werden, „die in dagen van kerkelijken strijd niet zeldzaam zijn.”

Welnu, heeft onze Confessie geen phrases duriores? Als men haar op zichzelf beschouwt, zonder citaten van anderen dan DE BRÈS, zal zelfs Dr DIJK het niet ontkennen. Hij meent echter, dat de bedoeling van DE BRÈS niet zoo hard en strak kan geweest zijn, en wijst op de pogingen van DE BRÈS tot verzoening van Gereformeerden en Lutherschen. Maar dit zegt niets, want het geschil „tusschen Calvinisten en Martinisten” was voor hem een dreigend schisma *binnen* zijn ware Kerk der Reformatie. Een idealist was DE BRÈS wel blijkens het citaat uit zijn werk over de Wederdoopers in mijn brochure, bldz. 28. Er is ook alle reden om aan te nemen, dat hij in de tegenstelling ware Kerk der Reformatie en valsche Kerk van Rome minder ruim dacht dan CALVIJN. De bewijzen gaf ik op bldz. 33 van mijn brochure en die heeft nog niemand weersproken.

Exegeten en historiekenners als Dr A. KUYPER Sr en Dr H. BAVINCK spreken van een „zich gedrongen voelen” der „*latere* Gereformeerden,” (bldz. 47) om even ruim te „worden” (bldz. 68) als CALVIJN, en dat „onder den drang van het leven” (bldz. 69).

Ontwikkeling, geen star zich gelijk blijven, is er dus onder de Gereformeerden, en door die ontwikkeling zijn de „phrases duriores” van onze Confessie wat het meerendeel der Gereformeerden betreft een *confessioneele onwaarheid* geworden. Geen wonder dan ook, dat Ds W. H. DEN HOUTING op de Gorkumsche Predikantenconferentie van 7 Juni 1920 onder algemeene instemming deze stelling verdedigd heeft: „Aan wie . . .

BIJLAGE XXXIII.
Art. 119.

RAPPORT over het verzoek der Particuliere Synode van Groningen en het voorstel der Classis Hallum inzake opzicht en tucht over doopleden (F).

In handen Uwer Commissie is gesteld het verzoek der Particuliere Synode van Groningen, dat de Generale Synode zich uitspreke over de volgende vragen:

- a. over de vraag, of eene formeele verklaring b.v. „dat zij (nl. doopleden) geacht worden het lidmaatschap der Kerk verloren te hebben” ook te weinig het karakter van excommunicatie draagt, om daarmee te kunnen volstaan, en of het daarom niet wenschelijk is, dat de Synode een kort formulier opstelle, voor de afsnijding van doopleden, die zich in belijdenis en wandel als ongeloofige en goddelooze menschen aanstellen;
- b. over de vraag, of in correlatie met de tucht over de belijdende leden, ook vóór de afsnijding der „doopleden” het advies der Classis gevraagd moet worden, opdat zij niet partijdig en onrechtvaardig geschiede; en of ook voor haar niet de medewerking en approbatie der gemeente noodig is, opdat zij met stilzwijgende bewilliging der Kerk geschiede.

Uwe Commissie is van oordeel, dat aan het eerste verzoek van genoemde Synode niet kan worden voldaan, wijl met het vaststellen van een soort formulier gesanctioneerd wordt het doopleden-stelsel, zooals dit vaak in de Noordelijke provincies wordt aangetroffen. Vele doopleden toch blijven zelfs tot op hoogen leeftijd in de Gereformeerde Kerken voortleven zonder door belijdenis des geloofs toegang te vragen tot het Heilig Avondmaal. Men gevoelt niet, dat zulk eene positie in Christus' Kerk eene onmogelijkheid is. Wanneer nu de Kerken voor zulke doopleden ook attestaties gaan geven en tuchtregelingen gaan treffen „in correlatie met de tucht over de belijdende leden”, zoodat ook formulieren van afsnijding en wederopname worden vastgesteld, dan wordt daarmede genoemd doopleden-stelsel als een gewettigd instituut in de Gereformeerde Kerken erkend, en de onmogelijkheid der positie van die doopleden wordt niet langer gevoeld. Daarbij komt, dat de zoogenaamde afsnijding der doopleden, „die door belijdenis en wandel zich als ongeloofige en goddelooze menschen aanstellen” moeilijk kan worden aangemerkt als eene excommunicatie, maar veeleer is een constateeren, dat zij zich aan de Gereformeerde Kerk en aan haar opzicht hebben onttrokken. Nu is er geen bezwaar tegen, dat de Kerkeraad aleer hij dit constateert en deze verklaring aan de gemeente bekend maakt, althans in sommige gevallen, het advies der Classis vraagt om overhaastige handeling en willekeur te voorkomen, maar ook hierbij hebbe men in het oog te houden, dat dit vragen van advies aan de Classis allerminst verplichtend is, en men wachte zich voor den schijn als stelde men bedoelde doopleden op één lijn met de belijdende leden.

Uwe Commissie heeft de eer daarom U het volgende voor te stellen: *[volgen de conclusiën in Art. 119].*

W. VERHOEF Nz, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXIV.
Art. 121.

RAPPORT over het „verband tusschen Kerk en School.”
F 5.

„De Particuliere Synode van Groningen stelt aan de Generale Synode voor te verklaren, dat de bepalingen der Kerkenorde (Art. 21, 41, 44 en 54 verstaan naar den eisch der historie) over de roeping der Kerken ten opzichte van het Gereformeerd lager onderwijs niet meer beantwoorden aan den eisch der omstandigheden en de grondgedachten, welke hierbij gelden moeten, niet voldoende vaststaan en daarom te besluiten eene commissie te benoemen, om te dienen van advies over deze zaak en eventueel ook voorstellen te doen om de K. O. in overeenstemming daarmede te wijzigen, en dat later dat rapport en voorstellen één jaar voor de e.k. Generale Synode aan de Kerken zullen worden toegezonden.

Uwe Commissie erkent, dat de genoemde artikelen van de K. O. waarin gesproken wordt over de roeping der Kerken ten opzichte van de Volksschool, niet geheel passen op de tegenwoordige omstandigheden, omdat de Christelijke School thans een geheel vrij en zelfstandig karakter draagt. Toch is dat verschil niet zoo ingrijpend als de Particuliere Synode van Groningen zich blijkbaar voorstelt, want al maken deze bepalingen bij oppervlakkige lezing wel den indruk, dat de School destijds van de Kerk uitging en geheel onder haar macht stond, zoo toont

toch de historie, dat dit metterdaad niet het geval was, aangezien de Schooluitgving van de Overheid en de Kerk als zoodanig over de School niets te zeggen had. Alleen in zoverre de Kerk als publieke Kerk destijds officieel met de Overheid in verband stond en de Overheid bij de aanstelling van onderwijzers en het toezicht op de School gemeenschappelijk gebruik maakte van den dienst der predikanten, kon de Kerk toen meer rechtstreekschen invloed uitoefenen. De bepaling in Art. 21, dat de Kerkeraden overal zullen toezien, dat er goede schoolmeesters zijn, die niet alleen de kinderen leeren lezen, schrijven, de spraken en de vrije kunsten, maar hen ook in de godzaligheid en in den Catechismus onderwijzen, wil dus niet zeggen, dat de Kerkeraden zelf zulke onderwijzers hebben aan te stellen, waartoe hun ook onder de Republiek de bevoegdheid ontbrak, maar alleen, dat zij bij de Overheid hadden aan te dringen en alle middelen in het werk hadden te stellen, dat zulke schoolmeesters aangeesteld werden, aan wie de opvoeding van het gedoopte zaad der Kerk kon worden toebetrouwd. In dien zelfden zin moeten dan ook de vragen worden opgevat, die volgens Art. 41 op de Classis en volgens Art. 44 bij de Classicale inspectie door de visitatores gedaan worden, of de scholen worden bezorgd en of de schoolmeesters hun ambt getrouwelijk waarnemen; deze vragen zien, blijkens de bekende visitatiereglementen dier dagen, waarin deze vragen nader zijn uitgewerkt hoofdzakelijk op het toezicht, dat de Kerkeraad heeft uit te oefenen op den levenswandel en belijdenis van de schoolmeesters, het religieus gedeelte van hun onderwijs en of zij den kinderen stichtelijke boeken in handen geven. Terwijl eindelijk in Artikel 54 alleen de *wensch* wordt uitgesproken, dat de schoolmeesters de drie Formulieren van Eenigheid zullen onderteekenen. Hoewel nu de omstandigheden gewijzigd zijn, omdat onze Christelijke scholen thans van vrije vereenigingen uitgaan, meent uwe Commissie toch, dat de grondgedachten, die in deze artikelen liggen opgesloten, ook voor onze dagen haar betekenis niet verloren hebben en natuurlijk met inachtneming van de veranderde verhoudingen wel degelijk als richtsnoer hebben te gelden. Al is het schoolonderwijs geen zaak der Kerk, toch heeft de Kerk groot belang bij een goed Christelijk onderwijs der jeugd en is het daarom wel degelijk roeping van den Kerkeraad, om ook nu nog toe te zien, dat er Christelijke scholen zijn en dat daaraan ook religieus onderwijs wordt gegeven; alleen zullen de Kerkeraden daartoe thans niet bij de Overheid hebben aan te dringen, maar de Christelijke ouders in dezen op hun plicht hebben te wijzen. En evenzeer spreekt het vanzelf, dat de Kerkeraden ook nu, zij het door contractueel verband met de besturen der scholen, moeten trachten toezicht te verkrijgen en op de geschiktheid van de onderwijzers en op het religieus gehalte van hun onderwijs. Zeker zou, wanneer de Kerkenorde thans moest opgesteld worden, deze plicht allicht eenigszins anders geformuleerd zijn geworden, maar dit is nog geen voldoende reden, om de Kerkenordering op deze punten te wijzigen, aangezien tegen hetgeen in deze artikelen staat uitgedrukt, geen bezwaar bestaat en ze zelfs, mits goed opgevat, wel degelijk de hoofdlijnen aangeven van de roeping, die de Kerk hierin te vervullen heeft.

En evenmin als uwe Commissie wijziging der K. O. in dit punt dringend noodzakelijk acht, vindt ze het noodig, dat de Generale Synode Deputaten benoeme om bepaalde voorstellen omtrent deze zaak te doen. Ze oordeelt, dat de „grondgedachten”, welke voor de roeping der Kerk tegenover het Gereformeerd lager onderwijs gelden moeten, wel voldoende vaststaan, want dat het de algemeene overtuiging is, dat de scholen niet van de Kerken, maar van de ouders moeten uitgaan, (Acta van Dordrecht 1893 art. 235); dat de roeping van de Kerk is, de ouders tot de stichting van zulke scholen aan te sporen, waar ze nog niet zijn, dat toezicht van Kerkeraadswegen op het onderwijs gewenscht is en dat de Kerken ook finantiëel te zorgen hebben, dat de arme kinderen der Gemeente van dit onderwijs gebruik kunnen maken. Hoe echter dit toezicht op het onderwijs moet plaats vinden, kan de Generale Synode niet voor alle Kerken vaststellen, daar dit af zal hangen van de plaatselijke omstandigheden en van de bereidwilligheid van het Schoolbestuur om zulk een toezicht toe te laten. Unilateraal kan de Kerk dit toezicht natuurlijk niet regelen; de Synode kan hoogstens de Kerkeraden opwekken om te trachten dit toezicht uit te oefenen en die opwekking ligt reeds in de genoemde artikelen van de Kerkenorde als *algemeen beginsel* uitgesproken.

Het is op deze gronden, dat uwe Commissie de Synode voorstelt, met alle waardeering van de goede bedoeling van de Particuliere Synode van Groningen, op haar voorstel niet in te gaan.

Namens de Commissie:

Dr H. H. KUYPER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXV.
Art 122.

Vakverenigingen. (Agenda F 7 en 8.)

In handen van Uw Commissie was gesteld:

1. een verzoek van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.), om de Kerken advies te geven, hoe te handelen met leden der gemeente, die lid zijn van organisaties, welke staan op den grondslag van den klassenstrijd;

2. een schrijven van br. W. DE KWANT c.s. aan de Particuliere Synode van Zuid-Holland ten N. onder sympathiebetuiging door genoemde Synode naar Uw vergadering, in welk schrijven verzocht werd er toe mee te werken, dat op de Generale Synode aan de orde zou worden gesteld de vraag, of leden eener Gereformeerde Kerk lid mogen zijn eener organisatie, die bij het N. V. V. is aangesloten. Tevens vroegen bedoelde broeders of, indien het lidmaatschap van een dergelijke organisatie ongeoorloofd moest worden geacht, het niet op den weg van alle Kerken lag zulk een lidmaatschap ernstig te ontraden. Hierbij werd nog meegedeeld, dat het verzoek eerst was ingediend bij den Kerkeraad van Gouda, die verklaarde het met de brs DE KWANT c.s. eens te zijn. De Classis Gouda evenwel had zich niet met hun gevoelens kunnen vereenigen en wel, omdat er over de bedoelde zaak een communis opinio zou bestaan, hetgeen door de brs DE KWANT c.s. op door hen meegedeelde gronden wordt betwist.

Ook meenen deze broeders, dat niet met censuur moet worden gewacht, totdat een verkeerde daad is gepleegd, maar dat reeds het bovenbedoelde lidmaatschap zelf censurabel is, wijl het N. V. V. de fundamenten van het maatschappelijk en staatkundig gebouw ondermijnt. Tegen de opmerking, dat het lidmaatschap als boven omschreven geen concrete zaak zou zijn en dus niet op de kerkelijke vergaderingen te behandelen, voeren de broeders aan, dat het hier zou gaan om dingen bedoeld in Art. 30 D. K. O. die tot de Kerken „in het gemeen behooren.”

Wanneer Uw Commissie U te dienen heeft van advies op het vermelde verzoek van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.) en op het schrijven van de brs DE KWANT c.s. kan het niet haar taak zijn, U eerst een overzicht te geven van haar meening over de taak der Kerk inzake de sociale kwestie. Zelfs gelooft ze niet geroepen te zijn in den breedte te handelen over al de punten, die door de brs DE KWANT c.s. zijn ter sprake gebracht met name niet. om te onderzoeken, of wat door genoemde broeders over de taak der Kerk in de kerkelijke vergaderingen in verband met Art. 30 D. K. O. wordt aangevoerd, den toets der kritiek kan doorstaan. Maar wel ziet Uw Commissie zich verplicht, U mee te deelen, welke algemeene lijnen ze gevolgd heeft bij het zoeken naar adviezen.

Voorop sta, dat het de taak der Kerk is om het Woord Gods te bewaren en te verkondigen en dat geldt het Woord Gods in zijn vollen omvang. Dat Woord geeft ook licht over het maatschappelijk leven en de Kerk zou haar plicht verzaken, indien ze verzuimde dat uit te dragen. Maar aan de andere zijde wordt ons in de Schrift niet één bepaalde maatschappelijke orde als de de eenig juiste voorgeteekend en evenmin in onderdeelen voorgeschreven welke regelen de vakbeweging heeft te volgen. Gods Woord predikt ons ten deze slechts zedelijke beginselen, die in de praktijk tot meer dan één wijze van handelen kunnen leiden. Nu hebben de Kerken zeker niet alleen de negatieve taak, te onderzoeken, of wat bestaat wel naar het Woord van God is, heur taak is positief. Maar dan niet in dien zin positief, dat het ook nog de plicht der Kerk zou zijn een uitgewerkt systeem te geven van de dingen, die liggen op het terrein van het natuurlijke leven, maar wel, dat de Kerk de bovengenoemde zedelijke beginselen heeft te binden op de gewetens der menschen, opdat degenen die geroepen zijn leiding te geven op het terrein van het natuurlijke leven daarvan zouden uitgaan.

Vervolgens merkt Uw Commissie op, dat naar haar overtuiging een Generale Synode, in het algemeen een kerkelijke vergadering, geen uitspraken van algemeen aard mag doen, dan die welke rechtstreeks door het Woord Gods worden geboden of er mee kunnen bewezen.

Alleen immers in dit geval zal een uitspraak der Synode weerklank vinden in het geweten, zoodat het gezag en de beteekenis er van wordt gezien en geloofd.

En in de derde plaats, wat de tucht betreft, wenscht Uw Commissie zich te houden aan den algemeenen regel, dat nooit een gansche groep van personen tot voorwerp van tucht wordt verklaard. De tucht heeft, krachtens haar karakter te willen behouden bij de gemeente door vermaning en bestraffing, te gaan over bepaalde individuen, die bepaalde zonden hebben bedreven. Op dit standpunt hebben zich en, naar het Uw Commissie wil voorkomen terecht, vroeger meer dan

eens onze kerkelijke vergaderingen geplaatst, wanneer het ging om den Bond van Christen Socialisten. Men is niet censurabel om het enkele feit van toetreding tot dien bond; men wordt het wanneer men overtreedt de geboden Gods.

Natuurlijk wil dal alles niet zeggen, dat dan een Kerkeraad het maar stil zou hebben aan te zien, als iemand lid wordt van een organisatie aangesloten bij het N. V. V. Straks komt deze kwestie uit den aard der zaak nog in onderdeelen aan de orde, reeds thans dient in verband met het betoogde gezegd, dat het indien een lid der gemeente zich in verbinding stelt met een kring, waardoor hij persoonlijk licht tot zondige daden of woorden komen kan, de roeping van den Kerkeraad is, die personen te vermanen zich te wachten voor zulk een toetreding.

Wanneer we nu allereerst het voorstel van Zuid-Holland (N. G.) nader bezien, merkt Uw Commissie op, dat het voorstel, *gelijk het er staat*, vrij eenvoudig is. Zuid-Holland spreekt van een organisatie, die staat op den grondslag van den klassestrijd. Het spreekt wel van zelf, dat geen belijder van den Christus, Die in liefde tot God en liefde tot den naaste ons de hoofdsom der wet leerde zien, behoort in een vereeniging, die haar leden zou verplichten of althans oproepen tot haat. Om misverstand te vermijden voegt Uw Commissie daar evenwel onmiddellijk aan toe, dat de zaak doorgaans anders staat. Gewoonlijk gaat het immers om zoogenaamde neutrale organisaties, die praktisch veelal daden doen ingegeven door den klassestrijd. En indien het geval zóó staat, wordt het menigmaal uitermate moeilijk. Hier zou Uw Commissie in de eerste plaats willen herinneren, aan hetgeen boven over de taak der Kerk is opgemerkt, maar voorts ook opmerken, dat zich in de praktijk allerlei gevallen voordoen, die duidelijk laten zien, dat een algemeene regel niet te geven is. Het schijnt voor te komen, dat op een bepaalde plaats geen Christelijke vakvereeniging voor een bepaald vak bestaat, omdat daar ter plaatse onder de belijders van den naam des Heeren slechts zeer enkelen zijn, die het bedoelde vak beoefenen. Is het dan daar ter plaatse b.v. ten gevolge van een collectief contract eisch, dat men georganiseerd is om arbeid te vinden, terwijl de z. g. gewetensclausule ontbreekt, dan rest aan de Christelijke arbeiders niets anders dan zich te voegen bij een R. K. of neutrale organisatie.

Daar deze en dergelijke toestanden kunnen voorkomen, meent Uw Commissie er met te meer klem op te moeten aandringen, dat toch ook ten aanzien van de vakbeweging het algemeen bij de tuchttoefening gevolgde beginsel bewaard blijve, en dat nooit iemand onder censuur worde geplaatst alleen om het feit, dat hij verkeerd is georganiseerd, tenzij dan, dat, als boven gezegd het gaat om een organisatie, die zich uitdrukkelijk stelt op een door Gods Woord verboden grondslag. In dat geval zou, indien naar de vermaning niet wordt gehoord, tot censuur moeten worden uitgevaren.

Met het bovenstaande is ook reeds gesproken over het voornaamste, dat vermeld staat in het schrijven van brs. DE KWANT c. s. Uw Commissie meent evenwel haar sympathie met dat schrijven ook afzonderlijk te moeten uitspreken en te verklaren, dat zij waardeert den ijver der broederen om ook op het gebied van het maatschappelijk leven den eisch van het Woord Gods te volgen en aan de kerk haar plaats te laten. Daar de brief wel een beroep van een uitspraak der Classis Gouda op de Particuliere Synode inhoudt, maar niet een van deze laatste op Uw vergadering, het antwoord door de Particuliere Synode van Zuid-Holland N. G. met sympathiebetuiging is doorgezonden, behoeft niet gehandeld over het gerechtvaardigde of ongerechtvaardigde eener uitspraak van een mindere vergadering en kan volstaan met alleen over den inhoud van het schrijven nog iets op te merken. Uwe Commissie is van oordeel, dat de brs. DE KWANT c.s. gelijk hebben met hun bewering, dat er Kerkeraden zijn, die nog niet voldoende begripen, dat de Kerk ook op het gebied van het maatschappelijk leven een taak heeft, maar ze kan als reeds werd betoogd niet met de broeders DE KWANT c.s. meegaan in hun opvatting van de censuur. Uw Commissie meent daarom te kunnen volstaan met U aan te raden den Kerkeraden aan te bevelen, het oog open te houden om de verschijnselen op het maatschappelijk gebied en inzonderheid bij huisbezoek en catechisaties te overwegen, of zich ook bepaalde gevallen voordoen, waarin waarschuwend en bestraffend dient te worden opgetreden.

In verband met het bovengenoemde stelt Uw Commissie U voor uit te spreken: *[volgen de conclusiën in Art. 122].*

Dr F. W. GROSHEIDE, *Rapporteur.*

A.

In handen van Uwe Commissie van praëadvies werd gesteld een schrijven van den Nederlandschen Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden grondslag, waarin genoemde Bond aan de Generale Synode verzoekt eenige Deputaten te benoemen met de opdracht „om — als tijdens de mobilisatie aan de regeering — nu aan den Bond gelegenheid te geven over de belangen der Gereformeerde jeugd met de Kerken te kunnen handelen”.

Uwe Commissie den arbeid van den Bond onder de Gereformeerde jongelingschap ten hoogste waardeerd, stelt u voor op dit verzoek in te gaan en een 3 tal Deputaten voor deze zaak aan te wijzen met de opdracht om met de bestuurders van dezen Bond in verbinding te treden, ten einde nader met hen te handelen over de belangen van de rijpere jeugd.

Tegen deze conclusie Uwer Commissie, die wellicht eerst iets breder had kunnen worden toegelicht, werden ter Synode nog al eenige bezwaren ingebracht, hoofdzakelijk zich concentreerende op dit punt, dat het niet duidelijk was, welke het mandaat, de roeping van de te benoemen Deputaten zoude zijn.

Uwe Commissie had ongetwijfeld kunnen overwegen hare conclusie, ondanks de genoemde bezwaren, te handhaven, en haar b.v. aan te vullen met deze clause: „en op de volgende Generale Synode voorstellen te doen tot nadere omschrijving van hun taak.”

Immers, het geldt hier een zaak, die groeien moet, en niet op eenmaal kan gemaakt worden.

Ter Synode was echter de wensch uitdrukkelijk uitgesproken, dat het Bondsbestuur gevraagd zou worden zijn verzoek nader toe te lichten, te preciseeren en te formuleeren.

Op uitnodiging Uwer Commissie was nu gisterenavond in haar midden een lid van het hoofdbestuur van den Bond, de Heer DE LANGE uit Amersfoort, terwijl enkele Commissieleden te voren ook met het Bondsbestuurslid den Heer HARMS gesproken hadden.

Bij deze ontmoeting bleek, dat het ook dezen broeders niet helder voor den geest stond, welke de taak van de te benoemen Deputaten zoude moeten zijn. Het punt waarover het hier ging was ook in het Bondsbestuur nog niet grondig behandeld. Er was met eenige haast gearbeid nadat het denkbeeld opgekomen was.

Nu kwam het Uwe Commissie voor, dat waar de zaak, waar het om ging, belangrijk konde zijn voor de Kerken en voor den Bond, en deze niet door gebrek aan goede voorbereiding schade mocht lijden of zelfs mislukken ter Uwer vergadering, zij goed deed om aan het Bondsbestuur te adviseeren, het verzoek voorloopig terug te nemen om desgewenscht later met goed ingedachte en uitgewerkte voorstellen bij een Synode onzer Kerken terug te komen, — welk voorstel door dien afgevaardigde van den Bond na eenige bespreking werd aanvaard. *[Volgt de conclusie in Art. 123.]*

S. DOORNBOS, *Rapporteur.*

B.

Aan de Eerwaarde Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De Nederlandsche Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden grondslag, overwegende,

dat de geestelijke stroomingen van onzen tijd de Gereformeerde belijders tot intensiever arbeid roepen;

dat de tijdgeest krachtiger dan ooit te voren werkt om de jongelingschap los te maken van de Gereformeerde belijdenis en poogt den band aan het Woord bij de jongere leden van Christus' Kerk door te snijden;

dat het kennen en belijden der Gereformeerde beginselen voor heel het leven, maar allereerst voor het leven der Kerken van onberekenbare waarde is,

dat het toezicht der Kerken op de Jongelingsvereniging ter plaatse, steeds door den Bond is aanbevolen en naar vermogen is bevorderd,
 dat medewerking van de Kerken voor meer algemeene actie zeer noodig wordt geacht,
 dat het benoemen van Deputaten voor de verzorging van de geestelijke belangen der militairen tijdens de mobilisatie zulke rijke vruchten heeft gedragen;
 dat het voor de voortzetting van den arbeid van den Bond (uitbouw) zeer gewenscht is voortdurend contact te kunnen hebben met de Kerken;
 verzoekt Uwe vergadering eenige Deputaten te benoemen met opdracht om, als tijdens de mobilisatie aan de regeering, nu aan onzen bond gelegenheid te geven over de belangen der Gereformeerde Jeugd met de Kerken te kunnen handelen.

Namens het Bestuur van den Bond voornoemd,

J. E. VONKENBERG, *Voorzitter.*
 JAC. VAN OVERSTEEG, *2e Voorzitter.*
 A. ZIJLSTRA.
 JOH. T. DE LANGE, *1e Secr.-Penningm.*
 J. WIJNBEEK, *2e Secretaris.*

Amersfoort, 18 Aug. 1920.

BIJLAGE XXXVII.
 Art. 124.

RAPPORT van de leden van het Moderamen der Generale Synode van Rotterdam 1917.

A.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Leeuwarden.

In hare laatste zitting van 6 September 1917 werd door de Generale Synode van Rotterdam aan het Moderamen opgedragen:

- a. de vaststelling der Acta, voorzooverre dit niet door de Synode zelve is gedaan;
- b. de bezorging en verzending van de Acta aan de gewone adressen;
- e. het déchargeeren van de Commissie, die belast is met de financiële aangelegenheden van de Synode (vgl. biz. 10) en
- d. de uitvoering van alle die besluiten der Synode, waarvoor geen Deputaten zijn benoemd (vgl. E. 2 en L. 2.)

Aan deze opdracht is door het Moderamen voldaan.

De Heere wone met Zijnen Heiligen Geest in uwe vergadering!

De leden van het Moderamen van de Generale Synode van Rotterdam:

Rotterdam	} Juli 1919.
Amsterdam	
Tiel	
Lemmer	

J. H. LANDWEHR, *Præses.*
 B. VAN SCHELVEN, *Assessor.*
 G. KEIZER, *Scriba.*
 A. DE GEUS, *Scriba.*

B.

**Staat van Ontvangsten en Uitgaven van de Generale Synode der Gereformeerde
Kerken in Nederland gehouden te Rotterdam in 1917
van 28 Augustus tot 6 September.**

Generale Synode 1917.

ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.																																																																																																																																																																																
<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 15%;">Van Provincie</td> <td style="width: 35%;">Noord Holland</td> <td style="width: 10%; text-align: right;">f</td> <td style="width: 40%; text-align: right;">780.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Zuid Holland Noor- delijk Gedeelte</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">720.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Zuid Holland Zui- delijk Gedeelte</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">780.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Noord Brabant en Limburg</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">180.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Utrecht</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">360.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Gelderland</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">420.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Overijssel</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">480.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Drenthe</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">300.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Friesland Noorde- lijk Gedeelte</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">420.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Friesland Zuidelijk Gedeelte</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">420.—</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>Groningen</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">780.—</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Saldo Deputaten Herziening der Bijbelvertaling</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">136.26</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;">Totaal</td> <td style="text-align: right;">f</td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">6136.26</td> </tr> </table>	Van Provincie	Noord Holland	f	780.—	" "	Zuid Holland Noor- delijk Gedeelte	-	720.—	" "	Zuid Holland Zui- delijk Gedeelte	-	780.—	" "	Noord Brabant en Limburg	-	180.—	" "	Utrecht	-	360.—	" "	Gelderland	-	420.—	" "	Overijssel	-	480.—	" "	Drenthe	-	300.—	" "	Friesland Noorde- lijk Gedeelte	-	420.—	" "	Friesland Zuidelijk Gedeelte	-	420.—	" "	Groningen	-	780.—	"	Saldo Deputaten Herziening der Bijbelvertaling	-	136.26		Totaal	f	6136.26	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 15%;">Per</td> <td style="width: 35%;">Correspondentie Buiten- landsche Kerken</td> <td style="width: 10%; text-align: right;">f</td> <td style="width: 40%; text-align: right;">7.75</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Deputaten Verbetering Predi- kantstractementen</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">99.33</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Deputaten Correspondentie met de Hooge Overheid</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">23.25</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Ondersteuning Kerk van Brielle,</td> <td style="text-align: right;">f</td> <td style="text-align: right;">200.—</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="padding-left: 20px;">Reserve</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">100.—</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">300.—</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Deputaten van het verband met de Vrije Universiteit</td> <td style="text-align: right;">f</td> <td style="text-align: right;">600.—</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="padding-left: 20px;">Saldo</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">150.—</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="text-align: right;">f</td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">449.71</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="padding-left: 20px;">plus</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">10.80</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">460.51</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Tegemoetkoming aan de Scribae</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">200.—</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Zendingsrapport</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">232.96</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Deputaten Examina Buiten- landsche Zending</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">95.72</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Brandvrije kluis Reserve</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">100.—</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Deputaten Echt- scheiding</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">400.—</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten consumptie tijdens de Generale Synode</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">610.08</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Drukwerk tijdens de Generale Synode</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">244.56</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Prae adviseerende Leden</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">195.—</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Bediening en Bureaukosten</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">237.21</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>In orde maken van de Kerk</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">444.42⁵</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Uitschrijven Bid- stonden etc. Classe den Haag</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">130.06</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Deputaten Generale Kas Art. 11 K. O.</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">9.—</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Rapport Art. 13 K.O. transport Meubilair</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">32.20</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td style="padding-left: 20px;">naar Kampen</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">10.57⁵</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Moderamen en ge- maken der Acta</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">217.02⁵</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Onkosten Deputaatschappen</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">106.50</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td style="padding-left: 20px;">Acta Synodi</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">1812.70⁵</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Porto's</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">0.67</td> </tr> <tr> <td>"</td> <td>Saldo uitbetaald aan Depu- taten „Echtscheiding”</td> <td style="text-align: right;">-</td> <td style="text-align: right;">167.—</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;">Totaal</td> <td style="text-align: right;">f</td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">6136.26</td> </tr> </table>	Per	Correspondentie Buiten- landsche Kerken	f	7.75	"	Deputaten Verbetering Predi- kantstractementen	-	99.33	"	Deputaten Correspondentie met de Hooge Overheid	-	23.25	"	Ondersteuning Kerk van Brielle,	f	200.—		Reserve	-	100.—			-	300.—	"	Deputaten van het verband met de Vrije Universiteit	f	600.—		Saldo	-	150.—			f	449.71		plus	-	10.80			-	460.51	"	Tegemoetkoming aan de Scribae	-	200.—	"	Zendingsrapport	-	232.96	"	Deputaten Examina Buiten- landsche Zending	-	95.72	"	Brandvrije kluis Reserve	-	100.—	"	Onkosten Deputaten Echt- scheiding	-	400.—	"	Onkosten consumptie tijdens de Generale Synode	-	610.08	"	Onkosten Drukwerk tijdens de Generale Synode	-	244.56	"	Onkosten Prae adviseerende Leden	-	195.—	"	Bediening en Bureaukosten	-	237.21	"	In orde maken van de Kerk	-	444.42 ⁵	"	Onkosten Uitschrijven Bid- stonden etc. Classe den Haag	-	130.06	"	Onkosten Deputaten Generale Kas Art. 11 K. O.	-	9.—	"	Onkosten Rapport Art. 13 K.O. transport Meubilair	-	32.20	"	naar Kampen	-	10.57 ⁵	"	Onkosten Moderamen en ge- maken der Acta	-	217.02 ⁵	"	Onkosten Deputaatschappen	-	106.50	"	Acta Synodi	-	1812.70 ⁵	"	Porto's	-	0.67	"	Saldo uitbetaald aan Depu- taten „Echtscheiding”	-	167.—		Totaal	f	6136.26
Van Provincie	Noord Holland	f	780.—																																																																																																																																																																														
" "	Zuid Holland Noor- delijk Gedeelte	-	720.—																																																																																																																																																																														
" "	Zuid Holland Zui- delijk Gedeelte	-	780.—																																																																																																																																																																														
" "	Noord Brabant en Limburg	-	180.—																																																																																																																																																																														
" "	Utrecht	-	360.—																																																																																																																																																																														
" "	Gelderland	-	420.—																																																																																																																																																																														
" "	Overijssel	-	480.—																																																																																																																																																																														
" "	Drenthe	-	300.—																																																																																																																																																																														
" "	Friesland Noorde- lijk Gedeelte	-	420.—																																																																																																																																																																														
" "	Friesland Zuidelijk Gedeelte	-	420.—																																																																																																																																																																														
" "	Groningen	-	780.—																																																																																																																																																																														
"	Saldo Deputaten Herziening der Bijbelvertaling	-	136.26																																																																																																																																																																														
	Totaal	f	6136.26																																																																																																																																																																														
Per	Correspondentie Buiten- landsche Kerken	f	7.75																																																																																																																																																																														
"	Deputaten Verbetering Predi- kantstractementen	-	99.33																																																																																																																																																																														
"	Deputaten Correspondentie met de Hooge Overheid	-	23.25																																																																																																																																																																														
"	Ondersteuning Kerk van Brielle,	f	200.—																																																																																																																																																																														
	Reserve	-	100.—																																																																																																																																																																														
		-	300.—																																																																																																																																																																														
"	Deputaten van het verband met de Vrije Universiteit	f	600.—																																																																																																																																																																														
	Saldo	-	150.—																																																																																																																																																																														
		f	449.71																																																																																																																																																																														
	plus	-	10.80																																																																																																																																																																														
		-	460.51																																																																																																																																																																														
"	Tegemoetkoming aan de Scribae	-	200.—																																																																																																																																																																														
"	Zendingsrapport	-	232.96																																																																																																																																																																														
"	Deputaten Examina Buiten- landsche Zending	-	95.72																																																																																																																																																																														
"	Brandvrije kluis Reserve	-	100.—																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Deputaten Echt- scheiding	-	400.—																																																																																																																																																																														
"	Onkosten consumptie tijdens de Generale Synode	-	610.08																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Drukwerk tijdens de Generale Synode	-	244.56																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Prae adviseerende Leden	-	195.—																																																																																																																																																																														
"	Bediening en Bureaukosten	-	237.21																																																																																																																																																																														
"	In orde maken van de Kerk	-	444.42 ⁵																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Uitschrijven Bid- stonden etc. Classe den Haag	-	130.06																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Deputaten Generale Kas Art. 11 K. O.	-	9.—																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Rapport Art. 13 K.O. transport Meubilair	-	32.20																																																																																																																																																																														
"	naar Kampen	-	10.57 ⁵																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Moderamen en ge- maken der Acta	-	217.02 ⁵																																																																																																																																																																														
"	Onkosten Deputaatschappen	-	106.50																																																																																																																																																																														
"	Acta Synodi	-	1812.70 ⁵																																																																																																																																																																														
"	Porto's	-	0.67																																																																																																																																																																														
"	Saldo uitbetaald aan Depu- taten „Echtscheiding”	-	167.—																																																																																																																																																																														
	Totaal	f	6136.26																																																																																																																																																																														

Rotterdam, 9 Juli 1918.

Met de bescheiden vergeleken en accoord bevonden.

Amsterdam, 20 Juli 1918.

C. G. MEEDER.

B. VAN SCHELVEN.

BIJLAGE XXXVIII.
Art. 132.

RAPPORT inzake de buitenkerken der Classis 's Gravenhage op Java en Sumatra.

A.

RAPPORT der Deputaten van de Classis 's Gravenhage voor de correspondentie met de buitenkerken op Java en Sumatra, welke tot haar ressort worden gerekend.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken te houden te Leeuwarden op 24 Augustus e. v. d.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders.

De Deputaten der Classis 's Gravenhage voor de correspondentie met de Kerken van Batavia, Soerabaia, Medan en Bandoeng hebben, in opdracht van de vergadering van genoemde Classis gehouden den 11^{en} Mei j.l., de eer u het volgende te rapporteeren:

a). Aangaande de Kerk van Batavia.

Kerkvisitatie
Batavia.

1e dat op de vergadering der Classis van 12 Februari 1918 een verzoek inkwam van den Kerkeraad van Batavia om wederom en zoo spoedig mogelijk in deze Kerk de *Kerkvisitatie* te doen plaats vinden, voornamelijk met het oog op allerlei belangrijke vraagpunten, welke in deze Kerk oprezen, als b.v. de verzorging der verstrooiden, de vorming van kringen der geloovigen etc., en in nauw verband met de voortdurende vacature, (zie Bijlage I). Besloten werd aan dit verzoek te voldoen, en de missionaire dienaren Dr H. A. VAN ANDEL en Ds L. NETELENBOS te vragen zich met deze visitatie te willen belasten;

Beroep van
Ds J. C. AALDERS.

2e dat door de Deputaten voortdurend ernstige pogingen in het werk zijn gesteld om voor de Kerk van Batavia een *Dienaar des Woords* te vinden, totdat in Juni 1918 Ds J. C. AALDERS van Bunschoten, die reeds eerder door genoemde Kerk beroepen was. doch toen, wegens zijn te kort verblijf te Bunschoten, meende te moeten bedanken, zich bereid verklaarde een eventueele roeping op te volgen. Door de Kerk van Batavia is dan ook op Ds AALDERS de roeping uitgebracht, met toestemming der Classis, en op de classicale vergadering van 3 September 1918 kon deze roeping, welke door Ds AALDERS intusschen was aanvaard, worden geapprobeerd;

Positie
Ds L. TIEMERSMA.

3e dat op de vergadering der Classis van 4 September 1919 het bericht inkwam van den Kerkeraad van Batavia, dat hij de positie van Ds L. TIEMERSMA zoo had geregeld, dat deze beschouwd wordt als missionair Dienaar des Woords voor den arbeid onder de Maleiers. Besloten werd in deze regeling (zie Bijlage II) te berusten, en deze zaak voorts aan uw vergadering over te laten;

Visitatie in de Kerk
van Batavia.

4e dat op de vergadering der Classis van 11 Mei 1920 is ingekomen het rapport van de *visitatie* gehouden in de Kerk van Batavia door de D.D. Dr H. A. VAN ANDEL en W. PERA den 23sten October 1918, over welk rapport de Classis niets heeft op te merken, dan dat zij de aandacht der Generale Synode vestigt op hetgeen het rapport zegt over de opkomst tot den Dienst des Woords. (Zie Bijlage III);

b). Aangaande de Kerk van Soerabaia.

Visitatie in de Kerk
van Soerabaia.

1e dat op de vergadering der Classis van 11 September 1917 een verzoek inkwam van br G. GREVEN te Soerabaia, om in die Kerk *Kerkvisitatie* te doen geschieden. Besloten werd aan Ds L. NETELENBOS, missionair Dienaar des Woords van de Kerk van Delft, op te dragen deze visitatie te verrichten in de Kerken van Batavia, Soerabaja en Bandoeng, en zich daartoe te verstaan met een der missionaire Dienaren op Java (zie Bijlage IV.) Hieraan kan nog worden toegevoegd dat vele stukken die door de Deputaten over de Kerkvisitatie naar Indië gezonden werden, in de oorlogsjaren hun bestemming niet bereikt hebben;

Emeritaat Ds PERA.

2e dat op de vergadering der Classis van 11 Februari 1919 is ingekomen de *emeritaatsaanvraag* van Ds W. PERA, en met medewerking van de Deputaten der Particuliere Synode ad art. 49 D. K. O., dit emeritaat is geregeld en geapprobeerd (Zie Bijlage V);

c). **Aangaande de Kerk van Bandoeng.**

1e dat op de vergadering der Classis van 3 September 1918 van den Kerke- raad van Bandoeng het verzoek inkwam om ook in deze Kerk de *visitatie* te doen plaats vinden. Besloten werd deze zaak met Ds J. C. AALDERS, die in September naar Indië zou vertrekken, te bespreken en hem op te dragen (zie Bijlage VI);

2e dat op de vergadering der Classis van 13 Mei 1919 het verzoek inkwam van den Kerke raad van Bandoeng om hem medewerking te verleen bij het *beroepingswerk*: (Zie Bijlage VII) aan dit verzoek zal worden voldaan en deze zaak is voorts in handen gesteld van de Deputaten der Classis;

3e dat op de vergadering der Classis van 11 Mei 1920 ontvangen en gelezen werd het rapport der *Kerkvisitatie*, gehouden door de D.D. Dr H. A. VAN ANDEL en W. PERA, den 22 October 1918 in de Kerk van Bandoeng, over welk rapport de Classis niets heeft op te merken, dan dat zij de aandacht der Generale Synode vestigt op hetgeen op p. 2 gezegd wordt over de oefening der tucht (zie Bijlage VIII);

Visitatie in de Kerk van Bandoeng.

Beroepingswerk te Bandoeng.

Kerkvisitatie te Bandoeng.

d). **Aangaande de Kerk van Medan.**

1e dat op de vergadering der Classis van 11 September 1917 het verzoek inkwam van den Kerke raad van Medan om, indien Dr HARRENSTEIN de roeping naar die Kerk aannam, dit *beroep te approbeeren*, welke approbatie in de vergadering van 12 November 1917 kon geschieden (zie Bijlage IX);

2e dat voor den toestand te Medan verwezen wordt naar het rapport der Deputaten voor de geestelijke verzorging der verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch Indië;

Beroep van Dr HARRENSTEIN.

Toestand te Medan.

e). **Aangaande de vorming van een Classis der Kerken in N. O. I.**

1e dat op de vergadering der Classis van 13 November 1917 is ingekomen een schrijven van het Moderamen der Generale Synode van Rotterdam 1917, inhoudende het besluit dat het verzoek om Classisvorming op Java onderworpen moet worden aan het oordeel der Classis 's Gravenhage, van welke beslissing de Classis met belangstelling kennis nam (zie Bijlage X);

2e dat, eer de Classis zich een eindoordeel kon vormen, op haar vergadering van 11 Februari 1919, reeds inkwam een exemplaar van de gedrukte Acta der *voorloopige Classis van de Kerken op Java* en Sumatra, welke Acta in haar geheel zijn voorgelezen en met belangstelling aangehoord. (Zie Bijlage XI.) De Classis besloot aan de Kerken op Java dank te zeggen voor de toezending der stukken, en haar, wat betreft het besluit aangaande de Kerkvisitatie (zie art. 4 blz. 1) te wijzen op het informeele van deze handeling, daar een voorloopige Classis het recht tot Kerkvisitatie ontbreekt;

dat op de vergadering der Classis van 11 Mei 1920 gelezen is het verslag van de *Derde Vergadering van de Gereformeerde Kerken in Nederlandsch Indië*, gehouden te Bandoeng op 24 en 28 Juni 1919, over welk verslag de Classis besloot niets op te merken, dan dat zij de bijzondere aandacht der Generale Synode vestigt op hetgeen in art. 28 pag. 13 vermeld wordt inzake de bediening van het Heilige Avondmaal aan verstrooide leden in hunne woningen (zie Bijlage XII);

dat in opdracht van de Generale Synode van Rotterdam 1917, door de Classis de *vorming van een zelfstandige Classis* der Kerken op Java en Sumatra ernstig overwogen werd, en DOOR HAAR BESLOTEN IS DE GENERALE SYNODE VAN LEEUWARDEN TE ADVISEEREN TOT EEN DERGELIJKE CLASSISVORMING ZOO SPOEDIG MOGELIJK OVER TE GAAN, omdat

- a. er voldoende Kerken zijn om een eigen Classis te vormen,
- b. de zaken in Indië door de Indische Kerken zelve dienen behandeld te worden, en
- c. het voor de Classis 's Gravenhage steeds moeilijker wordt, de sterk vermeerderde belangen der Indische Kerken te behartigen.

De Classis stelt nog bovendien voor:

- a. de *grenzen der onderscheidene Kerken* vast te stellen overeenkomstig het besluit der Vergadering van Bandoeng (zie Acta art. 21 p. 9), en
- b. voorzoo veel dit noodig is de Classis Batavia, die gevormd zal worden, *in te voegen bij de Particuliere Synode van Zuid-Holland ten Noorden*.

De Deputaten verzoeken beleefd terugzending der bijgevoegde Bijlagen, en

Schrijven van het Moderamen der Gen. Synode van 1917.

Voorloopige Classis op Java.

Derde Vergadering der Kerken in Nederl.-Indië.

Vorming der zelfstandige Classis op Java.

wenschen in naam der Classis de Generale Synode in bijzondere mate de leiding en het licht des Heiligen Geestes toe.

De Deputaten voornoemd.

Namens hen,

K. DIJK, *Rapporteur.*

's Gravenhage, Mei '20.

B.

ADVIES inzake bovenstaand rapport (Agendum, litt. I, punt 1).

In handen van Uwe Commissie voor de Zendingsaangelegenheden is o. m. ook gesteld het „Rapport van Deputaten der Classis 's-Gravenhage voor de correspondentie met de buitenkerken op Java en Sumatra, welke tot haar ressort worden gerekend”.

Opgemerkt mag worden, dat, waar vroeger de Classis zelve door haren Actuaris deze correspondentie voerde, zij door den steeds toenemenden omvang daarvan Deputaten voor dit doel heeft moeten aanwijzen. Deze Deputaten bieden thans namens de Classis hun rapport aan de Synode aan.

Bij dat rapport gaan 12 bijlagen, waaraan tijdens Uwe vergadering nog 2 brieven werden toegevoegd; van alle welke bijlagen Deputaten terugzending verzoeken.

A. Met betrekking tot de Kerk van *Batavia* heeft de Classis 's-Gravenhage of hare Deputaten bemoeienis gehad ter zake van kerkvisitatie in die Kerk, ter zake van de vacature, die na vele vergeefsche pogingen eindelijk vervuld is door de komst aldaar van Ds J. C. AALDERS; en terzake van de regeling der positie van Ds L. TIEMERSMA.

De positie van Ds TIEMERSMA is door den Kerkeraad te Batavia, in overeenstemming met het advies van de Afzonderlijke Vergadering van Missionaire Dienaren des Woords aldus omschreven, dat hij beschouwd wordt als missionair Dienaar des Woords van de Gereformeerde Kerk van Batavia.

De Classis 's-Gravenhage besloot in deze regeling te berusten, en de zaak voorts aan deze Synode over te laten. Aangezien dit samenhangt met de regeling der verhouding tusschen het Hollandsch en het Maleisch gedeelte van deze Kerk, waarover een afzonderlijk rapport vanwege Uwe Commissie is ingediend, kan dit punt hier verder blijven rusten.

De visitatie, die door de Kerk van Batavia verlangd werd met het oog op onderscheiden vragen, in deze Kerk gerezen, in verband vooral met de voortdurende vacature, is gehouden den 23sten October 1918. Het rapport ervan werd aan de Classis 's-Gravenhage toegezonden; deze had daarover niets op te merken, behalve dat zij de aandacht erop vestigt, dat de opkomst in de Zondagavond-godsdiens-oefeningen slecht genoemd werd.

Uwe Commissie spreekt den wensch uit, dat hierin verandering moge komen.

B. Met de Kerk van *Soerabaja* betrof de Correspondentie voornamelijk een tweetal punten, n.l. de kerkvisitatie en de emeritaatsaanvraag van Ds W. PERA.

De kerkvisitatie was door een broeder uit Soerabaja gevraagd, onder verwijzing naar art. 44 K.O., onder mededeeling, dat die visitatie in vele jaren niet was gehouden. Besloten werd aan Ds NETELNBOS, destijds nog missionair predikant van de Kerk van Delft, op te dragen met één der Missionaire Dienaren des Woords der Kerken van Batavia, Soerabaja en Bandoeng te visiteren. Vele stukken van Deputaten over dit onderwerp zijn in de oorlogsjaren niet terecht gekomen.

De emeritaatsverklaring van Ds PERA kwam tot stand met inwilliging van de Kerk van Soerabaja en gunstig advies van de vergadering van Geref. Kerken in Ned. Indië d.d. 21 Augustus 1918 te Djokjakarta, met medewerking van Deputaten der Particuliere Synode naar art. 49 K.O., en met inachtneming van de regeling van het emeritaats-pensioen, zooals die door de Generale Synode van Rotterdam (Acta D 2ub 2° en 3°, litt. c; zie ook Bijl. X hoofd 2) was goedgekeurd. De Heere geve dezen broeder en Zijn gade, die thans in het vaderland zijn, overeenkomstig hun begeerte nog vele jaren hier de ruste na den arbeid te genieten.

C. De bemoeienissen met de Kerk van *Bandoeng* hadden betrekking op kerkvisitatie en beroepingswerk.

Het verzoek tot kerkvisitatie ging weer van den Kerkeraad uit. De Classis besloot deze aan Ds AALDERS op te dragen. Maar de broeders in Indië waren hier de Classis voor, want den 22 October 1918 werd de visitatie gehouden door Ds

W. PERA en Dr H. A. VAN ANDEL, hier evenals te Batavia (zie hierboven onder litt. A) in opdracht van de op 21 Augustus 1918 te Djogja gehouden voorloopige Classicale vergadering." De Classis 's-Gravenhage ontving ook van deze visitatie een rapport, waarover zij niets heeft op te merken, dan dat zij de aandacht der Generale Synode vestigt op hetgeen over de oefening der tucht daarin wordt gezegd; er waren leden, die in het geheel niet kerkelijk meeleeften; deze werden wel bezocht, maar de ouderlingen achtten het bij gemis aan ervaring en zonder Dienaar des Woords te moeilijk om op den weg der tucht verder te gaan.

Intusschen bleek aan Uwe Commissie, dat hierin later verbetering is gekomen. Door geheel dit rapport heen wordt telkens weer een stem gehoord, die om zo te zeggen, schreit om een Dienaar des Woords.

Geen wonder dan ook, dat de Classis 's-Gravenhage besloot om te voldoen aan het verzoek van den Kerkeraad van Bandoeng om medewerking te verlenen bij het beroepingswerk en deze zaak te stellen in handen van haar Deputaten.

D. De vierde „buitenkerk" van de Classis 's-Gravenhage is de Kerk van *Medan*. De Classis verleende in hare vergadering van 12 November 1917 approbatie aan de beroeping van Dr W. G. HARRENSTEIN naar deze Kerk, en verwijst voor den toestand aldaar naar het rapport der Deputaten voor de geestelijke verzorging der verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch Indie.

E. Van het meeste belang voor Uwe vergadering mag wel geacht worden, wat het rapport behelst aangaande de *vorming van een Classis der Kerken in Nederlandsch Oost-Indië*.

Het rapport van Deputaten der Classis 's-Gravenhage vermeldt allereerst, dat deze Classis „met belangstelling kennis nam" van het besluit der Generale Synode van Rotterdam te dezer zake (Akta J, 2, bl. 42). Voordat de Classis zich een eendoordeel had gevormd, ontving zij in haar vergadering van 11 Februari 1919, een verslag van de op 21 Augustus 1918 te Djogja gehouden vergadering der „voorloopige Classis". De Classis 's-Gravenhage had op een van de besluiten dier vergadering een aanmerking: er was n.l. besloten tot het houden van Kerk-visitatie te Batavia, Bandoeng en Soerabaja. Intusschen is Uwe Commissie nader gebleken zoowel uit mondelinge mededeeling van Dr VAN ANDEL als uit een nader schrijven van de 4e voorloopige vergadering van de Indische Gereformeerde Kerken, gehouden 24 Juni 1920 te Soerabaja, dat deze visitatie geen uitstel gedoogde en daarom berekend moest worden onder de „spoedeischende zaken", ten aanzien waarvan de vorige Generale Synode voor die Kerken de vrijheid tot het nemen van een gezamenlijke beslissing voorstond (zie het hier bovenvermelde besluit sub b).

Tenslotte kwam ook in een verslag van de 3e vergadering van de Gereformeerde Kerken in Nederlandsch Indie, gehouden te Bandoeng den 24 en 25 Juni 1919, waaruit o. m. bleek, dat de B.B. het geoorloofd achtten „in opdracht van den betrokken Kerkeraad met 2 of 3 personen het Heilig Avondmaal te vieren, indien dit geschiedt in den naam van Christus, daar Hij dan in hun midden is". Natuurlijk ziet dit besluit alleen op zeer afgelegen wonende broeders en zusters, die door een Dienaar des Woords op zijn ambtelijke reizen bezocht worden, voor wie de mogelijkheid om het Sacrament te ontvangen anders zou zijn afgesneden.

Deputaten eindigen hun rapport met de mededeeling, dat de Classis 's-Gravenhage na ernstige overweging van de vorming van een zelfstandige Classis der Kerken op Java en Sumatra, besloten heeft „de Generale Synode van Leeuwarden te adviseeren tot een dergelijke classisvorming zoo spoedig mogelijk over te gaan" en wel om deze drie redenen: a. dat er voldoende Kerken zijn om een eigen Classis te vormen; b. dat de zaken in Indie door de Indische Kerken zelve dienen behandeld te worden; c. dat het voor de Classis 's-Gravenhage steeds moeilijker wordt de sterk vermeerderde belangen der Indische Kerken te behartigen.

Bovendien stelt de Classis 's-Gravenhage voor: 1e de grenzen der onderscheidene Kerken vast te stellen overeenkomstig het besluit der vergadering van Bandoeng (Verslag, art. 21, pag. 9); 2e voor zooveel dit noodig is de Classis Batavia, die gevormd zal worden, te voegen bij de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Noordelijk gedeelte).

Uwe Commissie heeft vooral deze zaak der Classisvorming breedvoerig besproken. Zij kan zich wel vereenigen met de gronden, waarop de Classis 's-Gravenhage adviseert tot de vorming van een afzonderlijke Classis van de Gereformeerde Kerken in Nederlandsch-Indië. In het voorbijgaan meent zij te moeten opmerken, dat het besluit van de Rotterdamsche Generale Synode te dezer zake ook nog het advies van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. Ged.) deed verwachten (zie Acta, pag. 42, litt. J, sub 2a); van zoodanig advies is hun niet gebleken. Intusschen is deze zaak van te krachtige urgentie, dan dat zij om

deze formeele reden aan nog langer uitstel zou mogen worden onderworpen.

Ook gaat het advies der Classis 's-Gravenhage niet in op de velerlei vragen, die hierbij aanstonds zich voordoen, en waarvan er enkele genoemd zijn in het praeadvies, dat aan de Rotterdamsche Generale Synode werd gegeven. En hiervan is aan deze Classes waarlijk geen verwijt te maken. Alle deze vragen toch komen vanzelf aan de orde. Bovendien heeft zich in Indië tijdens de afgelopen drie jaren het kerkverband der Gereformeerden evenals het kerkelijk leven in het algemeen met verrassende snelheid ontwikkeld. De omstandigheden, waarin wij het herstel van den Koning der Kerk hebben te erkennen, hebben deze Kerken gedrongen om de zaak van het kerkverband zelve ter hand te nemen.

Uw Commissie is van oordeel, dat het hartelijk toejuiching verdient, dat in deze Kerken het gezonde kerkelijk bewustzijn leeft en tot daden dringt, dat zij niet elk op zichzelf mogen blijven staan, maar elkanders steun en hulp hebben te zoeken. Wij moeten er ons ten zeerste over verblijden, dat dit kerkverband niet in Nederland in elkaar geknutseld werd, om door de Kerken in Indië lijdelijk aanvaard te worden, zooals het van hier uit werd opgelegd; maar dat het gegroeid is uit het leven en samenleven van de Indische Kerken zelve.

Uit alles blijkt, dat zich in Indië een kerkelijk leven en saamleven ontwikkelt, dat niet een misplaatste copie is van datzelfde leven in Nederland, maar dat een eigen zelfstandig type vertoont, waarbij het erom gaat, de aloude en beproefde Gereformeerde kerkrechtelijke beginselen toe te passen en uit te werken in verband met de geheel eigenaardige en van Nederland zoozeer verschillende behoeften, vragen, nooden en gevaren, waarvoor de Gereformeerde Kerken in Indië zich geplaatst zien. En dat alles ook, opdat deze Kerken te beter bekwaam mogen zijn tot het vervullen van haar bijzondere dubbele taak: tegenover de verstrooide Gereformeerden en tegenover de Indische Staatskerk.

Wij moeten dit alles met dank aan onzen God opmerken.

Temeer omdat tevens mag getuigd worden, dat deze Kerken bij allen drang naar zelfstandigheid, toch voor het behoud van het verband met de Kerken in Nederland zoo zorgvuldig gewaakt hebben, als maar eenigszins met haar verantwoordelijkheid voor het eigen kerkelijk leven bestabaar was.

De waardeering door de Classis 's-Gravenhage ten aanzien van de samenkomsten der Gereformeerde Kerken in Indië uitgesproken was dan ook ten volle verdiend.

Uit de twee nagekomen brieven aan de Classis 's-Gravenhage, die in het begin van ons rapport vermeld werden, en die beide afkomstig zijn van de op 23 en 24 Juni l.l. te Soerabaja gehouden 4^e voorloopige vergadering van de Gereformeerde Kerken van Nederlandsch Oost-Indië, blijkt nog ten overvloede het vasthouden aan het tweeledige Gereformeerde beginsel van kerkrecht, t.w. de vrijheid en zelfstandigheid enerzijds en anderzijds noodzakelijkheid van deugdelijk kerkverband. Zoo schromen zij niet in eene van die twee brieven handelende over de aanwijzing van Deputaten voor het peremptoir examen naar art. 49 K. O., uit te spreken, dat de regeling van het examen geheel tot de competentie der Classis behoort (wanneer n.l. de Generale Synode de provisoire Classicale formatie zal erkend hebben), maar vragen zij tegelijk van uit Nederland de aanwijzing van bedoelde Deputaten, die dan verplicht zullen zijn de vereischte verantwoording te doen aan een door haar aan te wijzen Particuliere Synode.

Het advies der Classis 's-Gravenhage, om tot een Classisvorming over te gaan verdient dus alleszins aanbeveling. Er zijn thans in Indië reeds zeven Gereformeerde Kerken geïnstitueerd, die haar eigen zaken moeten behandelen en ook kunnen behandelen, en die in de gelegenheid behooren gesteld te worden dit ook in welgeordende gezamenlijke vergadering te doen.

En de Classis 's-Gravenhage is, vanwege de uitbreiding der Indische Kerkelijke zaken, niet meer bij machte om voor die Kerken *de* Classis te zijn.

Het wil Uwe Commissie voorkomen, dat de Synode wel zal doen met de voorloopige classicale formatie voor vast te erkennen; deze Classis drage dan naar den wensch der Indische Kerken zelve den naam van „Classis Batavia”.

Zij merkt hierbij op, dat deze formatie niet alleen de Kerken op Java omvat zooals nog op de Synode van 1917 werd besproken, maar ook de Kerk van Medan.

Voor deze Classis moet dan allereerst een saamroepende Kerk worden aangevoegen; dit kan gevoeglijk zijn de Kerk die door de laatstgehouden Vergadering te Soerabaja gekozen werd om een eventueel 5^e voorloopige Vergadering saam te roepen.

Verder moet deze Classis ook een Classicale Regeling hebben; zij make die zelve evenals iedere Classis in Nederland, en regele daarin ook de grenzen waarbinnen elke Kerk zal arbeiden.

Maar dan komt nog aan de orde de zeer gewichtige vraag, op welke wijze die

Classis met de Kerken hier te lande in verband zal staan. De beantwoording dezer vraag toch wordt uitdrukkelijk gevorderd door art. 51 K. O., (redactie 1905).

Het kwam Uwe Commissie wenschelijk voor, dat deze Classis als buitenclassis gevoegd wierd bij de particuliere Synode van *Zuid-Holland (Noordelijk gedeelte.)* Dit ligt het meest voor de hand. Wel lachte het Uwe Commissie eenigszins toe, om evenals in vroegere eeuwen de Indische Kerken voor de correspondentie met Nederland te verwijzen naar *Noord-Holland*. Maar bij gezette overweging kwam het Uwe Commissie toch voor, dat dit geen voldoende reden was, om den band met *Zuid-Holland*, die er thans eenigszins is, te verbreken.

Deze invoeging moet dan echter meer dan alleen in naam bestaan. Als het kan doe de Classis zich ter particuliere Synode door *personen* vertegenwoordigen; en anders handele zij met deze Synode *schriftelijk*.

Als Deputaten Synodi ad examina naar art. 49 K.O. trede op de afzonderlijke Vergadering van missionaire Dienaren des Woords.

Eindelijk meent Uwe Commissie vooruit reeds te kunnen zeggen, dat het wel zal voorkomen, dat de Classis in Indië beslissingen neemt over dingen van meer speciaal Indisch karakter, waarover hier te lande de beslissing van particuliere of Generale Synode gevraagd zou moeten worden (art. 36 K.O.); aangezien die Classis om zoo te zeggen niet alleen Classicale samenkomst, maar voor de Kerken in Indië tegelijk eenigszins Generale Synode is.

Maar daartegenover brengt ook het *verband* met de Kerken in Nederland weer mede, dat voor de zaken, die zowel de Kerken op Java als die in Nederland aangaan, wat de „algemeene bepalingen” betreft, door de Generale Synode besluiten worden gemaakt, zoodat de Kerken in Indië zich van het maken van dergelijke bepalingen hebben te onthouden, opdat de oude rivaliteit over het primaat tusschen de Kerken in *Noord-Holland* en in Indië niet weer herleve tusschen Indië en *Zuid-Holland*. Resumeerende stelt Uwe Commissie voor: [*volgen de conclusiën in Art. 132.*]

J. P. KLAARHAMER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXIX. Art. 134.

OPLEIDDINGSSCHOOL voor Soemba.

Uwe Commissie heeft te rapporteeren over letter E hoofd 13, van het rapport van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Dit gedeelte van bedoeld rapport handelt over eene op te richten school tot opleiding van Inlandsche helpers tot den dienst des Woords voor het eiland Soemba.

Naar aanleiding van een verzoek van de Deputaten voor de Zending op Soemba, om bij de Synode voorstellen te doen tot aanvulling van de Zendingsterrein — in dien zin dat de gezamenlijke Kerken op het Zendingsterrein ook voor Soemba eene school onderhouden tot opleiding van Inlandsche helpers tot den dienst des Woords — hebben de Deputaten van de Generale Synode gemeend aan dit verzoek te moeten voldoen — en stellen zij zulk eene aanvulling voor. Bovendien betoogen zij in hun duidelijk advies — waarin gewezen wordt op de onmogelijkheid om voor Soemba gebruik te maken van de opleidingsschool te Djocja, — op de billijkheid tegenover Soemba, en op den voortgang van den Zendingarbeid op dat eiland — de noodzakelijkheid om nu tot het oprichten van zulk eene school over te gaan — waarna zij bepaalde voorstellen doen die U doen zien hoe Deputaten zich voorstellen dat het beoogde doel kan worden bereikt.

In twee bijlagen wordt u dan nog voorgelegd een concept-regeling voor de opleidingsschool op Soemba, en eene concept-instructie voor den te benoemen docent.

Uwe Commissie heeft met groote belangstelling en met hartelijke instemming van dit rapport kennis genomen. Zij acht het onnoodig al de motieven er in genoemd te herhalen. Dat zou slechts het betoog verzwakken. Alleen wenscht zij bijzonderen nadruk te leggen op den voortgang van den Zendingarbeid onder den zegen des Heeren, in het bijzonder daar waar van de hulp van Inlandsche hel-

pers gebruik gemaakt kon worden. Zij vestigt ook uwe aandacht er op dat nu reeds de groote behoefte aan zulke helpers werd gevoeld; dat er niet gearbeid kon worden zooals men begeerde en zooals noodzakelijk was, en dat daarbij ook aan het licht kwam dat de opleiding tot onderwijzer niet voldoende was voor helpers tot den dienst des Woords.

Met allen nadruk wil uwe Commissie u dan ook adviseeren tot het oprichten van eene opleidingsschool op Soemba te besluiten, en de benoogde gelden daarvoor toe te staan. Zij oordeelt echter dat een bedrag van f 30.000, door Deputaten genoemd, zal blijken niet voldoende te zijn. De pas gebouwde woning voor de familie MOBACH kost reeds f 18.000 en deze werd gebouwd naar een zeer eenvoudig plan. Voor enkele jaren reeds kostte een woning voor een onderwijzer te Pajeti f 800 en dit bedrag was voor een goed huis toen reeds te weinig. Neemt men aan dat er geregeld zes leerlingen zullen zijn — misschien allen getrouwd — dan mag een bedrag van f 10.000 zeker wel daarvoor worden uitgetrokken. En als dan nog de school zelve gebouwd moet worden, lijkt het uwe Commissie beter een bedrag van f 40.000 te noemen als de som welke niet overschreden mag worden.

Naar aanleiding van art. 7 van de als bijlage IV opgenomen concept-regeling voor de opleidingsschool, merkt uwe Commissie op dat er op Soemba geene scheiding van terrein bestaat en dus de leerlingen alleen door de gezamenlijke Kerken der drie provinciën kunnen worden gezonden. Ook acht zij dat de mogelijkheid moet bestaan om ook dezulken als leerling op te nemen die niet den normaal-cursus hebben afgevoerd, mits zij in kennis ongeveer gelijk staan met hen die dit wel hebben gedaan. Zij acht dus eene wijziging van art. 7 dezer concept-regeling gewenscht.

Uwe Commissie heeft derhalve de eer, kennis genomen hebbende van het rapport der Deputaten van de Generale Synode voor de zending- en in overeenstemming met dat rapport, aan uwe vergadering voor te stellen: *[volgen de conclusiën in Art. 134].*

J. T. COLENBRANDER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XL.
Art. 135 en 145.

Correspondentie met Buitenlandsche Kerken.

A.

Aan de Generale Synode van Gereformeerde Kerken in Nederland.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Een vorig Synodejaar kon vanwege den geweldigen krijg, die de volkeren van vele landen der wereld zoo bang teisterde en ook het leven der Kerken zeer ten kwade was, de Correspondentie van de Gereformeerde Kerken in Nederland met hare zusterkerken uiteraard slechts gering zijn.

En ook nu nog heeft zij onder de gevolgen er van geleden. Vele Kerken in het Buitenland komen allengs eerst tot opwaken en herleven. Sommigen konden dit jaar voor het eerst hare Synodale vergaderingen weer houden en alles weer ordenen en regelen als voorheen.

The *Original Secession Church of Scotland* heeft wel een uitzondering gemaakt. Deze zond ons door Professor MORTON van Glasgow, evenals voorheen, hare vriendelijke uitnodiging ter bijwoning in Mei 1.1. van de Synode te Glasgow te houden, waaraan echter geen gevolg kan worden gegeven.

Ook de *Oud-Gereformeerde Kerken van Oost-Friesland en Bentheim* richtten in 1918 tot uwe Deputaten het dringend verzoek, dat namens onze Kerken een of meer afgevaardigden naar hare Classis-vergadering te Bentheim mocht worden gezonden. Professor L. LINDEBOOM van Kampen wilde op zich nemen op vóór- of najaarsvergadering der Classis tegenwoordig te zijn. Het belangrijk rapport van zijn volbrachte mandaat, gaat hierbij als Bijlage I. Hierin komen een tweetal zaken voor, die de nadere kennisneming van de Synode vereischen en de vraag wettigen of dit rapport geheel of gedeeltelijk niet dient opgenomen in de Acta der Synode.

The Original
Secession Church of
Scotland.

De Oud-Gerefor-
meerde Kerken
van Oost-Fri-
sland
en Bentheim.

Van de *Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika* ontvingen Deputaten door den WelEerw. Heer Ds HAMERSMA van *Phillipstown* in Juni 1918 een zeer hartelijk en deelnemend schrijven. Dit werd opgenomen in „*Bazuin*” en „*Heraut*” en alzoo ter kennis van al onze Kerken gebracht en tegelijk breedvoerig beantwoord.

De Gereformeerde
Kerk van
Zuid-Afrika.

Den 10^{en} December 1918 kwam in een verzoek van Deputaten voor de Correspondentie met de Hooge Overheid om een bede van Hongarije's Kerken, in haar grooten nood tegenover Roemenië's geweld, over te brengen aan de bevriende Kerken in Amerika en Engeland, opdat deze wellicht bemiddelend konden optreden en alsnog pogen het dreigend gevaar op de naderende Vredes-Conferentie af te wenden van die zwaar beproefde Kerken. Deze bede was ook gericht tot andere Kerken in Nederland. Eenparig is daarop een manifest gezonden aan de Kerken in Engeland en Amerika om zoo mogelijk daar medewerking te vinden.

Hongarije's Kerken.

Den 25^{en} Januari 1919 ontvingen Deputaten een schrijven van Prof. SEBESTIJEN *te Boedapest* bevattend een uitvoerige mededeeling van de diep-treurige toestanden in Hongarije, waar eenerzijds de revolutie in Kerk en Staat de schrikkelijkste verwoesting teweegbracht, anderzijds Roemenië's leger alom het land bezette en daarbij een groot deel der Hongaarsche Kerken dreigt afgescheurd te worden, om weldra met geweld gevoegd te worden bij de Grieksch-Orthodoxe Kerk van Roemenië. Deze toestand deed roepen om hulp. En hij deed de vraag, of er geen broederen afgevaardigd konden worden om den grooten, kerkelijken nood, die er alom heerscht, te leeren kennen. Hem moest geantwoord worden dat een deputatie thans niet zou kunnen gezonden worden, maar dat toch deze ook niet de meeste baat zou kunnen brengen, daar de eenige hulp, die thans kan worden aangebracht van de zijde der menschen, komen moest van de Geallieerden in hun Vredes-Conferentie.

Prof. SEBESTIJEN
van Boedapest.

De vraag, of er geen Correspondentie kan komen tusschen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Hongaarsche Kerken, die door Prof. SEBESTIJEN geopperd werd, maar niet officieel werd gedaan, werd mede door Uwe Deputaten besproken. Toen Prof. SEBESTIJEN ten vorigen jare in ons vaderland was, is over deze zaak met hem door twee Deputaten gesproken, waarbij bleek, dat de toestand der Hongaarsche Kerken sinds vele tijden treurig is. In enkele Kerken wordt de Gereformeerde belijdenis gehuldigd, maar vele andere loochenen de hoofdwaarheden des Christendoms, zoodat met de Kerken als zoodanig geen verband kan worden gezocht. Intusschen blijkt, dat Prof. SEBESTIJEN ernstig van wille is te arbeiden om beter toestanden voor te bereiden. Daartoe geeft hij reeds uit de Hongaarsche „*Heraut*”.

Correspondentie
tusschen
Hongaarsche Kerken
en ons.

Zijn hoogstgewichtigen arbeid zooveel mogelijk finantieel en zedelijk te steunen, achten Uwe Deputaten de roeping onzer Kerken, waarom zij de vrijheid nemen, dit der Synode vriendelijk en dringend te verzoeken.

Ook kwam tot Uwe Deputaten de mededeeling dat *l' Eglise Réformée de France* (Bijlage II) met de Gereformeerde Kerken van Nederland in Correspondentie wenschen te treden. Aan Dr KROP, Hervormd Predikant te Rotterdam, haar vertegenwoordigend in dezen, is geschreven, dat Deputaten, indien gij een schrijven van deze Kerken ontvangen, of namens haar van Z.W.E.Z.G., zij deze vraag gaarne aan de Synode te Leeuwarden zullen brengen. Een officieel schrijven is later niet ingekomen.¹⁾

Eglise Reformée de
France.

Uw Deputaten vernamen uit een verslag der Classis Dordrecht, dat daar het voorstel was besproken en aangenomen ter doorzending ter Synode, om de Belgische Zendingkerk af te voeren van de lijst der Buitenlandsche Kerken, met welke onze Gereformeerde Kerken in Correspondentie zijn op grond van het feit, dat door meerdere leeraren dier Kerk de hoofdwaarheden des Christendoms openlijk geloochend worden. Deputaten hebben verzocht de bewijsstukken hiervan te mogen inzien om in dezen de Synode van advies te kunnen dienen. Hun is gezonden een brochure, getiteld: „*Une Conversation*”. Daaruit blijkt wel het feit van zeer ernstige afwijking, maar niet, wat door de Kerk tegen de afwijking is gedaan. En andere stukken (officiële) zijn Uwen Deputaten niet gezonden.

Belgische
Zending-Kerk.

Deputaten meenen in verband met besprekingen, die vroeger reeds gehouden zijn, de Synode in overweging te moeten geven, dat aan de Buitenlandsche Afge-

Buitenlandsche
afgevaardigden op de
Synode.

¹⁾ Ds KROP meende zich, doordat er predikanten van de Gereformeerde Kerken bij de *Eglise Réformée* geweest waren en als vertegenwoordigers van de Gereformeerde Kerken schenen aangemerkt te zijn — zij waren in „*Le Christianisme*” genoemd: *Les représentans des Egl. Reform. de Hollande* — zich van verdere handeling te moeten onthouden. Bij onderzoek bleek echter, wat hem werd verwtigd dat, terwijl van een mandaat van de zijde der Deputaten geen sprake was geweest deze predikanten nadrukkelijk hadden verklaard met een ander doel Frankrijk te hebben bezocht dan den nood der Kerken in het verworste gebied te leeren kennen en namens een Comité die, zoo mogelijk, van uit Holland te kunnen lenigen.

vaardigden toegestaan worde die Sectie-vergaderingen der Synode bij te wonen, welke onderwerpen behandelen, die voor hunne Kerken beteekenis kunnen hebben; alsmede, dat zij in de gelegenheid gesteld worden mede op die vergaderingen en ter Synode zelve bij de behandeling er van hun oordeel uit te brengen.

Uit de Kerken zelve. In dit Synode-jaar is slechts één schrijven uit onze Kerken om inlichting bij Uwe Deputaten ingekomen.

Uitnodigingen. Aan al de Kerken, met welke de Gereformeerde Kerken in correspondentie zijn, is de uitnodiging tot het zenden van afgevaardigden toegezonden.

Van de *Oud-Gereformeerde Kerken* van het Graafschap *Bentheim* en *Oost-Friesland* is bericht ingekomen, dat afgevaardigd zijn Ds E. KOLTHOFF te *Veldhausen*, primus en Ds M. UITENHOUDT te *Emblighheim*, secundus. Bijlage III.

Van de *United Free Church* zond SIR ROBERT RUSSELL SIMPSON van *Edinburgh* bericht, dat er afgevaardigden gezonden worden 1e naar Hongarije, 2e naar de Conferentie, welke de vertegenwoordigers van The Ref. Churches on the Continent houden den 10ⁿ en 11^{en} Aug. te Lausanne, en 3e naar de Conferentie, die vertegenwoordigt al de Kerken in het Christendom, except Roomsch-Catholieke en gehouden wordt te Genève. Er kan thans geen Deputatie meer gezonden worden, die den 24^{en} Aug. ter Synode onzer Kerken kan tegenwoordig zijn. Bijlage IV.

Van de *Original Secession Church of Scotland* is door Prof. MORTON van *Glasgow* bericht, dat the Reverend R. R. HOBART, M. A. van *Perth* (Scotland), die naar de Conferentie te Lausanne gaat, ook als afgevaardigde hoopt te komen ter Synode te Leeuwarden. Bijlage V.

Van de *Christelijke Gereformeerde Kerk van Amerika*, dat hare Synode benoemd heeft Dr BEETS tot afgevaardigde. Daar deze echter later benoemd is geworden tot Zendingsdirector der Christelijke Gereformeerde Kerk, kan hij met het oog op den arbeid, die onmiddellijk reeds hieraan voor hem verbonden is door de regeling ter uitzending van drie dienaren des Woords naar China, onmogelijk uitvoering geven aan zijn voornemen en zendt hij een uitvoerig schrijven aan de Synode. Zijne missive bevat enkele zaken, die behandeling vereischen. Bijlage VI.

Van de *Free Church of Scotland* kwam bericht in door den Moderator der laatste Synode, dat het niet mogelijk was, ditmaal een afgevaardigde aan te wijzen, dat hij echter de vrijheid nam een „belangrijk document” van de *Free Church* toe te zenden aan onze Synode. Bijlage VII.

De „*Eglise Missionaire Belge*” meldt, dat er geen afgevaardigde kan worden gezonden, daar bij de aangewezenen de gelegenheid ontbrak deze taak te vervullen. Bijlage VIII.

Van de *Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika*, dat afgevaardigden zijn Prof. Dr S. O. LOS en Ds C. J. H. DE WET van *Steynsburg*. Zie Bijlage IX.

Verdere berichten zijn tot heden niet ingekomen.

Deputaten hebben de eer te zijn, terwijl zij der Synode toebidden de voorlichting en leiding des Heliigen Geestes,

Uwe dienstw. dienaren:

Amsterdam, }
's Gravenhage, } 14 Augustus '20.

B. VAN SCHELVEN, *Præses*.
J. VAN DER LINDEN, *Secretaris*.

B.

Aan de Deputaten voor correspondentie met Buitenlandsche Kerken, van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”.

Weleerwaarde Heeren en Broeders,

Aan uwe opdracht, de „allgemeine Klassisversammlung” van de „altreformierten Gemeinden” in de graafschap Bentheim en Oost-Friesland te bezoeken, heb ik in October 1919 kunnen voldoen, vergezeld door mijn zoon, Ds C. LINDEBOOM van Amsterdam. Zonder moeite over de grens gekomen, Dinsdag 7 October, vonden wij ons een goed en aangenaam logies bereid in het vriendelijk gezin van pastor W. BRONGER te Bentheim, alwaar den volgenden dag de „Versammlung” zou worden gehouden.

In het begin dezer Vergadering — waarvan een officieel verslag is geplaatst in *Der Grensbote* van 1 November '19 — werden wij, op uitnodiging van den Voorzitter, pastor W. VAN DIJK, bedienaar des Woords te Campen, Oost-Friesland, hartelijk welkom geheeten door den pastor van Embden, Prof. JÄGER, die op onderscheidene van onze Generale Synoden deze „Gemeinden” heeft vertegenwoordigd.

In de betuiging der blijdschap, dat onze Kerken wederom door het zenden van een afgevaardigde hun belangstelling in deze zusterkerken betoonden, verklaarde Prof. JÄGER, dat in hun Vergaderingen niet zulke gewichtige zaken en vragen werden behandeld als in de Generale Synoden van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, maar dat wij hier wel zouden vinden warme broederharten en eenheid in hetzelfde dierbaar geloof. De uitnoodiging: de Vergadering in de voorkomende zaken van advies te dienen, was ons een niet onaangename, wel een ietwat beschamende verrassing, gedachtig aan de meer negatieve plaats en taak der buitenlandsche afgevaardigden in onze Generale Synoden, tot nog toe.

Behalve enkele interne belangen zijn in deze Vergadering twee zaken behandeld, die, de eerste zijdelings, de tweede rechtstreeks, ook de gemeenschap met onze Kerken betreffen.

Naar aanleiding van een besluit der vorige vergadering: geschreven Duitsche predikatiën van de Bedienaren des Woords te doen circuleeren, om in de samenkomsten der vacante gemeenten te worden gelezen, kwam de vraag ter sprake, wat gedaan zou kunnen worden tot bevordering van de kennis der Gereformeerde leer en van Gereformeerd kerkelijk leven in Duitschland. Een vraag, thans ongetwijfeld actueel door de veranderde verhouding der Kerken tot den Staat tengevolge van de revolutie. De belangrijke discussie leidde tot het besluit: aan drie deputaten, D.D. JÄGER, KOLTHOFF en BRONGER, op te dragen, zich te wenden tot vooraanstaande mannen bij onze Kerken, met dringend verzoek, voor dit doel geschikte geschriften te helpen verschaffen, de Deputaten zouden dan de zorg voor de vertaling, indien noodig, en de verspreiding op zich nemen. Ook zal verbinding gezocht worden met bekende voorstanders van Gereformeerde leer en kerkelijk leven in Duitschland. Uw afgevaardigde meende met volle vrijmoedigheid te kunnen verzekeren, dat onze voormannen en onze Kerken volgaarne zullen medewerken aan deze propaganda, die voor de toekomst van het Gereformeerd belijden en Kerk-leven in Duitschland, en daarin ook voor de „altreformierten Gemeinden” en voor onze Kerken, onder den zegen des Heeren, van groote beteekenis zou kunnen worden. Of genoemde broeders Deputaten reeds aan hun opdracht uitvoerig hebben kunnen geven, en met welk gevolg, is mij niet bekend. Een bemoedigend woord van de aanstaande Generale Synode zou, naar mijn bescheiden meening, wel in het belang der zaak en naar het hart der broeders zijn.

De zaak, die rechtstreeks de verhouding tot onze Kerken betreft, is deze. In de vorige vergadering had de Kerkeraad van Laar voorgesteld, nadere verbinding met „De Gereformeerde Kerken in Nederland” te zoeken. In dezer voege: dat jaarlijks twee Deputaten der Classis Bentheim de Provinciale Synode van Overijssel zouden bijwonen en twee Deputaten der Classis Oost-Friesland de Provinciale Synode van Groningen, en deze Synoden wederkeerig Deputaten zenden naar genoemde Classicale Vergaderingen. Dit voorstel was aan de afgevaardigden medegegeven ter overweging door de Kerkeraden; het kon echter ook nu niet afdoende worden behandeld, omdat het door sommige Kerkeraden nog niet was besproken. In de gedachtenwisseling, voorafgaande aan het besluit, de beslissing uit te stellen, bleek niet onduidelijk, dat dit voorstel op geen algemeene instemming kon rekenen. Sommige afgevaardigden betuigden warme instemming, blijkbaar goeden raad en steun verwachtend van de voorgestelde nadere verbinding met de Kerken in Nederland. Anderen echter, vooral van de Oost-Friesche Classis, achtten het meer gewenscht, zich te bepalen tot bestendiging der wederkerige deputatie van hun algemeene Classisvergadering en de Nederlandsche Gereformeerde Generale Synode. Volgens hun oordeel hebben de bijzondere Classis doorgaans te weinige belangrijke zaken te behandelen, die voldoende reden zouden zijn voor uitnoodiging van Deputaten van bedoelde Nederlandsche Synode. Daartegen werd door andere afgevaardigden opgemerkt, dat het onderscheid tusschen de verhoudingen in Oost-Friesland en die in de graafschap Bentheim wel eenige overeenkomst heeft met het onderscheid van Groningen en Overijssel, en dat daarom de door Laar voorgestelde nadere verbinding wel hun kerkelijk leven ten goede zou komen. Deze bespreking, die bij allen van hooge waardeering der Nederlandsche Gereformeerde Kerken getuigde, maakte op ons wel den indruk, dat sommige broeders dit voorstel ook minder gewenscht achten met het oog op de zelfstandigheid en vrijheid van spreken en besluiten der bijzondere Classis.

Voor de toekomst dezer gemeenten is, mijns inziens, de verhouding tot Nederland een gewichtig vraagstuk. Omdat nadere verbinding inderdaad gewenscht moet worden geacht, maar door het verdwijnen der Nederlandsche taal in deze gemeenten bemoeilijkt wordt.

Wenschelijk — voor de ontwikkeling en uitbreiding dezer gemeenten, die wel voorbeeldig zijn in trouw aan de Gereformeerde banier en in offervaardigheid voor

den dienst des Heeren, maar wier geschiedenis en toestand, als ik goed zie, niet spreekt van belangrijken invloed naar buiten en groote innerlijke groei-kraft. Er is m.i. wel reden voor de vraag, of deze gemeenten, wier Gereformeerde herleving mede een gezegende en zegenrijke vrucht is van de reformatie van 1834, niet tot krachtiger leven, invloed en uitbreiding zouden zijn gekomen, indien zij van meet af geleefd hadden in organisch verband met de Kerken in Nederland; en, of hare afgezonderde positie wel ongevaarlijk is te achten, vooral bij de veranderde toestanden en de bewegingen op het gebied van Kerk en Godsdienst in onzen tijd. In Duitschland is, althans vooreerst, nog geen uitzicht op kerkelijk samenleven; gewenschte gemeenschap zou alleen bij onze Kerken gezocht moeten worden. Zou het daarom ook overweging van de Generale Synode verdienen, of onze Kerken van 's Heeren wege roeping hebben, aan deze gemeenten de hand te bieden en den weg te helpen banen tot een inniger en meer omvattende gemeenschap dan die wij nu oefenen door deputatie, collecten dier gemeenten voor de Soemba-zending, en eventueel door bijwoning van een peremptoir-examen, ingeval een onzer candidaten een roeping uit hun midden ontvangt en aanvaard.

In de laatste jaren is tot drie malen toe een candidaat in de theologie van die gemeenten nog een jaar lang de colleges aan onze Theologische School komen volgen. Met dergelijke aanvulling van hare eigene opleiding zullen die zusterkerken zich echter eerlang niet meer tevreden kunnen stellen. Reeds de leeftijd van Prof. JÄGER dringt haar tot ernstig beraden, hoe voortaan de opleiding behoort te geschieden. Vergis ik mij niet geheel, dan zijn hare voormannen van oordeel, dat de opleiding tot den dienst des Woords in onzen tijd ook voor hun gemeenten hoogere eischen stelt dan waaraan tot nu toe kon worden voldaan, en dit zoowel voor eigen leven en groei als voor den invloed in het Duitsche volksleven. Dat een beperkte kring als de hunne niet zelf de krachten voor een volledige litterarische en theologische vorming kan verschaffen, behoeft geen betoog. Een anderen raad dan die opleiding te zoeken in de gemeenschap met de Gereformeerde Kerken in Nederland, zou ik niet weten te geven.

Maar nu — komt de moeilijkheid. De Nederlandsche taal, van oude tijden af in deze stamverwante en geestverwante gewesten gesproken, is daar aan het verdwijnen. Zij wordt niet meer onderwezen in de scholen, en in de Kerken dient zij nog alleen het wegstervend oude geslacht. Het jonge geslacht gevoelt ook minder voor Nederland: 't gevoelt zich Duitsch, zonen en dochteren van het groote Duitsche vaderland, waarvoor ook vele mannen en jongelingen uit deze gemeenten hun leven hebben geofferd in den laatsten oorlog. Daarom zou opleiding aan een Gereformeerde Duitsche Theologische School of Universiteit ongetwijfeld meer zijn naar de begeerte en naar de behoeften van deze zusterkerken in hare tegenwoordige toestanden en verhoudingen. Nu daarop evenwel nog geen uitzicht is, zullen zij haar belang ongetwijfeld het best behartigen als zij hunne begaafde zonen zenden naar de Theologische School en de Vrije Universiteit. Overwegend bezwaar is het taalverschil zeker nog niet. Opleiding in Nederland zou, wat de taal betreft, zelfs deze lichtzijde hebben, dat althans bij de voorgangers de kennis der Nederlandsche taal zou behouden blijven en daardoor verhinderd worden een vervreemden van den rijken schat van Nederlandsche Gereformeerde theologische werken en literatuur van vroegeren en lateren tijd, die tot nu toe in deze gemeenten veel belangstelling vond en tot grooten zegen was voor hun geestelijk en kerkelijk leven. De Nederlandsche Gereformeerde Kerken, die aan deze Altreformierten Gemeinden in Bentheim en Oost-Friesland menig uitnemend dienaar des Woords te danken hebben — om slechts enkele met name te noemen: Ds J. BAVINCK, H. BEUKER en de gebroeders SCHOEMAKERS — mogen van hare zijde het zich wel een plicht en voorrecht achten, inzonderheid voor dit levensbelang van die zusterkerken zich volgaarne bereid te toonen tot raad en hulp, indien zij dit begeeren.

Aan het einde der besprekingen ontving ik gelegenheid, de belangstelling onzer Kerken in haar leven en arbeid dezen broederen te vertolken, en hun een woord van deelneming en opwekkende bemoediging toe te spreken. 't Was mij en mijn reisgezel aangenaam dien dag in hun midden te mogen verkeeren en aan de gedachtenwisseling over belangrijke zaken en vragen deel te nemen. De Heere onze God, de Vader der barmhartigheden en de God aller vertroosting, trooste en sterke die gemeenten in de veelzins droeve en zorgvolle toestanden, die hen met al het volk van Duitschland drukken en bezwaren. Hij is machtig, ook dit kwaad te doen medewerken ten goede, tot verheerlijking van Zijnen heiligen Naam, vol van recht en genade, en uitbreiding van Zijn Koninkrijk, door krachtige werking van Zijnen Geest!

't Zij mij vergund, waarde broeders, ten slotte aan Uwe overweging aan te bevelen de vraag, of het niet doelmatig zij, dat dit rapport in de Synode wordt gelezen en opneming in de Acta verzocht.

Met broedergroete en heilbede,

Uw dw. broeder en medearbeider

Kampen, Juli 1920.

L. LINDEBOOM.

C.

ADVIES over het rapport van de Deputaten tot de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken Agendum J en over het verzoek van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Z G.), en het voorstel van de Particuliere Synode van Noord-Holland (Agendum J 2 en 3 I a en b.)

De Commissie in wier handen werd gesteld het rapport van de Deputaten tot de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken heeft de eer het volgende dienaangaande mede te deelen:

1°. dat ook gedurende deze 3-jarige periode die correspondentie heeft geleden van den oorlogstoestand in en buiten Europa;

2°. dat de Deputaten eene uitnoodiging hebben ontvangen van *the Original Secession Church of Scotland* ter bijwoning harer Synode te Glasgow in Mei 11., waaraan echter geen gevolg kon worden gegeven;

3°. dat zij eveneens eene uitnoodiging hebben ontvangen van de *Oud Gereformeerde Kerken van Oostfriesland en Bentheim* in 1918, ter bijwoning van hare Classisvergadering. Prof. LINDEBOOM nam op zich de voor- of najaarsclassis bij te wonen. Zijn Hooggel. heeft van zijn volbracht mandaat een breed rapport uitgebracht, waarover straks nader;

4°. dat zij een schrijven hebben ontvangen van de Gereformeerde Kerk van Zuid-Africa Juni '18, 't welk werd geplaatst in „Bazuin” en „Heraut” en breedvoerig beantwoord;

5°. dat van de Deputaten voor de correspondentie met de H. O. tot hen inkwam het verzoek om een *bede* van de Hongaarsche Kerken over te brengen aan de bevriende Kerken in Amerika en Engeland, aan welk verzoek is voldaan;

6°. dat eveneens tot hen kwam het verzoek van Prof. SEBESTIJEN te Boedapest om eene deputatie te zenden naar de Hongaarsche Kerken, ter kennisneming van de treurige toestanden aldaar, welk verzoek niet kon worden ingewilligd;

7°. dat zij eene vraag van Prof. SEBESTIJEN, officieus gedaan, of er geen correspondentie kon komen tusschen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Hongaarsche Kerken, ontkennend hebben moeten beantwoorden, dewijl slechts in enkele Kerken de Gereformeerde Belijdenis wordt gehuldigd, terwijl vele andere de hoofdwaarheden des Christendoms loochenen. Toch zijn Deputaten van oordeel dat Prof. SEBESTIJEN zooveel mogelijk finantiëel en zedelijk moet worden gesteund in zijn poging om betere toestanden voor te bereiden, vooral ook door de uitgave van de Hongaarsche „Heraut”;

8°. dat zij van Dr KROP, Hervormd predikant te Rotterdam, de mededeeling ontvingen dat ook de *Eglise Reformée de France* met de Gereformeerde Kerken in Nederland in correspondentie wenscht te treden. Omdat er geen officieel schrijven van die Kerken werd ontvangen, kunnen Deputaten dienaangaande niets aan de Generale Synode voorstellen.

9°. Deputaten kunnen geen advies uitbrengen over de vraag of verder met de Belgische Zendingkerk in correspondentie kon worden geleeft, uit gebrek aan voldoende gegevens.

10°. Deputaten geven de Synode in overweging, de Buitenlandsche afgevaardigden toe te staan die sectievergaderingen bij te wonen, welke onderwerpen behandelen, die voor hunne Kerken beteekenis kunnen hebben, alsmede dat zij in de gelegenheid worden gesteld mede op die vergaderingen, en ter Synode zelve bij de behandeling er van hun oordeel uit te brengen.

11°. Slechts eenmaal kwam een schrijven in uit den kring onzer eigene Kerken om inlichtingen.

12°. Aan al de Kerken, met welke onze Kerken correspondentie onderhouden, is een uitnoodiging verzonden ter bijwoning dezer Synode.

De Oud Gereformeerde Kerken van Oost-friesland en Bentheim benevens the

Original Secession Church of Scotland en de Gereformeerde Kerken van Zuid Africa zonden bericht dat zij een afgevaardigde zouden zenden.

De Christelijke Gereformeerde Kerk van Amerika vaardigde Dr BEETS af. Deze berichtte, dat hij wegens zijn benoeming tot Zendingdirector verhinderd was te komen. Op andere uitnodigingen is bericht ingekomen, dat men er van afzag een afgevaardigde te zenden. Sommige van die uitnodigingen bleven tot dusver onbeantwoord.

Het rapport van Deputaten ging vergezeld van een *negental* bijlagen.

Bijlage I bevat het rapport van Prof. LINDEBOOM, inzake zijne bijwoning van de Classisvergadering van de Kerken van Oostfriesland en Bentheim October 1919. Deputaten, aan wie dit rapport is uitgebracht, achtten het zoo belangrijk, dat zij de vraag gewettigd oordeelen het geheel of gedeeltelijk in de Acta op te nemen.

Uwe Commissie kon zich geheel met dit oordeel vereenigen. Een tweetal zaken komen voor in dit rapport, waaraan de Synode, ook naar het oordeel uwer Commissie, haar volle aandacht mag schenken.

Zij zijn deze:

a. De vergadering der Classis besloot een 3-tal Deputaten te benoemen, met de opdracht om zich te wenden tot vooraanstaande mannen in onze Kerken met dringend verzoek, geschikte geschriften te verschaffen ter bevordering van de kennis der Gereformeerde leer en van Gereformeerd kerkelijk leven in Duitschland.

Deze Deputaten zouden dan de zorg van de vertaling, indien noodig, en de verspreiding op zich nemen. Prof. LINDEBOOM heeft op die vergadering reeds bij voorbaat verzekerd dat die vooraanstaande mannen onzer Kerken zonder twijfel volgaarne zullen medewerken.

Uit een onderhoud, gehouden met Ds KOLTHOFF staande deze Synode, is nog nader gebleken dat de bedoeling is, een boekje in 't licht te geven en te verspreiden in Duitschland, 't welk bevat een „Weckruf” tot de Gereformeerden in Duitschland en inzonderheid behandelt de volgende 3 zaken: 1e de teleurstelling welke de Staatskerche heeft gegeven; 2e wat de Gereformeerde beginselen eischen; 3e wat vruchten van de toepassing derzelve mogen verwacht.

Naar het oordeel uwer Commissie hebben de Deputaten, door de Oud-Gereformeerde Kerk benoemd, de stof voor zulk een „Weckruf” te leveren, inzonderheid voor punt 1 en het boekje ter nadere beoordeeling, door middel van de Deputaten voor de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken, aan te bieden aan vooraanstaande mannen in deze landen om het dan onder den naam van een of twee dier vooraanstaande mannen te doen verschijnen en te verspreiden in Duitschland.

b. In de tweede plaats kwam op genoemde Classisvergadering ter sprake de al of niet wenschelijkheid van een nog inniger en meer omvattende gemeenschap van de Oud-Gereformeerde Kerken in de graafschap Bentheim en Oostfriesland, dan tot op dit heden wordt geoefend, door Deputatie enz.

Bepaaldelijk ook met het oog op de vraag hoe in de toekomst de opleiding zal geschieden van de aanstaande Dienaren des Woords voor de Kerken aldaar.

Uwe Commissie is van oordeel dat het aanbeveling verdient dat deze Synode uitspreke, dat zij met belangstelling verneemt de begeerte tot nader contact en samenwerking. Eventueele voorstellen dienaangaande wil zij gaarne inwachten.

En wat de opleiding betreft, desgevraagd, zullen de Kerken alhier gaarne hun hulp en medewerking verleen.

Bijlage II bevat de geloofsbelijdenissen en beginselverklaringen der Fransche Protestantsche Kerken. Van deze belijdenissen enz. zegt uwe Commissie alleen, dat zij op grond van onderscheidene daarin voorkomende uitdrukkingen, de Gereformeerde Kerken in Nederland moet manen tot voorzichtigheid om met deze Kerken in correspondentie te treden.

Bijlage III, IV, V, VIII en IX bevatten mededeelingen omtrent de al of niet afvaardiging naar deze Synode.

Bijlage VI bevat bovendien eenige wetenswaardigheden omtrent den aanwas der Christelijke Gereformeerde Kerken in Amerika. In 1900 telden die Kerken ongeveer 10.000 gezinnen, thans zijn er 20.000. Toen waren er 144 plaatselijke Kerken met 98 predikanten. Thans zijn er 245 Kerken met meer dan 200 predikanten.

Een dozijn leeraars is werkzaam in den arbeid der Zending. Ook op onderwijsgebied in lagere en hoogere scholen ging men zeer vooruit.

Herinnerd wordt aan de toezegging dezerzijds, gedaan te Zwolle in 1911, zie art. 59 der acta.

Steun werd gevraagd voor 't Christelijk tehuis voor immigranten en zeelieden te Hoboken. De Synode besloot aldoor deze inrichting in de belangstelling der Kerken aan te bevelen.

Voorts deelt Dr BEETS mee dat de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika hem opdroeg, speciaal deze 3 dingen ter kennis van onze Synode te brengen:

a. dat op een misverstand rust de bewering, in onze kerkelijke bladen uitgesproken, dat de Amerikaansche Kerk reeds actie nam op het stuk der Echtscheiding. Dit is geenszins het geval. Nog steeds ziet die Kerk verlangend uit naar het advies onzer mannen in deze zaak.

Het verschenen rapport zal dan in Amerika nog nader overwogen kunnen worden.

b. dat de Amerikaansche Kerken er de Kerken alhier in alle bescheidenheid op wijzen, dat haars inziens in onze Synodale vergaderingen niet genoegzaam gerekend wordt met de buitenlandsche Kerken van Gereformeerde belijdenis, van Hollandsche afkomst.

Meer te doen aan wat de Synode in 1914 uitsprak zou de broederen in Amerika verblijden. In deze dagen van geestelijke worstelingen is er behoefte aan elkaanders steun en voorlichting.

Uwe Commissie is van oordeel dat deze Synode door haar besluit inzake uitbreiding der belijdenisschriften de Kerken van Amerika reeds is tegemoet gekomen.

c. Ten derde dringen de Gereformeerde Kerken in Amerika aan op het meer geregeld zenden van Deputaten naar haar Synoden.

In het eind van zijn schrijven deelt Dr BEETS mee: „In antwoord op de mededeeling van Augustus 1918 dezerzijds, rakende de Bijbel-revisie werd door de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk de opwekking gericht aan deskundigen in hun midden om zich in dezen in contact te stellen met onze Deputaten voor correspondentie met de Buitenlandsche Kerken, die zeker gaarne het een en ander brengen ter plaatse waar het behoort.” Deze mededeeling zal voorzeker met dankbaarheid worden vernomen, terwijl de te benoemen Deputaten wel gevolg zullen willen geven aan zulk een eventueel bij hen in te komen verzoek.

Bijlage VII geeft in 24 folio bladen mededeelingen aangaande the Free Church of Scotland.

Uwe Commissie meent dat dit stuk gevoegelijk den te benoemen Deputaten voor de correspondentie met Buitenlandsche Kerken ter nadere kennismaking kon ter hand gesteld.

Uwe Commissie is mede opgedragen advies te geven over de punten J 2 en 3 l a en b.

Omdat in deze punten dezelfde zaken voorkomen als in het rapport met de bijlagen worden genoemd, meent zij het advies hierover ook in dat over het rapport en de bijlagen te kunnen opnemen.

Zuid-Holland (Zuid) verzoekt een onderzoek over het al of niet bestendigen van de correspondentie met de Belgische Christelijke Zendingkerk.

Uit het rapport blijkt, dat de Deputaten tot de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken reeds op onderzoek zijn uitgeweest bij de Classis Dordrecht. Hun is een geschrift toegezonden waaruit wél blijkt het feit van zeer ernstige afwijking bij onderscheidene predikers. Omdat zij echter niet weten, wat de Kerk tegen die afwijking heeft gedaan, onthouden zij zich van advies.

Uwe Commissie is van oordeel dat het verzoek van Zuid-Holland (Zuid) kon ingewilligd.

Mocht het zijn, dat er Kerken of personen gevonden worden, die zich in de bresse stellen tegen genoemde afwijkingen, naar het oordeel uwer Commissie, dienen die Kerken of personen dezerzijds krachtig gesteund.

De Particuliere Synode van Noord-Holland wenscht te de correspondentie zoo mogelijk uit te breiden tot nog meer Gereformeerde Kerken, en afgevaardigden dezer Kerken uit te noodigen tot onze Synodale vergaderingen.

Omdat echter de Particuliere Synode van Noord-Holland geen Buitenlandsche Kerken noemt, tot wie Deputaten voor de correspondentie zich zouden kunnen richten, kon uwe Commissie der Synode niet adviseeren op dit voorstel in te gaan.

In de 2e plaats wenscht Noord-Holland, dat de Deputaten gemachtigd worden zich nauwkeurig op de hoogte te stellen van bestaande toestanden in alle Kerken, waarmee men in correspondentie staat, liefst door persoonlijke afvaardiging.

Uwe Commissie meent dat hiertegen wat het eerste gedeelte betreft geen bezwaar bestaat, en wat de afvaardiging aanbelangt, daarover heeft de Synode te oordeelen, terwijl er ook gerekend dient te worden met de daarvoor te maken kosten.

Resumeerende komt uwe Commissie tot de volgende voorstellen. De Synode besluite: *[volgen de conclusiën in Art. 145.]*

D. KOOPMANS, Rapporteur.

BIJLAGE XLI.
Art. 160.

A.

**VERSLAG der werkzaamheden van Deputaten van de
Gereformeerde Kerken voor de correspondentie met
de Hooge Overheid in den tijd tusschen de Generale
Synode te Rotterdam, Aug.—Sept. 1917, en die te
Leeuwarden, Augustus 1920.**

De Synode van Rotterdam benoemde tot Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid de broeders: H. BAVINCK, H. COLIJN en H. BOUWMAN, die thans de eer hebben het volgend verslag aan de Synode van Leeuwarden uit te brengen.

Op de lijst der Kerken, bij de Hooge Overheid bekend, werden voor het eerst geplaatst:

onder No. 917	de Gereformeerde Kerk te	Nieuwerbrug,	Classis	Woerden.
" 919	"	Nieuw Beets	"	Drachten.
" 920	"	Oude en Nieuwe Bildijk	"	Hallum.
" 921	"	Kralingscheveer	"	Rotterdam.
" 922	"	Laren	"	Amsterdam.
" 923	"	Zandvoort	"	Haarlem.
" 924	"	Zwartebroek	"	Apeldoorn.
" 928	"	Treebeek	"	's Bosch.
" 929	"	Maastricht	"	's Bosch.
" 930	"	Stadskanaal- Pekelderweg	"	Stadskanaal

Voorts werden de volgende Kerken vanwege plaatselijke samensmelting onder een nieuw nummer opgenomen:

onder No. 918	de Gereformeerde Kerk van	Scheveningen (vroeger Scheveningen A No. 484 en B No. 485).
" 925	"	Smilde (vroeger Smilde A 217 en B 218).

Gesplitst werd de Gereformeerde Kerk van Nes en Wierum in twee Kerken, en werden inplaats van op No. 110 geplaatst

onder No. 926	de Gereformeerde Kerk van	Nes.
" 927	"	Wierum.

Deputaten ontvingen van de Regeering kennis dat de volgende Kerken kennis gegeven hadden, dat zij voortaan een anderen naam wenschten te dragen, en dat de Gereformeerde Kerk van Alphen den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Alphen (Alphen aan den Rijn); de Gereformeerde Kerk van Overtoom den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Amsterdam Zuid (Overtoom); de Gereformeerde Kerk van Drogeham B den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Harkema Opeinde; de Gereformeerde Kerk van Terwispele den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Tijnje; de Gereformeerde Kerk van Drogeham A den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Drogeham; de Gereformeerde Kerk van Winsum (Gron.) den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Winsum-Obergum; de Gereformeerde Kerk van Gerkesklooster den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Gerkesklooster-Stroobos B; de Gereformeerde Kerk van Stroobos den naam zou dragen de Gereformeerde Kerk te Gerkesklooster-Stroobos A.

De Kerk van Wijk bij Duurstede heeft opgehouden zelfstandig te bestaan, terwijl Werkendam B het Kerkverband verbrak, en zich aansloot bij de Gereformeerde Gemeenten.

Op verzoek van Ds C. L. F. VAN SCHELVEN d.d. 2 Oct. 1917, die voor zijnen arbeid als Deputaat ter behartiging van de belangen der Gereformeerde Nederlanders in Duitschland gaarne introductie bij de Duitse Overheid ontving, hebben Deputaten aan Z.Ex. den Minister van Justitie en aan Z.Ex. den Minister van Buitenlandsche Zaken kennis gegeven van de benoeming van Ds VAN SCHELVEN als Deputaat, met verzoek dat Z.Ex. de Duitse autoriteiten hiermede in kennis wilde stellen.

Bij schrijven van 6 Dec. 1917 ontvingen Deputaten een verzoek van Dr. PHILIP KOHNSTAMM e. a. tezamen vormende het dagelijksch bestuur van den godsdienstig-Democratischen Kring, om adhaesie te betuigen aan een adres aan Z.Ex. den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarin gevraagd wordt „eene bijzondere wettelijke regeling, waarbij zij, die ernstige gewetensbezwaren hebben tegen militairen dienstplicht, van dien plicht worden vrijgesteld.” Deputaten hebben den 13^{en} Dec. 1917 geantwoord, dat zij aan genoemd verzoek niet konden voldoen, „a. wijl zij tot zulk een handeling niet bevoegd zijn en b. wijl zij van oordeel zijn dat na de maatregelen, door den Minister genomen, voor zulk een verzoek geen geponde reden bestaat”.

In verband met de oproeping van twee professoren in de theologie om zich aan de keuring voor den landstorm te onderwerpen hebben Deputaten zich tot het Departement van Oorlog gewend, en daarop het volgende antwoord ontvangen:

's Gravenhage, den 29 December 1917.

In antwoord op Uw schrijven van 20 dezer heb ik de eer U het volgende mede te deelen.

Professoren in de theologie, die emeritus-predikant zijn, hebben geen aanspraak op vrijstelling van dienstplicht uit hoofde van hun professoraat of emeritaat, doch wel krachtens hun beroepbaarheid, omdat zij proponent zijn. Verplichte keuring voor landstormplichtigen tusschen 30 en 40 jaar bestaat niet. Zij die ingeschreven zijn voor den landstorm worden in de gelegenheid gesteld zich aan keuring te onderwerpen, doch worden daartoe niet van rechtswege gedwongen. Aan de tot hen gerichte oproeping behoeven de Heeren Prof. HOEKSTRA en Prof. RIDDERBOS dan ook niet te voldoen. Ik hoop u hiermede voldoende te hebben ingelicht, en teeken inmiddels met de meeste hoogachting

(w. g.) W. ROËLL.

De zegelwet 1917 plaatste de Kerken voor onderscheidene moeilijkheden. Deputaten hebben over de gerezen vragen inlichting verzocht bij het Ministerie van Financiën, en na bekomen antwoord hebben zij het volgend schrijven gericht aan de Kerken:

De Zegelwet 1917 plaatste de Kerken voor de kwestie in hoeverre Kerkelijke stukken aan het zegelrecht onderworpen zijn. De vraag rees:

a. of de zegelwet toepasselijk is op toezeggingen van traktementen, toekenningen van pensioenen en dergelyken. Art. 23, 2° der wet bepaalt dat aan het zegelrecht onderworpen zijn „de aan belanghebbenden uitgereikt wordende minuten, afschriften of uittreksels van beschikkingen van collegiën, commissiën en ambtenaren behorende tot het bestuur van den staat, van provinciën, gemeenten, waterschappen en andere door het openbaar ingestelde zedelijke lichamen en instellingen, waarbij een benoeming plaats heeft, een verhooging van bezoldiging gegeven of een gunst verleend wordt”. Hieronder vallen dus de Kerken niet. Zou men echter van oordeel zijn dat aan de Kerken niet een publiekrechtelijk, maar een privaatrechtelijk karakter moet worden toegekend, dan zou op de betreffende kwestie betrekking hebben Art. 1537 ij B.W. hetwelk bepaalt dat alle acten en geschriften betreffende het aangaan, wijzigingen, of eindigen van arbeids-overeenkomsten vrij zijn van zegel.

Teneinde eene officiële uitlegging te verkrijgen wendden Deputaten van de Gereformeerde Kerken voor de Correspondentie met de hooge Overheid zich tot den Minister van Financiën. Op het betreffend schrijven ontvingen Deputaten van den Ontvanger der Registratie no. 2 en der Domeinen te 's Gravenhage het volgende antwoord:

's Gravenhage, 21 Maart '18.

Aan H.H. Deputaten der Gereformeerde Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid.

In opdracht van den Minister van Financiën bij brief van 15^{den} dezer No. 84, heb ik de eer U — in antwoord op Uw brief van 2 Maart l.l. — te berichten, dat de stukken, in dat schrijven bedoeld, vrij van zegel zijn.

Art. 23, No. 2 der Zegelwet 1917 is daarop niet toepasselijk en ook zijn in verband met de bij art. 32 lid 2 gehandhaafde vrijstelling van art. 1637 Y Burgerlijk Wetboek niet zegelplichtig op grond van art. 23 No. 12 der Zegelwet.

W. g. Ontvanger der Registratie en Domeinen te 's Gravenhage,

JOLLES.

Een tweede vraag rees met betrekking tot de zegelwet:

b. Of de zegelwet ook toepasselijk is op het storten van collecten.

Het is het gevoelen van Deputaten dat de wet op deze collecten *niet* van toepassing is. Art. 34 onder 1a onderwerpt aan een wet recht van vijf cent: „Kwitantien voor geldsommen en andere eenzijdig opgemaakte stukken, waarbij de ontvangst of overneming van gelden wordt erkend of vermeld door of vanwege den *schuldeischer*.” Uit missives van 25 Augustus 1917 No. 105 en 29 Augustus 1917 No. 152 van het Ministerie van Financiën blijkt, dat berichten van ontvangst van *verschuldigde* contributiën onder Art. 34 1a vallen, doch niet dergelijke berichten van ontvangst van gelden wegens *vrijwillige* bijdragen gericht aan de gevers of aan hen, die eene collecte hielden. Kiest men hiervoor niet den vorm van bericht, doch van erkenning, dan is een formaatzegeel van tenminste 50 cent verschuldigd.

Hieruit blijkt dat op bedoelde collecten het zegelrecht geen betrekking heeft, mits men den door het Departement van Financiën aangegeven vorm van ontvangst gebruikt.

Deputaten zijn van oordeel dat de Kerken gedekt zijn wanneer zij een bericht-vorm zouden gebruiken van den volgende inhoud:

„Wij berichten hiermede de ontvangst van *f* collectegelden.”

De Deputaten der Gereformeerde Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid,

H. BOUWMAN, *Secretaris.*

Driemaal hebben Deputaten officieel medegewekt tot het uitschrijven van een algemeen bededag.

Door Z.Ex. den Minister van Binnenlandsche Zaken, tijdelijk Voorzitter van den Raad van Ministers, bij missive van 18 October 1918 gevraagd of de Gereformeerde Kerken bereid waren, indien de Regeering daartoe het initiatief nam, haar steun en medewerking te verleenen tot het houden van een algemeen dag van verootmoediging en gebed, met het oog op de tijdsomstandigheden, hebben Deputaten geantwoord dat Deputaten, ofschoon zij „niet officieel kunnen verklaren dat de Gereformeerde Kerken bereid zijn haar steun en medewerking te verleenen, daar deze thans niet in wettige Synode samenkomen, zich wel overtuigd houden dat zulk een bededag in de Gereformeerde Kerken algemeen sympathie zoude vinden”. Daarop heeft Z.Ex. de Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van 14 November aan alle Kerken en Kerkgenootschappen verzocht om Donderdag 28 November 1918 voor algemeen bededag te bestemmen. Deputaten hebben den 15 November dit verzoek van den Minister medegedeeld aan Ds J. VAN DER LINDEN, met verzoek het aan de Kerken over te brengen, terwijl zij bij schrijven van 19 November den Minister bericht gezonden hebben van de goede ontvangst van Zijn schrijven d.d. 14 November, met dank voor Zijne beschikking en „met de bede, dat God in Zijne gunst der Regeering wijsheid, moed en kracht schenke om in deze kritieke dagen het sloopwerk van staat recht te sturen.”

Volgens opdracht van de Synode van Rotterdam om met de afgevaardigden van de Protestantsche Kerken in overleg te treden over een gemeenschappelijke ure der verootmoediging en des gebeds, werd in eene vergadering van afgevaardigden der Protestantsche Kerken, 12 September 1917 te Utrecht gehouden, daarvoor vastgesteld de morgengodsdienstoefening van Zondag 7 October 1917. Aan de Kerken werd het verzoek gericht aan deze uitnoodiging te voldoen, en om dan tevens in die samenkomst voorlezing te doen van eene getuigenis, dat door genoemde afgevaardigden werd opgesteld, en waarmede de Synode van de Gereformeerde Kerken te Rotterdam, na daarvan in eene zitting met gesloten deuren te hebben kennis genomen, zonder eenige aanmerking hare instemming betuigde.

In April 1919 hebben uwe Deputaten op verzoek der Regeering het noodig geoordeeld een schrijven te richten tot de Kerken om haar te wijzen op den ernst van den toestand, en er bij haar op aan te dringen, dat op Zondag 13 April, in de openbare diensten, de gemeente wordt opgewekt tot waakzaamheid, tot verootmoediging en gebed, opdat God geve, dat ons land bewaard wordt voor de revolutie, en het dreigend gevaar wordt afgewend.

Den 16ten Mei 1919 werd door de Classis Haarlem bij uwe Deputaten het verzoek ingediend „dat de Kerken thans weer een getuigenis of manifest zouden doen uitgaan, waarin zij op het handhaven van recht en gerechtigheid, ook in de onder-

linge verhouding der volken nadruk legden". Deputaten hebben zich in verbinding gesteld met de commissie van afgevaardigden van Protestantsche Kerken in Nederland, en deze commissie 4 September 1919 te Utrecht samengekomen sprak als haar oordeel uit: „Hoezeer erkennende de wenschelijkheid, dat door de Kerken nog eens op den eisch van het handhaven van recht en gerechtigheid ook in de onderlinge verhouding der volken werd gewezen, meende de vergadering thans te moeten besluiten niet tot de uitvaardiging van een Getuigenis als bedoeld te moeten overgaan". Aan de Classis Haarlem werd van dit besluit kennis gegeven.

Bij schrijven van November 1919 ontvingen uwe Deputaten van de Nederlandsche Afdeeling van den Wereldbond tot het bevorderen van een goede verstandhouding tusschen de volken door de Kerken een verzoek, gericht tot de Gereformeerde Kerken in Nederland dat deze haar volle sympathie zouden betuigen „met het voorstel tot een oecumenische samenkomst van de verschillende christelijke gemeenschappen om te bespreken, wat in deze tijden de praktische taak der Kerk is en hoe de verschillende gemeenschappen kunnen samenwerken door getuigenis en daad". Deputaten hebben aan de gedelegeerden bij schrijven van 6 December 1919 medegedeeld, „dat zij de bevoegdheid missen om dienaangaande eene beslissing te nemen".

Den 8sten December 1918 ontvingen Deputaten een telegram van eene vergadering der Protestantsche Kerken in Hongarije, gehouden te Buda-Pest met de bede dat de Kerken van Nederland zouden medewerken om het gevaar af te wenden, hetwelk de Hongaarsch-Protestantsche Kerken bedreigde, door het afscheuren van een groot deel van Hongarije, met name in het Zuid-Oosten, waar 1.200.000 Protestanten wonen. Deputaten waren van oordeel dat alle geoorloofde middelen moesten worden aangewend om te voorkomen dat de Hongaarsche Kerken werden verscheurd. Zij wendden zich daartoe tot de commissie van de verschillende Protestantsche Kerken in Nederland, opdat deze zou samenkomen om over deze gewichtige zaak te beraadslagen, en gaven aan Deputaten voor de Correspondentie met de Buitenlandsche Kerken in overweging „om de bede van Hongarije's Kerken over te brengen aan de bevriende Kerken in Engeland, België en Amerika, met dringend verzoek die bede te ondersteunen, opdat het dreigend gevaar door de aanstaande Vredesconferentie worde afgewend".

Door bemiddeling van ZEx. den Minister van Justitie ontvingen de Protestantsche Kerken in Nederland een schrijven d.d. 31 October 1917, van de Gereformeerde Kerk van Hongarije en van de Evangelische Kerken van de Augsburgsche Confessie in Hongarije, met gelukwensch bij gelegenheid van den 400-jarigen gedenkdag van de Hervorming. Op voorstel van den Secretaris van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsch Hervormde Kerk werd een antwoord en heilbede aan de Kerken in Hongarije gezonden, waaronder ook de namen van den Voorzitter en den Secretaris der Deputaten werden geplaatst.

Een missive van het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel d.d. 9 Sept. 1918 in zake de voedselvoorziening werd ontvangen, en aan de kerkelijke bladen ter publicatie toegezonden.

Op een verzoek tot bijwoning van eene vergadering op 14 Januari 1919, met het doel een Nationaal Vredesfonds op te richten, werd geantwoord, dat Deputaten voor de Hooge Overheid van de Gereformeerde Kerken in deze geen roeping hebben.

In opdracht van de Synode van Rotterdam hebben uwe Deputaten zich gewend tot de Hooge Overheid, opdat deze zou bevorderen, dat de gevangenen bezoek kunnen ontvangen van den predikant der Kerk, waartoe zij behooren, ook zonder tegenwoordigheid van beampten. De betrokkene Ministers hebben toegezegd, dat bij een spoedig in te voeren nieuwe regeling met den wensch der Gereformeerde Kerken zou worden gerekend.

Op een schrijven van den veldprediker in algemeenen dienst, Dr DE VISSER, d.d. 12 en 23 Jan. 1918, of Deputaten ook bezwaar hadden tegen de benoeming om Ds W. FABER van Schipluiden tot reserve-velddprediker, werd geantwoord, dat bij Deputaten geen bezwaar bestond.

In den zomer van 1919 deelde de Minister van Oorlog mede, dat het zijn voornemen was een doeltreffende regeling van de verzorging der geestelijke belangen van de militairen te ontwerpen en in verband hiermede een college van legerpredikanten in te stellen. Bij de vorming van die plannen stelde de Minister zich op het standpunt, dat de behartiging van de geestelijke belangen der militairen niet behoort tot de taak der Overheid, maar dat de zuiver kerkelijke zorg in dezen primair tot de taak der Kerk behoort. Evenwel was de Minister van oordeel, dat de Overheid niet kon volstaan met die zorg zonder meer aan de Kerk over te laten, maar dat op haar wel degelijk een secundaire plicht rust er voor te waken,

dat de meerendeels jeugdige personen, die krachtens de wettelijk op hen rustende verplichtingen aan hare hoede tijdelijk moeten worden toevertrouwd, die zorg op geestelijk gebied erlangen, waarop zij aanspraak kunnen maken. Dien plicht zal de Overheid kunnen en moeten vervullen door op de ruimst mogelijke schaal den arbeid der Kerk in deze te steunen, dien arbeid mogelijk te maken en den weg daartoe voor de Kerk te effenen. Opdat de arbeid der Kerk onder de militairen doeltreffend en vruchtbaar zij, is overleg tusschen de bedienaren der Kerk, die met de geestelijke verzorging belast zijn, en de militaire autoriteiten, onder wier bevelen de betrokkene militairen zijn gesteld, noodig. Om dat overleg mogelijk te maken, wilde de Minister een instituut in het leven roepen, aan hetwelk de taak zal worden toevertrouwd, dat overleg tot stand te brengen, namelijk een college van legerpredikanten, welk lichaam zal zijn een orgaan van de regeering. Deze legerpredikanten zijn staatsambtenaren, die dus geen zuiver kerkelijk ambt kunnen bekleeden. Dit college treedt op als adviseur der regeering betreffende voorstellen of verzoeken, welke door de Kerk aan de regeering worden gedaan, en de legerpredikanten treden op als tusschenpersonen tusschen de plaatselijke Kerken en de militaire autoriteiten, geven alle gewenschte inlichtingen aan de Kerk, en banen den weg voor de plaatselijke Kerk in haar arbeid onder de militairen, die tot haar behooren.

Deputaten stelden zich voor de vraag, of het op hun weg lag in dezen actief op te treden, of dat deze taak op den weg van de Deputaten voor de geestelijke verzorging lag. In verband met de opdracht aan Deputaten voor de geestelijke verzorging door de Synode van 's Gravenhage, art. 125, en van Rotterdam bl. 34, gegeven, meenden uwe Deputaten, dat het op hun weg lag met den Minister samen te spreken. Vooraf wenschten zij evenwel het oordeel te vernemen van de Deputaten voor de geestelijke verzorging en van de veldpredikers. Op eene vergadering, 11 Juli 1919 te 's Gravenhage gehouden, op welke de Deputaten voor de geestelijke verzorging ontbraken, doch de veldpredikers tegenwoordig waren, werd een instituut als door den Minister werd bedoeld, wenschelijk geacht. Nadat uwe Deputaten van den Minister de verzekering hadden ontvangen, dat in elk geval één der vijf legerpredikanten benoemd zou worden uit de predikanten van de Gereformeerde Kerken, konden zij hun adhaesie betuigen aan 's Ministers plannen. Tevens voldeden zij aan het verzoek van den Minister om een voordracht van twee personen aan te bieden, namelijk de predikanten Ds T. HAGEN van Nieuwe Pekela en Ds PETERSEN van Veendam. Uit deze broeders werd door den Minister No. 2 van de voordracht, Ds PETERSEN, benoemd.

Opdat nu het instituut der legerpredikanten beantwoorde aan het doel, is het wel noodig, dat de Kerken hare roeping recht verstaan, opdat de verzorging der militairen in vredetijd recht behartigd worde. Allereerst moeten de Kerken in garnizoensplaatsen actief optreden, en bepaalde personen aanwijzen, die met de geestelijke zorg voor de militairen zijn belast. In plaatsen met een klein garnizoen kan zeer gemakkelijk een predikant of een daartoe aangewezen ouderling dien arbeid verrichten. Maar in plaatsen met een groot garnizoen is een predikant noodig, die zich geheel aan de militaire leden zijner gemeente kan geven, die dagelijks hun vraagbaak is en die met hen meeleeft. Misschien zal het in sommige Kerken noodig blijken, dat er een afzonderlijk predikant beroepen wordt, die zich geheel of een groot deel van zijn tijd aan den arbeid onder de militairen kan wijden. De aanstelling van zulk een afzonderlijk predikant zal ongetwijfeld de groote garnizoenskerken veel geld kosten, maar de gelden hiervoor zullen kunnen gevonden worden door eene collecte van de Kerken, wier zonen geestelijke zorg genieten en door vrijwillige bijdragen, terwijl tevens de Minister van Oorlog toegezegd heeft, dat hij den kerkelijken arbeid onder de militairen wil subsidieeren.

Doch behalve dezen arbeid plaatselijk achten Deputaten het wenschelijk dat de Generale Synode benoeme eene Commissie van mannen, die, bekend met den arbeid in garnizoensplaatsen tot taak hebben:

a. de garnizoenskerken voor haren arbeid onder de militairen te dienen van advies;

b. bij de garnizoenskerken een onderzoek in te stellen op welke wijze de arbeid door de Kerk wordt verricht, of de Kerk voor dit werk een geldelijke tegemoetkoming wenscht, en, zoo dit het geval mocht zijn, zich in verbinding stellen met het Departement van Oorlog, opdat de Regeering, na overleg met Deputaten der Kerken voor de verzorging van de geestelijke belangen der militairen, een bedrag kan vaststellen.

H. BOUWMAN, *Rapporteur.*

B.

RAPPORT en ADVIES betreffende het Rapport van de Deputaten tot de Correspondentie met de Hooge Overheid (tevens Commissie voor gemeenschappelijk getuigenis tot herstel van den wereldvrede. Acta Rotterdam 1917, bladz. 47).

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Leeuwarden, 23 Augustus v.v. 1920.

Eerwaarde Vergadering.

In handen Uwer Commissie is gesteld het „Verslag der werkzaamheden van Deputaten van de Gereformeerde Kerken voor de correspondentie met de Hooge Overheid in den tijd tusschen de Generale Synode te Rotterdam, Augustus-September 1917 en die te Leeuwarden, Augustus 1920”, get. H. BOUWMAN, Rapporteur.

Uit dit Rapport blijkt duidelijk dat deze Deputaten met ijver en met goed gevolg hebben gearbeid, vooral in de zaken die rechtstreeks de belangen der Kerken betreffen, zooals: de bemoeiingen betreffende de Lijst der Kerken bij de Hooge Overheid, de vrijstelling der professoren HOEKSTRA en RIDDERBOS van de keuring voor den Landstorm, en de beteekenis der Zegelwet voor de Kerken, die, gelijk door hen in de kerkelijke bladen is gepubliceerd, door hun correspondentie nu zekerheid hebben, dat Art. 23, 2 dier wet *niet* toepasselijk is op *toezeggingen van traktemen:en, toekenningen van pensioenen en dergelijke*, en deze stukken dus vrij van zegel zijn, dat het zegelrecht ook *geen betrekking heeft op het storten van collecten*, mits men den vorm gebruikt, door het Departement van Financien aangewezen; Deputaten zijn van oordeel dat daaraan voldaan wordt door deze formule: *wij berichten hiermede de ontvangst van f collectegelden.*

Aan de opdracht der Synode van Rotterdam, Acta, bl. 47, betreffende een door die Synode goedgekeurd gemeenschappelijk getuigenis der Protestantsch-Christelijke Kerken in 't belang van herstel van den wereldvrede en in verband daarmee een uitnoodiging aan de Kerken tot een gemeenschappelijke ure der veroortmoediging en des gebeds, is door Deputaten voldaan. Evenzoo aan de opdracht tot herhaling van het verzoek aan de Regeering tot wijziging van de gevangenis-reglementen in het belang van bezoek onzer gevangenen door predikanten van eigen belijdenis en Kerk, en dit buiten tegenwoordigheid van beambten. Drie verzoeken van corporatiën buiten onze Kerken hebben Deputaten afgewezen als liggend buiten hun bevoegdheid; nl. een verzoek van den wereldbond tot het bevorderen van een goede verstandhouding tusschen de volken door de Kerken, dat de Gereformeerde Kerken hare sympathie zouden betuigen met het voorstel tot een oecumenische samenkomst van Kerken voor dit doel; 2. een verzoek van het bestuur van den godsdienstig-demokratischen kring om adhaesiebetuiging aan een adres tot den Minister van Binnenlandsche Zaken om vrijstelling van den militairen dienstplicht van hen die daartegen ernstige gewetensbezwaren hebben; 3. een verzoek tot bijwoning van een vergadering, 14 Januari 1919, tot oprichting van een Nationaal Vredesfonds.

Een missive van het Ministerie van Landbouw, Handel en Nijverheid in zake de voedselvoorziening hebben zij ter publicatie aan de Kerkelijke bladen toegezonden. Voor dezen arbeid verdienen Deputaten den dank der Synode.

Het doet Uwe Commissie leed hierbij te moeten voegen, dat deze Deputaten niet in al de hen voorgekomen zaken zich hebben bepaald tot hetgeen hen is opgedragen, volgens de instructie — Acta Generale Synode 1893, Art. 138, waarvan punt 1 luidt: „Alle stukken, die van de Regeering bij hen inkomen, bestemd voor de gezamenlijke Kerken, door mededeeling in het Kerkblad, of anderszins, ter kennis van de Kerken te brengen,” en de uitbreiding, vermeld in Acta Generale Synode 1908, Art. 52. Na breede discussie besluit de Synode: c. aan de instructie van de Deputaten eenige uitbreiding te geven, hiertoe strekkende, dat zij ook mogen en kunnen eenig antwoord geven aan de Regeering op eventueele vragen over het gevoelen der Kerken aangaande bepaalde zaken, zonder evenwel verder te gaan dan betaamt aan *Deputaten* der Kerken; en deze uitbreiding aldus te doen luiden: „. . . . aan de Hooge Overheid op eventueele vragen naar het gevoelen der Kerken over bepaalde zaken antwoord te geven, voorzover onze Kerken zich (na 1892) over deze en dergelijke zaken hebben uitgesproken in Generale Synode, en aan de te benoemen Deputaten op te dragen, van de even-

tueele vragen der Regeering en de daarop gegeven antwoorden mededeeling te doen in het Kerkblad." Blijkbaar is dit Deputaatschap dus bedoeld als het orgaan, waardoor de Kerken ter kennis van de Overheid brengen wat zij eventueel noodig achten, en waardoor de Regeering aan de Kerken mededeelt wat Zij meent ter kennis van de Kerken te moeten brengen. Meer niet. Daarom hadden deze Deputaten, naar het oordeel Uwer Commissie, zich moeten onthouden van medewerking met de Regeering tot het instellen van het instituut van legerpredikanten en van een nominatie voor de benoeming van een predikant uit onze Kerken tot lid van dat instituut. Ook had alle Correspondentie der Regeering betreffende de geestelijke verzorging onzer militairen h.i. moeten worden doorgezonden, zonder meer, aan de door de Generale Synode van 1917 voor die verzorging benoemde Deputaten. In verband met de opdracht dier verzorging aan de Deputaten ad hoc door de Synode te 's Hage, art. 125, en die te Rotterdam, blz. 34 en 41 hebben Deputaten H. O. echter gemeend, dat die zaken op hun weg lagen. Uwe Commissie heeft echter in die opdrachten niets kunnen vinden dat voor die meening pleiten kan. De Synode van 's Hage, 1914, heeft drie Deputaten benoemd voor de geestelijke belangen der militairen, en aan de Deputaten H. O. in verband daarmee ook iets opgedragen, n.l. dit, en alleen dit: „Wanneer bij deze Deputaten klachten inkomen over geestelijke misstanden in het leger (zooals met name vloeken, het zonder oorzaak weigeren van een Zondagsch verlof, dat Maandag eindigt, enz.) met wijsheid en voorzichtigheid deze klachten ter kennis te brengen aan de Hooge Overheid. De Synode van Rotterdam, 1917, heeft aan hare Deputaten voor de geestelijke belangen der militairen een uitgebreide opdracht gegeven, waarvan b 1 als hun taak noemt: dat zij de Kerken kunnen vertegenwoordigen bij de militaire autoriteiten. Aan de Deputaten H. O. werd een zelfde opdracht gegeven in zake het vloeken in het leger, blz. 41, als de Synode van Rotterdam aan hare Deputaten H. O. gaf; in deze woorden: „ . . . wanneer zich bepaalde feiten mochten voordoen die tot klachten in dit opzicht aanleiding geven, in naam der Gereformeerde Kerken de aandacht der Regeering op deze feiten te vestigen en op het nemen van maatregelen daartegen, zoover het mogelijk is, aan te dringen." De Correspondentie der Deputaten met de Regeering sedert 1917 gaat buiten die opdracht om. Deputaten deelen mede, dat zij de medewerking van de Deputaten voor de belangen der militairen hebben gezocht voor bespreking van wenschen der Regeering op een vergadering waartoe ook de veldpredikers waren uitgenoodigd, en dat dezen wel, doch die Deputaten niet verschenen zijn. Volgens de correspondentie tusschen deze en die Deputaten hebben laatstgenoemden aan Deputaten H. O. te kennen gegeven dat zij niet konden komen, wijl de oproeping eerst daags voor de vergadering door hen was ontvangen. Tot voorkoming van dergelijke misverstanden acht Uwe Commissie het wenschelijk, dat de Synode aan de Regeering mededeelt, dat haar adres voor de geestelijke belangen der militairen is: de voor die belangen door haar benoemde Deputaten. De noodzakelijkheid daarvan blijkt ook hieruit, dat de adresseerende Regeering in hare missives te dezer zake niet vast is; zooals o.a. blijkt uit een schrijven van den Veldprediker in algemeenen dienst, die zich richt tot den Secretaris van Deputaten H. O. als Deputaat der G. K. voor de geestelijke verzorging der militairen, en van een missive van het Ministerie van Oorlog aan de Synode der G. K. in Nederland.

Deputaten hebben het telegram van de Kerkenvergadering in Budapest om medewerking tot afwending van het gevaar dat de Hongaarsch-Protestantsche Kerken bedreigde door het afscheuren van een groot deel van Hongarije, gezonden aan de Deputaten voor Correspondentie met de Buitenlandsche Kerken en dezen in overweging gegeven, die bede van Hongarije's Kerken over te brengen aan de bevriende Kerken in Engeland, België en Amerika, met dringend verzoek die bede te ondersteunen. Met waardeering van de goede bedoeling oordeelt Uwe Commissie dat dit telegram zonder meer aan Deputaten B. K. had moeten worden doorgezonden. En evenzoo de gelukwensch aan de Protestantsche Kerken in Nederland bij gelegenheid van den 400-jarigen gedenkdag der Hervorming, gezonden, door bemiddeling van ZEx. den Minister van Justitie, door de Gereformeerde Kerk van Hongarije en de Evangelische Kerken van de Augsburgsche Confessie in Hongarije. Op voorstel van den Secretaris van de Algemeene Synodale Commissie der Nederduitsche Hervormde Kerk werd een antwoord en heilbede gezonden aan de Kerken in Hongarije, waaronder ook de namen van den Voorzitter en den Secretaris der Deputaten werd geplaatst. Hierbij moet Uwe Commissie ook opmerken, dat Deputaten geen opdracht hadden, anders dan inzake het bovenvermelde algemeene getuigenis in het belang van den wereldvrede, met de Protestantsche Kerken in Nederland saam te werken. Dit geldt ook in-

zake het verzoek van de Classis Haarlem, „dat de Kerken thans weer een getuigenis of manifest zouden doen uitgaan, waarin zij op het handhaven van recht en gerechtigheid ook in de onderlinge verhouding der volken nadruk legden”. Brief der Classis Haarlem, 15 September 1919. Deputaten hebben over dat verzoek van een Classis onzer Kerken een besluit genomen in vereeniging met de Commissie van afgevaardigden van Protestantsche Kerken in Nederland. Daargelaten de vraag, of Classis Haarlem goed deed door dit verzoek te doen aan de Deputaten, oordeelt Uwe Commissie, dat over verzoeken uit den boezem onzer Kerken aan geen Commissies van andere Kerken eenige zeggenschap moet worden gegeven of hun advies gevraagd. In het algemeen oordeelt Uwe Commissie, behooren onze Kerken zeer voorzichtig te zijn wat betreft saamwerking met de protestantsche Kerken die niet op den Gereformeerden grondslag staan en is alleen de Generale Synode bevoegd in een bepaald geval desaangaande besluiten te nemen.

Op verzoek der Regeering hebben Deputaten medegewerkt tot het houden van den algemeenen biddag Donderdag 28 November. Ongetwijfeld hebben Deputaten naar den wensch onzer Kerken hierin gehandeld, door aan Z.Exc. te antwoorden, dat zij „niet officieel kunnen verklaren dat de Gereformeerde Kerken bereid zijn haar steun en medewerking te verleenen, daar deze thans niet in wettige Synode samenkomen, maar zich wel overtuigd houden dat zulk een Bededag in de Gereformeerde Kerken algemeen sympathie zoude vinden”, en des Ministers verzoek desbetreffend aan onze Kerken hebben helpen overbrengen. Insgelijks hun dankbetuiging aan den Minister voor die beschikking en „de bede, dat God in Zijne gunst der Regeering wijsheid, moed en kracht schenke om in deze kritieke dagen het sloopwerk van staat recht te sturen”. In die zelfde lijn hebben Deputaten wederom op verzoek der Regeering, in April 1919 een schrijven gericht tot de Kerken om haar te wijzen op den ernst van den toestand en er bij haar op aan te dringen, op Zondag 13 April in de openbare godsdienstoefening de gemeente op te wekken tot waakzaamheid, tot verootmoediging en gebed, opdat God geve dat ons land bewaard worde voor de revolutie en het dreigend gevaar afgewend.

Uwe Commissie zou het echter wel gewenscht achten, dat de Generale Synode voor het vervolg niet Deputaten adhoc maar een Classis aanwees als het adres voor dergelijke verzoeken der Regeering, en neemt de vrijheid daarvoor de Classis 's Gravenhage aan te bevelen, aan wie door onderscheiden Synodes het eventueel uitschrijven van bededagen is toevertrouwd.

Deputaten ontvingen van Z.Ex. den Minister van Justitie inzake de gevangenen de toezegging, dat bij de spoedig in te voeren nieuwe regeling met den wensch der Gereformeerde Kerken zou worden gerekend. Uwe Commissie oordeelt aangaande deze zeer belangrijke zaak de Synode te moeten adviseeren, zich nogmaals tot den Minister van Justitie te wenden, met dringend verzoek, dat nu toch inderdaad spoedig een einde kome aan het onrecht, door de nog altijd vigeerende reglementen onzer gevangenen aangedaan. 't Is reeds ongeveer een jaar geleden dat nieuwe regeling werd toegezegd. Reeds sedert de Synode van 1911 is dit verzoek onzer Kerken bij de Regeering aanhangig. En vóór die Synode was reeds uit den boezem der Kerken dergelijk verzoek tot den Minister van Justitie gericht. En reeds meer dan 80 jaren, van de eerste weder openbaring der Gereformeerde Kerken af, duurt deze inbreuk op de godsdienstvrijheid onzer gevangenen en in hen van onze Kerken, trots de verzekering der godsdienstvrijheid van Neerlands burgers in Grondwet en andere wetten en Koninklijke besluiten. Deze zaak is inderdaad een zeer belangrijke. Het geldt hier de Koninklijke eere van het Hoofd der Gemeente en van het geestelijke belang van de gevangenen leden onzer Kerken. Aan hen, die ook in de gevangenis onze broeders en zusters zijn, kan, uit kracht der reglementen, worden onthouden de geestelijke verzorging in den geest en door dienaren van de Kerk, waartoe zij behooren; en wat erger is, zij kunnen worden genoodzaakt zich te onderwerpen aan bearbeiding door geestelijke verzorgers, die niet alleen tot een andere Kerk behooren, maar ook vreemd zijn aan het geloof in den Heere Jezus Christus naar de H. Schrift. Meer nog dan de in vrijheid levende leden hebben de gevangenen zittende leden der Kerken behoefte aan Schriftuurlijke bearbeiding tot schuldbesef en schuldbelijdenis, en ook aan de vertroosting met het Evangelie van Gods genade in Hem, die gekomen is om zondaren zalig te maken, bij wien ook vergeving en zaligheid te vinden is door hen die rechtvaardig door den aardschen rechter zijn veroordeeld, hoe zwaar ook hun schuld moge zijn. Is het nu niet ontzettend, dat aan leden der Kerken de ware geestelijke verzorging kan worden onthouden, zelfs in krankheid en stervensuur? en dit door reglementen van de Regeering, die toch, ook naar onze landswetten,

niets te zeggen heeft over de zielen der menschen, en die voor God of menschen geen verantwoordelijkheid kan en mag dragen of op zich nemen voor der gevangenen verhouding tot God en Zijnen Christus? 't Geldt hier ook een gewichtig belang van de familie der gevangenen, in wier midden zij na hun straftijd terugkeeren. Ook een gewichtig belang van de Kerken, die verhinderd worden, naar haar recht en plicht het verlorene te zoeken, het weggedrevene weder te brengen, het bedroefde te troosten, en de gevallen zonder ophouden tot ware betering des levens te bearbeiten in den naam van en onder gebed en smeeking tot God, den God aller genade en barmhartigheden, in welke hooge roeping zij niet, ook niet door Regeeringsreglementen, zich mag laten belemmeren.

Het rapport van Deputaten bevat ook wenken en een voorstel met betrekking tot de roeping der Kerken aangaande de zorg voor de geestelijke belangen der militairen in de nieuwe toestanden. Uwe Commissie, in wier handen ook gesteld is het Rapport der Deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen, oordeelde over dit deel van het Rapport der Deputaten H. O. te moeten adviseeren in het Advies over het Rapport der eerstgenoemde Deputaten, als daarbij behoorend.

Resumeerend komt Uwe Commissie tot de volgende conclusiën. Dat zij de Synode adviseert: *[volgen de conclusiën in Art. 160.]*

L. LINDEBOOM, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLII.
Art. 162.

RAPPORT van de Deputaten ter behartiging van de geestelijke belangen der Hollandsche Gereformeerden in Argentinië.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland vergaderd te Leeuwarden in 1920.

WelEerw. en Eerw. Broeders,

Het Rapport van Deputaten der laatstgehoudene Generale Synode ter behartiging van de geestelijke belangen der Hollandsche Gereformeerden in Argentinië, kan kort zijn.

Hoewel de Synode hen daartoe niet uitdrukkelijk, gelijk vroegere Synoden, machtigde, hebben Deputaten geoordeeld dat ook ditmaal het aanvragen eener collecte bij de Kerken van Argentinië tot hun opdracht behoorde. Ze hebben daarom, kort na hun benoeming dergelijke aanvraag verzonden. Het verslag van den Penningmeester, br. G. C. MEEDER die in de plaats van br. T. PLANTENGA werd benoemd, stelt Uwe vergadering in kennis met het wel een weinig teleurstellend resultaat.

Tengevolge van den oorlog kon er voor eenigszins beteekenende Correspondentie met de Kerken en groepen van Gereformeerde belijders in Argentinië geen sprake zijn. Daarenboven werd Deputaten al spoedig de arbeid uit handen genomen. Ingevolge de betreffende besluiten der laatste Synode, nam de Particuliere Synode voor Zuid-Holland ten Zuiden reeds in 1918 dien over. De Classis Rotterdam werd door haar belast met de Correspondentie, en deze deputeerde daarvoor de B.B. LANDWEHR, ZIJLSTRA en MEEDER.

Aanstands toen zij daarvan bericht ontvingen, hebben Deputaten al wat tot hun correspondentie behoorde aan deze broederen overgedragen, waarmede ze defacto defungeerden.

Konden ze derhalve in het laatstverloopen triennium weinig doen in het belang der Gereformeerden voor Argentinië — het is hun tot groote vreugde dat ze het geregeld verband, waarin nu de Argentijnsche Kerken tot die in Nederland staan, hebben mogen helpen voorbereiden. Moge de Heere het vruchtbaar maken voor die waarlijk in alle opzichten hulpbehoevende Kerken.

Uwe vergadering in al haren arbeid, ook dien voor Argentinië, de genade des Geestes en den zegen des Heeren toebiddend,

met broedergroete,

Deputaten voornoemd.

Namens hen,

K. FERNHOUT Mz., *Rapporteur.*

A.

VISITATIERAPPORT

Op de Bijzondere Vergadering van April 1919 werden tot visitatoren benoemd Dr H. A. VAN ANDEL en Ds A. MERKELIJN tot primi en Ds K. DIJK en Ds NETELENBOS tot secundi.

De samenvatting van de visitatierapporten der afzonderlijke terreinen wordt U hierbij aangeboden.

De volgorde der antwoorden, hieronder gevolgd is dezelfde als die der vragen van artikel 6 en 7 der Zendingsorde.

Aan de algemeene voorschriften van artikel 6 der Zendingsorde was overal voldaan: de visitatie was in de gemeenten vooraf voldoende bekendgemaakt en de kasboeken, lidmatenboeken, en waar Kerkeraden waren ook de notulenboeken ter tafel en werden in orde bevonden.

2. Op de meeste plaatsen wordt tweemaal op iederen Zondag samenkomsten gehouden; waar zulks met het oog op den afstand of door het gebrek van goeroe's niet wel doenlijk is, wordt slechts eenmaal vergaderd; op zulke plaatsen heeft echter in den regel na afloop der samenkomst nog een samenspreking plaats waar het gehoorde nogmaals wordt besproken. Op sommige plaatsen (Poerbolinggo en Poerworedjo) wordt 's morgens de samenkomst der geheele gemeente in het kerkgebouw gehouden, terwijl des middags de gemeente verzameld wordt op drie plaatsen, in de woningen der goeroe's; daardoor wordt voor velen de afstand bekort en is de kans grooter, dat Mohammedanen, die bevreesd zijn om de samenkomst in de Kerk bij te wonen, die samenkomst wel bezoeken als ze in een der huizen wordt gehouden. In de stad Solo wordt op twee plaatsen tweemaal samenkomst gehouden, terwijl des middags de gemeente op vijf plaatsen wordt verzameld. Behandeling van den Catechismus bleef op alle terreinen beperkt tot de catechisaties. Wel worden hier en daar enkele afdelingen behandeld b.v. die over het gebed en enkele geboden.

Als regel wordt de middagsamenkomst dienstbaar gemaakt aan een bespreking van de preek, die 's morgens gehouden werd. Alleen in de groote gemeenten, waar dit door het groot aantal hoorders niet wel doenlijk is, zooals Djokja, wordt 's middags ook gepreekt.

Op alle terreinen hebben des Zondags ook samenkomsten plaats van Hollandsche Gereformeerden, die ook worden bijgewoond door een grooter of kleiner getal Hollandsch sprekende Javanen en Chineezzen. In den dienst des Woords gaat voorzover dat de arbeid toelaat, de Missionaire Dienaar voor, of indien deze verhinderd is, wordt er in den Dienst voorzien door het lezen van een leerrede.

In de samenkomsten van het Europeesch gedeelte te Djokja werd de Catechismus reeds verklaard alsook de 37 artikelen onzer belijdenis.

3. De prediking geschiedt naar de behoefte der hoorders; alleen op plaatsen, waar de patienten van het hospitaal de samenkomsten der gemeente bijwonen (Djokja en Wonosobo) kan dit uit den aard der zaak moeilijk naar de behoefte der patienten zijn, daar deze nog weinig of niets van de prediking kunnen begripen. In Wonosobo tracht men daaraan in zoover tegemoet te komen door aan de patienten in de voorafgaande week onderwijs te geven over de stof, die den daaropvolgenden Zondag wordt behandeld.

In de middagsamenkomsten komt het in de antwoorden die gegeven worden, wel uit, dat de prediking begrepen wordt, terwijl de gedachte, dat 's middags vragen gesteld zullen worden, ook gunstig werkt op de aandacht waarmee in den morgen de preek wordt aangehoord. Ook op huisbezoek door de ouderlingen en bij bezoeken van den goeroe blijkt, dat de prediking begrepen wordt en zich bij de behoefte der leden aansluit.

4. De 10 Geboden en de 12 Artikelen des Geloofs worden iederen Zondag in de samenkomsten der gemeente gelezen. Waar maar éénmaal vergaderd kan worden, geschiedt de lezing bij afwisseling.

5. De formulieren, die in gebruik zijn kunnen niet allen goed genoemd worden. In gebruik zijn een formulier voor de viering van het Heilig Avondmaal, voor de bediening van den Heiligen Doop en een voor Huwelijksbevestiging. Alleen het Avondmaalsformulier is duidelijk en niet te lang en voldoet algemeen. Het formulier voor den Heiligen Doop is te lang, wat vooral gevoeld wordt als de Doop dikwijls wordt toegediend; terwijl het Huwelijksformulier niet heel duidelijk is en onbevredigd laat.

6. Het aantal leden door den Heiligen Doop en door Belijdenis, bedraagt:

Djokja	878	waarvan	404	belijdende leden.
Poerworedjo	566	"	271	" "
Poerbolinggo	425	"	214	" "
Keboemen	387	"	192	" "
Solo	436	"	277	" "
Magelang	135	"	67	" "
Wonosobo	75	"	26	" "
Totaal	2901	"	1451	" "

In 1916 bij de vorige visitatie waren deze getallen:

Djokja	666	waarvan	328	belijdende leden.
Poerworedjo	524	"	262	" "
Poerbolinggo	311	"	135	" "
Keboemen	326	"	165	" "
Solo	209	"	148	" "
Magelang	68	"	32	" "
Wonosobo	34	"	16	" "

We mogen ons dus verblijden in een toename van pl.m. 36%. Vorige visitatie pl.m. 32%.

Was de vergelijking in 1916 met 1913 nog niet geheel zuiver, doordat in 1913 de Europeesche leden der gemeente meegeteld waren en in 1916 niet; bovendien in de opgaven van 1913 het aantal Christenen van Wonosobo ontbrak: nu kan de vergelijking van 1919 met 1916 zuiver zijn doordat in de opgave van beide jaren slechts de inlandsche leden geteld zijn.

7. De Heilige Doop wordt aan volwassenen bediend na voldoende onderwijs en onderzoek. De tijd van onderwijs loopt bij de verschillende doopcandidateen zeer uiteen wat samenhangt met de mate van oprechtheid en belangstelling waarmede het onderwijs wordt ontvangen en met hun begripsvermogen, waardoor de een zooveel sneller het catechetisch onderwijs in zich opneemt dan de ander. Binnen het half jaar wordt echter zelden de Doop bediend; de tijd varieert van 1/2—2 jaar. Er zijn er echter ook, die meer dan drie jaar het catechetisch onderwijs volgen maar ten opzichte van wie nog geen vrijmoedigheid bestaat om ze te doopen.

Sinds de laatste visitatie werd de Heilige Doop toebediend aan:

(Djokja door vertrek van Ds ZWAAN geen gegevens ontvangen.)

Poerworedjo	32	volwassenen en	71	kinderen.
Poerbolinggo	49	"	72	"
Keboemen	54	"	87	"
Solo	135	"	94	"
Magelang	37	"	26	"
Wonosobo	4	"	11	"
Totaal	311	"	361	"

Bij de vorige visitatie bedroegen deze getallen:

Poerworedjo	35	volwassenen en	82	kinderen.
Poerbolinggo	10	"	44	"
Keboemen	23	"	67	"
Solo	72	"	28	"
Magelang	15	"	27	"
Wonosobo	—	"	4	"
Totaal	155	"	252	"

Door de afwezigheid van Ds ZWAAN konden we de gegevens van Djokja nu niet krijgen en kan de vergelijking met 1916 slechts plaats hebben over zes terreinen; en dan blijkt, dat de vermeerdering op deze zes terreinen in het tijdvak 1913—1916 262 meer bedroeg dan in het tijdvak 1913—1916. Sinds de laatste visitatie bedroeg het aantal reeds gedoopten, dat tot belijdenis des geloofs kwam:

Poerworedjo	—	Solo	20
Poerbolinggo	35	Magelang	3
Keboemen	28	Wonosobo	5

8. Regel is, dat de Heilige Doop aan de kinderen bediend wordt zoodra de moeder hersteld is.

9. Het Avondmaal wordt op al de Zendingen 4 maal 's jaars bediend naar de instelling van Christus.

In de hoofdgemeenten en vele bijgemeenten, na voorafgaand huisbezoek en proefpredicaties; in sommige bijgemeenten heeft er op den dag waarop het Heilig Avondmaal bediend wordt, met de gemeente vooraf een samenspreking plaats die

de proefpredicatie vervangt. Het huisbezoek geschiedt in Gemeenten, waar geen Kerkeraad is, voornamelijk door de helpers tot den dienst des Woords. In Gemeenten, waar een Kerkeraad is, wordt het huisbezoek trouw door de Ouderlingen verricht. De onderwerpen, die de Ouderlingen alsdan ter sprake brengen, zijn: huisgodsdienstoefening, gebed, samenkomsten der Gemeente, Sacramenten; en bevorderen zeer den welstand der Gemeente en de vestiging en ontwikkeling van een Christelijke adat.

Het Avondmaal wordt in de Gemeente trouw bezocht en men voelt het als verkeerdt als men het Avondmaal verzuimt, zonder dat men wettig verhinderd is. In den regel is het dan ook alleen ziekte af andere wettige redenen, waardoor men niet aan het Avondmaal komt. In Poerbolinggo gaf men voor sommiger wegblijven als reden op: „dat men zich zoo tegen viel”.

10. De tucht wordt getrouw geoefend; de meeste tuchtgevallen behandelen zonden tegen het 7e en 8e gebod.

11. Voorzoover er geen Kerkeraad is, wordt bij de toelating tot het Heilig Avondmaal en de tucht overleg gepleegd met de Gemeenten of met hen, die uitmunten in kennis en godsvrucht. In Solo, waar alle posten ressorteeren onder den Kerkeraad van Solo, wordt iedere aanvraag om toelating tot het Heilig Avondmaal en elk tuchtgeval door den Kerkeraad behandeld.

12. Degenen, die verhinderd zijn om den dienst des Woords en der Sacramenten bij te wonen, worden bezocht, vertroost of vermaand.

13. In alle Gemeenten wordt geregeld gecatechiseerd. De boeken daarbij in gebruik zijn behalve de Bijbel, Catechismus, Kort Begrip, BORSTIUS' Vragenboekje, (in het Javaansch: alip-alipané). In Premboen (Keboemen) heeft de helper een Catechisatieboekje saamgesteld uit enkele dictaten van Ds BAKKER.

Het Catechetisch onderwijs wordt gevolgd door al de kinderen die den daarvoor bestemden leeftijd hebben bereikt en behalve door de doopcandidaten ook door velen, die reeds belijdenis des geloofs hebben afgelegd.

Het aantal Mohammedanen dat Catechetisch onderwijs ontvangt en zich tot den Heiligen Doop voorbereidt, bedraagt:

Djokja	80.	Poerworedjo	28.
Poerbolinggo	30.	Keboemen	33.
Solo	53.	Magelang	28.
Wonosobo	15.		

14. Voorzoover er in de plaats zelve of in de nabijheid Christelijke Scholen zijn, worden ze trouw bezocht door de kinderen der Christenen. Op sommige plaatsen, waar nog geen Christelijke School kon worden opgericht, bezoeken de kinderen de Desascholen of Gouvernementsscholen. Zoo bezoeken de kinderen van sommige Christenen in Wonosobo de Gouvernements Hollandsch-Inlandsche school. Het schoolgeld op de Inlandsche Scholen loopt van 5—25 cent per maand; op sommige terreinen van 5—50 cent (Landjonschool Djokja, Poerbolinggo en Wonosobo). Op vele scholen wordt tegenwoordig schoolgeld geheven.

Het schoolgeld op de Hollandsch-Inlandsche Scholen loopt van 3—7 gulden per maand; voor de kinderen der helpers die steeds meer van de Hollandsch-Inlandsche Scholen gebruik maken, wordt de op meeste Scholen reductie toegestaan. Het aantal leerlingen van de Scholen op de verschillende Zendingsterreinen bedraagt:

Djokja	Hollandsch-Chineesche School			
	Hollandsch-Javaansche School			
	Koningin-Wilhelminaschool			
	Christelijke Europeesche School	212	„	
	Landjonschool	100	„	
	Keucheniusschool	71	„	
	4 Inlandsche Scholen	200	„	
				Totaal 1070 leerlingen.
Solo	Hollandsch-Javaansche School	170	leerlingen.	
	Hollandsch-Chineesche School	115	„	
	Meisjesschool	60	„	
	Hollandsch-Javaansch-Klaten	190	„	
	4 Inlandsche Scholen	377	„	
				Totaal 912 leerlingen.
Magelang	Hollandsch-Javaansche School	290	leerlingen.	
	Hollandsch-Chineesche School	302	„	
	Inlandsche School Magelang			
	„ „ Gtagahombo	65	„	
	„ „ Djamblangan			
				Totaal 657 leerlingen.

Poerworedjo	Hollandsch-Javaansche School	205	leerlingen.	
	Hollandsch-Chineesche School			
	Inlandsche School Poerw.	23	"	
	" " Palekan	31	"	
	" " Temon	60	"	
	" " Flepok	30	"	
	" " Kesingi	16	"	
	" " Geparang	31	"	
	" " Dermasari	28	"	
				Totaal 424 leerlingen.
Wonosobo	Inlandsche School Wonosob	65	leerlingen.	
	" " Bendoengan	95	"	
				Totaal 160 leerlingen.
Poerbolinggo	Inlandsche School Poerbolinggo	65	leerlingen.	
	" " Karangwangkal	70	"	
	" " Kertajasa	62	"	
	" " Adirejo	50	"	
				Totaal 247 leerlingen.
Keboemen	Holland-Chineesche School			
	Keboemen	72	leerlingen.	
	Hollandsch-Javaansche School			
	Gombong	274	"	
	Inlandsche School Keboemen	17	"	
	" " Glonggong	118	"	
	" " Premboen	49	"	
	" " Pamrian	28	"	
	" " Groedjoegan	126	"	
				Totaal 684 leerlingen.

Totaal aantal leerlingen van alle terreinen is 4154.

15. Aan de behoeftige leden der Gemeente wordt barmhartigheid bewezen. Een broeder of zuster, die in behoeftige omstandigheden verkeert, ontvangt steun uit de diaconiekas, indien eerst gebleken is, dat familieleden niet in staan zijn dezen steun te verstrekken. In Solo en Magelang konden door rijstinkoop in den oogsttijd velen in de meer dure tijden aan goedkoope rijst geholpen worden. Soms ook wordt door de Gemeente steun verleend aan andere Gemeenten die deze hulp noodig hebben, of bij volksrampen een bijdrage gezonden; zoo hebben zich bij de uitbarsting van de Kloet vele Gemeenten niet onbetuigd gelaten. In Poerworedjo worden ook kleine voorschotten verstrekt of voor arme broeders een stuk sawah gehuurd, welk bedrag dan in den oogsttijd weer wordt teruggestort.

16. Op offervaardigheid wordt aangedrongen en er is een groeiend besef te bespeuren van eigen roeping om de bijdragen zoo op te voeren, dat men kan komen tot onderhoud van eigen kerkelijk leven. Wel is dit besef nog lang niet algemeen en heerschen er vaak vreemde begrippen bij onze Javaansche broeders over zelfonderhoud, maar er is vooruitgang zooals een vergelijking van de inkomsten nu met die bij een vorige visitatie werden gerapporteerd, duidelijk toont. In het laatste boekjaar werd gegeven in

	voor de armen	voor de Kerk	
Djokja	f 300.—	f 400.—	= f 700.—
Keboemen	- 222.—	- 358.—	= - 580.— (met inbegrip van bijdragen van Europeanen.)
Solo	- 220.—	- 659.72	= - 879.72
Poerbolinggo	- 100.41	- 444.50 ⁵	= - 544.91 ⁵
Poerworedjo en Temon	- 345.—	- 565.—	= - 910.— (met inbegrip van bijdragen van Europeanen.)
Wonosobo	- 12.35	- 31.44 ⁵	= - 43.79 ⁵ over 7 maanden.
Magelang	- 80.29 ⁵	- 115.89 ⁵	= - 196.19

Bij de vorigen visitatie waren deze bedragen :

Djokja	f 630.—	nu	f 700.—
Poerworedjo	- 200.—	"	- 910.—
Keboemen	- 402.31	"	- 580.—
Poerbolinggo	- 166.06 ⁵	"	- 544.91 ⁵
Solo	- 524.28	"	- 879.72
Magelang	- 126.—	"	- 196.19
Wonosobo	- 36.—	"	- 43.79 ⁵
	f 2084.65 ⁵		f 3854.62

Deze vermeerdering van bijdragen mag te meer gewaardeerd worden in deze dure tijden, waarin het klimmen der inkomsten op verre na niet gelijken tred houdt met de uitgaven voor de zooveel duurder geworden levensmiddelen en kleeren. Behalve deze bijdragen wordt er in sommige gemeenten ook bijgedragen door een gedeelte van den oogst te schenken of door materialen bijeen te brengen voor den bouw van een kerkje; op deze wijze bracht men in Glonggong in het vorige jaar nog 6 picoel rijst bij elkaar en 25000 steenen voor de bouw van een Kerkje en in Grendong een vrij groot bedrag voor den bouw eener Kerk.

17 en 18. Over 't algemeen is er toename in kennis en geloof merkbaar; overal kon worden opgemerkt, dat de Christenen om hun wandel geëerd worden en dat daar aantrekkingskracht van uitgaat. Velen zijn er, die vroeger vrij vijandig tegenover de Christelijke gemeente stonden, maar nu haar prijzen vanwege den wandel der Christenen. In Solo was een Mohammedaan, die begeerde dat zijn kind Christen mocht worden, opdat de wandel goed zou zijn; er is naar het getuigenis in vele gemeenten meer liefde en barmhartigheidszin. En wat zeker als een goed teeken mag beschouwd worden: het getal leden, dat medearbeidt aan de verbreiding van het Evangelie, neemt toe. Bij een vorig visitatierapport werden enkele gemeenten met name genoemd, waar sommige leden mede arbeidden; nu kan dit echter van schier alle gemeenten gezegd worden, dat er zijn, die medearbeiden. In Glonggong is dit medearbeiden wel heel sterk; de goeroe aldaar verklaarde tenminste, dat de uitbreiding der gemeente in den middellijken weg te danken is aan den moed in 't belijden en den krachtigen steun der leden. In Adiredjo (Poerbolinggo) welke gemeente voornamelijk bestaat uit vroegere leden van Glonggong, wordt wederom een krachtige uitbreiding van de gemeente gevonden dank zij den moed der Christenen in den omgang met de Mohammedanen.

Van sommige plaatsen, waar het leven mat scheen, waren berichten van nieuw leven. Zoo in de kringetjes van oude Christenen te Karangtjengis en Poerwonegoro en Pangaloesan, allen in het Poerbolinggsche gelegen.

Van een vasthouden aan oude adat, die met Heidendische of Mohammedaansche godsdienst samenhangt, is weinig of niets te bespeuren. De zonden, wier bestrijding de meeste moeite geven, zijn die tegen het 7e en 8e gebod, alsook het 4e gebod; dit laatste vooral bij de jonge Christenen, wier begrip over een onderhouding van den dag des Heeren zwak is, temeer daar de duurte der levensmiddelen hen er gemakkelijker toe brengt om ook den Zondag te gebruiken voor het verdienen van hun dagelijksch brood; vooral in de arme gemeente van Temon komt dit voor.

19. De samenkomsten der gemeente worden in de morgengodsdiensttoefening trouw bezocht; bij de middagsamenkomst is dat minder; de afstanden zijn echter vaak een gereede verklaring van dit verschijnsel.

20. Er wordt getrouw gearbeid onder Heidenen en Mohammedanen en vergeleken met enkele jaren terug, is er heel wat meer contact met de Inlandsche bevolking en de Chineezers. Het aantal plaatsen waar geregeld samenkomsten worden gehouden zijn tamelijk sterk vermeerderd en voor onze goeroe indjils is er op de meeste plaatsen werk in overvloed. Een kort overzicht van de verschillende taken van arbeid waardoor we de bevolking trachten te bereiken moge hier volgen:

1e Arbeid door geschriften:

Maandelijks worden op al de terreinen van Midden-Java bijna 35000 exemplaren van Mardi-Rahardja ons Javaansch maandblaadje, enkele duizenden exemplaren van de Penaboer (een maleisch maandblaadje) en 700 brieven over den Christelijken Godsdienst (waarin een meer geregeld verhaal van den hoofdinhoud des Bijbels wordt gegeven) verspreid. Voor de verspreiding dier kranten zijn op enkele terreinen aparte personen aangesteld, wier taak bestaat in het rondbrengen van Mardi-Rah en Penaboer; een groot gedeelte wordt per post verzonden, terwijl een ander deel verspreid wordt door de goeroe indjils. De voornaamste beteekenis van dezen arbeid is, dat de aanraking met het volk er door vergemakkelijkt wordt en het vinden van Javanen die gaarne een gesprek over den Christelijken Godsdienst willen voeren niet zoo moeilijk is als vroeger.

De verkoop van Christelijke boeken, voornamelijk van Bijbelgedeelten neemt op alle terreinen toe; op elk terrein zijn colporteurs werkzaam, die een steeds grooter wordend getal boeken onder de bevolking brengt, in Solo was er het vorige jaar, voornamelijk ten gevolge van de armoede der bevolking, een daling te bespeuren in den omzet, maar den laatsten tijd is daar weer verbetering in gekomen, zoodat daar de omzet nu ongeveer 1000 per maand bedraagt, die door 9 colporteurs worden verkocht.

De proef, die men in Magelang nam met een kiosk, slaagde uitnemend; hoe-

wel de omzet van boeken niet zoo groot is, is het aantal gesprekken die daar gevoerd worden wel groot. Enkele leden van de gemeente aldaar zijn vrucht van den arbeid der kiosk. Het aantal colporteurs en krantenverkoopers bedraagt te

Solo	9	Poerbolinggo	6
Djokja	2	Wonosobo	1
Poerworedjo	5	Magelang	5
Keboemen	2		

Nog moet worden gemeld, dat de uitgave van een eenvoudige wandkalender, (waarop 10 Geboden, 12 Artikelen en Gebed des Heeren afgedrukt staan) ieder jaar in een oplaag van 60.000 exemplaren werd verspreid.

Medische arbeid. Ook deze arbeid verkreeg groote uitbreiding. Op alle Zendingsterreinen behalve te Magelang bevindt zich een Zendingshospitaal met een dokter en op sommige terreinen ook een of meer hulphospitalen (Solo, Djokja Keboemen). Van Zendingzijde wordt er in dit opzicht veel hulp aan de Javanen verstrekt; en dat de aanraking met de ontslagen patienten in den regel gemakkelijk is voor onze goeroe indjils, behoeft wel niet te worden opgemerkt. Ook is er aanwijsbare vrucht doordat sommigen, die nu tot de gemeenten behooren, hun eerste aanraking met het Christendom hadden in een der hospitalen; dit geldt voornamelijk onze hulphospitalen die reeds voor menigen Javaan ten zegen werden gesteld. Overigens geldt wat ook in het vorige rapport werd opgemerkt, dat de evangelisatiearbeid in verband met de ziekenhuizen nog voor verbetering vatbaar is. Een voorname factor is wel, dat de doktoren overstelpt zijn met werk. Waar zooals in Solo een voldoende aantal doktoren is, werd ook gelegenheid gevonden om een regeling van den arbeid te ontwerpen, die aan een systematische evangelisatiearbeid ten goede komt.

Voorts gaan de helpers er op gezette tijden op uit, om bezoeken of te leggen bij Mohammedanen, waarin ze op vele plaatsen worden bijgestaan door leden der gemeente. Een voorname factor is ook, dat overal waar gemeenten zijn, er ook is de stille werking van den Christelijken levenswandel.

Onze Christenen worden overal om hun wandel geprezen en velen van die vroeger vijandig stonden tegenover de Christenen hebben, ziende den wandel der Christenen, die openlijke vijandschap afgelegd en toonen meerdere toenadering. Op de vraag hoe op verschillende plaatsen de houding der Sarikat Islam was, werd geantwoord dat daar niets van te bespeuren valt. Het Zendingsterrein Poerbolinggo schijnt daarop een uitzondering te maken; daar althans is er, zoodra eenige ingang verkregen wordt in de een of andere desa, ook aanstonds een verhoogde actie van Mohammedaansche zijde te bespeuren.

21. Van beteekenis voor dezen arbeid onder de Mohammedanen zijn ook onze scholen. Behalve door het Christelijk onderwijs zelf, wordt er ook invloed uitgeoefend door den Christelijken onderwijzer, die huisbezoek doet bij de ouders der kinderen. Op sommige plaatsen wonen enkele leerlingen, kinderen van Mohammedanen, de samenkomsten der gemeente bij. Soms worden op deze wijze ook de ouders getrokken. Sommige oudleerlingen der School werden Christen en zijn nu werkzaam in 't hospitaal of werden, na de School bezocht te hebben, onderwijzer op onze Scholen; vooral te Glonggong is de invloed der School groot. Op meerdere plaatsen werd verhaald van tevredenheid der ouders over den zichtbaren goeden invloed van het onderwijs op hunne kinderen. In Solo waren er zelfs, die wenschten, dat hunne kinderen ook Christen zouden worden daar zij het gedrag hunner kinderen sedert het bezoek op de Scholen zeer verbeterd vonden.

Opgemerkt moet worden, dat de zichtbare vruchten van het Hollandsch-Inlandsche Onderwijs meer zijn, dan die van onze gewone Inlandsche Scholen. In Djokja zijn er vele en in Poerworedjo en Magelang enkele leerlingen der Hollandsch-Inlandsche Scholen, die geregeld catechetisch onderwijs ontvangen. Den laatsten tijd is er een organisatie tot stand gekomen, die de bedoeling heeft om de oud-leerlingen der School in een Vereeniging (Jong Indië genaamd) saam te brengen en zoo den band vast te houden met de kinderen die onze Scholen verlaten hebben en nu voor het grootste deel elders hun studie voortzetten.

Ook werd de behoefte gevoeld, dat er tusschen de Hollandsch-Inlandsche Scholen, die meestal van Vereenigingen uitgaan, en de Zending wat meer contact werd gebracht; een vergadering van Zendingsarbeiders in directen dienst en de onderwijzers, waarop dit onderwerp besproken werd, had tot resultaat, dat voortaan op de hoofdposten zoo nu en dan vergaderingen gehouden zullen worden van Missionaire predikanten, doktoren en onderwijzers, waar men van elkanders werk zou hooren verhalen, terwijl eens per jaar een algemeene vergadering zou gehouden worden van Zendingsarbeiders en onderwijzers waar meer bepaald de

Zendingsbeteekenis onzer Christelijke Scholen zou worden besproken. Overwogen wordt de instelling van een Schoolbezoek, waar evenals dat bij onzen medischen dienst gebeurt, ook een onderzoek zou ingesteld worden naar de Zendingsbeteekenis onzer Scholen. 22 zie onder 20.

23 -26. Deze vragen konden overal in gunstigen zin worden beantwoord. De helpers doen over 't algemeen met ijver en getrouwheid hun werk; er is bij hen een wassen in kennis en godzaligheid merkbaar; hun wandel is op een enkele uitzondering na onbesproken. Wat de leiding en het onderwijs betreft, dat de helpers ontvangen, is de gewoonte om aan de helpers iedere week of eens in de 14 dagen een of twee preekschetsen te geven van de op Zondag te behandelen stoffen, terwijl in die samenkomst met de helpers ook hun arbeid wordt nagegaan en besproken; wel werd schier overal de opmerking gemaakt, dat die leiding wel wat meer kon zijn, indien het niet aan tijd ontbrak. Overal zijn de werkzaamheden zeer veel en moet, wat jammer is, een groot gedeelte van den tijd gebruikt worden voor administratieve bezigheden. De correspondentie en administratie die vastzit aan den schoolarbeid, colportage en krantverspreiding, de arbeid, die voortvloeit uit de vergaderingen (Algemeene, Bijzondere en verschillende Raden van Toezicht) als inspectie, en inspectierapporten, en rapporten over verschillende zaken die den arbeid raken, commissievergaderingen, de dagelijksche besprekingen met helpers en leden der Gemeente over verschillende aangelegenheden, de arbeid, die voortvloeit uit de ontwikkeling van het Hollandsch kerkelijk leven met 'n classis en vele commissies en opdrachten voor samenstelling van rapporten een arbeid waaraan door het gering aantal Europeesche predikanten, de missionairen zich niet geheel onttrekken kunnen, al deze arbeid geeft wel eens een gevoel van onvoldaanheid, over het tekort aan eigenlijken Zendingsarbeid. De noodzakelijkheid van versterking van krachten, van het aantal Missionaire-predikanten wordt dan ook op de meeste plaatsen zeer gevoeld.

27. Geïnstitueerde Kerken zijn er thans te

Poerworedjo	Solo
Temon	Poerbolinggo
Glonggong	Grendeng
Djakakarta	

Terwijl reeds verzocht werd of weldra verzocht zal worden tot instelling der ambten over te gaan te Kesingi en Dermasari, in het Poerworedjosche, Keboemen en Groedjoegan in het Keboemensche, Adiredjo in het Poerbolinggosche, Gemantar in het Solosche en het Europeesch deel der Gemeente te Magelang.

Vragen aan den Missionairen Dienaar des Woords en de helpers: 1 en 2. De verhouding is goed.

Vragen aan den Missionairen Dienaar des Woords.

Alle Missionaire predikanten hebben de gewoonte de buitenposten te bezoeken voor Sacramentsbediening, Schoolsinspectie en als de een of andere aangelegenheid hun aanwezigheid noodzakelijk maakt.

Mededeelingen.

In Poerworedjo greep de droevige geschiedenis plaats, dat Ds DE HAAS niet langer de Zending kon dienen. De vacature door zijn vertrek ontstaan, behoefde echter niet lang te duren. Ds NETELNBOS werd zijn vervanger, die aanstonds den arbeid krachtig kon voortzetten, daar geen tijd behoefde besteed te worden voor het aanleeren der taal.

Sedert de laatste visitatie werd een Hollandsch Javaansche School opgericht, die zich voorspoedig ontwikkelde; met Januari 1920 zou de Hollandsch Chineesche worden geopend. De bouw van het hospitaal en dokterswoning werd voltooid; de medische arbeid ontwikkelt zich mooi, weldra verwachtte men de overkomst van Mej. Dr DREKMEIJER als tweede arts.

In Djakakarta werd een Hollandsch Chineesche school opgericht.

De heer KOELEWIJN kwam van verlof terug en hoewel het een oogenblik dreigde, dat hij zijn taak aan de Keucheniusschool zou neerleggen, werd hij toch gelukkig voor onze Keucheniusschool behouden. De heer DIJKEMA zou weldra met buitenlandsch verlof gaan.

Het Europeesch gedeelte der gemeente zou met 1 Januari 1920 geheel zelfstandig worden; plannen waren er om tot den bouw eener Kerk te komen voor het Europeesch gedeelte.

Ds ZWAAN zou weldra met verlof gaan, terwijl zijn arbeid zou worden waargenomen door Ds BAKKER.

Evenzoo zou ook Dr OFFRINGA weldra repatriëeren; zijn arbeid zou worden waargenomen door Dr VERHAGEN van Solo.

Keboemen. In Keboemen werd de Hollandsch Javaansche school omgezet in een Hollandsch Chineesche waarin de heer VAN DER KOOI als hoofd werd verbonden. Aan de Hollandsch-Inlandsche school van Gombong werd een middagschool geopend om aan den sterken drang om Hollandsch te leeren, te kunnen voldoen.

Poerbolinggo. In het hospitaal aldaar vertrok Mevr. IKEN wegens huwelijk, haar plaats werd ingenomen door Mej. NETELENBOS.

In Adiredjo werd een school geopend.

Nieuwe uitloopers kwamen er te Adjibarang en Penoesoeppan.

In Tjilatjap en Banjoemas werden samenkomsten begonnen met militairen.

In de oude posten Karangtjengis en Poerwonegoro kwam nieuw leven.

Dr VAN STOKKUM nam om droevige redenen zijn ontslag als arts; in zijn plaats werd tijdelijk Dr PILON aan 't hospitaal verbonden.

Solo. Dr VOGELENSANG keerde van verlof in Solo terug; hoewel het aanvankelijk scheen dat hij om gezondheidsredenen den arbeid zou moeten neerleggen, werd dit gevaar toch afgewend en werd hij voor blijvenden arbeid goedgekeurd. Voorts kwamen over Dr GROOT en VERHAGEN en Zuster LOGGER. De bouw van het hospitaal werd voltooid.

Sedert de laatste visitatie werden opgericht te Solo een Hollandsch-Chineesche school, een Hollandsch-Javaansche school, een Hollandsch-Javaansche Meisjes-school, terwijl er plannen zijn om een Europeesche school op te richten. In Klaten werd een Hollandsch-Inlandsche school geopend.

Bovendien werden nog opgericht 3 Inlandsche scholen.

In September '19 werd te Solo ook geopend een Hollandsch-Inlandsche Kweek-school, met den heer MEIJERINK als Directeur welke echter waarschijnlijk naar Djokja zal worden overgebracht.

Dr VAN ANDEL zou weldra met verlof naar Holland vertrekken; een groot gedeelte van den arbeid aldaar zou worden overgenomen door de doktoren en de onderwijzers, terwijl Ds BAKKER als zijn plaatsvervanger zou optreden voor den Dienst des Woords en der Sacramenten, waarin hij echter spoedig zou bijgestaan worden door den tweeden missionair voor Solo, Ds POS.

Magelang. In Magelang werd een proef genomen met een kiosk voor den verkoop van boeken, die goed slaagde; ook worden hier brieven uitgegeven over den Christelijken Godsdienst in 't Hollandsch, Javaansch en Maleisch; opgericht werd een armenhuis te Blondo; subsidie was aangevraagd voor een hulphospitaal te Salaman.

Als er gunstig antwoord uit Holland gekomen was, hoopte men over te gaan tot institueering van het Europeesche deel. Er is een mooie Kerk in aanbouw.

Wonosobo. Sedert het vertrek van Ds NETELENBOS, wordt de arbeid aldaar verzorgd door Dr ESSER.

In Bendoengan onderging de school een groote uitbreiding van het aantal leerlingen.

In Bendoegang wordt ook eens in de twee weken een samenkomst gehouden.

In Wonosobo wordt ook gewerkt onder de militairen.

Weldra hoopt men over te gaan tot den bouw van een hospitaal.

Met veel genoegen konden de visitatoren hun bezoeken aan de verschillende gemeenten brengen. Overal kon van zegen gesproken worden en werd met opgewektheid gearbeid. In het bijzonder trekt Poerbolinggo de aandacht, waar men van veel ingang en uitbreiding der gemeenten en van verlevendiging van oude kringen kon verhalen. Dubbel jammer, dat het heengaan van Dr VAN STOKKUM de blijdschap over het vele goede temperen.

Er is schier geen tak van arbeid of ze onderging op de terreinen een aanmerkelijke uitbreiding; vooral ook het aantal scholen werd aanzienlijk vermeerderd. Jammer, dat het verkrijgen van het benodigde aantal onderwijzers voor onze scholen en van doktoren voor onze hospitalen zoovele moeilijkheden oplevert en daardoor nog meerdere uitbreiding van dezen arbeid zoo wordt belemmerd. Overal roept men om Hollandsch-Inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen, maar telkens is het weer de kwestie van personeel, die voortvaren zoo tegenhoudt. Overal breidt de arbeid aan de hospitalen zich zoo uit, dat de aanwezige doktoren al zuchtend hun arbeid moeten verrichten.

Gebod, bekendstelling van den nood, en het op de conscientie binden van den nood, zullen zeker de middelen zijn, waardoor we verandering ten goede mogen verwachten, die zoozeer wordt verlangd. Wat is het pijnlijk te zien, hoeveel er gedaan zou kunnen worden, en machteloos te staan omdat de noodige krachten in zeer onvoldoende mate uit Holland uitkomen. Dit gaat te meer klemmen omdat

op een groot gedeelte van Midden-Java (Magalang, Djokja, Solo) een verhoogde actie van Rome zeer duidelijk zichtbaar is; er kwam een Roomsche Hollandsch-Inlandsche school te Magelang, en te Djokja; er wordt een nieuwe Roomsche kweekschool opgericht te Magelang of Klaten; er komen binnenkort meerdere pastoors voor den arbeid onder de inlanders.

Te Moentilan komt een Roomsche Zendingshospitaal terwijl pogingen werden gedaan om evenzoo in Djokja een hospitaal op te richten.

De Heere heeft zegen gegeven, de deuren, die een weinig openstonden, gingen verder open, en nieuwe gelegenheden voor den arbeid werden geopend. We vertrouwen, dat de Heere, die de deuren opent, ook de Kerken in 't vaderland zal zegenen om de noodige mannen te kunnen zenden, die door deze geopende deuren mogen ingaan.

D. BAKKER.
K. VAN DIJK.
A. MERKELIJN.

B.

RAPPORT van de visitatie der Zendingsposten op Soemba.

Karoeni, 16 October '19.

Aan Deputaten der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland voor de Zending.
(adres Dr J. HANIA te de Bildt).

Zeer Geachte Broeders.

Namens de Algemeene Vergadering van Missionaire Dienaren op Soemba, gehouden 9 October j.l. e. v. d., te Pajeti, hebben wij het genoegen U, ingevolge artikel 4 der Regeling van de visitatie der Zendingsposten, een beknopt saamvattend Rapport aan te bieden van de dit jaar op Soemba gehouden visitaties. Zij zijn in opdracht van de Bijzondere Vergadering van Missionaire Dienaren, gehouden 23 Juni j.l. te Pajeti, gedaan door de Broeders Ds C. DE BRUYN en Ds J. F. COLENBANDER, terwijl bij de visitaties te Kambaniroe en te Melolo Ds D. K. WIELENGA als secundus fungeerde.

Uit de door visitatoren uitgebrachte rapporten blijkt dat

1. overal de boeken ter tafel waren, welke alle in orde werden bevonden.
2. Op alle Zendingsposten wordt des Zondags aan de Christenen tweemaal het Woord bediend, behalve te Karoeni waar des morgens geen Maleische koempoelan met de Christenen wordt gehouden, maar een Evangelisatie-samenkomst met Soembaneezen in een van de Soembaneesche kampongs. Op alle plaatsen wordt ook de Catechismus reeds verklaard.
3. Naar het oordeel der Broeders, inzonderheid van de Kerkeradsleden, zooover deze er op Soemba reeds zijn, geschiedt de prediking naar de behoefte der hoorders, althans alle Missionaire Predikanten en helpers beijveren zich om Gods Woord en de eischen van het Christelijk leven duidelijk aan hun hoorders voor te stellen. Te Pajeti wordt daarom ook, met het oog op de vele jongens van het internaat van Br. VAN DIJK, des morgens bij voorkeur een historische stof behandeld.
4. De Tien Geboden en de Twaalf Geloofsartikelen worden zooveel mogelijk bij afwisseling in de samenkomsten gelezen.
5. Als liturgische formulieren worden gebruikt Maleische vertalingen van die, welke in de Gereformeerde Kerken in Nederland in gebruik zijn.
6. Het aantal leden der Gemeenten, hetzij door den Doop of door Belijdenis bedraagt voor

Kambaniroe	227
Waingapoe	88
Melolo	416
Petawang	68
Pajeti	102
Karoeni	58

Te zamen 959 leden.

Dit zijn alleen Inlandsche Christenen, welke tot onze Zendingsgemeenten behooren. Op Soemba zijn ook nog verspreid een klein aantal Christenen, kleine ambtenaren en militairen, meest Amboneezen en Rotineezen, welke behooren tot de Indische Kerk. Met deze Christenen wordt ook wel voeling gehouden; sommigen bezoeken ook trouw de samenkomsten der Gemeente, maar vaak is het om allerlei oorzaak moeielijk, hen als lidmaat tot onze gemeenten toe te laten.

7. De tijd van voorbereiding voor den Doop aan volwassenen is te Kambaniroe en Waingapoe gemiddeld een jaar, te Pajeti gewoonlijk twee jaar en te Melolo en te Karoeni naar omstandigheden een à twee jaar. Steeds wordt overal vóór den Doop onderzoek gedaan naar kennis en geloof. Sinds de laatste visitatie in 1816 werden te

Kambaniroe	5	volwassenen	gedoopt	en	6	toegelaten	tot	het	Heilig	Avondmaal.
Waingapoe	4	"	"	"	3	"	"	"	"	"
Melolo	} 26	"	"	"	17	"	"	"	"	"
Petawang		"	"	"	"	"	"	"	"	"
Pajeti	7	"	"	"	7	"	"	"	"	"
Karoeni	4	"	"	"	16	"	"	"	"	"

8. Aan kinderen wordt de Heilige Doop zoo spoedig mogelijk "bediend," als de omstandigheden (zooals bv. de afstanden voor verafwonende goeroe's) dit toelaten. Te Kambaniroe en Waingapoe gemiddeld na een maand.

9. Te Kambaniroe, Waingapoe, Melolo en Petawang wordt het Heilig Avondmaal viermaal 's jaars bediend. Te Pajeti in den regel nog slechts driemaal, terwijl te Karoeni het Heilig Avondmaal maar tweemaal per jaar kan bediend worden, omdat het meerendeel der lidmaten (de goeroe's) maar tweemaal per jaar te Karoeni kan vergaderen. Op alle plaatsen wordt vooraf een proefpredikatie gehouden. Meestal wordt tevoren huisbezoek gedaan. Te Kambaniroe wordt ook wel een samenkomst met de Avondmaalgangers gehouden. Te Pajeti worden alleen diegenen bezocht, die daartoe bijzondere aanleiding geven, terwijl te Karoeni daags vóór het te houden Avondmaal met ieder afzonderlijk gesproken wordt.

10. De tucht wordt in alle gemeenten getrouw geoefend.

11. Te Pajeti en te Karoeni zijn tot nog toe geen oudsten, die bijzonder in aanmerking komen, om met hen overleg te plegen bij de toelating tot het Heilige Avondmaal en bij de oefening der tucht. In de andere Gemeenten daarentegen worden geregeld de oudsten geraadpleegd, terwijl in de reeds geïnstitueerde Kerken deze zaken door den Kerkeraad zelf behandeld worden, onder leiding van den Missionairen Predikant.

12. Waar het noodig is, wordt onder hen die verhinderd zijn den Dienst des Woords en der Sacramenten bij te wonen, naar vermogen gearbeid. Bij verafwonende leden worden b.v. ook de inspectiereizen aan dit doel dienstbaar gemaakt.

13. Op alle Zendingsposten worden geregeld catechisaties gehouden, welke ook wel door kinderen van heidenouders worden bezocht. Als leerboeken worden gebruikt het Kort Begrip en op enkele posten ook de Bijbelsche Geschiedenis van Wester. Het aantal catechisanten bedraagt te

Kambaniroe	16	waarv.	10	z. voorb.	v. d. H. D.	en	3	v. h.	Heilige	Avondmaal.
Waingapoe	31	"	4	"	"	"	13	"	"	"
Melolo	20	"	10	"	"	"	10	"	"	"
Petawang	15	"	4	"	"	"	3	"	"	"
Pajeti	103	"	12	"	"	"	2	"	"	"
Karoeni	26	"	2	"	"	"	4	"	"	"

14. De kinderen der Christenen (bijna allen op de Scholen met Savoeneesche bevolking; op de Soembaneesche Scholen zijn slechts enkele Christenkinderen) bezoeken getrouw de Christelijke School. Op de Scholen met Soembaneesche bevolking wordt ook nog geen schoolgeld geheven, wel te Kambaniroe, Waingapoe en te Melolo, waar het schoolgeld respectievelijk gemiddeld 7 cent, 17 cent en 10—25 cent per maand bedraagt. Behalve eenige Gouvernemenssubsidie worden deze Scholen bijna geheel door de ouders zelf betaald.

15. Vanwege de Gemeente behoeft nergens aan behoeftige leden barmhartigheid bewezen te worden, althans niet door diaconale zorg. Waar tijdelijk hulp noodig is, is de familieband en het onderling hulpbetoon sterk genoeg, om daarin te voorzien.

16. Op offervaardigheid behoeft bij de Christenen dan ook alleen aangedrongen te worden voor onderhoud van Kerk en helpers. Waar het noodig is, wordt dit dan ook gedaan. De gewone opbrengst der collecten bedraagt te

Kambaniroe	gemiddeld	f	29.82	per	maand.
Waingapoe	"	-	9.38	"	"
Melolo	"	-	21.—	"	"

Pajeti gemiddeld f 12.— per maand.
 Karoeni - 8.70

17. Wat betreft het toenemen in kennis en geloof, dit is vooral in de oudere gemeenten Kambaniroe en Melolo en haar bijgemeenten, bijzonder in de laatste jaren, wel merkbaar. Te Melolo blijkt dit ook hieruit, dat er voldoende candidaten voor het ambt gevonden worden, wat vroeger niet het geval was. Bij het zoo verspreid wonen der leden in Midden- en West Soemba, is dit in de Gemeenten van Pajeti en Karoeni moeilijker met zekerheid te zeggen.

18. De wandel der Christenen is over het algemeen wel goed. Vooral bij de jongeren is vooruitgang in het Christelijke leven te bespeuren. Toch blijkt het inzonderheid bij de ouderen, dat velen nog niet geheel los zijn van de heidensche gebruiken. Ook kwamen nog al eens tuchtgevallen voor, met name wegens onzedelijkheid en dobbelspel.

19. De samenkomsten worden overal trouw bezocht. Alleen te Kambaniroe laat het bezoeken van de avondgodsdienstoefening nog veel te wenschen over. Wat het catechisatiebezoek aangaat, ook daarover valt nog al te klagen. Te Kambaniroe b.v. komen de kinderen de eerste jaren trouw, maar zoodra zij wat ouder worden, begint de ijver te verminderen. Daarentegen te Melolo komen vooral de jongeren niet zoo trouw ter catechisatie.

20. Ten opzichte van het opzettelijk en systematisch evangeliseeren onder de heidensche bevolking, mag van verblijdende vooruitgang melding worden gemaakt. Te Kambaniroe wordt eenmaal in de week een samenkomst gehouden in een der kampongs, welke ook door heidenen wordt bezocht. In Oost Soemba wordt in de Savoeneesche kampongs dezelfde gewoonte gevolgd. Vooral te Petawang, waar de Zending voor eenige jaren een goeroe plaatste, breidt de arbeid zich zoo uit, dat het wel niet lang zal duren, of het geheele dorp is Christen. Op de verschillende schoolposten in Oost Soemba worden des Zondags door de goeroe's ook geregeld bijeenkomsten gehouden met de Soembaneezen, en hoewel het bezoek daarvan eerder achteruit dan vooruit gaat, mag toch als vrucht van deze samenkomsten de Doop van twee volwassen Soembaneezen (gebroeders) uit Mangili vermeld worden, de eerste Soembaneezen die rechtstreeks uit hun heidensche omgeving tot Christus geleid werden. Ook te Pajeti wordt nu des Zondags door een evangelist het evangelie gebracht in de kampongs, evenals door de meeste onderwijzers op de schoolposten in Midden-Soemba, terwijl thans ook in het hulpziekenhuis te Pajeti driemaal per week opzettelijk wordt geëvangeliiseerd. In West-Soemba neemt het evangelisatiewerk nog steeds toe. Reeds eenige jaren wordt geregeld door bijna alle onderwijzers het evangelie gebracht in de kampongs, welke tot hun post behooren, maar het laatste jaar zijn twee evangelisten begonnen met dagelijksche evangelisatie in de landschappen Wa-Jewa en Laura.

Ligt de tijd nog niet zoover achter ons, dat van rechtstreeksche evangelisatie onder de Soembaneezen nog zoo goed als geen sprake was, thans mag gezegd, dat over heel Soemba, tot in de afgelegenste plaatsen, het evangelie jaarlijks tot de duizenden komt.

Onder de weinige Mohammedanen en andere vreemde Oosterlingen wordt hier en daar incidenteel, voornamelijk door colportage gearbeid.

21. Op de scholen in de Savoeneesche gemeenten is de meerderheid der kinderen natuurlijk Christen, hoewel zij ook door vele heidenen en eenige Mohammedanen bezocht worden. De schoolbevolking op de Soembaneesche scholen is bijna uitsluitend heidensch. Daar onze Zendingspraktijk niet is, om de schooljeugd blijvend van haar heidensche omgeving af te zonderen, bij welke methode wellicht meer dadelijke overgangen zouden plaats vinden, keeren de meeste kinderen na het verlaten der school, zonder gedoopt te zijn weer tot het gewone kamponglevens terug. Hoofd voor hoofd zijn zij dan soms moeilijk meer te bereiken, maar de aanraking met het Christendom blijft toch bestaan, naarmate het evangelie meer geregeld in alle dorpen wordt gebracht, terwijl ook de onderwijzers zich beijveren den persoonlijke band met de oud-leerlingen te onderhouden. Laat de gunstige invloed van het Christelijk onderwijs zich bij dezen tot heden dus meer vermoeden dan in cijfers aantoonen, hier moet afgewacht in het geloof, dat het woord Gods als een zuurdeesem doorwerkt in de harten dier leerlingen, maar (en dit is een voordeel) ook in hunne omgeving en dat eenmaal het gestrooide zaad, ook al komt het niet alles op, kostelijke vrucht zal dragen. Toch worden vooral bij het voortgezet onderwijs, nog al eens leerlingen direct door de school voor het Christendom gewonnen.

22. Wat van den schooldienst gezegd is, geldt ook van den medischen hulpdienst. De merkbare vrucht, bestaande in overgangen tot het Christendom, moet in de toekomst worden ingewacht. Toch is het al veel, dat overal waar medische hulp

verleend wordt, de bevolking merkbaar meer vertrouwen gaat stellen in de Zending. Waar thans ook menschen op grooten afstand van het ziekenhuis, hulp komen vragen, wordt met velen een aanraking verkregen, die straks de prediking gereeder ingang doet vinden in de harten. Te Pajeti leed de medische hulpdienst een gevoelig verlies, doordat Zr. M. LOCK wegens ziekte met onbepaald verlof moest repatriëeren.

23. Van het overgrootste deel der helpers mag getuigd, dat zij hun werk met ijver en trouw verrichten, wat ook vooral door goede technische leiding en controle bevorderd wordt, en (24) bij sommigen is ook wel een opwassen in kennis en godzaligheid waar te nemen. Ook zijn zij (25) door hun wandel over het algemeen wel een goed voorbeeld voor anderen. Droevige uitzonderingen ontbreken echter ook niet, zoodat het nog al eens voorkwam, dat een helper na korten tijd ontslagen moest worden.

26. Aan de leiding en onderrichting der helpers wordt voortdurend goede aandacht geschonken. Natuurlijk kunnen deze gemakkelijker en veelvuldiger gegeven worden daar waar de schoolposten dicht bij de hoofdpst gelegen zijn, zooals te Waingapoe en andere plaatsen die wekelijks bezocht kunnen worden. Waar de afstanden echter te groot zijn, moeten zij geschieden door correspondentie, welk middel dikwijls ook goede resultaten oplevert, of wachten tot het inspectiebezoek aan de scholen. Een uitnemend middel bleek ook het houden van helpervergaderingen, eens of tweemaal in het jaar op de hoofdpst, waar allerlei zaken die betrekking hebben op het werk en de roeping der helpers, ter sprake komen.

27. Zijn te Kambanroë al sedert 1916 de ambten ingesteld, op 14 September 1919 kon de Kerk te Melolo geïnstitueerd worden. Op de andere Zendingsposten zal het daartoe nog wel niet spoedig kunnen komen.

Op de vraag, of er goede verstandhouding bestaat tusschen den Missionaire Predikant en zijn helpers en tusschen de helpers onderling, kon door alle Missionaire Predikanten met vrijmoedigheid een bevestigend antwoord gegeven worden.

In het regelmatig bezoeken van de verschillende schoolposten werden soms de Missionaire Predikanten wel eens verhinderd, omdat zij door allerlei arbeid en bijzondere omstandigheden tegen hun zin te veel aan huis gebonden waren. Gelukkig kon de Schoolopziener alle schoolposten ook tweemaal per jaar bezoeken, zoodat toch het geregeld contact met de helpers kon onderhouden worden.

Bijzondere hulp of advies werd van de visitatoren niet gevraagd.

Overigens werden aan visitatoren geen bijzonderheden gemeld. Hunne rapporten geven echter in het algemeen wel den indruk, dat alle Zendingsposten bloeien. Er komt meer teekening in den arbeid. Ook op Soemba begint een nieuwe tijd aan te breken. Deuren die vroeger hermetisch gesloten waren, beginnen open te gaan. Zoo schijnt er in het landschap Lewa in Midden Soemba, belangstelling te ontwaken die eenige hoop geeft. Het zaad kan nu overal met volle handen uitgestrooid worden. Dat de arbeid allengs een nieuw stadium is ingetreden, blijkt ook uit de behoefte aan reorganisatie in het algemeen en aan uitbreiding van de opleiding tot helpers in het bijzonder. Br. T. VAN DIJK, de Schoolopziener, die naast de zorg voor een groot internaat, tot heden ook de opleiding der onderwijzers voor het steeds groeiend aantal volksscholen voor zijn rekening heeft, hoopt deze laatste taak spoedig te kunnen overdragen aan Br. T. MOBACH, die tot Hoofd van de Normaal cursus benoemd is. Tot de oprichting van een aparte school tot opleiding van helpers bij den Dienst des Woords, zijn door Deputaten voor de Zending op Soemba reeds de noodige stappen gedaan. Toch is dit alles nog niet voldoende. Heel de arbeid moet op nieuwe leest geschoeid worden. De toenemende omvang van het werk maakt, dat ieder der Missionaire Dienaren voor zich behoefte gevoelt aan meer vrijheid van beweging, dan bij de huidige organisatie mogelijk is. Moge het aan de a.s. Generale Synode gegeven worden, ook in dit opzicht de zoo noodige verbeteringen aan te brengen.

Namens de Algemeene Vergadering voornoemd,

C. DE BRUIJN, *h. t. Praeses.*
 LOD. P. KRIJGER, *h. t. Scriba.*

C.

RAPPORT over de visitatie-rapporten van de Zendingsposten op Java en op Soemba. (Zendingrapport, Hoofd 19 sub 10°, juncto Hoofd 9 sub 3°).

In handen van Uwe Commissie voor de Zendingzaken zijn gesteld de

Rapporten van de op Java en op Soemba gehouden visitatie der Zendingsposten.

Gelijk Deputaten voor de Zending in hun Rapport (Hoofd 9 sub 3°) mededeelen, hebben dezen gemeend, ditmaal om de hooge drukkosten van het opnemen van deze visitatie-rapporten in een bijlage bij hun Rapport te moeten afzien. Intusschen bevatten deze rapporten zulk een rijken schat van gegevens betreffende den Zendingsarbeid, dat Uwe Commissie het schade zou achten voor de kennis van dien arbeid, indien die rapporten in het archief van de Synode zouden wegzinken, zonder door de Acta verbreed te worden. In afwachting daarvan bepaalt Uwe Commissie zich daarom tot een zoo sober mogelijke mededeeling omtrent hun inhoud.

Vooreerst zij dan medegedeeld, dat overeenkomstig den wensch der Generale Synode van Rotterdam (Acta, blz. 25, D 1 sub 10b) thans ook de resultaten van de visitatie op Soemba in één algemeen rapport zijn samengebracht.

Zowel op Java als op Soemba is de visitatie geschied overeenkomstig de daarvoor vastgestelde regeling.

Beide rapporten bevatten een rijk materiaal van cijfers, die wijzen op een gezegende vermeerdering van de vruchten van het Zendingswerk. Op Java met zijn dichte bevolking is de aanwas der Gemeente uitteraard grooter dan op Soemba; waarvoor buitendien ook een oorzaak is gelegen in den onderscheiden aard der bevolking. Op Java is het aantal leden in sommige Gemeenten zelfs meer dan verdubbeld sedert de vorige visitatie.

Voorts geven deze rapporten een helderen kijk op den arbeid zelf, de wijze waarop die geschiedt, en de middelen waarvan de Zending zich bedient. Ze getuigen van de prediking en haar geschiktheid voor de hoorders, van de gevolgde liturgie, van de bediening en het trouw gebruik der Sacramenten, alsmede van het Catechetisch onderwijs. Ze verhalen ons van het getrouwe huisbezoek door de Ouderlingen in reeds geïnstitueerde Kerken op Java en Soemba, en elders door de helpers. Ook van de wijze, waarop opzicht en tucht worden geoefend,

Er wordt melding gemaakt van het aantal Christelijke Scholen en van dat der leerlingen op die Scholen (op Java met zijn 45 Scholen meer dan 4000), en in verband daarmee gewezen op den grooten invloed, die van dat onderwijs niet alleen op de leerlingen, maar ook op de ouders uitgaat.

We vernemen van de ontwikkeling der Christelijke barmhartigheid en van de offervaardigheid onzer Christenen, van hun toeneming in kennis en geloof (op Soemba vooral in de oudere Gemeenten), maar ook weer van hun zonden, inzonderheid tegen het 7^e en 8^e gebod, waartegen getuigd en gestreden moet worden. Doch daartegenover verblijdt het dan te meer, dat met name op Java van hun wandel een goede naam uitgaat, waardoor veler vijandschap tegen het Christendom gestild wordt.

Op Java zowel als op Soemba wordt contact gezocht met de Inlandsche bevolking; op Java gelukt het aanvankelijk vooral door de verspreiding van geschriften. Maar ook op Soemba is er een begin van dergelijk contact.

Teneinde niet door korthed ten eenenmale onvolledig te zijn, moet Uwe Commissie hier ook vermelden den zeer belangrijken arbeid van den Medischen hulpdienst, die zich vooral op Java krachtig gaat ontwikkelen.

Van de helpers wordt over het algemeen een gunstig getuigenis gegeven. Op Java komen ze geregeld eens per week of in de veertien dagen bij hun Missionairen Dienaar. Op Soemba is dat voor de afgelegen posten onmogelijk, en wordt dit door andere middelen (o.a. correspondentie) verholpen.

Is op Java de Zendingsarbeid verder gevorderd, mede door langer en veelvuldiger ervaring dan op Soemba, toch komt er ook hier meer teekening in den arbeid, vooral doordien niet alleen de Savoeneezen, maar ook de Soembaneezen zelve onder de bewerking van het Evangelie komen.

Ds COLENBRANDER voegde in de vergadering Uwer Commissie daaraan nog de mededeeling toe, dat er vooral in den laatsten tijd meer ingang bij de bevolking gevonden wordt door directe Evangelisatie, vooral op West-Soemba, zoodat wellicht eerlang 20 Soembaneezen zullen gedoopt worden.

Er is schier geen tak van arbeid, zoo wordt in het Java-rapport getuigd, of ze onderging aanmerkelijke uitbreiding. Maar er is schreiend gebrek aan onderwijzers, aan artsen, aan Missionaire Dienaren, kortom aan mannen en vrouwen, die den Heere in dit werk willen dienen. Dit geldt ook in zekere mate voor Soemba. Het komt Uwe Commissie voor, dat de Synode wel zal doen, met allen ernst op dit gebrek te wijzen, opdat de nood van het Zendingswerk krachtig spreke tot onze Gereformeerde jonge mannen en vrouwen, voor wie hier zulk een heerlijke roeping ligt in alle drie de diensten: Waar zijn inzonderheid onze artsen

(ook studenten) en onze Dienaren des Woords, die zich voor dit werk geven willen? Ook het getal onderwijzers moet nog vermeerderd worden.

Het rapport betreffende Soemba verwacht van Uwe vergadering de zoo noodige verbeteringen voor het werk; waarvan echter in dit rapport niet nader behoeft gehandeld te worden, aangezien dit in een ander rapport reeds is geschied.

Het Java-rapport besluit met tal van eigenaardige bijzonderheden omtrent de verschillende terreinen aldaar. Het wijst ook op de verhoogde actie van Rome op sommige terreinen, die onzen arbeid en de verbreiding van het zuivere Evangelie met schade bedreigt.

Moge een en ander tot nadere kennisneming dringen, wanneer de Acta Uwer vergadering zullen zijn verschenen, en daarin ook deze zoo alleszins belangrijke visitatie-rapporten een plaats zullen hebben gevonden: *[volgen de conclusiën in Art. 163]*.

J. P. KLAARHAMER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLIV
Art. 165.

RAPPORT betreffende de administratie en het beheer van de Kas voor den arbeid onder de verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch Indië. Agendum 13.

Uwe Commissie heeft u nog te rapporteeren betreffende de financiële aangelegenheden van den arbeid onder de verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch Indië.

Door de Generale Synode van 1917 was besloten, de Gereformeerde Kerken in Nederland uit te noodigen eenmaal per jaar een collecte te houden voor de geestelijke bearbeiding van de verstrooide Gereformeerden in Nederlandsch Indië en deze collecte te zenden aan de Deputaten ad hoc. En aan deze Deputaten was onder meer opgedragen één collecte per jaar voor dit doel te vragen aan de Gereformeerde Kerken en de inkomende gelden te beheeren. Zie Acta Generale Synode van 1917 bl. 26—27.

Uwe Commissie heeft de geldelijke administratie der Deputaten ad hoc nagezien.

Zij deelt u hiervan het navolgende mede:

1. In 1918 is ontvangen van 423 Kerken een bedrag van *f* 7121.41⁵; in 1919 van 431 Kerken *f* 6145.60 en in het loopende jaar kwam reeds in van 157 Kerken *f* 4060.18⁵.

In de jaren 1918 en 1919 hebben dus de meeste Kerken wel voldaan aan het verzoek om eene collecte te houden. Maar nog een groot getal bleef nalatig en onder deze ook wel sterke Kerken. Het zal wellicht niet ondienstig zijn, dat deze Kerken een opwekking ontvangen tot getrouwe nakoming van wat door de Generale Synode ten dezen is besloten.

2. De uitgaven zijn geweest in 1918 *f* 4166.17⁵, waarvan is betaald aan de Kerk te Medan *f* 4000. In 1919 ontving deze Kerk *f* 3750 en werd aan diversen uitgegeven *f* 100.79⁵.

In het loopende jaar werd aan Medan gegeven *f* 3500, terwijl voor diversen is betaald *f* 98.13.

Het saldo bedraagt thans *f* 5889.10.

Uwe Commissie is van oordeel, dat alle gedane uitgaven volkomen gemotiveerd zijn, zoodat de Deputaten hiervoor kunnen worden gedéchargeerd.

3. De administratie van den Penningmeester is elk jaar door twee Deputaten nagezien en accoord bevonden. Uwe Commissie heeft zich overtuigd, dat ten bewijze daarvoor de rekening en verantwoording behoorlijk is geteekend.

Mitsdien wenscht uwe Commissie u te adviseeren: *[volgen de conclusiën in Art. 165]*.

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

Onder hoofd 17 van hun rapport hebben de Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen gerapporteerd van de finantieele aangelegenheden der Zending voorzooverre deze de Kerken in 't gemeen betreffen.

Door uwe Commissie van voorbereiding is dit rapport met al de daarbij overgelegde bescheiden nagegaan. Ook heeft zij de door de quaestoren gevoerde administratie, waarvan de boeken ter Synode aanwezig zijn, nauwkeurig nagezien.

De navolgende punten wenscht zij onder de aandacht uwer vergadering te brengen.

1. De Deputaten voor de Zending hebben in het Zending rapport alle betalingen vermeld, waartoe zij den 2en quaestor, die met de uitbetaling is belast, hebben gemachtigd, gelijk uit eene vergelijking van het copieboek met de in het rapport opgegeven posten blijkt. Na het afdrucken van het rapport is echter de 2e quaestor nog gemachtigd tot betaling aan de Deputaten voor de Zending van de volgende bedragen:

- a. voor kosten van het Zendingblad *f* 77.31¹/₂.
- b. voor kosten van de Zendingbibliotheek in Nederland *f* 110.94.
- c. voor kosten van de Deputaten *f* 385.74¹/₂.

In het huishoudelijk kasboek der Deputaten zijn deze bedragen verantwoord.

Uwe Commissie heeft alle posten van betaling nagezien en vergeleken met de aan den 2en quaestor verstrekte mandaten en met de verschillende Synodale besluiten betreffende de finantiën. Als resultaat daarvan kan zij u mededeelen:

- a. dat zij geen enkel Synodaal besluit heeft gevonden, waardoor aan de Deputaten eenige betaling was opgedragen, dat niet is uitgevoerd;
- b. dat de Deputaten nimmer tot eenige betaling mandaat hebben gegeven, waartoe zij niet, hetzij door de Zending, hetzij door één of ander Synodaal besluit waren gemachtigd;
- c. dat alle mandaten tot betaling overeenstemmen met daartoe strekkende besluiten der Deputaten;
- d. dat de tweede quaestor nimmer eenige betaling heeft gedaan, waartoe hij niet gemachtigd was;
- e. dat alle mandaten tot betaling ook zijn uitgevoerd;
- f. en dat voor alle in de boeken opgenomen posten van betaling ook de noodige bewijzen aanwezig zijn.

Uwe Commissie is daarom van oordeel, dat de Deputaten voor de Zending voor hun finantieel beheer wel kunnen worden gedechargeerd.

2. Op last der Generale Synode van Rotterdam zijn door de Deputaten voor de Zending naar Art. 27 der Zendingsoorde drie quaestors benoemd. Als 1e, 2e en 3e quaestor werden aangewezen de B.B. W. BREUKELAAR, L. G. WEISZ en F. J. D. THEIJSE. Hun instructie bleef ongewijzigd. De 2e quaestor, de heer L. G. WEISZ, is in September 1919 door den dood aan den dienst der Zending ontvallen. Met dankbaarheid wil uwe Commissie u herinneren, dat wijlen de heer L. G. WEISZ van 1896 tot 1919 geheel belangeloos de Administratie en het beheer der Generale Kas heeft gevoerd.

De Zending heeft in hem een man verloren, die in stille bescheidenheid met warme toewijding veel voor haar heeft gedaan. In zijn plaats is benoemd de Firma DE BRUIJN en WEISZ, die geheel op denzelfden voet de administratie voert.

Geen der quaestoren geniet eenig honorarium.

3. Telken jare zijn de boeken der administratie van de Generale Kas door drie deskundigen nagezien. Als zoodanig hebben deze drie jaren gefungeerd de Heeren H. V. D. GRAMPEL, H. D. VAN MEIJENFELDT en R. C. VAN VULPEN, allen te Amsterdam. Uwe Commissie heeft geconstateerd, dat de administratie door deze drie deskundigen elk jaar is nagezien en in orde bevonden. Tot bewijs daarvan hebben zij telkens de Balans voor accord geteekend. Aan de Deputaten van de Zending hebben zij schriftelijk bericht, dat zij de geheele administratie in goede orde hebben bevonden. Overeenkomstig het daartoe strekkend advies der deskundigen is de 2e quaestor telken jare gedechargeerd. Hierbij zij echter opgemerkt dat het boekjaar van de Generale Kas samenvalt met het kalenderjaar, en derhalve de geheele rekening en verantwoording over het jaar 1920 eerst bij de volgende Generale Synode kan worden ingediend.

Uwe Commissie is van oordeel, dat de decharge aan de quaestoren verleend, kan worden bekrachtigd.

Voorts adviseert zij u, dat ook Uwe Vergadering, evenals de vorige Synodes sinds 1902 hebben gedaan, aan de te benoemen Deputaten voor de Zending willen opdragen, quaestoren te benoemen.

Wijl echter sinds onderscheidene jaren de derde quaestor geenerlei arbeid meer heeft verricht, en het derde quaestoraat louter titulair is, verdient het wellicht aanbeveling niet meer drie, maar slechts twee quaestoren te benoemen.

4. De tegenwoordige staat der Generale Kas der Zending geeft alleszins redenen tot tevredenheid.

Uwe Commissie heeft de cijfers in het Zendingsrapport genoemd vergeleken met het grootboek en in die cijfers geen fout ontdekt.

In 1917—1918—1919 is ontvangen in totaal *f* 91734.34⁵ en uitgaven in totaal *f* 72159.46. De opbrengst van het Zendingsblad toont deze jaren een flinken vooruitgang. Dit blad is allengs voor de Generale Kas een belangrijke bron van inkomst geworden. Verblijvend is ook, dat de post „bijdragen der Zendende Kerken” zeer aanmerkelijk is gestegen. Hieruit toch blijkt, dat de ontvangsten voor de Zending bij de onderscheidene groepen van samenwerkende Kerken belangrijk vooruitgegaan zijn, want deze bijdragen vormen 10 pct van wat de Kerken voor de zending hebben bijeengebracht. Maar ofschoon deze bijdragen niet onbelangrijk zijn toegenomen, is toch de stijging geenszins voldoende. Want deze stijging heeft geen gelijken tred gehouden met de algemeene prijsstijging van schier alle dingen. Wijl de waarde van het geld meer dan de helft is gedaald, zouden de inkomsten voor de zending om wezenlijk even hoog te blijven ongeveer moeten zijn verdubbeld. En dat is bij lange na niet het geval. Er mag mitsdien wel met nadruk op worden gewezen, dat, gelijk voor heel het kerkelijk leven, zoo ook voor de zending ongeveer dubbel zooveel moet inkomen dan vroeger om op de hoogte te blijven, die is bereikt.

Voorts wil Uwe Commissie hierbij nog opmerken, dat steeds nog sommige Kerken wel wat traag zijn in het storten van 10 pct harer inkomsten in de Generale kas. Een opwekking hiertoe is ook thans nog niet overbodig.

De reserve der Generale kas is de laatste drie jaren aanmerkelijk vooruitgegaan. Zij is gestegen met een bedrag van *f* 19575.21⁵. Ook het eerste half-jaar van 1920 was niet ongunstig.

Ontvangen werd	En uitgegeven
in Januari <i>f</i> 386.37 ⁵	in Januari <i>f</i> 1603.33
„ Februari - 3591.11 ⁵	„ Februari - 1603.33
„ Maart - 2172.24 ⁵	„ Maart - 2838.77 ⁵
„ April - 307.47 ⁵	„ April - 6578.28
„ Mei - 13102.81 ⁵	„ Mei - 2797.33
„ Juni - 7611.52	„ Juni - 3577.33
totaal <i>f</i> 27171.54 ⁵	totaal <i>f</i> 18998.37 ⁵

Over de eerste helft van 1920 is dus de reserve nog toegenomen met *f* 8173.19. Gewoonlijk echter vloeien de inkomsten in de eerste maanden van het jaar aanmerkelijk ruimer dan in de laatste maanden, weshalve is te verwachten, dat in het vervolg van het loopende jaar de reserve veel meer dalen zal, gelijk trouwens over Juli en Augustus j.l. reeds het geval is geweest.

Toch is in onderscheidene jaren de staat der Generale Kas niet zoo gunstig geweest als thans. De beschikbare reserve bedraagt op heden omstreeks *f* 36000.—.

Uitgezonderd het noodige kasgeld worden al de gelden der Generale Kas steeds in prolongatie belegd en alzoo op solide wijze rentegevend gemaakt.

Voorts wil uw Commissie u in dit verband nog herinneren, dat de Gereformeerde Kerk te Soerabaja, die tal van jaren een renteloos voorschot ontving en de eerste jaren getracht heeft dit voorschot allengs af te lossen, ook deze drie jaren weer niets heeft afgelost. De Deputaten voor de Zending waren echter van oordeel, dat deze Kerk, die met veel moeilijkheden had te worstelen, niet tot het doen van aflossing in staat geweest is. Het renteloos voorschot bedraagt nog *f* 4412.75.

5. Voor Artikel 18 der Zendingsorde alinea 2 hebben de Deputaten voor den dienst der Zending onder Heidenen en Mohammedanen het beheer der Generale Kas volgens nadere instructies van de Generale Synode.

Door de Generale Synode van 1902, Acta Art. 130, is te dezer zake een wel omschreven instructie gegeven. De volgende Generale Synoden hebben telkens deze instructie ongewijzigd overgenomen. Uwe Commissie heeft deze instructie nagezien en oordeelt, dat ook thans hierin geen verandering behoeft te worden aangebracht. Zij wenscht u derhalve te adviseeren, aan de te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen dezelfde instructie te geven ter zake van het beheer der Generale Kas als tevoren is geschied.

6. Uwe Commissie acht het niet doenlijk een enigszins juiste begrooting van onvangst en uitgaaf voor de komende drie jaren u aan te bieden.

In verband met de door u genomen besluiten zullen de gewone uitgaven zoodra deze besluiten zijn uitgevoerd per jaar ongeveer de volgende bedragen vorderen:

Aan subsidie Gereformeerde Kerk te Soerabaja	f 1800.—
„ „ „ „ „ Batavia	- 1500.—
„ „ „ „ „ Medische dienst te Djokja	- 1200.—
„ „ „ „ „ Zendingsstudie-Raad	- 150.—
„ „ „ „ „ Zendingsbibliotheek in Nederland	- 225.—
„ „ „ „ „ Zendingsbibliotheek op Java	- 200.—
„ „ „ „ „ Bijdrage voor kosten der Algemeene Vergadering	- 150.—
„ „ „ „ „ Kosten Zendingsconsulaat	- 2075.—
„ „ „ „ „ Kosten Christelijk Javaansch Boekenfonds	- 500.—
„ „ „ „ „ Pensioenen en Wachtgelden	- 3000.—
„ „ „ „ „ Opleidingsscholen	- 16000.—
„ „ „ „ „ Kweek- en Normalscholen	- 12000.—
„ „ „ „ „ Candidaat-Zendingsadviseur	- 2000.—
„ „ „ „ „ Kosten der Deputaten	- 1200.—
„ „ „ „ „ Administratie en Beheer	- 400.—
„ „ „ „ „ Afschrijving gebouwen in Indië	- 1707.50
Totaal	f 44107.50

Wijl de regeling der traktementen en salarissen van de Zendingsarbeiders in den Schooldienst nog niet is vastgesteld, zijn de hier genoemde posten voor de Opleidingsscholen en de Kweekscholen nog zeer onzeker. De Opleidingsschool te Djokja en de op te richten Opleidingsschool op Soemba zullen zeker stellig wel f 16000 per jaar kosten. En de Kweek- en Normalscholen zullen de eerste jaren althans nog wel f 12000 vragen, al is dan ook van deze scholen wel te verwachten dat zij in het vervolg, als zij eenmaal goed op gang zijn, van de Generale Kas slechts weinig steun zullen vorderen.

Veel onzekerder nog dan de raming der uitgaven is de raming der ontvangsten. Slechts twee posten van ontvangsten zijn eenigszins berekenbaar. Vooreerst de bedragen der zendende Kerken, n.l. de 10 pct. van hare inkomsten. Deze mogen geraamd op ongeveer f 16000. En als het met *het Zendingsblad* nog wat vooruit mag gaan, mag de opbrengst daarvan gesteld op omstreeks f 10.000. Wel was de opbrengst van *het Zendingsblad* de beide laatste jaren nog hooger dan f 10.000, maar de stijging der papierprijzen en drukloonen zal ongetwijfeld het saldo weer doen dalen.

Van de overige posten van ontvangst als „Giften en Schenkingen”, „Bijdragen Nederlandsche Gereformeerde Zendings-Vereeniging” en „Legaten” is geen raming te geven. Om de gewone uitgaven te dekken zullen deze posten per jaar omstreeks f 18000 moeten opbrengen. Het is echter haast niet te verwachten dat deze posten zooveel zullen boeken. Over de laatste zes jaren hebben al deze posten te samen gemiddeld genomen per jaar slechts ongeveer f 7000 opgebracht.

Het zal dus wel zeer noodig zijn, op vermeerdering van inkomst bedacht te wezen.

Te meer wijl de genomen besluiten de Generale Kas stelt voor zeer aanzienlijke buitengewone uitgaven. Uwe Commissie raamt de buitengewone uitgaven aldus:

Voor de oprichting der Opleidingsschool op Soemba	f 40.000
„ de uitbreiding der Keucheniusschool	- 15.000
„ den bouw der Christelijke Hollandsch-Inlandsche Kweekschool	- 20.000
„ den bouw der Normalschool	- 10.000
„ uitrusting en overtocht van den Docent der Opleidingsschool op Soemba en de repatriëering van Ds D. BAKKER	- 10.000
Te samen	f 95.000

Er zullen dus aan de Generale Kas de eerste jaren zeer zware eischen worden gesteld. Op de gewone uitgaven dreigt er reeds een jaarlijksch tekort van omstreeks f 10.000 en voor de buitengewone uitgaven zal er ongeveer f 60.000 meer noodig zijn dan de Generale Kas in haar reserve beschikbaar heeft.

Toch meent Uwe Commissie, dat er voor sombere moedelooze bezorgdheid geen oorzaak is.

De Heere zegent in rijke mate den Zendingsarbeid onzer Kerken. Wijd worden in Indië de deuren geopend voor het Evangelie van Christus. Dus mogen we ook verwachten, dat de Heere aan onze Kerken den zegen van milde offervaardigheid zal schenken om met bereidwilligheid in de behoeften te voorzien. Vooral de

Broeders en Zusters, die bijzonder door God met welvaart gezegend zijn, mogen wel eens bedenken, dat het werk der Zending tegenwoordig bijzondere offers vraagt. Zonder extra-collecten zal echter de Generale Kas deze drie jaren de uitgaven wel niet kunnen doen, die van haar zullen worden gevraagd. Sinds 1911 is er voor de Generale Kas geen collecte gehouden. Thans echter zullen er in de volgende jaren wel twee of drie extra-collecten noodig zijn. Uwe Commissie acht het gewenscht, dat gij Uwe Deputaten voor de Zending machtigt in de volgende drie jaren, naar dat het noodig zal blijken, twee of drie extra-collecten van de Kerken te vragen. Gelijke machtiging is trouwens door al de Generale Synodes van 1905 af steeds aan de Deputaten voor de Zending gegeven. Ook zal het noodig zijn, dat Uwe Vergadering in navolging van de vorige Synodes deze Deputaten machte in geval van uiterste noodzakelijkheid ter voorkoming van stagnatie in den arbeid kasgeld tot een bedrag van f 10 à f 15.000 te mogen opnemen voor rekening der gezamenlijke Kerken.

Ten slotte stelt Uwe Commissie u voor: [*Volgen de conclusiën in Art. 167.*]

W. BREUKELAAR *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVI.
Art. 169.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

De Hongaarsche Gereformeerde Kerk verkeert sedert twee jaren, en vooral sedert het onderteekenen van het vredesverdrag in grooten nood. Wat haar in de vier eeuwen haars bestaans gelukt was te bewaren, nl. de eenheid, dat is tengevolge van het Vredesverdrag vernietigd; de Hongaarsche Gereformeerde Kerk net als de Hongaarsche Staat is in stukken gescheurd en meer dan de helft van hare leden is opnieuw tot worsteling gedwongen voor het Evangelisch geloof in Servië, Roemenië, Tsecho-Slowakije, — Staten, waaraan door het Vredesverdrag groote landstreken van Hongarije toegewezen zijn, Staten, waarin het Evangelisch geloof of bijna geheel en al uitgeroeid is — zooals Tsecho-Slowakije, — of nooit heeft wortel kunnen vatten, zooals het Grieksch-Orthodoxe Servië en Roemenië.

Door deze verbrokkeling is echter ook de Gereformeerde Kerk in Hongarije zwaar getroffen en zijn hare krachten hierdoor en door de ongunstige economische toestanden ten zeerste verzwakt. Hare aanzienlijke fondsen door de offervaardigheid harer leden bijeengebracht: 12 millioen Kronen voor noodlijdende Kerken, evenveel voor de weduwen en wezen van Predikanten — zijn door het achteruitgaan der geldwaarde ook bijna waardeloos geworden en de ontzettende duurte in verband met de vermindering van de koopkracht van het geld, heeft de bestaansmogelijkheid van Predikanten, Leeraars en andere aangestelden van de Kerk — vooral in steden — buitengewoon moeilijk gemaakt.

Hierbij komt, dat de Hongaarsche Gereformeerde Kerk, welke over de twee duizend volksscholen en een groot aantal andere scholen voor middelbaar en hooger onderwijs onderhield, in den laatsten tijd door den Hongaarschen Staat gesubsidieerd werd, om in hare behoeften vooral op het gebied van onderwijs te kunnen voorzien. Ook deze subsidiën hebben nu door de verslechtering van het geld hun steunkracht ingeboet, bovendien zijn hiervan de Gemeenten, welke onder de heerschappij van vreemde Staten geraakten, verstoken, ja deze werden zelfs van hun eigen kapitaal beroofd, hetwelk zij door legaten of stichtingen in onroerende goederen sedert eeuwen hebben bezeten.

Onder deze omstandigheden zag zich de Hongaarsche Gereformeerde Kerk genoodzaakt, de Westersche Zusterkerken op haar noodtoestand opmerkzaam te maken en haar welwillendheid in te roepen. Zij heeft zich in de eerste plaats tot de Nederlandsche Protestantische Kerken gewend, aan welke zij in het verleden met zulke nauwe en voor ons dierbare banden verbonden was. De Nederlandsche Protestantische Kerken hebben ook dezen keer gedaan, wat zij voor hun plicht tegenover de Kruiskerk in het verre Oosten van Europa hebben gehouden, en hebben verleden jaar in Januari een gezamenlijk appel aan de Evangelische Chris-

tenen uit laten gaan, waarin zij aan hun medegevoel met den noodtoestand der Hongaarsche Protestantsche Kerken, in welke deze zonder eigen schuld geraakt zijn, in treffende woorden uitdrukking geven.

De Hervormde Kerk is zelfs verder gegaan; hare Synodale Commissie heeft het houden van een algemeene collecte voor de Hongaarsche Kerk aanbevolen, en deze collecte heeft een aanzienlijke som opgebracht, welke vooral nu in Kronen omgezet, veel tot leening van de nood zal kunnen bijdragen.

De deelneming, die ik als Gedelegeerde van de Hongaarsche Gereformeerde Kerk van alle kanten mocht ondervinden, geeft mij den moed met het verzoek tot u te komen: wilt gij Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders aan de Gereformeerde Kerken het houden van zulk een collecte voor de Hongaarsche zusterkerk aanbevelen en door uw welwillend besluit mogelijk maken, dat de broederlijke liefde, welke in het toerijken van liefdegaven tot zijn volle uiting kome, zich moge manifesteren.

Mocht het u wenschelijk dinken nadere inlichtingen te ontvangen, ben ik gaarne bereid deze in de praeadviseerende commissievergadering of op de Synodale vergadering in uwe eigen taal — al zou het gebrekkig wezen — te verstrekken.

Met de meeste hoogachting en broederlijke groeten,

Uw dw. dnr.,

Prof. Dr G. ANTAL.

Rotterdam, 14 Augustus 1920.
Rochussenstraat 209B.

BIJLAGE XLVII.
Art. 170.

A.

**RAPPORT van de Deputaten der Generale Synode '17
ter behartiging van de Geestelijke Belangen onzer
Militairen.**

*Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken ver-
gaderd te Leeuwarden 1920.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

Volgens besluit van de Generale Synode 1917 waren als Deputaten voor de behartiging van de geestelijke belangen onzer Militairen herbenoemd Ds J. E. VONKENBERG van Zwijndrecht en Ds A. H. VAN MINNEN van 's Gravenzande, en benoemd Ds L. BOUMA van Middelburg, Ds J. DE VRIES van Tilburg en ouderling J. DONNER van Goes.

Hunne eerste vergadering hebben deze Deputaten gehouden den 5den October 1917 te Rotterdam, waar meestal vergaderd werd. Tot zoolang hebben Deputaten der Generale Synode 1914, waartoe ook Ds T. GERBER, thans te Oenkerk, behoorde, den arbeid onder de militairen voortgezet. En ook hier spreken Deputaten hunnen dank uit aan Ds GERBER voor de groote nauwkeurigheid waarmee hij gedurende zijn Deputaatschap en de maanden na zijn aftreden den predikdienst verzorgde.

Dewijl al aanstonds besloten werd dien predikdienst in Noord-Brabant, op Voorne, later ook in Zeeland en te Laren en Naarden voort te zetten, werd besloten, nadat eerst een tijdlang de Secretaris de regeling daarvan behartigd had, die aan ouderling DONNER over te dragen.

De functies onder Deputaten werden daardoor aldus verdeeld, dat Ds VONKENBERG zou blijven fungeeren als Praeses, Ds VAN MINNEN als Secretaris-Penningmeester; en Ouderling DONNER de predikdiensten-regeling op zich nam.

Voor de onkosten aan den Predikdienst verbonden bleven de gaven uit de Kerken niet uit, terwijl voor die plaatsen, waar het optreden onzer predikanten

beschouwd kon worden als hulpdienst aan de Veldpredikers door de Regeering reis- en verblijfkosten vergoed werden, al was het niet steeds tot het volle bedrag. Feitelijk kwam dit alleen voor in de IIIe en IVe divisie. Voor de onkosten-vergoeding als er gepredikt was op plaatsen, buiten de divisies zorgde de veldprediker in algemeenen dienst, Dr J. TH. DE VISSER.

Ook nu werden weer tal van Kerken bereid gevonden hunne predikanten voor dezen dienst af te staan, en tal van predikanten dien dienst te vervullen.

Tot aan de demobilisatie is de predikdienst volgehouden.

Bijzonder was door de Generale Synode 1917 aan Deputaten opgedragen (Acta Bl. 34 en Bl. 167 v.v.) „zich in verbinding te stellen met predikanten, die tot den arbeid der geestelijke verzorging van militairen geschikt geacht mogen worden en daartoe genegenheid openbaren en door hunne Kerken voor een bepaalden tijd voor dit werk zouden afgestaan worden”. Deze legerpredikanten „zouden dan door de daarvoor in aanmerking komende Kerken in de drie Zuidelijke Provincies aan zich verbonden moeten worden”. De Deputaten ontvingen daarbij machtiging de daarvoor noodige gelden van de Kerken te vragen voor zoo mogelijk een twaalfstal predikanten tot een maximum van f 1000 en de reis- en verblijfkosten voor ieder predikant per jaar.

Aanstands hebben ter vervulling van deze opdracht Deputaten een oproep gedaan, om predikanten tot dezen arbeid geneigd te verzoeken, zich met hen in verbinding te stellen en den Kerken eene collecte verzocht.

Een twaalfstal predikanten en één broeder-oefenaar stelden zich met Deputaten in verbinding en verzochten nadere inlichtingen. Eene uitvoerige correspondentie was daarvan het gevolg. Maar wat in het Rapport, uitgebracht op de Generale Synode 1917 was neergelegd, dat „de legerpredikanten, verbonden blijvend aan hunne eigene Kerk, ook door deze bleven gesalarieerd, terwijl liefdebeurten uit eigen en zoo noodig genabuurde Classes in de tijdelijke vacature zouden moeten voorzien, bleek overal een onoverkomelijk bezwaar en een last, die geen enkele Kerk op zich durfde nemen. Den Deputaten ontbrak de machtiging de salariering geheel voor hunne rekening te nemen. En tevens het daartoe benodigde geld.

Wat dit laatste betreft, mag zeer zeker de offervaardigheid der Kerken, die de aangevraagde collecte hielden zeer worden geroemd. Alleen: in het tijdvak Oct. '17 tot Maart '19 waren het slechts ongeveer 250 Kerken, die eene collecte opzonden tot een bedrag van ongeveer f 3800. Hiervan moest echter ook in de loopende uitgaven voorzien, wat noodig was voor den Predikdienst of daarvoor voorgeschoten moest worden, uitbetaald, en de catechetische arbeid, waarover straks, bekostigd.

Deputaten bleven geruimen tijd zoekende. Maar — zooals gezegd — omdat behoud van tractement bij het uitleenen van hunne predikanten den Kerken een te zware last bleek, en tot salariering uit eigen kas Deputaten volmacht en kapitaal ontbrak, is er van de aanstelling van legerpredikanten ter hulpe van de Kerken in het Zuiden niets gekomen. Toen dan ook de vrede in 't zicht kwam, hebben Deputaten hunnen arbeid in deze richting gestaakt.

In October 1917 kwam bij Deputaten in eene aanbieding van broeder J. H. HABERMEHL hoofd der Christelijke School te 's Gravenmoer, hem aan de geestelijke verzorging onzer militairen te 's Gravenmoer en omgeving te verbinden. Besloten werd van Januari 1918 af genoemden broeder eerst voor den tijd van drie maanden, aan te stellen als correspondent van Deputaten daaraan een honorarium te verbinden en de opdracht: den predikdienst in overleg met den Kerkeraad van 's Gravenmoer voor daar en omliggende plaatsen zoo te regelen, als het meest geschikt bleek juist militairen gelegenheid te geven onder de Bediening des Woords te komen; zelf vooral door Evangelisatie en Catechisatie onder de militairen in zijn ressort te arbeiden; maandelijks van zijnen arbeid een schriftelijk rapport bij Deputaten in te dienen.

Geregeld zond broeder HABERMEHL zijne uitvoerige rapporten in, waaruit telkens bleek met welk eene volkomene toewijding hij zich aan den arbeid onder onze militairen gaf. Al zijn vrije tijd werd daaraan besteed. Indien er geen predikant was, sprak hij zelf een woord. Op onderscheidene plaatsen hield hij geregeld catechisatie. Ongeregelde werden door hem vermaand en zoo noodig over hen met hunne Kerkeraden gecorrespondeerd. Weinig waardeering van zijnen naasten kring en allerlei noodeloos opgeworpen moeilijkheden schrikten hem niet af, ook al maakten zij een oogenblik moedeloos. Deputaten hebben steeds getracht die moeilijkheden weg te ruimen. Einde 1918 werd hij temidden van zijnen arbeid op het krankbed geworpen en door den Heere weggenomen.

Ook op andere plaatsen werd het geven van catechetisch onderwijs door Deputaten bevorderd en geldelijk gesteund. En in October 1918 werd een plan ont-

worpen tot geregelde bearbeiding van Noord-Brabant-West. De uitvoering werd door den vrede overbodig gemaakt.

Eveneens werd het catechetisch onderwijs voor Noord-Brabant-Oost geregeld en in de kerkelijke bladen verzocht, naar Brabant vertrekkende militairen op de mogelijkheid catechetisch onderwijs te ontvangen, met ernst opmerkzaam te maken.

Toen de demobilisatie aanving, werd de uitzending der predikanten gestaakt, en meenden Deputaten, dat hun arbeid ten einde was. Door de Generale Synode van 1914 toch waren Deputaten, belast met de geestelijke verzorging van militairen, blijkens het Rapport inzake de geestelijke verzorging ingediend (Acta 1914 Bijlage LXXXIIIa) en het besluit desaaangaande genomen (Acta 1914 art. 125), benoemd met het oog op den oorlogstoestand en de daardoor voor ons Vaderland noodig geworden mobilisatie. Bij het eindigen der mobilisatie en den terugkeer der troepen tot hunne garnizoenen hield van zelf alzoo der Deputaten arbeid op.

Toch hebben zij gemeend de ervaring, die een drietal hunner gedurende de oorlogsjaren en de overigen als Deputaten der Synode sinds 1917 omtrent de geestelijke verzorging der Militairen hadden opgedaan, dienstbaar te moeten stellen aan die verzorging ook in vredestijd. De door de Regeering, December '18 voorgenomen reorganisatie van het instituut Veldpredikers gaf hun aanleiding zich tot den Minister van Oorlog te wenden. Immers tot hun opdracht behoorde volgens besluit der Generale Synode 1917 (Acta bl. 34) ook: de Kerken te ver tegenwoordigen bij de militaire autoriteiten. Deshalve verzochten zij den Minister van Oorlog namens de Gereformeerde Kerken het volgende:

1e. Aan de Protestantsche kerkelijke gemeenschappen, die dit mochten wenschen, zelf de gelegenheid te geven legerpredikanten aan te wijzen, hen aan Z.Exc. ter benoeming voor te dragen en op hun arbeid regelend toe te zien, althans voor de Gereformeerde Kerken werd dit met bijzonderen aandrang verzocht.

2e. Het aantal legerpredikanten uit de Gereformeerde Kerken, dat toen slechts één bedroeg, op drie te willen bepalen.

3e. Niet toe te staan, dat een legerpredikant naast deze functie nog geheel of gedeeltelijk zich blijft wijden aan zijne kerkelijke Gemeente.

4e. Voor de legerpredikanten den militairen rang en het militair gewaad te willen afschaffen, dewijl deze militaire distinctiën meer schadelijk, dan bevorderlijk zijn voor den geestelijken invloed ten goede, die verwacht mag worden van hunnen arbeid onder de zonen van ons volk.

Door den Minister van Oorlog werd op dit verzoek 31 Jan. '19 geantwoord, „dat de aangelegenheden van de geestelijke verzorging onzer weermacht in vredestijd nog niet in dat stadium van ontwikkeling is gekomen, dat het verzoek in Uw gemeld schrijven vervat, thans reeds zoude kunnen worden overwogen.”

Deputaten blijven de geestelijke verzorging onzer Gereformeerde Militairen in het bijzonder der Generale Synode, ook in vredestijd binden op het harte. Zooals die thans geregeld is, beantwoordt zij allerminst aan de behoeften onzer zonen in het leger en op de vloot.

Het ligt niet in hun mandaat daaromtrent bepaalde voorstellen te doen. Wel meenen zij er met nadruk op te mogen wijzen, dat de regeling van thans allerminst beantwoordt aan de roeping, die onze Kerken hebben ten opzichte van hare zonen, die in den krijgsdienst zijn en bloot staan aan al de verzoekingen en beginselverzakking, aan het soldaten-leven verbonden.

Wij eindigen ons rapport met de mededeeling dat zonder het saldo van den dienst 1914—1917 ten bedrage van *f* 1625.13, de inkomsten 1917—1920 bedroegen *f* 7184.32⁵, makende met dit saldo een bedrag van *f* 8809.45⁵.

De uitgaven waren *f* 6962.79⁵, zoodat er een saldo is van *f* 1846.66.

Van den Penningmeester zijn door Deputaten de bescheiden nagezien en hem is, van zijn beheer door zijne mededeputaten décharge verleend.

In hunne laatste vergadering is ook door Deputaten overwogen, Uwe vergadering een voorstel te doen over de wijze, waarop dit saldo zoo zou kunnen besteed worden, dat deze som ten nutte kwam onzer Gereformeerde militairen, daar toch ter bevordering van de geestelijke belangen uitsluitend van de zonen onzer Kerken dit geld is bijeengebracht. Eénparig geven zij u daarom in overweging:

of deze som te beleggen en alzoo in cassa te houden, om als er wederom eene geheele of gedeeltelijke mobilisatie van ons leger noodig moest zijn, aanstonds te kunnen besteden tot de geestelijke verzorging onzer militairen, zoodat dan niet eerst op eene collecte der Kerken moet worden gewacht; in eene periode van revolutie zou dit zeer gewenscht zijn;

of anders dit geld af te dragen aan onzen Gereformeerden Jongelingsbond, in

wien bijkans alle onze dienstplichtige zonen begrepen zijn. Dit tweede voorstel werd aan het eerste toegevoegd door Deputaten gedurende eene toevallige tijdelijke afwezigheid van hun Voorzitter.

Namens de Deputaten voornoemd :

1 Juli 1920.

J. E. VONKENBERG, *Voorzitter.*
A. H. VAN MINNEN, *Secretaris.*

ADVIES inzake F 3 en 4 van het Agendum.

B.

Na een korte resumptie van vorenstaand rapport gaat de rapporteur voort :

Het komt uwe Commissie voor, dat de Kerken den Deputaten grooten dank verschuldigd zijn voor hun arbeid, al hebben zij dan ook het hun in Rotterdam opgedragene niet tot volle verwezenlijking kunnen brengen.

Ook is zij van oordeel dat de taak der Deputaten met de demobilisatie afleip.

Toch mogen de Kerken den Deputaten dankbaar zijn, dat zij iets gedaan hebben ook met het oog op de verzorging der geestelijke belangen onzer militairen in vreedestijd, al heeft het dan geen succes gehad.

Op eene vraag opgekomen in den boezem uwer Commissie, aan den Secretaris van de Deputaten voor de geestelijke verzorging onzer militairen, die als adviseerend lid de behandeling van het rapport bijwoonde :

„of Deputaten ook daarna in de gelegenheid zijn geweest hun invloed te laten gelden bij de instelling van het thans in het leven geroepen instituut van legerpredikanten”?

antwoorde deze :

dat zij wel in de gelegenheid zijn gesteld nog nader advies te geven, op eene vergadering, uitgeschreven door Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid, maar dat zij vanwege den korten tijd die er verliep (slechts één dag) tusschen den dag van oproeping en den dag der vergadering, van die gelegenheid niet hebben kunnen gebruik maken 't welk zij ook aan de Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid hebben kenbaar gemaakt.

Als Deputaten ten slotte de verzorging van de geestelijke belangen onzer militairen in vreedestijd der Synode op 't harte binden, dan gaat uwe Commissie hiermee geheel accoord, en beantwoordt zij de in haar midden gestelde vraag, of ook nu Deputaten dienen benoemd, in bevestigenden zin.

Hebben de Kerken van garnizoenplaatsen een roeping ten opzichte van de militairen van Gereformeerden huize in hun midden en met het oog op het thans fungeerende instituut van legerpredikanten, Deputaten kunnen die Kerken op allerlei wijze steunen. Uwe Commissie meent daarom u straks ook eenige voorstellen met het oog daarop te moeten doen.

Vooraf dient echter nog gewezen op de missive van Ds T. J. HAGEN predikant te Nieuwe Pekela voortijds veldprediker.

Deze broeder heeft ervaring opgedaan.

Hij spreekt in de eerste plaats uit in zijn missive dat klaar aan het licht is gekomen een tekort aan bearbeiding onzer soldaten.

Allerlei zaken worden door hem opgenoemd, die er hem toe leiden der Synode een plan voor te leggen om in dat tekort te voorzien.

Hij eindigt met een ontwerp eener finantieele regeling ten einde in de kosten te voorzien die volvoering van dat plan met zich meebrengen.

Met de hoofdstrekking van zijn betoog, dat in warmen toon is gesteld, kon uwe Commissie meegaan.

Er is een tekort, een schreiend te kort: [*volgen conclusiën in Art. 170*].

D. P. KOOPMANS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVIII. **ADVIES** inzake Letter N. 2. Voorstel inzake „gezins-
tractement” voor predikanten.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken.

In handen van Uwe Commissie werd gesteld, ter fine van advies het voorstel van de Classis 's Hertogenbosch, voorkomende onder Letter N. 2. van de „aanvullingen enz.,” welk voorstel luidt:

„De Classis 's Hertogenbosch, van oordeel zijnde, dat het een eisch des tijds is, dat bij de vaststelling van de tractementen van de Dienaren des Woords rekening gehouden wordt met de grootte van het gezin, stelt aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken voor, een weg aan te wijzen, waardoor het den Kerken mogelijk wordt gemaakt, Dienaren des Woords te onderhouden of te beroepen zonder dat het kindertal een bezwaar behoeft te zijn.”

Uit de mondelinge toelichting van de Deputaten der Particuliere Synode van Noord-Brabant en Limburg bleek Uwe Commissie, dat een voorstel over dezelfde materie, maar in anderen vorm gesteld, door deze Particuliere Synode werd verworpen, en aan de Classis 's Hertogenbosch geadviseerd, om het in gewijzigden vorm door te zenden naar de Generale Synode.

Aan dit advies werd door de Classis 's Hertogenbosch met bovengemeld voorstel gevolg gegeven en daarbij gevoegd eene bijlage, behelzende eene nadere toelichting van dit voorstel, zoo wat de bedoeling, als de uitvoering aangaat.

Volgens deze toelichting is de bedoeling van dit voorstel, om de finantieele bezwaren, welke een groot predikantsgezin voor eene gemeente met zich brengt, te trachten te verlichten, door het in het leven roepen van eene regeling waarbij de kindertoelagen aan de predikanten over alle Kerken in ons vaderland verdeeld worden; zoodat de plaatselijke Kerken uit eigen middelen aan hare Dienaren slechts uitkeeren het bedrag van het traktement, hetwelk door haar is vastgesteld, terwijl er een algemeen fonds gevormd wordt door jaarlijksche bijdragen van alle Kerken, waaruit aan de Kerken, wier predikanten met kinderen gezegend zijn, de noodige toelagen voor de kinderen worden uitgekeerd.

De voordeelen van eene zoodanige regeling zullen, naar de meening der voorstellers, zijn:

1°. dat het kinderaantal bij het beroepen van een predikant voor eene gemeente geen bezwaar behoeft te zijn;

2°. dat Kerken, die thans een predikant met een talrijk gezin hebben te verzorgen, het tractement beter op peil kunnen brengen;

3°. dat de drukkende en voor de bediening van hun ambt zoo belemmerende finantieele zorgen van vele predikanten er door worden verlicht.

Uwe Commissie heeft dit voorstel van de Classis 's Hertogenbosch ernstig overwogen en erkent gaarne, dat hierin eene zaak aan de orde wordt gesteld, welke van groote beteekenis is, vooral in dezen duren tijd, niet alleen voor vele Kerken, maar meer nog voor vele predikanten en hunne gezinnen.

Het feit kan toch niet worden ontkend, dat juist ook het kindertal in menig predikantsgezin in den tegenwoordigen tijd oorzaak is van veel zorg en bekommernis, zoo niet van bitteren nood.

En evenmin ook kan geloofchend, dat, helaas, bij menigen Kerkeraad het antwoord op de vraag: „hoeveel kinderen heeft de predikant”, bij het beroepingswerk, zoo al niet van beslissenden, dan toch zeer zeker van grooten invloed is op de keuze.

In verband hiermede zou dit voorstel dan ook in zeker opzicht als een soort „noodkreet” kunnen worden beschouwd.

Hoe gaarne nu Uwe Commissie er toe zou willen medewerken, om aan deze inderdaad ernstige bezwaren en moeilijkheden tegemoet te komen, zoo kon zij toch niet adviseeren, om op het voorstel van de Classis 's Hertogenbosch in te gaan.

Afgedacht nog van de kerkrechtelijke bezwaren, die zich zonder twijfel bij de uitwerking van dit voorstel zouden voordoen, meent zij ook om principiële redenen tegen een dergelijke regeling inzake de kindertoelagen bezwaar te moeten maken.

Naar het Uwe Commissie voorkomt, ligt dit voorstel op de lijn van het socialisme, dat de finantieele bezwaren en lasten van den kinderzegen wil leggen op de gemeenschap, dat is in dit geval, op de gemeenschappelijke Kerken. Iets, wat volkomen in strijd is met de Heilige Schrift en het Gereformeerd Kerkrecht. Het behoeft toch onder ons geen nader betoog, dat, volgens Gods Woord, de zorg voor de kinderen en daarmede ook de finantieele bezwaren aan hunne verzorging

en opvoeding verbonden rust op de ouders. Een regel, waarop ook de predikant geen uitzondering maakt.

Anderzijds is, volgens de Kerkenordening, de plaatselijke Kerk waaraan de Dienaar des Woords is verbonden, ook gehouden hem „van behoorlijk onderhoud te verzorgen”, in welk onderhoud, zooals van zelf spreekt, ook zijn huisgezin is begrepen.

Diensvolgens is het dan ook niet slechts „eisch des tijds”, gelijk het voorstel 's Hertogenbosch zegt, dat bij de vaststelling van de tractementen voor de Dienaren des Woords rekening wordt gehouden met de grootte van het gezin, maar dit is zeer beslist eisch der Heilige Schrift, zij het ook dat de dure tijdsomstandigheden er aanleiding toe geven, om op dezen eisch thans in 't bijzonder de aandacht te vestigen en op beleving van dezelve met allen ernst aan te dringen.

Dit laatste is, naar het oordeel Uwer Commissie misschien niet overbodig, omdat in de praktijk somtijds, bij de bepaling van het inkomen van den predikant, meer de grootte, of finantieele draagkracht der Kerk als eerste maatstaf wordt aangelegd, dan wel wat het „behoorlijk onderhoud” van den predikant en zijn gezin vereischt.

Uwe Commissie heeft daarom de eer U de volgende conclusiën voor te stellen: *[volgen de conclusiën in Art. 171].*

H. MEIJERING, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLIX.
Art. 173.

RAPPORT inzake Letter J. 3. II: Voorstel der Particuliere Synode van Noord-Holland, om opnieuw een Deputaatschap te benoemen, ten einde in contact te treden met groepen van Gereformeerde belijders, die onder andere Kerkformatie leven.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken vergaderd te Leeuwarden.

In handen van Uwe Commissie werd gesteld het voorstel van de Particuliere Synode van Noord-Holland, luidende: „De Generale Synode benoeme opnieuw een Deputaatschap, teneinde onzerzijds in contact te treden met groepen van Gereformeerde belijdenis, die onder andere Kerkformatie leven”.

Zooals uit de formulering van dit voorstel, en wel bepaaldelijk uit het woordje „opnieuw”, blijkt, is het de bedoeling van de Particuliere Synode van Noord-Holland, om het Deputaatschap, dat van af 1892 tot op de Generale Synode van 's Gravenhage in 1914 bestond, en nu eens aangeduid werd met den naam „Deputaten voor correspondentie met Gereformeerden buiten ons Kerkverband” dan weer met de woorden „Deputaten voor correspondentie met Kerken van min vaste formatie”, of ook, gelijk de laatste keer, „inzake het zoeken van contact met de Gereformeerde Gemeenten”, opnieuw in te stellen.

Aangezien door de Generale Synode van 's Gravenhage (1914) op voorstel van de Kerk van Utrecht (laatstelijk met dit Deputaatschap belast) besloten werd, dit Deputaatschap niet te continueeren, en door de Particuliere Synode van Noord-Holland geen motieven worden aangegeven, op grond waarvan zij voorstelt, thans tot vernieuwing van dit Deputaatschap te besluiten, heeft Uwe Commissie gemeend, allereerst te moeten overwegen, of hiervoor, in verband met de gronden waarop de Synode van 's Gravenhage aldus besloot, termen bestaan.

De overwegingen nu, waardoor de Synode van 's Gravenhage kwam tot het genoemd besluit, worden in het rapport van de Kerk van Utrecht aangegeven en zijn vooral de volgende: *a.* dat de kans op welslagen voor het tegenwoordige zeer gering is; *b.* dat de daad van Ds W. DEN HENGST de Gereformeerde Gemeenten versterkt heeft in haar ongunstig oordeel over de Gereformeerde Kerken in Nederland; *c.* dat voorstellen als die tot herziening van de Staten-overzetting, tot invoering van gezangen bij samenkomsten der Gemeente e.d. zeer waarschijnlijk bij meerderen in die kringen gevoelens ingang hebben doen vinden, dat onze Kerken niet voor Gereformeerde Kerken te houden zijn; *d.* de telkens oplevende twisten en

strijd en de nimmer rustende woelingen in den boezem onzer Kerken, als in droevige tegenspraak met ons aandringen op eenheid aller Gereformeerden.

Ten opzichte van deze overwegingen is Uwe Commissie van oordeel dat, ofschoon deze ten deele misschien ook nú nog van kracht zijn, zij anderdeels ook als niet meer geldende kunnen geacht worden.

Vandaar dat zij meende, om, afgedacht van deze overwegingen de vraag te moeten beantwoorden, of het onder de tegenwoordige omstandigheden geraden is, aan het verlangen van de Particuliere Synode van Noord-Holland gevolg te geven.

Hierover waren de gedachten in Uwe Commissie verschillend. Sommige leden meenden, dat het ook nu „nutteloos werk” zoude zijn, aangezien er in geen enkel opzicht gegevens zijn, dat de inzichten onder bedoelde groepen van Gereformeerde belijders, ten opzichte van de Gereformeerde Kerken zijn gewijzigd.

Daartegenover legden anderen den nadruk op de roeping onzer Kerken om, vóór al ook in den tegenwoordigen tijd, geen middelen onbeproefd te laten, welke dienen kunnen, om de eenheid van het lichaam van Christus ook in het zichtbare te bevorderen.

Erkende eenparig deze roeping, zou waarschijnlijk Uwe Commissie dan ook ten slotte geadviseerd hebben, aan het verlangen van de Particuliere Synode van Noord-Holland te voldoen en opnieuw een Deputaatschap voor deze aangelegenheid aan te wijzen, ware het niet, dat deze Synode in één harer zittingen een besluit had genomen, dat naar het oordeel Uwer Commissie in dezen van overwegenden invloed moet worden geacht en het vernieuwen van dit Deputaatschap momenteel onraadzaam en in zekeren zin ook overbodig maakt.

Waar n.l. deze Synode besloten heeft, om, in verband met den voorgestelden „uitbouw der Belijdenis”, hierover ook met andere Gereformeerde Kerkengroepen zoo binnen, als buiten ons Vaderland, in correspondentie te treden, daar meende Uwe Commissie, dat daardoor reeds aan het voorstel van Noord-Holland zakelijk werd voldaan, terwijl eenige correspondentie bovendien door een hiervoor speciaal aangewezen Deputaatschap, in dit stadium naar alle waarschijnlijkheid meer schadelijk, dan bevorderlijk aan het beoogde doel zou zijn.

Redenen, waarom Uwe Commissie de eer heeft, U voor te stellen: *[volgt de conclusie in Art. 173.]*

H. MEIJERING, *Rapporteur.*

BIJLAGE L
Art. 174.

RAPPORT over het voorstel van Dr K. Dijk, gedaan in de middagzitting der Synode van 2 September, en bedoelende zoodanige wijziging in de regeling tot uitvoering van art. 13 K. O. aan te brengen, dat ook bij de pensioeneering wegens invaliditeit, het volle pensioen worde uitgekeerd.

In handen Uwer Commissie is gesteld het voorstel van Dr K. DIJK, bedoelende dat de Generale Synode de regeling tot uitvoering van art. 13 K.O. aldus wijzige, dat ook bij de pensioeneering wegens invaliditeit, eer een diensttijd van veertig jaren of de leeftijd van zeventig jaren bereikt is, het volle pensioen worde uitgekeerd.

Ter verdediging van zijn voorstel voert de voorsteller een tweetal gronden aan; waarvan de eerste is van principiëelen- en de andere van practischen aard.

Met den wensch, die aan het voorstel ten grondslag ligt, kan Uwe Commissie zich vereenigen. Het staat toch ook voor haar vast, dat, als art. 13 K.O. inzake de verzorging van emeriti-predikanten bepaalt, dat deze Dienaren „eerlijk in hunne nooddrift verzorgd worden”, dit ook geldt voor die predikanten, die wegens invaliditeit emeritaat ontvangen, eer een diensttijd van veertig jaren of de leeftijd van zeventig jaren is bereikt.

Het stond echter voor Uwe Commissie niet vast, dat de Regeling van Middelburg, die voor de vaststelling van deze pensioenen geldt, geacht moet worden met de gedachte van art. 13 K.O. in strijd te zijn. Het tegendeel durft zij intusschen evenmin te verklaren. De tijd tot overweging en bestudeering van deze vraag heeft haar ontbroken.

Wel wil Uwe Commissie niet tegenspreken, dat men in de practijk de gedachte van art. 13 K.O. te veel uit het oog heeft verloren. Bij de toepassing van de Middelburgsche regeling hield men zich in den regel eenvoudig aan de in deze regeling genoemde sommen. Dit moet zonder twijfel worden afgekeurd. Er behoort gerekend te worden met de behoeften van den predikant en zijn gezin. Iets wat door de Middelburgsche regeling niet wordt verboden. Integendeel; naar het oordeel van Uwe Commissie rust bedoelde regeling niet enkel op de gedachte dat het pensioen bij emeriteering wegens invaliditeit, in overeenstemming zal zijn met het aantal dienstjaren, maar stelt zij ook als eisch dat rekening zal worden gehouden met de behoeften van den predikant.

De in deze regeling genoemde bedragen, van *f* 600 voor een predikant en van *f* 500 voor een weduwe moge toch naar het oordeel van Uwe Commissie niet beschouwd worden als een limiet, die niet zou mogen worden overschreden. Deze gedachte komt haar onjuist voor. De genoemde sommen van *f* 600 voor een predikant en *f* 500 voor een weduwe behooren toch als minima te worden opgevat, zooals in de regeling ook uitdrukkelijk wordt uitgesproken.

Bij gebleken behoefte zal men derhalve met de Middelburgsche regeling in de hand, bij de genoemde minima niet mogen blijven staan, maar zal het pensioen hooger gesteld moeten worden, in overeenstemming met de behoeften van den predikant en zijn gezin.

De regeling aldus opgevat en toegepast, kan zij op grond van haar rekenen met de behoefte, achten in overeenstemming te zijn met de gedachte van art. 13 K.O., en valt er alzoo omtrent haar ook nog een ander judicium te vellen dan Dr Dijk in zijn voorstel van haar geeft.

Bovendien mag na het besluit Uwer vergadering inzake verhooging der pensioenen, de verwachting worden gekoesterd, dat de verzorging der emeriti-predikanten die wegens invaliditeit niet meer kunnen dienen, niet onbeduidend zal verbeteren. Door Uw besluit zijn toch ook in de Middelburgsche regeling genoemde sommen met 100 pct. verhoogd en gebracht op *f* 1200 voor een predikant en *f* 1000 voor een weduwe.

Het voorstel van Dr Dijk bedoelt intusschen niet enkel vast te leggen de gedachte dat bij vaststelling van pensioenen, toe te kennen wegens invaliditeit, gerekend zal worden met de behoefte, maar het wil voorts dat zal worden uitgesproken: dat bij de vaststelling van deze pensioenen gebroken zal worden met den regel dat ze berekend zullen worden naar het aantal dienstjaren, en dat mitsdien ook bij emeriteering wegens invaliditeit het volle pensioen zal moeten worden toegekend. De voorsteller ziet in het rekening houden met het aantal dienstjaren een practijk die bij de salariering van ambtenaren geldt en in de verzorging van de Dienaren des Evangelies niet thuis hoort.

Uwe Commissie was niet in staat, nu reeds over dit bezwaar een wel overwogen oordeel zich te vormen, en nog minder was zij in staat ook maar eenigszins bij benadering een raming te maken van de financieele gevolgen, die aanneming van het voorstel voor de Kerken zal hebben.

Wel valt echter, ook zonder voorafgaand onderzoek, te zeggen dat het generaal budget door aanneming van het voorstel zeer sterk zal klimmen. Iets waarmee toch zeker rekening zal moeten gehouden worden.

Uwe Commissie meende daarom, Uwe vergadering te moeten adviseeren de beoordeeling van het voorstel in handen te stellen van de Deputaten, die de vraag zullen hebben te overwegen of herziening van de Utrechtsche regeling tot uitvoering van art. 13 K. O., wenschelijk is.

Door deze Deputaten zou dan tegelijk de vraag onder de oogen kunnen worden gezien, of het aanbeveling verdient, ook voor weduwen van predikanten die minder dan veertig jaren dienden, de bepalingen van Middelburg te doen vervallen, en aan deze weduwen het volle pensioen toe te kennen.

Mocht Uwe Synode overeenkomstig het advies der Commissie kunnen besluiten dan zal daardoor niet alleen worden voorkomen, dat een besluit wordt genomen, waarbij met de financieele gevolgen, die er voor de Kerken uit voortvloeien, geen rekening werd gehouden, maar bovendien zal uitstel der zaak tot de eerstvolgende Synode dit voordeel hebben, dat eventueele voorstellen tot wijziging der bestaande bepalingen eerst ter kennis van de Kerken kunnen worden gebracht.

Al het bovenstaande kort samenvattende adviseert Uwe Commissie het volgende: [*volgen de conclusies in Art. 174*].

H. MEIJERING, *Rapporteur*.

LIJST VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND,
op nummer gesteld en, waar ter zelfder plaatse meer dan ééne Kerk-
formatie is, door eene volletter nader onderscheiden.

**Particuliere Synode van
Groningen.**

IN DE CLASSIS GRONINGEN, TE

1. Aduard.
2. Bedum (A).
3. Bedum (B).
4. Ezinge.
5. Groningen (A).
6. Groningen (B).
7. Haren.
8. Hoogkerk.
9. Kielwindeweer.
900. Onderdendam.
10. Sappemeer.
804. Wetsinge-Sauwert.
13. Ten Boer.
14. Thesinge.
15. Zuidbroek.
16. Zuidwolde.

IN DE CLASSIS GROOTEGAST, TE

880. Boerakker.
17. Enumatil.
18. Grootegast.
835. Grijskerk.
894. Kommerzijl.
19. Kornhorn.
20. Leek.
759. Lutjegast.
21. Marum.
127. Munnekezijl.
22. Niezijl.
23. Oldehove.
24. Oldekerk.
25. Gerkesklooster-Stroobos A.
805. De Wilp.
26. Zevenhuizen.
27. Zuidhorn.

IN DE CLASSIS WARFFUM, TE

28. Baflo.
29. Houwerzijl.
30. Leens.
31. Middelstum.
32. Pieterburen.
35. Roodeschool.
829. Schouwerzijl c. a.
33. Uithuizen.
34. Uithuizermeeden.
36. Ulrum.
37. Warffum.
38. Winsum.
39. Zoutkamp.

IN DE CLASSIS APPINGEDAM, TE

41. Appingedam.
42. Bierum.
43. Delfzijl.
44. Garrelsweer.
45. Loppersum.
46. Nieuwolda.
47. Overschild.
48. Schildwolde.
49. Siddeburen.
889. Spijk.
52. Stedum.
53. Ten Post.
54. Wagenborgen.
808. Westeremden.
55. Woldendorp.
56. 't Zandt.

IN DE CLASSIS WINSCHOTEN, TE

716. Bellingwolde.
40. Meeden.
57. Midwolda.
58. Nieuw-Beerta.

- 59. Oostwolde.
- 60. Oude-Pekela.
- 61. Scheemda.
- 62. Veendam.
- 800. Westerlee.
- 63. Winschoten.

IN DE CLASSIS STADSKANAAL, TE

- 757. Emmer-Compascuum.
- 870. Tweede Exploërmond.
- 64. Nieuw-Buinen.
- 65. Nieuwe-Pekela.
- 66. Onstwedde.
- 67. Onstwedder-Mussel.
- 68. Sellingen.
- 69. Stadskanaal.
- 930. Stadskanaal-Pekelderweg.
- 70. Stadsmusselkanaal.
- 863. Ter Apel.
- 71. Valthermond.
- 899. Vlachtwedde.
- 864. Weerdingerveen.
- 73. Wildervank.

**Particuliere Synode van
Friesland (N. G.)**

IN DE CLASSIS LEEUWARDEN, TE

- 734. Beetgum.
- 79. Berlikum.
- 80. Boxum c. a.
- 793. Dronrijp.
- 830. Eernewoude.
- 85. Hijlaard.
- 884. Huizum.
- 86. St. Jacobi-Parochie.
- 816. Leeuwarden.
- 90. Oenkerk c. a.
- 92. Suawoude c. a.
- 93. Wartena c. a.
- 94. Wirdum.

IN DE CLASSIS HALLUM, TE

- 74. St. Anna-Parochie (A).
- 75. St. Anna-Parochie (B).
- 98. Blija c. a.
- 81. Britsum.
- 103. Ferwerd.
- 82. Hijum en Finkum.
- 84. Hallum.

- 105. Hollum (Ameland).
- 736. Holwerd.
- 89. Marrum c. a.
- 920. Oude- en Nieuwe-Bildt-dijk.
- 852. Oude- en Nieuwe-Bildtzijl.
- 886. Oude-Leye.
- 114. Reitsum c. a.
- 91. Stiens.
- 116. Wanswerd c. a.

IN DE CLASSIS DOKKUM, TE

- 97. Anjum.
- 95. Broek-onder-Akkerwoude.
- 99. Dokkum (A).
- 100. Dokkum (B).
- 101. Driesum.
- 717. Foudgum c. a.
- 104. Hantum c. a.
- 108. Metslawier.
- 109. Morra c. a.
- 96. Murmerwoude.
- 926. Nes.
- 714. Nijawier c. a.
- 111. Nijkerk.
- 113. Paesens.
- 115. Rinsumageest c. a.
- 778. Schiermonnikoog.
- 931. Ternaard.
- 927. Wierum.

IN DE CLASSIS KOLLUM, TE

- 117. Augustinusga.
- 118. Buitenpost c. a.
- 119. Burum.
- 112. Ee.
- 760. Eestrum.
- 102. Engwierum.
- 123. Gerkesklooster-Stroobos B.
- 849. Kollum.
- 126. Kooten.
- 129. Oostermeer.
- 130. Oudwoude c. a.
- 135. Surhuizum.
- 136. Twijzel.
- 137. Veenwoudsterwal c. a.
- 131. Westergeest.

IN DE CLASSIS FRANEKER, TE

- 838. Achlum.
- 138. Arum.
- 731. Franeker.
- 819. Harlingen.

- 831. Lollum en Waaxens.
- 154. Midsland (Terschelling).
- 155. Minnertsga.
- 157. Oosterbierum.
- 159. Sexbierum.
- 767. Tzum.
- 161. Tzummarum.
- 162. Westterschelling.
- 163. Winsum c. a.

**Particuliere Synode van
Friesland (Z. G.).**

IN DE CLASSIS DRAGTEN, TE

- 919. Nieuw-Beets.
- 78. Bergum.
- 711. Boornbergum en Kortehemmen.
- 191. Donkerbroek.
- 120. Dragten.
- 861. Dragtster-Compagnie.
- 121. Drogeham.
- 192. Duurswoude.
- 83. Garijp.
- 122. Harkema-Opeinde.
- 128. Nijega-Opeinde.
- 132. Oudega.
- 133. Rottevalle.
- 795. Suameer.
- 134. Surhuisterveen.
- 207. Ureterp c. a.

IN DE CLASSIS HEERENVEEN TE

- 205. Echten.
- 902. Gorredijk.
- 194. Heerenveen.
- 195. Hoornsterzwaag c. a.
- 196. Idskenhuisen.
- 197. Joure c. a.
- 198. Knijpe.
- 754. Lemmer, Eesterga en Follega.
- 201. Lippenhuizen c. a.
- 202. Mildam c. a.
- 820. Munnikeburen.
- 203. Oldeboorn c. a.
- 204. Oosterzee.
- 855. Oudehorne.
- 206. Tijnje.
- 208. Wolvega.

IN DE CLASSIS BOLSWARD, TE

- 139. Bolsward (A).
- 140. Bolsward (B).

Acta G. S.

- 141. Exmorra.
- 144. Gaast c. a.
- 147. Idsegahuizen.
- 787. Kubaard.
- 725. Makkum en Cornwerd.
- 156. Oosterend-Hyalaard.
- 751. Pingjum en Zurich.
- 811. Schettens c. a.
- 158. Schraard.
- 160. Tjerkwerd c. a.
- 164. Witmarsum.
- 165. Wommels c. a.
- 166. Wons c. a.

IN DE CLASSIS SNEEK, TE

- 167. Balk.
- 168. Bozum.
- 170. Goënga c. a.
- 733. Jutrijp en Hommerts.
- 177. Oosthem c. a.
- 712. Oppenhuizen en Uitwellingerga.
- 180. Scharnegoutum.
- 181. Sloten.
- 858. Sneek.
- 184. Sybrandaburen c. a.
- 188. Wijckel.
- 189. Ylst.

IN DE CLASSIS WORKUM, TE

- 169. Gaastmeer c. a.
- 171. Heeg.
- 843. Heidenschap.
- 172. Hemelum c. a.
- 173. Hindeloopen.
- 176. Koudum.
- 178. Oudega-Idsega c. a.
- 179. Oudemirdum c. a.
- 783. Stavoren.
- 185. Warns c. a.
- 186. Workum.
- 187. Woudsend c. a.

**Particuliere Synode van
Drente.**

IN DE CLASSIS ASSEN, TE

- 190. Appelscha.
- 209. Assen.
- 211. Borger.
- 216. Een.
- 212. Gasselter-Nijeven.

- 193. Haulerwijk.
- 903. Hoogersmilde.
- 214. Norg.
- 215. Roden.
- 925. Smilde.
- 932. Veenhuizen, gem. Norg.
- 219. Vries.
- 809. Zuidlaren.

IN DE CLASSIS MEPPEL, TE

- 906. Alteveer.
- 223. Hollandscheveld.
- 818. Hoogeveen.
- 791. Meppel.
- 850. Nieuweroord (bij Hoogeveen).
- 897. Nieuwlande.
- 229. Nijeveen.
- 226. Ruinerwold en Koekange.
- 230. Zuidwolde.

IN DE CLASSIS BEILEN, TE

- 210. Beilen.
- 221. Diever c. a.
- 222. Dwingeloo.
- 213. Hijken.
- 752. Vledder.
- 220. Westerbork.

IN DE CLASSIS COEVORDEN, TE

- 235. Nieuw-Amsterdam.
- 232. Coevorden.
- 236. Nieuw-Dordrecht.
- 233. Emmen.
- 234. Gees c. a.
- 237. Schoonebeek.
- 238. Schoonoord.
- 239. Sleen.
- 231. Zweeloo.

**Particuliere Synode van
Overijsel.**

IN DE CLASSIS ZWOLLE, TE

- 709. Blokzijl.
- 242. Genemuiden.
- 728. Hasselt.
- 775. Kampen.
- 247. Kamperveen.
- 249. Langeslag.
- 708. Oldemarkt.
- 250. Rouveen.

- 251. Staphorst.
- 898. Steenwijk.
- 255. Ambt Vollenhove (A).
- 256. Ambt Vollenhove (B).
- 254. Stad Vollenhove.
- 821. Wilsum.
- 257. Zalk c. a.
- 727. Zwartsluis.
- 798. Zwolle.

IN DE CLASSIS DEVENTER, TE

- 743. Almelo.
- 853. Stad-Delden.
- 262. Deventer (A).
- 263. Deventer (B).
- 825. Enschede.
- 266. Enter.
- 862. Glanerbrug (gemeente Lonneker).
- 700. Hengelo.
- 826. Haaksbergen.
- 267. Holten.
- 268. Nijverdal c. á.
- 269. Olst c. a.
- 270. Rijssen.
- 271. Vriezenveen.
- 272. Wierden.
- 273. Wijhe.

IN DE CLASSIS OMMEN, TE

- 758. Avereest.
- 274. Bergentheim.
- 744. Dalfsen.
- 277. Dedemsvaart.
- 883 Gramsbergen.
- 278. Den Ham.
- 279. Stad Hardenberg.
- 877. Heemse.
- 282. De Krim.
- 762. Lemele en Lemelerveld.
- 739. Nieuw-Leuzen.
- 285. Lutten-aan-de-Dedemsvaart.
- 288. Ommen.
- 289. Vroomshoop.

**Particuliere Synode van
Gelderland.**

IN DE CLASSIS ARNHEM, TE

- 860. Arnhem.
- Duisburg.

Hasselbek bij Heiligenhaus.
Ruhrort.

- 295. Bennekom.
- 298. Ede.
- 908. Elst.
- 299. Heteren.
- 300. Lunteren.
- 735. Nijmegen.
- 303. Oosterbeek.
- 351. Opheusden.
- 304. Randwijk c. a.
- 305. Renkum.
- 895. Velp.
- 310. Wageningen.
- 322. Westervoort.
- 311. Zetten c. a.

IN DE CLASSIS HARDERWIJK, TE

- 327. Doornspijk.
- 329. Elburg.
- 331. Ermelo.
- 810. Harderwijk.
- 334. Hattem.
- 337. Nunspeet.
- 338. Nijkerk.
- 339. Oldebroek.
- 753. Putten.
- 344. Wezep.

IN DE CLASSIS APELDOORN, TE

- 823. Apeldoorn.
- 326. Barneveld.
- 294. Beekbergen.
- 812. Dieren.
- 330. Epe.
- 913. De Glindhorst.
- 335. Heerde.
- 326. Kootwijk.
- 785. Voorst.
- 342. Voorthuizen.
- 343. Wapenvelde.
- 924. Zwartebroek.

IN DE CLASSIS TIEL, TE

- 345. Aalst.
- 773. Zalt-Bommel.
- 346. Gameren.
- 347. Geldermalsen.
- 348. Herwijnen.
- 801. Hoenza-Driel.
- 350. Kuilenburg.

- 352. Poederoijen.
- 715. Rossum.
- 353. Tiel.
- 354. Vuren c. a.
- 355. Well c. a.
- 356. Zuilichem.

IN DE CLASSIS ZUTPHEN, TE

- 875. Aalten.
- 314. Barchem.
- 784. Doesburg.
- 828. Doetinchem.
- 317. Geesteren-Gelselaar.
- 318. Gendringen-Silvolde.
- 770. Lochem.
- 319. Neede.
- 837. Rekken (Eibergen).
- 320. Varsseveld.
- 321. Vorden.
- 720. Winterswijk.
- 325. Zutphen.

**Particuliere Synode van
Utrecht.**

IN DE CLASSIS UTRECHT, TE

- 357. Amerongen.
- 358. Benschop.
- 359. De Bildt.
- 360. Doorn.
- 361. Driebergen.
- 362. Harmelen.
- 363. Linschoten.
- 730. Lopik.
- 366. Montfoort.
- 763. Utrecht.
- 769. Vleuten en de Meern.
- 369. Vreeswijk.
- 370. IJsselstein.
- 786. Zeist.
- 402. Zuilen.

IN DE CLASSIS AMERSFOORT, TE

- 904. Amersfoort.
- 748. Baarn.
- 377. Bunschoten c. a. (A).
- 378. Bunschoten c. a. (B).
- 379. Nieuw-Loosdrecht.
- 380. Oud-Loosdrecht.
- 381. Maartensdijk.
- 382. Renswoude.

- 306. Scherpenzeel.
- 383. Soest.
- 385. Veenendaal.
- 724. Westbroek c. a.

IN DE CLASSIS BREUKELLEN, TE

- 856. Abcoude.
- 741. Baambrugge.
- 718. Breukelen.
- 392. Kamerik.
- 393. Kockengen.
- 394. Loenen.
- 395. Maarssen.
- 396. Mijdrecht.
- 397. Nichtevecht.
- 398. Tienhoven.
- 399. Vinkeveen.
- 400. Vreeland.
- 401. Wilnis.

**Particuliere Synode van
Noord-Holland.**

IN DE CLASSIS AMSTERDAM, TE

- 857. Aalsmeer.
- 802. Amsterdam.
- 705. Amsterdam-Zuid (Overtoom).
- 704. Amstelveen.
- 782. Ankeveen.
- 407. Bussum.
- 408. Diemen.
- 409. 's Graveland.
- 859. Hilversum.
- 719. Huizen.
- 922. Laren.
- 414. Muiden.
- 768. Muiderberg.
- 764. Naarden.
- 417. Nederhorst-den-Berg.
- 797. Ouderkerk-aan-den-Amstel.
- 420. Sloten.
- 421. Sloterdijk.
- 422. Uithoorn.
- 756. Watergraafsmeer.
- 915. Weesp.

IN DE CLASSIS HAARLEM, TE

- 781. Beverwijk.
- 910. Bloemendaal.
- 911. Haarlem.
- 750. Haarlemmermeer (Hoofddorp).

- 433. Haarlemmermeer (Oostzijde).
- 749. Haarlemmermeer (Sloterweg).
- 432. Haarlemmermeer (Vijfhuizen).
- 434. Halfweg.
- 916. Heemstede.
- 891. Koog-Zaandijk.
- 878. Krommenie.
- 437. Velsen.
- 912. Velseroord.
- 746. Nieuw-Vennep.
- 438. Westzaan.
- 439. Wormer.
- 440. Wormerveer.
- 840. IJmuiden.
- 879. Zaandam.
- 923. Zandvoort.

IN DE CLASSIS ALKMAAR, TE

- 742. Alkmaar.
- 832. Anna-Paulonapolder.
- 777. Broek-op-Langendijk.
- 449. Dirkshorn.
- 450. Heer-Hugowaard.
- 737. Den Helder.
- 453. Kolhorn c. a.
- 454. Krabbendam c. a.
- 455. Oosterend (Texel).
- 846. St. Pancras.
- 456. Schagerbrug.
- 776. Noord- en Zuid-Scharwoude.
- 458. Schermerhorn.
- 892. Wieringen.

IN DE CLASSIS ENKHUIZEN, TE

- 459. Andijk.
- 460. Enkhuizen.
- 461. Hoorn.
- 462. Medemblik.
- 463. Opperdoes.
- 464. Urk.

IN DE CLASSIS EDAM, TE

- 465. Buiksloot.
- 466. Edam c. a.
- 467. Holysloot c. a.
- 468. Landsmeer.
- 469. Marken.
- 470. Monnikendam.
- 471. Nieuwendam.

472. Oostzaan.
473. Purmerend.
706. Zunderdorp.

**Particuliere Synode van
Zuid-Holland (N. G.).**

IN DE CLASSIS 'S-GRAVENHAGE, TE

806. Delft.
844. 's Gravenhage.
478. 's Gravenzande.
876. Leidschendam.
479. De Lier.
480. Loosduinen.
851. Maasdijk.
481. Monster.
740. Naaldwijk.
847. Pijnacker en Nootdorp.
707. Rijswijk.
918. Scheveningen.
486. Schipluiden.
487. Voorburg.
881. Wateringen.
488. Zegwaard c. a.

IN DE CLASSIS LEIDEN, TE

832. Boskoop.
515. Hazerswoude.
517. Hillegom.
518. Katwijk-aan-den-Rijn.
519. Katwijk-aan-Zee.
520. Koudekerk.
854. Leiden.
524. Leiderdorp.
909. Lisse.
813. Noordwijk-aan-Zee.
527. Rijnsburg.
528. Sassenheim.
529. Voorschoten.
905. Wassenaar.

IN DE CLASSIS WOERDEN, TE

530. Ter Aar.
531. Aarlanderveen.
532. Alphen-aan-den-Rijn.
722. Bodegraven.
803. Leimuiden en Kalslagen.
917. Nieuwerbrug.
536. Nieuwkoop.

537. Nieuwveen.
538. Noorden.
539. Oudshoorn.
541. Waarder.
721. Oude en Nieuwe-Wetering.
545. Woerden.
772. Woubrugge.
546. Zevenhoven.
547. Zwammerdam.

IN DE CLASSIS GOUDA, TE

548. Bergambacht.
865. Gouda.
551. Haastrecht.
552. Krimpen-aan-de-Lek.
794. Lekkerkerk.
701. Moordrecht.
554. Nieuwerkerk-aan-den-IJssel.
848. Ouderkerk-aan-den-IJssel.
555. Oudewater.
556. Reeuwijk.
907. Schoonhoven.
559. Sluipwijk.
560. Waddinxveen.
553. Willige-Langerak.
765. Zevenhuizen.

**Particuliere Synode van
Zuid-Holland (Z. G.).**

IN DE CLASSIS ROTTERDAM, TE

489. Berkel c. a.
490. Bleiswijk.
491. Capelle-aan-den-IJssel.
492. Charlois c. a.
494. Delfshaven.
871. Feijenoord.
493. Katendrecht.
497. Kralingen.
921. Kralingscheveer.
505. Rhoon.
873. Rotterdam.
817. Oud-Terbregge (Hilligersberg).

IN DE CLASSIS BUENOS-AYRES.

- Buenos-Ayres.
Tres Arroyos.
Rosario.

IN DE CLASSIS SCHIEDAM, TE

- 495. Hoek-van-Holland.
- 496. Hoogvliet.
- 834. Maasland.
- 500. Maassluis (A).
- 501. Maassluis (B).
- 502. Overschie.
- 503. Pernis.
- 504. Poortugal.
- 726. Rozenburg c. a.
- 833. Schiedam.
- 510. Vlaardingen (A).
- 511. Vlaardingen (B).

IN DE CLASSIS GORINCHEM, TE

- 713. Asperen.
- 874. Giessendam c. a.
- 867. Giessen-Oudkerk, Giessen-
Nieuwkerk.
- 729. Gorinchem.
- 565. Hardinxveld.
- 566. Langerak.
- 836. Leerdam.
- 569. Lexmond.
- 755. Meerkerk.
- 761. Noordeloos.
- 574. Ottoland.
- 572. Schoonrewoerd.
- 573. Vianen.

IN DE CLASSIS DORDRECHT, TE

- 815. Ablasserdam.
- 842. Dordrecht.
Antwerpen.
Brussel.
- 587. 's Gravendeel.
- 590. Hendrik-Ido-Ambacht.
- 807. Molendarsgraaf en Brandwijk.
- 591. Nieuw-Lekkerland.
- 595. Puttershoek.
- 598. Sliedrecht c. a.
- 602. Zwijndrecht.

IN DE CLASSIS BRIELLE, TE

- 702. Abbenbroek.
- 603. Den Bommel.
- 604. Brielle.
- 605. Hellevoetsluis.
- 845. Melissant.
- 606. Middelharnis.

- 607. Nieuw-Helvoet.
- 608. Ooltgensplaat.
- 609. Oostvoorne.
- 703. Ouddorp.
- 610. Rockanje.
- 614. Spijkenisse.
- 615. Stad-aan-'t Haringvliet.
- 616. Stellendam.
- 617. Zuidland.
- 618. Zwartewaal.

IN DE CLASSIS BARENDRECHT, TE

- 771. Barendrecht.
- 518. Bolnes.
- 588. Heerjansdam.
- 589. Heinenoord.
- 890. Klaaswaal.
- 593. Numansdorp.
- 824. Oud-Beijerland.
- 596. Ridderkerk.
- 597. Rijsoord c. a.
- 745. Strijen.
- 601. Westmaas.
- 512. IJselmonde.
- 580. Zuid-Beijerland.

**Particuliere Synode van
Zeeland.**

IN DE CLASSIS MIDDELBURG, TE

- 619. Arnhemuiden.
- 620. Domburg.
- 621. Gapinge.
- 732. Grijskerke.
- 624. Koudekerke.
- 625. St. Laurens c. a.
- 626. Meliskerke c. a.
- 914. Middelburg.
- 630. Oostkappelle.
- 792. Serooskerke.
- 633. Oost- en West-Souburg.
- 634. Veere.
- 882. Vlissingen.
- 637. Vrouwenpolder.
- 839. Westkapelle.

IN DE CLASSIS ZIERIKZEE, TE

- 638. Brouwershaven.
- 639. Bruinisse.
- 640. Colijnsplaat.

- 641. Haamstede.
- 642. Kamperland.
- 827. Nieuwerkerk (Duiveland).
- 643. Oosterland.
- 644. Scharendijke c. a.
- 645. Wissekerke.
- 646. Geersdijk.
- 648. Zierikzee.
- 799. Zonnemaire.

IN DE CLASSIS THOLEN, TE

- 649. Anna-Jacobapolder.
- 738. Bergen-op-Zoom.
- 650. Krabbendijke.
- 652. Poortvliet.
- 653. Rilland-Bath.
- 869. Tholen.
- 656. Oud-Vossemeer.

IN DE CLASSIS GOES, TE

- 657. Baarland.
- 789. Borssele.
- 868. Driewegen.
- 658. Kapelle-Biezelinghe.
- 659. Goes.
- 814. 's Gravenpolder.
- 660. Heinkenszand.
- 661. Kruiningen.
- 662. Nieuwdorp c. a.
- 866. Wemeldinge.
- 663. Wolfaartsdijk.
- 664. Yerseke.

IN DE CLASSIS AXEL, TE

- 896. Axel.
- 841. Hoek.
- 667. Oostburg.
- 668. Schoondijke.
- 669. Terneuzen.
- 885. Zaamslag.

**Particuliere Synode
van Noord-Brabant en Limburg.**

IN DE CLASSIS 'S HERTOGENBOSCH, TE

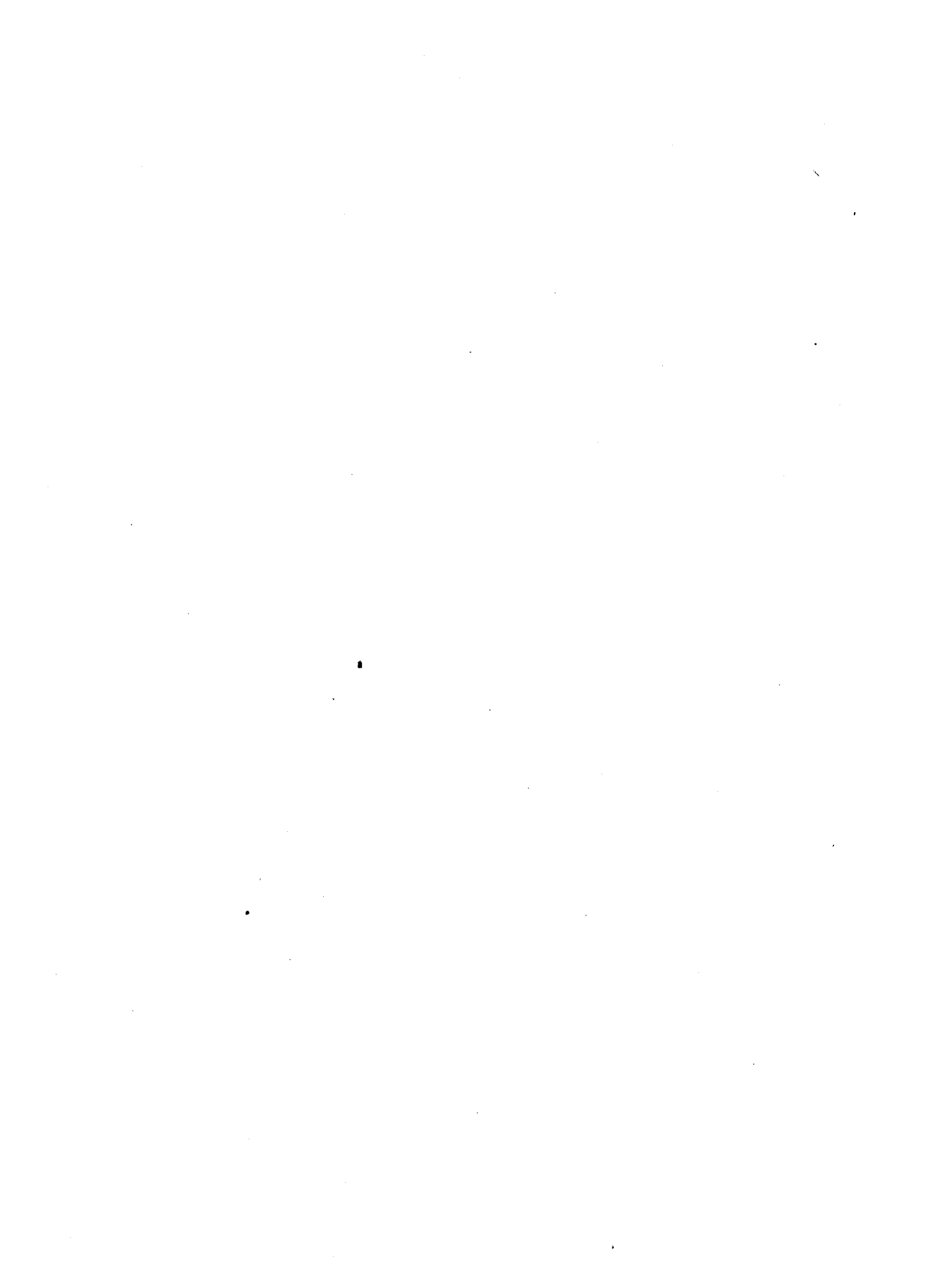
- 872. Eindhoven.
- 675. Genderen c. a.
- 676. 's Gravenmoer.
- 901. Heerlen.
- 679. Helenaveen.
- 680. Helmond.
- 681. 's Hertogenbosch.
- 682. Heusden.
- 929. Maastricht.
- 684. Sprang.
- 766. Tilburg.
- 928. Treebeek.
- 689. Veen.
- 887. Venlo.
- 747. Vrijhoeven- en 's Grevelduin-
Kappelle.

IN DE CLASSIS ALMKERK, TE

- 686. Almkerk.
- 779. Andel.
- 674. Dussen.
- 780. Giessen en Rijswijk.
- 683. Meeuwen c. a.
- 685. Nieuwendijk.
- 688. Sleenwijk.
- 690. Waardhuizen c. a.
- 691. Werkendam.

IN DE CLASSIS KLUNDERT, TE

- 710. Breda.
- 693. Dinteloord c. a.
- 893. Drimmelen.
- 694. Fijnaart c. a.
- 723. Klundert.
- 697. Moerdijk.
- 796. Raamsdonk.
- 698. Willemstad.
- 699. Zevenbergen.

REGISTER

A.

- Acta:** uitgave der —, art. 9, 20, 178; wijze van samenstelling der —, art. 125.
- Advies:** — van inlandsche Kerken op Java in tuchtzaken, art. 49, bijl. IX.
- Adviseerende leden:** — verwelkomd, art. 5, 15, 71.
- Agendum:** vaststelling van het —, art. 10.
- Andel, Mr L. van:** verzoek van —, art. 21.
- Antwerpen:** hulp aan de Kerk van —, art. 127.
- Archief:** — bewarende Kerk, art. 152 en 172.
- Argentinië:** geestelijke belangen van de Gereformeerden in —, art. 162, bijl. XLII.
- Avondmaalsbediening:** — in stichtingen, art. 25, bijl. III; — aan lijders aan een besmettelijkte ziekte, art. 25.

B.

- Bakker, Ds D.:** verlof aan —, art. 98.
- Bandoeng:** Kerk van —, art. 132.
- Batavia:** splitsing van de Kerk van — naar de taal, art. 64; subsidie aan de Kerk van —, art. 133; vorming van de Classis —, art. 132, bijl. XXXVIII.
- Bavinck, Prof. Dr H.:** ongesteldheid van —, art. 77.
- Bede- en dankdagen:** uitschrijven van —, art. 23; beschikking der Regeering in zake —, art. 160.
- Beëindiging:** regelen betreffende de — van den dienst der Professoren aan de Theol. School, bldz. 130 v.v.
- Belijdenis:** uitbouw van de —, art. 40, bijl. VI; formulier voor openbare —, art. 88, bijl. XVIII.
- Benoeemingen:** — van onderscheiden Deputaten, art. 152.
- Bentheim en Oost-Friesland:** Oud-Gereformeerde Kerken in —, art. 145.
- Beroepbaarstelling:** weder — van afgezette Predikanten, art. 67; — van

- Predikanten uit Zuid-Amerika, art. 73.
- Bezwaarschrift:** verzoek van J. VISSER AZ. betreffende zijn —, art. 34; — van J. DE LANGE, art. 68; — van A. DE KOCK, art. 69; — van P. VERWOERD, art. 75; — van Dr C. M. BUIZER, art. 118, bijl. XXXII; — van Ds J. OFFRINGA, art. 149; — van Ds J. BRUSSAARD en Dr J. G. GEELKERKEN, art. 141; — van Ds H. VAN DIJK, art. 150; — van Ds J. B. VAN MECHELEN, art. 175; — van de Classis Klundert, art. 117.
- Boekenfonds:** Christelijk Javaansch —, art. 131.
- Breukelaar, Ds W.:** gelukwensch aan —, art. 56.
- Buitenbezittingen:** nieuwe post op de —, art. 166.
- Buitenkerken:** rapport aangaande de — der Classis 's Gravenhage, art. 132; bijl. XXXVIII.
- Buitenlandsche Kerken:** Correspondentie met de —, art. 135, 145, bijl. XL.

C.

- Casemier, O.:** steun aan — art. 148.
- Chineezen:** zending onder de —, art. 46.
- Colenbrander, Ds J. F.:** — verwelkomd, art. 15.
- Conferenties:** bijwonen van — door de Deputaten voor de Zending, art. 84.
- Credentiebrieven:** onderzoek der —, art. 2.
- Crediet:** verleend — voor commissiën, art. 153.

D.

- Delfos, Ds A.:** pensioen van —, art. 44.
- Diaconale conferentie:** zegenwensch van de —, art. 142.
- Djocja:** Med. dienst te —, art. 83; Kerk van —, art. 132.
- Doopleden:** tucht over —, art. 119, bijl. XXXIII; bericht aangaande vertrek van —, art. 120.
- Duur:** — der zittingen, art. 8.
- Dijkema, K.:** — eervol ontslagen, art. 42.
- Dijkstra, Ds H.:** — verwelkomd, art. 15.

E.

Echtscheiding: rapport inzake —, art. 24, 158.

Emeriti-Pred., -Wed. en -Weezen: rapport van de Deputaten tot de Generale Kas voor —, art. 107, 108, bijl. XXVII; regeling van de verzorging van —, art. 109, 110, bijl. XXVIII; verhooging van de minima der verzorging van —, art. 110, bijl. XXIX.

Evangelisatie: rapport inzake den — arbeid, art. 66.

Examen: regelen voor het præparatoir — van hen die niet gestudeerd hebben aan de Theol. School noch aan de Vrije Universiteit, art. 29; rapport aangaande het bijwonen van het peremptoir — in Bentheim, art. 30; peremptoir — en de kennis der Belijdenisschriften, art. 31; — naar art. 4 der Zendingssorde, art. 63.

F.

Financiën: regeling van de — der Synode, art. 7, 18, 153.

G.

Getuigenis: — der Synode tegen hedendaagsche dwalingen, art. 40, 80, 85, 143, bijl. I en VI.

Gevangenen: verzoek aan den Minister van Justitie inzake —, art. 160.

Gezangen: „Eenige —” overzien en uitbreiden, art. 117, bijl. XXXI.

Grensregelingen: — goedgekeurd, art. 72.

H.

Hagen, Ds T. J.: missive van —, art. 170.

Hobart, Rev. R. R. — begroet, art. 15; — spreekt de Synode toe, art. 28.

Hoboken: Christelijk Tehuis te —, art. 145.

Hoekstra, Prof. Dr T.: vertrek van —, art. 156.

Hongarije: kerkelijk leven in —, art. 145.

Houtzagers, Ds J. H.: emeritaat van —, art. 102, 161.

Hulpbehoevende Kerken: rapport van Deputaten voor —, art. 102, 161, bijl. XXIV.

Huysing, Ds R. W.: weder-indiensttreding van —, art. 75.

I.

Instemming: betuiging van — met de Belijdenis, art. 4, 13, 54, 104.

J.

Joden: rapport aangaande de Zending onder de —, art. 32, bijl. V.

Jongelingsverenigingen: verzoek van den Bond van — op Gereformeerden grondslag, art. 26, 123.

K.

Keizer, Dr G.: vertrek van —, art. 156.

Kerkliederen: verzameling van —, art. 87, bijl. XVII; uitbreiding van —, art. 117, bijl. XXXI.

Kerkvisitatie: rapport van — op Java en Soemba, art. 163, bijl. XLIII.

Keuchenius-school: rapport aangaande de —, art. 42, bijl. VII en VIII.

Koelewijn, D.: — gewaardeerd, art. 42.

Koningin: heilwensch aan H. M. de —, art. 55; antwoord van H. M. de —, art. 114.

Kweekschool: Holl.-Ind. — te Solo, art. 99, bijl. XXII.

Kuyper, Prof. Dr H. H.: vertrek van —, art. 156.

L.

Leerboek: — voor catechisatie en school, art. 86, 115, bijl. XVI.

Lidmaatschap: — N. C. S. V., art. 74, 81, bijl. XIV; — van organisaties op den grondslag van den klassenstrijd, art. 122, bijl. XXXV.

Liturgie: overzien van de —, art. 116, bijl. XXX.

Loopende zaken: regeling van de — der Zending, art. 130.

M.

Medan: Kerk van —, art. 132.

Militairen: geestelijke belangen der —, art. 160, 170, bijl. XLVII.

Moderamen: verkiezing van het —, art. 3; rapport van het — der Generale Synode van Rotterdam, art. 124, bijl. XXXVII; opdracht aan de leden van het —, art. 179.

N.

Nationale Vereeniging: Contract van de Kerken met de —, art. 29.

Normaalschool: oprichting van eene — te Solo, art. 100.

O.

Offringa, Dr J.: — verwelkomd, art. 15.

Opleidingsschool: reorganisatie der — te Djocja, art. 98; — voor Soemba, art. 134, bijl. XXXIX.

Overheid: rapport van de Deputaten tot de correspondentie met de Hooge —, art. 160, bijl. XLI.

P.

„**Pandita**“: instelling van een —, art. 97.
Pensioeneering: — bij invaliditeit, art. 174, bijl. L.

Pera, Ds W.: schrijven van —, art. 17.
Persverslag: verzorging van het —, art. 6.

Pilgrim-Fathers: uitnoodiging van de — commissie, art. 22; rapport aangaande deelneming aan de — herdenking, art. 114.

Plaatselijke Keuze: nationale bond voor —, art. 126.

Plaatsen: „sommige —“, art. 50.

Protest: rapport aangaande het — van W. KARSEMEYER Jz.; — van J. B. NETELENBOS, art. 139, 140, bijl. II.

R.

Rapporten: drukken van —, art. 9, 20, 153; publicatie van —, art. 52, 79.

Rijn-Pruisen: rapport van den Deputaat bij de Overheid in —, art. 101.

S.

Sacramenten: toelating tot de — in in Indië, art. 82, bijl. XV.

Schelven, Ds B. van: — gedacht art. 41; antwoord van —, art. 70.

Schooldienst: salarisregeling voor den — in Indië, art. 65.

Schot, Dr C. C.: — herdacht, art. 30.

Soerabaia: subsidie aan de Kerk van —, art. 61.

Staat des levens: overgang tot een anderen —, art. 105, 106, bijl. XXV, XXVI.

Synode: opening der —, art. 1; aanwijzing van de Kerk van Utrecht tot de saamroeping van de volgende —, art. 19; sluiting der —, art. 183.

T.

Theologische School: rapport van de Curatoren der —, art. 29, bijl. IV.

Toespraak: — van Ds J. D. VAN DER MUNNIK bij de opening, art. 1; — van Rev. R. R. HOBART, art. 28; — van Ds C. J. H. DE WET, art. 28; — van Ds E. KOLTHOFF, art. 103; — van den Præses bij de sluiting, art. 180; — van den Assessor, art. 181; — van Prof. VAN GELDEREN, art. 182.

Toezicht: kerkelijk — op Chr. Scholen, art. 121, bijl. XXXIV.

Traktementen: — der predikanten, art. 89, 171, bijl. XIX en XLVIII; — der Hoogleraren, art. 154.

V.

Verband: rapport aangaande het — met de Vrije Universiteit, art. 27; Deputaatschap tot — met Gereformeerde groepen, art. 173, bijl. XLIX.

Vergadering: administratie van de Algemeene — op Java, art. 43.

Verstrooide Gereformeerden: verzorging van de — in Indië, art. 96, 165, bijl. XXI en XLIV.

Verzoek: — van Ds A. BOLWIJN, art. 48; — van Mevr. de Wed. HUYSING, art. 48, 146; — van Prof. Dr A. A. VAN SCHELVEN, art. 106, bijl. XXVI; — van den Kerkeraad van Zwammerdam, art. 151; — van Prof. ANTAL, art. 169, bijl. XLVI.

Voorbereiding: commissies van —, art. 11, 85.

Z.

Zendende Kerken: Deputaten der Generale Synode en de —, art. 62.

Zending: — s administratie goedgekeurd, art. 51; — s adviseur te benoemen en instrueeren, art. 147; — s bibliotheek gesteund, art. 45, 129; — s blad, art. 129; — s consulaat, art. 47; art. 4 der — s orde, art. 63; steun voor den — s studieraad, art. 164; verdeling van — s terrein, art. 95, bijl. XX.

Zwaan Ds C.: — begroet, art. 112.

CORRIGENDA

- Bladz. 12, 7de regel van boven : *Kolthof* ; lees : *Kolthoff*.
„ 16, 17de regel van onderen : *voorbeelden, waarvan* ; lees : *voorbeelden waarvan*.
„ 38, art. 43, 3de alinea : *vergoedingen* ; lees : *vergaderingen*.
„ 43, 10de regel van onderen : *Christelijk* ; lees : *Christelijke*.
„ 54, 1ste regel : *Christelijk Hollandsche* ; lees : *Christelijke Hollandsch*.
„ 57, 6de regel van boven : *niet van oordeel* ; lees : *wel van oordeel*.
„ 64, 3de regel van boven : *General* ; lees : *Generale*.
„ 83, art. 169, als 2de alinea te lezen : *Aldus wordt besloten*.
„ 90, art. 182 ; lees : art. 181.
-